Krŭstovich, G.

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

СОЧИНЕНА

ОТЪ

ГАВРІИЛА КРЪСТЬОВИЧА

ЧЛЕНЪ ОТЪ ВЪРХОВНО-ТО Ц. СУДИЛИЩЕ

Диван-і Ахкям-і Адліе.

ТОМЪ ПЪРВЫЙ.

ЦАРИГРАДЪ.

Въ Печатницѫ-тѫ на Македоніѧ.

1869.

TK

ІСТОРІЯ БЪЛГАРСКА

сочинена

отъ

ГАВРІИЛА КРЪСТЬОВИЧА

ЧЛЕНЪ ОТЪ ВЪРХОВНО-ТО Ц. СУДИЛИЩЕ

Диван-і Ахкям-і Адліе.

ТОМЪ ПЪРВЫЙ.

ЦАРИГРАДЪ.

Въ Печатницѫ-тѫ на Македоніѧ.

1869.

(رخصتنامه)

مجلس معارفدن مخصوص عزتلو عوزیل افندینك درتیور
تاریخ سنه میلادیه سنه قدر بخارجه نواحیده قالمش
اولدیغی جهتله تاریخ مذكورده وطنه دونجه و مؤخراً مصرده
و درسعادتده اولدیغی جهتله رخصت اعطاسی حقنده
افندی موی الیهك واقع اولان استدعاسی و اوبابده مجلس
معارفك رأی و تنسیبی موجبجه بالاستیذان جانب باب
عالیدن وقوعبولان امر و ارادهٔ علیه اوزرینه تاریخ مذكوره
قدر وضروری كلدوكنده عائد اولدیغی اوزره صح و تحریر
ایچون اشبو رخصتنامه بالترقیم افندی موی الیهه اعطا
اولندی

فی ۱۱ محرم سنه ۱۲۸٤ و فی ۳ مایس سنه ۱۲۸۳

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Народъ-тъ Блъгарскый, на когото предпріемамы да пишемъ Історіѫ-тѫ, живѣе днесь отъ много время на самь разсѣянъ въ почти сичкѫ-тѫ Европейскѫ Турціѭ, а именно въ опыя страны, конто Гречески и Латински-ти писатели сѫ именували *Мисіѭ* (*Долнѭ* и часть отъ *Горнѭ*), *Өракіѭ*, *Македоніѭ*, и часть отъ *Ипиръ* и *Іллиріѭ*. Това тѣхно распространеніе по тыя страны е тъй гѫсто и многочисленно, що тіи составляватъ въ тѣхъ най-великѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то заедно съ господствующы-ты имъ Турцы. Доказателства за това сѫ непотребни, защо тіи сѫ живи тамъ, и сѣкы може да гы посѣти и види.

Обаче ній ще приведемъ тука свидѣтелство-то на двоицѫ троицѫ чужденцы учены, кои-то сѫ гы обиколили и сами съ очи-ты си гы видѣли, и на кои-то искренность-та не бы никакъ при никого когла да падне въ подозрѣніе. Тіи сѫ: 1) Ами-Буе (Ami Boué), ученъ Географъ Французинъ, кой-то обшедшій лично сичкѫ Европейскѫ Туркіѭ, издалъ е на 1840 лѣто, въ четыри томовы на 8-на, подробно описаніе за все що е видѣлъ и научилъ въ неѭ; 2) Купріанъ Робертъ (Cyprien Robert), други пѫтьшественникъ Французинъ, кой-то объишелъ и той сичкы-ты тыя мѣста, и издалъ на 1844 въ два тома на 8-на Історическо описаніе за сичкы-ты тамъ обитающы Славенскы и другы народы. 3) Славный Чехскы любословъ Шафарикъ, между много другы свои важны за Славены-ты списанія, издалъ е на Чехскы, а въ лѣто 1843 Бодянскый е превелъ на Русскы единъ томъ подъ названіе *Славянско народописаніе*, въ кое-то съ великѫ подробность описва страны-ты по които днесь ся говорятъ различни-ти Славенски языци, а между нихъ и языкъ-тъ Блъгарскый.

Ами-Буе убо въ томъ II, стр. 5, пише за Блъгары-ты така:

« Блъгаре-ти населяватъ долнѭ-тѫ Мусіѭ (надъ-
» Балканскѫ Блъгаріѭ) и по голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Горнѭ-тѫ Мусіѭ (Днешнѭ Сърбіѭ), а при
» това составляватъ и главнѣйшѫ-тѫ часть отъ
» народонаселеніе-то въ Македоніѭ, като изъе-
» имешь совсѣмъ югозападнѫтѫ ѝ странѫ отъ
» Касторіѭ даже до Индже-Карасу. Тамо горы-
» ты, които сѫ между Флоринѫ и Касторіѭ, ме-
» жду Кайлари и Шатища, между Острово и Вер-
» ріѭ, и между Воденѫ и Няустѫ, отдѣлятъ
» землѭ-тѫ севернѫ, въ коіѫ-то говорятъ само
» Блъгарскы, отъ полуденнѫ-тѫ странѫ, гдѣто
» говорятъ Гречески. Намѣрятся іоще Блъгаре,
» распръснѫти или събраны на села, въ Ѳракіѭ
» даже до Текирдагъ (гдѣто е село Болгарское);
» намѣрятся іоще и на юговостокъ отъ Сърбіѭ.«

Купріанъ Робертъ въ Томъ II стр. 230 пише
пакъ и онъ така:

« Географи-ти слѣдуватъ да показватъ за пре-
» дѣлы на Блъгаріѭ-тѫ, Ѳракіѭ, Македоніѭ, и
» Сърбіѭ. Но и въ три-ты тыя Области Блъгар-
» скый народъ днесь преизобилува. Той соста-
» влява главнѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то
» въ Македоніѭ, гдѣто Блъгарскый языкъ ся го-

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

сочинена

отъ

ГАВРІИЛА КРЪСТЬОВИЧА

членъ отъ върховно-то ц. судилище
Диван-і Ахкям-і Адліе.

ТОМЪ ПЪРВЫЙ.

ЦАРИГРАДЪ.
Въ Печатницѫ-тѫ на Македоніѧ.
1869.

(رخصتنامه)

مجلس استيناف اعضاسندن عرتنو غوريل افنديـنك درتيور
٣ من سنهٔ ميلاديه سنه قدر نشغارجه اوله‌رق قلمه النمش
اولديغى هون نام تاريخ عتيقك دوتجه و ملتجد معتبرندن
وارسته اولديغى بيانيله طبعنه رخصت اعطاسى حقنده
افندئ موى اليهك واقع اولان استدعاسى و اولبابده مجلس
معارفك رأى و تنسيبى موجبجه بالاستيذان جانب رب
عالينك وقوعبولان امر و ارادهٔ عليه‌سى اوزرينه تاريخ مذكورك
فائده و ضررى كندوسنه عائد اولمق اوزره طبع و نشرى
ايچون اشبو رخصتنامه بالترقيم افندئ موى اليه اعطا
اولندى

فى ١١ محرم سنه ١٢٨٤ و فى ٣ مايس سنه ١٢٨٣

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Народъ-тъ Блъгарскый, на когото предпріемамы да пишемъ Історіѭ-тѫ, живѣе днесь отъ много время на сямь разсѣянъ въ почти сичкѫ-тѫ Европейскѫ Турціѭ, а именно въ оныя страны, които Гречески и Латински-ти писатели сѫ именували *Мѵсіѭ* (*Долніѭ* и часть отъ *Горніѭ*), *Θракіѭ*, *Македоніѭ*, и часть отъ *Ипирз* и *Іллѵріѭ*. Това тѣхно распространеніе по тыя страны е тъй гѫсто и многочисленно, що тіи составляватъ въ тѣхъ най-великѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то заедно съ господствующы-ты имъ Турцы. Доказателства за това сѫ непотребни, защо тіи сѫ живи тамъ, и сѣкы може да гы посѣти и види.

Обаче нiй ще приведемъ тука свидѣтелство-то на двоицѫ троицѫ чужденцы учены, кои-то сѫ гы обиколили и сами съ очи-ты си гы видѣли, и на кои-то искренность-та не бы никакъ при никого когда да падне въ подозрѣнiе. Тiи сѫ: 1) Ами-Буе (Ami Boué), ученъ Географъ Французинъ, кой-то обшедшiй лично сичкѫ Европейскѫ Туркiѭ, издалъ е на 1840 лѣто, въ четыри томовы на 8-на, подробно описанiе за все що е видѣлъ и научилъ въ неѭ; 2) Купрiанъ Робертъ (Cyprien Robert), други пѫтьшественникъ Французинъ, кой-то объишелъ и той сичкы-ты тыя мѣста, и издалъ на 1844 въ два тома на 8-на Iсторическо описанiе за сичкы-ты тамъ обитающы Славенскы и другы народы. 3) Славный Чехскы любословъ Шафарикъ, между много другы свои важны за Славены-ты списанiя, издалъ е на Чехскы, а въ лѣто 1843 Бодянскый е превелъ на Русскы единъ томъ подъ названiе *Славянско народописанiе*, въ кое-то съ великѫ подробность описва страны-ты по коцто днесь ся говорятъ различни-ти Славенски языци, а между нихъ и языкъ-тъ Блъгарскый.

Ами-Буе убо въ томъ II. стр. 5, пише за Блъгары-ты така:

» Блъгаре-ти населяватъ долнѭ-тѫ Мусіѭ (надъ-
» Балканскѫ Блъгаріѭ) и по голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Горнѭ-тѫ Мусіѭ (Днешнѭ Сърбіѭ), а при
» това составляватъ и главнѣйшѫ-тѫ часть отъ
» народонаселеніе-то въ Македоніѭ, като изъе-
» мнешь совсѣмъ югозападнѫтѫ ѝ странѫ отъ
» Касторіѭ даже до Инджe-Карасу. Тамо горы-
» ты, конто сѫ между Флоринѫ и Касторіѭ, ме-
» жду Кайлари и Шатища, между Острово и Вер-
» ріѭ, и между Воденѫ и Няустѫ, отдѣляватъ
» землѭ-тѫ сѣвернѫ, въ коіѭ-то говорятъ само
» Блъгарскы, отъ полуденнѫ-тѫ странѫ, гдѣто
» говорятъ Греческы. Намѣрятся іоще Блъгаре,
» распръснѫти или събраны на села, въ Ѳракіѭ
» даже до Текирдагъ (гдѣто е село Болгарское);
» намѣрятся іоще и на юговостокъ отъ Сърбіѭ.«

Купріанъ Робертъ въ Томъ II стр. 230 пише пакъ и онъ така:

« Географи-ти слѣдуватъ да показватъ за пре-
» дѣлы на Блъгаріѭ-тѫ, Ѳракіѭ, Македоніѭ, и
» Сърбіѭ. Но и въ три-ты тыя Области Блъгар-
» скый народъ днесь преизобилува. Той соста-
» влява главнѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то
» въ Македоніѭ, гдѣто Блъгарскый языкъ ся го-

» вори въ сичкы-ты югозападны окружія. отъ го-
» ры-ты кои-то сѫ между Кайлари. Шатица. О-
» строво и Верріѭ, даже до долины-ты при Ня-
» устѫ и при Воденѫ. Само въ полуденнѫ-тѫ
» странѫ отъ тыя горы и долины Македонски-ти
» селачи сѫ Грьци. При това. едно късо край-
» ще отъ Бѣломорското поморіе принадлежи ис-
» ключително на Блъгарскы челяди, които насе-
» ляватъ малкы-ты градища Бююк-Бешикъ, Пазар-
» Джедидъ, и Сидиро-Капси. Въ Солунъ даже жи-
» вѣіѫтъ толкова много Блъгаре, що не може нѣ-
» кой да не рече че той градъ е общъ на Грь-
» цы и на Блъгары. Въ Ѳракіѭ. Блъгаре-ти дьр-
» жатъ много важны мѣста. и даже до Инджикъ.
» малъкъ градецъ при Цариградъ. тіи составля-
» ватъ най-главнѫтѫ часть отъ народонаселеніе-
» то. Ако ся обърнешь къмъ Восточнѫтѫ Алба-
» ніѭ, и тамо ще намѣришь цѣлы окружія. гдѣ-
» то Блъгарскый языкъ е самъ общеупотребите-
» ленъ. Блъгаре-ти слазятъ и до въ Ливадіѭ,
» (Ахаіѭ), и ся намѣрятъ еще и въ самѫ Море-
» іѭ. Но. понеже отъ работливо-то си естество
» тіи предпочитатъ села-та отъ градове-ты. Блъ-
» гаре-ти сѫ оставили тыя на Грьцы-ты. та за

» това имъ ся и не види толкова множество-то;
» но съвсѣмъ тѣмъ тіи сѫ най-множественный на-
» родъ отъ сичкы-ты, колкото обитаватъ въ Е-
» вропейскѫ-тѫ Туркіѭ.»

Ученнѣйшій же Шафарикъ въ реченното си *Славянско народописаніе* Глава II § 10 казва така:

» Въ цвѣтуще-то врѣмя на ветхо-то Блъгар-
» ско царство, до пребытіе-то въ Седмиградіѭ и
» Паннoніѭ на Маджары-ты, Половцы-ты, и Пе-
» ченѣгы-ты, единъ и тойже Славенскый языкъ е
» господствувалъ въ сичкы-ты страны, които при-
» надлежали на това царство, т. е., освѣнъ Южно-
» Дунавскѫ-тѫ странѫ, въ коѭ-то ся и днесь у-
» потреблява, еще и въ Сѣверо-Дунавскы-ты зе-
» мли, кои-то днесь сѫ заселены отъ Власы и
» Маджары, именно въ Влахіѭ, Седмиградіѭ, и
» нынѣшніѭ-тѫ Угріѭ отъ Дунава до Пештѫ,
» Ягеръ, и по-надалечь въ Татръ, и подъ Татръ,
» до самы-ты изворы на Тисѫ. Отъ памятницы-
» ты му въ преводъ-тъ на Священнно-то Писаніе
» и на Богослужебны-ты книгы разумѣвася че той
» языкъ е былъ тогожде происхожденія и состa-
» ва съ нынѣшно-то, конечно уже много испър-
» ченное, Блъгарско наречіе, за това и ній го

» поставямы тука подъ едно и тожде обще на-
» званіе. Кога-то тыя Сѣверо-Дунавскы страны сѫ
» были наводнены отъ помянены-ты иноязычницы,
» языкъ-тъ Блъгарскый ся е дръпнѫлъ въ стра-
» ны-ты на югъ отъ Дунавъ-тъ, въ древнѭ-тѫ
» Мусіѭ и въ значителнѫ часть отъ Өракіѭ и
» Македоніѭ, гдѣ-то онъ въ сегашно-то врѣмя
» господствува въ уста-та на простый народъ, на
» длъжь, отъ устія-та Дунавскы, или даже (отъ
» 1830 л. на самъ) отъ града Фалча на Прутъ,
» до самаго Солуна и Касторійско-то езеро, а
» на ширъ, отъ Железградскаго носа на Черно-
» Море, до Охридѫ и Врьхнѭ Дебрѭ на Черна-
» го Дрина.

Тойжде Шафарикъ въ исто-то свое важно опи-
саніе Глава II § 12 описва и подробно предѣлы-
ты и распространеніе-то на Блъгарскый языкъ въ
тыя послѣдни-ты страны, така:

» Пространство-то на това Блъгарско нарѣчіе
» ся описва съ чертѫ идущѫѭ отъ Георгіевско-
» то гърло или южныя-тъ рѫкавъ на Дунавъ-тъ
» върху теченіе-то Дунавско на западъ до сама-
» го града Тулчѫ, отъ гдѣто тя минува задъ Ду-
» навъ-тъ въ Россіѭ, віеся около цѣлъ Кагуль-

» скый уѣздъ въ Бессарабіѭ (гдѣто има 89 го-
» лѣмы Блъгарски села съсъ града Болградъ,
» кой-то прежде ся звалъ Табакъ, и 70 хи-
» ляды жители), поврващася до впаденіе-то на
» Прута или до града Рени въ Турско, а послѣ
» бѣга пьрво надолу къмъ югъ, а послѣ на За-
» падъ по рѣкѫ-тѫ Дунавъ до Видинъ; гдѣто по
» сухо прескача къмъ Брегово на Тимокъ; отъ
» тамъ ся склонява къмъ юго-западъ и югъ по
» рѣкѫтѫ Тимокъ до ущель Вратарницѫ; гдѣто
» ся издава на востокъ, и, като минува презъ
» нѣколко Сьрбскы села, прерѣзва на югъ подъ
» Свърликъ Тимока, и доходи до село Дражевцѫ,
» десять версти на западъ далечь отъ Нишъ; ту-
» ка ся преправя чрезъ Блъгарскѫ-тѫ Моравѫ
» и продължава пѫть-тъ си по западно-то пого-
» ріе, кое-то оставя долинѫ-тѫ й, пьрво къмъ
» юговостокъ, послѣ къмъ югозападъ и западъ,
» по край градовы-ты Лѣсковцѫ и Враніѫ, и ка-
» то мине подъ града Моравѫ рѣкѫ Моравѫ, вли-
» за въ тѣснинѫ-тѫ (богазъ-тъ) на Качаникъ;
» отъ тамъ ся спуща по вьрхъ-тъ на Шарскы-
» ты горы къмъ Арнаутско-то село Зелкъ, кое-
» то отстои до единъ часъ пѫть къмъ западъ отъ

» Тетово, и върви на долу къмъ югъ по въсто-
» чныя-тъ отвѣсъ Шарскаго гърба, на който Ар-
» наути-ти ся смѣсятъ съ Блъгары-ты (тамъ Ко-
» стово и Кичаво принадлежатъ на Арнауты-ты,)
» до самаго града Охрида, гдѣто ся поврьща пакъ
» на сѣверъ и огибава часть отъ Врьхнѫ Дебрѫ,
» послѣ продължава вървежь-тъ си по теченіе-то
» на Черный Дринъ, по восточныятъ брѣгъ на
» Охридско-то езеро, по окрестность-тѫ на градъ
» Дѣволь, по върхъ-тъ на горы-ты Джунерка, и
» приходи близо до подъ Македонско-Влашско-то
» поселеніе Санъ-Марина; отъ тамо ся поврьща
» на востокъ презъ Касторійско-то езеро, презъ
» село Кастреницѫ, презъ езеро Ениджс, покрай
» развалины-ты на (древній градъ) Пеллѫ, и до-
» ходи до самаго града Солуна; послѣ отходи
» прѣзъ Еникьой подъ Хортяшь, послѣдньо жи-
» лище Блъгарско въ тѫіѫ странѫ, по върхъ-тъ
» на гърбъ-тъ горскый, кой-то оставя на западъ
» Сѣресскѫ-тѫ долинѫ, до самъ градъ Вѣтренъ
» и Демиръ Хисаръ на Струмѫ; отъ тамъ пакъ
» на востокъ и сѣверо-востокъ презъ село Кра-
» сно, Старчище, высокѫіѫ горѫ Перинъ, къмъ
» село Русумъ на нижно Мѣсто; послѣ задъ го-

» ржъ Доспатъ къмъ изворъ-тъ на рѣкж Сурми-
» шж или Ардж, по теченіе-то нейно до село
» Карлиджикъ; отъ тамъ по средиземіе, къмъ градъ
» Харманли на Марицж, послѣдній Блъгарскы
» градецъ въ тжіж странж; тамъ отново по во-
» сточнж-тж странж на Марицскж-тж долинж до
» Адріанополь; послѣ на востокъ презъ село Е-
» реклеръ, само-то южно население отъ Блъгары,
» задъ села-та Търново и Самоковъ; най-послѣ
» ся подзема на сѣверъ по край-море къмъ Ва-
» силикъ и само-то устіе на Георгіевскыя-тъ Ду-
» навскій ржкавъ, отъ кого-то започенжхмы. И
» тъй Блъгарски-ти жилища ся простиратъ по най-
» голѣмж-тж часть отъ Древнж Мүсіж, Өракіж,
» и Македоніж, или, както іж днесъ Турци-
» ти назыв ватъ, Румеліж, и само на сѣверъ
» влазятъ презъ Дунавъ-тъ въ Русско-то царство,
» т. е. напълнятъ въ себе си по-голѣмж-тж часть
» отъ Кагульскыя-тъ уѣздъ. Вънъ отъ това цѣ-
» ло Блъгарско селеніе срѣщатся и особенно: въ
» Туркіж, въ околности-ты на Горицж, въ Ар-
» наутско, близо при Цариградъ, даже и въ Ма-
» лж Асіж (Кжзъ-Дервентъ, между Нікомидіж и
» Нікеж); въ Влахіж; въ Сърбското Княжество;

» въ Грьчьско-то Кралство (на пр. у Воймицѫ
» и други мѣста); въ Ракусскѫ-тѫ Държавѫ: въ
» Угріѭ: въ Темешскыя-тъ округъ двѣ голѣми
» градища: Бешеново и Винга; въ Россіѭ, шесть
» села въ Херсонскѫ-тѫ Губерніѭ недалечь отъ
» Тирасполь. А вѫтрѣ въ това пространство жи-
» вѣѭтъ наедно съ Блъгары-ты различни и дру-
» ги народи, особенно Турци, кои-то вездѣ за-
» нимаватъ голѣмы-ты и укрѣплены-ты градовы, и
» тукъ таже по равнины-ты, именно въ ѫглъ-тъ
» називаемый Добрица (Добруджа), и распрьснѫ-
» то по села-та; послѣ Грьци, Арнаути (около
» Враніѭ на Моравѫ, въ Костово, Кичево, и проч.)
» Македоно-Власи (Куцо-Власи или Цинцари), Е-
» вреи, Молдовани и Руси въ Кагулскыя-тъ у-
» ѣздъ, и проч., така що, като говоримъ вообще,
» чисти Блъгаре, безъ всякѫ чуждѫ смѣсь, мо-
» жемъ да намѣримъ само въ нѣкой-си горскы
» малко еще извѣстны, страны. Наконецъ, Бъл-
» гари-ты сосѣдятъ на сѣверъ (въ Кагулскыя-тъ
» уѣздъ и на цѣлый Дунавъ отъ устіето му до
» Тулчѫ, отъ Ренъ до Видинъ, и по нататакъ по
» чертѫ-тѫ отъ Видинъ до Брегово на Тимокъ.)
» съсъ Власы; на западъ първо съ Сърбы, (по-

» чертѫтѣ отъ Брегово до Качаникъ,) а послѣ
» съ Арнауты, (по чертѫ-тѫ отъ Зелкъ у Тето-
» во до Ждрелцы-ты подъ Касторіѭ); на югъ,
» съ Грьцы и Турцы, едны съсъ другы давно
» размѣсены, (по-чертѫ-тѫ отъ Касторійско-то езе-
» ро Василикъ на Черно море.»

Колко-то за число-то на тыя тъй много рас-пространены Блъгари, Ами-Буе и Купріанъ Ро-бертъ казватъ че може да възлѣзва до 4,500,000 души. Шафарикъ же въ вышеречено-то си сочи-неніе стр. 39 пише така: Число-то на жители-ты
» Блъгарскы не могѫтъ точно да ся опредѣлятъ:
» Преди полагали въ Туркіѭ само 1 ½ милліоны
» което е очевидно малко; а Ами-Буе, който е
» пѫтьшествувалъ на 1836-1838 л. въ тѫіѭ
» странѫ, полага 4 ½ милліоны, което е пакъ
» тврьдѣ много. Ный броимъ *съ по-гольмѫ вѣ-*
» *роятность* въ Туркіѭ 3 ½ милліоны; за по-
» селены-ты въ Россіѭ, 80,000; и въ южнѫтѫ
» Угріѭ, 7000; сичко, 3,587,000 души, изъ
» които 3,287,000 Христіаны восточнаго или Грь-
» ческаго исповѣданія, 50000 въ Угріѭ и Бъл-
» гаріѭ западнаго или Римскаго, а осталы-ты
» 250,000, които особно живѣѭтъ около Доспа-

» та (Родопѫ), Неврокопъ, и на горнія-тъ Вар-
» даръ, преминѫли въ Моамеданство-то, но удьр-
» жели пакъ и до нынѣ родныя-тъ си языкъ.» После единъ Грькъ именемъ Андреа Пападопуло Врето на стр. 151 своего на 1852 л. сочиненаго а на 1856 г. въ Петерсбургъ по Француски изданаго сочиненія подъ заглавіе La Bulgarie ancienne et moderne (древня и нова Блъгарія), пише така: Г-нъ буе, въ своето сочиненіе (Европейска Туркія, томъ II, стр. 32), казва че Блъгари-ти сѫ
» числомъ 4,500,000. Въ това число онъ объема не-
» сумненно Блъгары-ты, кои-то живѣѭтъ въ Ѳес-
» саліѭ, въ Македоніѭ и въ Ипиръ, то число яв-
» ственно е преувеличено, и происходи, *както по-*
» *не мыслимъ нiй*, отъ погрѣшны извѣстія, кои-то
» сѫ были дадени на Г-на Буе. — Блъгарія-та (меж-
» ду дунавъ-тъ и Балканъ-тъ) има повьрхность отъ
» почти 3570 четвьроуголны левгы, и *споредъ е-*
» *динъ приближителенъ счетъ, кой-то смы нiй*
» *направили по извѣстія положителны и поч-*
» *ти оффиціалны*, тя брои народонаселеніе отъ
» *два милліона* души, отъ кои-то двѣ-тѣ трети-
» ны сѫ православни Христіане восточныя Цер-
» квы, а другата третина исповѣдува исламисмъ-тъ.»

Така Г-нъ Пападопуло дава само на собственнѫ-тѫ нарицаемѫ Блъгаріѭ токмо 2,000,000 душя заедно съ Мюслюманы-ты, безъ да ны каже колко Блъгаре ся намѣрятъ и въ другы-ты части отъ Европейскѫ-тѫ Туркіѭ, сирѣчь въ Тракіѭ, въ Македоніѭ, въ Ипиръ, и въ Ѳессаліѭ, въ които и самъ исповѣда че имало Блъгаре. Какъ да е да е ній като не смы въ состояніе да противурѣчимъ отъ самосебе си на тыя *положителны и почти оффиціалны* извѣстія Пападопуловы, ще приведемъ противу нихъ другы извѣстія кои-то праведно трѣба да почитамы за много по-*положителны* и по-*оффиціалны* отъ неговы-ты, защо происхождатъ изъ общо-то пречисленіе на жители-ты въ Туркіѭ, кое-то бѣ станѫло по царскѫ заповѣдь на 1844 л. тія извѣстія сѫ на Г-нъ А. Убичини, който въ пьрвѫ-тѫ часть на свои-ты по Французскы написаны и въ Парисъ на 1851 въ двѣ части изданы *Писма за Туркіѭ*, часть 1, стр. 14—16, като брои за сичкы-ты жители въ Европейскѫ-тѫ Туркіѭ 15,500,000, брой между нихъ за Българы-ты 4,000,000. Той прави исчисленіе-то на тыя жители по три различны обзора слѣдующимъ образомъ.

1. По географическый обзоръ.

Въ Молдовѫ	жители	1,400,000	
Въ Влашско	»	2,600,000	
		4,000,000	
Въ Сърбіiѫ	»	1,000,000	5,000,000
Въ Българіiѫ	»	4,000,000	
Въ Боснѫ и Херцеговинѫ		1,400,000	
Въ Румели	»	2,600,000	
Въ Ѳракіiѫ	»	1,800,000	
Въ Островы-ты		700,000	10,500,000
			15,500,000

2. По народностный обзоръ:

Румуни т. е. Власи жит.			4,000,000	
Сърби въ княжест.	»	1,000,000		Славяни 7,200,000
Сърби рая	»	500,000	1,500,000	
Блъгари	»		4,000,000	
Бошнаци	»	1,000,000		
Херцеговинци	»	400,000	1,400,000	
Черно-горци, Пипери, Хизи, Васковици, Бѣлопавльци	»		300,000	
Армени	»		400,000	
Грьци	»		1,000,000	
Арнаути	»		1,500,000	
Турци	»	1,100,000		
Татари	»	230,000	1,330,000	
Евреи			70,000	
			15,500,000	

3. По вѣроисповѣдный обзоръ.

Мюслюмани		3,800,000
Хріст. Восточ. правосл.	11,370,000	
» Запад. католици	260,000	11,630,000
Евреи		70,000
		15,500,000

Слѣдъ тыя исчисленія Г-нъ Убичини прилага слѣдующе-то важно увѣдомленіе: »Тія числа мо-» гжтъ да ся почитатъ, ако не за твърдѣ точны » (което е мжчно въ едно мѣсто, гдѣто стати-» стически-ти изслѣдованія едва наченуватъ да » ставатъ), то поне за приближителны, колкото е » възможно, до истинж-тж, понеже сж извадени » *отъ общото на жители-ты описаніе, що* » *станж по царскж заповѣдь*, на 1844, въ сич-» кж-тж имперіж, кога-то сераскеръ Риза-па-» ша... испълни промѣненіе-то на войнственнж-» тж организаціж, установивъ да ся прематъ вой-» ни по жребіе, вмѣсто да ся зематъ като на-» предь непорядочнимъ образомъ.« На тыя убо 4,000,000 Блъгары, кои-то ся намиратъ само въ Европейскж-тж Туркіж, ако приложимъ и оныя кои-то ся намиратъ вънъ отъ Турско во Европж, т. е. споредъ Шафарика, 80,000 въ Русіж,

и 70,000 въ Южнѫ Угріѭ, безъ да броимъ о-ныя, кои-то сѫ въ Влашско и въ Асіѭ, ще намѣримъ че Блъгаре-ти ся въскачатъ до 4,150,000.

Като тъй убо сѫ многочисленни и тъй много въ Туркіѭ распространени Блъгаре-ти, да ли всякога сѫ тіи тука живѣли, или сѫ ся отъ друго мѣсто преселили? Ако не сѫ тука тіи отъ край живѣли, гдѣ ли имъ сѫ были първи-ти знайни жилища? и кога и какъ сѫ отъ тамъ станѫли, и отъ гдѣ и какъ прешедше сѫ дошли и сѫ ся заселили тука? И во все това временно разстояніе какви имъ сѫ были военни-ти и други подвиги и сношенія съ другы народы и царства? На тыя въпросы отговаря Історія-та на Блъгарскыя-тъ народъ, коьѧто смы ся наели да напишемъ. Но въ самото ѝ начало ся е представилъ намъ другъ единъ много важенъ въпросъ, кой-то требваше най-първо да ся рѣши, защо отъ рѣшеніето му зависи да ся започне тая Історія отъ това или отъ онова време, и да ся прекратятъ или да ся расширочатъ знанія-та ны за древность-тѫ на рѣченныя-тъ народъ. За отвѣтъ на той-зи въпросъ ніи издадохмы въ Блъгарскы-ты Книжицы 1858-го лѣта, подъ заглавіемъ: *Кратко изслѣдованіе на*

Блъгарскѫ-тѫ древность, едно съчиненіе раздѣлено на три главы, отъ кои-то въ 1-тѫ диримъ *гдѣ сѫ были първи-ти Блъгарски жилища*, защо нови-ти списатели на това ся не согласяватъ; въ 2-тѫ показвамы *подъ кои нарицателни имена сѫ были представени Блъгаре-ти отъ начала въ Історіѭ-тѫ*, защо не всякога вехти-ти списатели сѫ гы *Блъгары* именували; а въ 3-тѫ изслѣдувамы *какво, Славенско ли или друго нѣкое, племя сѫ были отъ край Блъгаре-ти*, защо и въ това ся списатели-ти не согласяватъ. Съсъ важны-ты історическы свидѣтелства и съ други здравомысленны замѣчанія, кои-то въ тая разисканія приводимъ и правимъ, ніе вѣрно мыслимъ, доказвамы тамъ 1) че Блъгаре и Унни живѣли въ тоежде время отъ начала въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, т. е. надъ Кавкаса и между рѣкы-ты Дона и Волгѫ, за кое-то ніе доволно ще говоримъ и въ *Введеніе-то* на сега издаваемѫ-тѫ ны Історіѭ; 2) че отъ това обстоятелство, и отъ то что Блъгаре-ти ся често *Унни* называватъ отъ современны-ты списатели, излиза праведно заключеніе че народъ Унни не былъ другъ освенъ народъ-тъ Блъгарскый; 3) че Унни и Блъгаре, суще

тождественни, не были нито Татари или Монголи, както Деґинъ и други блъднословятъ, нито пакъ Финни или Чуди, както Шафарикъ и други безъ основание мыслятъ, но были чисти Славени, и говорили и тогасъ, както и днесь, языкъ чисто Славенскый.

Того ради и нiи, мѣсто да захванемъ Блъгарскѫ-тѫ Исторiѭ отъ 485 лѣто, въ кое-то Греко-Латински-ти писатели сѫ начали да поменуватъ нашы-ты праотцы съ собственно-то имъ имя *Блъгари*, като че ли сѫ гы тогази първо чули и познали, разсѫдихмы за благословно да ѭ захванемъ стотинѫ годины юще по-напредь, кога-то тiи сѫ начали да гы поменуватъ само съ имя-то *Унны*. А понеже мнѣнiе-то, кое-то нiи, както Венелинъ, Савелiевъ, и други, имамы за Унни-ты че были Блъгаре, не е юще отъ всѣхъ писателей прiято, за да не бы ны укорилъ нѣкой, нека е и неправедно, че смы направили нѣкое смущенiе въ народны-ты имена, нiи въ сичкото подъ Унниско само имя въ лѣтописы-ты прѣдставляемое историческо разстоянiе оставихмы пакъ имя-то *Унны* непочекнѫто, казвамы обаче на читатели-ты че съ него име нiи разумѣвамы *Блъгары*, а не други народъ.

Това подъ уннско имя історическо разстояніе, освенъ въведеніе-то му, кое-то за начало-то и за древны-ты жилища, нравы, обычаи, и прочая говорящи, възлазя до най-высокж-тж древность, объема цѣлъ единъ вѣкъ, начинающе отъ 374 л. и скончающе ся на 468 л., кога-то веке слѣдъ малко захваща, какъ-то рекохмы, да ся чува между Римляны-ты и собственно-то имя *Блъгаре.* Въ него ніи ограничавамы първж-тж часть и първы-я-тъ томъ на Блъгарскж-тж Історіѭ, коя-то днесь, подъ имя *Унска*, т. е. *Блъгарска Історія*, издавамы.

Освенъ нейж, ніи смы приготвили вещество и за два іоще тома отъ Блъгарскж-тж Історіѭ. Отъ тѣхъ единый ще представи, подъ Блъгарско веке имя, вторж-тж часть на тжзи історіѭ, начинающжіѫ отъ 485 л., и кончающжіѫся на 668 л., объемлющжіѫ слѣдователно історическо разстояніе отъ 183 годины; а другый ще представи третіж-тж часть отъ истж-тж історіѭ, объемлющжіѫ, отъ 668 л. до 1041 л., цѣлы 373 годины. Дано Богъ ны даде-ше здравіе и помощь, като да можемъ, слѣдъ изданіе-то на тжзи първжіѫ часть, да издадемъ и другы-ты двѣ речены части. За по-нататакъ, днесь

не смѣемъ да ся обѣщаемъ нищо. защо, като немамы іоще никое вещество събрано, трѣбувало бы да имамы доста охолно време и за събраніе на вещество-то, и за сочиненіе на осталж-тж исторіж, коіж-то ще съдържава, освѣнъ Въведеніе-то ѝ, цѣлы 266 годины даже до 1391 л., когато Българско-то царство сж е съвсѣмъ затрило, и сичка-та Българска земя ся е завладѣла и покорила отъ побѣдоносны-ты оружія Турскаго царя и Султана Баязида. Но нека да издадемы двѣ-ты речены части, а че тогази и за остало-то добръ е Господь.

Колкото за образъ-тъ на сочиненіе-то си, ніи ще кажемъ, че сми го основали совершенно на първообразны-ты историчесты источницы, кои-то и точно приводжамы за доказаніе. Но понеже тія приводи, както и премного примѣчанія що правимъ за нѣкои-ся работы, или за допълненіе и объясненіе на текстъ-тъ, или за други причинж, интересуватъ учены-ты паче нежели общи-ты читатели, за това, и за да не пречжтъ на текстъ-тъ и на бързо-то му читаніе, ніе разсждихмы за подобро да гы напечатамы въ края-тъ на книгж-тж, точно назначены съ редовны числа относящія ся

на сѣкы параграфъ всякыя Главы. Така; който ще, може и като чете даже текстъ-тъ, лесно да гы намѣря и чете.

Слѣдъ тыя предувѣдомленія не остава намъ веке друго освенъ да ся помолимъ на нашы-ты читатели да бѫдѫтъ снисходителни къмъ нашы-ты неволны недостатки, като знаѭтъ добрѣ, че такива недостатки сѫ неизбѣжни всякому, кой-то ся покушава да пише за такыва важны історическы работы найпаче въ нашы-ты страны, гдѣто смы лишени вообще отъ публичны книгохранилища, каквы-то има во Европѫ. Ній ще ся благодаримъ и насърдчимъ, ако читатели-ти намѣрятъ че, споредъ источницы-ты конто смы могли да намѣримъ и приговоримъ, това що смы написали е доста чинно, ясно, и любоистинно сочинено и изложено.

[redacted]

ЧАСТЬ I.

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

подъ имя

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

ПОДЪ ИМЯ

УННОВЪ.

ГЛАВА I.

ВЪВЕДЕНІЕ.

1 Древни-ти жилища Унновъ были въ Асійска-тѫ Сарматіѭ. — 2 Лъжовно мнѣніе Дегиньево и Клапротове за тѣхъ. — 3 Тіи не сѫ были други, освенъ Блъгарети, кои-то тамже до при Волгѫ отъ ветхо живѣли. — 4 Доказателство на тождество-то Унновъ, Блъгаровъ, и Страбоновихъ Аорсовъ и Сираковъ. — 5 Други поправи доказателства на тождество-то Унновъ и Блъгаровъ. — 6 Що е за имя това *Унни*? Лъжовно гы смѣшали Дегинь съ Татары Hiong-nou, Клапротъ съ Фінны, Венелинъ съ Аланы и Савельевъ съ Обри: Унни значи *благи* по Славенскы, и были племя Славенско. — 7 Какво баснословно происхожденіе имъ далъ Іорнандъ, и какъ гы грозно тѣломъ описалъ Аммінъ Марцеллинъ. — 8 Какъ, споредъ истаго, тіи сѧ хранили, одѣвали, въспитавали, и живѣли. — 9 Политически и военни тѣхни устроенія и обычаи. — 10 Нрави-ти имъ. — 11 Вѣрата имъ. — 12 Кои и какви *были* *Алани-ти*, тѣхни сосѣди при Кавказа. — 13 Кои, какви, и *гдѣ* были тѣхни-ти други сосѣди *Акацари*. — 14 За Скиты и Сарматы, и за Европейска-тѫ Скиѳіѭ и Сарматіѭ вообще. — 15 За пространство-то на Европейска-тѫ

Сарматіїѫ, и за главны-ты народы, кои-то въ неіѫ обитали, особливо *Венети, Славени, и Анти.* — 16 Особито надъ Дунавъ и Черно-Море владѣли *Готѳи.* — 17 Нѣкои писали че Готѳи-ти были тамо туземци, и тождественни съ древны-ты Скѵѳы. — 18 Други повехти писатели показватъ древни-ты имъ жилища въ Пруссіѭ на Балтійско-то поморіе, отъ кое-то Савеліевъ мысли че были Сърбско племя. — 19 Отъ новы-ты писатели едни, по Скандинавскы-ты сагы, водятъ Готѳы-ты изъ внутреннѫ-тѫ Асіѭ, а други, по Готѳа Іорнанда, изъ Скандинавіѭ. — 20 Шафариково, за това, мнѣніе и разсужденіе. — 21 Опровергателни на това Гробергови разсужденія. — 22 Сен-Мартіново мнѣніе смѣшающее Готѳы съсъ Геты, и Геты съсъ Скѵѳы. — 23 За да ся познае истина-та, нужда е да ся говори за Геты-ты.— 24 Гети-ти были народъ Ѳракійски, и обитали іоще въ Иродотово врѣмя отъ самъ Дунавъ-тъ, а въ Стравоново, и отвъдь, простирающеся на времени тамъ много далечь, и называющеся *Гети* на востокъ, *Даци* на западъ. — 25 Історическо начертаніе за Геты или Дакы отъ 307 лѣто прѣди Хріста до 106 л. по Хр., кога-то мѣсто-то имъ ся завладѣло отъ Римляны-ты, и до 215 л. по Хр., кога-то Готѳи-ти начали да нападатъ отъ востокъ на това мѣсто. — 26 Заключеніе че Готѳи-ти были различни отъ Геты-ты. — 27 Історическо изложеніе на Готѳскы-ты воеванія съ Римляны-ты отвъдь и отсамъ Дунавъ-тъ, догдѣ подъ Авреліана (272 л.) завладѣли Дакіѭ совершено. — 28 Раздѣленіе Готѳовъ на *Восточны* (Ostro Gothae) и *Западны* (Wese Gothae), и продължденіе на історіѭ-тѫ имъ до пришествіе-то на Унны-ты.

1 Унни-ти, на кои-то історіѭ-тѫ искамы да представимъ, бывше народъ многочисленъ, обитали испърво, отъ незапамятно врѣмя, въ Асійскѫ-тѫ

Сарматіѩ или *Савроматіѩ* (1), то есть въ сичкото почти онова земленно пространство, що е надъ горѫ Кавкаса между езеро Меотисъ (2) и море Каспійско, и ся простирали на сѣверъ и на востокъ отъ Танаисъ (3) до неизвѣстны предѣлы, кои-то, и ако не сѫ были до ледовитаго океана (4), были сѫ несумнѣнно до по рѣкѫ-тѫ Волгѫ. Какъ сѫ Унни-ти тамъ изъ начала обитали, това ны ся доказва отъ то что древни-ти писатели, кои-то сѫ за тѣхъ писали и помянѫли, вси согласно тамъ гы поставляватъ, и отъ тамъ гы произвождатъ. Така тамъ гы поставляватъ и помянуватъ, Ератосѳенъ у Стравона (5), около 250 годины преди Хріста; Діонѵсій Періигитъ (6), около 20 годины преди Хріста; четворица Арменски лѣтописци, т. е. Агаѳангелъ въ лѣто ок. 227, 300, 304, и 313 (7); Зинонъ Глагскый въ лѣто ок 313 (8); Моѵсей Хоренскый также въ лѣто ок. 313 (9); и Фаѵстъ Вѵзантійскый въ лѣта ок. 343 и 363 (10); Зосімъ (11), Созоменъ (12), и Амміанъ Марцеллінъ (13) въ лѣта 374-376 по Хріста; и тъй редомъ послѣ Клаѵдіанъ и Святый Іеронѵмъ (14), Пріскъ риторъ (15), Готѳинъ Іорнандъ (16), Агаѳій (17), Прокопій (18), и други. — Прокопій особенно, за да покаже древность-тѫ на тамошното имъ обитаніе, говори за ветхото имъ время, и казва « че тіи тога ся именували *Кіммерійци*, и ся повинували на единъ царь; че едно время единому отъ цари-ты имъ ся родили два сына, отъ кои-то единый-тъ ся зовалъ *Утур-*

рогуръ, и другый-тъ *Кутургуръ*; че като умрѣлъ бащя имъ, тіи сынове раздѣлили помежду си царство-то бащино си, и дали на подвластны-ты си всякый свое-то имя, и ся назвали едни-ти *Утургури*, а други-ти *Кутургури*, и тъй, каже, ся назывêватъ даже до днесь (550 л.); че вси обаче живѣли тогазь тако имуще общы но между си сичкы-ты свои дѣла, и не смѣшающееся никакъ съ оныя человѣцы, кои-то живѣли отъ самъ езеро-то Меотійско и неговыя-тъ изворъ, защо нито минували нѣкога тыя воды, нито пакъ мыслили че могѫтъ да гы минѫтъ, до гдѣ слѣдъ време (375 л.) единъ рогачь показалъ пѫть презъ воды-ты на нѣкои-си тѣхны ловцы» 19) какъ-то щемъ по-долу да видимъ 20). Отъ тыя Прокопіевы означенія, колко и да сѫ не точни, всякый лесно разумѣва че слово-то му е за най-древны-ты Унскы времена, и толкова древны, що ся относятъ даже до Кимерійцы-ты кои-то обитали въ тыя страны даже преди да дойдѫтъ изъ Асія Скиѳи-ти да гы изпѫдятъ и да ся поселятъ въ Европѫ на тѣхно мѣсто.

За послѣдне-то сіе приключеніе Иродотъ приказва че Скиѳи кочующи, кои-то живѣли въ Асія, притѣснявани войною отъ Массагеты-ты 21) минѫли рѣкѫ Араксъ 22), и нападнѫли на Кимерійскѫ-тѫ землѭ; а Кимерійцы-ты, видяще [illegible] да ся [illegible] и да гы покоряватъ, раздѣлили ся на двѣ партіи, отъ кои-то една-та, *народна*, [illegible] да [illegible], а друга-та, *царска*,

искала да ся біѫтъ. Несогласіе-то имъ дошло до толкова, що ся ударили и оружіемъ помежду си, и паднѫли мнозина отъ двѣ-тѣ страны, на кои-то и гробища-та іоще при Иродота ся виждали при рѣкѫ Тvра (Днѣстра). Тогази веке не могуще да стоятъ на срѣщѫ на Скvѳы-ты, оставили мѣсто-то си, кое-то они, пришедше, безъ сопротивленіемъ обладали. А Кіммерійци-ти минѫли въ Асіѭ из Черноморскы-ты бреговы, гдѣто ся учредили въ полуостровъ-тъ, въ кой-то ся види, каже, днесь градъ Греческый Сінопъ. А Скvѳи-ти отшедше да гы гонятъ, понеже не знаили кой они пѫть уловили, излъгали ся та вървели по край Кавкаса на востокъ, и влѣзли въ Мидіѭ, коѭ-то завладѣли и ѭ държели до 28 години. А какъ Кіммерійци-ти живѣли по-напрѣдъ въ речены-ты страны, Иродотъ казва че іоще по негово-то время имало въ Скvѳіѭ крѣпости Кіммерійскы, Воспоръ Кіммерійскы, градище Кіммерійско отъ кое-то ся минувалъ той Воспоръ, и землѭ Кіммерійскѫ 23). Стравонъ ны казва такожде че Кіммерійци-ти владѣли въ ветхо время надъ и около Воспоръ-тъ, Кіммерійскый отъ тѣхъ названный, че имали тамъ великѫ силѫ, и че по Омирово-то время или малко по-напредь воевали на Малѫ Асіѭ даже до Іоніѭ 24). Безименный сочинитель на книгѫ-тѫ называемѫѭ *плаваніе около Черно-море и Меотисъ*, пише и той че Кіммерійци-ти владѣли на Воспоръ-тъ Кіммерійскый кога-то дошли Скvѳи-ти та гы испѫдили, и че то ся случило кога-то Ми-

лісіане-ти Грьци направили на Дунавъ-тъ града Істра (25) 500 поприща далечь на десно отъ священно-то устіе на тѫйѫ рѣкѫ (26), кое-то споредъ Шафарика станѫло ок. 610 л. пр. Хр. (27).

Отъ все това ся доказва че Кіммерійци-ти живѣли и владѣяли въ тыя страны іоще отъ Омирово време, т. е. ок. 1000 г. пр. Хр.; но были ли сѫ наистинѫ Унни, както казува Прокопій, или онъ называва Унны-ты Кіммерійцы, само защо-то занимали тѣхно-то мѣсто? това, като що ся относя до предисторически-ты времена, никой не може да знае. Забѣлѣжително е само че Кіммерійци-ти кои-то изпѫдени отъ Скиоы-ты отишли та ся преселили въ Асійѫ при Синопъ, не сѫ могли никога да бѫдѫтъ сички-ти нѣкогашни Кіммерійци, защо народъ [illegible] при [illegible] Воспора, при Меотида и малъ Черно-море. Скиойскы страны не е никога можилъ да ся сбере въ малкия-тъ Синопскы полуостровъ; за това непремѣнно трѣбе да разумѣваме, че само [illegible]-ти [illegible] Кіммерійци сѫ были тамо прогонени и преселени, а [illegible]-та имъ часть сѫ останали въ древно-то свое отечество [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] единъ народъ [illegible] [illegible] на единъ другъ народъ; а [illegible] не е чудно да ся [illegible] споредъ [illegible], че Унни-ти были [illegible] [illegible] [illegible] Кіммерійци, [illegible] че [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Кіммерійци-ти.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Униский-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, всякый разумѣва колко безмѣстно и безосновно е онова що казватъ новый писатель французскый Дегинь (1) и негови-ти послѣдователи, че ужь, споредъ Китайскыты лѣтописи, Унни-ти живѣли отъ начала въ вѫтрѣшнѭ Асіѭ на сѣверъ отъ Китаѭ (Кінѫ) подъ именемъ Хіонгну (Hiong-nou), и че испърво много силни а послѣ ослабнѫли и развалени бывше, часть отъ нихъ побѣгнѫли отъ тамъ, и дошли та ся населили въ лѣто 91 по Хріста на мѣсто называемое Юепанъ (Yue-pan), кое-то онъ *мысли* да е было мѣсто-то на Уфѫ и на Башкиры-ты около изворъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Iайкъ или Уралъ, сирѣчь выше отъ 300 левгы далечь на Востокъ отъ Волгѫ, и выше отъ 550 левгы отъ Дона, а отъ тамъ пакъ ся спуснѫли, Дегинъ не знае кога (2), до мѣсто-то на *Юнчаиты* (кои-то онъ *мысли* да сѫ были Алане-ти) живущія близо при *Тачинъ*, кое-то е, каже онъ, несумнѣнно Римско-то царство, и ето какъ Хіонг-ну, сирѣчь Унни-ти, ся намѣрили въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, гдѣ-то гы полагатъ вообще сички-ти Гречески и Латінски писатели (3). Но все това е, какъ-то рекохмы, голѣма погрѣшка, и ученнѣйшій изслѣдователь на Славянскы-ты древности П. Шафарикъ справедливо пише така: « Споредъ » Ам. Марцелліна и Іорнанда, Унни-ти имали » малкы очи, сплюснѫтъ носъ, голѣмѫ главѫ, были безбрадны и цвѣтомъ тѣла жълти или смуглы. Дегинь и негови-ти послѣдователи, основа-

» ющися на това изображеніе внѣшняго вида Ун-
» новъ, *кой-то е былъ частію измышленъ и*
» *противуестественъ, а частію преувеличенъ и*
» *представленъ въ черны краскы отъ тогашны-*
» *ты писатели за да възбудятъ страхъ въ*
» *читатели-ты*, и т. п., доказвали че той на-
» родъ былъ Монголскаго происхожденія. Въ то-
» ва тіи най-много ся опирали на имя-то народа
» Hiong-nou или Hiun-yu, кое-то срѣшнжли въ
» Китайскы-ты лѣтописи, и на етvмологическо-то об-
» ясненіе на Уннскы-ты имена, въ кое-то обаче
» *весма много ся прѣльстили*. Народъ-тъ Hiong-
» nou былъ поколеніе Турско а не Монголско, и
» Китайци-ти около 91 по Хр. го разбили и прог-
» нали въ Киргизскы-ты степи между рѣкж-тж
» Иртишь и езеро-то Аралско, гдѣ-то онъ ся
» скиталъ іоще въ 440 л. А колко-то за дово-
» ды-ты кои-то ся на словопроизводство-то осно-
» ватъ, тіи сж толкова незначителни, слаби, и
» ничтожни, що по тѣхъ Унни-ти могли бы да
» ся произведжтъ отъ кой-годѣ народъ на свѣ-
» тъ-тъ.« 4). Особливо же ученнѣйшій Русскы
писатель Н. В. Савельевъ Ростиславичь говори:
» Монголски-ти Хюнъ-ну, кои-то по свидѣтел-
» ство-то на Китайцы-ти никога не оставяли Мон-
» голіж, нематъ никакво сношеніе съ Европей-
» скы-ты Великаны (по западно-Славянскы *Обры*,
» и по Нѣмскы Hun'ы), то есть съ обитатели-ты
» на древніж-тж Россіж 5). Дегиня го е излъ-
» гало случайно-то созвучіе на двѣ рѣчи прина-

» делжащы на два совершено различны языцы.
» Знаменитый съотечественникъ нашъ О. Іакинѳъ
» Бичуринъ еще въ 1828 л. показалъ источни-
» къ-тъ на прелесть-тѫ Дегиньевѫ, кой-то до-
» каралъ Монголскы-ты Хюнъ-ну въ Асіѭ, и
« своеволно превратилъ едны племена въ другы.
» За отвѣтъ Г. Клапроѳу помѣстившему свои-ты
» замѣчанія въ Французскыя-тъ преводъ на кни-
» гѫ-тѫ му нарицаемѫѭ: *Путешествія Тим-
» ковскаго въ Китай чрезъ Монголіѭ*, О. Іа-
» кинѳъ пише: »Дегинь отвелъ отъ погледъ-тъ си
» тѫіѭ важнѫ истинѫ, че Монголія, коя-то е бы-
» ла извѣстна въ продълженіе-то на 20 вѣковы
» подъ разны названія, пріяла тыя названія, не
» отъ народы, но отъ домовы-ты кои-то ѭ обла-
» дали« 6) той-зи нашъ Ученый Хинезистъ (О.
» Іакинѳъ), на кого-то авторитетъ-тъ е былъ при-
» знанъ въ Паришь необходимъ за рѣшеніе на
» распрѭ-тѫ що сѫ имали помежду си Француз-
» ски-ти оріенталисти 7), совѣтува »съ крайнѫ
» осторожность да ся ползувамы, не токмо отъ
» творенія-та Г. Клапроѳовы, но отъ сочиненія-
» та и на другы-ты оріенталисты неговы послѣ-
» дователи, и особенно отъ Дегиньевыты, кой-то
» положилъ основаніе-то на лъжовнѫ-тѫ системѫ
« за различны-ты въ Монголіѭ обитавши наро-
» ды, защо тая система производи безредность
» въ Всеобщѫ-тѫ народовъ історіѭ, и замѣша-
» телство въ согласеніе-то на самы-ты історицы
» помежду си« 8). Слушайте юще що казва О.

» Іакинѳъ: »Дегинь тьмно разбиралъ Китайскѫ-
» тѫ історіѭ, изъ коіѭ-то е почерпалъ вещества
» за свое-то сочиненіе; отъ тамъ му ся пока-
» зали прерывности въ цѣпь-тѫ на происшествія-
» та. Желающи да прикажи тыя происшествія по
« свои-ты догадкы, онъ безъ по-далечны съобра-
» женія поставилъ Унны, Турцы, и Монголы ка-
» то главны народы въ Монголіѭ, отъ кои-то
» привзелъ множество другихъ отраслей въ А-
» сіѭ, и даже наши-ты Донскы казацы» (9). —
Савельевъ, съ помощь-тѫ славнаго Хинезиста Рус-
скаго О. Іакинѳа, не оборява тъй силно само Де-
гиня и неговы-ты послѣдователи, той критикува
подобно и оныя кои-то, като Абель-Ремюза, Кла-
прооѳъ, и самъ Шафарикъ, отвергше Дегиньево-то
мнѣніе като неосновательно, пріяли друго такожде
не основательно, какъ Унни-ти были *вѣроятно*
Фінско, т. е. Чудско, Чухонско племя. Ето на
примѣръ за това що пише Шафарикъ: »Спорядъ
» извѣстія-та на достовѣрны-ты Грьчьскы істори-
» цы: Менандра, Ѳеофилакта, Нікита, Лева Грам-
» матіка, Георгія Монаха, Кінама, Кедрина, и
» др., кои-то показватъ сродство-то на Унны-ты
» съ Авары и Маджары, *много вѣроятно* е да
» сѫ были Унни-ти, какъ-то Авари и Маджари-
» ти, народъ вѣтви Уралскыя, восточночудскаго
» поколѣнія, смѣшавшійся уже въ родинѫ-тѫ сво-
» іѭ съ Турцы-ты. Описаніе-то на внѣшныя-тѣ
» видъ Унновъ отъ древны-ты много прилича и
» на днешны-ты Вогуличи, най-ближны-ты родичи

» Маджаровъ: Унски-ти и древне-Маджарски-ти
» имена и днесь іоще ся употребляватъ отъ А-
» вары-ты, кои-то сѫ останѫли на Кавказа (10),
» и кои-то называватъ еднѫ часть отъ землѭ-тѫ
» си *Хунжакъ* (сравни Маджарско-то Kúnság);
» такви-зи сѫ: Attila, Авар. Adilla; Budak, А-
» вар. Budach; Ellak, Авар. Ellak; Ding-itsik,
» Авар. Dingaçik; Eskam, Авар. Ecka; Balamir,
» Авар. тоже; Almus, Авар. Armus; Leel, Авар.
» тоже. Zolta, Авар. Solta; Bleda или Beled,
» Авар. Beled (то есть *началникъ*) (11), и др. У
» Унны-ты по Іорнанда (12) рѣчь-та uar значила
» *рѫкѫ*; подобно и въ Лезгиноаварско-то нарѣ-
» чіе, uar, uor, or, hor, значи *рѫкѫ*. Въ нѣкол-
» ко Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum,
» значи *человѣкъ*. Като съобразимъ все това, и
» много друго (13), видимъ че извѣстіе-то Руи-
» сбреково, кой-то въ 1253 лѣто посѣтилъ нѣколи-
» ко Уралскы земли, и объявилъ че тамъ трѣба да е
» была родина-та на Унны-ты и на Унгары-ты,
» называемая велика Уннія, или земля Паскатир-
» ска, т. е. Башкирія, много е справедливо. Ис-
» шедше изъ това свое отечество *въ неизвѣстно*
» *врѣмя*, Унни-ти... нѣколко ся скитали между
» Волгѫ, Дона, и Кавказа, и отъ тамъ ся втур-
» гали въ предкавкасскы-ты земли, кое-то ся про-
» дължало до самаго 374 лѣта, кога-то подъ пред-
» водителство-то царя своего Баламіра оставили
» Волгѫ,» и пр. (14). Ето сичкѫ-тѫ система Ша-
фарика, послѣдовавшаго въ това Клапроѳа и дру-

ты единомысленницы 15). Та состои, какъ-то ся разумѣва отъ вниматално-то прочтеніе на Шифариковы-ты рѣчи, въ слѣдующы-ты два сvллогісма:

1) Вогули и Башкири-ти были сѫ *вѣроятно* прѣдци на Унгары-ты, то есть Маджары-ты, защо тъй казалъ Руйсбрекъ посѣтившій тыя страны въ лѣто 1253; — а понеже Вогули и Башкири-ти, ако и днесь ся видятъ Турци, были отъ начала Фінни, защо тъй мысли Шлецеръ 16), при томъ же въ нѣкои Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum, значи *человѣкъ;* — убо и Унни-ти, *сродни* съ Унгары-ты, были сѫ Фінни!

2) Восточни-ти Кавкасски народи именуемыи *Лезги*, происхождатъ *вѣроятно* отъ ветхы-ты Авары, защо тъй казва Клапроѳъ; — а понеже тіи Авари, споредъ Гречески-ты писатели, имали *сродство* съ Унны-ты и съ Унгары-ты, при томъ же Унска-та рѣчь uag споредъ Іорнанда, и Лезгинска-та рѣчь uor, or, hor, значи *рѫкѫ*, а и нѣколико Лезгински имена ся видятъ тождественни съ нѣколико Уннскы имена; — убо Унни-ти сѫ были Авари, слѣдователно Унгари, и слѣдователно Фінни!!!

Излишно е да показвамы неправилность-тѫ на тыя сvллогісмы, защо та е очевидна 17). За това предпочитамы да приведемъ паче онова що пише за Клапроѳа и за Шафарика върху тоя предмѣтъ вышереченный Савельевъ. Ето неговы-ты рѣчи:

» Рѣшителный тонъ, съ кой-то Клапроѳъ рас-

» казвалъ за Асіѫ, за Кавказа, и за нѣкои пле-
» мена въ при-волжскы-ты страны, силно подѣй-
» ствовалъ на много учены человѣцы; но время-
» то на достовѣріето му уже преминѫло, особен-
» но, кога-то нашъ-тъ славный Хинезистъ (О. Іа-
» кинѳъ) изъявилъ степень-тѫ на значеніе-то Кла-
» проѳово въ языцы-ты на Восточнѫ-тѫ Асіѫ.
» Клапроѳъ (каже онъ) доволно познава Китай-
» скыя-тъ языкъ, и преводи изрядно, а особенно
» статіи, кои-то сѫ были преди него отъ другы
» преведены; въ Манчжурскыя-тъ же языкъ онъ
» има свѣдѣнія весма поверхностны; а колко-то
» за Монголскыя-тъ, Тибетскыя-тъ, и Турскыя-тъ,
» сичко-то негово знаніе въ тыя языцы состои въ
» това, че онъ може по сричаніе да разбира нѣ-
» кои и другы слова, за да ся улавя, кога ся
» случи, за какво-либо израженіе употребено отъ
» нѣкой ученъ оріенталистъ, и да го опровергава
» съ свои-ты пусти возраженія« 18). Точно на
» такъвъ приговоръ ся подвергли Клапроѳови-ти
» свѣденія за Кавкасскы-ты страны 19). Профе-
» соръ-тъ Нордманъ, кога-то путешествувалъ по
» Абазіѫ и Мингреліѫ, надѣялся да ся ползова
» отъ Клапроѳовыя-тъ словарь; но той словарь
» былъ толкова вѣренъ, що никой отъ туземцы-
» ты не разбралъ нищо у Нордмана 20). Много
» е жално че вси тія обличенія на Клапроѳовы-
» ты неоснователны расказы за срѣднѭ Асіѭ,
» за Кавкаса и заУраля, не были извѣстни у-
» ченому Шафарику, кой-то въ много случаи по-

» нѣрнилъ Клапрофу безусловно, почитающи его за *глубокомысленъ* (остроуменъ) *изслѣдователь на народны-ты історіи и языцы*, 21), и неговы-ты пусты догадкы и предположенія, за *подробны и основателны разысканія* (22). Увы! Увы! отъ едно такова неоснователно мнѣніе Шафарика за никаква важность на Клапротовы-ты трудовы, естественно послѣдовало това, че сичкы-ти погрѣшности Клапротовы ся повторили у сочинитель-тъ на Славянскы-ты древности, и ду станали препятствіе за да разгадае много вопросы, на които е летялъ Изъ[illegible] покривало, само отъ лѣность на ученыи-ты, кои-то не вървать по правый-тъ логическый пать, но слѣдувать по невѣрны-ты указанія на прежны-ты писатели. Обличитель-тъ Клапротовъ П. Г. Бутковъ у[illegible] изъяснилъ нѣколко такывы погрѣшности Шафариковы, кои-то произтекли [illegible] отъ [illegible] вѣрованія въ непогрѣшимость-та Клапротова (23). Тъй на примѣръ: За доказателство че Сарматы-ти не были Славяне, Шафарикъ привежда нѣколко личны имена, които били Мидо-Осетински. Отъ тѣхъ [illegible] отъ Клапрота, кой-то ги земалъ отъ Гюльденштета, а Гюльденштетъ, приемалъ Осетинцы-ты [illegible] отъ Палласа-та. [illegible] Осетинцы-ты [illegible] [illegible] били приписани [illegible] [illegible] [illegible] Князь, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (24).

» Точно тоеже вѣрованіе въ мнимооснователны-тѣ
» догадкы на мнимо-глубокомысленныя-тъ изъискатель історіи и языковъ заставило Шафарика да
» показва Унны-ты за Чухонцы, и да пише: »МНОГО Е ЕѢРОЯТНО, МОЖЕ ДА СЯ ПОЛАГА,
» *че Унни-ти были народъ вътви Уралскыя, племене восточно-Чудскаго, и че іоще въ родинж-тж си сясмѣшали съ Турцы-ты«* (25)!!!
» И отъ слѣпо-то вѣрованіе въ Клапротовы-ты
» предположенія до таквжзи степень ся смѣшали
» понятія-та у трудолюбиваго и ученаго Шафарика, що свидѣтелства-та на Прокопія, Θеофана, Кедрина, Беда, и Хелмолда, кои-то ясно називaвать Унны-ты Славянскы племена (26), онъ
» ся старае да гы претълкува съ помощь-тж на
» измыслены догадкы; самъ исповѣда че *въ Едда Унни-ти ся назывaватъ Славяне* (27), именно
» при-Балтійски-ти Варяжски Руси; че *Славяны-ты въ Валлійскыя-тъ Кантонъ Швейцаріи, и днесь іоще тамошни-ти Нѣмци гы назывaватъ Унны* (28), и че *тыяжде Славяны, Константінъ Багрянородный и други писатели гы назывaли Авары* (29); обаче, безъ да глѣ-
» да на все това, онъ не може да ся отдѣли отъ
» Клапрота, и, какъ да е, превращава Унны-ты,
» първо на Чухонцы (Фінны), а послѣ гы смѣшава съ Турцы-ты!!.... Слѣдъ като превратилъ така Унны-ты отъ Русскы Славяны (именно отъ Велико-Россы и Българы) на Чухонцы,
» а послѣ гы смѣшилъ съ Турцы-ты. Шафарикъ,

» както и прежни-ти писатели, приказва че дру-
» ги народи, въ вторж-тж половинж V-го вѣка,
» истребили слабы-ты остатки Унновъ (30); а
» за достоувѣреніе на това (не бывалое) истре-
» бленіе, онъ приводи Клапротовы-ты Tableaux de
» l'Asie, и Тунмановы-ты Untersuchungen über
» die Geschichte der östlichen europäichen Völ-
» ker (31). Най-послѣ, кой-то ще, може да вѣрва
» какво-то ще, ако ще, да простите, и Бъволу
» Кралевичу; но всякъ беспристрастный изслѣдо-
» ватель історіи може съ пълнж основателность
» да предложи таковаго рода въпросы: Тунманъ,
» живший въ XVIII-тъ вѣкъ, и Клапротъ, писа-
» тель XIX-го вѣка, могжтъ ли да бждктъ при-
» познати за свидѣтели на происшествіе, кое-то
» ся е случило, да речемъ, 1300 годины преди
» нихъ, и обаче не было извѣстно никому отъ
» современницы-ты? При това, какъ да вѣрвамы
» това мнимо истребленіе на Унны-ты, кога Еги-
» нардъ, секретаръ Карла Великаго подробно о-
» писва войнж своего Господаря, въ вторжтж пол-
» винж VIII-го вѣка, съ Унны-ты кои-то владѣ-
» ли тогази Панноніѭ (32); кога Салисбургскый
» лѣтописецъ въ IX-тъ вѣкъ подобно говори за
» войнж Карла Великаго съ Унны-ты (33); кога
» изъ Византійцы-ты пін ще ся научимъ, че по-
» велители-ти на Панноніж царп Унновъ пріима-
» ли крещеніе, единъ при Іустиніана въ полови-
» нж-тж на VI-тъ вѣкъ (34), други при Ираклія
» въ начало-то на VII-тъ (35); а Князи Унновъ

» даже до начало-то на IX-тъ вѣкъ (36) постепенно пріимали святое крещеніе, и нѣкои за тжіж цѣль сами приходили на Константинополь?
» Азъ казвамъ все това, не за да унижж голѣмыя-тъ трудъ Шафариковъ, кой-то има много положителны достоинства въ рѣшеніе-то на частны въпросы, но за да покажж че трѣбя да ся пазимъ отъ безусловны-ты поклонницы сочинителя *Славянскыхъ древностей*, кои-то безусловно пріематъ сичкы-ты му производы, че нѣкогажъ ся заблуждаватъ сами-ти учени люди, ако за основаніе на изслѣдованія-та си пріематъ, не памятницы-ты среднихъ вѣковъ, но писатели-ты новѣйши, подобны Клапроту» (37). Слѣдъ тыя здравы, логическы, и основателны изобличенія на Дегиневы-ты и Клапроовы-ты догадателны предположенія че Унни-ти живѣли отъ начала въ внутреннж-тж Асіж на сѣверъ отъ Кинж, или же въ земліж-тж на Вогулы-ты при изворътъ на Урала, и че слѣдователно были Монголи, Татаре, или Фінни, т. е. Чуди и Чухонцы, всякый, мыслимъ, ще ся увѣри че тія догадки и предположенія трѣба да ся напустатъ и отфърлятъ като съвсѣмъ не доказани, и че трѣба да ся държимъ здраво за онова, що сичкити ветхи и Унномъ современни писатели ны казвать, че *Уннски-ти първи жилища были въ Асійскж-тж зовомж Сарматіж.*

3 Това като е тъй, отъ другж странж виждамы, че вногина писатели полагатъ отъ начала и

Блъгарскы-ты жилища въ тыяжде пакъ страны. Така първо Арменскый лѣтописецъ Мousей Хоренскый, кой-то писавшій въ първѫ-тѫ половинѫ V-го вѣка, умрѣлъ въ лѣто 461, казва, според Сvріанина Маръ-Апасъ-Катина, писавшаго побужденіемъ първаго царя Арменскаго Вагаршага, кой-то царувалъ отъ 151 до 129 л. преди Хріста (1), че еще во время царя Арсака 1-го, сына реченаго Вагаршага, т. е. между 129 и 116 л. преди Хріста, Блъгарска-та земля, бывшая на сѣверъ отъ Кавказа, простиралася даже до тѣхъ планинѫ (2). Така послѣ и Вvзантійски-ти писатели, Нікифоръ Патріархъ Константинополскый (3), Ѳеофанъ Ісаакъ (4), както и по Латински изъ него преписавшій Анастасъ Книгохранитель (5), и Іорнандъ (6), полагатъ и тіи древныты Блъгарскы жилища на сѣверовостокъ отъ Меотиса, между рѣкы-ты Танаисъ, Ателъ, и Куфисъ, сирѣчь Дона, Волгѫ и Кубань. А Нікифоръ Григора гы полага и іоще по-нагорѣ покрай рѣкѫ-тѫ Волгѫ, отъ коіѫ-то казва и че пріали имя-то свое *Блъгары* (7). Отъ това ся разумѣва че отъ 130 годины предъ Хріста и насамъ, Блъгарски-ти древни жилища ся простирали, както и Унски-ти, отъ надъ-Кавказа, даже до по-рѣкѫ-тѫ Волгѫ, кой-то писана така по Русскы, отъ вехто ся писала *Влъга* (8), по Блъгарскы писменъ обычай (9); а отъ восточны-ты Турскы и други народы ся именувала, както и до днесъ ся именува, *Адилъ*, *Адель*, или *Ідель* (10), та за това и Ѳео-

фанъ іѭ пише *Ателъ*, а Менандръ, *Аттила*, както Грьци-ти пишѫтъ имя-то на славныя-тъ Унскый царь (11); а пакъ по-древни-ты Грьческы писатели іѭ зовали *Оаръ* (12), *Рос* (13), и Ра (14), какъ-то и днесъ іоще Мордвини или Мокшини-ти, племя Фінско, които обитаватъ на рѣкѫ-тѫ Черемчанъ, *Ра* или *Рау* іѭ назвавать (15).

4 Отъ вышеизложены-ты історическы ветхы и новы означенія за тождество-то на древны-ты Унскы и Блъгарскы жилища до по рѣкѫ-тѫ Волгѫ, и отъ онова що, слѣдъ преселеніе-то на Блъгары-ты отъ сямъ Дунавъ-тъ, остали пакъ на Волгѫ доволно Блъгаре кои-то, воююще сегисъ тогисъ кое съсъ Русы-ты кое съ другы народы, и торгующе чрезъ тѫіѫ рѣкѫ съ Мюсюлманы-ты, за кое-то и мнозина станѫли Мюсюлмане, владѣли тамъ съ столныя-тъ свой градъ *Болгаръ* въ Россійскѫ-тѫ Казанскѫ Губерніѭ, и мѣсто-то имъ ся зовало *Древня* и *Велика* или *Черна Болгарія* (1), догдѣ были разбити и покорени, пьрво отъ Татарскаго Хяна Бату внука Чингисханова въ лѣто 1232-1235, и послѣ конечно завладѣни отъ Русы-ты въ лѣто 1490, видися че коренното и пьрвоначалното Блъгарско обиталище было по рѣкѫ-тѫ Волгѫ, и че въ неизвѣстно нѣкое ветхо время, или завоеваніемъ ся простреди, или частнымъ преселеніемъ ся пренесли въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ даже до надъ-Кавкаскы-ты страны, гдѣто най пьрво ны гы показватъ, пьрво Моусей Хоренскый, а послѣ и Византійци-ти Нікифоръ и Өео-

оятъ, какъ-то въ предидущія-тѣ параграфъ ви-дехмы. Това ся подтвърждава и отъ онова що приказва Страбонъ за два [illegible]-ся единоплеменни и доста силны и многочисленны народы, именно Аорсы и Сиракы, какъ живуще между Меотій-ско-то езеро и Каспійско-то море, първи-тѣ при рѣка Танаисъ, а втори-тѣ при рѣка Ахардеа (Кубанъ, Кубанъ) 2), простирали ся въ негово-то время (ок. Р. Хр.) даже до Кавказскы-ты горы, и ту ся видѣли да бѫдѫтъ побѣгнали или пре-селници отъ по-горны и по-сѣверны-ты Аорсы, кои-то владѣли по-много мѣсто отъ други-ты, и имали владичство почти по-много-то Каспійско при-моріе, носили съ камилы отъ Индія и отъ Вави-лонія търговія, кои-то пріимали отъ Арменци и отъ Мидяны, и ся одѣвали въ злато, защо били много богати 3). Подтвърждавася, какъ-то, защо мыслимъ че и отъ [illegible]-ты имъ и отъ има-ты имъ тѣ не сѫ били други освѣнъ Блъга-ри-тѣ: защо име-то Аорсы 4), кое-то по-нѣкогу ще да ся пише Аврси, [illegible] може да ся е писало тъй вмѣсто Ѳорси; а Ѳорси [illegible] Вулгари [illegible] Булгари, [illegible] Ѳорси е [illegible] Вулга, [illegible]. А [illegible] Сиракы [illegible] тъй, или вмѣсто [illegible] Хазары [illegible] Хазара-ни, [illegible] 5), или вмѣсто Сираки [illegible] Сирманъ, Сирма-щра, [illegible] Кумани [illegible] Кумани-щра, [illegible] часть отъ [illegible] [illegible] Пріска

помянува (6). И отъ тыя убо сходны народописны обстоятелства види ся пакъ че Унни-ти были Блъгаре, и Блъгаре-ти, Унни.

5 Но освень тыя, мы имамы и другы по-правы на това доказателства:

1° Нікифоръ нарича Блъгары-ты съ имя-то *Унногундуры*, като казва че Кувратъ Князь *Унногундурскый* възсталъ противу Хагана Аварскаго (1); мы знаемъ наистинѫ изъ самаго Нікифора (2), изъ Өеофана (3) и изъ Анастасіа (4), че Кувратъ, или Курватъ, или Куратъ, былъ Князь Блъгарскый. — Өеофанъ такожде нарича Блъгары-ты съ исто-то имя *Унногундуры*, като казва: »нуждно е да кажемъ и за древность-тѫ на *Унногундуры-ты* Блъгары и Котрагы (5). — Константінъ Багрянородный казва и той уречено че Блъгаре-ти испьрво ся именували *Оногундури* (6), кое-то явно е писано вмѣсто *Уногундури*. — Убо отъ пьрвѫ-тѫ половинѫ на тѫзи рѣчь, коя-то е коренна-та нейна часть, види ся явно че Блъгаре-ти были Унско племя, то есть Унни.

2° На много мѣста въ писатели-ты находися употребена рѣчь-та *Унни*, или сама, или заедно съ имя-то *Блъгары*, вмѣсто само тоежде имя *Блъгары*. На примѣръ: — Нікифоръ, говоріѭщи за начало-то на Блъгары-ты, употрѣбява и двѣ-ты рѣчы *Унны* и *Блъгары* (1); съ кое-то е щялъ известно да покаже, че Блъгаре-ти ся наричали и *Унни* и *Блъгаре*. Такожде и на друго мѣсто, като приказва че Блъгаре-ти възставше убили сич-

кы-ты членовы отъ Княжеска-тж своіж до тога династіж, и избравше поставили князя своего Телесіа, употребява пакъ и двѣты речены нарицанія *Унны* и *Блъгари*. (2). — Агаѳій пакъ сжщо така и той употрѣбява рѣчи-ты *Унны* и Котригуры (3); вмѣсто едно и тожде имя *Блъгари*, или, ако щешь, вмѣсто *Блъгари* и *Котраги* Блъгаровъ соплеменницы (4). — Іоаннъ Малала въ 12 и 13-тж годинж царства Іустініана Великаго, сирѣчь въ лѣто 539 и 540, употрѣбява самж рѣчь-тж *Унамъ*, тамъ гдѣ-то Ѳеофанъ и Кедринъ пишжтъ *Блъгари* (5). Но и сами Ѳеофанъ и Кедринъ тажожде по-реду пишжтъ *Унни* вмѣсто *Блъгари* (6). — Прокопій въ петж-тж 13-тж годинж царства Іустініанова (7), както и на много други мѣста, (8), пише и той *Унни* вмѣсто да каже *Блъгари*, защо и никога онъ не употрѣбява това послѣдно прозваніе. — Георгій, ако и да [illegible] Блъгары-ты съ [illegible] обаче нарича ги и *Унни* на едно мѣсто, гдѣ-то [illegible] ва царя Льва Армѣнина, защо-то въ [illegible] съ Блъгари-ты въ лѣто 814 за у[illegible] тѣхъ да ся [illegible] на Христіанство, [illegible] съ Гърци-ты ся [illegible] на Блъгарски [illegible]. Ѳеофанъ [illegible] Блъгары-[illegible] (9).

(3) [illegible]

зумѣватъ Блъгаре-ти. На примѣръ — Пріскъ помянува първо три Унискы племена подъ именемъ *Сарагуры*, *Урогы*, и *Оногуры*, че притѣснени отъ нѣкой-си Асійскый народъ именемъ Савиры, дигнѫли ся отъ жилища-та си, и слѣзли къмъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ за да си търсятъ мѣсто; и послѣ говорящи пакъ за тѣхъ, помянува гы обаче сичкы-ты само съ имято Сарагуры, и казва че дошли та нападнѫли на Акатиры-ты, и гы покорили; а по-долу пакъ казва че Сарагури-ти, като покорили Акатиры-ты, воевали и на Персяны-ты (11). Отъ това ся лесно разбира че тія три племена были единъ и тойжде народъ; отъ другѫ странѫ явно е, какъ-то и выше (12) казахмы, че *Оногури* е почти тождественно съ имято *Оногунд-уры*, съ което други писатели сѫ назвали нарочно Блъгары-ты, освѣнь що имамы и положително свидѣтелство какъ Блъгаре-ти ся зовали и *Уногури* (13); че *Уроги* = *Уорги* = Оарги, е почти равно съ *Оарцы* (отъ рѣкѫ-тѫ *Оаръ* = Волгѫ), или съ *Вурги* = *Вулги*, то есть съ приложеніемъ на обычайно-то у Вѵзантійцы-ты за Унискы-племена окончаніе, *ури*, или *ари*, равно съ имя-то *Вулгури*, *Вулгари*, и по нашему *Блгари*. — Прокопій казва че Унни-ти, отъ двамина свои началници *Утургуръ* и *Кутургуръ*, раздѣлили ся на два едино-язычны племена, кои-то ся наричали *Утургури* и *Кутургури*, (14). Тія исти-тѣ племена у Агаѳія ся наричатъ *Утигури* и *Котригури*, (15), а у Менандра първи-ти ся назывavатъ пакъ *Утигури*,

(16), а втори-ти *Контригури* (17), или *Котригури* (18) и *Кутригури* (19), а въ общы-ты изданія и *Котрагири* (20). А това като е тъй, кой не види че Прокопіеви-ти *Кутургури*, Агаѳіеви-ти *Котригури*, и Менандрови-ти *Контригури*, *Котригури*, *Кутригури* и *Котрагири* сѫ исти-ти Нікифорови и Ѳеофанови *Котраги* или *Контраги* Блъгаромъ соплеменници, за кои-то выше (21), казахмы? а то ако е тъй, кой пакъ не разумѣва че Прокопіеви-ти *Утургури* и Агаѳіеви и Менандрови-ти *Утигури* сѫ исти-ти Блъгаре Котрагомъ соплеменници?

6 Но ако тъй Унни-ти сѫ были наистинѫ Блъгаре, що е за има това Унни, що имъ сѫ давали въобще Гръчьски-ти и Латински-ти списатели? — Дегинь, кой-то, както рекохмы, приводжда Унны-ты изъ внутреннѭ-тѫ Асіѭ отъ кѫдѣ северъ на Кинѫ (1), произвожда и име-то имъ отъ Кинезскѫ-тѫ рѣчь Хіонг-ну (Hiong-nou), коя-то щяла да каже *злополучни риби* (2). Но такова произведеніе е по крайнѭ мѣрѣ смѣшно: защо народъ, кого-то отъ древнь Кинези-ти сѫ тъй именували, не ся е извѣстно и самъ така именувалъ, нито пакъ е щялъ да го пріеме отъ Кинези-тѣ, и да дойде да ся покаже съ него на Гърци и Римляни; а Кинези-тѣ, живуще много далечь, не сѫ имали съ тѣхъ и никакво сношеніе како да имъ го сторятъ тіи извѣстно чтомъ Унни-тѣ ся имали на предѣлие-тѣ имъ. — Клапроть и нѣкои-тѣ последователи Saint-Martin,

Шафарикъ и други, кои-то произвождатъ Унны-ты отъ племя-то Чуды, кое-то по Нѣмскы ся нарича *Фінни*, нашедше нѣкое созвучіе между послѣдньо-то сіе имя и имя-то Hunni (Унни) видѣли за *вѣроятно* да е произишло имя-то Hunni отъ Finni съ промѣненіе-то отъ Fi на Hu! Но и това произведеніе не е по-малко смѣшно: защо Фінски-ти племена, отъ древны-ты Славяны называемыи Чуди (3), сами себе нигдѣ никога не сѫ именували *Фінны*, като да речемъ че Унни-ти, бывше племя Фінско, донесли съ себе и имя-то си *Фінны*. Тіи сѫ ся зовали и ся зовѫтъ по языкътъ си, *Суома*, *Соме* или *Саме* (Suoma, Some, Same или Sahma), кое-то ще каже, *низско*, *влажно*, *блатисто*, съ приложеніе *Лайсет*, *Ласед* или *Ладс* (laiset, lased, lads), кое-то значи *люди*, *человѣци*. И тъй Suoma-laiset ще каже *жители на низскы*, *влажны*, *блатисти мѣста*. А рѣчь-та fenn, fenne, отъ коиѫ-то е станѫло имя-то Finni, е чисто древне-Нѣмска, и значи тоже *низско*, *влажно*, *блатисто мѣсто*, отъ кое-то ся види че рѣчь-та чудская Suoma е была просто по Нѣмскы преведена на fenne. Но Греко-Римляне-ти, нашедше ся напрасно въ сношеніе съ Унны-ты, кои-то по-напредъ не познавали (4), не сѫ ся, явно, запѫтили да идѫтъ да пытатъ Нѣмцы-ты по Балтійско-то море, за да ся научатъ какъ тіи зовали свои-ты ближны Чуды Фінландцы, та да нарекѫтъ и они така Унны-ты пришедшія отъ задъ-Меотійско-то езеро. — Исти-ти Клапроѳови послѣдова-

тели мыслятъ негли че имя-то Унни, Hunni, може да е произишло и отъ рѣчь-тѫ hum, chum, kum, коя-то въ нѣкои-си Вогулскы (4) нарѣчія значала *человѣкъ* (6). Но ако бы было доволно само созвучіе-то на нѣкои частны рѣчи, за да ся разумѣе и родъ-тъ и имя-то на единъ народъ, що бы требувало да ходятъ тіи учени хора да ся трепятъ за това даже до врьхнины-ты на Уралскыты планины при ледовитыя-тъ океанъ; стигало бы да погледнѫтъ въ обиталище-то си на Латінскыя-тъ словарь, и тамъ бы безъ сумнѣніе намѣрили че по Латински homo значи такожде *человѣкъ*; а какъ отъ homo лесно бы ставало humo, hum, видѣли сѫ бы въ истыя-тъ словарь рѣчь-тѫ humanus, коя-то значи *человѣческый*; и тѣй бы въсклинкнѫли отъ радость глаголюще че имя-то *Унни* е произишло отъ homo, и че слѣдователно Унни-ти непремѣнно сѫ были Латінско племя! — Венелинъ, видѣвъ у Птолемея че народъ Алане былъ писанъ ту *Аланы* Ἀλανοί, ту *Алауни* Ἀλαῦνοι, и почитающій пакъ той че сичкы-ты народы: Унни, Алани, Авари, Хазари, и пр. кои-то дошли на Европѫ отъ задъ рѣкѫ-тѫ Танаисъ (Донъ), были Блъгаре, мисли че имя-то *Унни* не было друго освенъ реченно-то Аланско у Птолемея погрѣшно находимое имя *Алауни* (7). Но ніе подолу (8) ще видимъ че Птолемееви-ти *Алауни* не сѫ были други, освенъ оныя, кои-то самъ пакъ Птолемей, както и други списатели, нарича *Аланы* или *Алании* (9), и кои-то нема никакъ вѣро-

ятность да сѫ были Уннско или Блъгарско племя. — Най-послѣ Русскый изслѣдователь на Славянскы-ты племена И. Савеліевъ, крітиковавшій строго и Дегиньовцы и Клапротовцы, и не пріимающій даже и Венелиново-то речено мнѣніе (10), производи пакъ той имя-то Гуны (Hunni Унны) отъ рѣчь-та hun, hune, коя-то въ древне-сѣверно-то Нѣмско нарѣчіе значала *великанъ, исполинъ, гигантъ* (γίγαντα) какъ-то и имя-то *Обръ, Обринъ*, съ кое-то Славяне-ти наричали Аварыты, значило по западно-Славенскы-ты (Чехскы и Словацкы) наречія, спорядъ Венелиновы-ты объясненія, такожде *великанъ* (11). Но явно е че и това мнѣніе не може да ся пріемне, понеже Унни-ти ся назвахѫ тъй отъ Греко-Римляны-ты, кои-то най-напредь ся запознахѫ съ нихъ, кога-то сѣверни-ти Нѣмци нѣмахѫ еще никое сношеніе ни съ Унны ни съ Греко-Римляны. — Сега, ако слѣдъ толкова учены лица е простено да си кажемъ и ніи за това мнѣніе-то, ще речемъ че, понеже Унни-ти сѫ были, какъ-то рекохмы, Блъгаре, а Блъгаре-ти сѫ Славянско племя (12), подобрѣ и по-естественно е да търсимъ и на имя-то *Унны* значеніе-то въ старо-Славянскыя-тъ, *си*-рѣчь въ старо-Блъгарскыя-тъ языкъ, нежели въ Кинезскыя-тъ или въ Нѣмцскыя-тъ. *Убо* мы находимъ въ реченыя-тъ нашъ старъ языкъ двѣ рѣчи: *Уный* и *Юній*, и сократително *Унъ* и *Юнъ*, а въ множественно число *уни* и *юни*, кои-то и двѣтѣ почти сѫ еднакви съ имя-то *Унны*, понеже

юни, въ Гречески уста, такожде *уни* ся произносѧ, и значѫтъ първа-та, *добръ*, *благъ*; а втора-та, *младъ*, *юнакъ*. Така имя-то *Унни*, произведено отъ първѫ-тѫ, ще значи *добры*, *благы*; а произведено отъ вторѫ-тѫ, ще каже *юнацы*, *храбры*. Ако и наистинѫ Унни-ти, кога-то ся първо явихѫ на Европѫ, бѣхѫ чрезвычайно храбри и юнаци, и можахѫ праведно да ся нарекѫтъ съ това последнее имя, но мы предпочитамы да кажемъ че прозваніе-то имъ е произишло отъ първѫ-тѫ рѣчь значующѫѭ *благи*, коя-то пакъ рѣчь, като пріемне прозвателно-то окончаніе *аре*, става *Благаре*, и то пакъ, като ся промѣни въ произношеніето *а* на *ъ*, лесно е станѫло *Българе*, както *страна* е станѫло *стрънна*; *врата*, *врътa*; *обращамъ*, *обрыщамъ*; *мразъ*, *замръзновамъ*; *мракъ*, *замръкновамъ*, и пр. И тъй пакъ Унни-ти ся доказватъ че были Българе, и че Българе-ти были Унни.

7 Древни-ти списатели, отъ враждѫ и ненависть побуждаеми, твърдѣ злѣ описватъ Унны-ты. Най-напредъ, тѣй были рождени отъ нѣкои-си Готчески чародѣйки, въ пустынѭ отъ Готскаго краля заточени, и прозываемы *Алйруни*, съ кои-то ся срѣщнѫли и совокупили неизвѣстни нечисти духове (1). Послѣ, Унни-те приличали на двуноги животны, или на драва неодѣланы; имали тѣло късо и сгучено, вратъ дебелъ и пъхнатъ въ рамена-та (2), гърбъ прегънѫтъ, главѫ голѣмѫ и валчестѫ, кожѫ чернѫ, очи малки и погълѫлы,

а поглѣдъ свѣтлъ и остръ (3). Кога имъ ся раждало малко дѣте, майка му му струшавала восъ-тъ, за да бы му ся, кога порастне, по-добрѣ прилеплялъ шлемъ-тъ на лицето (4); а баща му му обрѣзвалъ страны-ты (ланиты-ты), за да не бы му расла брада-та, кое-то му правило лице-то пълно съ язвины, и много безобразно (5). Такъвъ былъ, казватъ, образъ-тъ на Унны-ты.

8 А живѣніе-то имъ было толкова строго и непріятно, що огнь никога не употребявали, а ястіе-то имъ было все сурово и никакъ не сготвено. Хранили ся само съ корены диваго зелія, и съ полвин-сурово месо коего-годѣ добытака, кое-то стопляли малко нѣщо между кълкы-ты си и гърбътъ на коніе-то си (1). Никой отъ нихъ не оралъ ни сѣялъ (2), и безъ нѣкоїѧ голѣмѫ нуждѫ въ кѫщѫ или въ колибѫ никога не сѣдѣли, защо не го имали за безопасно да сѣдятъ подъ покрывъ, и за това бѣгали отъ зданія-та като отъ нѣкоїѧ смьрть (3). Отъ млады на студь, гладъ, и жадъ научени, не сѣдѣли никога на едно мѣсто, но ся скитали по горы-ты и въ лѣсовы-ты, водяще многочисленны-ты си животны и стада, и возаще на кола съ воловы впрегнѫты дѣца-та и жены-ты си, кои-то ся упражнявали въ да предѫтъ, или да шіѭтъ дрехы за мѫжіе-то и за дѣца-та си; така и никой отъ нихъ не можалъ да каже отъ гдѣ е былъ: защо на друго мѣсто ся зачалъ, и на друго ся родилъ, и пакъ на друго ся отхранилъ (4). — Дрехи-ти имъ были изи-

тени, или отъ куничны кожи направени. Тыя за въ кѫщы, тыя за по вънъ; кои-то веднѫжъ като гы облачали, веке гы не съблачали, нито гы промѣнували догдѣ не бы изгнили на гърбъ-тъ имъ (5). — На главѫ-тѫ си носили шлемъ, и на ногы-ты обущія отъ кози кожи, толкова грозны и непріятны, що отъ тѣхъ не могли и лесно да вървятъ, за това и были малко способни за да ся біѭтъ пѣши (6). — Почти сѣкога на коніе качени сѣдѣли, като че были на гърбъ-тъ имъ залѣпени, а коніе-ти имъ были лгки но грозни (7). Еще отъ малкы дѣца гы учали да ѣздятъ (8), и всаднически като мѫжи, и сѣдишкомъ на еднѫ странѫ като жены (9). Деніѭ и нощіѭ на конь ѣдѣли, по конь піали, на конь купували и продавали; и кога гы хващало сънь, пакъ на конь-тъ си на вратъ-тъ полегвали, и така спали дълбоко, на конь ся даже совѣтували за общы-ты дѣла (10).

9 Унни-ти ся покорявали на единъ царь (1), и войски-ти имъ ся раздѣлявали на мүріады, всяка по 10,000 души, и всяка мүріада ся подраздѣлявала на различны голѣмы и малкы отдѣленія составлены отъ 1000, отъ 100, и отъ 10 войны. Но кога ся біали, благочиніе никакъ не държели, но като пущали гласъ голѣмъ, стремили ся на непріятель-тъ, че, ако бы посрѣщнѫли нѣкое голѣмо сопротивленіе, распръсвали ся тойчасъ, и послѣ пакъ ся завращали на ударъ скоро като орли, и яростно като лъвове, разбивающе и превращающе все що у предіѭ си намѣрали.

Стрѣлы-ты имъ имали на вьрхъ-тъ кости толкова твърды и убійственны, като че были отъ желѣзо; и знаили да гы фърлятъ много искусно и силно, даже и кога бързо тичали или бѣгали. За да ся біѭтъ отъ близо, носили, въ единѫ-тѫ си рѫкѫ, ножъ, а въ другѫтѫ, мрежѫ, съ коіѫ-то ся мѫчили да засучатъ и обуздаіѫтъ непріятель-тъ, за да не бы можилъ да бѣга (2). Една Униска челядь имала отъ праотцы-ты си това славное преимущество да започенува боя-тъ най-напредъ нѣкой отъ членовы-ты й колчемъ Унни-ти имали войнѫ съ нѣкого, безъ да може никой други да удари преди него на непріятель-тъ (3). А на стрѣлы да фърлятъ толкова были искусни, що сѣкога стрѣляще улучали; даже и кога бѣгали, пакъ назадь стрѣляще, мнозина непріятели убивали; но и бѣгъ-тъ и тичаніе-то имъ было много бързо (4). Кога ходили на бой, водили и жены-ты си наедно (5), които, какъ-то ся види, и участвували въ военны-ты борбы, понеже между убіены-ты Унны, Греко-Римляне-ти намѣряли и жены, отъ кое-то Прокопій заключава че той-зи обычай былъ останѫлъ Унномъ отъ Амазонкы-ты, понеже въ тѣхнѫтѫ землѭ казватъ че живѣли и тыя отъ ветхо (6).

10 Унни-ти, колко и да сѫ были диви, дебели, неучени, и совсѣмъ бескнижни варвари (1), и любили доволно да ся поупійватъ (2), были обаче добри, прости, и нелукави (3). По при всѣмъ тѣмъ они любили злато-то, (4), и обычали да иматъ много жены и наложници (5).

11 Най-сетнѣ каквѫ сѫ вѣрѫ имали, мы не знаемъ. Марцеллинъ казва че ужъ немали никаквѫ (1); но то е было невъзможно, понеже отъ созданія міра вси человѣци по свѣтъ-тъ сѫ ся кланяли всякога на нѣкое-си божество, подъ кое-либо имя и подъ койлибо видъ было да было, като че самъ Богъ создатель всея твари е вдъхнѫлъ у человѣцы-ты чювство-то за богопоклоненіе, като знакъ на обще припознаніе на Божественно-то му сѫщество. Марцеллинъ убо не казва право, и ако е писалъ че Унни-ти немали никаквѫ вѣрѫ, писалъ го е, или защо-то все искалъ да гы кори, или защо-то не видѣлъ у нихъ, както самъ послѣ казува, ни храмъ за богослуженіе, ни кумиръ за поклоненіе. Но совсѣмъ тѣмъ онъ пакъ ся излъгалъ да каже че ся кланяли съ великымъ благоговеніемъ на мечь голъ, обрядомъ на земнѫ-тѫ нарочно забиенемъ, като на Бога Марса покровителя на земли-тѣ надъ кои-то владѣли (2).

12 Было то както было, въ вторѫ-тѫ половинѫ IV-го вѣка, кога-то начинава наша-та настоящѫ Історія, на югъ отъ Унни-тѣ и сопредѣлно съ тѣхъ владѣнія, тъкмо же при и надъ Кавказа, народъ именемъ Алани. Той народъ, кого-то и наше [illegible] (1), е несомнѣнно истый отъ народъ, за кого-то Страбонъ и други древни списатели говорятъ подъ име-то Аланы (2). И наистина, освенъ други-те, Страбонъ на много мѣста [illegible], че Алане-

ти по негово-то време, то есть около 15 год. слѣдъ Хріста, живѣли при Каспійско-то море, имуще за предѣлы, на востокъ, исто-то сіе море; на западъ, Іверы-ты (Гюрджіи-ты); на сѣверъ, Кавкасскы-ты горы; а на югъ, Арменіѭ (3). Тойжде казува, че Помпей военачалникъ Римскый воевалъ по тыя страны, на Іверы и на Аланы, отъ едно-то море до друго (4); кое-то ще каже че, еще въ лѣто 66 преди Хріста, кога-то Помпей тамъ воевалъ, Алване-ти живѣли въ тыя страны. Суетоній, въ своіѫ-тѫ історіѭ на пърcoвы-ты 12 Римскы імператоры, помянува такожде Алваны-ты при імператора Тиберіа въ лѣто 35 по Хріста, като народъ обитающій въ въсточнѫ-тѫ часть Кавкаса (5). Отъ другѫ странѫ Арменскый лѣтописецъ Мовсей Хоренскый пише че въ лѣто 74 по Хріста, сирѣчь токмо до 60 годины слѣдъ Стравона и до 40 год. слѣдъ Суетона, Алане-ти, (кои-то онъ показва че живѣли тамже, гдѣ-то Стравонъ и други показватъ Алваны-ты), соединивше-ся съ сичкы-ты горцы и съ часть отъ Іверы-ты, дошли съ многочисленны войскы и нападнѫли на Арменіѭ (6). Тамъ несомнѣнно живуще Алане-ти влѣзли во время царя Римскаго Адріана (л. 117-135), въ Асійскы-ты Римскы области, и гы опустошили, кое-то дало поводъ Префекту Кападокіи да напише особенно сочиненіе заради какъ трѣба да ся біѭтъ Римляне-ти съсъ нихъ (7). Слѣдъ това вси-ти Византійски списатели отъ 360 до 820 л. по Хріста, а именно Фавстъ сочини-

тежъ на Арменскы-тѫ исторіѭ (8), Прокопій (9), Агатій (10), Менандръ (11), Θеофилактъ Сімокатта (12), Θеофанъ (13), и Генесій (14), говорящи за той-зи народъ въ тѫзи-тѫ странѫ живущій, все го *Аланы* именуватъ. — Но освѣнь тыя древны и пьрвы Аланскы жилища, нѣкои списатели поменуватъ и Аланы живущы въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ на двѣ различны мѣста: 1° между Днѣпра (Борисѳена) и долнего Дунава, по бреговы-ты на Черно-море, отъ гдѣ-то заедно съ Сарматы и Роксоланы нападали въ 11-тъ вѣкъ на Римскѫ-тѫ имперіѭ; и 2° на врьхнего Днѣпра, въ землѭ-тѫ на Славяны-ты, гдѣ-то обаче живѣли малко време. Така Плиній кратко говори за нихъ, въ вторѫ-тѫ половинѫ на 1-тъ вѣкъ, че живѣли на Понта, сирѣчь надъ Черно-море, заедно съ Роксоланы-ты (13). Діонусій Періигитъ, писавшій въ концѣ II-го вѣка, також де гы полага надъ Черно море, и гы нарича племя имущее много копіе (14). Тойжде Діонусій помянува и за другѫ Аланскѫ вѣтвь, заедно съсъ Сарматы, около Дакіѭ и долнего Дунава (15). Птолемей же помянува, посредъ II-тъ вѣкъ, въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ горы *Аланскы* или *Алаунскы*, и подъ тѣхъ, народъ *Аланы* или *Алауны* (16), кои-то Шафарикъ, основающися на Маркіана Ираклійскаго, кой-то писалъ ок. 400 л. по Хріста, че изъ Аланскы-ты горы истекали Борисѳенъ и Роданъ, и че подъ тыя горы живѣли Алане, мысли да сѫ были далеко нѣгдѣ на сѣверъ около изворы-ты на

народъ именемъ Массагеты, дошли та испъдили Киммерійцы-ты, и ся населили на тѣхно мѣсто(5). Споредъ това мнѣніе Скvѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ, и него Иродотъ приимающи за най-вѣроятно, прилага и — 4⁰ че, какъ-то приказвалъ въ стихотворенія-та си Приконисійскый Арістей, кой-то былъ ходилъ младъ іоще при Іссидоны-ты, надъ тыя Іссидоны живѣли еднооки-ти Аримаспи, а надъ тѣхъ златохранители-ти орли, а надъ тѣхъ пакъ върхосѣверни-ти люди даже до море-то; че тіи вси, освень върхосѣверны-ты, начиная отъ Аримаспы-ты, нападали всегда на ближны-ты си подъ тѣхъ народы, и тъй Аримаспи-ти испъдили отъ земіѭ-тѫ имъ Іссидоны-ты, а Іссидони-ти испъдили Скvѳы-ты, а тіи пакъ притѣснивше Киммерійцы-ты живущыя на югъ по бреговы-ты на Черноморе, принудили гы да имъ оставятъ мѣсто-то си(6). Споредъ това мнѣніе, пакъ Скvѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ. — Отъ тыя четыри мнѣнія, първо-то, второ-то и четверто-то, явно ся баснословни, или на басніѭ основани; а третіе-то, и ако бы да е історическо, не ны казва обаче ни какъвъ сѫ народъ были Скvѳи-ти, ни защо сѫ ся тъй нарекли (7).

А за Сарматы-ты не по-малко баснословно приказватъ, че ся родили ужъ отъ совокупленіето на Скvѳы съ жены мѫжьскы одѣвающіяся и безъ мѫжи живущія, кои-то именували *Амазонкы.* Така Иродотъ слуховъ приказва за тѣхъ глаголющи: » Кога-то Еллини-ти воевавше (около 1150 го-

употрѣбявали като завывкж на конь-тъ си. А за вѣрж-тж си другы знакъ не показвали освень да забиватъ и тіи, какъ-то Унни-ти, единъ голъ мечь на землѭ-тж, и да ся кланятъ предъ него като на военнаго Бога Марса (20).

13 Въ тоежде время владѣлъ, сопредѣлно съ Унни-ти и съ Аланы-ты, народъ кого-то у Пріска находимъ именуемъ *Акатиры* (1), *Акаттиры* (2), и *Акациры* (3), и у Іорнанда *Аваззиры* (4), то есть пакъ *Акацири*. Арменскый лѣтописецъ Моусей Хоренскый въ послѣднѭ-тж годинж царства царя Арменскаго Вагарша, то есть ок. л. 198 (5), поманува въ тыжде надъ-Кавкасскы страны народъ именемъ *Хазры* сирѣчь *Хазары*, говорящи че въ нейж годинж, коя-то была 3-та царя Пареската Ардавана, множество сѣверныхъ народовъ, сирѣчь *Хазары* и *Басилы*, преведше Кавкаса чрезъ двери-ты Джоръ (6), подъ предводителство-то началника своего царя Вънасефа нѣкоего Сурхаба, минжли рѣкж-тж Куръ, и влѣзли въ Арменіѭ; Арменскый же царь Вагаршъ съ единж голѣмж войскж отъ храбры войны составленж затеклъ ся на срѣщж имъ и битвж сотворивъ убилъ имъ много люди, и нагонилъ тыя прегонилъ даже до отвждъ двери-ты Джоръ; но тамъ они отново соединившеся упрѣли ся силно на Вагарша, и го убили въ сраженіе-то. Сынъ му же Хосровъ воцарився на негово мѣсто, за да ся отмьсти за смерть-тж бащинж си, минжлъ съ Арменскы-ты войски великж-тж Кавказскж планинж, и ударилъ

мечемъ и копіемъ нетрепетны-ты оныя народы, побѣдилъ гы съвьршено и гы нагонилъ, като имъ зелъ едно на сто отъ все що имали полезно, и въ знакъ своея побѣды въздигнѫлъ на мѣсто-то стлъпъ съсъ надписъ Грьчьскѫ (7). — Отъ сравненіе-то убо на тыя Прісковы, Іорнандовы, и Моѵсеевы означенія за сѫществованіе-то въ тожде время и въ тыяжде мѣста на Акациры и Хазары, кои-то впрочемъ Россійскый лѣтописецъ Несторъ именува Козары (8), явно ся разумѣва че Акацири и Хазари были единъ и тойжде народъ, и въ това днесь почти вси народовъ изслѣдователи сѫ согласни (9). — За жилища-та имъ само Іорнандъ казува положително, че по негово-то время, то есть ок. л. 552, Акацири-ти живѣли на югъ отъ Есты-ты, народъ обитавшій на Балтійско-то при-моріе между Вислѫ и Естоніѭ, и на сѣверъ отъ Блъгары-ты простираемы тогава надъ Черно море (10); кое-то показва че Акацирски-ти или Хазарски жилища, были тога-зи въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ. Но въ вторѫ-тѫ полвинѫ IV-го вѣка, кога-то наченува тая наша історія, мы не мыслимъ да сѫ ся простирали Акацири-ти даже до тамъ, и за доказателство на това имамы слѣдующы-ты обстоятелства: — 1° Нікифоръ Патріархъ и Өеофанъ казватъ че Хазари-ти происходили отъ вѫтрешно нѣкое мѣсто на Асійскѫ-кѫ-тѫ Сарматіѭ, кое-то пьрвыя-тъ нарича *Берѵліѭ*, а вторыя-тъ *Берзіліѭ* (11). Това мѣсто и у Анастаса Книгохранителя стои на Латінскы изъ

Ѳеофана преведено Berzilia, а не Berylia (12). Нікифорово-то Βερύλια е равно съ Бергилїѭ, кое-то пакъ съ *Бергилїѭ* вмѣсто *Белирїѭ*, или съ *Брегилїѭ* отъ *бергъ*=*брегъ*. А Ѳеофаново-то Βερζύλια е равно по нашему съ *Бержилїѭ*, т. е. *Брежилїѭ*, пакъ отъ *бергъ*=*брегъ*, и показва землѭ прибрежнѫ. — 2° Прїскъ казва че Сарагури-ти, като нападнѫли на Акациры-ты и гы покорили (л. 468), воевали на Персїѭ чрезъ Каспійскы-ты двери (13). И това пакъ показва прибрежностьтѫ на тогашны-ты Акацирскы или Хазарскы жилища, понеже слѣдъ покоренїе-то имъ Сарагури-ти минѫли Кавкаса чрезъ Каспійскыя двери, кои-то, быввше между Іверы и Алваны (14), падатся право на югъ подъ прибрежїе-то на море Каспійско. — 3° Отъ онова що выше видѣхмы да казва Моисей Хоренскый за Хазары и Басилы че влѣзли въ Арменїѭ чрезъ двери-ти Джоръ, познава ся пакъ, че тїи живѣли възъ при-морїе-то Каспійско. — 4° Несторъ Русскый поминува на това прибрежїе, при устїе-то на рѣкѫ Волгѫ, народъ именемъ Хвалиссы, и отъ него назовава даже и море-то Каспійско, *море Хвалисское* (15). Подобно, защото Хазари-ти сѫ обитали при море Каспійско, Персяне и Араби до нынѣ още наричатъ сїе море, *море Хазарское* (16). — Отъ все това убо мыслимъ че тогашни-тѣ Акацирскы или Хазарскы жилища сѫ были по бреговы-тѣ на Каспійско море, подъ устїето на рѣкѫ Волгѫ, и подъ Албанїѫ или Алванїѫ. Тамъ гы полага и Шафарикъ (17).

— Колко-то за породж-тж имъ, Прискъ на показва положително че были Унни (18), ако и да-гы нарича пакъ на друго мѣсто Скиѳы (19), както и самы-ты Унны на много мѣста неприлично Скѵѳы называва (20). — Впрочемъ, по Iорнандовы-ты означенія, Акацири-ти были народъ храбрѣйшій, кой-то не зналъ що е плодопроизводъ, а ся хранилъ отъ скотоводство и отъ ловъ (21).

14 Мѣсто-то, за кое-то до сега говорихмы, называлося е въ ветхо время общимъ именемъ *Азійска Сарматія*, *Пьрва Сарматія*, или *Савромантія*, както и въ началѣ рекохмы, защо-то народъ *Сармати* или *Савроматы*, народъ *жено-владѣемый*, тамъ задъ рѣкж Танаисъ былъ испьрво живѣлъ, и защото древни-ти почитали рѣкж Танаисъ за предѣлъ между Европж и Асіж (1). Отъ сямъ же Танаисъ, между Балтикж, Дунавъ-тъ и Черно-море, е пространно-то онова земно разстояніе, кое-то отъ много рѣкы ся полива и отъ доволно горы ся покрыва, и кое-то древни-ти списатели означавахж съ общо и безсмыслено наричаніе, по-преди, *Европейскж Скиѳіж*, а по-сетнѣ, *Европейскж Сарматіж*, безъ да ни кажжтъ, а негли и безъ да знаіжтъ сами наистина, кои и какви сж были тіи *Скиѳи* и тіи *Сармати*, отъ кои-то сж го така нарекли (2).

И за Скѵѳы-ты убо казватъ, че ся явили и населили или ся отъ Асіж преселили тамъ даже отъ начала кога-то, мѣсто-то еще было пусто, Иродотъ най-напредъ обявлява четыри различны мнѣнія за тѣ-

хпо-то начало, глаголющи: — 1° че, какъ-то сами Скvѳи-ти приказвали, Тергитай родився най-първо тамъ въ пустынѭ отъ Бога Дія (Юпитера) и единѫ Борисѳеновѫ дъщеріѫ, хилядѫ годины преди Даріево-то воеваніе на Скvѳіѭ, сирѣчь около 1508 годины преди Хріста, ималъ троицѫ сынове: Либочая, Арбочая, и Голачая, (Λιπόξαϊν, Ἀρπόξαϊν, καὶ νεώτατον Καλάξαϊν), изъ кои-то ся родили, отъ първыя-тъ, Скvѳи глаголемыи *Аухати*; отъ вторыя-тъ, Скvѳи называеми *Катіари* и *Трасти*; а отъ третія-тъ, кой-то станѫлъ и главный царь всѣмъ, Скvѳи нарицаемыи *Паралати*. Всѣ тіи народи, отъ прозваніе-то *Сколотъ* що ималъ царь-тъ имъ, сами себе именували *Сколоти*, а Еллини-ти гы нарекли *Скиѳы* (3). — 2° че, какъ-то приказвали Еллини-ти, кои-то живѣли по брегове-ты на Черно-море, Еллинскый юнакъ Иракдей, пришедъ на това мѣсто бывшее еще пусто, срѣтнѫлъ въ пещерѫ единъ звѣрь, кой-то отъ главѫ-тѫ до коремъ-тъ балъ жена, а отъ тамъ на долу змія, и по желаніе-то ѝ совокупився съ неѭ породилъ троицѫ сынове: Агаѳурса, Гелона и Скvѳа, отъ кои-то първи-ти двоица, отшедше на друго мѣсто, породили народи *Агаѳурси* и *Гелоны*, а третій-тъ най-младый си останѫлъ тамъ, и отъ него станѫлъ народъ *Скиѳи* (4). — 3° че, какъ-то имъ согласно приказвали и Еллини и Скvѳи, испърво живѣли тамо Киммерійци, а послѣ Скvѳи кочующи, кои-то живѣли по-напредъ въ Асіѭ, а по-сетнѣ притѣснившеся отъ другъ единъ Асійскы

народъ именемъ Массагеты, дошли та испждили Киммерійцы-ты, и ся населили на тѣхно мѣсто (5). Споредъ това мнѣніе Скиѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ, и него Иродотъ принимающи за най-вѣроятно, прилага и — 4° че, какъ-то приказвалъ въ стихотворенія-та си Приконисійскый Арістей, кой-то былъ ходилъ младъ іоще при Іссидоны-ты, надъ тыя Іссидоны живѣли еднооки-ти Аримаспи, а надъ тѣхъ златохранители-ти орли, а надъ тѣхъ пакъ върхосѣверни-ти люди даже до море-то; че тіи вси, освенъ върхосѣверни-ты, начиная отъ Аримаспы-ты, нападали всегда на близны-ты си подъ тѣхъ народы, и тъй Аримаспи-ти испждили отъ земіѭ-тѫ имъ Іссидоны-ты, а Іссидони-ти испждили Скиѳы-ты, а тіи пакъ притѣснивше Киммерійцы-ты живущыя на югъ по бреговы-ты на Черно-море, принудили гы да имъ оставятъ мѣсто-то си (6). Споредъ това мнѣніе, пакъ Скиѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ. — Отъ тыя четыри мнѣнія, първо-то, второ-то и четверто-то, явно сѫ баснословни, или на басніѭ основани; а третіе-то, и ако бы да е історическо, не ны казва обаче ни какъвъ сѫ народъ были Скиѳи-ти, ни защо сѫ ся тъй нарекли (7).

А за Сарматы-ты не по-малко баснословно приказватъ, че ся родили ужь отъ совокупленіето на Скиѳы съ жены мѫжьскы одѣвающіяся и безъ мѫжи живущія, кои-то именували *Амазонки.* Така Иродотъ слухомъ приказва за тѣхъ глаголющи: » Кога-то Еллини-ти воевавше (около 1150 го-

» дины преди Хріста) противу Амазонкы-ты (жи-
» вущыя въ Каппадокіѭ,) сторихѫ брань съ нихъ
» на Θермодонта рѣкѫ, (а Амазонки-ти ся нари-
» чатъ отъ Скѵθы-ты *Ойорпата*, кое-то по Гре-
» ческы ще каже *мѫжеубійци*, защо тіи мѫжъ-тъ
» го выкатъ *ойоръ*, а убитіе-то *пата*,) тога каз-
» ватъ че Еллини-ти побѣдивше вложили въ три
» корабы колко-то отъ Амазонкы-ты можили жи-
» вы да уловятъ, и отплавали за Елладѫ. Но на
» пѫть тыя Амазонкы дигнѫли главѫ, и исклали
» сичкы-ты вѫтре мѫжи; а понеже ни корабы
» совсѣмъ познавали, ни кормило, ни платна, ни
» лопаты за управленіе тѣхно да употрѣбяватъ
» знаили, кораби-ти имъ си плавали сами по вол-
» нѫ и по вѣтръ, и тъй испаднѫли на *Стрьмны*
» нарицаемы-ты берегови Меотійскаго езера, кои-
» то стрьмни берегове были въ землѭ-тѫ на сво-
» бодны-ты Скѵθы. Тамъ Амазонкы-ты, пешедше
» изъ корабы-ты, вървѣли пѣши до нѣгдѣ на по-
» селенѫ-тѫ онѫѭ землѭ, а после като срѣ-
» щнѫли коніе дѣто пасли, грабнѫли гы, и на
» тѣхъ възсѣдше хванѫли да обыкалятъ и да
» плѣнятъ сичкѫ-тѫ онѫѭ Скѵθескѫ землѭ. А
» Скѵθи-ти не можили изведнъжъ да усѣтятъ ра-
» ботѫ-тѫ, защо ни языкъ-тъ, ни одѣяніе-то, ни
» родъ-тъ имъ познавали, и ся чудили отъ гдѣ
» имъ были дошли тіи злосторници, кои-то сѣка-
» ли че сѫ мѫжи имущи единъ и тойжде въз-
» растъ; най-сетнѣ брань съ нихъ сотворивше,
» убили нѣколцинѫ, и отъ мрьтвы-ти кои-то ва-

» днѫли въ рѫцѣ-тѣ имъ познали че тыя были
» жены. Совѣтовавшеся убо тогава помежду си,
» рѣшили ся да гы не убиватъ веке никакымъ
» образомъ, а да проводятъ при тѣхъ най-млады-
» ты изъ помежду си, за да ся научатъ колко
» множество сѫ были. Тѣмъ они заръчали да ся
» ополчаватъ близо при нихъ, и да правятъ що-
» то и они правили; и ако бы они да гы го-
» нятъ, и тіи да не стоятъ да гы біѭтъ, но да
» бѣгатъ, и кога престанѫтъ да гы гонятъ, тіи
» пакъ да ся ополчаватъ близо при нихъ. Това
» ся совѣтовали да сторятъ Скѵѳи-ти, желающе
» да имъ ся родятъ дѣца отъ тѣхъ. Отшедше убо
» момци-ти имъ, сторили онова що имъ бѣхѫ за-
» рѫчали, и тъй Амазонкы-ты, като познали че
» тіи не дошли за нѣкоіѫ вредѫ, оставили гы
» мирны, и ополченія-та имъ ся приближавали
» едно до друго отъ день на день по-вече. А какъ-
» то момци-ти, тъй и Амазонкы-ты немали нищо
» друго при себе си, освень оружія-та и коніе-
» то си, и живѣли единъ и тойжде животъ на
» ловъ ходяще и плѣняще. А по пладне Амазон-
» ки-ти правили така: ходили по вънъ распръс-
» нѫты по еднѫ или по двѣ, и ся расхождали
» за веселіе близо едны при другы. Това нау-
» чившеся и Скѵѳи-ти хванѫли да правятъ исто-
» то, и нѣкой-си отъ нихъ видѣвъ нѣгдѣ самѫ
» осталѫ Амазонкѫ, приближавался при нейѫ, и
» тя го не отбутвала, но го оставяла да іѫ у-
» потреби. И съ языкъ не можала да му распра-

» ви, (защо не си разбирахѫ единъ другы), а съ
» рѫкѫ му казвала да дойде наутре на исто-то
» мѣсто, и да доведе и другыго, значущая да
» станѫтъ двама, че и тя щяла до доведе и дру-
» гѫ. Момъкъ-тъ като си отходилъ, казвалъ това
» на другы-ты, а наутре отходилъ пакъ на него
» мѣсто, и заводилъ и другыго, и намѣрилъ Ама-
» зонкѫ-тѫ че го чака ведно съсъ еднѫ другѫ.
» Това научившеся и други-ти момци, привлекли
» къ себѣ и другы-ты Амазонкы; и най-сетнѣ
» соединивше ополченія-та си, живѣли наедно, и-
» мѣюще всякый за женѫ онѫіѫ, съ коіѫ-то ся
» былъ испърво совокупилъ. Языкъ-тъ же на же-
» ны-ты мѫжіе-то не можали да ся научатъ, а
» языкъ-тъ на мѫжіе-то жены-ты ся научили, и
» тъй като хванѫли да си разбиратъ единъ дру-
» гы, мѫжіе-то рекли на Амазонкы-ты така: *Нія*
» *си имамы родители, имамы си и имѣнія;*
» *неможемъ убо вече да живѣемъ животъ та-*
» *квъ-зи, а трѣба да пойдемъ да живѣемъ*
» *при тѣхъ.* А Амазонкы-ты имъ рѣкли така:
» *Нія не можемъ живѣ наедно съ ваши-ты*
» *жены, защо наши-ти обичаи не сѫ еднакви*
» *съ тѣхны-ты; нія употребляваме лѫковы,*
» *хвърлямы стрѣлы, и яздимъ на конь, а дѣла*
» *женскы не смы научени да вършимъ; а ва-*
» *ши-ти жены не правятъ нищо отъ колко-то*
» *нія рекохмы че правимъ, а вършатъ само*
» *женскы дѣла, и си сѣдятъ въ кола-та, ни*
» *на ловъ ходяще, ни на друго никѫдѣ. Не мо-*

» *жемъ убо имати сожиреніе съ нихъ, но ако*
» *щете да ны имате за жены, и да ся яви-*
» *те праведни, поидѣте при родители-ты си,*
» *зьмпѣте си що-то ви ся пада отъ имѣніе-*
» *то имъ, и послѣ дойдѣте пакъ при насъ да*
» *си живѣемъ особито.* Момци-ти гы послуша-
» ли и сторили това; а когато, пріявше що-то
» имъ ся падало отъ имѣніе-то, дошли пакъ при
» Амазонкы-ты, тыя имъ пакъ рекли така: *Насъ*
» *ны е страхъ веке да живѣемъ на това мѣ-*
» *сто, едно, защо-то смы лишили башы-ты ви*
» *отъ васъ, а друго, защо-то смы повредили*
» *землѭ-тѫ вы много. Того ради, понеже и-*
» *щете да ны имате за жены, сторѣте това*
» *съ насъ на едно: Преидѣте да станемъ отъ*
» *тѫзи землѭ, и прешедше рѣкѫ Танаисъ, да*
» *ся населимъ отвъдѣ.* Послушали и на това мом-
» ци-ти, и прешедше Танаисъ, вървѣли къмъ во-
» стокъ три дни пѫть отъ Танаисъ, и къмъ сѣ-
» веръ три дни отъ Меотійско-то езеро. А като
» стигнѫли на това мѣсто, гдѣ-то днесъ обита-
» ватъ, населили ся тамо. Отъ тогава на самъ Саv-
» роматскы-ты жены си вървятъ по ветхы-ты о-
» бичаи, и по ловъ на коніе ходятъ съсъ и безъ
» мѫжіе-то си, и на войнѫ ходятъ, и одѣяніе
» носятъ какво-то и мѫжіе-то. *А языкъ Саvро-*
» *мати-ти говорятъ Скvѳскы и не толкова*
» *право какво-то ветхыя-тѣ, защо Амазонкы-*
» *ты не го научили добрѣ.* А за женитбѫ, та-
» кывъ обычай иматъ, що никоя дѣвойка не ся

» жени, преди да убіе нѣкой мѫжъ отъ непрія-
» тели-ты; за това и нѣколко отъ нихъ устаря-
» ватъ и умиратъ безъ да ся оженятъ, защо не
» можили да испълнѭтъ тойзи обичай.« (8). Споредъ това убо Иродотово полвина баснословно и полвина историческо приказаніе, Савромати-ти ся были породили отъ Скvѳы и Амазонкы, и дошли отъ Скvѳіѭ та ся населили на востокъ отъ Танаисъ и на сѣверовостокъ отъ Меотиса, сопредѣлно съ *царскы* называемы-ты Скvѳы (9), и това мѣсто ся назвало отъ тѣхъ *Асійска Сарматія*, защо-то Танаисъ и Меотисъ ся почитали за предѣлъ между Европѫ и Асіѭ. А споредъ другы писатели, тіи сѫ были преселили тамъ изъ Мидіѭ (10), а послѣ, като ся умножили, преселили ся и отъ него мѣсто и дошли та ся населили отъ самъ Танаисъ, гдѣ-то малко по-малко ся распространили даже до Вислѫ (Vistula) рѣкѫ, покоривше себѣ и по-вече-то отъ Скvѳы-ты (11). Сопримежтствіе-то обаче на тыйзи два главни народи Скvѳы и Сарматы надъ Черно море ся продължило отъ части даже до 1-тъ вѣкъ по Христа, кога-то по извѣстіе-то на очевидца Діона Хрvсостома, пребывавшаго въ градѣ Олвіа въ лѣто 81 до 91 по Христа, Скvѳи и Сармати ся скитали заедно надъ Черно-море около нижнаго Днѣпра, безпокоевающе Гречески-тѣ тамошни поселеніѣ, и никгдѣ не имѣюще постоянно жилище, но старающе ся да притѣсняватъ единъ другаго въ тамошни-ты тѣсны и изобилни страни (12). Малко по-сетнѣ тіи

многочисленніи Скѵѳы были истребени или покорени отъ Сарматы-ты, така що имя-то имъ хванѫло веке тамъ да ся не чува. Того ради Плиній казва »че имя-то и прави-ти Скѵѳски минѫли въ » Сарматы и въ Германы, и че това ветхо назва- » ніе *Скѵѳи* не останѫло веке освень на опыя, » кои-то далечь отъ тыя народы живѣѭтъ почти » непознати отъ другы-ты человѣцы» (13). Совсѣмъ обаче що исчезнѫли вещественно Скѵѳи-ти въ Европѫ, имя-то имъ останѫло насетнѣ пакъ любимо на писатели-ты Гречески и Латінскы, кои-то за голѣмѫ вредѫ на древнѭ-тѫ історіѭ давали го, или отъ невѣжество и нерадѣніе, или отъ развалень вкусъ и отъ злѣ употребляемѫ учености, почти всѣмъ извѣстнымъ и неизвѣстнымъ народамъ явившимся въ Европѫ отъ I-го даже до XII-го вѣка на Рождество Хрістово. Освень това, даже при Александра Великаго, кога-то войни-ти му бѣхѫ достигнѫли до рѣкѫ Іаксарта, нынѣ Сагунѫ, въ Арменіѭ, понеже тая рѣка ся зовала и Донъ (Танаисъ) по Аланскы, они на връщаніе като приказвахѫ че ходили даже до рѣкѫ Дона (Танаисъ), хвалили ся че проникнѫли даже до Скѵѳіѭ, и хвалбисти-ти Греци това повторяюще начали да называватъ Скѵѳы и сичкы-ты Северо-Асійскы народы (14), и тъй влѣзло въ употребленіе до тога небывалое названіе Асійскыя Скѵѳіи, за коіѭ-то говори и самъ Стравонъ (15). Но любознателный и разсудителный Иродотъ, кой-то почти най-напредь е помянѫлъ имя-то *Скѵѳы* и *Скѵ-*

ѳіїѫ, не го давалъ тъй общо и неразбрано на всякъ сѣверовосточенъ народъ, но като показва именно кои люди почиталъ за Скуѳы, и като гы раздѣлява на *Скуѳы орачи*, *Скуѳы земледѣлцы*, Скуѳы *кочующы* (незастойны), и *Скуѳы царскы* (βασίλειοι), означающи и мѣсто-пребываніе-то на сѣкы едны отъ тѣхъ (16), най-сетнѣ опредѣлява точно и самы-ты предѣлы на сичкѫ Скуѳіѭ, между Меотисъ и Танаисъ на Востокъ, Черно-море на Югъ, устіе-то Дунавско на Западъ, и нѣкои не Скуѳскы народы на Сѣверъ, заключающи ѭ въ землѭ четвероуголнѫ отъ 4000 стадіи на длъжъ, и пакъ толкова на ширъ (17), и исключающи изъ неѭ отъ къмъ Сѣверъ речены-ты не Скуѳскы народы именуемы *Агаѳурсы, Неуры, Андроѳагы*, и *Меланхлены*; а отъ къмъ Востокъ, другы такожде не Скуѳскы, нарицаемы *Савроматы*, *Будины*, *Гелоны*, *Ѳиссагеты*, *Іюркы*, на кои-то особенно описва мѣсто-то и положеніе-то (18), а послѣ языкъ-тъ, правы-ты, и обичаи-ты (19).

Нїй не ще сѧ заврекѫ тука да испытвамы народословно, какви сѫ были наистинѫ всичкы тіе Скуѳски и не Скуѳски народи, защо, то бы ны завлекло много далечь (20); ще кажемъ само че Савромати или Сармати-ти, кога-то отъ Асіѭ презъ Дона минѫли на Европѫ и завзели мѣсто-то на Скуѳы-ты, хванѫли и тіи като тѣхъ да сѧ прїемать, отъ незнаніе и не точно испытаніе на Гречески-ты и на Римски-ты писатели, почти и за всякъ другы народъ тамъ обитающій: За това и сичко-то описа

мѣсто, кое-то по-напредь ся зовало *Европейска Скуѳія,* сега хванѫло да ся зове *Европейска Сарматія;* и то ся продължило до конца IV-го вѣка и малко по-сетнѣ, кога-то Унни-ти, пришедше такожде изъ задъ Дона, завоевали тыя мѣста, както щемъ по-долу да видимъ, и вшедше въ непосредственны и непрестанны сношенія съ Греко-Римскы-ты царства и народы, открыли имъ истинны-ты имена на речены-ты варвары, и дали конецъ на неточны-ты названія Скуѳовъ и Сарматовъ, кои-то не были веке употребляеми освень отъ гордѣливы нѣкои и несмысленны Греческы и Латинскы писатели, кои-то упорствували пакъ да показватъ тамошны-ты народы съ древны-ты тыя, само Географическѫ смысль имѣющыя, имена.

15 Това като тъй общимъ обзоромъ упознахмы, добро е да кажемъ и особливо колко пространство сѫ давали писатели-ти на Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ, и каковаго имене народы сѫ поставяли, особенно въ неѭ живущыя. — Птолемей посреди II-го вѣка, и споредъ него Маркіанъ Иракленскый въ началѣ IV-го вѣка, даватъ ѝ величайше пространство, и ѭ ограничаватъ, на Сѣверъ, отъ Балтійско-то море, кое-то наричатъ *Сарматскый океанъ,* слѣдъ устіе-то на рѣкѫ Вистулѫ, и отъ неизвѣстнѫ-тѫ тогава сѣвернѫ землѭ; на Западъ, отъ рѣкѫ Вистулѫ, отъ така нарицаемы-ты *Сарматскы Горы* (1), и отъ рѣзкѫ-тѫ между тыя горы и изворы-ты на реченѫ-тѫ рѣкѫ; на Югъ, отъ мѣсто-то на преселены-ты Язуты (2),

отъ южныя-тъ край на Сарматскы-ты горы до начало-то на Карпатскж-тж планинж, продължаемжіж отъ Дакіж даже до рѣкж Каркинитскж (3); и на Востокъ, отъ шіжтж (ἰσθμός) при тжіж рѣкж, отъ Вукж блато (4), отъ брегъ-тъ на Меотійско-то езеро до рѣкж Танаисъ, отъ тжзи рѣкж до изворы-ты й, и отъ тамъ на Сѣверъ до неизвѣстнж-тж земліж (5). Тамъ споредъ Стравона были отъ Дунавъ-тъ по Черно-море до Меотисъ и Танаисъ, първо Гетска-та пустыня между Дунавъ-тъ и Борисѳена; послѣ народъ Тургети; послѣ Сармати Язуги и Сармати царски или Басили (6), а най-послѣ Урги (7); по-вечето отъ нихъ были скиталци, а мнозина земледѣлци; а въ средиземны-ты страны, въ Дунавскыя-тъ островъ Певки, при устіе-то Дунавско, народъ Певкини: на връхнаго Днѣстра или Тура, Турегети; на Западъ отъ нихъ до Германы-ты, Бастарни на много племена раздѣлени; а на Востокъ отъ нихъ отъ Борисѳена до Танаисъ надъ речены-ты Сарматы, народъ Роксолани (8). — Сто и пятьдесять години слѣдъ Стравона, Птоломей полага въ тыжде мѣста, сирѣчь въ Европейскж-тж Сарматіж, освенъ около пятьдесять изчисляемы малы народы, слѣдующи-тѣ главни народа, сирѣчь: *Венеды*, при Балтійско-то море называемое Венедскый заливъ; *Певкини* и *Бастарни*, надъ Дакіж; *Язиги* и *Роксолани*, при цѣлый-тъ (западный) брегъ на Меотійско-то езеро; и *Скиѳи конеобитатели* и *Алан-ие*, по на вжтре отъ Роксолани-тѣ (9). — Че-

тыристотинъ годины слѣдъ Птолемеа писавшій Іорнандъ готѳъ, епіскопъ Равенскый, изчислява доста малкы и голѣмы народы тамъ въ неозначаемы предѣлы (10) живущыя, кои-то посредъ IV-го вѣка по Хріста были покорени отъ Остроготѳскаго краля Ерманарика (11). Между тѣхъ онъ показва като величайшій и многочисленнѣйшій народъ *Венеты*, кои-то составляли испьрво единъ само народъ, а послѣ ся раздѣлили на три различны племена именуемыя *Венеты*, *Анты*, и *Славы* (12). Тойжде Іорнандъ въ началѣ своего сочиненія описающій Скѵѳіѭ, на коѭ-то дава неизмѣримо пространство отъ рѣкѫ Вистулѫ до Кинѫ, и отъ Черно-море до сѣвернаго океана (13), изчислява народы-ты, кои-то тогази въ неѭ обитали, и показавъ народъ Гепиды между рѣкы-ты Дунавъ, Тисіѭ, и Тауса, казва: »Отъ въдь тѫѭ рѣкѫ е » Дакія, коя-то е забиколена, като съ нѣкой вѣ» нецъ, съ высокы горы, на кои-то покрай стрьм» ный-тъ и ужасный рътъ, кой-то ся на сѣверъ » извышава, и отъ изворъ-тъ на рѣкѫ Вистулѫ въ » безмѣрны пространства, живѣе многолюдный на» родъ *Винидн*. Тіи Винидн, ако и да имъ ся » промѣняватъ днесь имената споредъ различны» ты имъ племена и мѣста, главно обаче ся име» нуватъ *Славени* и *Анти*. Славени-ти обитаватъ » отъ града Нова при Дунавъ-тъ (14) и отъ езе» ро нарицаемое Мурсійско (15), до Днѣстра на » Востокъ и до Вистулѫ на Сѣверъ. Тіи, вмѣсто » градовы и села, иматъ блата и лѣсы за оби-

» талище. А Анти-ти, кои-то сѫ и най-силни-ти
» между нихъ, и ся спущатъ въ населенiе-то си
» до Черно-море, простиратся отъ Днѣстра до
» Днѣпра рѣкы, кои-то отстоятъ на много дни
» пѫть една отъ другѫ. А покрай океана, гдѣто
» Вистула ся чрезъ три устiя истича, обитаватъ Ви-
» дивари, отъ много народы составлени. Слѣдъ
» тѣхъ же, пакъ покрай океана, живѣѭтъ Ести, родъ
» человѣческый совсѣмъ немиренъ. На Югъ отъ
» нихъ обитава силный народъ *Акацири* (16),
» кои-то земный производъ що е, не знаѭтъ, а
» ся хранятъ отъ скотоводство и отъ ловъ. Задъ
» тѣхъ ся простиратъ надъ Черно-море жилища-
» та на Блъгары-ты (17), кои-то сѫ станѫли
» знаменити отъ злины-ты на нашы-ты грѣховы.
» А отъ тамъ нататакъ веке Унни-ти, като плo-
» доносиѣйше родилище на силнѣйши народы, из-
» никнѫли за ужасъ и полуденiе на хората. Ед-
» ни отъ тѣхъ ся зовѫтъ *Аулцiагири*, а други
» *Савири*, и жилища иматъ различны. Аулцiаги-
» ри-ти живѣѭтъ при Херсона, гдѣ-то ненаси-
» тнѣйши търговци доносятъ добры-ты вещи изъ
» Асiѭ. Тiи лѣтѣ тичатъ по широкы-ты (вѫтреш-
» ны) полета, и ся запиратъ само тамъ, гдѣ-то
» намѣрятъ пашѫ за стада-та си; а зимѣ ся вра-
» щатъ пакъ надъ Черно-море.» (18). — Проко-
пiй, Юстинiановъ современникъ, пише за тойжде
предметъ така: «*Народи-ти Славени* и *Анти* и-
» махѫ искьрно едно и тожде име, защо и два-
» та тыя народы отъ вехто *Спори* (19) ся име-

» нувахѫ, и то за това, сѣкамъ, че разсѣяно
» (распрѣснѫто) живѣѭтъ въ землѭ-тѫ си; а
» земля-та имъ е много пространна, защо сичкѫ-
» тѫ почти задъ-Дунавскѫ странѫ тіи ѭ насе-
»ляватъ» (20). И на друго мѣсто Прокопій пи-
ше така: »Надъ Сагиды-ты (въ Асійскѫ-тѫ Сар-
» матіѭ) живѣѭтъ Унски народи много... до
» езеро-то Меотійско и до рѣкѫ-тѫ Танаисъ....
» нынѣименуемыи Утургури; и надъ тѣхъ къмъ
» сѣверъ живѣѭтъ безчисленни-ти народи *Антовъ*.
» При мѣсто-то изъ кое-то зема да ся истича
» Меотійско-то езеро, сѣдятъ Готѳы называемыи
» Тетраксіти, кои-то не сѫ много.... А като
» заминешь отъ сямъ Меотійско-то езеро и рѣкѫ
» Танаисъ, на доволно разстояніе по тамошны-ты
» полета живѣѭтъ Унни Кутургури» (2). — Ако
сравнимъ сега едно съсъ друго означенія-та на
четворицѫ-тѫ тыя писатели, ще видимъ че, тамъ
гдѣ-то Стравонъ полага Бастарны и Тѵрагеты, а
Птолемей Венеты, Бастарны, Колесожители, и А-
лаѵны, Іорнандъ полага Венеты и Славены; и тамъ
гдѣ-то Стравонъ и Птолемей полагатъ Роксоланы,
Іорнандъ и Прокопій полагатъ многочисленный на-
родъ Анты; а тамъ гдѣ-то Стравонъ палага Язѵ-
гы, Басилы, и Ургы, а Птолемей само Язѵгы, Іор-
нандъ полага Българы (а надъ тѣхъ Акациры) и
Унны Аулціагиры, а Прокопій Унны Кутургуры
и Унны Утургуры. Отъ това сравненіе іавно
ся показува че, като оставимъ за сега на странѫ
Акациры, Българы и Унны кои-то на свьршаніе

IV-го вѣка, гдѣ-то начева настояща-та історія, не бѣхѫ минѫли іоще изъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ отъ самъ Меотисъ и Танаисъ, не оставатъ почти въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ ни Скѵѳы ни Сармати, но вси тамо живущія главни народи (22) были племене Славенскаго, носяще различно по мѣстоположенія-та си имя *Венеты*, *Славены*, и *Анты*. Първи-ти, кои-то ся зовали и *Венеди* или *Венди*, и *Винидu* или *Винди*, были Западни-ти Славене, ближни при Нѣмцы-ты, отъ кои-то и пріяли това не Славенско а Нѣмецско названіе, сами себе Сърбы, Сербы, или Сорбы, Сорабы именующе (23). Втори-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся пишѫтъ Σκλάβοι Sclavi, или Σθλάβοι и Σκλαβῆνοι Sclavini, или Σθλαβινοὶ а отъ единородцы-ты ся зовѫтъ *Словене*, *Словѣне*, *Словенци*, были сѫ оніе, кои-то подъ именемъ *южни Славены* преходили часто Дунавъ-тъ и правили ужасны воеванія на Грекоримскѫ-тѫ землѭ. (24). Трети-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся именували по-прѣди *Роксолани*, а по-сетнѣ *Анти*, (25), не сѫ были други, освень оніе сѣверовосточни Славени, кои-то днесь ся именуватъ *Руси* или *Россіане*. И наистинѫ ніи мыслимъ че ветха-та рѣчь *Роксолани* была е тъй писана отъ чужды-ты вмѣсто *Росланu*, т. е. *Россіани*, и това просто и естественно произведеніе на рѣчь-тѫ Ῥωξολάνοι видп ны ся много по-правдоподобно нежели онова що предлага Шафарикъ глаголѭщи, че тая рѣчь была ужь сложена отъ двѣ: *Рокс-*

Алани, и че слѣдователно Роксолани-ти были Алани-Сармати, преселени тамъ не знамъ какъ и кога отъ Кавкаса, а назовани така не знамъ защо, негли защо-то ишли изъ при рѣкѫ *Аракса* въ Арменіѭ, понеже Шафарикъ е *увѣренъ* че рѣка Волга ся назвала *Ракса* отъ тѣхъ (26). Но колко е това безосновно, всякый лесно разумѣва: защо *Аракс-Алани* бы значило *Аланы при Аракса*, а Роксолани-ти сѫ были много далечь отъ тѫѭ рѣкѫ, кога-то оніе що си остали близо при неѭ, называли ся просто *Алани* или *Албани*.

16 Като тъй упознахмы Скѵѳіѭ и Сарматіѭ, какъ-то и главны-ты ѝ туземцы народы, потребно е да кажемъ и за другъ единъ знаменитъ въ історіѭ-тѫ народъ, кого-то Унни-ти, прешедше отъ сямъ Танаисъ, намѣрили че владѣлъ надъ Дунавъ-тъ и надъ Черно-море въ доволно пространство на Сѣверъ и на Западъ. Той народъ ся наричалъ *Готѳи*.

17 За обитаніе-то имъ надъ Черно-море, и различны-ты имъ походы и воеванія на Римскѫ-тѫ землѭ, и за вышеречено-то имъ распространеніе, історія-та само отъ лѣто 215 по Христа начену-ва да говори, и по-напредь именно за нихъ нищо не помянува, и тъй не знаемъ добрѣ какъвъ и дѣ е былъ и що е правилъ първоначално той народъ. За то негли Іулій Капитолінъ, Спартіанъ, (1) Прудентій (2) Святій Іеронѵмъ (3), и Клавдіанъ (4), почитали Готѳы-ты за единъ и тойжде народъ съ древны-ты Скѵѳы, и слѣдователно *мыслили* че

тіи были тамо туземци. Тожде мыслилъ и Святый Ісидоръ Севильскый, сочинитель въ VII-го вѣка Испанскыя литургіи (5). На исто-то мнѣніе былъ, видися, и Прокопій като казва, че Готѳи, Висиготѳи, Вандали, Гипеди, и други Готѳски племена, живущія надъ Черно-море и надъ Дунавъ-тъ, зовали ся въ ветхо время общимъ именемъ Скѵѳи, а частнимъ Саѵромати, или Меланхлени, или другояче. Той прилага и това че вси тія племена, ако и да ся различали именемъ, инакъ обаче не были едни отъ другы различни, защо были тѣломъ бѣли, косами руси, възрастомъ дълги, и лицемъ красни; вси же говорили единъ языкъ, Готѳскы именуемый. За това онъ мысли, че въ ветхо время вси были единъ и тойжде народъ, и послѣ ся различили и пріяли различны названія отъ имена-та на частны-ты си князи (6). Дексіплъ и Еѵнапій, говорѧще за Готѳы-ты, все Скѵѳы гы именуватъ (7). Така и церковни-ти історици Філосторгій (8), Сократъ (9), Созоменъ (10), и други.

18 Но со всѣмъ тѣмъ, мы не можемъ да кажемъ положително че Готѳи-ти сѫ были древни-ти Иродотови Скѵѳи, защо други по-ветхи отъ вышеприведены-ты списатели помянуватъ Готѳы-ты, подъ именемъ Kothini, Gotini, Gotones, Gutones, Gytonos, Koteni, Gotensi, обитающыя, еще въ IV-тъ вѣкъ преди Хріста и послѣ, на Балтійското поморіе между рѣкы-ты Лабѫ (Elba) и Одера, или въ Прусійскѫ-тѫ Помераніѭ. Така Массалійскый мореплавецъ Грекъ Пуѳеа, посѣтивиій

Балтійско-то море въ лѣто 320 преди Христа, помянува народъ *Гутоны* (Γούτωνες), които обитавали по брегъ-тъ на това море, близо при Естии-ты, и търгували съ янтарь-тъ (кехлибарь), кого-то и продавали на ближны-ты къмъ Сѣверо-западъ Тевтоны (1). Стравонъ въ началѣ I-го вѣка помянува около тыжде мѣста народъ *Вутоны* (Βούτωνες) (2), кое-то несумнѣнно е погрѣшно тъй писано вмѣсто Кутоны или Гутоны (Γούτωνες, Κούτωνες), както-то е и у Пѵѳеа. Тацитъ въ концѣ I-го вѣка помянува около тыжде мѣста тойжде народъ подъ име Готоны (Gotoni, Gotones), на кои-то и нравы-ты въ кратцѣ описва (3). Птолемей посредь II-го вѣка помянува гы пакъ той подъ име Гутоны (Γύθωνες) и Котинцы (Κοτίνσιοι) (4); а Діонъ Кассій въ началѣ III-го вѣка помянува гы подъ име Котины, Κότηνοι (5). Отъ вси убо тыя свидѣтелства, едно слѣдъ друго нарѣдъ лѣточисленіето приходящи, и взаимно ся подтверждающи, види ся че Готеи-ти първо живѣли по море-то въ сѣверна Германіѭ, и че отъ тамъ ся после преселили на Черно-море кое-то мысли Шафарикъ да е станѫло между 182 и 215 л. по Христа (6). Русскый же ученый Славянскыхъ народовъ изслѣдователь Н. В. Савельевъ, опирайся на тыя означенія, и доказывая че въ тыя времена речена-та сѣверо-Германска страна была поселена отъ Вендскы т. е. Западо-Славянскы племена Велеты, Вандалы (Поморяне), Лутичаны, Сърбы, [illegible] че тія племена ще да ся наричали тога Кутоны

(Гутини) и Котини (Готини), и най-послѣ сократително *Коти* (*Готи*), отъ Славенскѫ-тѫ рѣчь *кута* (кѫтъ), коя-то по Вендско, то есть по собственно-Словенско и Крайнско нарѣчіе ся произносила *кота*, и коя-то значущая *угла*, ѫглъ, (кюше, буджакъ), совсѣмъ прилича да е была и мѣстно Славенско названіе на реченѫ-тѫ отъ тѣхъ обитаемѫіѫ странѫ, и че слѣдователно Готѳи-ти ще да ся были племя Словено-Сърбско (7).

19 Това като е тъй, нѣкои нови списатели, основающеся на нѣкои Скандинавскы приказскы именуемыя *сагы*, мыслятъ и проповѣдатъ че Готѳи-ти пришли въ неизвѣстно древнее время изъ внутреннѫ-тѫ Асіѫ, какъ-то и други-ти Германски племена, и ся населили на Европѫ; А други пакъ нови списатели, опирающеся на Іорнанда, вѣрватъ и пишѫтъ че Готѳи-ти ся преселили изъ Скандинавіѭ на Черно-море. За първо-то отъ тыя двѣ мнѣнія, като на приказкы основано, мы не ще ся запремъ да говоримъ; за второ-то обаче, като на історикъ Готѳъ основано и много между учени-ты распространено, мыслимъ че е нуждно да кажемъ нѣщо. Іорнандъ Равенскый епіскопъ VI-го вѣка, пише въ своѭ-тѫ Готѳскѫ історіѭ, писанѫ (въ лѣто 552) выше отъ триста годины слѣдъ първо-то именно Готѳовъ въспоминаніе надъ Черно-море, че той народъ ся былъ ужъ преселилъ тамъ изъ южнѫ-тѫ часть Скандинавіи, изъ коіѫ-то изшедъ съ Господаря своего Берика само съ три малкы корабы, присталъ първо на Островъ Готи-

сканціїѫ, нынѣшняго Готланда, а послѣ въ странѫ-тѫ на Умеригы-ты, кои-то побѣдили и испѫдили изъ жилища-та имъ, какъ-то и тѣхны-ты соcѣды Вандалы; послѣ же малко по малко умножившеся управили ся въ Скѵѳіїѫ во время пятаго имъ Господаря, Филимера, и така ся заселили надъ Черно-море (1). —

20 Това Іорнандово приказаніе, какъ-то много други учени, тъй и самъ ученѣйшій Шафарикъ пріема за истинно говоріѫщи: »Первобытны-ты » Готѳскы жилища трѣба да търсимъ, не задъ » Вислѫ, и не у Аланы-ты на Черно-море, какъ» то блядословятъ нѣкои списатели, но или въ » южнѫ-тѫ Скандинавіїѫ, или въ сѣвернѫ-тѫ » Германіїѫ на Западъ отъ Одера. Сами Готѳи» ти, какъ-то и Лангобарди-ти, по древнѣйше-то » свое народно преданіе, сохранено (за пърbы» ты) отъ Іорнанда и (за вторы-ты) отъ Павла » Діакона, почитали Скандинавіїѫ за своіѫ-тѫ » колыбель, и въ такъвъ случай гласъ народа е » гласъ самой истины. На това же нищо не вре» ди дѣто Іорнандъ и Павелъ Діаконъ, неразу» мѣвше какъ-то трѣба това преданіе, помрачили » чистотѫ-тѫ му съ непреваренѫ-тѫ си ученость, » съ невѣрно-то си лѣточисленіе, и проч. По» добри-ти изслѣдователи на Скандинавскѫ-тѫ » історіїѫ увѣряватъ че Готѳи-ти были первобыт» ный и много по-старый народъ въ южнѫ-тѫ » часть Скандинавіи, нежели Суевони-ти, кои-то » живѣли първоначално въ среднѫ-тѫ и Запад-

» нѫ-тѫ часть тогожде полуострова. Уже Едда (1)
» ны казва че имя-то Götaland е много по-
» старо на сѣверъ отъ имена-та Danaland и Swe-
» aland. Такожде и древнѣйши-ти Скандинавски
» лѣтописи почитатъ пребываніе-то на Готѳы-ты
» въ Южнѫ-тѫ Скандинавіѭ за по-старо отъ Суе-
» ды-ты (2). Отъ другѫ странѫ достовѣрни сви-
» дѣтелства показватъ че Венеди-ти живѣли предъ
» Готѳы-ты на Балтійско-то поморіе и владѣли
» надъ янтарны-ты бреговы. Слѣдователно Готѳи-
» ти задъ Вислѫ, въ земліѭ-тѫ на Винды-ты,
» были сѫ просто поселенци и скиталци, и за то-
» ва они тъй лесно сѫ оставили тѫѭ чуждѫѭ
» странѫ, не могше да ся укоренятъ въ неѭ со-
» вершено. Вси-ти історически показанія говорятъ
» намъ че уже въ недостѫпнѫ-тѫ древность Нѣм-
» ски-ти народи, принуждени бывше отъ чрезвы-
» чайно-то си размноженіе, да ся пуснѫтъ чрѣзъ
» море-то, кое-то гы отъ секадѣ окружало, и по
» кое-то да ходятъ отъ давно ся научили, и не-
» имѣвше возможность да пойдѫтъ къмъ-то За-
» падъ, управили ся на Востокъ, изшедше изъ
» Скандинавіѭ, той-зи *другый міръ*, както іѫ
» называватъ Плиній и Адамъ Бременскій (3),
» или тѫзи *фабрикѫ народовъ* и *колыбель* пле-
» менъ, както іѫ нарича Іорнандъ (4), и дош-
» ли та ся населили на Балтийскій-тъ брегъ Ве-
» недовъ, Литовцевъ, и Чудовъ, подъ именемъ
» Готѳовъ, Скиѳовъ, Гиповъ или Герулевъ, Нор-
» манновъ, Варяговъ, и т. д. И тъй [illegible]

» да утверждавамы, че Готои-ты на Задъ-Вислян-
» ско-то поморіе были само пришелци, ако и да
» гы е намѣрилъ тамъ Пуѳеа еще около 320 го-
» дины предъ Р. Х.« (5).

21 Вси тія Шафарикови разсужденія, за да дока-
же че Готои-ти произшли изъ Скандинавіѭ, па-
датъ и ся разсыпватъ отъ рѣшителны-ты ударе-
нія що направилъ за това Іаковъ Гробергъ, Швед-
скый, т. е. Скандинавскый уроженецъ. Ученый
той мѫжъ, бывшій членъ отъ Кралевскыя-тъ Фран-
цузскый Институтъ, въ свое-то превъсходно раз-
сужденіе. »За лъжность-тѫ на мнѣніе-то, че *вар-
» варски* называеми-ти народи, разрушившіи Рим-
» скѫ-тѫ імперіѭ, изишли изъ Скандинавіѭ« (1),
казва по слово така: «Іорнандъ (правилнѣе Іор-
данъ), равенскый епіскопъ VI-го вѣка, или лъ-
галъ, или бредилъ кога-то писалъ че Готи-ти и-
зишли изъ Скандинавіѭ, коіѭ-то онъ нарича Скан-
ціѭ .... Той ны увѣрява ужь, че взялъ това изъ
нѣкои-си списатели, кои-то по щастіе, никога не
сѫществували .... Іорданъ първый писалъ мона-
шескѫ-тѫ історіѭ своего народа, кога-то сичкый
свѣтъ былъ объятъ мракомъ заблужденій и невѣ-
жества. Іорданъ подавалъ за себе-си образецъ, опи-
раяся на мнимый авторитетъ нѣкоего Аблавія, кой-
то, видися, никога и никому, освень нему, не былъ
извѣстенъ, и станѫлъ оракулъ за вси слѣдъ него
живщія преписатели на баспы-ты и на історі-
чески-ты приказкы. Іорданово-то измышленіе ...
было съ въсхыщеніемъ пріято отъ Писатели-ты,

кои-то... безъ да ги е грыжа ни за вѣроятность ни за здравъ разумъ, признали за непреложнѫ истинѫ мнѣніе-то че изишли изъ Скандинавіѭ, не само Скиѳи или Готѳи, но и Алане, Гепиди, Герули, Вандали, Скирри, Квади, Маркоманни, Унни (2), Франки, Лангобарди, и Богъ знае какви еще толпи варваровъ.... Іорданово-то невелико сочиненіе De rebus Geticis е просто сокращеніе, на скоро направено, отъ пространнѫ-тѫ Готскѫ історіѭ написанѫ отъ Кассіодора (3). Това ся види изъ само-то предисловіе на Сократитель-тъ, гдѣ-то онъ говори че позволилъ на себе си да заеме разны приложенія изъ Грьчьскы и Латінскы Списатели, *и да прикаже отъ само себе си начало-то, конецъ-тъ, и много во средѫ-тѫ:* initium, finemque et plura in medio mea dictione permiscens (4). Слѣдъ такова сознаніе можемъ навѣрно да кажемъ, че Іорданово-то мнѣніе за Скандинавско-то происхожденіе Скиѳовъ или Готѳовъ, кои-то впрочемъ онъ не безъ причинѫ почита за единъ и тойжде народъ, понеже и други преди него исто-то утверждали, принадлежи на число-то на тыя измыслены приложенія: Защо съ каквѫ сверхестественнѫ силѫ е можалъ онъ да открые нѣщо, кое-то не само е было невидимо отъ всѣхъ древныхъ історикoвъ, но и совсѣмъ противно на тѣхны-ты до насъ доведены толкова много сказанія. Гроцій.... пріалъ и распространилъ Іорданово-то сказаніе, но не можалъ да докаже, ако и да ся относя на Амміана Марцеллина, че Абла-

вій бы можилъ да пише, ако и да е сѫществувалъ, преди царствованіе-то Константіна II-го около 450 л.; слѣдователно, и него трѣба по времия-то да отнесемъ къмъ новы-ты писатели; 2 Пинкертонъ ся даже догажда, че Аблавій былъ современенъ Іордановъ...... Сега всякъ начинающій да изучава исторіѭ-тѫ ще ся смѣе надъ показаніе-то че въ древны-ты времена Скандинавія была толкова напълнена съ жители, що изъ неѭ изходили войскы много по-многочисленни отъ сички-ты, кои-то ны представлява древня и нова історія, понеже она ся удостоила да получи блестателно именованіе officina gentium et vagina nationum. Отъ тыя вѣковы останѫли еще памятници, кои-то могѫтъ доволно да докажѫтъ, че оніе, кои-то вѣрватъ такыва приказкы, нематъ ни малѣйше понятіе за положеніе-то и за свойство-то на тѫіѫ землѭ, коя-то е по-много-то напълнена съ каменисты горы, съ много общирны езера, съ безчисленны лѣсы, занимающіа неизмѣримо пространство; ... съ единѫ рѣчь,... тамъ и днесь, както и всегда, е была часть земли за въздѣливаніе обработена, и за живѣніе удобна, но тая часть е много малка въ сравненіе съ остално-то пространство на полуостровъ-тъ. Защитници-ти Іордановы ще сочинятъ негли той-часъ предположеніе че дикы-ты тыя страны може въ отдалены-ты вѣковы да сѫ были по-вече населены и обработаны;... за опроверженіе на такыва мечтанія мы ще приведемъ въ доказателство периплы-тѣ Отера и Вул-

стана, Адама Бременскаго, житіе-то Св. Антарія, и вси-ты древни современны лѣтописи; тіи ще удостовѣрятъ че около 1000 годины слѣдъ Р. Х. нищо такова не е могло и да бѫде. Адамъ, совершивъ ок. 1076 *л.* и описавъ свое-то пѫтьшествіе, въ Даніѭ, гдѣ-то получилъ отъ самаго краля достовѣрнѣйшы свѣдѣнія за тыя страны,... свидѣтелствува че даже и... сама-та южна часть Скандинавіи Сканція, коя-то е толкозь студена и по-вече плодоносна, была населена само по бреговы-ты приморскы, а вѫтрешна-та ѝ часть была покрыта съ неизмѣримы и непроходимы лѣсы. Вермландія, ако и да е несѣверна область, въ VIII-тъ вѣкъ была еще пустыня, въ коiѭ-то не имало населенъ ни единъ человѣкъ. Ако ли въ то время области-ти на южнѫ Скандинавія ся находили въ такова состояніе, разсѫдѣте веке що трѣба да мыслимъ за оныя що сѫ на сѣверъ и близо при полюса..... Соображеніе-то на вси тыя обстоятелства іасно показва, че Скандинавіѭ до Р. Х. немала такова несмѣтно народонаселеніе, какво-то ѝ приписватъ, и слѣдственно не е могла да испраща оныя ужасны полчища, кои-то давали законы на Византіѭ, Рима, и Каренагенѫ...... Іорданъ утверждава, че Готеи-ти излезли изъ Скандинавіѭ съ Господаря своего Берика само на три судва;... и тъй безъ всяко сумнѣніе тіи първи дружина Берикови были твърдѣ малко, ако сѫ могли да минѫтъ море-то на три лодкы, отъ които всяка една въ то время помѣщала въ себѣ не по-ве-

че отъ два или три человѣка, какъ-то ся доказва отъ древны-ты лѣтописы. Гаралдъ, сынъ Мадуатовъ, славный морскы разбойникъ, ималъ съ себе си на 30 судна само до 80 человѣцы. За мене е доволно, ако предложени-ти ми тука доказателства поставятъ приказкѫтѫ Іордановѫ на редъ съ басніѭ-тѫ на оныя, кои-то приказватъ и за Лангобарды-ты че ся преселили въ IV-тъ или въ VI-тъ вѣкъ изъ Скандинавіѭ, кога-то Стравонъ, Патеркулъ, и Тацитъ говорятъ за нихъ въ Августовы-ты времена като за древняго народа средныя Германіи; наредъ съ басны-ты на оныя, кои-то смѣшивали Циганы-ты съ Чехы (Боемцы) »(4). Тыя Гроберговы здравы и логическы разсужденія приводя по-надълго и вышепомянѫтый Н. В. Савельевъ, и самъ съ нихъ согласуяся, казва, че вторый Гроберговъ на Русскы преводитель А. В. Александровъ сотворилъ слѣдующія-тъ силлогісмъ: « Изъ разсужденіи Гроберга очевидно что Готи не выходили изъ Скандинавіи, а были туземцами южнаго Балтійскаго поморья; но страны ети завоеваны у Славянъ Тевтонскими или Немецкими племенами только въ концу средныхъ вѣковъ; слѣдственно Готи, вышедшіе въ Имперію съ южнаго Балтійскаго поморья въ началѣ средныхъ вѣковъ, необходимо должни принадлежать къ племенамъ Славянскимъ. « Послѣ Савельевъ возгласява: »умно и логическы справедливо« (5).

22 За да допълнемъ все що е казано за начало-то на Готѳы-ты, мы ще приложимъ тука и

третіе едно мнѣніе, кое-то издава ученый-тъ Французскый издатель и примѣчатель на Византійскѫтѫ отъ Lebeau сочиненѫ історіѭ Сен'-Мартінъ (Saint-Martin), кой-то казва: »Двѣ главни системы расподѣлятъ учены-ты: Едни пріематъ приказаніе-то Іорнандово, ... и мыслятъ че Готѳи-ти излѣзли изъ Скандинавіѭ; други, именующи Іорнанда баснословецъ и лъжецъ, отхождатъ да търсятъ даже въ Асіѭ начало-то на Готѳы-ты, и го поставятъ въ время малко или много ветхо. Азъ мыслѭ че истина-та не е ни въ едно-то ни въ друго то отъ тыя мнѣнія, или негли е и въ двѣты, стига да имъ отнеме человѣкъ що иматъ рѣшително.... Вѣрно е, спорядъ мене, че Готѳи-ти, населени въ IV-тъ вѣкъ по бреговы-ты на Дунавътъ и на Борисѳена (Днѣпра), сѫ Гети-ти, кои-то древни-ти писатели поставяхѫ въ исты-ты страны. Современни-ти писатели на първы-ты Готѳскы нападенія не оставятъ за това никое сумнѣніе, понеже употребяватъ неразлично двѣ-ты имена (Готѳы и Геты), и при това забѣлѣживатъ, че народи-ти, кои-то Грьци и Римляне зовали Геты, сами себе си именували Готѳы. Това като е тъй, невъзможно е да не припознаемъ единство-то на тыя двѣ имена, съ имя-то на Скѵѳы-ты, кое-то не ся различава отъ тѣхъ, освень съ приложеніе въ начало-то на едно с, Грекомъ обычайно. Тія три имена показватъ три голѣмы періоды на Готѳско-то сѫществованіе, кои-то ны възносятъ до най-высокѫ-тѫ древность, и явяватъ че той-зи народъ

былъ господствувалъ тогава на восточнѫтѫ Европѫ и на единѫ голѣмѫ часть отъ Асіѭ. Тія тѣхни преселенія, подновляющеся по различны времена, покрыли сѫ въ древнейше время спчкы-ты части на Европѫ, и самѫ Скандинавіѭ, какъ-то и другы-ты. Това само е, споредъ мене, истинното отъ все що приказватъ оніе, кои-то полагатъ начало-то на Готѳы-ты, като народъ, въ восточнѫ-тѫ Европѫ. Но това, совсѣмъ що ми ся види неоспоримо, не е, мысліѭ, доволна причина за да отхвърлимъ извѣстія-та кои-то ны сѫ ся отъ Іорнанда сохранили. Множество негови показанія ны доказватъ нелъжность-тѫ того списателя. Като приказва за начало-то на Готѳы-ты, кое-то поставя въ Скандинавіѭ, онъ описва това мѣсто така що показва че го познавалъ добрѣ. Това е знаменито, и совсѣмъ въ ползѫ Іорнандовѫ: Защо гдѣ бы черпалъ онъ извѣстія толкова точны за мѣсто толкова далеко и толкова злѣ познато отъ Грьцы и Римляны, ако не при Готѳы-ты имущія всегда сношеніе съ Скандинавіѭ? Казватъ нѣкои и повтарятъ че само на Іорнандово-то повѣствованіе ся основавало мнѣніе-то че Готѳи-ти обитали първоначално въ Скандинавіѭ. Това е погрѣшка. Прокопій, кой-то е писалъ въ исто-то время, и негли по-напредь отъ Іорнанда, не показва по-малкѫ точность въ онова що говори за Скандинавіѭ (1); негови-ти извѣстія сѫ согласни, но не прилични съ Іорнандовы-ты; кое-то показва че онъ свои-ты не е отъ него преписалъ. Онъ не

е можилъ да получи толкова точны знанія, освень при народы, кои-то какъ-то Готѳи-ти тогзва, были въ сношеніе съсъ Скандинавіѭ. Лесно е да ся убѣди нѣкой, като сравни тыя двама списатели, че и двоица-та сѫ черпали отъ исты-ты источницы, и че сѫ предали намъ мнѣніе общо распространено при Грьцы и Римляны, кои-то сѫ го несумнѣнно отъ самы Готѳы-ты пріяли, какъ тія завладѣтели ишли изъ Скандинавіѭ.... Можемъ еще на това да приложимъ че, за да согласимъ двѣ системы толкова сопротивны, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е смутилъ и разбъркалъ двѣ много различны събытія, т. е. пьрво-то начало на Готѳы или Геты-ты кои-то, бывше съ Скѵѳы-ты тождественны, трѣба да ся търсятъ въ восточнѫтѫ Европѫ, и особенно начало-то на Князи-ты и Крали-ты, кои-то по негово время управлявахѫ Висиготѳскы-ты и Остроготскы-ты племена. За да ся увѣримъ въ това, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е положилъ исходъ-тъ на Готѳы-ты изъ Скандинавіѭ преди войнѫ-тѫ коіѭ-то имали Скѵѳи-ти съ царя Египетскаго Венсора, войнѫ, коіѭ-то Іустінъ полага много по-напредъ отъ Ніна. Лесно е да разумѣемъ че, ако знанія-та Іорнандови за Скандинавіѭ възлазяхѫ толкова далечь, тія не бы могли да бѫдѫтъ толкова точни, и че Готѳи-ти не бы сохранили въспоминанія толкова опредѣлены, ни сношенія толко тѣсны и толкова часты съ мѣсто толкова далеко. Само трѣба да пріемнемъ че въ время Іорнанда преселеніе-то на челяды-ты,

кои-то сѫ дали царіе на Готөы-ты, было е уже доста ветхо за да не бы могли да ся смутятъ и разбъркатъ тія двѣ събытія. Родословіето на Амалы-ты, кое-то той історикъ приказва, видися да показва че преходъ-тъ на Балтійско-то море станѫло около I-тъ вѣкъ нашего лѣточисленія..... Така двѣ-ты царскы челяди на Амалы-ты и на Балты-ты, кои-то владѣли на Остроготөы и на Висиготөы, дошли сѫ само съ нѣколико ратницы, и сѫ ся съединили съ придунавскы-ты Готөы или Геты, кои-то останѫли безъ Господари, кога-то імператоръ Авреліанъ, рѣшився да остави Траяновы-ты завладѣнія, дръпнѫлъ войскы-ты си на югъ отъ тѫзи рѣкѫ.« (2)

23 Совсѣмъ що има много да ся каже врьхъ неточны-ты доводы кои-то Сен'-Мартінъ представя за подтвержденіе на мнѣніето си, мы не щемъ обаче по-много да говоримъ верху тоя вопросъ, защо уже и много говорихмы. Сѣкы прочемъ е позналъ че главно-то основаніе на мнѣніе-то му е че Готөи-ти были древнѣйши-ти Греко-Римски Гети, и че Гети-ти пакъ были тождественны съ Скѵөы-ты. То ще каже че Сен'-Мартінъ е щялъ да докаже недоказано-то съ нѣщо еще по-недоказано. Да говоримъ особно за Скѵөы-ты обитавшія надъ Черно-море, іоще по Иродотово время (ок. 450 л. пр. Хр.), когато Гети-ти обитали особно при Дунавъ-тъ, какъ-то самъ Иродотъ ны показва, то бы было дѣло дълго и пространно (1). Потребно е обаче да кажемъ нѣщо за Геты-ты, за да ви-

ли принуждени да ся дръпнѫтъ отъ Дакіѭ, защо ако и пьрво Тиберъ проводенъ отъ Августа получилъ надъ Дакы-ты нѣкои успѣхы, но послѣ Филій Като, ударивъ гы съ голѣмы войнскы силы, былъ побѣжденъ въ еднѫ порядочнѫ битвѫ, и принужденъ да ся дръпне отъ тамо бѣжешкомъ. — Въ царство-то Домитіаново война-та що имали пакъ Римляне съсъ Дакы-ты была іоще по-злополучна за тѣхъ: защо тія послѣдни-ти, насьрдчени отъ слабость-тѫ въ коіѫ-то мислили че испаднѫло Римско-то царство слѣдъ многолѣтны-ты му вѫтрешны размирицы и раздоры, ударили Римляны-ты съ княза своего Добра или Добрана (3), и имъ разбили совершенно еднѫ голѣмѫ войскѫ предводимѫ отъ проконсула Аппіа Іуніа Сабина, кой-то и самъ былъ убытъ въ бытвѫ-тѫ (л. 86). Слѣдъ тѫіѫ славнѫ за Дацы-ты побѣдѫ, коіѫ-то извѣстно не щяхѫ да претьрпятъ Римляне-ти, Добранъ о-
ставилъ княжьство-то си Дѣцабѣлу. — Дѣцабѣлъ
ъ изъіащиѫ-тѫ своіѫ мудрость и храбростъ со-
нивъ слѣдъ малко подъ власть-тѫ си вси-ты
и единоплеменны Геты и Дакы, кои-то до то-
ся повинували на различны князи, и сотво-
съюзъ съ Сарматы и Парѳяны, излѣзлъ про-
новѫ великѫ войскѫ, що бѣ проводилъ на-
цѫ му Домитіанъ, началствуемѫ отъ префекта
орійскаго Корнеліа Фуска. Преди обаче да ся
и, онъ предложилъ Фуску да ся примири съ
ляны-ты, ако му ся врекѫтъ да му плащатъ
по два обола за всякъ Римлянинъ. Фускъ

валлы-ты, другы ѳраческы народъ, даже до Дунавъ-тъ, а въ дунавскыя-тъ островъ Певкѫ и отвьдь Дунавъ-тъ намѣрилъ Геты-ты, кои-то и прешедъ рѣкѫ-тѫ ударилъ и имъ зелъ царствующія-тъ градъ, и послѣ пріялъ дарови отъ нихъ, какъ-то и отъ Сѵрма, и ся завьрнѫлъ во своя си (6). А какъ тіи веке не владѣли отъ сямъ Дунавъ-тъ, познава ся и отъ то що самъ Стравонъ по-долу казва, че въ негово-то время Римскый военачалникъ Елій Катонъ преселилъ въ Мѵсіѭ изъ отвьдь Дунавъ-тъ 50,000 Геты, кои-то и живѣли веке тамъ именуеміи Мѵси (7) и отъ то еще що по-надолу пакъ казва че Гети-ти, владѣюще задъ и по край Дунавъ-тъ, правили части преселенія и отъ двѣ-ты страны на тѫзи рѣкѫ, и ся размѣсяли съ Ѳрацы и съсъ Мѵсы, та отъ тамъ были и Грекомъ знаеми (8). Но освенъ тыя Грекомъ познаты Геты, кои-то живущыя отъ катарракты-ты Дунавскы между Земона града и Турнсеѳеринъ въ Угріѭ, доволна часть Гетовъ живѣли по горныя-тъ Дунавъ къмъ Германіѭ на Западъ, кои-то Римляне-ти повече познавали, и гы наричалы Дакы или Дацы. Тіи не ся различали обаче отъ пьрвы-ты, и бывше съ нихъ соплеменни, говорили единъ и той жде языкъ; за това и Римляне-ти, говоряще или за едны-ты или за другы-ты, всякога гы еднакво Дацы наричали. Тіи из времени ся соединявали сичкы-ти подъ единъ царь и подъ едно правленіе, и тогази въ най-голѣмо-то си царственно увеличеніе были доволни да проваждатъ на вънъ до 200,000

...преторіаскаго Лукія, кой-то го не оста-... никога спокоенъ догдѣ дошла зима; ...(л. 102) му превзялъ и еднѫ крѣ-... кой-то съ радость намѣрилъ знамена-... пленены въ Фусково-то побѣжденіе, и ... ся біе съ Дѣцабѣла, всякога съ ... съ побѣдѫ, до толкозь що Дѣ-... сичкѫ-тѫ чрезвычайнѫ храбрость ... и въ най-крайны-ты си пораженія, ... най-послѣ и столнинѫ-тѫ си Царни-... (4) обладанѫ, принудился да иска ... ся склонилъ, и миръ-тъ ся заклю-... съ условія много тяжкы и унижител-... Дѣцабѣла, сирѣчь да пріемне въ крѣпосты-... стражи, да не прави съюзъ съ Рим-... неприятели, да предаде Римляномъ сичкы-ты ... и иноплеменны плѣнницы, сичкы-ты свои ... оружія и орудія, и сичкы-ты художницы ... гы правили, и т. д. Дѣцабѣлъ, ще не ... на тыя унижителны за него усло-... съ намѣреніе тайно да гы потъпче и раз-... намѣри благопріятно время. Като ся ... убо тайно насетнѣ за войнѫ, слѣдъ ... (л. 104) ударилъ напрасно Языгы-ты ... съюзницы, развалилъ Римскы-ты на Дуна-... крѣпости, и избилъ стражы-ты имъ, кои-то ...ляне-ти бѣхѫ въ нихъ оставили. Като чулъ ... Траянъ, затеклъ ся съ войскы-ты си заедно съ Адріана въ Мусіѫ, гдѣ-то прекаралъ зимѫ-... съгледа добрѣ дѣла-та на неприятели-ты

и движенія-та на сумнителны-ты Римскы съюзницы, и гдѣ-то малко остало да ся убіе навѣтомъ отъ предатели нѣкои; а напролѣть за да имагъ войскы-ты Римскы лесноты да минуватъ презъ Дунавъ-тъ скоро, безбѣдно, и когато щѫтъ, направилъ надъ тѫзи рѣкѫ здравъ голѣмъ каменнъ-мостъ, кое-то видѣвъ Дѣцабѣлъ, убоялся и предложилъ Траяну пакъ за миръ. Но той-зи пѫть Траянъ го непослушалъ, а той, за да превари вредѫ-тѫ която бы му ся навела непремѣнно отъ тоя мостъ, поспѣшилъ та направилъ срѣщо него единѫ преградѫ укрѣпенѫ, съ намѣреніе да ся упре тамъ на минуваніе-то Римляновъ. Но тіи прешедше дерзновенно ударили тѫіѫ преградѫ и іѫ разорили. Въ това сраженіе ся убили много отъ Дако-Геты-ты, за то и Дѣцабѣлъ несмѣялъ веке да ся удари съ Римляны-ты на общѫ редовнѫ битвѫ, но послѣдувалъ презъ цѣлы двѣ годины да крѣпи войнѫ-тѫ съ частны и внезапны нападенія или съ защищеніе свое. Най-сетнѣ обаче, понеже они обладали почти сичкѫ-тѫ му землѭ, и освенъ много другы крѣпости напослѣдокъ осадивше завладѣли и самыя-тъ му столный градъ царницѫ Гетскѫіѫ, а отъ войны-ты му едни были убити, други заробени, и други пакъ ся разбѣгали и распръснѫли, видѣвъ невъзможность-тѫ да ся упира по-надълго, отчаялся, и за да не падне робъ въ рѫцѣ-тѣ на непріятели-ты си, убился самъ (л. 106). Тогава веке сичка Гето-Дакія станѫла Римска область, и ся раздѣлила на

ли принуждени да ся дръпнѫтъ отъ Дакіѭ, защо ако и първо Тиберъ проводенъ отъ Августа получилъ надъ Дакы-ты нѣкои успѣхы, но послѣ Филій Като, ударивъ гы съ голѣмы войнскы силы, былъ побѣжденъ въ еднѫ порядочнѫ битвѫ, и принужденъ да ся дръпне отъ тамо бѣжешкомъ.— Въ царство-то Домитіаново война-та що имали пакъ Римляне съсъ Дакы-ты была іоще по-злополучна за тѣхъ: защо тія послѣдни-ти, насърдчени отъ слабость-тѫ въ коіѭ-то мислили че испаднѫло Римско-то царство слѣдъ многолѣтны-ты му вѫтрешны размирицы и раздоры, ударили Римляны-ты съ князя своего Добра или Добрана (3), и имъ разбили совершенно еднѫ голѣмѫ войскѫ предводимѫ отъ проконсула Аппіа Іуніа Сабина, кой-то и самъ былъ убытъ въ бытвѫ-тѫ (л. 86). Слѣдъ тѫіѭ славнѫ за Дацы-ты побѣдѫ, коіѭ-то извѣстно не щяхѫ да претърпятъ Римляне-ти, Добранъ оставилъ княжьство-то си Дѣцабѣлу. — Дѣцабѣлъ съ изъіащнѫ-тѫ своіѭ мудрость и храбростъ соединивъ слѣдъ малко подъ власть-тѫ си вси-ты свои единоплеменны Геты и Дакы, кои-то до тогазъ ся повинували на различны князи, и сотворивъ съюзъ съ Сарматы и Парѳяны, излѣзлъ противу новѫ великѫ войскѫ, що бѣ проводилъ насрѣщѫ му Домитіанъ, началствуемѫ отъ префекта преторійскаго Корнеліа Фуска. Преди обаче да ся удари, онъ предложилъ Фуску да ся примири съ Римляны-ты, ако му ся врекѫтъ да му плащатъ дань по два обола за всякъ Римлянинъ. Фускъ

же, раздражився за смѣлость-тѫ на едно такова предложеніе, ударился на бой съ Дѣцабѣла, но войска-та му была разбита, и самъ загубилъ въ битвѫ тѫ животъ-тъ си (л. 88). Наслѣдникътъ му Іуліанъ ся ударилъ и той съ Дѣцабѣла, и го побѣдилъ при Талпа въ Влахіѭ; но Домитіанъ неможилъ да ся ползова отъ тѫіѭ побѣдѫ, защо побѣжденъ бывъ самъ крайно отъ Маркоманы-ты (л. 90), убоялся да послѣдова войнѫ-тѫ съ Даки-ты, и ся принудилъ да ся примири съ Дѣцабѣла, (л. 91), припознавъ его за царь, и обѣщався да му плаща всякѫ годинѫ дань, коіѫ-то и наистинѫ му плащалъ и той и наслѣдникъ-тъ му Нерва. По чтомъ станѫлъ царь Римляномъ Улпій Троянъ, не само нерачилъ да плати Дѣцабѣлу тѫзи уреченѫіѫ дань, но хванѫлъ да ся готви и да отмьсти Римляномъ за вышеречено-то имъ побѣжденіе и униженіе. Убо като ся добрѣ приготвилъ, и заключилъ миръ и съюзъ съ Маркоманы и другы народы восточныя Германіи, влѣзлъ при Видинъ презъ Дунавъ-тъ въ Дакіѭ (л. 101), гдѣто Дѣцабѣлъ го чакалъ въ поле-то съ войскы-ты си. Тамъ станѫло помежду имъ едно страшно сраженіе, въ кое-то и Гето-Даци погинѫли много, но и отъ Римляны паднѫло толкова множество, що платно-то що имали не имъ стигнѫло за да си вързѫтъ раны-ты, та ся принудилъ Троянъ да си даде рызы-ты. Совсѣмъ тѣмъ Дѣцабѣлъ ся побѣдилъ, и ся дръпнѫлъ презъ горы-ты съ осталы-ты си войскы; а Троянъ проводилъ подиріѫ му

Префекта претолийскаго Луціа, кой-то го не оставялъ нигдѣ никога спокоенъ догдѣ дошла зима; а напролѣть (л. 102) му превзалъ и еднѫ крѣпость, въ коіѫ-то съ радость намѣрилъ знамената Римскы плѣненыя въ Фусково-то побѣжденіе, и послѣдовалъ да ся біе съ Дѣцабѣла, всякога съ загубѫ но всякога съ побѣдѫ, до толкозь що Дѣцабѣлъ, съсъ сичкѫ-тѫ чрезвычайнѫ храбрость що показалъ и въ най-крайны-ты си пораженія, като видѣлъ най-послѣ и столнинѫ-тѫ си Царницѫ Гетскѫіѫ (4) обладанѫ, принудился да иска миръ. Траянъ ся склонилъ, и миръ-тъ ся заключилъ, но съ условія много тяжкы и унижителны за Дѣцабѣла, сирѣчь да пріемне въ крѣпосты-ты си Римскы стражи, да не прави съюзъ съ Римскы непріятели, да предаде Римляномъ сичкы-ты си Римскы и иноплеменны плѣнницы, сичкы-ты свои военны оружія и орудія, и сичкы-ты художницы кои-то имъ гы правили, и т. д. Дѣцабѣлъ, ще не ще, подписалъ на тыя унижителны за него условія, но съ намѣреніе тайно да гы потъпче и развали щомъ намѣри благопріятно время. Като ся приготвилъ убо тайно насетнѣ за войнѫ, слѣдъ двѣ години (л. 104) ударилъ напрасно Языгы-ты Римскы съюзницы, развалилъ Римскы-ты на Дунавъ-тъ крѣпости, и избилъ стражы-ты имъ, кои-то Римляне-ти бѣхѫ въ нихъ оставили. Като чулъ това Траянъ, затеклъ ся съ войскы-ты си заедно съ Адріана въ Мусіѭ, гдѣ-то прекаралъ зимѫ-тѫ за да съгледа добрѣ дѣла-та на непріятели-ты

и движенія-та на сумнителны-ты Римскы съюзници, и гдѣ-то малко остало да ся убіе навѣтомъ отъ предатели нѣкои; а напролѣть за да имагъ войскы-ты Римскы леснотіѭ да минуватъ презъ Дунавъ-тъ скоро, безбѣдно, и когато щѫтъ, направилъ надъ тѫзи рѣкѫ здравъ голѣмъ каменнъ-мостъ, кое-то видѣвъ Дѣцабѣлъ, убоялся и предложилъ Траяну пакъ за миръ. Но той-зи пѫть Траянъ го непослушалъ, а той, за да превари вредѫ-тѫ която бы му ся навела непремѣнно отъ тоя мостъ, поспѣшилъ та направилъ срѣщо него еднѫ преградѫ укрѣпенѫ, съ намѣреніе да ся упре тамъ на минуваніе-то Римляновъ. Но тіи прешедше дерзновенно ударили тѫіѫ преградѫ и іѫ разорили. Въ това сраженіе ся убили много отъ Дако-Геты-ты, за то и Дѣцабѣлъ несмѣялъ веке да ся удари съ Римляны-ты на общѫ редовнѫ битвѫ, но послѣдувалъ презъ цѣлы двѣ годины да крѣпи войнѫ-тѫ съ частны и внезапны нападенія или съ защищеніе свое. Най-сетнѣ обаче, понеже они обладали почти сичкѫ-тѫ му земліѫ, и освенъ много другы крѣпости напослѣдокъ осадивше завладѣли и самыя-тъ му столный градъ царпицѫ Гетскѫіѫ, а отъ войны-ты му едни были убити, други заробени, и други пакъ ся разбѣгали и распрьснѫли, видѣвъ невъзможность-тѫ да ся упира по-надълго, отчаялся, и за да не падне робъ въ рѫцѣ-тѣ на непріятели-ты си, убился самъ (л. 106). Тогава веке сичка Гето-Дакія станѫла Римска область, и ся раздѣлила на

три префектуры подъ названіемъ Дакіѧ *прибрежнѧ* (Ripensis: часть Угріи и Влахіи), *гористѫ* (Alpestris: Трансvлваніѧ), и *срѣдиземнѫ* (Mediterranea: Молдавіѧ). Траянъ возобновивъ царствующія-тъ й градъ, кого-то по имя-то си нареклъ Ulpia Trajana, направилъ и градъ Яшь (Municipium Iassiorum), какъ-то нѣкои казватъ, и много други градовы, отворилъ отъ желѣзны-ты Двери на Дунавъ-тъ даже до Бессарабіѧ единъ широкъ и хубавь пѫть за да соедини по-лесно тыя страны съсъ Римско-то царство, и преселилъ въ тѣхъ много множество Римляны, отъ кои-то Римскый языкъ началъ тамъ да ся говори общо, а послѣ малко по малко като ся размѣсилъ съ мѣстныя-тъ Славянскый, (5) произвелъ днешнія-тъ Влашкы языкъ, кой-то е, какъ-то сѣкы знае, една смѣсь отъ разны языцы, а наипаче отъ Римскы т. е. Латінскы и Славянскы. А най-важно-то слѣдствіе на това преселеніе было че тія Римскы преселници оставили даже и имя-то свое на сіе мѣсто, така що и днесь іоще то ся зове отъ жители-ты му *цара Руманеска* (terra Romanensis, земля Романска), и сами жители-ти му ся зовѫтъ *Румуни* (Romani). — Траяновый наслѣдникъ Адріанъ (л. 117-138), судящи че было мѫчно да ся пазятъ противу варвары ти толкова пространны и далечны области, развалилъ реченыя-тъ мостъ, и щялъ даже и самѫ Дакіѧ да остави, ако не быхѫ му совѣтници по-умни представили че тъй Римски-ти въ Дакіѧ преселници щели много да

пострадаіжтъ отъ околны-ты варвары. Той Адріанъ воевалъ побѣдоносно въ Дакіiж противу Сарматы и Роксоланы, кои-то заедно съ нѣколко Дацы были нападнжли на това мѣсто; но за да ся освободи и оздрави отъ тѣхны-ты и въ бждуще-то вѣроятны нападенія, обѣщался задълженіемъ да имъ плаща повсегодишнж дань подъ именемъ *помощнж заплатж*. — Подъ наслѣдникъ-тъ Адріяновъ Антонина (л. 138-161) Даци-ти дигнжли главж единъ часъ, но скоро пакъ были покорени; а множина чужди племена ся преселили въ мѣсто-то имъ, кое-то іоще по-смѣсенъ направило мѣстныя-тъ языкъ. — Отъ тогази веке Даци или Гети не ся помянуватъ. Въ четырнадесять-годишнж-тж войнж, коiж-то отъ 166 до 180 л. имали Римляне-ти подъ Марка Авриліа съ сѣверны-ты варварскы народы отъ Маркоманы (Моравляны) и Кваді (Чехы) противу имъ нарочно соединеныя, помянуватся и Сармати, Роксолани, Языги, Бастарни и Певкини. Подъ сына му Коммода (л. 180-193) помянуватся че воевали насрѣщж му Скуѳи и Сармати въ Панноніiж, и че го задължили да имъ плаща дань, коiж-то обаче Пертинаксъ, наслѣдившій му само за 87 дни, отреклъ ся да плати на посланницы-ты имъ. Най-послѣ подъ Каракалла (л. 211-217) начевуватъ да нападатъ отъ востокъ на Дакіiж, коя-то была еще Римска область, Готѳи-ти кои-то ся преселили отъ при-балтійско-то поморіе, гдѣ-то гы выше видѣхмы, и дошлы та ся населили, какво-то казватъ, около

182 лѣто надъ Черно море при Борисѳена, Танаисъ, и Меотиса.

26 Отъ вышеречены-ты точны історическы свѣдѣнія явно ся види че Готѳи-ти были народъ совсѣмъ различенъ отъ Геты-ты, понеже, кога-то Гети-ти сѫществували и царували при Дунавъ-тъ отъ незапамятно время даже до Дѣцабѣла, Готѳи-ти были при Балтійското море; и кога-то тія последни-ти ся явили на востокъ при Дона и Меотиса, Гети и Даци, живуще въ землѭ-тѫ си, были вси покоряеми на Римскѫ-тѫ імперіѭ, та за това и като нападнѫли Готѳи-ти при Каракалла на Дакіѭ, Римляне пакъ дошли на срѣщѫ имъ.

27 Каракалла наистинѫ бѣ станѫлъ царь Римляномъ, слѣдъ отца своего Септіма Севера, въ лѣто 211, и слѣдъ четыри годины, то есть въ лѣто 215, Готѳи-ти нападнѫли отъ новы-ты свои восточны жилища на Дакіѭ гдѣ-то подигнѫли и туземны-ты жители Геты противу Римляны-ты. Каракалла ся затеклъ тамъ съ войскы-ты Римскы, на кои-то храбри-ти военачалници гы силно ударили, побѣдили, и нагонили вънъ отъ прѣдѣлы-ты Дакійскы (1). Но нѣколко годины послѣ, кога-то царувалъ въ Римъ Александръ Северъ (л. 222-233), Готи-ти, ползовавшеся отъ вѫтрешны-ты раздоры на имперіѭ-тѫ Римскѫ, втурнѫлися пакъ въ Дакіѭ, отъ коіѫ-то и по-много-то покорили, и едва ся склонили на миръ отъ Минофіла, Римскаго въ Мѵсіѭ намѣстника, кой-то имъ далъ за това доволно количество пары,

и ся обѣщалъ отъ странѫ на царство-то да имъ плаща и ежегоднѫ дань, кое-то дало поводъ на Карпы-ты (Карпаты, Хървати) да пратятъ до него посланницы и да му искатъ и тій дань, но не были послушани (2). Малко послѣ Готеи-ти, не благодарни на това, понеже глѣдахѫ Римско-то царство раздираемо отъ различны лица, кои-то съ помощь-тѫ на развалены-ты му нравомъ войскы възлазяхѫ единъ слѣдъ другы на престолъ-тъ, и слѣдъ малко падахѫ убійствомъ, искали да ся ползоватъ пакъ отъ тыя размирицы, и завладѣвше Дакіѭ, устремилися и отъ самъ Дунавъ-тъ, и нападнѫли на Мѵсіѭ, гдѣ-то ся прострели даже до Маркіанополя, (нареченаго послѣ Прѣславѫ), и правили много плѣнь и опустошенія. Гордіанъ III-ый царовавшій младъ на четыренадесять годины (л. 239-245) но добрѣ совѣтованный отъ мудраго своего тестя сенатора Мѵсиѳеа, кога-то отходилъ на востокъ противу Персы-ты дошелъ пьрво съ войскы-ты си та гы ударилъ въ Мѵсіѭ доблественно, и гы побѣдилъ и нагонилъ (3). Но во время недостойнаго Філіппа, кой-то му наслѣдилъ убійствомъ, они дигнѫли пакъ войнѫ противу Римляны-ты (л. 245), и краль-тъ имъ Остроготеа, присоединивъ на поддани-ти си Готеы и Певкины, и на другы-ты свои съюзницы Тайфалы-ты, Астринги-ты, и Карпы-ты, то есть Карпаѳы или Хърваты-ты, минѫлъ Дунавъ-тъ съ безчисленны войскы, и опустошилъ сичкѫ Мѵсіѭ. На-

Astin

пусто гы ударилъ Філіппъ; они частно побѣждени, но вообще побѣдители, сторили съ него миръ и ся дрънпѫли задъ Дунавъ-тъ, слѣдъ като ся наситили на плѣнь, що грабили или земали за откупъ отъ горкы-ты жители, и като зели и отъ самаго Філіппа все що искали (4). На вращаніе-то си задъ Дунавъ-тъ тіи ся срѣщнѫли и ударили съ Гепиды-ты (5) тѣхны, казватъ, соплеменницы, но отдѣлно отъ нихъ на западъ живущія, кои-то и побѣдивше прогонили (6). Слѣдъ смърть-тѫ Філипповѫ такожде убійствомъ бывшаѭ станѫлъ царь Римляномъ Децій (л. 249-251). А новый краль Готѳскый Книва влѣзлъ пакъ съ Готѳы-ты въ долнѭ и горнѭ Мѵсіѭ, кои-то и опустошилъ. Децій проводилъ на срѣщѫ му сына-си, кой-то го ударилъ и побѣдилъ; но въ второ сраженіе Книва побѣдилъ Римляны-ты, влѣзлъ въ Ѳракіѭ, осадилъ Філиппополь и го завладѣлъ, а войни-ти му го разграбили и опустошили, нападше врьху му като вълци на овцы. Децій, кой-то бѣ и самъ дошелъ, собравъ осталы-ты си войскы, ударилъ отнова Готѳы-ты, и гы совершено побѣдилъ, убивъ имъ до 30000 войны (л. 251). Остали-ти ся дръпнѫли скоро въ Мѵсіѭ за да преминѫтъ Дунавъ-тъ, но имъ ся упрѣлъ тамъ намѣрившійся Трибоніанъ Галлъ. Убоявся отъ това обстоятелство, Готѳскый краль предложилъ да подпише на сичко, само да заключи миръ и да го пуснѫтъ да ся завърне въ своя си. Децій отфърлилъ това предложеніе, и шьлъ дерзновенно съ

войскы-ты си за да истреби Готѳы-ты. По тіи согласившеся тайно съ Галла, излѣзли свободни отъ тѣснинѫ-тѫ въ коіѫ-то онъ гы бѣ заприщилъ, и тайно хванѫли пѫть-тъ отъ гдѣ-то щялъ да мине Децій. Така съ предателство-то Галлово Децій ся намѣрилъ отвредъ окруженъ отъ Готѳы-ты. Ударился обаче съ нихъ дерзновенно близо при едно блато при село Абрита недалечь отъ Варнѫ, но съсъ сичкѫ-тѫ храбрость що показалъ, загубилъ сына си, паднѫлъ и самъ съ войскѫ-тѫ си въ речено-то блато, и были вси истрепани, освень Галловы-ты войны. Галлъ ся тогази воцарилъ на Деціево мѣсто (л. 251-253) и сотворилъ миръ съ Готѳы-ты съ обѣщаніемъ да имъ плаща царство-то ежегоднѫ дань, и съ позволеніемъ да отнесѫтъ сичкѫ-тѫ добычѫ и сичкы-ты плѣнници благородны, кои-то бѣхѫ хванѫли по-вече-то въ Філіппополь, и тъй они минѫли Дунавъ-тъ, и отишли во своя си. (7) Но тойзи миръ тіи не дьржели за много время, и освень що подъ Деціевы-ты наслѣдницы Галла (л. 251-253), Емиліа (л. 253) Валеріа (л. 253-260), и Галліана (л. 260-268) часто пакъ нападали отвьдь и отъ сямъ Дунавъ-тъ на Римскѫ-тѫ землѭ, и правили много плѣнь и опустошенія, даже до Ѳессалонікъ и Елладѫ, обративше оружія-та си и на востокъ, завладѣли до Танаисъ сичко-то Черноморско поморіе, и сичкыя-тъ Таврическый полуостровъ Крымъ, какъ-то и Киммерійскыя-тъ Воспоръ, и захвативше тамъ готовы намѣрены-ты корабы, минѫли многажды съ четыры

свои началницы Респа, Вадуцкѫ, Өора, и Варна, на малѫ Асiѭ, и грозно плѣняще и разоряюще все що имъ падало на пѫть, прегазили и опустошили Фрvгiѭ, Лvдiѭ, Вvөинiѭ, Галатiѭ, Понта, и Каппадокiѭ даже до Ефеса (8), а послѣ соединившеся при рѣкѫ Тvра (Днѣстра) съ Ерулы, Певкины, Сарматы, Роксоланы, и Гепиды въ лѣто 268, кога-то царь Римляномъ бѣ станѫлъ Клавдiй, направили си шесть хиляды корабы, въ кои-то вшедше до 320,000 души и прешедше съ немалкѫ загубѫ Черно море и Воспора Вvзантiйскаго, както и Еллиспонтскаго, сторили много пакости на Бѣломорскы-ты островы, опустошили бреговы-ты на Малѫ Асiѭ, една часть излѣзли на сухо около Аөонскѫ-тѫ Святѫѭ горѫ, и осадили Кассандрѫ и Өессалонiкъ, и отъ тамъ прошли до Дебря и Пелагонiѭ (Бытолiѭ) презъ околны-ты села, кои-то плѣнили и опустошили. Тамъ гы ударила Римска-та Конница, и гы прогонила на сѣверъ до Нишь, гдѣ-то пристигнѫлъ съ войскы-ты си Клаvдiй, ударилъ гы на редовно сраженiе и пьрво былъ побѣжденъ; но послѣ, като гы заприщилъ въ нѣкои непроходимы мѣста, поразилъ гы и имъ убылъ до 5000 войны, а останѫли-ти ся дръпнѫли и ся укрѣпили въ Енѫ горѫ, т. е. въ Балканъ-тъ (269 л.). Клаvдiй гы пристигнѫлъ и тамъ и гы забыколилъ, а послѣ повелѣлъ на пешцы-ты си та гы ударили; но Готөи-ти преодолѣли и имъ убили много войны, и тъй си отворили пѫть и вървѣли напредь, а Римляне-ти слѣдували подирѭ

имъ. Въ това разстояніе Готѳи-ти, кои-то бѣхѫ остали въ корабы-ты, плавали покрай Ѳессаліѭ и Аттікѫ, разграбили исходяще много тамошны села, осадили и завладѣли и самаго града Аѳинѫ, изъ кого-то послѣ были испѫдени, продължили плаваніето си даже до островы-ты Крита и Рода, и послѣ ся завьрнѫли да търсятъ дружинѫтѫ си. Между това болесть напада и на едны-ты и на другы-ты, отъ кое-то ползующеся Римляне-ти, не преставали да гы гонятъ и да гы біѭтъ, и тъй по-вечето имъ войни и кораби погинѫли, други ся поробили, а други пристали Римляномъ, и имъ станѫли войни или земледѣлци (270 л.), и тъй ся свършила тая ужасна Готѳска война, отъ коіѫто Клаvдій ся нарекълъ Готѳскый (9); но ударенъ и той, както и войскы-ты му, отъ реченѫ-тѫ болесть, умрѣлъ въ тоже лѣто на Сремъ (Sirmium) при Дунавъ-тъ, а наслѣдникъ му останѫлъ Аvреліанъ, не малко въ тѫіѫ войнѫ отличившійся. Двѣ годины послѣ (272 л.), кога-то Аvреліанъ ся готвилъ да пойде на востокъ противу Палмvрекѫ-тѫ царицѫ Зиновіѭ, научился че Готѳи-ти минѫли пакъ Дунавъ-тъ и влѣзли въ Пеоніѭ. Той часъ ся управя тамъ съ войскѫ-тѫ си и гы ударя въ крѣпко сраженіе, въ кое-то като ся били до вечерь-тѫ паднѫли мнозина и отъ двѣ-ты страны безъ да ся рѣши побѣдата; но, понеже паднѫлъ и самъ Готѳскый краль Каннахаудъ, Книвовъ наслѣдникъ, Готѳи-ти ся дръпнѫли прѣзъ нощь-тѫ задъ Дунавъ-тъ, и отъ тамъ предложили Аvреліа-

[illegible] получили (10). Въ заключеніе-то [illegible] чинъ [illegible], като гледалъ че Гот[illegible] владѣхж на Дакіж, и че Римля[illegible] не [illegible] веке да могжтъ да ж [illegible] [illegible] кога-то и [illegible] и други сѣверни варва[illegible] нападжли непрестанно и навжтрешны-ты имъ [illegible] области, и кога-то сичкый почти востокъ бѣ[illegible] [illegible] влияне-то на Палмурскж-тж царицж Зи[illegible] [illegible] коя-то и ся готвяше да воюва, [illegible] да жертвува реченж-тж задъ Дунавскж [illegible] [illegible] да ся успокои поне отъ Готескж стра[illegible] [illegible] предалъ Дакіж, коіж-то веке Гот[illegible] совершено обладали, а по-вече-то отъ та[illegible]-ты жители Римляны преселилъ отъ сямъ [illegible]-тъ въ Мусіж, гдѣ-то и устроилъ новж Да[illegible] (11) подраздѣляемжіж, като ветхж-тж, на Да[illegible] [illegible] (ripensis), и Дакіж средиземнж (mediterranea). (12)

28 Тогава Готеи-ти, по мѣстоположеніе-то си, [illegible] ся на двѣ Кралства: *Восточно*, и *Западно*: а отъ тамъ и сами Готеи-ти хванжли да ся зовжтъ *Восточни* (Ostro-Gothae, Остро-готеи, Greunthungi), и *Западни* (Wese-Gothae, Ви-сиготеи, Therwingi). Остроготеи-ти, т. е. Восто[illegible]-ти, кои-то и просто *Готеи* ся [illegible], за-държели ветхы-ты свои [illegible] [illegible], и Висиготеи-ти, т. е. [illegible] [illegible] владени-тѣ земліж Дакіж. [illegible] Кралства начнж [illegible] [illegible] [illegible] особены князи, и [illegible] [illegible] [illegible].

по Іорнанда, Аварикъ, и Аурикъ. Остроготески-ти краліе происходили отъ челядь-тѫ на *Амалы-ты*, а Виситотески-ти, отъ челядь-тѫ на *Балды-ты.* Отъ тогава Готи-ти, оставляюще въобще спокойны Римляны-ты, хванѫли да ся біѭтъ съ различны варварскы народы, кои-то были около имъ. Тіи народи были: *Вандали*, кои-то преселившеся отъ Балтійско-то поморіе, обитали тогава на рѣкѫ Тиссѫ, между Мароша и Дунава, имуще Готы-ты на востокъ, Маркоманны и Кvады-ты на западъ, и Ермандуры или Суевы-ты на сѣверъ; *Гепиди*, кои-то, обитающе въ тыяже страны, были тогава испѫдени отъ тамъ, и ся преселили въ Іллvріѭ, гдѣ-то царь Римскый Пробъ имъ далъ мѣсто за населеніе (280 л.); *Бургунди*, кои-то, обитавше въ лѣта 240-250 на востокъ отъ Карпаѳа, были отъ тамъ испѫдени отъ Гепиды-ты, и часть отъ нихъ отишли на востокъ къмъ Меотиса при Готы-ты, а по-много-то въ Германіѭ близо при Алеманы-ты; *Еруди*, кои-то ся явили пьрво при Меотійскы-ты западни брегови (267 л.), участвовали въ Готско-то тогашно по море военаніе на Грецііѭ, и слѣдъ разореніе-то на тѫ-зи огромнѫ Готскѫ войскѫ въ Ѳракіѭ, часть остали тамъ на Римскѫ службѫ, а часть отишли въ Германіѭ и Галліѭ, а по-много-то си остали при Меотиса; *Роксолани*, кои-то живѣли по бреговы-ты на врьхныя-тъ Донъ; *Сармати*, кои-то обитали на сѣверъ отъ Готскѫ-тѫ земліѭ, простирающеся отъ Дона даже до Вислѫ, и проч. —

Между това Готѳи-ти, или сами, или наедно съ друγы варвары, тѣхни подданници или союзницы, не ся оставяли пакъ отъ да воюватъ сегазъ то-газъ и на самы-ты Римляны. Така въ лѣто 292 влѣзли съ Сарматы въ Иллѵрiѭ, но были прогнани отъ царя Римскаго Проба, който преселилъ, и отъ тѣхъ и отъ различны друγы варвары, доволно множество плѣнницы въ Ѳракiѭ и Македонiѭ, съ надеждѫ че ще гы има помощницы. Въ лѣто 294 и 295, Готѳи, Сармати, Карпи, и Бастарни, влѣзли пакъ въ Ѳракiѭ оружiемъ, но были также побѣдени и прогнани отъ двамата Римскы царiе Дiоклитiана и Галлерiа. Въ лѣто 321 и 322, Готѳи, Сармати, и Карпи минѫли отново Дунавъ-тъ, и опустошили сичкы-ты окрестны страны на горнiѭ и долнiѭ Мѵсiѭ, и даже на Ѳракiѭ, но царь Константинъ Великый гы побѣдилъ въ различны сраженiя, и не само гы прогонилъ задъ Дунавъ-тъ, но минѫлъ и самъ подирiѭ имъ, побѣдилъ гы и тамъ совершено, убилъ имъ много люди, какъ-то и самаго краля Сарматскаго Рѫцимода, и сотворивъ миръ съ осталы-ты, завърнѫлся торжественно отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то освенъ що завелъ Римскы-ты не малко плѣнницы кои-то освободилъ, закаралъ и много плѣнницы варвары, кои-то паселилъ въ новѫ-тѫ Дакiѭ и въ Мѵсiѭ (1). Въ лѣто 325 Константинъ като останѫлъ самъ царь Римскый слѣдъ побѣжденiе-то социаря его Ликинiѭ, свикалъ въ Нiкеѭ първыя-тъ Вселенскый Соборъ противу нечестиваго Арiя, и

въ лѣто 330 пренеслъ столицѫ-тѫ си отъ Стараго Рима на Константинополь, кого-то бѣ ново и нарочно направилъ на Вѵзантія, и го нареклъ Новъ Римъ; а въ лѣто 331 раздѣлилъ сичко-то царство на четыри Префектури: *Галліѭ*, *Італіѭ*, *Іллѵріѭ*, и *Востокъ*, всякѫ 'же Префектурѫ на различны Правителства, и всяко Правителство на различны епархіи (2). Между това въ лѣто 328, кога-то консули Римски были Іустъ и Іаннуарій, Готѳи и Сармати воевали презъ Дунавъ-тъ противу Римляны-ты, но Константинъ гы скоро ударилъ, побѣдилъ, и прогонилъ (3). А двѣ годины послѣ (330 л). Висиготѳи-ти, скаравшеся съ сосѣды-ты си Сарматы (Язѵгы), съ кои-то до нынѣ гы виждахмы заедно противу Римляны-ты, дигнѫли войнѫ насрѣщѫ имъ, и гы ударили. Сармати-ти имъ ся упрѣли доста врѣмя, но бывше побѣждени, искали помощь отъ Константина, и той скоро въоружився, тръгнѫлъ съ огромны войскы и отишьлъ въ Мѵсіѭ, гдѣ-то самъ останѫлъ при Маркіанополя да пази предѣлы-ты, а сына си Константина проводилъ задъ Дунавъ-тъ. Онъ соединився съ Сарматы-ты, ударилъ Висиготѳы-ты на 20 Априлія 332 л. и толкова гы побѣдилъ и поразилъ, що они, загубивше отъ бой, отъ гладъ и отъ студь до 100,000 человѣцы, принудили ся, за да получатъ миръ, да дадѫтъ въ залогъ Римляномъ нѣколко отъ предны-ты свои лица, а съ тѣхъ наедно и самаго сына Краля своего Аларика. Освень това тіи, пріявше пьрвы пѫть Христі-

анството, загубили и денежнѫ-тѫ заплатѫ що зе-мали по-напредь отъ Римско-то царство, и ся за-дължили да му даватъ, колчимъ му потребатъ, 40, 000 войны, кои-то оно щяло да храни и употре-бява на своіѫ потребѫ подъ имя *союзницы* (4). По тѫіѫ причинѫ Константинъ, за да си оздрави іоще по-добрѣ предѣлы-ты отъ кѫмъ-то тыя не-мирны неприятели, направилъ много крѣпости при Дунавъ-тъ, а именно Констанціѭ, Дристрѫ, Пли-сковѫ, и Преславѫ. Отъ тога-зи веке Готои-ти мирували съ Римляны-ты даже до слѣдъ смърть-тѫ Іуліанова (*362 л.*). Но въ това разстояніе не мо-гуще пакъ да стоятъ мирни, обърнѫли си ору-жія-та противу сосѣды-ты си варвары. Така въ лѣто 334 Висиготои-ти, съ новаго си краля Ге-берика Книнова правнука, отишли та ударили Ван-далы-ты живущія, какъ-то рекохмы, на Тиссѫ при Мароша и имущія на востокъ Готоы-ты, на за-падъ Маркоманны-ты, на сѣверъ Ермундуры-ты, на пладне Дунавътъ. Вандали-ти отъ пьрво държели доста добрѣ, но послѣ ся побѣдили, и самъ кра-ль-тъ имъ Вижемиръ былъ убитъ въ сраженіе-то. Они вооружили тога-зи робы-ты си именуемыя *Лимиганты*, и съ тѣхъ наедно навили Готоы-ты. Но речени-ти имъ роби помощници, обърнѫли по-слѣ оружія-та си противу свои-ты господары на-рицаемыя *Аркаганты*, и поразивше принудили гы да побѣгнѫтъ отъ това мѣсто; и тъй часть отъ нихъ прибѣгнѫли на западъ при Квады-ты, а часть дошли отъ сямъ Дунавъ-тъ въ Римскѫ-тѫ землѭ,

гдѣ-то Константинъ гы пріялъ като госты, и имъ далъ мѣсто за населеніе въ Малѫ Скѵѳіѭ (Добрицѫ), въ Ѳракіѭ, въ Паннонiѭ, и въ Македоніѭ (5). Отъ другѫ странѫ Остроготѳи-ти съ новаго си Краля и Геберикова наслѣдника Ерманарика, кой-то былъ много храбръ, и съ силны военны дѣянія станѫлъ страшенъ на ближны-ты народы (6), ударили и покорили себѣ, освень Чудскы и други нѣкои сѣверны народы (7), Ерулы-ты, Венеты-ты, и Есты-ты. Ето какъ приказва Іорнандъ покореніе-то на Ерулы-ты и на Венеты-ты: »Понеже съ покореніе-то на толкова народы Ерманарикъ бѣ станѫлъ ненаситенъ, той не претърпѣ да не покори себѣ и народа Еруловъ, (на кои-то началствуваше Аларикъ,) като уби еднѫ голѣмѫ часть отъ нихъ. Той народъ, казува Аблавій, обытающій при езеро Меотійско, въ мѣста блатисты кои-то Грьци-ти именуватъ ἕλη, назовалъ ся *Еруми* отъ това, и былъ колко-то бързъ въ движенія-та си, толко паче и горделивъ. И наистинѫ немало тогази народъ, кой-то да не бы си избиралъ отъ нихъ легкы-ты вооружены войны за своѭ-тѫ войскѫ. Но совсѣмъ що тѣхна-та бързость не бѣ ся уничтожила отъ другы често съ нихъ воевавшія народы, обаче та ся надви сега отъ Готѳскѫ-тѫ тяжесть и небързость, и сѫдбата направи като и тіи, какъ-то и други народи, да ся покорятъ Готѳскому Кралю Ерманарику. — Слѣдъ покореніе-то на Ерулы-ты, истый Ерманарикъ обър-

» нѫ оружія-та си на Венеты-ты, кои-то, ако и
» да немахѫ опытъ въ воеваніе-то, но понеже
» бѣхѫ многочисленни, испьрво ся покусихѫ да
» ся упрѧтъ. Но въ битвѫ-тѫ нищо не чини
» множество-то, и наипаче кога иде на срѣщѫ му
» и друго множество вооружено. Тіи Венети, какъ-
» то въ начало-то на изложеніе-то си или въ рас-
» писъ-тъ народа (Готскаго) показахмы (8), изъ
» единъ народъ произшедше, три имена имѫтъ
» сега: т. е. *Венеты, Анты, Славы*; кои-то ако
» и да правятъ на всекъдѣ сега, за наши-ты грѣ-
» ховы, толкова лошевины, но тогава тіи вси ся
» покорихѫ на Ерманариковѫ-тѫ властъ« (9).
Ерманарикъ сотворилъ подвластны на себе си да-
же и самы Висиготы-ты, совсѣмъ що гы оста-
вилъ свободны, какъ-то и другы-ты покореныя му
народы, да си имѫтъ пакъ особны свои князи,
кои-то обаче начали да ся именуватъ, не веке
краліе, но сѫдіицы. И тъй Готско-то кральство
подъ Ерманарика ся расширило и увеличило чрез-
вычайно, сирѣчь отъ Дунавъ-тъ и Черно-море до
Балтикѫ, и отъ рѣкѫ Вистлѫ до Танаисъ, и самъ
Ерманарикъ, като великъ завоеватель, былъ сра-
вненъ отъ свои-ты люди съ великаго Александра
Македонскаго (10). Такива успѣхи имъ дали дер-
зость да захванѫтъ пакъ свои-ты користолюбивы
нападенія и на Римскѫ-тѫ землѭ. Чтомъ умрѣлъ
убо царь Іуліанъ (363 л.), они, като гледали че
предѣли-ти Римски были злѣ хранимi отъ къмъ-
то Дунавъ-тъ, и че наслѣдникъ-тъ му Іовіанъ

(363-364 л.) былъ недостоинъ, начали често да минуватъ по малцинѫ въ Мvсіѭ, и наипаче въ Малѫ Скѵѳіѭ, гдѣ-то като плѣняли все що намѣряли, вращалися пакъ назадь безъ да гы пристигнѫтъ Римски-ти стражи. А кога-то наслѣдникъ-тъ Іовіановъ Валентініанъ (364-375 л.) пріялъ брата си Валента за соцарь (364-378), и удержавъ за себе западны-ты Префектуры далъ нему Восточнѫ-тѫ, и слѣдъ еднѫ годинѫ той Валентъ минѫлъ съ войскы-ты си на Асіѭ за да воюва на Персы-ты, тога Готѳи-ти, ползующеся отъ това за нихъ пріятно обстоятелство, начали да ся готвятъ за да минѫтъ и цѣлокупни воевателно на Ѳракіѭ (11). Това услышавъ Валентъ, отдѣлилъ и проводилъ еднѫ слѣдъ другѫ нѣколко отъ войскы-ты си на Дунавъ-тъ. Съ едны обаче отъ тѣхъ, като минували презъ Цариградъ, согласився тайно Прокопій Іуліановъ сродникъ, дигнѫлъ главѫ противу Валента, и ся прогласилъ імператоръ на 28 Септемвріа 365 л. Послѣ прешедъ на Асіѭ, взялъ осажденіемъ Халкидона и Кvзіка; но со вси тыя свои успѣхы, боящися да му не преодолѣе Валентъ, проводилъ скоро посланницы и писма до Краля (сѫдника) Висиготѳскаго Аѳанарика за помощь, и той му испратилъ 3000 или 10,000 (12) войны помощницы. Но преди они да пристигнѫтъ, Прокопій въ слѣдующе-то 366 лѣто былъ побѣжденъ въ двѣ знамениты сраженія, хватенъ въ бѣгство-то си, и убитъ отъ Валента (13). А Готѳи-ти това услышавше, върнѫли ся за отечество-

то си презъ Өракіѭ, плѣняще все що намѣрали по пѫть; но бывше забиколени отъ Римскы-ты войскы преди да стигнѫтъ на Дунавътъ, принудили ся да ся предадѫтъ, и като роби были закарани и пръснѫти по различны градища, гдѣто по Валентовѫ заповѣдь гы държели подъ стражѫ невързаны (14). — Това Аөанарикъ научився, проводилъ къ Валенту посланницы да ся жали защо Римляне-ти нарушили така съюзъ-тъ и пріятелство-то си съ Готөы-ты, и искалъ да пуснѫтъ запрены-ты. Валентъ му испратилъ военачалника Виктора да му каже, че нарушеніе-то было станѫло паче отъ Готөы-ты, защо тіи проводили войны помощницы Прокопію, и че тіи помощници были хванѫти, не като пріятели, но като врагове Римски злосторници, та за това и нещялъ да гы пусне. Аөанарикъ напротивъ отговорилъ, че речени-ти помощници были пратени, не бунтовнику, но царю Римскому, и за доказаніе показалъ Виктору писма-та що му бѣ писалъ Прокопій, и въ кои-то онъ думалъ, какъ-то и чрезъ посланницы-ты утверждалъ, че былъ сродникъ Іуліановъ и истинный слѣдъ Іовіана царь Римскый, и че слѣдователно Готөи-ти, споредъ союзното си обѣщаніе, были длъжни да му проводятъ просимы-ты помощницы; ако ли Прокопій не былъ истинный царь Римскый, Готөи-ти това незнаіѭще не можили да бѫдѫтъ криви. Валентъ, совѣтовався и отъ брата си царя западнаго Валентиніана, не пріялъ тыя извиненія; Аөанарикъ постоянствувалъ да си иска вой-

ны-ты; и тъй несогласіе-то имъ достигло до толкова, що ся отворила между Римляны и Готѳы нова война, коя-то траяла три годины. Въ първѫ-тѫ (367 л.) Валентъ, собравъ огромны войскы при Дунавъ-тъ, направилъ мостъ съ ладіи привързаны, и минѫлъ въ Дакіѭ; а Готѳи-ти убоявше-ся дръпнѫли ся отъ поле-то на горы-ты, и тъй презъ сичко лѣто, безъ да стане никое общо сраженіе, двѣ-ты сопротивны войскы ся дразняли частно помежду си, и Валентъ, сотворивъ само грабителства, и ухвативъ нѣколко селачи плѣнницы, върнѫлся въ Мѵсіѭ на Маркіанополь градъ величайшій. Въ вторѫ-тѫ (368 л.) Валентъ прекаралъ напраздно лѣто-то на Дунавскы-ты бреговы, безъ да може да мине отъ срѣщѫ, защо, отъ много-то дъждовы що паднѫли, тая рѣка съ чрезвычайно-то извышеніе на воды-ты си държала потопены презъ цѣло лѣто сичкы-ты отсрѣщны низскы равнины. Въ третіѭ-тѫ (369 л.) Валентъ, сотворивъ пакъ мостъ като напредь при града Нова-Дуна (15), минѫлъ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, и понеже Готѳи-ти пакъ ся дръпнѫли навѫтре по горы-ты, онъ прегазилъ и опустошилъ сичкѫ-тѫ равнѫ Висиготѳскѫ землѭ, и отишьлъ даже до Груѳунгскы-ты, т. е. Остроготѳскы-ты предѣлы. Тогава Аѳанарикъ, като гледалъ че войскы-ты и подданни-ти му страдали много отъ лишеніе на хранѫ и на други потребности, рѣшилъ-ся да ся удари на битвѫ съ Римляны-ты; но бывше побѣждени, Готѳи-ти ся дръпнѫли за да

10

ся пазятъ въ блатны нѣкои мѣста, и отъ тамъ исходяще нападали напрасно на Римскы-ты войскы, и имъ правили много вредъ. Валентъ тогава заповѣдалъ да не излѣзватъ войскы-ты му изъ укрѣпленны-ты си становы, а само слугы-ты и шарлачинди войнски да нападатъ тайно на Готы-ты и да гы ловятъ или убиватъ, обѣщался да заплаща особенно за колко-то Готскы главы му быхѫ донесли. Таковымъ образомъ тіи истрепали много Готы, и Аѳанарикъ отчаялся предложилъ да сторимъ миръ. Валентъ испьрво не послушалъ, но послѣ като пріялъ писма и молбы отъ Сенатъ-тъ Цареградскый да даде конецъ на войнѫ-тѫ и да ся дойде, склонился, и заключилъ съ Аѳанарика миръ съ такыва условія: Дунавъ-тъ пакъ да бѫде предѣлъ на Готскѫ и на Римскѫ-тѫ земліѭ, но Готи-ти да не минуватъ веке отъ сямъ за никоіѭ причинѫ, а само на два опредѣлены градовы да доходятъ за търговіѭ; обаче да ся плаща Аѳанарику отъ Римско-то царство опредѣлена-та денежна помощь, какъ-то и отъ напредь. Въ заключеніе-то на той-зи миръ, понеже потребало да ся разговорятъ лично Валентъ и Аѳанарикъ, но причинѫ ужь че ималъ отъ бащѫ си клятвеннѫ заповѣдь да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѭ, нерачилъ никакъ да мине отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то Валентъ ся былъ тогава завърнѫлъ, согласили ся та дошли и двамата насредъ тѫіѭ рѣкѫ, и тамъ подъ жарко слънце сѣдѣли на ладіи-ты си та ся разговаряли сичкыя-тъ день.

Θемистій, великъ хвалитель Валентовъ, захваля и Аθанарику говорящи че ся показалъ тогава не толкозь варваринъ въ разумътъ, колко-то въ язы-къ-тъ си, и по искусенъ въ умственны-ты состя-занія, нежели въ военны-ты удареніа (16). — Слѣдъ той-зи миръ Готθи-ти оставили спокойны Римляны-ты до 5-6 годины, кога-то Унни-ти пре-шедше Танаисъ нападнѫли врьху нимъ и гы при-нудили да имъ ся покорятъ, или да побѣгнѫтъ съсъ жены и дѣца отъ сямъ Дунавъ-тъ, какъ-то ще на-долу да кажемъ.

ГЛАВА II.

БѢЛОМИРЪ.

1 Начало-то на історіа-та Унновъ, за кои-то освѣнь
просто нѣкои [illegible] нищо почти не знаемъ до 474
лѣто по Хр. — 2 Тогазъ царь Унскій Бѣломиръ уда-
ри и покори [illegible] Аламери-тѣ, а после и Алани-тѣ,
кои-то и до Аттила-а [illegible] са станать вѣрни Унниъ
[illegible] и [illegible]. — 3 Роксолани-тѣ не [illegible]
[illegible]-то Ерманарика Краля Готскаго, привлекватъ
Бѣломира на свое избавленіе. — 4 [illegible] отъ Готы-
тѣ [illegible] причина на Унскы-тѣ отъ само Уннитѣ
[illegible]. — 5 Унни-тѣ [illegible] Унниъ [illegible] съ
[illegible]-тѣ си Алани, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], а после два пъти са ударятъ съ Готы-тѣ, и два
пъти ги побѣждаватъ: старый веке краль Ерманарикъ
отъ срамъ и отчаяніе удари са съ ножъ и са убива. —
6 Наслѣдникъ негов Вѣнимиръ са удари съ нихъ мно-
го пъти, но [illegible] побѣжденъ, най-сетнѣ са убива;
[illegible]-тѣ на малолѣтниа-тъ му синъ Видерикъ, А-
латей и Сафракъ, слѣдъ напразни сопротивленія, прину-
ждаватса да оставятъ мѣсто-то съ по-голѣмо-то часть отъ
народа си, и са дръпватъ при Визиготы-тѣ вазъ Дни-
стра; а оставша-та Готы Бѣломиръ поставя особенъ
краль народный Винитарія. — 7 Бѣломиръ напада нечая-
нно и на Визиготы-тѣ при Днѣстра, и поражава про-
тивъ ги между Прута, Дунава-тъ, и Карпатскы-ты го-
ры, дѣ-то тіи съ помощь самаго Аталарика се огра-
дятъ. — 8 Раздори и несогласія между Визиготскы-ты
[illegible] [illegible] [illegible] за [illegible] [illegible] Унны-ты въ Кар-

паѳа, а други да побѣгнѫтъ отъ самъ Дунавъ-тъ на Греко-Римско. — 9 На това послѣднее мнѣніе ся намира и Готѳскый епіскопъ Улфила, изобрѣтшій Готѳскѫ-тѫ азбукѫ. — 10 По слѣдствіе на това Аѳанарикъ остава на мѣсто-то съ малцинѫ, а по-много-то Готѳи дохождатъ на Дунавъ-тъ и ся молятъ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ землѭ-тѫ си. За позволеніе пращатся отъ нихъ нѣколко заедно съ Улфила до Римскаго царя Валента. — 11 Описаніе на характиръ-тъ и на упражненія-та Валентовы въ Антіохіѭ. — 12 Извѣстіе за прихожданіе-то Готѳскихъ пословъ, противни въ совѣтъ-тъ мнѣнія за пріятіето на прошенія-та имъ, и рѣшеніе Валентово. — 13 Употребени-ти коварства и хытрости за да ся предума на това Улфила; предосторожны ужъ Валентовы мѣркы за пренесеніе-то на Готѳы-ты отъ самъ Дунавътъ. — 14 Що пострадахѫ Готѳи-ти преди да минѫтъ и като минувахѫ Дунавъ-тъ. — 15 Що пострадахѫ и слѣдъ като го минѫхѫ отъ крайно-то Римляновъ развращеніе и корыстолюбіе. — 16 Прѣобращеніе Готѳовъ на аріанство-то. — 17 Римляне-ти дигатъ Висиготѳы-ты отъ при-Дунавъ-тъ за навѫтре; отваря ся Дунавъ-тъ, и Остроготѳи-ти минуватъ подирѭ имъ; крамола ся подига въ Маркіанополь, слѣдъ коѭ-то Готѳи-ти ся подигатъ и оттеглятъ, а Римляни-ти гы подгонятъ и ударятъ, но ся крѣпко побѣждаватъ. — 18 Отъ тамъ Готѳи-ти ся устремляватъ на Ѳракіѭ, осаждаватъ напусто Адріанополя, и правятъ за отмьщеніе неисказаны пакости и злины по села-та. — 19 Валентъ проважда насрѣщѫ имъ восточны и западны войскы, кои-то Готѳи-ти ополчени въ Мѵсіѭ ударятъ и побѣждаватъ. — 20 Римляне-ти ся тогазь рѣшаватъ да държатъ Балканскы-ты проходы, но Готѳи-ти призвавше на помощь и другы варвары отъ задь-Дунавъ-тъ, принуждаватъ гы да ся дръпнѫтъ въ Ѳракіѭ, гдѣ-то и они гы прeслѣдуватъ, плѣняще, горяще и убивающе, и часть отъ

нихъ дохождатъ даже до Цариградъ. — 21 Валентъ ся връща тога на Цариградъ, и за роптаніе-то народно рѣшаваси самъ да излѣзе противу Готены-ты. — 22 Стигналъ на Адріанополь, слѣдъ много совѣты да чака да или не царя западнаго Граціана, по притворны молбы и предложенія Фритигерновы, излиза срѣщо Готены-ты, и ся удари съ нихъ, но ся крайно побѣдиди, и загуби сичкы-ты свои войскы, и самый-тъ си животъ. — 23 Слѣдъ второ напрасно покушеніе да завладѣѭтъ Адріанополь, Готены-ти опустошаватъ сичкѫ Македоніѭ и Иллурія, а Римляне-ти за отмъщеніе избиватъ колко-то Готены младежи бѣхѫ по-напредь преварали на Асіѭ.— 24 Наслѣдникъ Ѳеодосій ся приноси съ Готены-ты тъй искусно, що слѣдъ смьрть-тѫ Фритигерновѫ и Атанариковѫ присокла ты да ся премирятъ съ него до презъ сичкый-тъ му животъ. — 25 Между това краль Остроготскый Винитарь, съ умышленіе да преважди Унны-ты, удари първо Анты-ты и побѣдивъ распнѫва на крьстъ краля имъ Бокса и 70 велможи. Баламиръ обаче го удари и убива, и постави краль Остроготскъ сина своего Унимунда. — 26 Унни-ти оставатъ тогасъ сами жирии Господари на все задъ-Дунавско и надъ-Черноморско пространство. — 27 Воцареніе Аркадія на Востокъ и Оноріа на Западъ. Зачало на испаданіето Римската імперія. Първи всемогущи министри Стиликонъ при Оноріа, Руфінъ при Аркадія. Подигравъ отъ соперника си Евтропія, Руфінъ совѣтува тайно Унны-ты и Готены-ты да нападнѫтъ на Греко-Римско-то царство.— 28 Страшенъ походъ Унновъ презъ Кавказа на Асіѭ даже до Киликіѭ-Сиріѭ и Антіохіѭ, и тѣхно възвращеніе слѣдъ много пакости, плѣнъ, и разоренія. — 29 Аларихъ съ Готены-ты и съ други варвары помощницы, опустошава Ѳракіѭ и Мисіѭ, и доходи даже до Цариградъ: По упѫщаніе же Руфіново минува и опленява Македоніѭ и Ѳессаліѭ, и влиза въ Фокидѫ и Віотіѭ,

гдѣ-то направи много зло. Покорава Аттика и Аѳинѫ, и сичкы Пелопонисъ. Стилиховъ два пѫти доходи отъ западъ насрѣщѫ имъ, и два пѫти ся завраща празенъ. Убитіе Руфіново, въздвиженіе Еѵтропіево, и премиреніе съ Готѳы-ты. — 30 Избраніе Іоанна Златоустаго за Патріархъ Цареградскый, кой-то любимъ отъ народъ-тъ за свои-ты ученіе и добродѣтели, съ обличеніе-то обаче на развращеніе-то омрази ся отъ голѣмцы-ты и особно отъ Еѵтропіа. — 31 Слѣдъ малко обаче по причинѫ на бунтованіе-то Травигилдово, увѣщаніе-то Гайново, и жалованіе-то на царицѫ Еѵдоксіѭ, Еѵтропій пада отъ санъ-тъ си, прибѣгвѫ въ церквѫ, и Іоаннъ го защищава. — 32 Бунтованіе Гайново съ Травигилда, и тѣхно-то съ тежкы условія премиреніе съ Аркадіа. — 33 Іоаннъ дава Готѳомъ православнымъ церквѫ; Гайна иска такѫва и за Аріаны-ты Готѳы, а понеже по сопротивленіе Іоанново Аркадій имъ не дава, онъ ся рѣшава да си отмъсти и царю и Іоанну. — 34 Гайновы злоумышленія и войнственны мѣркы противу Цареграждаиы-ты, кои-то обаче преварятъ, и избиватъ по-вече-то въ градъ-тъ оставены Готѳы, а другы-ты изгарятъ ведно съ цьрквѫ-тѫ Готѳскѫ. — 35 Открывся като врагъ на царство-то Гайна, слѣдъ напусти покушенія на Европѫ, отиде на Еллиспонтъ да мине на Асіѭ; но посрѣщнѫтъ и сокрушенъ отъ Фравита, вращася и отходи та минува Дунавъ-тъ съ намѣреніе да ся тамо насели.

1 Като тъй подробно говорихмы за древны-ты Унискы жилища и за тѣхны-ты сосѣдны и другы народы, время е веке да захванемъ и історіѭ-тѫ имъ. Ніи видѣхмы выше (1), че тіи, самодержавно управляеми, покорявали ся на единъ царь. Но кои имъ сѫ были по-напредь царіе-то, и що сѫ правили, не знаемъ, защо Грьци и Римляне до то-

газь не сѫ имали съ тѣхъ никое сношеніе; за това и не сѫ могли да знаіѭтъ нищо почти или за мѣсто-то имъ, или за царіе-то и управленіе-то имъ, или за історіѭ-тѫ имъ; А соседни-ти имъ народи, кои-то сѫ гы извѣстно познавали, бывше като нихъ варвари и безкнижни, не сѫ могли да оставятъ нищо написано даже и за тѣхъ си. Само Армени-ти, начавше слѣдъ крещеніе-то си (л. 276) да употребяватъ писаніе, оставили нѣкои історически за тѣхъ си списанія, но и въ тѣхъ за нашего народа нищо друго не находимъ, освень че въ лѣто около 120 преди Хріста, по причинѫ на голѣмы нѣкои размирицы въ Блъгарскѫ-тѫ при Кавкаса землѭ, мнозина Блъгаре ся преселили отъ тамъ въ Арменіѭ (2); че въ лѣто ок. 312 по Хріста, поощреніемъ царя Персійскаго Шабуха (Сапора), Унни-ти, заедно съ соседны и негли соплеменны-ты си Пасъли, воевали противу Арменіѭ, но были отъ Арменскаго царя Дертада (Тиридата) побѣждени, съ убитіе-то военачалника ихъ царя Пасълскаго, и нагонени даже до Унискѫ-тѫ землѭ (3); и че въ лѣто 363, побужденіемъ Римскаго царя Іуліана, Арменскый царь, заедно съ Унны и Аланы помощницы, воевалъ на Мидіѭ, но былъ и той слѣдъ четырегодишнѫ войнѫ крайно побѣжденъ отъ Персы-ты (4). Тія історически помианія ны показватъ само че Унни-ти владѣли надъ и близо при Кавкаса, отъ II-го вѣка предъ Р. Хр. даже до край почти IV-го вѣка по Хріста, както-то и выше рекохмы (5), но нищо

по-вѳче. А сега ніи сми дошли до едно време, кога-то Унни-ти изшедше изъ тыя непознаты свои древны жилища, минѫли на Европѫ, и влѣзли въ сношеніе съ Готѳы, Грьцы и Римляны, и имъ станѫли познати. За това отъ тамъ насетнѣ доста говорятъ за тѣхъ и Грьци и Римляне, но за това и първо за тѣхъ помянѫвшіи Грьчьски и Латінски списатели казватъ че Унни-ти до тогазь не были познати, или че были малко познати (6). Черпяще убо изъ тыя списатели, ніи ще прикажемъ отъ тука нататъкъ все що ни сѫ тіи оставили писано за Унны-ты, но читатель-тъ трѣба да помни, че, за причины-ты кои-то выше изложихмы (7), ніи подъ имя-то *Унны* разумѣвамы всякога Блъгары-ты.

2 Въ лѣто 374 по Хріста, когато Валентініанъ, западный царь Римскый, прешедъ Дунавъ-тъ бѣ отишьлъ да воюва противу Куады-ты (Чехы-ты); Валентъ же, восточный царь Римскый, сѣдящи на Антіохіїѫ и гонящи православны-ты Хрістіаны въ ползѫ на аріанство-то, мѫчашеся да покори волнуюащы-ты Ісавряны, и ся готвяше да стори новѫ войнѫ съ Сапора царя Персійскаго заради Іверіїѫ и Арменіїѫ; а Ерманарикъ краль Остроготѳскый си почиваше въ старость-тѫ си отъ послѣдніѫ-тѫ съ Римляны-ты поразителнѫ Готѳскѫ войнѫ; Унни-ти, владѣюще задъ Дона съ царя своего Бѣломира (1), захванѫхѫ свои-ты завоевателны движенія, кои-то за малко время гы поставихѫ Господари връхъ сичкы-ты надъ Дунавъ-тъ и надъ

Черно-море Европейскы страны даже до Вислѫ рѣкѫ, и начахѫ да дават законъ на Римскы-ты восточны и западны царн. Най-напредь Бѣломиръ за неизвѣстнѫ причинѫ ударилъ ближны-ты Унномъ Акацыры, и гы покорилъ. Послѣ за неизвѣстнѫ пакъ причинѫ, отворивъ войнѫ съ Аланы-ты, ударился съ войскы-ты имъ близо при Танаисъ, и совсѣмъ що они показали величайшѫ храбрость въ това сраженіе, побѣдилъ и тѣхъ съвършено, убилъ и самаго имъ царя, и гы принудилъ да заключятъ съ него миръ, и да ся одължатъ да бѫдѫтъ всякога Унномъ покорны и воинственно союзни и помощници (2). Тіи си здраво упазили задълженія-та, защо, освень единѫ часть отъ тѣхъ, кои-то отдѣлившеся побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, а напоконъ, прошедше даже до Балтійско-то поморіе, и соединившеся съ тамошны-ты Германскы племена, воевали на Галліѭ и на Испаніѭ, други-ти си останѫли владѣюще въ древны-ты свои при Кавкаса и Каспіѭ жилища, и послѣдували да проваждатъ Унномъ доволнѫ войскѫ помощь даже до смърть-тѫ великаго ихъ царя Атила.

3 Непокореніе-то на единѫ часть отъ Аланы-ты, и побѣгваніе-то имъ отъ самъ Танаисъ, было е за Бѣломира доволна причина за да мине тѫіѫ рѣкѫ и да гы гони. Но въ това время (л. 375) ся случило и друго нѣщо, кое-то го подканило да стори воеваніе и отъ самъ тѫзи рѣкѫ. Раксолани-ти (1) живѣли тамъ покоряющеся Остроготѳомъ, ако и да си имали пакъ свои особны кня-

зи. Но понеже Остроготскый краль Ерманарикъ, совсѣмъ що го сравнявали, какъ-то рекохмы (2), съ Великаго Александра царя Македонскаго, много свирѣпъ и мучитель ся показвалъ на покореныты нему люди и народы, Роксоланскый князь, услышавъ славны-ты Бѣломировы побѣды за скоро время надъ два отлични народи, проводилъ тайно къ нему посланницы да му представятъ нетърпимо-то состояніе на соотечественницы-ты си, и да му ся молятъ да гы избави отъ това состояніе. Това услышавъ Ерманарикъ, проводилъ незабавно да уловятъ невѣрнаго того князя Роксоланскаго; но онъ предваривъ побѣгнѫлъ при Бѣломира. Ерманарикъ же, за да си отмьсти, уловилъ женѫ му Олгѫ (3), вързалъ ѝ рѫцы и нози за четыри луды кони, и немилостиво ѭ разчеснѫлъ! Но тая княгыня имала двама братія именемъ Сара и Аммія. Тіи тогазь ся заклели помежду си за да ѝ отмьстятъ, и тъй единъ день, обрѣтше Ерманарика на едно уединено мѣсто, устремили ся връху му напрасно, ударили го съ ножъ, и го бѣдствено наранили. Отъ раны-ты си Ерманарикъ не умрѣлъ, но и старъ уже на 110 годины еще былъ не оздравялъ. Между това Роксолани-ти, отъ страхъ да не пріемнѫтъ люто наказаніе отъ неговѫ странѫ, прибързали да повыкатъ Унны-ты на своѭ помощь, и тъй они пріемше приглашеніе-то имъ, минѫли Танаисъ (4). Тая е історическа-та истина коя-то е наставила Унны-ты да дойдѫтъ на Европѫ.

газь не сѫ имали съ тѣхъ никое сношеніе; за това и не сѫ могли да знаіѭтъ нищо почти или за мѣсто-то имъ, или за царіе-то и управленіе-то имъ, или за исторіѭ-тѫ имъ; А сосѣдни-ти имъ народи, кои-то сѫ гы извѣстно познавали, бывше като нихъ варвари и безкнижни, не сѫ могли да оставятъ нищо написано даже и за тѣхъ си. Само Армени-ти, начавше слѣдъ крещеніе-то си (л. 276) да употребяватъ писаніе, оставили нѣкои исторически за тѣхъ си списанія, но и въ тѣхъ за нашего народа нищо друго не находимъ, освень че въ лѣто около 120 преди Христа, по причинѫ на големы нѣкои размирицы въ Блъгарскѫ-тѫ при Кавкаса землѭ, множина Блъгаре ся преселили отъ тамъ въ Арменіѭ (2); че въ лѣто ок. 312 по Христа, поощреніемъ царя Персійскаго Шабуха (Сапора), Унни-ти, заедно съ сосѣдны и негли соплеменны-ты си Пасъли, воевали противу Арменіѭ, но были отъ Арменскаго царя Дертада (Тиридата) побѣждени, съ убитіе-то военачалника ихъ царя Пасълскаго, и нагонени даже до Унскѫ-тѫ землѭ (3); и че въ лѣто 363, побужденіемъ Римскаго царя Іуліана, Арменскый царь, заедно съ Унны и Аланы помощницы, воевалъ на Мидіѭ, но былъ и той слѣдъ четырегодишнѭ войнѫ крайно побѣжденъ отъ Персы-ты (4). Тія исторически помнанія ны показватъ само че Унни-ти владѣли надъ и близо при Кавказа, отъ II-го вѣка предъ Р. Хр. даже до край почти IV-го вѣка по *Христа*, както-то и выше рекохмы (5), но нищо

новы мѣста за плѣненіе, и той-часъ си грабнѫли оружія-та, и минѫли отъ сямъ презъ Танаисъ (1). Евнапій си казва истинѫ-тѫ говорѧщи, че никой нищо вѣрно не знаилъ да каже за да знаемъ отъ гдѣ сѫ были Унни-ти, и отъ гдѣ пришедше нападнѫли на цѣлѫ Европѫ, и низвергли Скѵѳскыятъ (Готѳскыя-тъ) народъ. На това обаче онъ прилага че, разсуждая отъ древны-ты списанія, издалъ въ начало-то на історіѭ-тѫ си и свое за нихъ по вѣроятности мнѣніе (2). Но за злѫ честь, тая часть отъ Евнапіевѫ-тѫ історіѭ не ни ся е сохранила за да видимъ какво е было то вѣроятно и разсудително мнѣніе.

5 Было то какъ было, Унни-ти въ лѣто 376, союзъ сотворивше съ Аланы-ты, заедно съ нихъ и съ царя своего Бѣломира минѫли рѣкѫ-тѫ Танаисъ (1) съ копіе-то, жены-ты и дѣца-та свои, и съ все друго що имали, и покоривше незабавно околны-ты малкы нѣкои народцы именемъ Алипсуры, Алциджуры, Итамары, Боискы, какъ-то и Аланы-ты кои-то бѣхѫ побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, нападнѫли послѣ и на само то Остроготѳское кральство. Ерманарикъ, ако и да былъ еще боленъ отъ раны-ты си, излѣзлъ противу нихъ съ сичкы-ты свои войскы, и ся ударилъ на бой; но Унни-ти му преодолѣли и го развалили. Онъ пакъ собравъ и другы войскы сторилъ и второ сраженіе; но былъ пакъ отъ нихъ побѣжденъ, а при това отъ подвигъ отворили му ся и рани-ти. Тогава онъ отчаявся, понеже не можилъ да тьрпи ни

болесть-тѫ на раны-ты си ни срамъ-тъ на побѣжденіе-то си, и понеже не му оставало веке надежда за побѣдѫ, ударилъ ся съ ножъ и убилъ самъ себе, бывшій старъ на 110 годины (2).

ѻ На негово мѣсто станѫлъ кралъ Остроготѳомъ сынъ му Видимиръ, (Vithimir), кой-то заедно съ нѣкои Скѵѳы помощницы наеты съсъ заплатѫ упрѣлъ ся нѣколико время на стремителны-ты Унны и Аланы, и ся ударилъ съ нихъ на битвѫ много пѫти; но всякога побѣжденъ, най-сетнѣ ся убилъ въ едно велико сраженіе, и оставилъ наслѣдникъ на кральство-то малолѣтнаго сына своего Видерика подъ настоятелство и покровителство-то на двоицѫ храбры и опытны воеводы Алаѳея и Сафрака. Но и тіи покровители съ сичкѫ-тѫ си храбрость и опытность не можали за много да държатъ противу поразителны-ты Уннскы оружія, и тъй като видѣли че непріятели-ти имъ отъ день на день успѣвающе по-много гы притѣснявали, оставили слѣдъ малко столнинѫ-тѫ и отечество-то си, и заедно съ краля Видерика и доволнѫ часть Остроготѳовъ съ женами и дѣцами дръпнѫли ся задъ рѣкѫ-тѫ Днѣпра, и прибѣгнѫли при соплеменницы-ты свои Висиготѳы. А други-ти Остроготѳи, кои-то не отишли съ тѣхъ , останѫли си на мѣсто-то, и ся покорили Уннскому царю Бѣломиру, кой-то, възблагодарився за това, не само гы оставилъ спокойны, но имъ поставилъ и особенъ народенъ краль отъ кральско-то имъ Амалско сѣмя именемъ Виниѳарія, сына Валеравана сы-

на Вулдулфа или Атаулфа брата Ерманарикова (1); кое-то ще каже че Винифарій былъ правнукъ Атаулфа брата Ерманарикова.

7 Висиготскый князь бѣше тогазь Аѳанарикъ, съ когото ся выше (1) запознахмы. Дерзостный той князь, за да бы возбранилъ Унны-ты да не дойдѫтъ по-насамъ, собралъ си войскы-ты и ся ополчилъ съ нихъ при Днѣстра по сичкѫ-тѫ дължинѫ на Остроготскыя-тъ предѣлъ, а отъ преднаы-ты свои воеводы проводилъ, като преднѭ стражѫ, Мундериха, Алгарамана и другы, до двадесять каменоверженія напредь, за да съгледватъ Унны-ты и да му даватъ извѣстіе за движенія-та имъ. Бѣломиръ видѣвъ тыя малцинѫ люды, разумѣлъ че тіи сѫ были предстража на Висиготскѫ-тѫ войскѫ, и че тая не е была много далечь отзадь. За това безъ да гы докачи никакъ оставя Мундериха и дружинѫ-тѫ му спокойны да си почиватъ, а онъ, дигнѫвъ тайно войскы-ты си, забыколява на горѣ презъ нощь-тѫ и пригазя на едно плитко мѣсто рѣкѫ-тѫ по мѣсечинѫ, а послѣ доходи та напада напрасно на Аѳанариково-то полчище, безъ да го усѣти никой. Ужасъ напада на Готѳы-ты отъ това нечаянно удареніе, и не бывше въ состояніе да ся упрѫтъ, обращатся на бѣгъ, и гоними силно отъ Унны-ты, мнозина ся убиватъ, или у воды-ты падѫтъ та ся удавятъ, или ся роби уловяватъ; самъ же Аѳанарикъ съ колкото люди можилъ да побѣгне, хварлился въ ближны-ты стрьмны горы, и така ся упазилъ. А послѣ, като си

прибралъ бѣглецы-ты и совокупилъ осталы-ты си войскы, видящи че нема тамъ вѣрно и здраво мѣсто да стои противу таквы-зи непріятели, дигнѫлся съ войскы и народы, и дошьлъ да са ополчи въ нынѣшнѭ-тѫ Молдовѫ между Прута, Дунава, и Карпаескы-ты горы, гдѣ-то, за по-великѫ безопасность, направилъ на десныя-тъ брегъ Прута, отъ стичаніе-то му съ Дунавъ-тъ даже до горскы-ты тѣснины, еднѫ дървенѫ преградѫ (шараплолъ), и отъ другѫ-тѫ странѫ издигнѫлъ стѣнѫ высокѫ. Тъй като са заградилъ отъ всекѫдѣ мыслилъ, че ще може за много време да са запази отъ Унны-ты (2). Но не станѫла тъй работа-та, както щемъ на долу да видимъ.

8 Отъ еднѫ странѫ Готеи-ти, вси уже, треперахѫ на Унско-то имя, защо слушахѫ отъ вредъ да имъ казвать че «единъ не *услышанъ до тоизи народъ*, изшедъ изъ скрыты нѣкои и непознаты мѣста, избухнѫлъ като нѣкоя буря изъ высокы горы, и сабаралъ и уничтожалъ все що у предіѭ си намѣралъ» (1). Отъ другѫ странѫ влѣзли помежду Готеи-ты раздори и несогласія голѣми, първо заради вѣрѫ-тѫ имъ, а послѣ и за політическы-ты обстоятелства, въ кои-то са напрасно ради Унны-ты паднали; а всякый знае колко таквы-зи раздори вредять сичкы-ты царства и общества. Отъ седемдесять годины насамъ голѣми промѣненія бѣхѫ са увели у Готескы-ты нравы: една часть отъ нихъ бѣхѫ станѫли Христіане, а друга са държеше iакко за отеческо-то си погин-

ство. Аѳанарикъ бѣше отъ тыя послѣдны-ты, и гоняше люто Хрістіанскж-тж вѣрж. А други двоица тѣхни князи, Фритигернъ и Алавивъ, отдѣлившеся отъ него, защищавахж напротивъ Хрістіаны-ты. Отъ тамо гоненіе-то Хрістіанско пореставж, но ся роди пакъ между Аѳанарика и тыя двоица князи лична гореща вражда, коя-то ся показваше въ сѣкы случай. Така и въ сегашно-то Уннскаго нападенія обстоятелство тіи ся съ него не согласявахж. Аѳанарикъ като пресмѣтнж сичкы-ты Унновъ успѣхы и сполученія, предложи на Висиготѳы-ты че, ако бы они да гы испждятъ и отъ това мѣсто, гдѣ-то бѣхж ся тъй добрѣ укрѣпили и преградили, а тіи да ся дрънпжтъ тогава въ Карпаѳскы-ты горы даже до повърхны-ты имъ равнины, кои-то стрьмны и непристжпны наричахж ся *Кавкаланди*. Това бѣше негово-то мнѣніе и намѣреніе. А Фритигернъ и Алавивъ него не одобряюще, предложихж на противъ че было по-добро и по-безопасно за Готѳы-ты да прибѣгнжтъ незабавно на Римскж-тж землѭ отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то царь Римскый не можаше да имъ не даде мѣсто за населеніе. »Кога-то, думахж тіи, Вандали-Силинги-ти бѣгахж отъ нашы-ты оружія, царь Константінъ не ли гы пріемнж въ Панноніѭ? (2) защо и царь Валентъ да не пріемне сега и насъ въ Мvсіѭ или въ Ѳракіѭ, гдѣто быхмы лесно намѣрили плодовитж землѭ да оремъ и да сѣемъ, и зеленж тревж да пасемъ добытокъ-тъ си? Тамъ при това и страхъ не ще да

имамы никакъвъ отъ Унны-ты, защо Дунавъ-тъ и войскы-ты Римлянскы ще бѫдѫтъ като една непроходима преграда между насъ и тыя бѣсовы, кои-то ны тука прогонихѫ и іоще ны гонятъ. А отъ преселеніе-то ны въ Римскѫ-тѫ землѭ щѫтъ и Римляне-ти да ся ползоватъ, понеже ще имъ помагамы и ніи въ войны-ты имъ, кое-то не е за небреженіе.» Това думахѫ всякій день Аѳанарикови-ти противници. Аѳанарикъ обаче, бывшій непріятель Римляномъ отъ малко дѣте, пріявшій клетвѫ отъ баща си да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ землѭ (3), и упазившій вѣрно до нынѣ тѫѭ клѣтвѫ, упрѣся на Фритигерново-то предложеніе като на едно поруганіе за себе и единѫ подлость за Готѳскыя-тъ народъ. На това пакъ Фритигернъ му отговори, че ако Хрістіански-ти гонители, кои-то преди малко гы съ бой уморявахѫ, въ огнь одушавахѫ, или въ рѣкы-ты фърляхѫ, върза̀ны крьстно на гребина, съсъ главѫ-тѫ надолу, че ако тія Хрістіански гонители (какъвъ-то бѣше и самъ Аѳанарикъ) ся боятъ праведно да стѫпятъ на Римскѫ-тѫ Хрістіанскѫ землѭ, гоними-ти обаче Хрістіане Готѳи немать такъвъ-зи страхъ: „Хрістови-ти чада Готѳи сѫ братія съсъ Хрістіаны-ты Римляны, и това ся видѣ и доказа, кога-то во время гоненія и мучителства заточении-ти отъ Аѳанарика намѣрахѫ всекога отвъдъ Дунавъ-тъ, не само прибѣжище и хлѣбъ, но и утѣшеніе доволно и братско гостепріимство.» Старый и достопочтенный Улфила, епіскопъ и апостолъ-

проповѣдникъ Готѳскый, помагаше и той на разсѣяніе-то на тыя прелести, защо и самъ гы слѣпо вѣрваше.

9 Той-зи Улфила, кому-то, жившему, на около, отъ 330 до 378 л., (1), имя-то е останѫло толкова славно въ Готѳскѫ-тѫ історіѭ, былъ рожденъ въ Готѳіѭ отъ родители Христіаны происходящы изъ Каппадокіѭ и заробены отъ Готѳы-ты въ едно отъ часты-ты имъ воеванія съ Римляны-ты, въ кои-то они закарвахѫ всякога въ земліѭ-тѫ си по нѣколко Римскы фамиліи робы. Тыя фамиліи, бывше Хрістіане, проповѣдали тамъ Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ, и тъй Готѳи-ти, отвергающе поганство-то, начали да ставатъ Хрістіане (2). Рожденъ така въ Готѳскѫ-тѫ земліѭ и воспытанъ между Готѳы-ты отъ отца Римлянина и Хрістіанина, Улфила ималъ всякога въ сърдце-то си распалено уваженіе за Хрістіанскыя-тъ Римъ и великѫ приверженность и священнѫ любовь за новото свое отечество. Освенъ това, онъ ималъ и личнѫ благодарность къмъ Римляны-ты, защо не забравяше никога че, като бѣхѫ го веднъждь проводили, младъ іоще, Готѳски-ти краліе на Цари-градъ за нѣкоіѭ си работѫ, Константінъ Великій го пріялъ много честно и го направилъ первосвященникъ (епіскопъ, владыкѫ) на Готѳы-ты, и че рѫкоположеніе-то му станѫло отъ славнаго тога-зи Евсевія Нікомидійскаго, кой-то бѣше царскый духовникъ и тайный совѣтникъ. На завращаніе-то си въ Готѳіѭ Улфила ся бѣ посвятилъ

при Римляны-ты въ Мvсіѭ, гдѣ-то тии го пріяхѫ съ голѣмо усердіе, ведно съ сичкы-ты другы исповѣдницы, кои-то съ него наедно бѣхѫ побѣгнѫли. И сега убо простый и убѣжденый той человѣкъ вѣрваше несумнѣнно, че отвьдь Дунавъ-тъ была обѣтованна-та земля за него и за братія-та му. Нiи ще видимъ по-долу колко бѣ въ това излъганъ. А слово-то му имаше толкова достовѣрность, що привлече лесно на себе по-много-то Готѳы, не само Христiаны, но и сичкы-ты поганы, кои-то нѣмахѫ страсть противу новѫ-тѫ вѣрѫ.

10 По неизбѣжно слѣдствіе на все това горкый князь Висиготѳовъ Аѳанарикъ, оставенъ и напустенъ отъ по-много-то свои подданницы, не можи веке да ся закрѣпи въ вышереченѫ-тѫ си оградѫ при Прута, и ся дръпнѫ та ся затвори въ Кавкаландскы-ты ущели ведно съ колко-то му бѣхѫ останѫли вѣрны Висиготѳы. А Фритигернъ и Алавивъ, предводящи еднѫ войскѫ отъ около 200,000 души, запѫтися на къмъ Дунавъ-тъ. Това множество вървеше подирѣ имъ колко-то можаше благочинно, и влачаше съ себе сичко-то си движимо имѣніе. Най-напредь вървяхѫ мѫжіе-то вооружени; а подлѣ, жены-ты, дѣца-та, и стари-ти, заедно съ овцы, кони и говеда, и съ кола натоварены. Улѳила вървеше и той съсъ священницы-ты и діаконы-ты си, бдящи надъ носимыя-тъ храмъ составляемый отъ еднѫ голѣмѫ сѣнь (чадѫръ) направенѫ верху едны кола, въ коіѫ-то

[illegible]

выя-тъ Дунавскы брегъ, гдѣ-то сѣдахѫ подъ сѣнь, колко-то можахѫ благочинно, да чакатъ отвѣтъ отъ Римскыя-тъ царь.

11 Въ това время западный царь Валентініанъ не бѣше веке живъ да даде совѣтъ Валенту царю восточному, какъ-то бѣ сторилъ въ лѣто 366 (1). Той бѣ умрѣлъ въ предидуще-то 375 лѣто (2), и бѣ оставилъ царство-то си на двама-та млады свои сыновы, Граціана шестьнадесятгодишно, и Валентініана II-го четырегодишно момче, кои-то, раздѣливше царство-то помежду си, пріяли пьрвый-тъ, Британіѭ, Галліѭ, и Іспаніѭ; вторый-тъ, Італіѭ, Іллvріѭ, и Африкѫ. А Валентъ, забыколенъ отъ ласкатели Аріаны, не бѣше въ состояніе да стори здраво и смысленно рѣшеніе заради Готѳы-ты. Онъ имаше въ себе еднѫ смѣсь отъ качества добры и отъ щенія лоши. Онъ бѣ ся показалъ правдолюбивъ и некорыстолюбивъ; страшенъ за лоши-ты, защитникъ на немощны-ты, и вообще жестокъ но безпристрастенъ сѫдникъ, какъвъ-то бѣше и братъ му, за кого-то онъ имаше удивително уваженіе; за войны-ты бяше строгъ, но храбръ и сострадателенъ, и генералъ съ доволенъ опытъ за да заповѣда подъ другыго. Но совсѣмъ тѣмъ онъ бяше и много самолюбивъ, и кога-то станѫ царь, прельстивсея отъ това си случайно прославленіе, и возвысившися отъ мечтаніе на мечтаніе, достигнѫ до услѣпеніе человѣка родившагося въ Багряницѫ. Онъ тогазь вѣрваше даже че е и непогрѣшителенъ, и ся увѣряваше просто на

своит-ты ласкатели. Ако и да бѣ совсѣмъ неученъ, и за ученіе толкова малко способенъ, що слѣдъ дванадесять-годишно царствованіе на Востокъ, гдѣ-то са говоряше вообще Греческый языкъ, бывшій уже на 50 години человѣкъ, не можаше пакъ да разумѣва лесно той-зи языкъ. Искаше обаче да устроява и нарежда восточна-тѫ церквѫ, кои-то въ него време бѣше твърдѣ раздирана отъ Аріанство-то. Оніа тънкы различенія, онызи учителъскы и [illegible] прѣния, кои-то хвърлихѫ по-[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Той-зи человѣкъ, кой-то за много време само въ войнственны трудове и подвигы са [illegible], и [illegible] храбро [illegible] бѣ побѣдилъ Готы и Персяны, сега по-[illegible] не-ве друго освѣнь богословіе. Като го [illegible] ца-ра-та да са остави [illegible] [illegible] работы, сѣ-

кахѫ че си оставилъ усердно именованіе-то *Князь Римскаго народа* за да пріеме именованіе *Князь аріанскыя церквы.*

12 Тъй убо като си прекарваше Валентъ време-то въ Антіохіѭ, и ся предаваше, ведно съ нѣкои нему любимы архіереи, на едно отъ тыя богословскы упражненія, напрасно неопредѣлени слухове му донесохѫ извѣстіе за онова що бѣ ся случило задъ Дунавъ-тъ. Тія слухове казвахѫ че *единъ неизвѣстенъ народъ, изшедъ изъ Скиѳскы-ты блата, изрукнѫлъ на Европѫ, като една силна и голѣма рѣка, и превратилъ Аланы врьхъ Остроготы, и Остроготы врьхъ Висиготы, кои-то отъ страхъ бывали напредѣ му като нѣкое уплашено стадо.* Испьрво Валентови-ти ласкатели ся смѣяхѫ за това като за еднѫ баснѭ, защо на всякый часъ дохождахѫ отъ тыя удалены страны слухове, кои-то единъ часъ по-сетнѣ излазяхѫ лъжа; но нужда бы най-послѣ да повѣрватъ, кога-то нароченъ писмоносецъ съ великѫ бързость пришедъ донесе Валенту оффиціално извѣстіе на предложенія-та Висиготскы и на тръгваніе-то на послы-ты имъ за Антіохіѭ. Дворъ-тъ царскый ся слиса тогава, и хванѫ наздраво да мысли что да отговорятъ на проводены-ты, и какъ да постѫпятъ съсъ Висиготы-ты. Легкоумни и ласкатели-ти думахѫ че то было пакъ щастливо за царь-тъ случение: »Ето, казвахѫ тіи, че царски-ти непріятели искатъ сами да станѫтъ негови подданници и войни: страшни-ти Готы ставатъ

Римски войски, предъ коіѫ-то сички-ти варварски народи щѫтъ да потреперѫтъ; царь-тъ ще зима отъ нихъ колко-то войны иска, а селачи-ты Римскы ще остави да си работятъ нивы-ты и лозіята: и тъй земя-та ще да ся оре и сѣе по-добрѣ, области-ти щѫтъ да заплащатъ за колко-то войны да даватъ нѣкъ си пада, и царски-ти сокровища ще бѫдѫтъ преизобилни.» А здравомыслящи и разумни-ти говорихѫ: «Гледайте да не уведетъ вълкъ-тъ въ кошарѫ-тѫ, че на овчерь-тъ злѣ ще му дойде; може единъ день тіа вълци, отъ кошо-то ся отечество повърнѫтъ, да оядѫтъ кучета-та, и да обладаіѫтъ стадо-то.» Тіа едно на друго противни мнѣнія ся предложихѫ и [illegible] разсмотрѣхѫ въ царскыя-тъ совѣтъ: Валентъ гы слуша, а послѣ сторе рѣшеніе какво-то самъ можаше да сторе: сирѣчь, че ще пріиме Готы-ты, ако ся врекѫтъ да станѫтъ Аріани!

18 Готы-ти бѣхѫ пріяли Христіанство-то почти отъ всякѫ рѫкѫ. Между проповѣдницы-ты имъ имаше даже и еретически като Месопотамійскый Авдей, кой-то учаше че Богъ трѣбе да има тѣло и образъ человѣчь, понеже созда человѣка по образу своему (1). Авдей [illegible] тамо [illegible] многина отъ Готы-ты [illegible], и [illegible] станѫхѫ мученици. Тіи обаче ся имахѫ за добры Христіаны, и ако да можахѫ благочестиви-ти имъ [illegible] да ся предъстерѫтъ отъ подъхріанскы-ты хитрости, имахѫ обаче голѣмо отвращеніе [illegible] нечесто-то аріанство.

кое-то учаше *че Хрістосъ былъ много по-доленъ отъ Бога отца, и че былъ даже тварь.* Епископи-ти имъ, прилежаще всегда на проповѣднически трудовы, приличахѫ много на свое-то стадо. Θеофілъ, Улфиловъ предшественникъ, бѣ подписалъ наистинѫ православны-ты правила Нікейскаго Собора (л. 325), по Улфила прія полуаріанско-то исповѣданіе на Риминійскыя-тъ соборъ въ Италіѭ (л. 359), кое-то онъ сѣка испьрво че не было противно на православіе-то; а послѣ като видѣ мнозина подписьцы да ся отрекѫтъ, отречеси и той отъ това исповѣданіе. Сега Валентъ искаше да ся повьрне Улфила на пьрво-то си това мнѣніе, и да накара Готөы-ты, съсъ всемогуще-то си надъ нихъ вліяніе, да пріемнѫтъ також де полуаріанско-то ученіе. Тъй само думаше онъ, може Улфила да получи щото проси за народъ-тъ си. Чтомъ ся издаде това царско рѣшеніе, абіе учители искусни и архіереи важни быхѫ испратени на вънъ за да ся намѣрятъ редомъ по пѫть-тъ отъ гдѣ-то щѣше да мине Улфила презъ Малѫ Асіѭ за Антіохіѭ. Гдѣ какъ ся онъ запираше намираше предъ себѣ такыва учители и архіереи, кои-то му казвахѫ че дошли ужь за да го посрѣщнѫтъ и поздравятъ, но дѣломъ бѣхѫ дошли за да го предуматъ; и така начевахѫ съ него пространны разговоры за да го катихисатъ, или влазяхѫ да вървятъ заедно въ кола-та му за да го преобърнѫтъ по пѫть. А кога-то най-сетнѣ дойде на царскы-ты палаты, то бы по-лошо іоще:

защо, онъ приказваше злощастія-та народа своего, а тіи му отговорахѫ съ изложенія за тождество-то или сообразность-тѫ на Божіи-ты существа! Уморявахѫ го така съ различны распры и доводы θеологическы, за да го увлекѫтъ по-добрѣ въ примкы-ты си и да го обуздаіѫтъ; а той горкый си мысляше за свои-ты страждущы соотечественницы, и му ся струваше негли че въ тыя безчеловѣчны подвигы слушаше тѣхъ отъ далечь да плачятъ и да му ся молятъ за да гы избави. Най-послѣ му ся видѣ, че тыя ситны дребны работы, кои-то бѣхѫ толкова тьмны за него, немахѫ голѣмѫ важность, и токмо самолюбіе-то на архіереи-ты и упорно-то пристрастіе на соперницы-ты гы показахѫ да сѫ нѣчто голѣмы (2). Того ради и ся склони на царско-то щеніе, и така старый той Висиготескый епископъ, като си наведе побѣлѣлѫ-тѫ главѫ подъ тыя жестокы нужды, отиде да занесе народу своему избавѫ-тѫ, коіѫто за него купи толкова скѫпо. Валентъ ся радваше за той-зи свой успѣхъ, и ся пишеше за вторый Константінъ. Обаче, за да не быхѫ го укорили че жертвува політикѫ-тѫ въ пользѫ на вѣрѫ-тѫ, издаде рѣшеніе че, кога ще минѫтъ Готеи-ти презъ Дунавъ-тъ, трѣба първо да минѫтъ жены-ты и дѣца-та имъ, кои-то да ся проводятъ и пардятъ за порукѫ въ вѫтрешны-ты градовы, и че послѣ да минѫтъ мѫжіе-то, кои-то пакъ да не пущятъ ако си не предадѫтъ оружія-та. Съ тыя предостороженности, за мудрость-тѫ на кои-то

всякый ся удивляваше, Валентъ сѣка че преварилъ сичкѫ-тѫ бѣдѫ, и заповѣда да ся проводятъ нѣколко людіи за да пренесѫтъ Готѳы-ты презъ Дунавъ-тъ, а нѣколко чиновницы подъ главнаго военачалника комита Любичина да изберѫтъ мѣсто за поселеніе на тыя преселенцы, да имъ разподѣлятъ това мѣсто, и да имъ дадѫтъ храня, дърва, и орудія за земледѣліе.

14 Но догдѣ да ся рѣшатъ тыя работы, слѣдъ толкова затрудненія, кои-то забиколявахѫ Улфилѫ и дружина-та му, минѫся много време. А Готѳи-ти сѣдяхѫ подъ сѣни да чакатъ при Дунавскы-ты бреговы, и имъ ся изгледвахѫ очи-ти да ся взиратъ идѫтъ ли проводени-ти человѣци. При това же и храна-та имъ ся довършаше, и потъ имъ течаше отъ снагѫ-тѫ като мыслехѫ че слѣдъ малко, ако бы да не дойдѫтъ, щяхѫ да умрѫтъ гладни. Като гледахѫ сѣкы день, кога упредіѫ си на югъ, и кога узадіѫ си на сѣверъ, отъ надеждѫ и отъ страхъ видяше имъ ся часто, сега, че людія-та съ проводены-ты имъ иде; а послѣ, че Унски-ти легки конници приближаватъ къмъ нихъ. Така десять пѫти на день прекинувахѫ отъ единѫ прелестнѫ надеждѫ на най-смъртны-ты страховы. Най-сетнѣ мнозина отъ по-дерзновенны-ты, не терпяще веке, рѣшихѫся да минѫтъ на силѫ Дунавъ-тъ, ако и да бѣше онъ голѣмъ и страшенъ отъ много дъждовны воды, кои-то бѣхѫ въ него тогава натекли. И така, едни ся хвърляхѫ въ рѣкѫ-тѫ за да іѫ минѫтъ плаваніемъ, а рѣ-

ка-ти гы заносяше; други ся качехѫ на издълбаны пънíе или на присочетаны гребна, кои-то съ дългы пъртовы ся мѫчахѫ да управляватъ, а Римляне-ти стрѣляхѫ съ махины връху имъ каменіе като градъ и гы испотрушавахѫ или гы рѣка-та поглъташе судна и человѣцы; ако ли нѣкои отъ нихъ съ голѣмѫ силѫ опазени преминяхѫ рѣкѫ-тѫ, тогазь пакъ Римляне-ти нападахѫ връху имъ съ мечь и гы посѣчавахѫ, или гы повращахѫ назадь и погрузявахѫ въ воды-ты: за кое-то они после ся оплакахѫ царю Валенту, а той, понеже гы имаше веке за свои подданицы, отне властьтѫ на чиновницы-ты, кои-то по войнскѫ длъжность бѣхѫ погубили тыя Готы, и безъ малко имъ отнемаше и животъ-тъ; а велможи-ти царскы ся сърдяхѫ на тыя чиновницы че были любобрателни, и отъ политикѫ не разбирали. Най-после Валентово-то позволеніе за да минатъ отъ сихъ Готи-ти, дойде та пресѣче тыя жалостни позорища. Скоро тогава Римски [illegible] ся приготвихѫ да гы пренесѫтъ презъ Дунавъ-тъ, и Любичинъ за да ся испълнятъ [illegible] царскы-ты заповѣди, провоѫди [illegible] брои-тъ чиновници и войни за да не [illegible] никого [illegible] -ты, ако [illegible] не прелѣзе [illegible]. А за да пребрѫтъ [illegible] Вестготы и да не оставятъ никого непребройнъ, тіи чиновници и войни отхождахѫ да ся [illegible] даже и въ вътрешны-ты страны, и [illegible] брои-тъ, така що не [illegible] даже Марцианопль, никого даже и о-

ныя, кои-то бѣхѫ ся ударили отъ смертоносна болесть. Лядіи-ти що гы преносахѫ, минувахѫ непрестанно денїѫ и нощїѫ отъ единъ брегъ на другы. Готѳи-ти влазяхѫ вѫтре на купъ, за това и много лядіи претоварени ся погрузавахѫ ведно съ покачены-ты на нихъ человѣцы. Други пакъ, не търпяще да чакатъ редъ, възсѣдахѫ на дървія или дъскы присочетаны по злѣ завързаны, а други по-дерзновении ся хвърляхѫ просто въ рѣкѫ-тѫ да преплаватъ; и тъй отъ това голѣмо безчиніе, и отъ стремленіе-то на воды-ты, кои-то отъ много дъждъ бѣхѫ станѫли голѣмы, множество Готѳи ся издавихѫ и погубихѫ. Споредъ царскѫ-тѫ заповѣдь, жены и дѣца минахѫ по-напредь, а мѫжіе-то послѣ. Но излазяніе-то имъ бываше толкова стремително и купно, що они кои-то бѣхѫ поставени да гы четѫтъ, не можихѫ нищо да сторятъ, и остахѫ като залисани отъ многолюдность-тѫ имъ. Амміанъ Марцелинъ, приводящи два стіха отъ Виргиліевѫ-тѫ Еніадѫ, провыкваса за нихъ и казува: »Увы! по-лесно бы пречелъ нѣкой пя- » съкъ-тъ що исхвърля море-то, кога го вѣтръ-тъ » подига на Ливійскы-ты бреговы « (1) Разсѫдихѫ обаче приблизително че мѫжи способны да носятъ оружіе трѣба да имаше до 200,000 души (2).

15 Отъ сямъ Дунавъ-тъ ся представи пакъ едно печално и срамно позорище, гдѣ-то Римско-то правителство си показа сичко-то развращеніе. Кога-то отдѣлявахѫ отъ мѫжіе-то жены-ты, дѣвойкы-ты и момчетія-та за да гы пратятъ напредь

за залогъ въ области-ты, тогава Римски-ти чиновници, сотници, народоначалници, градоначалници, и вси други настоятели нападнѫхѫ врьху имъ като орли. Всякый си зе отъ нихъ дѣлъ-тъ по свое угожденіе: Единъ си зе крѣпкѫ и едрѫ женѫ; другъ си грабнѫ русѫ и сынеокѫ дѣвицѫ; едни разграбихѫ момчетія-та за свои робы; други пакъ по-корыстолюбци зехѫ за свой дѣлъ мѫжи крѣпкы, и гы проводихѫ на нивы-ты си за да имъ работятъ въ кѫщы, или да имъ копаіѫтъ вънъ нивы-ты и лозія-та. А царска-та нарочна заповѣдь за да имъ зьмнѫтъ оружія-та, не ся испълни никакъ: па това настоятели-ти си затворихѫ очи-ты, и гледахѫ само да ся награбятъ кой какво може, или да удовольствоватъ срамныты си похоты (1). Отъ своіѫ странѫ Готои-ти, за да си упазятъ и удьржятъ оружія-та, давахѫ Римляномъ друго все що имахѫ: злато, сребро, жены, дѣца, кожюхы, и други стокы, утвары и украшенія, защо мыслихѫ, че съ оружія-та си можахѫ лесно да придобыіѫтъ послѣ по-вече отъ колкото сега губяхѫ. Колко-то за хранѫ-тѫ, коіѫ-то по царско повелѣніе щяхѫ да имъ раздаватъ, та излѣзе развалена и недостаточна отъ злобѫ и нерадѣніе на наставницы-ты; за това пакъ Римляне-ти хванѫхѫ да смѣтатъ какъ да ся ползуватъ отъ гладъ-тъ на тыя злополучны Готои, и имъ продавахѫ много скѫпо мѣсо-то и отъ най-гнусны-ты добытацы; едно умрело куче, на примѣръ, давахѫ имъ го за единъ робъ! а горки-ти Готои, като

имъ не остапѫ веке нищо, хванѫхѫ да си продаватъ и дѣца-та (1).

16 Какво ли си думаше, и какво ли си мысляше между това Готскый Моусей Улфила, като гледаше че довелъ народъ-тъ си, не на сладости обѣтованныя земли, но на горести и робства Егупетскы. Лесно можемъ да проумѣемъ колко му ся е оскърбило и опечалило сърдце-то; но като почтенъ человѣкъ, онъ пакъ си стое на думѫ-тѫ. Готои-ти, колко-то между нихъ бѣхѫ іоще погане, кръстихѫся; а сички-ти пріяхѫ вѣроисповѣданіе-то на Риминийскыя-тъ соборъ, или по-добрѣ да речемъ, вѣроисповѣданіе-то Улфилово, защо той гы така предума да вѣрватъ че тыя подробности не наносихѫ никоіѫ вредѫ на Христовѫ-тѫ вѣрѫ. Отъ него часъ обаче Висиготои-ти престанѫхѫ да принадлежатъ на православнѫ-тѫ церквѫ, и по-късно станѫхѫ истинни Аріани, распространители на еретичество-то си, и гонители на православіе-то (1).

17 Висиготои-ти живѣяхѫ тъй купно и мирно при Дунавъ-тъ до нѣкое время; но най-сетнѣ отъ много-то обиды и насилія що имъ правяхѫ повседневно Римляне-ти, дойдохѫ въ такова отчаяніе, що малко іоще и щяхѫ веке непремѣнно да дигнѫтъ главѫ. Любичинъ, предвидѣвъ еднѫ таквѫ-зи бурѭ, поиска да іѫ предвари, и повелѣ на войны-ты си, кои-то пазяхѫ Дунавъ-тъ, да дигнѫтъ отъ тамо Готоы-ты, и да гы закаратъ въ вѫтрешны-ты области на царство-то, гдѣ-то ся

[illegible] же [illegible] лѣсно [illegible] ся [illegible] и [illegible] что [illegible] исполнили [illegible] поясни по [illegible] [illegible] тѣхъ отъ [illegible] Стана [illegible] отворенъ [illegible] [illegible] Остроготи-тѣ [illegible] кои-то съ [illegible] своего [illegible] ерика [illegible] поечителя [illegible] Алфавия бѣхж побѣгнали [illegible] Весиготи-тѣ [illegible] около [illegible] [illegible] [illegible] Дунавъ-тъ. [illegible] кои-то [illegible] Весиготи-тѣ испросили отъ царя [illegible] позволение да минатъ на Римска-тѣ-земя. [illegible] бѣхж [illegible] сказали [illegible] отъ Валента [illegible] позволение [illegible] Римскы-тѣ вой[illegible] [illegible] Весиготы-тѣ, [illegible] [illegible] нѣкои [illegible] Дунавъ-тъ. [illegible] това [illegible] время, и [illegible] [illegible] [illegible] подырѣ на Весиготы-тѣ. [illegible] Весиготскый прѣд[illegible] Фритигернъ, [illegible] че му [illegible] [illegible] [illegible] начелъ да зарви подецка съ [illegible] да [illegible] Остроготовъ да [illegible] Така Весиготи-тѣ дойдохж до гла[illegible] града Мисійскаго Маркіанополя, кой-то по[illegible] ся назва Преславж [illegible] тамъ ся [illegible] вой[illegible] между Римляни и Готы по такъвъ-зи слу[illegible] [illegible] призванъ на обѣдъ Фритигерна и [illegible] и съ други нѣкои отъ Готскы-тѣ [illegible] стражи да пазятъ на [illegible] и да не пущатъ да влазятъ [illegible] Они не [illegible] да влѣзжтъ непрѣжа[illegible]

но за да си купятъ хранѫ, а стражи-ти гы никакъ не пущахѫ. Отъ тамо ся подига крамола, Готѳи и стражи ся улавятъ за рѫцы, и начеватъ да ся біѭтъ. Готѳи-ти, бывше естествомъ по-іагки, а и отъ гладъ и іарость наострени, устремихѫ ся силно на Римскы-ты войны, и безъ голѣмѫ мѫкѫ убихѫ гы и имъ зехѫ оружіята. Сія услышавъ Любичинъ уже піянъ, повелѣ и той да убіѭтъ Фритигерновы и Алавивовы-ты стражи. Испълненіе-то на еднѫ толкозь свирѣпѫ заповѣдь не можи да ся не чуе и вънъ отъ градъ-тъ при Готѳы-ты, които възсѣкавше че щели да имъ убіѭтъ воеводы-ты, затекохѫ ся купно съ голѣмъ выкъ и крясъкъ во градъ-тъ, и угрожавахѫ Римляны-ты съ най страшно-то отмьщеніе. А Фритигернъ и Алавивъ, въсползовавшеся отъ тыя крамолы и смущенія, дръпнѫхѫ си сабіѭ-тѫ, и устремившеся смѣло на вънъ излѣзохѫ съ дружина-та си изъ стаіѭ-тѫ на угощеніето, и соединившеся съ наступители-ты, отидохѫ на ополченіе-то, гдѣ-то сички-ти Висиготѳи гы пріяхѫ съ радость и съ голѣмы восклицанія. Тогава бѣхѫ пристигнѫли тамъ Алаѳей и Сафракъ съ свои-ты Остроготѳы, и совѣтъ наедно сотворивше, възсѣднѫхѫ вси незабавно на коніе-то, развихѫ си байряцы-ты, и тръгнѫхѫ по села-та и градовы-ты носяще огнь и смьрть. Любичинъ събра и той скоро колко-то имаше войскы, и гы потири и стигнѫ до девять міля отъ Маркіанополь. Но Готѳи-ти разіарени нападнѫхѫ страшни на тыя Римскы войскы, и гы тъй

крѣпко побѣдихѫ, що по-много-то отъ нихъ погинѫхѫ ведно съ началницы-ты свои, и Любичинъ преострашенъ не чака даже и битва-та да ся свърши, но побѣгнѫ скоро у Маркіанополь (2).

18 Отъ тамъ насетнѣ нема никой запоръ на побѣснѣло-то разіѳреніе на Готѳы-ты. Отъ смиренны чужденцы, бѣглецы и преселницы, тіи станѫхѫ изведнѫжь непримирими врагове завоеватели, и не гледахѫ веке освенъ да біѭтъ, да грабятъ, да плѣнятъ и да опустошаватъ. Ползующеся отъ страхъ-тъ що наведохѫ на вси-ты околности съ блистателнѫ-тѫ си нечаяннѫ побѣдѫ, тръгнѫхѫ на предь, и безъ да ся отдалечаватъ много едни отъ други, разидохѫ ся по Мvсіѭ и по сичкѫ Ѳракіѭ, гдѣ-то, соединившеся и съ други едны Готѳскы преселницы, кои-то, неизвѣстно кога понапредь пришедши съ двощѫ началницы свои Суерида и Коляса, живѣахѫ при Адріанополя служаще и покоряющеся Римскому царству, и кои-то Валентъ отъ подозрѣніе бѣ заповѣдалъ да премѣстатъ на Асіѭ, осадихѫ наедно тоя градъ, и му сторихѫ много зло; но не моживше да го обладаіѭтъ заради здравы-ты му крѣпости, дигнѫхѫ осадѫ-тѫ, като имъ рече Фритигернъ че *съсъ стѣны-ты нема бой* (1), и обърнѫхѫ отмищеніето си на безстѣнны-ты градовы и села, гдѣ-то правяхѫ неизказаны злины. Тамъ ся соединихѫ съ нихъ человѣци, кои-то на силѫ и съсъ бой работяхѫ въ златны-ты рудницы между Бѣсы-ты на Родопѫ; тіи имъ показвахѫ пѫть-тъ и имъ от-

крывахѫ прибѣжища-та на Римскы-ты жители и най-потаены-ты имъ имѣнія, кои-то они абіе разграбахѫ. Въ тыя прибѣжища они намѣрихѫ много и отъ самы-ты оныя свои соотечественницы жены, момчетія, и мѫжи, кои-то преди малко имъ бѣхѫ зели Римляне-ти, и услышавше злины-ты и пакости-ты, кои-то имъ они были сторили употребляюще гы въ робство и въ наслажденіе на тѣлесны-ты си срамны похоты, іоще по-много ся насрѣщѫ имъ разіарихѫ, и хванѫхѫ и тіи да си отмьстяватъ подобнымъ образомъ верху Римскы-ты жены и момчетія. Така ся минѫ тая знаменитая година (2).

19 Между това царь Римскый Валентъ, научився въ Антіохіѭ за тыя работы, за да ся покаже юнакъ, изрече че самъ ще пойде да накаже Готѳы-ты; но догдѣ си тури работы-ты на редъ, и ся улесни да пойде лично на Цариградъ, заповѣда на войскы-ты, кои-то бѣ пратилъ ужь за помощь на Арменіѭ противу Персяны-ты, да оставятъ сичко и да минѫтъ на Ѳракіѭ, да ся соединятъ съ тамъ останѫлы-ты Римскы, и съ еднѫ другѫ войскѫ коіѫ-то за помощь поиска и ожидаваше отъ братаница си царя Западнаго Граціана, и вси наедно да ударятъ и да пропѫдятъ Готѳы-ты; а военачалницы на тыя войскы постави Траяна и Профутура, кои-то бѣхѫ неискусни, а высокоумни и продерзливи. Тіи убо, въ слѣдующе-то 377 лѣто, собравшеся и съ западнѫ-тѫ реченѫ войскѫ пришедшѫіѫ съ военачалника Рѣ-

хомира (1), рѣшихѫ да пойдѫтъ незабавно въ Мѵсіѭ, гдѣ-то бѣхѫ ся дрьпнѫли Готѳи-ти да зимуватъ, и да гы ударятъ тамъ въ само-то имъ ополченіе, преди они да ся разсѣѭтъ пакъ въ области-ты, защо мыслихѫ че тѣй ще могѫтъ сичкы-ты изведнъжь да истребятъ. Но не станѫ така работа-та. Готѳи-ти ся бѣхѫ ополчили въ Добричанскы-ты равнины до 60 міля на сѣверъ отъ Томи (2), на мѣсто называемое *Салицы*, и бѣхѫ заградили все на около полчище-то си съсъ кола за забранѫ, какъ-то было тогази обычайно на сѣверны-ты варвары (3). Главный-тъ имъ военачалникъ Фритигернъ, като видѣ че малко по малко собираеми Римляне-ти ся умножавахѫ на около отъ день на день, разумѣ намѣреніе-то имъ, и иска да гы превари. Свика убо незабавно колко-то отъ войскы-ты си имаше распрьснѫты тукъ тамѣ, и като гы надразни и насьрдчи съ прилично поощрително слово, турнѫ гы да ся закълнѫтъ сички-ти да умрѫтъ или да навыѭтъ, и наутре рано изшедше изъ ополченіе-то си съ юнашкы пѣсны и выкове, устремихѫся на Римскы-ты войскы, кои-то пріуготовленія-та имъ видѣвше бѣхѫ ся подобно приготвили, и тѣй станѫ едно страшно сраженіе, кое-то трая отъ сутрень-тѫ до вечерь-тѫ. Римляне-ти ся бихѫ искусно, но Готѳи-ти, като по-много отъ нихъ, все имъ преодолѣвахѫ. Найсетнѣ като мрькнѫ, дрьпнахѫ ся сѣки въ свое-то полчище, а убити ся намѣрихѫ толкова много, що покрыхѫ почти сичко-то онова поле; а поне-

же остали непогребени, Амміанъ Марцеллинъ, пишѫщи слѣдъ нѣколко годины, казва че *іоще тогазь мѣсто-то на сраженіе-то показвали кости-ти, отъ кои-то было поле-то побѣлѣло* (4).

20 Слѣдъ едно толкова голѣмо кръвопролитіе, Римляне и Готѳи не смѣяхѫ веке да ся ударятъ помежду си, Готѳи-ти, защо-то гледахѫ че въ такыва поразителны, ако и побѣдоносны за нихъ, удареніа, число-то имъ умаляваше; а Римляне-ти, защо-то дѣломъ познахѫ че сраженія-та имъ не помагахѫ, и че по-лесно и по-безвредно тіи быхѫ преодолѣли на непріятели-ты си, ако бы държели на около горскы ты проходы и не бы гы пущали да ся простиратъ и да си търсятъ хранѫ. Така Готѳи-ти сѣдяхѫ затворени нѣколко дни, а Римска-та конница съ началника своего Сатурніна отъ день на день по-вече стѣсняваше кругъ-тъ на движенія-та имъ. Това като гледаше Фритигернъ, освень що свърза іоще по-тѣсно пріятелство съ Сафраковы и Алаѳеевы-ты Остроготѳы, привыка на своіѫ помощь и отъ задъ Дунава Тайфалы, Сарматы, и даже Унны и Аланы, кои-то съ великы за плѣнило обѣщанія можилъ къмъ себе да привлече, и тъй Римляне-ти, като чухѫ че нови варвари хванѫли да минуватъ Дунавъ-тъ по различны страны, убоявшеся да не имъ хванѫтъ дирія-тѫ и гы загащѫтъ отъ задь, кога-то Готѳи-ти стояхѫ страшни отъ предіѫ имъ, поспѣшихѫ да ся дръпнѫтъ, и да оставятъ пѫть-тъ на Готѳы-ты отворенъ, прешедше въ Ѳракіѭ. Готѳи-ти тогава

тръгнѫхѫ смѣло на предъ по дирѧ-тѫ на неприятели-ты си, и слѣдуеми отъ новы-ты свои споборницы, налетохѫ отново като орли по Өракійскы-ты села и градища, плѣняще, горяще и убивающе почти безъ никакво препятствіе, и часть отъ нихъ дойдохѫ до самы-ты Цареградскы стѣны (1).

21 Извѣстився скоро царь Валентъ за това опасно состояніе на Өракійскы-ты области и на царственнѫ-тѫ си столицѫ, остави Антіохіѭ, и ся завърнѫ веке съ войскы-ты си въ Цариградъ на 30 Маіа 378, гдѣ-то вси гълчахѫ уже насрѣщѫ му че увелъ Готөы-ты въ царство-то си, и му навелъ еднѫ таквѫзи бѣдѫ и опасность, а сега не смѣялъ да излѣзе на срѣщѫ имъ. Не ся минѫхѫ много дни слѣдъ дохождаціе-то му, и Валентъ услыша съ трепетъ че граждане-ти возставше и собирающеся бунтовно на іпподромъ-тъ и по улицы-ты выкахѫ че, ако не смѣе царство-то да воюва противу Готөы-ты, а то нека имъ даде оружіе, и тіи бѣхѫ готови да излѣзѫтъ и да гы поразятъ. Валентъ ся рѣши убо да излѣзе самъ съ войскы-ты си, и ся надѣяше че ще може, какъ-то и въ лѣта 367-369 (1), да гы побѣди и нагони. Но догдѣ да ся приготви, повелѣ на Сарацинскѫ-тѫ (2) искуснѫ конницѫ, коѭ-то бѣ довелъ съ себе си, да ся мѫчи да пропѫди Готөы-ты отъ около Цариградъ. Тія убо Сарацини, исходяще често изъ градъ-тъ и нападающе нечаянно верху Готөы-ты, кога-то они ся намирѫхѫ безчинно распрьснѫти за плѣнило, направихѫ

имъ много зло, убихѫ имъ мнозинѫ, и най-послѣ гы принудихѫ да ся дръпнѫтъ на вѫтре во Өракіѭ. Като ся тъй отвори пѫть-тъ на Цареградскы-ты пѣши войскы, Валентъ имъ постави главенъ военачалникъ отъ западъ пришедшаго Севастіана, кой-то обаче видѣвъ че по-вече-то отъ нихъ, чиновници и войни, были развращени, неискусни, бездерзостни, и само за бѣгъ способни, съ царско позволеніе избра само до двѣ хиляды храбры и искусны мѫжи, и съ тѣхъ като излѣзе, безъ да прави никакъ іавны сраженія, ходяше по различны крѣпостны градовы, въ кои-то ся пазяше отъ непріятелскы-ты нападенія, и исходящи тайно изъ тѣхъ, нападаше нечаянно на различны Готөскы отдѣлы кои-то ходяхѫ во плѣнь, и гы крайно поразяваше, убиваше, или робы улаваше. Тыя успѣхы онъ като извѣстяваше Валенту, даваше му совѣтъ да не излазя самъ на воеваніе, защо тогази щеше непремѣнно да стане іавно сраженіе съ Готөы-ты вси соединены, и тъй пакъ они можахѫ да навыіѫтъ. Но други-ти царски велможи, завидяще Севастіану, представихѫ Валенту, че той нарочно былъ давалъ такыва совѣты, за да бѫде само негова слава-та отъ побѣжденіе-то на Готөы-ты, и да нанесе укоръ на царь-тъ предъ народъ-тъ че той ужь не смѣялъ да ся іави предъ Готөы-ты; тіи прилагахѫ на това че, ако Севастіанъ съ двѣ хіляды войны тъй лесно поразялъ безчинны-ты Готөскы войскы, колми паче бы гы поразилъ, истребилъ, и прогонилъ или покорилъ

самъ царь-тъ съ многочисленны-ты си уже приготвены войскы. Ударенъ така въ сърдце-то си отъ любочестіе, отъ зависть, отъ подозрѣніе, а іоще и отъ похулителны-ты роптанія на безумныя-тъ Цареградскый народъ, Валентъ не слуша веке и оныя даже, кои-то му совѣтувахѫ да чака поне помощь-тѫ коіѫ-то му ся обѣщаваше западный царь Граціанъ, и за да има самъ сичкѫ-тѫ славѫ отъ побѣдѫ-тѫ, за коіѫ-то веке ся ни мало не усомняваше, тръгнѫ съсъ сичкы-ты си войскы на 11 Іунія, и отиде та ся ополчи при Адріанополя (3).

22 Тамъ ся подновихѫ совѣтованія-та дали да чакатъ или не Граціана, отъ кого-то бѣ дошло извѣстіе че иде на помощь съ побѣдоносны-ты си надъ Алеманы-ты западны войскы. Викторъ и други военачалници думахѫ че трѣба да го чакатъ, за да имъ бѫде побѣда-та вѣрна; а Севастіанъ, за да ся оправдае негли за по-напредны-ты си совѣты, съ кои-то бѣ привлеклъ на себе подозрѣнія, думаше напротивъ че не трѣба съ медленность да покажѫтъ че гы было страхъ да ся ударятъ съсъ Готѳы-ты. Между тыя совѣтованія Фритигеринъ прати къ Валенту посланникъ да му каже, че онъ не былъ никакъ въ намѣреніе да враждува насрѣщѫ му, че Готѳи-ти не были ся подигнѫли врьху Римляны-ты освень за неисказанны-ты злины и пакости що бѣхѫ претърпѣли отъ нихъ, и че онъ былъ готовъ пакъ да гы умири и да гы покори царю Римскому, ако Негово царско Величество бы благоволило да имъ даде въ Тракіѭ

мѣсто за населеніе и доста хранѫ и воловы за земледѣліе. Фритигернъ пращаше тыя извинителны рѣчи и молбы, за да покаже ужъ че го страхъ отъ Валентовы-ты многочисленны войскы, а, за да го излъже и предума іоще по-вече да излѣзе на бой преди да пристигне западна-та помощь, заповѣда на посланникъ-тъ си да каже тайно Валенту и това че, ако ся склони на предложенія-та му, онъ бы по-лесно укротилъ разіарены-ты свои Готѳы сега, кога-то може и да гы е страхъ отъ близкость-тѫ на царскѫ-тѫ му многочисленнѫ войскѫ. Това бѣ доволно да направи надмѣнпаго царя Валента да повѣрва че лесно ще самъ съ войскы-ты си да навые уплашены-ты варвары, безъ да ся унижи предъ Граціана като му чака помощь-тѫ, и тъй рѣшився да гы удари немедленно, дигнѫся съ войскы-ты си отъ Адріанополя, и отиде противу Готѳы-ты ополчены отъ осемь до дванадесять міля далечь отъ тоя градъ. Вървежъ-тъ обаче на войскы-ты станѫ много безчинно, и кога-то конници-ти бѣхѫ уже стигнѫли при Готѳы-ты, пѣшци-ти бѣхѫ остали много назадь, и за да гы стигнѫтъ принудихѫся почти течешкомъ да прибързатъ, подъ едно жарко и горещо слънце, така що дойдохѫ совсѣмъ умалели и откапали отъ трудъ, и ся представихѫ предъ непріятели-ты безъ никакъвъ редъ и съ голѣмѫ безчинность и размѣшенность. Тогава не бѣхѫ іоще пристигнѫли отъ окрестны-ты страны Остроготѳскы-ты конницы съ свои-ты храбры воеводы Сафрака и Алаѳеа, и Фритигернъ, за

да имъ даде врѣмя, престорися пакъ че ся моли за миръ, прати нѣколико пѫти посланницы до Валента, и стори различны предложенія; но кога-то Валентъ убѣдився проваждаше и той вышеречената Рѣхомира за да ся согласи съ Фритигерна, а войскы-ты му уморены и утомены сѣдяхѫ доста время гладны и жедны да гы пече жарко-то слънце, напрасно битва-та ся захванѫ несмысленно отъ едного Римскаго полководца Бакуріа Иверійца, кого-то, безчинно прошедшаго, храбро Готѳи-ти посрѣщнѫхѫ и поразивше обърнѫхѫ на бѣгъ. Въ то время пристигнѫхѫ и Остроготѳскы-ты речены конницы, и соединившеся съ Готѳскы-ты войскы, ударихѫ силно непріятели-ты си, и първо поразивше побѣдихѫ и прогонихѫ далечь конскѫ-тѫ имъ войскѫ; а послѣ обратившеся вси изведнъжь на пѣшцы-ты уже самы безъ подпоркѫ останѫлы, ударихѫ гы съ ужасно стремленіе отъ вредъ, и толкова гы крайно побѣдихѫ и сокрушихѫ, що, освень побѣжденіе-то си при село Каннѫ отъ Картагенскаго Аннибала (1), Римляне-ти не бѣхѫ запомнили друго такова ужасно побѣжденіе. Въ него паднѫхѫ убіени двоица главни военачалници пѣшихъ и коннихъ, двоица палатски велики чиновници, тридесять и пять трибуни, именно же вышеречени-ти Севастіанъ, Траянъ и Валеріанъ, и выше отъ двѣ-ты третины на сичкѫ-тѫ войскѫ; а отъ осталѫ-тѫ третѫ часть едни ся живи уловихѫ, а други едвамъ можихѫ по темнотѫ-тѫ презъ нощь-тѫ съ Виктора и Рѣхомира да побѣгнѫтъ и

да ся затворятъ въ Адріанополь, гдѣ-то пренесохѫ и що-то можихѫ да сохранятъ отъ царскы-ты сокровища. Колко-то за Валента, чухѫ че ся изранилъ съ копіе и паднѫлъ въ сраженіе-то, но не можихѫ да го намѣрятъ ни живъ ни умрѣлъ. По-късно ся научихѫ че, кога-то бѣ станѫлъ израненъ, нѣкои отъ войны-ты му го пренесли въ колыбѫ на едно ближно село; а кога-то ся старали да го цѣрятъ, полкъ Готѳи пришедше искали да влѣзѫтъ въ колыбѫ-тѫ, а понеже отъ вѫтре имъ ся сопротивили, тіи, не знаіѫще че царь Римскый былъ въ неіѫ колибѫ, дали й огнь, и изгорили и колыбѫ, и царь, и сичкы други въ неіѫ. Единъ самъ Римлянинъ, скочивъ долу изъ прозорецъ-тъ, можилъ да побѣгне, и той далъ извѣстіе за това жално събытіе. Тая ужасна и достопамятна битва станѫ въ лѣто 378 на 9 Августа (2).

23 А Готѳи-ти, горделиви за побѣдѫ-тѫ си, притекохѫ скоро и осадихѫ Адріанополь. Но слѣдъ малко като видѣхѫ че онъ съсъ здравы-ты и махинами вооружены-ты си крѣпости ся добрѣ защищаваше и че слѣдователно не ще могѫтъ да го завладѣіѫтъ, дигнѫхѫся отъ тамъ, и отидохѫ пакъ около Цариградъ, гдѣ-то като оплѣнихѫ сичко, минѫхѫ на западны-ты области, и плѣнихѫ, ограбихѫ, и опустошихѫ сичкѫ Ѳракіѭ, Македоніѭ и Іллvріѭ безъ да има веке никой ни да имъ ся упре ни да гы възбрани. За да представи по-іасно величіе-то на лошевины-ты, кои-то они тога сторихѫ въ тыя страны, святый Іеронvмъ пише твър

дѣ увеличително и прекалено че, "като оплѣнили градовы-ты и избили человѣцы-ты, направили Іллvріѭ, сичкѫ Өракіѭ, и отечество-то му Паннопіѭ пустѫ и редкѫ даже и отъ добытъкъ, и отъ звѣри, и отъ птицы, и отъ рыбѫ, така що, освень небе и землѭ, растущѫ бурянь и травѫ, и древеса по горы-ты, всичко друго истребили (1).» А гордый Фритигернъ присмиваѭщися на Римляны-ты говорилъ: »Не ли гы е срамъ тыя Римляны да » ся казватъ господари на това мѣсто, кое-то не » умѣѭтъ да защищаватъ! тіи приличатъ на овцы » и говеда, кои-то себятъ само мѣсто-то дѣто па» сѫтъ;„ (2) онъ былъ забравилъ, видися, че состояніе-то на соплеменны-ты му Готөы баше много по-лошево преди двѣ-три годины, кога-то, не могуще да защищаватъ мѣсто-то си противу Унны-ты, побѣгнѫхѫ отъ тамо цѣлокупно, и съ плачь и рыданіе ся молахѫ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ землѭ-тѫ си. Но тъй непостоянна е участь-та человѣческа: тогава Готөи-ти виаплачени бѣгахѫ отъ Унны-ты; а сега пакъ Римляне-ти преустрашени бѣгахѫ отъ Готөы-ты (3), и слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ поразѫ не могше да имъ стоятъ насрѣщѫ, поискахѫ да си отмьстятъ разбойнически верху дѣца-та и младежы-ты тѣхны, кои-то, слѣдъ прешествіе-то имъ отъ сямъ Дунавъ-тъ, царь Валентъ бѣ прекаралъ на Асіѭ и распрьснѫлъ по различны тамо градовы и села, поставивъ надъ нихъ надзиратель нѣкого си воевода Іулія. По предложеніе убо того Іулія и по одобреніе на се-

натъ-тъ Цареградскый, свыкахѫ сичкы-ты речены младежи въ единъ день на едно уречено мѣсто съсъ причинѫ ужь че ще да имъ раздадѫтъ пиры и мѣста за земледѣліе, и напрасно внезапно мечемъ и оружіемъ врьху имъ избихѫ ты немилостиво сичкы-ти; а за да ся извинятъ за това варварско дѣло рекохѫ че тіи младежи ся готвили ужь да ся подигнѫтъ противу Римляны-ты (4).

24 Пять мѣсеца слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ битвѫ, то есть на 19 Іануарія 379, западный царь Граціанъ избра и постави на восточно-то царство імператоръ Θеодосіа Великаго, кому-то зарады Готскы-ты тамо вторженія, даде и часть отъ Иллурійскѫ-тѫ Префектурѫ нему принадлежащѫ, то есть Дакійско-то и Македонско-то Правителство коя-то и отъ послѣ ся назова Восточна Иллурія (1). Новый той царь, учредивъ за нѣколико время обиталище-то си на Солунъ, и видѣвъ че съ войскы малочисленны, и безправны, и устрашены не ще никога да преодолѣе на Готы-ты въ сраженія главны и редовны, рѣшися да ся държи упорно подъ защитѫ срѣщо тѣхны-ты удоренія, (и за това поправи и потвьрди градскы-ты зидовы и крѣпости на сѣкѫдѣ), да придумва въ тоже время съ различны даровы и обѣщанія страшны-ты оныя непріятели за да влѣзѫтъ въ Римскѫ службѫ и да ся біѭтъ за Римскѫ ползѫ даже и противу свои-ти соплеменницы, и да не прави освенъ частны и напрасны нападенія на противницы-ты, най-паче кога-то они ся намѣрахѫ

или за плѣнь и хранѫ распрѣснѫти, или въ сънь и піянство погружени, или безчинно въ нерадепіе испаднѫли. Така онъ гы удари и побѣди много пѫти, а именно въ лѣто 380 единъ отъ привлечены и прибѣгнѫлы-ты къ нему Готѳы, именемъ Модарь, родомъ изъ царско-то Амалское сѣмя, ударивъ нечаянно на едно поле нѣкой-си Готѳскый полкъ тукъ тамѣ распрѣснѫтъ и піянъ, разби гы съвършенно, и мѫжіе-то изби, а жены-ты и дѣцата имъ пороби съ 4000 кола (2). Съ такыва едны и другы успѣхы Ѳеодосій уведи нѣкоіѫ дерзость въ души-ты на войны-ты си, а напротивъ обездерзновеніе и боязнь въ души-ты на непріятели-ты, кои-то послѣ іоще по-вече хванѫхѫ да слушатъ обѣщанія-та му и да влазатъ въ неговѫ службѫ. Отъ другѫ странѫ храбрый-тъ Готѳскый предводитель Фритигернъ умрѣ, и това станѫ причина да паднѫтъ Готѳи-ты въ несогласія помежду си, и да ся раздѣлятъ на различны особенны и почти едны на другы противны отдѣленія. Тогази Аѳанарикъ, кой-то, подъ причинѫ че былъ му далъ клетвѫ баща му да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѫ, не бѣ ся склонилъ да пойде тамъ и той съ Фритигерновы-ты Висиготѳы (3), а бѣ прѣдпочелъ да ся дръпне предъ Унны-ты, кои-то завладѣхѫ тѣхно-то мѣсто, въ Кавкаландскы-ты горы (4), не можилъ по-вече да ся закрѣпи срѣщо Унны-ты въ това свое прибѣжище, и желаіѫщи негли да стане краль и предводитель на сичкы-ты Готѳы, минѫ съ привърженѫ-тѫ си Висиготѳскѫ

войскѫ отъ самъ Дунавъ-тъ, и бы прiятъ наис-тинна отъ Готы-ты съ великѫ благодарность. Тогава научився Θеодосiй употреби всяко средство за да привлече къ себѣ новаго того князя, и за да ся примири чрезъ него и съсъ сичкы-ты Готы. Атанарикъ му послуша ласкателны-ты предложенiя, и заключивъ съсъ него прiятелство, призванъ отиде въ Цариградъ (на 11 Iануарiя 381 л.), гдѣ-то Θеодосiй самъ излѣзе на далечь отъ градъ-тъ да го посрѣщне; а като го уведе вѫтре, стори му изрядны и чрезвычайны почести, и го разведе по сичкыя-тъ градъ да му покаже чудны-ты зданiя, заведенiя, и сичкы красоты и великолѣпiя; кои-то като видѣлъ онъ почудился и извикалъ: *Виждамъ днесь съ очи-ты си онова що често сьмъ чувалъ безъ да го вѣрвамъ, сирѣчь дивныя-тъ той-зи градъ. Богъ е безъ сумнѣнiе земный Императоръ; и кой-то бы дигнѫлъ рѫкѫ насрѣщѫ му, той става самъ себе убiйца* (5). Слѣдъ малко обаче онъ ся разболѣлъ и умрѣлъ на 25 Iануарiя (6); и царь Θеодосiй му направилъ едно толкова славно и торжественно погребенiе, що Готы-ти, нему благодарни, поспѣшили едни слѣдъ други да ся примирятъ съ Римско-то царство (л. 382) и да ся прибиратъ въ Мусiѭ и въ Θракiѭ, гдѣ-то веке живѣхѫ мирно презъ сичкыя-тъ Θеодосiевъ животъ, и прiемлюще отъ Римско-то царство опредѣленѫ годишнѭ заплатѫ, служахѫ въ царскы-ты войны съ отдѣлны полкове подъ названiемъ *Ме-соготы* или *союзницы* fœderati (7).

25 Между това какво ли правяхѫ Унни-ти задъ Дунавъ-тъ и надъ Черно море гдѣ-то гы оставихмы предъ шесть години? Когато царь тѣхный Бѣломиръ ся упражняваше въ войнственны-ты свои движенія противу бѣжащы-ты Висиготоы и Остроготоы (1), и ся трудаше да очисти отъ нихъ Дакийскѫ-тѫ Славянскѫѭ землѭ, принуждая и самаго упорнаго Аоанарика да ся затвори въ непроходимы-ты кавкаландскы горы (2), Виниоарій, кого-то самъ бѣ поставилъ кралъ на покорены-ты и въ отечество-то си останѫли Остроготоы, не сѣдѣ миренъ. Онъ, като си мыслилъ, видися, колко Готои-ти были славны и силны въ Ерманариково-то время, а колко сега испаднѫли и ся уничтожили отъ тыя страшны и непобѣдимы пришелцы, искалъ да види съсъ умъ-тъ си да ли не бы имало средство да ся побѣдатъ и пропѫдятъ тіи врагове, и да си намѣрятъ пакъ Готои-ти прежніѭ-тѫ славѫ. Малко по малко онъ си възмечталъ че, като ся намѣряли тіи сега между Висиготоы-ты отъ къмъ Западъ и Остроготоы-ты отъ къмъ Востокъ, ако быхѫ ся ударили отъ предъ и отъ задъ изведнѫжь, непремѣнно бы были побѣждени и поразени, и повѣрвавъ въ възможность-тѫ на едно такова пріятно слѣдствіе, рѣшился да даде пьрво той примѣръ на еднѫ такъвѫ дерзость, за да възбуди дерзновеніе-то и на свои-ты единоплеменницы въ Дакіѭ за да му подражаіѫтъ и да ся обърнѫтъ и тіи оружіемъ противу Унны-ты вмѣсто да бѣгатъ отъ нихъ. Но преди да тръгне

противу Унны-ты напредь, искалъ да ся оздрави противу Анты-ты отъ задь, защо като единомыленнии и согласни съсъ Унны-ты, они бы лесно можили да му превратятъ сичкы-ты намѣренія, и даже да го доведѫтъ въ велико бѣдствіе, ако бы да го ударятъ и тіи отъ задь кога-то Унни-ти бы го ударили отъ предь. Дигнѫся убо съ еднѫ часть отъ войскы-ты си, повелѣвъ и на другы-ты да вървятъ наподирѣ, и дойде на предѣлы-ты Антовъ. Но храбріи тіи Славяне, щомъ ся научихѫ за намѣреніе-то му, бѣхѫ поспѣшили да ся приготвятъ колко могѫтъ, и тъй пристигнѫхѫ съ еднѫ доволнѫ войскѫ, и му препречихѫ пѫть-тъ. Разлютився гордій Винитарій за това препятствіе, безъ да чака и другы-ты си войскы, удари ся съ нихъ, и бы срамно побѣжденъ. Разумѣвъ тогава грѣшкѫ-тѫ си, прибра ся въ ополченіе-то си, и само кога-то пристигнѫхѫ и другы-ты му войскы и ся укрѣпи добрѣ, удариса пакъ съ Анты-ты на едно второ сраженіе въ кое-то они, понеже не бѣхѫ имали време да съберятъ и другѫ военнѫ силѫ, нашедшеся по-малцина отъ непріятели-ты си, бихѫ крайно побѣждени, и съ сичкы-тѣ що показахѫ храбрость, отъ войны-ты имъ едни ся убихѫ или изранихѫ, други ся роби уловихѫ, а остали-ти ся распръснѫхѫ. Краль Антскый Божъ тогазь, останѫвъ безъ войскѫ, не можи веке да стои насрѣщѫ, и предаде землѭ-тѫ, столицѫ-тѫ, и самого себе на щастливыя-тъ си непріятель. Онъ же, като завладѣ тъй безъ мнѫжѫ

кральство-то имъ, вмѣсто да ся поведе къ нимъ милостиво и да гы направи да забравятъ неправедно-то му завоеваніе, напротивъ имъ ся принесе мучителскы, и за да наведе іоще по-много страхъ и трепетъ на народъ-тъ, като да не бы смѣялъ послѣ да ся подигне насрѣщѫ му, повелѣ та распнѧхѫ на крьстъ краля Божа, сыновы-ты му, и седемдесятъ отъ велможи-ты и началницы-ты му, кои-то и остави да висятъ на крьстъ-тъ за нѣколко время, за да гы гледа народъ-тъ и да го съзема страхъ. Така онъ умѣлъ да си показва храбрость-тѫ, подражающи ужь дѣду своему Атаулфу. Но Унскый царъ Бѣломиръ не му остави время да ся ползува ни отъ това завоеваніе ни отъ тыя свирѣпости, и щомъ пропѫди Висиготөы-ты задъ Дунавъ-тъ, повьрнѫся на востокъ съ часть отъ войскы-ты си, и заедно съ Өорисмунда сына Великаго Унимунда, кой-то съ голѣмѫ часть отъ Остроготөы-ты бѣ ся клятвенно и вѣрно покорилъ Унскому царству, и съ кого-то онъ заключи отнова союзный договоръ, отиде противу Винивaріа, и ся удари съ него на три сраженія. Виниөарій обаче бѣ ся добрѣ приготвилъ, и за това въ двѣ-ты пьрвы сраженія излѣзе побѣдитель; но въ третіе-то, бывшее при рѣкѫ Еракъ, Бѣломиръ му разби совершенно войскы-ты, и уби и самаго Виниөаріа като фърли стрѣлѫ и го удари по главѫ-тѫ (л. 377). Така Виниөарій едвамъ царува до еднѫ годинѫ. А Бѣломиръ покоривъ отново тыя Остроготөы, освободивъ же и Анты-ты, оженися за Владимиркѫ

Унимундовѫ, (3) вторѫ братаничѫ Винитаріевѫ, и постави себѣ покоренъ князь Остроготѳомъ сына своего Унимунда сына Ерманарикова, кой-то княжева вѣрно и мирно до смърть-тѫ си, и предаде цѣлокупно княжество-то сыну своему Ѳорисмунду, кой-то княжевалъ само двѣ години, и слѣдъ като воевалъ побѣдително на Гепиды-ты, падналъ отъ конь и умрѣлъ, а Готѳи-ти толкова были оскърбени за смърть-тѫ му що до 40 години никой другъ не възлѣзалъ на прѣстолатъ му (4).

26 Слѣдъ това военно произшествіе, и слѣдъ като ся дръпнѫхѫ въ Римско и самъ упорный Аѳанарикъ съ свои-ты привърженны Висиготѳы отъ Кавкаландскы-ты горы (*л.* 380), Унни-ти завладѣвше и Дакіѭ, останѫхѫ веке сами спокойни владѣтели на сичкы-ты задъ-Дунавскы и надъ-Черно-морскы страны, на кои-то по-напредь владѣѣхѫ Остроготѳи и Висиготѳи, и тъй станѫхѫ сопредѣлни на Римскѫ-тѫ имперіѭ и на востокъ и на западъ. Господари тогазь на едно величайше царство, кое-то ся простираше отъ Волгѫ и Кавказа даже до рѣкѫ Вислѫ (Victula), тіи имахѫ нуждѫ отъ миръ за да си устроіѭтъ и наредятъ ново-то сіе царство, и на това несумнѣнно сѫ ся веке упражняли. Но каквы устроенія и наредбы сѫ направили, и що друго сѫ работили, нищо не можемъ да знаемъ, защо современни-ти Греческы и други чужденародни писатели нищо не помянуватъ за нихъ даже до смърть-тѫ царя Римскаго Ѳеодосія (л. 395). Не знаемъ іоще и завладѣтель Бѣло-

миръ до кога е царувалъ, и да ли е ималъ на царство-то си другы слѣдъ себе наслѣдницы освенъ Влада, за кого-то по-долу ще говоримъ. Судяще обаче по-важность-тѫ на воеванія-та, кои-то Унни-ти сторили въ лѣто 395 и 396 на Римскѫ-тѫ землѭ, (1) нiи мыслимъ че Бѣломиръ трѣба да е былъ iоще живъ, защо само такъвъ завоеватель е можилъ да извърши едно толкова голѣмо и ужасно дѣло, какъ-то щемъ по-долу да видимъ. Но първо нека кажемъ нѣщо за состоянiе-то на Римско-то царство,

27 Θеодосій, кой-то най-послѣденъ отъ Римскы-ты царя бѣ ся показалъ въ бранѣхъ предводитель на войскы-ты, умрѣ на Миланъ въ Iталiѭ на 16 Iаннуарiа л. 395, (гдѣ-то бѣ отишьлъ съ войскы-ты си противу похитника Евгенiа, и го бѣ побѣдилъ и убилъ), оставивъ наслѣдницы на царство-то двама-та свои сынове, Аркадiа на 18 годины, и Онорiа на 11, да царуватъ първый-тъ въ Константiнополь на Востокъ, вторый-тъ въ Миланъ и Римъ на Западъ. Отъ время-то на тыя двама царя зачепува да испада Римска-та iмперiя, и причины-ты на испаданiе-то ѝ бѣхѫ най-напредь слабость-та на iмператоры-ты, а послѣ лошевина-та на мiнiстры-ты имъ, развращенiе-то на нравы-ты вообще, и преодолѣнiе-то на варварскы-ты настѫпившiя народы. Слабость-та и неискусность-та на тыя двоица iмператоры бяше крайна; за това и двоица-та първи мiнiстри, Руфiнъ на Востокъ, и Стилихонъ на Западъ, кои-то по само Θеодосiево

завѣщаніе ся намѣрихѫ при тѣхъ за да гы съвѣтуватъ и управляватъ, за малко время тъй крайно гы обладахѫ, що тіи почти на тѣхно мѣсто царувахѫ, и нищо безъ и противу тѣхнѫ-тѫ волїѫ не ставаше, а неправды и грабителства неуслышани ся вършахѫ по-вече-то за тѣхнѫ особитѫ ползѫ. Тіи обаче и на това ся неблагодаряхѫ, но отъ крайно славолюбіе гледахѫ какво средство да намѣрятъ за да възлѣзѫтъ и на самыя-тъ царскы престолъ. Като първо средство за това тіи намыслихѫ да употребятъ дъщери-ты си, и понеже Стилихону немаше кой да препятствува, Онорій не ся забави да ся ожени за дъщерїѫ му Маріїѫ. Руфінъ поиска да ожени также дъщерїѫ си за Аркадія; но соперникъ-тъ му Евнухъ Евтропій, кой-то завиждаше Руфіну и искаше да го отбутне и да влѣзе на негово мѣсто, осѣтивъ че Аркадію не угождаваше толкова то момиче, показа му друго много хубаво, кога-то Руфінъ бѣ отишьлъ за нѣколко дни на Антіохїѫ, и го предума тайно да ся ожени за него. Той-часъ сватба-та хванѫ да ся готви, и кога-то Руфінъ възвратився мысляше че пріуготовленія-та ставахѫ за неговѫ дъщерїѫ, напрасно вижда на 17 Априліа, че сватбари-ты влазятъ въ другѫ кѫщѫ, и зематъ преукрашенѫ та завождатъ невѣстѫ красиѫ-тѫ Евдоксїѫ дъщерь нѣкоего Французина Комита именемъ Баутона. Не терпя това безчестіе Руфінъ, за да си отмьсти и да постигне пакъ свое-то славолюбиво желаніе показующися въ бѣдственны об-

[illegible] нуждаемъ по царство-то, излишно (1) че доле тайно съвѣтъ на Унны-ты да нападнатъ въ Римскѫ-тѫ землѭ, и на Готы-ты вѫтрѣшни въ Өракіѭ да ся подигнатъ (2).

28 И наистинѫ Унны-ти, нападнѫ това лѣто по Іулія (1) Тавасъ (2), устремилися, како сѣверни вълци каже св. Іеронимъ (3), презъ Кавкасскы-ты горы въ Асіѭ, и прегазивше великѫ Арменіѭ, нападнѫли на Мелітіна града, и отъ тамъ ся втурнѫли въ Каппадокіѭ и въ Евфратскы-ты страны, а послѣ пронишли даже до Кылѫ Сүріѭ презъ Кілікіѭ, гдѣ-то истребили и погубили много множество люди, и повлекли съ себе непомалко плѣнницы. Най-сетнѣ осадивше великаго града Антіохіѭ, и другы находящіася по рѣкыты Алуса, Кудна, Оронта и Евфрата, навели страхъ и трепетъ по сичкѫ Фиnикіѭ, Палестінѫ, Арабіѭ и Египта. На Іерусалимъ ся раздавалъ на всякъ день страшный слухъ, че щели да дойдѫтъ и тамъ слѣдъ малко Унни-ти да разграбятъ толкова многоцѣнны сокровища, кои-то бѣхѫ тамъ събрани отъ благоговѣйно подареніе на сичкы-тѣ Християнскы земли, и жители-тѣ отъ страхъ ся разбѣгали по морскы-тѣ брѣговы гдѣ-то, даже и сѫсъ противны вѣтровы, влизали скоро въ корабли-ты и бѣгали по море-то, боящеся паче да ся не уловятъ робы, нежели да ся потопятъ. Но Унни-ти не можили да превзематъ града Антіохіѭ, защо былъ много укрѣпенъ, и Святый Іоаннъ Златоустъ, кой-то тамъ тогава былъ простъ священ-

никъ, давалъ непрестанно въ церквѫ дерзость и надеждѫ на гражданы-ты съ божественно-то си красноречіе. Отчаявшеся убо Унни-ти дигнѫли осадѫ-тѫ, и ся вырнѫли назадь. Тіи ся простреле даже до рѣкѫ Тигра, и отъ гдѣ-то минували, опустошили все, и разорили много градовы, като Самосата въ Коммагенѫ, Аміда и Майферакта (Мартvрополь), Арзуна и Анзета (Анзетінѫ), и така най-послѣ ся завырнѫли въ своясп. Това тѣхно воеваніе ся продължило сичкѫ-тѫ зимѫ, и часть отъ слѣдующе-то лѣто, а въ това разстояніе на Восточны-ты Римскы войскы началникъ-тъ Аддей не ся ни поклатилъ отъ мѣсто-то си за да имъ ся упре. А слѣдъ завращаніе-то имъ царь Аркадій на 24 Марта 396 л. издалъ заповѣдь на сичкы-ты восточны градовы кои-то немали стѣны, да си направатъ, а кои-то имали а ся саборили или развалили отъ *Унны-ты*, да гы поправятъ и укрѣпятъ (4).

29 Въ тоежде время Готѳскый началникъ Аларихъ, който съ Ѳеодосіа наедно бѣ воевалъ на Італіѭ противу похитителя Еvгенія, и ся жалуваше сега че Римскый царь не щалъ да го назове за наградѫ общы военачалникъ на сичкы-ты Восточно-Римскы войскы, щомъ пріялъ, какъ-то рекохмы, побужденіе отъ Руфіна, подигнѫлъ сичкы-ты Готѳы въ Ѳракіѭ, и призвавъ на своіѫ помощь и мнозинѫ отъ задъ-Дунавъ-тъ Сарматы, Дацы, Унны и Аланы, като волны войници, плѣнилъ и опустошилъ сичкѫ Мvсіѭ и Ѳракіѭ, и дошълъ до самы-ты стѣны Цареградскы. Царь Аркадій безъ

ѧскѫ, (защо Восточно-Римскы-ты войскы не бѣхѫ ся върнѫли іоще отъ Італіѭ,) треперялъ въ палаты-ты си, и не знаилъ какво да прави. Руфінъ, за да му покаже ужь достойнство-то си, и тъй да го убѣди че е нужденъ, и че трѣба да го пріемне соучастникъ на царството си, наелъ ся да пойде самъ при Алариха, и да го предума да ся дръпне. Преоблеклъ ся убо въ Готѳскы одежды, и отишьлъ въ Готѳско-то полчище, гдѣ-то като ся разговорилъ пріятелскы съ Алариха, и като му далъ доволно пары и ся обѣщалъ да му не прави препятствіе ако бы воевалъ на Ѳессаліѭ и Елладѫ, лесно го убѣдилъ да ся дръпне отъ Цариградъ. Съ това обаче онъ іоще по-вече подтвердилъ подозрѣніе-то що имали хора-та за негово-то предателство. Аларихъ тогава ся впуснѫлъ на западъ съ многочисленны-ты си, по-вече-то конны, войскы, и поплѣнивъ Македоніѭ и Ѳессаліѭ, минѫлъ тѣснины-ты Ѳермопѵлскы, на кои-то въ ветхо время триста само Спартіати бѣхѫ въспрѣли цѣлѫ безчисленнѫ-тѫ Ксерксовѫ войскѫ, безъ да му ся упрѣ никой, защо тъй было скрытомъ заповѣдано на вардачи-ты отъ Руѳиновѫ странѫ, и влѣзлъ въ Фокідѫ и Віотіѭ, гдѣ-то плѣня и убивая сотворилъ на жители-ты Греческы неисказаны пакости. Сія услышавъ попечитель и главный военачалникъ западнаго царства Стилихонъ, тръгнѫлъ отъ Італіѭ съ сичкы-ты западны и Восточны тамъ находащыся войскы, и дошьлъ по сухо до Ѳессаліѭ за помощь ужъ Аркадію

противу Готѳы-ты, но съ намѣреніе тайно да пойде послѣ на Цариградъ, за да събори Руфіна когото мразяше, и да стане той самъ попечитель и управитель и на двѣ-ты царства. Но кога-то ся нареди войскы-ты срѣщу Готѳы-ты тамъ прибраны и ополчены, и ся готвяше да гы удари и порази, напрасно по Руфіновъ съвѣтъ дойде строга заповѣдь отъ Аркадія до Восточны-ты войскы да оставятъ той-часъ Стилихона и да си дойдѫтъ на Цариградъ, а до Стилихона писмо завѣщающее да ся завьрне незабавно на Италіѭ, че инакъ бы ся показалъ противникъ на Восточно-то царство. Колко и да ся разгнѣви Стилихонъ на това, обаче за да не го укорятъ че станѫлъ причина да ся распали междоособна брань помежду двѣ-ты Римскы царства, испрати и да не щяхѫ Восточны-ты войскы за Цариградъ, но даде тайно завѣщаніе на Готѳа Гайна тѣхнаго полководца да отрепятъ Руфіна щомъ стигнѫтъ на тоя градъ. Самъ убо съ войскы-ты си, оставивъ Готѳы и сичко, отиде си на Италіѭ. А Гайна съ восточны-ты, минѫвше презъ Солунъ, (гдѣ-то онъ имъ, казватъ, съобщилъ тайнѫ-тѫ,) щомъ пристигнѫхѫ на Цариградъ и Руфінъ съ Аркадія излѣзли да гы посрѣщнѫтъ, малко по малко свыли крыла та гы заградили, а послѣ, вмѣсто да прогласятъ Руфіна кесарь и сопричастникъ на царство-то, какъ-то му ся былъ обѣщалъ Аркадій, и какъ-то го ласкали съ прелесть и сами-ти войни, нечаянно единъ отъ тѣхъ скочилъ съ сабіѭ-тѫ врьху му и го уда-

ъ; втургнѫлися тогазь и други-ти, и го набо-ли, насѣкли и разчеснѫли на 27 Ноемврія 395 л., тъй що не му оставили цѣло освень главѫ-тѫ и десницѫ-тѫ, кои-то послѣ вшедше въ градъ-тъ носили на байракъ по улицы-ты за позоръ и поруганіе. Аркадій же устрашенъ побѣгнѫлъ въ палаты-ты си, и ся скрылъ. А непріятель и соперникъ Руфіновъ Евтропій, кого-то выше помянѫхмы, ползовався отъ това обстоятелство, не има голѣмѫ мѫкѫ да ся покаже полезенъ Аркадію, и тъй да ся нареди пьрвый міністръ и попечитель; но дѣла-та му слѣдъ малко показахѫ че не былъ ни по-малко лошевъ, ни по-малко грабитель и неправеденъ отъ Руфіна. — Между това Аларихъ, послѣдовавъ безъ препятствія свои-ты походы въ Грецііѫ, прекара зимѫ-тѫ въ Віотіѫ, плѣнящи и грабящи села-та и градища-та, убивающи мѫжіе-то, и поробяющи жены-ты и дѣца-та. Града же Ѳивѫ само осадивъ не можи да презьмне за іагкы и здравы-ты му крѣпости. А въ слѣдующе-то 396 лѣто отиде на Аѳинѫ, коя-то му ся самоволно преdаде, за това и онъ влѣзе вѫтре съ малцинѫ чиновницы, и бывъ отъ гражданы-ты добрѣ пріятъ, нагощенъ, и подаренъ, дрънѫся наутре съ войскы-ты си безъ да стори никоіѫ пакость ни вѫтре ни вънъ по сичкѫ Аттікѫ, освень на Елевсінѫ, гдѣ-то пришедъ, отъ ревность Христіанскѫ събори и разори совершенно прочутыя-тъ и отъ 1800 годины уважаемыя-тъ поганскый храмъ на Богыніѫ Димитрѫ. Отъ тамъ обратися на Пело-

понисъ (Морѫ), завладѣ и разграби на пѫть града Мегара, и прешедъ безъ сопротивленіе тѣсныя-тъ Коріноскый прешеекъ, (защо Геронтій, кой-то го пазяше, поспѣшилъ да ся оттегли, както по-напредь отъ Өермопνлѫ, щомъ го чулъ че приближава,) завладѣлъ наредъ Корінөа, Аргосъ, и другы градовы и села даже до Спартѫ и Лакедемоніѭ, и плѣнилъ и опустошилъ все що срѣщнѫлъ и намѣрилъ. Тыя работы не можи по-вече да търпи Стилихонъ, и едно за да накаже Готөы-ты за неисказаны-ты имъ пакости, а друго за да покаже услугы на Восточно-то царство, и да може такà да сполучи вьрху него прежны-ты свои тайны намѣренія, приготви ся пакъ да пойде въ Гредіѭ да гы біе, като мысляше че, ни Аркадій кой-то бѣ неспособенъ да има своіѭ воліѭ, ни Еνтропій, кой-то зарадь Руфіна до тогазь пріятель му ся показваше, немахѫ да му ся сопротивять. Влѣзе убо съ войскы-ты западны на пролѣть въ корабы-ты отъ Равенско-то пристанище, и понеже времято бѣше хубаво, за малко преминѫ море-то благополучно, и излѣзе на Пелопонисъ, гдѣ-то срѣщнѫвся съ Готөы-ты уже умалени, удари и побѣди гы нѣколико пѫти, и най-сетнѣ забиколи и заприщи гы въ Аркадійскы-ты планины на горѫ-тѫ Філоіѭ, и като пресече рѣкѫ-тѫ минующѫіѫ покрай неіѭ горѫ, отъ коіѫ-то рѣкѫ они само можахѫ да піѭтъ водѫ, непремѣнно щяше да гы принуди отъ гладъ, отъ жадъ, и отъ болесть да му ся предадѫтъ. Но като увѣренъ веке въ успѣ-

-тъ си, той има безумство-то да ся предаде еднѫ вечерь на позорищны женскы игры, кои-то много обычаше, а пакъ войни-ти му, вмѣсто да стоятъ на стражѧ, распрѣснѫхѫся тукъ тамѣ за плѣнь по поле-то. Отъ това воспользовався прозорливый Аларихъ, дигнѫся скоро съ войскы-ты си и съ сичкѫ-тѫ си плѣнь презъ нощь-тѫ, и догдѣ го осѣтятъ онъ си отиде презъ горы-ты и преминѫ безвредно Коринѳскыя-тъ прешеекъ, а отъ тамъ незабавно ся дрьпнѫ на Ипиръ гдѣ-то, слѣдующи да плѣни и да граби, сполучи слѣдъ малко да убѣди Еѵтропіа и Аркадіа да ся премирятъ съ него и да му дадѫтъ все що искаше. Вещественно тіи, понеже завиждахѫ Стилихону за военны-ты му успѣхы, и ся бояхѫ да не бы, като порази Готѳы-ты, да ся обърне и на самаго Цариграда, и имъ наложи свои-ты славолюбивы щенія, искахѫ всякымъ образомъ да прекѫснѫтъ военны-ты му нашествія на Восточно-Римскы-ты области, и за това поспѣшихѫ да припознаіѫтъ Алариха съ царскѫ высокѫ заповѣдь началникъ на Восточнѫ-тѫ Іллѵріѭ, коя-то объемаше и самѫ Греціѭ, и главенъ военачалникъ на сичкы-ты тамошны царскы войскы. Така Аларихъ пріа отличнѫ наградѫ за свои-ты убійства, грабежи, и опустошенія; а Стилихонъ, като немаше веке що да прави. завърнѫся съ войскы-ты си на Італіѭ; царь Аркадій по совѣтъ Еѵтропіевъ, като за да му отвьрне за показаны-ты му на царство-то услугы, объяви го въ сенатъ-тъ врагъ на царство-то, и повелѣ та

му отнехѫ сичкы-ты имоты що имаше на востокъ, кое-то докара не малкѫ враждѫ между двама-та братія цари. Отъ тамъ насетнѣ Евнухъ Евтропій станѫ всемогущъ при царя Аркадіа, и правяше въ своіѫ вещественнѫ или славолюбивѫ ползѫ неисказаны свирѣпости, неправды и лошевины (1).

30 Между това Цареградскый Патріархъ Нектарій умрѣ на 26 Сентемвріа 397 л., и освень Александрійскаго Патріарха Θеофіла, кой-то искаше да положи на негово мѣсто приверженника своего Александрійскаго священника Ісідора, сички-ти други въ Цариградъ присѫтствующи Архіереи, клирици, и мірци, собравшеся по обычаю, избрахѫ за Патріархъ вышепомянѫтаго Іоанна Златоустаго, кому-то добрина-та, ученіе-то, и краснорѣчіе-то бѣхѫ прочути по сичкый Востокъ, и царь Аркадій одобри това избраніе (1). А понеже ся бояхѫ да не бы да го не пусне Антіохійскый народъ кой-то го много обычаше, или да не ще да пріемне и самъ Іоаннъ, кой-то бѣгаше отъ такыва почести, Аркадій проводи тайно на Антіохіѭ комита Восточнаго Астеріа, кой-то излъга Іоанна та го изведе изъ градъ-тъ съсъ причинѫ че ужь ще пойдѫтъ на едно да видятъ мученическы-ты гробища, и тъй го грабнѫ отъ тамъ и заведе на Цариградъ, гдѣ-то вси го посрѣшнѫхѫ и въведохѫ торжественно. Θеофілъ Александрійскый обаче постоянствуваше да ся противи на посвященіе-то му; но Евнухъ Евтропій, кой-то той-зи пѫть помагаше на добро-то, призва Θеофіла особенно, и

показавъ му нѣкои-си укорителны жалбы що бѣхж дали насрѣщж му, »или, рече му, ще посватишь Іоанна, или щж повелѣйж съ тыя жалбы на Сvнодъ-тъ да тя сѫди.» И тъй Ѳеофілъ убоявся посвати самъ Іоанна Патріархъ Цареградскый на 26 Февруаріа 398 л., но съ намѣреніе тайно да си отмьсти по-сетнѣ щомъ намѣри за това благопріятно время. Това время не ся забави да дойде, защо Іоаннъ, воспитанъ въ уединеніе и далечь отъ мірскж-тж політікж, и упражняемъ само въ ученіе и въ строго испълненіе на Хрістіанскы-ты добродѣтели, баше человѣкъ простъ и отворенъ, и гледаше само длъжности-ты си, и ако да имаше дълбокъ умъ и разумъ, не умѣяше обаче да ласкае и да ся обхожда пріятно съ голѣмцы-ты. Того ради, щомъ възлѣзе на престолъ-тъ, станж съ строго-то си добродѣтелно обхожденіе оиразенъ на сичкы-ты мірскы и духовны чиновницы, защо хванж іавно въ проповѣданія-та си да удри чрезвычайно-то развращеніе, безмѣрны-ты иждивенія, и голѣмы-ты славолюбія, пишности, и насажденія на сичкы-ты. Много пѫти онъ уничижаваше лично и самаго Еvтропіа, кога-то други-ти му ся кланяхж, и му правяхж ласканія като второму царю, за това и Еvтропій самъ хванж да го мрази (2).

31 Той Еvтропій обаче има слѣдъ малко велика потрѣбж отъ Святаго Іоанна: Защо, кога-то онъ бѣ станалъ всемогущъ, какъ-то рекохмы, жители-ти го мразяхж до смърти, и особенно Готѳинъ Гайна содѣвшій на убитіе-то Руфиново, и за

това названный главенъ военачалникъ на царството-то, завиждаше му твърдѣ много за безмѣрнѫ-тѫ му силѫ и славѫ, и за голѣмы-ты му отъ неправдѫ струпаны богатства, и не търпяше да служи той храбръ юнакъ, подъ скопца женовитаго. За да го хвърли убо и да може да ся издигне на негово мѣсто, согласися тайно съ едного сродника своего Готѳа именемъ Тривигилда, саномъ комита, кой-то бяше тысященачалникъ на царскы-ты въ Фрѵгіѭ Готѳы и другы войны, и по това согласіе Тривигилдъ, отшедъ на Фрѵгіѭ, дигнѫ главѫ противу царско-то Правителство, и плѣни и опустоши сичкѫ Малѫ Асіѭ. На тоя слухъ Гайна ся показа Еѵтропію като огнь противу Тривигилда, и онъ прелыщенъ отъ такыва поверхности, совѣтова царю Аркадію да проводи него съ войскы-ты си, и тыя по-вече-то Готѳы, противу Тривигилда, какъ-то и другъ единъ нему привърженъ военачалникъ Леонъ совсѣмъ недостоинъ. Гайна като отиде, до нѣкое время ся приструваше все че работи за царь-тъ и за Еѵтропіа, но тайно не преставаше да върши въ ползѫ на Тривигилда; а когато онъ, слѣдъ като избѣгнѫ съ неговѫ тайнѫ помощь отъ двѣ много бѣдственны положенія, въ кои-то бѣхѫ го заприщили жители-ти въ Памфѵліѭ, можи нощемъ да нападне на Леона и да му истреби войскѫ-тѫ, Гайна ползуяся отъ сіе обстоятелство, дерзнѫ іавно да пише Аркадію, »че Тривигилдъ былъ непобѣдимъ, че ни той ни други не могли да му сторятъ нищо, и че Негово Величе-

ство съ единъ законъ издаденъ нарочно отъ Аркадіа. Сега убо зла-та му участь поработила като да дойде самъ да иска прибѣжище тамъ, гдѣ-то онъ бѣ направилъ да нема прибѣжище. Слѣдователно царь-тъ проводи стражи да го зьмнѫтъ на силѫ вѫтре отъ церквѫ-тѫ, и народъ-тъ іаростенъ струпася и го пщяше; но Св. Іоаннъ Златоустъ излазя насрѣщѫ имъ, и не ще да го предаде; они же улавятъ него, и го закарватъ при царь-тъ като противникъ на заповѣдь-тѫ му. Іоаннъ ся исправя предъ него дерзновенно, и го убѣждава да остави Еvтропіа да сѣди недокаченъ въ церквѫ. Това услышавше войни-ти, събрахѫся сички колко-то имаше у Цариградъ, и заградивше палаты-ты, начахѫ да выкатъ и да крящятъ, за да имъ ся нредаде и да ся накаже за злодѣйствата си Еvтропій. Царь-тъ ся іави предъ нихъ, и слѣдъ много увѣщанія и даже съ теплы моленія едва гы укротява и убѣждава че не трѣба да ся нарушава священно-то прибѣжище. Тіи ся така разидохѫ, но народъ-тъ ся никакъ не умири, и цѣлѫ нощь ходяше по улицы-ты, и ся пытахѫ едни-другы защо да защищаватъ единъ такъвъ-зи неправедникъ и злосторникъ, и не го дръннѫтъ да го накажѫтъ по достойнство-то му. А наутре ся струпахѫ многочисленни пакъ въ церквѫ-тѫ, и търсяхѫ съ распалены очи Еvтропіа, кой-то ухвативси въ олтарь-тъ за святѫіѫ трапезѫ, стояше поблѣднѣлъ и пожълтѣлъ като мьртъвъ, и трепераше като листъ отъ вѣтръ. Въ такова положеніе

Св. Іоаннъ излазя дерзостно предъ народъ-тъ, и съ сичкж-тж си Патріаршескж достойность изговаря прехвалното онова слово, кое-то знаіжтъ вси кои-то ся учатъ Еллинскый языкъ, и кое-то начева съ тыя достопамятны рѣчи: Ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ νῦν εὔκαιρον εἰπεῖν· ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης т. е. *всегда убо, наипаче же нынѣ, благовременно рещи: суета суетныхъ, и вся суетная.* Съ това слово онъ, не само укротява разіаренныя-тъ народъ, но го докарва да ся умили за Евтропіево-то злощастіе даже и до сльзы, и да ся разъиде съ желаніемъ да ся умилостиви царь-тъ връху него. Совсѣмъ тѣмъ Евтропіа, изшедшаго послѣ нощіж изъ церквж-тж за да ся скрые на друго мѣсто, уловихж го царски-ти стражи, и го предадохж на сждилище-то, гдѣ-то бы осжденъ да загуби сичкы-ты си сановы, тітлы, и чиновы и да ся проводи на всегдашно заточеніе въ острова Кvпра, както ся и проводи съ строгж царскж заповѣдь по мѣсеца Августа. Но то не стигнж на неговы-ты непріятели боящыся да не бы пакъ да му въздаде царь-тъ прежны-ты почести и го турне въ положеніе да си отмьсти, и слѣдъ ново укореніе отъ тѣхнж странж че ужь былъ похитилъ царскы-ты правдины, слѣдъ малко онъ бы докаранъ отъ Кvпра на Пантихъ при Халкидона, и отново сжденъ, осжденъ, и закланъ (1).

32 Слѣдъ Евтропіево-то убитіе, царица Евдоксія, сама управляема отъ свои-ты скопцы и жены, владѣяше совершено надъ Аркадіа, и на-

зываема до тогазь по древный обычай *Сіятелнѣй-ша* (ἐπιφανεστάτη), прія на 9 Іануарія 400 *л.* названіе *Августа*, кое-то до тогазь само на царіе-то ся даваше. А Гайна и Тривигилдъ соединившеся вачахѫ да правятъ новы грабежи и опустошенія въ Асіѭ, а послѣ първый-тъ отиде съ войскы-ты си на Халкидона, а вторый-тъ при Елиспонта на Лампсакъ. Цареграждане-ти надъ това быхѫ премного устрашени, и Аркадій, такожде устрашенъ, по увѣщаніе на совѣтъ-тъ прати на Гайна извѣстіе че е готовъ да го възблагодари, само да каже какво иска. Гайна поиска да му ся предадѫтъ троица отъ най-голѣмы-ты царскы сановницы, сирѣчь консулъ и преторійскый префектъ Аѵреліанъ, Сатурнинъ познатый даже отъ Валентініаново-то время и нынѣ съ консулы-ты сопричисленный, и комитъ Іоаннъ любимецъ Еѵдоксіинъ и тайносовѣтникъ Аркадіевъ. Тіи мѫжи щомъ ся научихѫ за Гайново-то прошеніе, склонихѫ ся да ся пожертвоватъ за общѫ ползѫ, и тъй отидохѫ и ся предадохѫ на Гайна; но той ходатайствомъ Св. Іоанна Златоустаго, като имъ подложи вратовы-ты подъ ножъ-тъ за устрашеніе, подари имъ животъ-тъ и гы прати на заточеніе. Послѣ, за да ся положатъ примирителни-ти условія и негови и Тривигилдови, онъ поиска да пойде самъ Аркадій при него, и тъй като ся разговорихѫ и согласихѫ Гайна и Аркадій на Халкидонъ въ церквѫ-тѫ Св. Еѵфиміи, и ся заклехѫ и двама-та че нема веке да ся повредятъ единъ другы, Гайна и

[illegible] (2).

[illegible] Гайна не ся забави [illegible] расположенiе, а причина за това [illegible] приключенiе. Святiй Iоаннъ Златоустъ, [illegible] велика ревность за да приведе Готы-ты да станатъ православни, бѣ [illegible] Готы священницы, и едны отъ тѣхъ бѣ [illegible] Дунавъ-тъ за да поучаватъ [illegible]-то единородны-ты си Готы, а други [illegible] вѫтре въ Цариградъ за да преобразятъ [illegible]-то тамо живущи-ты. На православни-ты Цариградски Готы онъ бѣ далъ и особена [illegible], черква-та св. Апостола Павла, за да [illegible] своя и народна, и за да си четатъ и [illegible] въ нея на свой языкъ, както-то и [illegible] си имать днесь една такъва церква [illegible] отъ 1849 л. насамъ. Въ нея [illegible] чете слово Божiе, и сичка священна [illegible] на Готски языкъ, а и самъ даже многажды [illegible] въ нея и поучаваше Готы-ты чрезъ [illegible] Гръцкы и Готскы (1). То-[illegible] Гайна, началникъ и предстатель

на Аріанскы-ты Готѳы, не можи да търпи хладнокровно успѣхъ-тъ на православіе-то между единоплеменны-ты свои, и отличны-ты почести и преимущества кои-то ся отдавахѫ така на православны-ты Готѳы, кога-то на Аріаны-ты, какъ-то и на вси другы еретицы, бѣше строго запретено отъ Ѳеодосіевъ законъ, не само да иматъ особнѫ церквѫ въ Цариградъ, но даже и да ся пріематъ въ православны-ты церкви, и така тіи бѣхѫ принуждени да ходятъ вънъ отъ Цариградъ да ся църкуватъ подъ сѣни. Гайна убо поиска отъ Аркадіа да ся даде и на тождеславны-ты нему Аріанскы Готѳы една отъ Цареградскы-ты церквы, защо не е, каже, ни праведно ни прилично той, главенъ военачалникъ на Римско-то царство, да ходи вънъ отъ стѣны-ты градскы за да ся моли Богу. Аркадій му ся вречe, и прати извѣстіе до Патріарха Іоанна. Но онъ отшедъ при него съсъ присѫтствующы-ты епіскопы, представи му достолѣпно че не може да отеме отъ православны-ты церквѫ за да ѭ даде на еретицы, и самаго Гайна послѣ нарочно призваннаго предъ царь-тъ обличи че исканіе-то му бѣ противно на Ѳеодосіевыя-тъ реченый законъ, и че неприличаше нему Гайну, кой-то отъ начала не бѣше нищо, а послѣ съ благоволенія и благодѣянія-та царскы бѣ ся възвысилъ на толикѫ славѫ и почесть, и бѣ ся клятвенно обѣщалъ да ся повинува на царскы-ты законы, сега да иска да гы нарушава. Върху това Гайна ся дръпнѫ посраменъ, но съ намѣреніе тай-

но да си отмъсти и царю и Іоанну (2).

34 Слѣдъ малко напестинѫ онъ, повелѣвающій, като главенъ военачалникъ, на сичкы-ты царскы войскы пѣши и конницы, задърже въ Цариградъ отъ нихъ само Готы, а вси другы-ты распрати вънъ съ различны причины по окрестны-ты градовы и села. Намѣреніе-то му бѣше да нападне съ тыя Готы първо на сарафскы-ты торжища, и да имъ разграби сичко-то злато и сребро, а послѣ да ся обърне на сичкы-ты жители сплашены и безъ защитѫ, и да направи връху имъ общѫ сѣчь и плѣнь. Но намѣреніе-то му ся откры, и саррафи-ти преварихѫ та си прибрахѫ и скрыхѫ сичко-то сребро и злато. Убоявся онъ тогазь да не бы царь Аркадій, извѣстився за враждебны-ты му намѣренія, зьмне мѣркы на срѣщѫ му, проводилъ войны три пѫти презъ нощь-тѫ да запалятъ царскы-ты палаты, и три-ты пѫти ся върнѫли съ трепетомъ казующе че палати-ти ся пазили отъ всекъдѣ отъ многочисленнѫ Римскѫ войскѫ. Онъ като не вѣрвалъ защо зналъ че нема Римскѫ войскѫ въ Цариградъ, отишьлъ послѣ и самъ, и видѣвъ съ очи-ты си че това было истинно, помыслилъ че царь Аркадій позналъ намѣренія-та му, удържалъ тайно тѫѭ войскѫ при себе си, и убоявся да не бы да свика и другы-ты отъ вънъ, остави половинѫ-тѫ си Готы въ Цариградъ, а съ другѫ-тѫ половинѫ излѣзе вънъ на Евдомъ съ причинѫ че былъ ужъ боленъ, а истинно съ намѣреніе да ся оздрави отъ вънкашнѧ странѫ, а че

тогазь да нападне съ сичкы-ты си силы на градъ-тъ, и да го опустоши. Но граждане-ти усѣщатъ работѫ-тѫ, и возставше отъ сѣкѫдѣ, нападатъ на Готѳы-ты кои-то бѣхѫ остали вѫтре, убиватъ имъ много люди, и принуждаватъ по-вечето да побѣгнѫтъ на вънъ. Гайна ся затеклъ па тоя слухъ, но граждане-ти затворили градскы-ты двери, и едни стрѣлятъ отъ врьхъ стѣны-ты и го пропѫждатъ, а други-ти избиватъ по улицы-ты колко-то Готѳы срѣщѫтъ, и многина живы улавятъ; а нѣкои до 7000, кои-то прибѣгли и ся затворили въ вышереченѫ-тѫ Готѳскѫ православнѫ церковь, они дали огнь на церквѫ-тѫ, и гы изгорили съ церквѫ-тѫ наедно. Това станѫло на 12 Іуліа 400 л. (1).

35 Открытъ веке совершенно, и за това прогласшенъ отъ Аркадіа врагъ на царство-то, Гайна немаше да стори друго, освенъ да ся обърне на отворенѫ войнѫ. Прибра си убо войскы-ты Готѳскы, и ся дръпнѫ отъ Цариградъ съ намѣреніе да завладѣе Ѳракіѭ. Но като ходи тукъ тамѣ, и намѣри сичкы-ты градища добрѣ укрѣпены и затворены, а жители-ти отъ села-та прибѣгнѫлы и прибраны вѫтре съ сичко що имали, така що Готѳи-ти не намѣрихѫ ни за тѣхъ ни за коніе-ты си хранѫ, Гайна ся управи на Пропонтідѫ презъ Ѳракійскыя-тъ полуостровъ за да мине пакъ като напредь на Асіѭ, коѭ-то помысли че щеше полесно да завладѣе. Но Аркадій избра и проводи скоро презъ Асіѭ насрѣщѫ му единъ храбръ и

искусенъ военачалникъ именемъ Фравита, родомъ Готѳъ и той по вѣренъ, кой-то пристигнѫ съ време на Асійскыя-тъ брегъ Еллиспонта, и ся упрѣ на минуваніе-то му. Слѣдъ нѣколко время обаче Гайна като немаше корабы, сочета едно съсъ друго бревна, и направи саловы, на кои-то дерзнѫ да натовари кони, оружія, и часть отъ войны-ты си, и гы проводи да минѫтъ и завладѣіѫтъ града Лампсака. Но Фравита, нападъ врьху имъ средъ море-то съ войскы-ты си уже добрѣ обучены, чрезъ корабы іагкы и добры, удари саловы-ты едны слѣдъ другы, и гы разби и испотруши, и тъй изби и издави сичкы-ты оныя Готѳскы войны (1). Това видѣвъ Гайна отъ отстрѣщныя-тъ брегъ, гдѣ-то бѣ осталъ съ другы-ты си войскы, отчаяся отъ минуваніе-то на Еллиспонтъ-тъ, и ся дръпнѫ назадъ презъ Ѳракіѭ, върващи скоро отъ страхъ да го не пристигне Фравита, и като посѣче за отмьщеніе колко-то Греко-Римляны войны имаше въ войскы-ты си, управися скоро на Дунавъ-тъ, и минѫ тѫіѫ рѣкѫ съ намѣреніе да ся засели тамъ нѣгдѣ въ ветхы-ты Готѳскы жилища (2).

ГЛАВА III.

ВЛАДО I.

1. Тогавашный царь Унновъ Владо посрѣща враждебно Гайна и Готѳы-ты му, кои-то и побѣдивъ покорява, а Гайну убитому отрѣзва главѫ-тѫ и ѭ провожда даръ Аркадію, кой-то възблагодарився направи съ него пріятелскы договоръ. — 2 Бѣглеци нѣкои войни Грекоримски похождатъ на Ѳракіѭ и ѭ плѣнѭтъ подъ названіемъ Унни, но военачалникъ Фравита гы побѣждава и покорява. — 3 Аларикъ ся прогласява краль Готѳомъ, и воюва на Італіѭ; Стилихонъ два пѫти го ударя съ лукавство, и побѣдивъ принуждава го да побѣгне почти безъ войскѫ. — 4 За да може да испълне свои-ты славолюбиви намѣренія, Стилихонъ послѣ ся согласява съ Аларика да завладѣѭтъ заедно восточнѫ Іллvріѭ. — 5 Препятствіе на това става Радогайсъ воевавшій на Італіѭ съ многочисленнѫ войскѫ; но Унни-ти съ царя своего помагатъ Римляномъ, и тъй Радогайсъ ся побѣждава, улавя, и убива, а войни-ти му ся покоряватъ и ся продаватъ като роби. — 6 Стилихонъ хваща пакъ да ся готви за Іллvріѭ, но нови отъ Галліѭ препятствія го задържаватъ. Аларикъ же, не

терпя веке да го чака, отходи съ войскы-ты си до Норикѫ, отъ гдѣ-тс, за да не влѣзе въ Італіѭ, едвамъ го Стилихонъ убѣждава да ся върне обѣщаніемъ на 4000 літры злато заплатѫ. — 7 * Между това царь Аркадій умира, и Θеодосій II ся воцарява; нови Стилихонови коварства, и негово-то най-сетнѣ паденіе и убіеніе. — 8 Аларикъ ище обѣщанѫ-тѫ му заплата, и на отрицателныя-тъ Оноріевъ отвѣтъ, влазя въ Італіѭ, осаждава Римъ, и отъ гладъ Римляне-ти заключаватъ съ него миръ съ тежчайши условія. — 9 Унни-ти си развалятъ пріятелство-то съ Гръкоримскѫ-тѫ имперіѭ; защо? — Минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ въ Мѵсіѭ Марсовѫ крѣпость, влазятъ и въ Θракіѭ, и ѭ плѣнятъ: Грекоримскый военачалникъ го лъже, и составлява тайно предателство между чиновницы-ты му, и тъй онъ ся принуждава да ся върне съ вредѫ задъ Дунавъ-тъ. — 11 Онорій, вмѣсто да си испълни обѣщанія-та къ Аларику, привыква изъ Далмаціѭ 6000 войны за Римъ, кои-то обаче Аларикъ посрѣща и избива. — 12 Призванный изъ Паннюніѭ Атаулфъ на Аларика женинъ братъ, посрѣща такожде при Пизѫ Олѵмпія съ Римляны и съ триста Унны, кой-то и го побѣждава, но не го възбранява да ся съедини съ Аларика; паденіе и наказаніе Олѵмпіево. — 13 Договори за миръ на Римяни съ Аларика; безумство Іовіево; разгнѣвеніе Аларикиво и подвиженіе за Римъ; клетва при Онорія за непримиреніе съ него. — 14 Размыслився по пѫть Аларикъ провожда епископы до Онорія за миръ съ умѣреннѣйши условія; но по причинѫ на клетвѫ-тѫ си министри-ти му гы непріематъ. — 15 Аларикъ осажда отново Римъ, и го принуждава да му ся предаде; прогласява низверженіе-то Оноріево и постава за царь Римскый Аттала, съ кого-то първо отходи та осаждава Равеннѫ, но послѣ го умразява, и дига осадѫ-тѫ. — 16 Сваля Аттала отъ престолъ-тъ, и му отдава Римъ; захващатся нови разго-

вори за миръ; но Сарово вѣроломно дѣяніе прекъсва тыя разговоры, и Аларикъ осадивъ и завладѣвъ отнова града Рима, предава го войномъ на разграбленіе. — 17 Зема послѣ и другы градовы, проважда на Сициліѭ войны и корабы, кои-то ся погрузяватъ, и ся дръпва на Косенца гдѣ-то и умира. — 18 Наслѣдникъ неговъ Атаулфъ минува въ полуденнѫ Галліѭ, примирява ся съ Онорія, оженя ся за сестрѫ му Плацидія, и утвърждава тамъ Висиготеско-то кралство.

1 Кога-то Гайна ся управяше къмъ Дунавъ-тъ, Унни-ти уже владѣяхѫ свободно надъ сичкы-ты задъ Дунавскы страны, кои-то по-напредь бѣхѫ подъ Готеско владѣніе, и реченый Гайна злѣ помыслилъ че може да ся учреди въ тыя страны. Тогазь царь и завоеватель Уннскый бѣ ся уже преставилъ, и на негово мѣсто царуваше Владо (1). Греко-Римски-ти писатели, изъ кои-то самы по нужды черпимъ нашѫ-тѫ історіѭ, не ны оставили нищо забѣлѣжено за това вѫтрешно Уннско событіе, и за това не знаемъ точно кога Бѣломиръ е умрѣлъ, и кога Владо ся е воцарилъ, нито пакъ сынъ ли или що е былъ той Бѣломиру. Какъ да е да е, онъ щомъ чулъ че Гайна съ Готы-ты свои преминѫлъ Дунавъ-тъ, събралъ скоро войскы-ты си, и отишьлъ на срѣщѫ имъ, защо мыслилъ че не му поносило никакъ да имъ позволи да ся населятъ въ царство-то му такива немирни и злосторници варвары, кои-то бы могли да подбадатъ и неговы-ты подданницы, отъ начала Унномъ покорившіяся Готы, да ся соединятъ съ тѣхъ единъ день, да възстанѫтъ противу Унны-ты,

и да искатъ да гы испѫдятъ отъ древны-ты имъ тыя жилища. Владо предпочелъ убо да гы удари и покори днесь, кога-то, доста умалени, бѣхѫ и отъ задь гоними отъ Аркадіевы-ты войскы. Въ такова положеніе Гайна и Готѳи-ти му, като не можахѫ ни назадь ни напредь да отидятъ, бихѫ ся съ Унны-ты отчаянно, и можихѫ съ храбрость-тѫ си да ся крѣпятъ за нѣколко время; но понеже, колчимъ правяхѫ битвѫ, все загубвахѫ доволно отъ свои-ты, и немахѫ отъ кѫдѣ да подновяватъ силы-ты си, а най-послѣ и самъ Гайна, съ сичкѫ-тѫ храбрость що показа въ сраженіе-то, паднѫ и ся уби, остали-ти Готѳски войни ся покорихѫ Унномъ, и останѫхѫ тѣхни подданници.

А Владо, за да покаже на Греко-Римляни-ты че ужь за тѣхнѫ ползѫ сторилъ Готѳомъ тѫіѫ войнѫ, и да ся въсползова политическы отъ едно дѣло, кое-то за своіѫ веществеиѫ ползѫ бѣ въсприілъ, отрѣза главѫ-тѫ Гайновѫ, и іѫ проводи царю Аркадію, кой-то іѫ пріе съ голѣмо благодареніе, и іѫ даде та іѫ посехѫ тържественно по улицы-ты на 3 Іаннуаріа 401 л. А за да покаже Владу и Унномъ благодареніе-то си, проводи имъ много даровы, и направи съ тѣхъ пріятелскы союзъ (2).

2 Слѣдъ малко, нѣкои-си отъ оныя, кои-то служили въ Греко-Римскы-ты войскы, побѣгше совокупилися на различны полчища, и подъ названіемъ *Унны* ходили по села-та Ѳракійскы и плѣнили (1). Аркадій проводи насрѣщѫ имъ вышепомянѫ-

таго военачалника Готөа Фривита, кой-то ударивъ съ войскы-ты си реченны-ты пленители, уби множина отъ тѣхъ, и другы-ты покори, и така уведе миръ и покой между уплашены-ты жители Өракійскы (2). Филосторгъ (3) и Созоменъ (4) казватъ че тіи пленители были ужь истинни Унни пришедше отъ задъ Дунавъ-тъ. Но то не е никакъ вѣроятно, защо Владо царь Унискый, сотворивъ преди малко пріятелскы союзъ съ Аркадія не бы пуснѫлъ Унны-ты свои подданницы да воюватъ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ безъ причинѫ; и ако бѣ ималъ причинѫ да си развали пріятелство-то съ Аркадія, современни-ти списатели требваше да го кажѫтъ. Филосторгъ и Созоменъ убо ся погрѣшили, и отъ тѣхнѫ-тѫ погрѣшкѫ излъганъ Нікифоръ Каллістъ прилага даже и че тіи Унни плѣняще Өракіѭ имали предводитель сама-го Влада (5).

3 Между това Аларикъ князь Готөскый, кой-то отъ Аркадіѭ бѣ ся назвалъ и учредилъ началникъ на Восточнѫ-тѫ Иллvріѭ (1) прибра тамъ подъ власть-тѫ си почти сичкы-ты свои соплеменницы; а тіи, радостни да иматъ такъвъ храбръ и достоинъ началникъ, единъ день согласившеся турнѫли го по свой народенъ обычай на щитъ, и воздвигше прогласили го восторжнимъ восклицаніемъ свой краль. Отъ тамо Аларику, совѣтъ сотворившу съ чиновницы-ты свои, не ся видѣло веке за прилично да слугува другымъ, и поискалъ съ подвигъ воинственъ да си спечели кральство (2); и като

мыслилъ видися, Стилихоновы-ты отъ Італіѭ на Елладѫ противу него воеванія и пакости, пожелалъ да обърне на татакъ оружія-та си, и, ако бы было възможно, да завладѣе Римъ, и да учреди кральство-то си въ самѫ Італіѭ. За това, намѣривъ угодно время кога-то Римски-ти легіони бѣхѫ употребени въ Ретіѭ (Славоніѭ) противу нѣкои-си варвары тамо нападнѫлы, онъ, втургнѫвся неіѫ годинѫ презъ зимѫ съ свои-ты Готескы войскы, минѫлъ нечаянно Іуліанскы-ты Алпы (планины), и вшедъ въ Італіѭ, завладѣлъ нѣкои и другы градовы, и навелъ страхъ и ужасъ на вси Італіанцы, кои-то, за да ся избавятъ, хванѫли да бѣгатъ по Сардиніѭ, Корсикѫ, и Сициліѭ. Самъ царь Онорій на Миланъ, като немаше войскы, отъ страхъ мысляше да побѣгне и той презъ западны-ты алпы въ Галліѭ. Но искусный Стилихонъ, обѣщався да пойде скоро да доведе Римскы-ты легіоны отъ Ретіѭ, далъ Онорію дерзость да не бѣга, и ободрилъ сърдца-та на уплашены-ты граждаиы, кои-то и му ся врекли да ся упрѫтъ Аларику и да държатъ догдѣ онъ пойде и ся завърне отъ Ретіѭ. Така Стилихонъ тръгнѫлъ средъ зимѫ, и прешедъ Алпы-ты снѣгомъ и ледомъ покрытыя, пристигнѫлъ на Ретіѭ, и примирився съ варвары-ты, убѣдилъ гы даже да му дадѫтъ за помощь и часть отъ войны-ты свои, и тъй заповѣдавъ имъ да вървятъ скоро за Італіѭ наедно съ Римскы-ты легіоны, онъ ся завърнѫлъ преди нихъ съ легкы-ты конничны войны, и пристигнѫлъ на Ми-

ланъ, гдѣ-то го пріяли торжественно. Научився така Аларикъ че иде помощь Онорію, за да преварн работж-тж, пратилъ посланницы да му кажжтъ че трѣба незабавно, или да позволи Готѳомъ да ся населятъ въ Италіж, гдѣ-то щжтъ пріятелскы да живѣіжтъ съ Римляны-ты, или да стори битвж съ тѣхъ за да ся рѣши кой кому трѣба да остави мѣсто-то. Хитрый Стилихонъ, за да даде време на войскы-ты Римскы да пристигнжтъ, далъ отъ странж Оноріевж притворно отговоръ Аларику, че ся склонява да има Готѳы-ты за госты и пріятели ако щжтъ да ся населятъ, не въ Италіж, но задъ Алпы-ты въ Галліж и Іспаніж. Аларикъ ся склонилъ на това, и незабавно прошедъ рѣкж Падуж, запжтилъ ся съ войскы-ты си къмъ западны-ты Алпы, и пристигнжлъ близо при града Лигурійскаго Поллентіж (днесь село на рѣкж Танаро въ Педемонтъ малко подъ Кераско, отстоящее до двѣ левгы отъ Албж и до седемь отъ Асти,) гдѣ-то ся запрѣли да си починжтъ и да празнуватъ Хрістово Воскресеніе. Но Стилихонъ, щомъ му дошли и ся прибрали войскы-ты кои-то чакаше, тръгнжлъ подирѣ имъ, и ползуяся отъ совершено-то нерадѣніе въ кое-то намѣрилъ Готѳы-ты, далъ заповѣдь единому отъ воеводы-ты си поганину Саулу да нападне връху имъ съ конницы-ты Римскы и варварскы войскы, и да гы удари на врьхъ Великдень (3), безъ да мысли че было грѣхота да ся прави бой и кръвопролитіе на единъ такъвъ Свѣтлый день. Настжпенъ и ударенъ

така нечаянно Аларикъ, не ся забавилъ обаче да свика и да нареди войскы-ты си, и посрѣшнжвъ достойно непріятели-ты, показалъ сичкж-тж своіж войнственнж искусность. Посрѣди же битвж-тж, воевода-та на Аланы-ты, кои-то служали Римляномъ (4), укоренъ бывъ преди малко отъ Стилихона като подозрителенъ и невѣренъ, за да си покаже вѣрность-тж, устремился съ войны-ты си на посредъ Готѳы-ты, и като посѣклъ много отъ тѣхъ най-сетнѣ былъ убитъ. Отъ убіеніе-то му же Алани-ти оставше безъ началникъ, обратилися на бѣгство, и спорядъ тѣхъ хванжли да бѣгатъ и другы-ты Римскы войскы. Но Стилихонъ сіе видѣвъ притеклъ той-часъ съ пѣши-ты войскы, кои-то онъ до тогазъ държалъ на странж, и тъй сички ободрени ударили отнова Готѳы-ты толкозь силно, що имъ надвыли совершено, и гы прогнали доста далечь. Слѣдствіе на това было че Римляне-ти освободили сичкы-ты свои робы, заробили и отъ Готѳы-ты много души, а наедно съ тѣхъ и самы Аларикови женж и дѣца, и имъ оплѣнили сичко-то полчище. Аларикъ обаче пакъ не загубилъ дерзость-тж си, и кога-то Римляне-ти ся распръснжли по плѣнь, онъ прибравъ скоро останжлы-ты си войны, втургнжлся врьху имъ, и гы ударилъ и поразилъ така що си отврнжлъ Римляномъ за зло-то що они му бѣхж сторили, и можилъ да ся каже побѣдитель като малко по-напредь бѣ побѣжденъ. За това Оросій, като приказва тжіж битвж, дума за Римляны-ты че *бранящe побѣдили*,

и побѣдители побѣждени были (5). Совсѣмъ тѣмъ Римляне-ти упазили плѣнило-то си, и Аларикъ като му умалѣли войскы-ты, дръпнѫлся съ нихъ въ горы-ты Апенински, гдѣ-то безъ хранѫ, безъ нищо, искаше да стори миръ съ неприятели-ты си, и да ся върне назадь во своя си. Стилихонъ можаше лесно тамъ да му затвори пѫть-тъ; но боящися да не бы онъ тогазь отъ отчаяніе да ся хвърли въ сърдце-то на Италіѭ, согласися съ него че може свободно да си пойде съ войскы-ты си презъ кой-то пѫть бѣ дошьлъ, съ условіе да не правятъ они по пѫть никаквы пакости, и му отдаде женѫ-тѫ, удържавъ въ залогъ само дѣцата му. Така онъ тръгнѫлъ съ войнства-та си за Іуліанскы-ты Алпы, и Стилихонъ вървѣлъ съ своиты на близо подирѣ имъ за да гледа ужь да не бы да сторятъ зло, а съ намѣреніе да гы удари щомъ намѣри время и причинѫ. Войни варвари да вървятъ мирни по пѫть, и да не плѣнятъ ни грабятъ кога най-паче сѫ лишени отъ все, то бѣ почти невъзможно. Стилихонъ знаяше това, и щомъ дойшли при Веронѫ, гдѣ-то веке ся небояше да могѫтъ да ся обърнѫтъ къмъ средъ-Италіѭ, ползовався отъ малкы нѣкои тѣхны безчинія, казалъ имъ че престѫпили законъ-тъ на соглашенія-та си, и гы ударилъ съ сичкы-ты си войскы. Въ това ново сраженіе Готѳи и Римляне ся били юнашкы, и Стилихонъ самъ, какъ-то и Аларикъ, развили и показали изящнѫ дѣятелность, храбрость и искусность. Аларикъ даже, въ едно отъ стре-

мленія-та си въ сърдце-то на боя-тъ, безъ малко щялъ да ся улови робъ, ако Аланe-ти съ неумѣренж-тж си ревность не были направили смущеніе и бъркотіж въ войскж-тж. Аларикъ, като едвамъ тъй можилъ да избѣгне, прибралъ си назадь войскы-ты, и като ся управилъ скоро къмъ Алпы-ты гледалъ да намѣри пжть за вращаніе презъ горы-ты. Но Стилихонъ, кой-то го веке неоставялъ, preварилъ и го заприщилъ подъ еднж горж, гдѣ-то отъ гладъ и болесть войни-ти му кои умпрали а кои бѣгали при Римляны-ты. Така отчаянъ веке Аларикъ хвърлился най-сетнѣ съ малцынж презъ горы-ты, и ся завърнжлъ въ Іллvріж, съ іарость въ сърдце-то противу лукаваго Стилихона, и съ намѣреніе рѣшително да си отмьсти, щомъ ся отново приготви, за зло-то що му Римляне направили съ прелесть паче нежели съ храбрость (6).

4 Но преди да си тури намѣреніе-то въ дѣйствіе, Стилихонъ кой-то, не доволенъ що управляваше Онорія, бѣ отъ давно намыслилъ да стане пъленъ владѣтель на западнж-тж Римскж імперіж, тогазь, като гледаше че Правителство-то Аркадіево му бѣ противно и враждебно (1), помыслилъ че то му даваше благословнж причинж да развали пріятелство-то между двама-та братія царп, и тъй да отстрани совсѣмъ восточно-то царство отъ западно-то, и че тогази му бы было лесно да свали слабаго Онорія, и като немаше онъ дѣца, да покачи на царскыя-тъ престолъ сына

своего Евхеріа, кой-то отъ женѫ му Серінѫ бѣ Аркадію и Онорію стриковиченъ сынъ. За да извърши това, онъ помыслилъ че трѣба да отнеме восточнѫ-тѫ Іллvріѭ отъ восточно-то царство, и да ѭ приложи западному, и тъй да вкорени враждѫ-тѫ между двѣ-ты імперіи. Но за това му требваше помощникъ, и такъвъ онъ помыслилъ че може да му стане храбрый Аларикъ. Отправился убо до него, ако и да бѣше му главенъ непріятель, и му предложилъ да го назове отъ Оноріевѫ странѫ главенъ воеводѫ на Іллvрійскы-ты царственны войскы, и да му плаща за това четыридесять кентинары злато, ако ще да му помогне на завладѣніе-то Восточныя Іллvріи, коя-то требвало, реклъ, да ся отдаде на западно-то царство, защо нему и отъ начала до Θеодосіа принадлежала (2). Аларикъ, кой-то не бѣше іоще готовъ за да си испълни отмъстителны-ты и завоевателны-ты намѣренія противу Италіѭ, не видѣ за сега безполезно да пріемне Стилихоновы-ты предложенія, и согласився събра войскы-ты си, и дигнѫвся съ тѣхъ отъ при-Далматійскѫ и при-паннонійскѫ-тѫ варварскѫ странѫ, гдѣ-то тогава бѣше, отиде, въ лѣто 405, на Ипиръ (Арнаутлукъ), гдѣ-то ся учреди край-море-то отъ Дvррахіонъ до Амвракійскыя-тъ заливъ, и сѣднѫ да чака Стилихона, кой-то бѣше ся вреклъ да дойде такожде съ многочисленны войскы, и тогазь заедно да захванѫтъ завладѣніе-то на Восточнѫ-тѫ Іллvріѭ съ главнаго ѝ града Солуна. За увѣреніе на слово-то си

Стилихонъ бѣ далъ тогази въ залогъ Аларику младаго Аетія, кой-то бы толкова прочутъ на сетнѣ; и за да пресѣче всяко сношеніе съ восточно-то царство, заповѣдалъ да вардятъ по Западны-ты пристанища и да не пущатъ никой корабъ отъ Аркадіевы-ты владѣнія да пристане (3).

5 Но като тъй приготви и сброи Стилихонъ тѫзь работѫ, едно важно приключеніе отъ къмъ сѣверъ нападнѫ нечаянно на Італіѭ, и го принуди да отложи воеваніе-то си на Іллѵріѭ. Нѣкой-си Германскый князъ именемъ Радогайсъ (1), неизвѣстно добрѣ отъ коѭ странѫ и по коѭ причинѫ, събравъ, по нѣкои-си, до 200, и по нѣкои другы, до 400 хыляды (2) души войскѫ отъ различны Келтійскы и Германскы народы (3), дигнѫ войнѫ противу Римско-то царство, и ся запъти да мине Дунавъ-тъ и Алпы-ты и послѣ да влѣзе въ Італіѭ и да покори и истреби славнаго града Римъ, негли за да освободи коренно така Германскы-ты народы отъ тяжко-то за нихъ Римское иго. Като чухѫ това ужасно воеваніе, горки-ти Римляне и Італіяне ся растреперахѫ въ кѫщи-ты си. А Стилихонъ, кой-то самъ почти между нихъ не загуби дерзость-тѫ си, распрати скоро вънъ и вътре въ Італіѭ заповѣди за помощь и войскѫ, затечеся и самъ на Тицинумъ (Павіѭ) гдѣ-то учреди главно-то Римско полчище, и повелѣ да ся съберѫтъ тамо сички, съ намѣреніе, ако престигне, да пойде съ тѣхъ да посрѣщне непріятель-тъ, и да му ся упре на минуваніе-то му презъ Ду-

навъ-тъ. Но Радогайсъ го превари (4), и вшедъ въ Італіѭ плѣни и развали много градовы и села, и отиде та осади въ Тосканѫ великаго града Флоренціѭ. Колко и да были войскы-ты му както рекохмы многочисленны, обаче Радогайсъ не знаилъ какъ ся прави война, и Флорентійски-ти граждане можили да ся укрѣпятъ и забранятъ до нѣколко врѣмя противу безчинны-ты му движенія и неискусны удары и нападенія. То дало врѣмя Стилихону да дочака и прибере въ полчище-то си сичкы-ты ожидаемы войскы, и тъй совокупилъ еднѫ доста многочисленнѫ войскѫ составляемѫ отъ тридесятъ легіоны Римскы, и отъ доволны союзницы чужденцы, сирѣчь Алапы Готѳы и Унны. Аланы-ты ній и по-напредъ видѣхмы че му бѣхѫ помогнѫли противу Аларика (5); Готѳи-ти же были до триста избранны волны юнацы, кои-то имали началникъ Сара нѣкого-си, Аларикова противника; а Унни-ти дошли (по призваніе вѣроятно Стилихоново) съ самаго царя своего Влада, кой-то и имѣющи, по видимому, дѣло съ задъ-Дунавскы-ты Германскы народы за оздравеніе на прѣдѣлы-ты новаго своего царства, имaлъ е и равнѫ полезность, да помогне на разореніе-то Радогайсово, кой-то бы му былъ противникъ, и да спечели пріятелство съ западно-то Римско царство, какъ-то бѣ уже отъ Гайна пріятель съ Восточно-то. Съ тыя убо Римскы и союзническы войскы Стилихонъ тръгнѫвъ отъ Тицинумъ отишьлъ та нападнѫлъ нечаянно на Радогайсовы-ты, кои-то

намѣрили раздѣлены на три особны части подъ три различны началницы, и догдѣ Радогайсъ ся свѣсти отъ удивленіе-то си и зьмне потребны-ты бранителны мѣркы, Унии-ти прѣваривше ударили тяжкымъ стремленіемъ единѫ отъ три-ти му оныя войнственны части, коіѫ-то и заградивше отъ вредъ разбили и поразили совершено. Това видѣвъ Радогайсъ убоялся, и вмѣсто да мысли какъ да ся сопротиви и да поправи вредѫ-тѫ си, поспѣшилъ да дигне осадѫ-тѫ отъ Флоренціѭ, и да ся дръпне безчинно съ сичкы-ты си осталы войскы на горѫ-тѫ Фесулѫ, коя-то бѣ часть отъ Апенінскѫ-тѫ планинѫ на сѣверо-востокъ отъ Флоренціѭ. Тамъ съ захващаніе-то на околны-ты тѣсны пѫтища и проходы отъ Стилихоновы-ты войнства, они бывше заприщени тъй като да не могѫтъ да бѣгатъ отъ никъдѣ, за малко врѣмя много множество отъ гладъ, отъ жадъ и отъ болесть измрѣли, и Радогайсъ слѣдъ нѣколко неуспѣшны покушенія за да си отвори пѫть, като видѣлъ че, колчемъ излазилъ на удареніе, войни-ти му все бывали побѣждаеми и убиваеми, най-послѣ отчаявся поискалъ поне самъ да може да побѣгне. Но и въ това си покушеніе не улучивъ, паднѫлъ въ рѫцѣ на непріятели-ты си, кои-то го вързали съ веригы, и слѣдъ малко му варварскы отсѣкли главѫ-тѫ предъ очиты на войскы-ты му. Тога-зи и тыя като ся отчаяли, за да ся избавятъ отъ извѣстно истребленіе, предали ся съ оружія-та си Римляномъ, кои-то като тъй лесно заробили толкова многочислен-

на люди, не могуще вече да гы хранятъ, распреде-
ли гы сетнѣ по една жълтица на человѣкъ.
Но они и тъй си не спасили, защо, като были
отъ гладъ и болесть утомени, а нещо и отъ по-
на-ты си Господари зле употребявани, за малко
врѣме почти всички-тѣ погинали, отъ между них
обаче остали до дванадесять хиляды войни отъ най-
избранны-ты, кои-то Стиликонъ не продалъ като
други-ты, но совокупилъ присоединилъ гы къ за-
платѫ на свои-ты войска. Тъй са свършило то-
ва страшно варваро-Германско военнïе противу
Римско-то царство, и Стиликонъ са завърнѫлъ
торжественно съ свои-ты побѣдоносны войнства,
возвращеный на предъ съ вѣнцы и похвалы, а
Римскый Сенатъ и народъ му въздигнѫли въ честь
единъ великолѣпенъ монументъ, поставивше на не-
го по обичаю статуи-ты на Онорïа, Аркадïа и
сына му Феодосïа (6).

6 Въ слѣдующе-то 406 лѣто Стиликонъ са
обърнѫ пакъ умъ-тъ къмъ Іллирïѫ, постави Іо-
вïа префектъ Іллирïйскы, и го проводи при Ала-
рика да му каже че и той слѣдъ малко щалъ да
дойде съ войскы-ты си, но че безъ да го чака
онъ требвало да тръгне за Іллирïѫ на войнѫ.
Самъ же, безъ да губи време, хванѫ да готви
войскы за войнѫ, коя-то думалъ че была потреб-
на за да са утвърди единъ здравъ миръ; а за да
привлече хора-та да са пишѫтъ войни, обѣщавал-
са че, кой-то бы дошълъ на тѫзъ войнѫ, щалъ
да прïемне отъ царство-то великы награжденïя. А

понеже отъ умаленіе на жители-ты немаше почти и кой да пойде, выкаше на воеванiе и самы-ты робы, на кои-то ся обѣщаваше за това свободѫтѫ и по двѣ жълтицы за заплатѫ (1). Но совсѣмъ тѣмъ воеванiе-то на Іллvрiѭ пакъ не станѫ, защо единъ новъ походъ Германскыхъ варваровъ на Галлiѭ, гдѣ-то почти безъ препятствiе сторихѫ много зло, и въ слѣдующе-то 407 лѣто похищенiе-то на царскыя-тъ вѣнецъ отъ Костантiна нѣкоего (2) въ островъ Британiѭ, и минуванiе-то му войнствами въ Галлiѭ, коiѫ-то за малко време почти сичкѫ-тѫ завладѣ, принуди Онорiа да заповѣда писменно Стилихону да не ходи на Іллvрiѭ, но да гледа какъ да ся посрѣщне зло-то що ишло изъ Галлiѭ. Между това Аларикъ, като му додѣяло да чака напразно въ Ипиръ Стилихона, въ началѣ 408-го лѣта станѫлъ отъ тамъ съ войскы-ты си, и прегазивъ Далмацiѭ, отишълъ на града Имона, и тамъ като си починѫлъ, тръгнѫлъ пакъ, и минѫвъ рѣкѫ Акvлѫ, и горскы-ты задъ Паннонiѭ проходи бывшiя толкозь тѣсны що твьрдѣ малко стражи были могли да ся упрѫтъ на многочисленнѣйшѫ войскѫ, влѣзлъ въ Норiкъ вънъ отъ Апеннiнскы-ты планины, и проводилъ до Стилихона посланницы за да му иска пары защо-то по негово завѣщанiе сѣдялъ да чака на Ипиръ толкозь време, и защо-то като не го видѣлъ да пойде тамъ, принудился онъ да дойде тукъ да го търси. Стилихонъ, прiявъ учтиво посланницы-ты му, оставилъ гы да ча-

вигъ въ Равеннѫ, а той отишьлъ на Римъ да пыта царь-тъ и сенатъ-тъ какво трѣба да прави. Въ совѣтованіе-то имъ, по- много-то отъ совѣтницы-ты дали по-напредъ мнѣніе да ся біѭтъ паче, нежели да дадѫтъ нѣщо Аларику; но слѣдъ обясненія-та що имъ далъ Стилихонъ за оправданіе свое и Аларикова, рѣшили почти единогласно да дадѫтъ Аларику 4000 літры злато, кое-то е равно съ 40 кентинары що му ся онъ бѣ обѣщалъ (3), и тъй по настоящему успокоили Аларика за да не влѣзе въ Італіѭ. (4)

7 Но между това на Востокъ царь Аркадій умрѣ на 1 Маіа сего лѣта, оставивъ наслѣдникъ на царство-то седмогодишна и четыремѣсечнаго сына своего Θеодосіа II-го. На тоя слухъ Онорій поиска да пойде на Цариградъ за да оздрави наслѣдіе-то на братанецъ-тъ си. Но Стилихонъ, кой-то веке не требваше да мысли за Іллуріѭ, видѣ въ това приключеніе новъ пѫть отворенъ за крайно-то му честолюбіе, и представивъ Онорію че было вредително и бѣдственно за царство-то му да остави Італіѭ и столицѫ-тѫ си въ такыва обстоятелства, гдѣ-то Константінъ похититель отъ единѫ странѫ и Аларикъ съ Готθы-ты си отъ другѫ, сѣдяще при врата-та Італійскы, бѣхѫ негли готови да влѣзѫтъ и нападнѫтъ щомъ бы ся царь-тъ отдалечилъ, придума го лесно, онъ убо да остане и да проводи Аларика ведно съ Римскы-ты вѣрны войскы противу Константіна, а той Стилихонъ да пойде съ четыри легіоны на Цари-

совсѣмъ що ся отървалъ и побѣгнѫлъ, и отшедъ на Равеннѫ влѣзлъ за покровителство въ еднѫ церквѫ, слѣдъ малко былъ изваденъ отъ тамъ отъ пристигнѫвши ты Олумпіевы чиновницы и войны, и посѣченъ на 23 Августа като предатель царскый. Также слѣдъ малко былъ по царскѫ заповѣдъ убитъ въ Римъ и сынъ му Евхерій. Така Олумпій похитивъ мѣсто-то и сановы-ты му, отнелъ му все що имаше, и му убилъ мучителскы множина роднины и пріятели. А Римски-ти войни возставше общимъ созаклятіемъ избили жены-ты и дѣца-та на варвары-ты, кои-то служаще въ царскы-ты войскы бѣхѫ ся всякога показали любезни Стилихону, и имъ плѣнили кѫщы-ты и иманье-то. Отъ това же имъ безчеловѣчно поведеніе раздражившеся тіи варвари войни, собралися вси на едно, и гнѣвомъ и отмыщеніемъ распалени отишли выше отъ 30,000 души и влѣзли въ службѫ Аларикова (1).

8 Аларикъ же, кой-то въ Норікъ чакаше да му ся проводятъ обѣщаны-ты пары (1), като чу че убили Стилихона, разумѣ че новый міністръ Оноріевъ Олумпій не щеше да испълни задълженія-та злѣ така осѫжденаго своего предшественника; но за да не му намѣрятъ причинѫ че развалилъ договоръ-тъ си безъ да гы попыта ще ли му платятъ или не, въздържался по настоящему отъ всяко враждебно движеніе. и проводилъ до Онорія послашицы да му кажѫтъ, че той пакъ былъ готовъ да сохрани договоръ-тъ си, но че трѣбя и

тіи незабавно да му проводятъ обѣщано-то количество пары, и за увѣреніе да му пратятъ въ залогъ Іасона сына Іовіа префекта Іллүрійскаго, и Аетіа сына Гандентіева, кой-то и по-преди до три годины бѣ сѣдялъ при него въ залогъ (2). Съ тыя условія онъ ся обѣщаваше да излѣзе изъ Порі-ка, и да пойде въ Панноніѭ; а за увѣреніе имъ даваше и той свои человѣцы въ залогъ. Онорій и Олүмпій отвьрлихѫ тыя Аларикови прѣдложенія, но за запазѫ на царство-то не зехѫ никои веществени мѣркы. Аларикъ же, рѣшився да пойде право на Римъ, за да оздрави по-вече воеваніе-то си прати заповѣдь Атаулфу брату женину си, кой-то бѣ въ горніѭ Панноніѭ началникъ на еднѫ войскѫ отъ не малко Готѳы и Унны съставленѫ, да тръгне и той подиріѭ му незабавно за въ Італіѭ; а самъ, безъ да го чака, влѣзе въ Італіѭ, и безъ да ся запрѣ нигдѣ минѫ покрай Акуйлеіѭ, Конкордіѭ, Алтінумъ, и презъ рѣкѫ Падѫ на Кремонѫ, и като не срѣшнѫ нигдѣ никое сопротивленіе, опустоши Боловійскѫ-тѫ область, остави на лѣво царствующаго града Равеннѫ, приближи при Риміни, влѣзе въ Ричеиумъ, и обратився къмъ Римъ плѣни на минуваніе-то си колко-то крѣпости, градовы и села намѣри на пѫть-тъ си. Найпослѣ пристигнѫвъ до славнаго града Рима, осади го отъ вредъ толкова тѣсно, що горки-ти Римляне, като немаше веке отъ гдѣ да имъ дойде храна, хванѫхѫ слѣдъ малко да умиратъ отъ гладъ и напоконъ и отъ чумѫ, като ся развали и уво-

нѣ въздухъ-тъ отъ много-то по улицы-ты натъркаляны мрьтвецы, кои-то не можахѫ отъ осажденіе-то да извадятъ и да погрѣбѫтъ вънъ отъ градъ-тъ. Между това никоя помощь не ся видѣ да пойде отъ Оноріевѫ странѫ, като че онъ бѣ ся рѣшилъ да остави тоя царствующій градъ на Аларикoво расположеніе. Като испаднѫхѫ убо въ совершено отчаяніе, защо немахѫ веке съсъ що да ся хранятъ, освень ако быхѫ ся рѣшили да ся іадѫтъ единъ другы, сенатъ-тъ Римскый проводи до Аларика за премиреніе посланницы Василіа Іспанянина бывшаго прежде (на 395 л.) префекта Римскаго, и Іоанна царскаго подписаря (тайносовѣтника), кой-то бѣ пріятель съ Аларика, а послѣ (на 423 л.) похити Римско-то царство. Тіи посланници, за да увардятъ ужь честь-тѫ на ветхѫ-тѫ Римлянскѫ горделивость, рекохѫ найнапредь Аларику, че Римляне-ти сѫ готови да сторятъ съ него миръ и любовь, ако условіята, кои-то онъ ще имъ предложи за това, сѫ благословни; ако ли не, тіи предпочитали войнѫ-тѫ и были готови да излѣзѫтъ купно на бой. Аларикъ же като знаяше добрѣ отчаянно-то на гражданы-ты состояніе, защо повседневно роби варвари и други бѣжаще прихождахѫ и му казвахѫ сичко, засмѣ ся крѣпко и имъ рече: »Добрѣ ще сто-» рятъ да излѣзѫтъ вси, защо знаете че, колко по-» гѫста бива трева-та, толкозь и по-лесно ся ко-» си.« Послѣ приложи че, ако щѫтъ миръ и любовь, трѣба да му предадѫтъ все що има въ гра-

дъ-тъ злато, сребро, красны покѫщнины, и варвары робы. Надъ това единъ отъ посланницы-ты му рече: »Но като зъмнешь все това, що щешь веке да оставишь на граждани-ты«? онъ же му отговори: »душы-ты имъ.« Щѫть не щѫтъ тогазь посланници-ти ся обърнѫхѫ на молбѫ, и като не сторихѫ нищо, искахѫ и прїяхѫ позволенїе да съобщѫтъ рѣшенїе-то му на граждани-ты, и да му донесѫтъ отвѣтъ. Граждане-ти отчаявшеся на това услышанїе, дадохѫ слухъ на нѣкои їдолопоклонницы кои-то дошли отъ Тосканѫ и имъ рекли че, ако направятъ общо моленїе на ветхы-ты погански боговы, щяло да стане страшенъ гърмилъ и щели да паднѫтъ огнении клинове на варвары-ты, и да гы устрашатъ и пропѫдятъ. Но като станѫ и това и видѣхѫ че и отъ тамъ не излѣзе нищо, пратихѫ пакъ посланницы-ты съ заповѣдь да заключатъ миръ съ Аларика какъ-то могѫтъ. И тъй слѣдъ много прѣнїя они заключихѫ миръ съ слѣдующы-ты условїя: Задължавашеся градъ Римъ да даде Аларику 5,000 лїтры злато и 30,000 лїтры сребро (3); а при това, 4000 ризы коприняны, 3000 кожи аляны, и 3000 лїтры черенъ пеперь, и за увѣренїе да му предаде въ залогъ нѣколико дѣца отъ най-благородни родители. Съ тыя условїя Аларикъ ся обѣщаваше отъ своїѫ странѫ, не само да мирува съ Римляны-ты, но и да бѫде помощникъ на царство-то срѣщо кой да е противникъ. Като остахѫ тъй съгласни и ся подписа договоръ-тъ, Римляне-ти го пратихѫ Оно-

рію за удобреніе; онъ же удобри сичко и подтвърди, и не останѫ веке освень испълненіе-то на обѣщаны-ты. Но гдѣ злато и сребро? общо-то сокровище бѣше празно, и совсѣмъ що расхвърлихѫ тежъкъ данокъ по сенаторы и другы велможи и богаты хора, колко-то съ мѫкѫ можи да ся събере бѣше далечь отъ да стигне; за това ся принудихѫ да съберѫтъ колко-то драгоцѣнны украсы и утвары имаше накачены по ідолы-ты въ погански-ты храмовы, и даже да слѣѭтъ и развалятъ нѣкои и другы златны и сребрьны кумиры, кое-то причини превеликѫ жалость на ідолопоклонницы-ты, кои-то въ Римъ бѣхѫ іоще много. Отъ все това колко-то ся събра дадохѫ го Аларику, а за осталыя-тъ дългъ зеха съ моленіемъ время да му платятъ. Така Аларикъ ся дигнѫ съ войскы-ты си отъ Римъ, и отиде на Тосканѫ да чака исплащаніе-то имъ. Между това онъ бѣ имъ далъ за три дни позволеніе да ходятъ въ полчище-то му да си купуватъ що имъ трѣба, и огладнѣли-ти Римляне дадохѫ за хранѫ Готѳомъ все що имъ бѣ драгоцѣнно остало, а роби колко-то имаше въ Римъ, малко по малко бѣжаще повседневно побѣгнѫли почти вси, и тъй до 40,000 роби отишли и ся съединили съ Аларика (4).

9 Въ това истое время (1) Восточно-Римско-то царство има да пострадае отъ къмъ-то Унны-ты воевавшія отъ сямъ Дунавъ-тъ, но неуспѣвшія заради случившееся между нихъ омразно предателство. Причина-та на това воеваніе е неизвѣст-

дъ-тъ злато, сребро, красны покѫщнины, и варвары робы. Надъ това единъ отъ посланницы-ты му рече: »Но като зьмнешь все това, що щешь веке да оставишь на граждани-ты«? онъ же му отговори: »душы-ты имъ.« Щѫть не щѫть тогазь посланници-ти ся обърнѫхѫ на молбѫ, и като не сторихѫ нищо, искахѫ и пріяхѫ позволеніе да съобщѫтъ рѣшеніе-то му на граждани-ты, и да му донесѫтъ отвѣтъ. Граждане-ти отчаявшеся на това услышаніе, дадохѫ слухъ на нѣкои ідолопоклонницы кои-то дошли отъ Тосканѫ и имъ рекли че, ако направятъ общо моленіе на ветхы-ты погански боговы, щяло да стане страшенъ гърмилъ и щели да паднѫтъ огненни клинове на варвары-ты, и да гы устрашатъ и пропѫдятъ. Но като станѫ и това и видѣхѫ че и отъ тамъ не излѣзе нищо, пратихѫ пакъ посланницы-ты съ заповѣдь да заключатъ миръ съ Аларика какъ-то могѫтъ. И тъй слѣдъ много прѣнія они заключихѫ миръ съ слѣдующы-ты условія: Задължавашеся градъ Римъ да даде Аларику 5,000 літры злато и 30,000 літры сребро (3); а при това, 4000 ризы коприняны, 3000 кожи аляны, и 3000 літры черенъ пеперь, и за увѣреніе да му предаде въ залогъ нѣколико дѣца отъ най-благородны родители. Съ тыя условія Аларикъ ся обѣщаваше отъ своіѫ странѫ, не само да мирува съ Римляны-ты, но и да бѫде помощникъ на царство-то срѣщо кой да е противникъ. Като остахѫ тъй съгласни и ся подписа договоръ-тъ, Римляне-ти го пратихѫ Оно-

мѣва, защо отъ тогази насямъ презъ цѣлы осемь години Восточно—Римско-то царство нема нищо да пострадае ни отъ Унны, ни отъ Готѳы, ни отъ други отъ къмъ Дунавъ-тъ варвары, и защо самъ храбрый Аларикъ, совсѣмъ що бѣше безпрестанно отъ Стилихона побуждаемъ да воюва и безъ него противу Іллѵріѭ, сѣдѣ празенъ въ Ипиръ да чака три цѣлы години Стилихоновы-ты войскы, и като не дойдохѫ, предпочете да обърне оружія-та си на Италіѭ паче, нежели да ся хвърли въ іавно бѣдствіе ако бы воевалъ самъ въ Іллѵріѭ срѣщу Восточно-то царство. А сега като умрѣ царь Аркадій, видися че станѫло между Влада и Ѳеодосіеваго міністра Анѳеміа онова що станѫ между Аларика и Онорієваго міністра Олѵмпіа, сирѣчь че, какъ-то слѣдъ смърть-тѫ Стилихоновѫ Онорій и Олѵмпій не сѫ рачили да припознаѭтъ неговы-ты къмъ Аларика задълженія, така и новый първый міністръ Восточнаго царства Анѳемій не е рачилъ да припознае Аркадіевы-ты къмъ Влада задълженія за да му плащатъ ежегодно уреченѫ-тѫ заплатѫ. Слѣдствіе естественно на това е было да си развали Владо пріятелство-то съ Греко-Римляны-ты, и да имъ проповѣда войнѫ.

10. Какъ да е да е, въ речено-то 408 лѣто Владъ царь Униский, събравъ многочисленнѫ войскѫ, преминѫ Дунавъ-тъ, и дойде та осади въ Мѵсіѭ единъ добрѣ укрѣпенъ градъ называемый *Марсовѫ-крѣпость* (1), кого-то и завладѣ слѣдъ малко съ предателство отъ вѫтре. А послѣ,

безъ да срѣшне нигдѣ нѣкое сопротивленіе, дойде до самѫ Ѳракіѭ, и направи много плѣнь и опустошеніе. Тогава Греко-Римскый военачалникъ въ Ѳракіѭ, като видѣ че не бѣ въ состояніе да ся упре силою на такыва непріятели, намыслилъ да употреби лукавство-то. Предложивъ убо Владу да пойде при него да ся разговори за миръ, и пріявъ дозволеніе, пріиде и хванѫ да го гали и ласкае, и да го убѣждава че е добро да стори миръ съ Греко-Римско-то царство и да ся вьрне назадь. Но Владо, кой-то отъ такыва не щеше да разбира, отговори: «ако щете миръ, трѣба да ми ся « обѣщаете писменно че ще ми плащате ежего« дно дань колко-то ми ся иска; ако ли не, и « віи нищо отъ мене да не ожидавате освень вой« нѫ, и тогазь (рѣче показавъ слънце-то) не ще « да ми е мѫчно да завладѣѭ, ако щѫ, спчкѫ« тѫ землѭ, коіѫ-то огрѣва това слънце.» На такъвъ единъ рѣшителенъ отговоръ като немаше що да рече, Греко-Римскый военачалникъ ся престори че го удобрява, и ся врече да пише на Цариградъ; но догдѣ дойде отвѣтъ, поиска да сѣдятъ мирни войскы-ты и отъ двѣ-ты страны, и даже да ся навѣждатъ и разговарятъ пріятелскы. Владо, не проумѣвъ лукавщинѫ-тѫ му, не видѣ нѣщо да прѣчи на това предложеніе, и го прія. Но отвѣтъ-тъ ся баваше да дойде, а Греко-Римски-ти чиновници като ся виждахѫ често и разговаряхѫ съ Уписки-ты, по тайно наставленіе на военачалникъ-тъ си, хванѫли да гы запытватъ за

Влада какъвъ е и що е, и какъ ся обхожда съ нихъ; а като зели отговоръ че былъ строгъ въ благочиніе-то, свирѣпъ въ наказаніе-то, и малко даровитъ къмъ оныя кои ся показватъ храбри и юнаци, они хванѫли да хвалятъ и уважаватъ своего царя Өеодосія, и да казватъ че той на противъ былъ добръ, кротъкъ, праведенъ и человѣколюбивъ, че вършилъ все согласно съ законы-ты кои-то были много добры, и нищо не правилъ по своіѫ-тѫ особитѫ воліѫ; че былъ милостивъ къмъ повинны-ты, и щедръ наградитель къмъ храбры и достойны-ты; слѣдователно положили сичко-то си говорително искуство въ да гы предумватъ и убѣждаватъ че щели много добрѣ да сторятъ и много да ся ползоватъ, ако бы ся рѣшили да оставятъ службѫ-тѫ Владовѫ и да влѣзѫтъ въ службѫ Греко-Римскѫ. Тія и други такыва хитри и лукави словеса прельстили простодушны-ты и корыстолюбивы-ты оныя Унискы чиновницы, и така единъ день Владо ся напрасно научава че по-вечето му полководци съ подчинены-ты имъ войны минѫли въ Греко-Римско-то полчище! Позна той тогазь сичко-то лукавство на Греко-Римскыя-тъ военачалникъ, но като не бѣ веке въ состояніе да си отмьсти, дигнѫся скоро съ осталы-ты си вѣрны малцинѫ воинства, и ся завьрнѫ во своя си презъ Дунавъ-тъ. Въ завращаніе-то му Греко-Римлянети го гоняхѫ и ударяхѫ гдѣ какъ го пристигнувахѫ, и тъй му убихѫ много войны; Скири-ти найпаче, рода Аланскаго, кои-то вървяхѫ най напо-

дирь, пострадахѫ най-много отъ тыя удренія, и бѣхѫ почти вси убіени или робы уловени. *Уловени-ты* ся закарахѫ на Цариградъ, гдѣ-то, понеже бѣхѫ много, не видѣхѫ за добро да гы държатъ, но гы распродадохѫ или даромъ раздадохѫ различнымъ, съ условіе да гы закаратъ и распръснатъ по Асійскы-ты области, и да гы не пущатъ никоги да минатъ отъ самъ на Цариградъ или на Европѫ. Така станѫ, и много время послѣ Олимпійски-ти окрестности въ Виѳиніѭ бѣхѫ іоще населени отъ тыя человѣцы, кои-то самъ Созоменъ видѣлъ тамъ упражняемы въ земледѣліе (2).

11 Между това Аларикъ съ войскы-ты си все сѣдяше въ Тосканѫ та чакаше совершеніе-то испълненіе на договоръ-тъ си съ Римляны-ты, а цѣла година ся минѫ, пакъ Онорій совсѣмъ ся непогрижи да му доплати осталѫ-тѫ дань, и да му даде Аетія и други человѣцы въ залогъ. За това въ *лѣто* 409 Сенатъ-тъ Римскый, *боящися* да не дойде пакъ Аларикъ да осади градъ-тъ, проводи на Равеннѫ трима посланницы именемъ Цециліана, Аттала, и Максиміана съ моленіемъ къ царю да испълни незабавно договорны-ты условія, или да проводи срещу Аларика доволнѫ войскѫ за да го испѫди изъ Италіѭ. Но Онорій, прельщаемъ всякога отъ ласкатели-ты си, вмѣсто да послуша посланницы-ты и да стори онова що бѣхѫ дошли да му искатъ, видѣ за по-лесно да имъ запуши уста-та давающи имъ онова що не искахѫ, сирѣчь: Цециліана нарече Префектъ преторійскый въ Римъ,

а Аттала попечитель на финансы-ты, и тъй гы испрати назадь съ великы почести. А за да успокои колко-годѣ и Римляны-ты, проводи заповѣдь въ Далматіѭ да пойдѫтъ отъ тамъ на Римъ пять легіони избранни войни числомъ шесть хіляды. Тіи наистинѫ тръгнѫхѫ по сухо за Римъ; но когато стигнѣхѫ близо при Аларика, смѣлый но безразсудный ихъ воевода Валентъ, за да не го укорятъ варваре-ти че го было страхъ отъ нихъ, вмѣсто да гледа презъ кой пѫть бы можилъ да мине безъ да го усѣтятъ, отиде право презъ пѫть-тъ, отъ гдѣ-то Аларикъ, услышавъ прихожденіе-то имъ, сѣдяше та гы чакаще съ сичкы-ты си войнства. Така неизбѣжно ся ударихѫ единъ-другы, и Аларикъ загащивъ отъ всекъдѣ изби гы сичкы-ты, освень стотинѫ души, кои-то едвамъ съ Валента наедно ся отървахѫ и дойдохѫ на Римъ. Съ неѭ войскѫ бѣхѫ ся соединили на пѫть и отъ вышеречены-ты посланницы Атталъ и Максиміанъ, и така и тіи ся намѣрихѫ обуздани въ сраженіе-то. Атталъ можи и той да побѣгне и да си пойде съ Валента на Римъ; но Максиміанъ ся улови робъ, и едвамъ баща му Мариніанъ го измоли напоконъ и освободи като даде за откупъ Аларику до 30000 жълтицы стоящыя около 17400 турскы лиры.

12 Ніи видѣхмы (1) че и Аларикъ бѣше повыкалъ на своѭ помощь изъ горвѭ Панноніѭ женина си брата Атаулфа съ не малко нему подчинены войны Готѳы и Унны. Атаулфъ отъ разли-

чны препятствія едвамъ тѫзи годинѫ моживъ да мине Алпы-ты, управися къмъ Тосканѫ за да ся сбере съ Аларика. Онорій сія услышавъ, и научився че тіи нови непріятели не были твърдѣ много, поиска да имъ пресѣче пѫть-тъ, и писавъ за това заповѣдь до сичкы-ты стражи що имаше по тамошны-ты градища, проводи и самаго първоміністра Олѵмпіа съ триста избранны Унны, кои-то бѣхѫ въ Равеннѫ на731 неговѫ службѫ. Вси тіе стражи и войни собравшеся составихѫ войскѫ по-голѣмѫ отъ Атаулфовѫ-тѫ, и ударихѫ Атаулфа близо при Пизѫ, и преодолѣвше убихѫ му до 1100 человѣцы, а сами не загубихѫ выше отъ 17; но совсѣмъ тѣмъ неможихѫ да му пресѣкѫтъ пѫть-тъ, и тъй онъ съ осталы-ты си войны отиде и ся соедини съ Аларика, а Олѵмпій съ свои-ты ся завърнѫ на Равеннѫ съ похвалѫ че побѣдилъ, а съ укоръ че не завършилъ онова що му бѣ заповѣдано (2). Слѣдъ малко скопци-ти палатски кои-то му завиждахѫ, укоривше го предъ царь-тъ че той самъ былъ причина на сичкы-ты царственны злины, фърлихѫ го отъ высокыя-тъ му санъ, и той убоявся да не испати по злѣ, побѣгнѫ на Далматіѭ. Отъ тамъ онъ пакъ бы напоконъ призванъ и поставенъ на высокѫ-тѫ си службѫ; но послѣ пакъ бы сваленъ и отдалеченъ, а най-сетнѣ бы злѣ уморенъ отъ мѫжа Онорієвыя сестры Плицидіи Константіа, кой-то му отрѣзѫ първо уши-ты, а послѣ повелѣ та го бихѫ съ крываци (ῥοπάλοις) до гдѣ умрѣ. На Олѵмпіево же мѣсто ся покачи вышепомянѫтый

префектъ Іллирійскый Іовій, и Атталъ станѫ префектъ Римскый (2).

13 Тъй като погинѫхѫ вышереченн-ты пять легіони Далматійски, и останѫ Римъ безъ никакъвѫ помощь, Сенатъ-тъ Римскый выше и выше въ боязнь, проводи къ Онорію новы посланницы съ тежкимъ моленіемъ да ся умилостиви царь-тъ за бѫдственно-то градско положеніе, и да заключи миръ съ Аларика. Съ тыя посланницы отиде и самъ папа Інокентій І-ый. Отъ тѣхъ Онорій най-сетнѣ убѣдимся, выка съ писмо Аларика да дойде въ Риміни (ariminum) градище до 30 міля отъ Равеннѫ отстоящее, проводи тамъ отъ своіѫ странѫ и първаго своего міністра Іовія, и тъй тій двойца мѫжи, кои-то іоще отъ Стилихонов о время бѣхѫ си станѫли познайници и пріятели въ Епиръ, събрахѫся въ Риміни, и начахѫ да ся разговарятъ за какъ да ся устрои миръ. Аларикъ, раздраженъ отъ минѫлы-ты Римскы невѣрности, не щеше да ся склони, освень ако му ся на здраво обѣщаіѫтъ: 1° да му плащатъ всякѫ годинѫ по едно огромно количество злато и жито; 2° да му дадѫтъ за него и за народъ-тъ му двѣ-ты Венетійскы области, Норика, и Далматіѫ за населеніе. Іовій, като не можи да го предума за по-умѣрены условія, склони ся да извѣсти тыя предложенія Онорію, и за да покаже искренность Аларику, писа за това писмо-то си предъ очи-ти му, а съ тайно друго писмо совѣтува царь-тъ да постави Аларика военачалникъ на пѣши и коннички-ты цар-

ственны войскы, защо тъй онъ можилъ бы да у-мекне въ исканія-та си, и да склони на миръ съ по-умѣрены условія. Кога-то слѣдъ малко дойде писмо отъ Оноріа за отвѣтъ, Іовій, за да покаже пакъ искренность Аларику, отвори несмысленно предъ него писмо-то царско и го прочете велегласно. Онорій му пишеше «че за злато и жито що искалъ Аларикъ, самъ Іовій трѣба да опредѣли колко може да му ся даде, понеже като ѵпархъ дворный онъ най-добрѣ знаяше силѫ-тѫ на царственны-ты дани и приходи; а колко-то за военачалнически или другы такъвъ санъ, онъ никоги не бы ся склонилъ да даде ни Аларику ни другому отъ народа его, и ся чуди какъ Іовій смѣялъ да му предложи едно такова нѣщо.» Тыя като чу А-ларикъ, за другы-ты работы нищо не рече, а за отрицаніе-то на военачалническый санъ, съвсѣмъ що не бѣше го искалъ, пріявъ Оноріевы-ты рѣчи като едно велико поруганіе и униженіе за него и за народъ-тъ му, много ся разгнѣви, и тутакъ-си скочивъ на крака выкнѫ на чиновницы-ты си кои-то бѣхѫ съ него: «Тіе горделиви Римляне не ны
« почитатъ достойны за началство! Вървѣте ско-
« ро да пойдемъ на Римъ, и тамъ ще имъ пока-
« жемъ какъ Готои-ти знаѭтъ да си отмьстятъ
« за едно такова поруганіе на народъ-тъ имъ.»
И Аларикъ той-часъ отшедъ на полчище-то си, слѣдъ нужны-ты пріуготовленія дигнѫ ся съ войскы-ты си за Римъ. А Іовій посраменъ отъ еднѫ странѫ че не можи да свърши нищо какъ-то ся

хвалеше пріятелю си Аларику, и устрашенъ отъ другѫ за да не бы былъ обвиненъ съ поведеніе-то си предъ царь-тъ, щомъ ся завърти въ Равеннѫ, хвърли причинѫ-тѫ на несполукѫ-тѫ и на поведеніе-то си върху Аларика, и като го представи като недостоинъ веке за всяко милосердіе, за да отхвърли отъ себе всяко подозрѣніе, закле ся самъ на главѫ-тѫ царскѫ, и тури и другы-ты правителствены сановницы да ся заклъватъ тако, че отъ своіѫ странѫ нема никога да ся склонятъ да сторятъ съ него миръ, но щѫтъ всякога да воюватъ на срѣщѫ му даже до смерти; побуди также и Оноріа великимъ поощреніемъ, и той видѣвъ тѣхнѫ-тѫ великѫ показуемѫіѫ ревность, безъ да помысли по-надълбоко, заклеся и самъ на главѫ-тѫ, т. е. на животъ-тъ си, че нема никога да стори миръ съ Аларика (1).

14 Тъй като ся рѣши това дѣло, Оноріи испрати по сичкы-ты страны на царство-то си да му ся съберѫтъ скоро войскы-ты, и освень това проводи и до Униская царя писмо съ моленіемъ да му проводи и той десять хіляды Унны на помощь противу Аларика; а за да иматъ тіи хранѫ изобилнѫ по пѫть кога ще дойдѫтъ, проводи заповѣдь въ Далматіѭ да приготвятъ жито, хлѣбъ, овцы, и говеда. Проводи также и подиръ Аларика хора да съглѣдватъ дѣянія-та и вървежъ-тъ му къмъ Римъ. Аларикъ же, като бѣ на пѫть за той-зи градъ, мысляше си че съ войны варвары и необразованы каквы-то водяше не бѣ възможно да го за-

владѣе безъ да повреди крайно и него и жителиты му, а той, като благороденъ въ чувства-та си, не щеше това да стори. Раскаявся убо нѣкакъ-си, проваждаше на Равеннѫ епископы-ты на градища-та презъ кои-то минуваше, да ся молятъ Онорію да стори миръ съ Аларика, и да не става съ упорство-то си причина да ся презьмне на силѫ и да ся предаде на разореніе единъ градъ, кой-то выше отъ хилядѫ годины е царствувалъ на величайшѭѭ часть земли. Освень това тіи епископи пришедше казвали Онорію и всѣмъ сановникомъ его, « че Аларикъ не щялъ веке да бѫде толкова строгъ и взискателенъ въ предложенія-та си; защо нито началство веке просилъ, нито преждеречены-ты области за населеніе искалъ, но само область Норикъ да му ся даде былъ благодаренъ, а тая область, освень що была далечь и на край царство-то по Дунавъ-тъ, твърдѣ малко дань и приходъ давала, понеже непрестанно была отъ ближны-ты й варвары наступаема и плѣняема. Колко-то за злато, Аларикъ веке не искалъ, а жито и храпѫ благодаренъ былъ да му ся дава толкова, колко-то самъ царь-тъ бы разсѫдилъ че му стига на годинѫ. Съ тыя умѣрены условія онъ былъ готовъ сега да стори миръ, и тогазь ся обѣщава да има всегдашно пріятелство и споборство съ Римляны-ты, и да имъ помага войнственно противу всякаго врага и супостата, кой-то бы дигнѫлъ брань и оружіе на царство-то.» Тія условія ся видѣхѫ наистинѫ много умѣрени Римляномъ отъ странѫ

побѣдоноснаго Аларика; но Іовій и други-ти правителствении сановници нему привержени, отвѣщахѫ «че, слѣдъ такыва страшни клетвы, кои-то бѣхѫ вси съ царя наедно сторили, не бѣше веке възможно да ся говори за миръ съ Аларика; че ако клетва-та имъ бѣ поне станѫла въ Бога, можахѫ, като ѭ престѫпятъ, да ся надѣѭтъ прощеніе отъ Божіѭ-тѫ милость; но понеже бѣ станѫла на главѫ-тѫ царевѫ, то не бы имъ ся было простило никога да престѫпятъ еднѫ таквѫзи клетвѫ.» До толкозь, каже Зосімъ, ся показахѫ безумни и несмысленни тіи царствении управители, лишени бывше отъ Божіѭ промысль (1).

15 Между това Аларикъ пристигнѫ до двери-ты Римскы, и заплаши Римляны-ты че, ако не ся согласятъ и тіи съ него противу Оноріа, ще имъ разори градъ-тъ совершено. А понеже не поспѣшихѫ да му отвѣщаѭтъ, онъ съ еднѫ часть отъ войскы-ты си осади градъ-тъ, и съ другѫ отиде та забиколи и удари Порто (пристанище-то) градецъ укрѣпенъ на Тибръско-то истеченіе въ море-то, гдѣ-то ся намираше сичка-та градска храна, и за малко дни го завладѣ. Тогазь прати пакъ да кажѫтъ на гражданы-ты че, ако не пріемнѫтъ по-скоро предложенія-та му, ще раздаде храни-тѫ въ плѣнь на свои-ты войны. Върху това сенатъ-тъ Римскый ся събра, и слѣдъ дълго совѣтуваніе, понеже вси видѣхѫ че, ако не имъ дойдаше храна отъ пристанище-то, непремѣнно въ градъ-тъ щяхѫ сички да измрѫтъ, рѣшихѫ единогласно че

трѣба да ся покорятъ Аларику, и тъй го выкахѫ и уведохѫ въ Римъ. Аларикъ можаше тогава да ся прогласи царь Римскый; но като хитръ політікъ, иска да покаже на Римляны-ты че не брежилъ ужъ за своіѫ, но за тѣхнѫ ползѫ, и като имъ расправи колко не достоинъ былъ за царство Онорій, рече имъ да си изберѫтъ другы царь на негово мѣсто, и за такъвъ имъ показа выше (1) помянѫтаго Аттала префекта Римскаго, защо мысляше че той съ късыя-тъ си умъ щеше да му бѫде во все покоренъ. Атталъ убо воцарився, промѣни и сичкы-ты властны сановницы, и постави Лампадія префектъ преторійскы, Маркіана префектъ Римскы, выше (2) реченаго Валента началникъ на конницы-ты, Атаулфа брата жены Аларикова комитъ на доместицы-ты, т. е. началникъ на царскы-ты стражи, а самаго Аларика, главенъ военачалникъ на сичкы-ты войскы, и особливо на пѣши-ты. Слѣдъ тыя и другы наименованія Атталъ одѣянъ въ багряницѫ и накиченъ съ царскаго вѣнца на главѫ, представися славно и торжественно предъ сенатъ-тъ, и изрече слово, кое-то показваше сичкѫ-тѫ му горделивѫ глупость, и съ кое-то ся обѣщаваше че ще опази на сенатъ-тъ сичкѫ-тѫ му древніѫ важность, и ще покори на Римляны-ты Египта, Востока и сичкѫ вселеннѫіѫ. Напоконъ, за да отърве и Африкѫ отъ Оноріевѫ-тѫ власть, проводи тамъ съ малкѫ ничтожнѫ войскѫ нѣкого-си Константіна, безъ да послуша Аларика совѣтовавшаго да проводи Готѳы съ началникъ Готѳъ

именемъ Друма. Отъ другѫ странѫ станѫ заедно съ Аларика и съ сичкы-ты Римскы и Готскы войскы, и отиде на Равеннѫ за да събори отъ престолъ-тъ и самаго Оноріа. Онорій же убоявся прати посланницы да му кажѫтъ че е готовъ да го пріеме за сопричастникъ и да раподѣли съ него царство-то си. Но Атталъ надменъ отъ гордость отвѣща че дѣлъ съ него никакъвъ не пріема, и иска да му отстѫпи онъ совершенно царство-то си, и ако стори това самоволно, обѣщаваса да го испрати честно съ нарочны царскы корабы на кое-то мѣсто и на кой-то островъ ще да ся дръпне, и да му дава тамъ все що ще да му е потребно. Отъ единъ такъвъ-зи отвѣтъ впаплаченъ Онорій, наготвися да бѣга отъ Равеннѫ; но тутакъ-си му прихождатъ на помощь отъ Востокъ шесть легіони войска отъ четыри хиляды войны, отъ коіѫ-то пріявъ дерзость останѫ догдѣ да ся научи какво е станѫло въ Африкѫ. Слѣдъ малко приходи отъ тамъ извѣстіе, че властитель Оноріевъ Иракліанъ разбилъ и истрепалъ Атталовы-ты войны съ началника имъ Константіна, и запретилъ на сичкы-ты търговскы корабы да не носятъ веке на Римъ ни жито, ни масло, ни коіѫ-годи хранѫ, и тъй слѣдъ малко станѫ въ Римъ гладъ голѣмъ до толкозь, що единъ день ся чу гласъ въ іпподромъ-тъ зовящій: *Опредѣлете цѣнѫ за человѣческо мѣсо*! Като ся чу пораженіе-то Константіново въ Африкѫ, Атталъ събра совѣтъ-тъ да размысли що трѣба да ся прави. Тамъ Іовій прибѣжникъ отъ Оноріа да-

чны препятствія едвамъ тѫзи годинѫ моживъ да минне Алпы-ты, управися къмъ Тосканѫ за да ся сбере съ Аларика. Онорій сія услышавъ, и научився че тіи нови непріятели не были твърдѣ много, поиска да имъ пресѣче пѫть-тъ, и писавъ за това заповѣдь до сичкы-ты стражи що имаше по тамошны-ты градища, проводи и самаго първоміністра Олумпіа съ триста избранны Унны, кои-то бѣхѫ въ Равеннѫ на виговѫ службѫ. Вси тіе стражи и войни собравшеся составихѫ войскѫ по-голѣмѫ отъ Атаулфовѫ-тѫ, и ударихѫ Атаулфа близо при Пизѫ, и преодолѣвше убихѫ му до 1100 человѣцы, а сами не загубихѫ выше отъ 17; но совсѣмъ тѣмъ неможихѫ да му пресѣкѫтъ пѫть-тъ, и тъй онъ съ осталы-ты си войны отиде и ся соедини съ Аларика, а Олумпій съ свои-ты ся завърнѫ на Равеннѫ съ похвалѫ че побѣдилъ, а съ укоръ че не завършилъ онова що му бѣ заповѣдано (2). Слѣдъ малко скопци-ти палатски кои-то му завиждахѫ, укоривше го предъ царь-тъ че той самъ былъ причина на сичкы-ты царственны злины, фърлихѫ го отъ высокыя-тъ му санъ, и той убоявся да не испати по злѣ, побѣгнѫ на Далматіѭ. Отъ тамъ онъ пакъ бы напоконъ призванъ и поставенъ на высокѫ-тѫ си службѫ; но послѣ пакъ бы свалѣнъ и отдалеченъ, а най-сетнѣ бы злѣ уморенъ отъ мѫжа Онорієвыя сестры Плацидіи Константіа, кой-то му отрѣзѫ първо уши-ты, а послѣ повелѣ та го бихѫ съ крывацы (ῥοπάλοις) до гдѣ умрѣ. На Олумпіево же мѣсто ся покачи вышепомянѫтый

това помежду ся случи пакъ да стане едно дѣло, кое-то погрузи всякѫ надеждѫ за миръ, и наведе на Римъ неисказано злощастіе. Выше (1) помянѫтый Саро, кой-то слѣдъ смьрть-тѫ Стилихоновѫ бѣ ся дрьпнѫлъ съ триста войны юнацы въ Пиченумъ, и презирающи Онорія и мразящи Аларика тичаше тукъ тамѣ за плѣнь и нападаше кога на Римскы-ты а кога на Готскы-ты войскы, единъ день, видѣвъ че Атаулфъ иде на срѣщѫ му съ превъсходнѫ войскѫ, и разумѣвъ че неще може да стои напротивъ, прибѣгнѫ при Онорія, и ся пристави пакъ на неговѫ службѫ. А понеже мразяше крайно Аларика, всякога даваше Онорію совѣтъ да ся не примирява съ него; а сега като видѣ че противу увѣщанія-та му става разговоръ за примиреніе, онъ за да развали работѫ-тѫ става тайно съ войны-ты си, и отходи та напада нечаянно на единъ Алариковъ полкъ, и му убива много войны. Това вѣроломно дѣло бывшее отъ Оноріеваго чиновника посрѣди мирны съ него разговоры Аларикъ претълкувавъ че станѫло непремѣнно по тайнѫ Оноріевѫ заповѣдь, распалися гнѣвомъ срѣщу него, и прекъсавъ мирны-ты разговоры, дигнѫся съ войскы-ты си, и отиде пакъ на Римъ водя съ себе и Аттала за да го постави отнова царь. Но понеже Римляне-ти го не пріяхѫ, онъ имъ осади пакъ градъ-тъ, и слѣдъ нѣколко-мѣсячно осажденіе докара гражданы-ты да испаднѫтъ отъ гладъ на толкова несносно состояніе, що нѣкои-си отъ нихъ, не тьрпяще веке отворихѫ нощіѭ градскы-ты две-

ре, и тъй Аларикъ вшедъ на 24 Августа сего лѣта, даде волѭ на войны-ты си да сторятъ изъ кѫщія-та колко-то щѫтъ плѣнъ и грабежъ, а имъ запрети само въ церквы и монастыри да не влязатъ, и честь-тѫ и животъ-тъ на мѫжи и жены да не докачатъ. Нъ какъ ся ограничаватъ въ злодѣяніе-то варвари необуздани? Тіи плѣнихѫ и разграбихѫ сичко що намѣрихѫ въ Римъ, и ходяще свободно въ кѫщія-та, мѫчахѫ стопаны-ты, а нѣкои-си и убивахѫ за да имъ кажатъ гдѣ сѫ си скрыли имане-то; много кѫщи и другы направы даже и съ огнь изгорихѫ, и горки-ти жители никоѭ избавѫ не намѣрихѫ, освенъ ако можахѫ да побѣгнатъ на вънъ, или да влѣзатъ въ церквы-ты Св. апостолъ Петра и Павла, защо въ тѣхъ кой-то бѣ ся предилъ да прибѣгне, или каквото нѣщо бѣ могло да ся пренесе, тому варвари-ти по Аларикова строгѫ заповѣдь не смѣяхѫ да посегнатъ. И тъй славный и великолѣпный той градъ 1163 години слѣдъ основаніе-то си, напълнися съ развалины, опустошися отъ хора и имане, и усиромаше превъсходно (2).

17 Слѣдъ тридневно такова плѣненіе на Римъ, Аларикъ, вмѣсто да гледа да утверди власть-тѫ си и царство-то си въ Италіѭ, остави разореннаго того града, и водяще съ себе множинѫ благородни плѣнницы, между кои-то бѣ и сама сестра Оноріева Плацидія, отиде на Нолѫ града, кого-то завладѣ съ осадѫ и разграби. Послѣ мина през Луканіѭ, и презъ землѭ-тѫ на Бру-

тіаны-ты, плѣни и разграби града Регіумъ, и тогазь погледнѫвъ на островъ Сициліѭ, направи скоро легкы корабы, и турнѫвъ въ нихъ нѣколко отъ войскы-ты си, проводи гы да минѫтъ на тоя островъ и да го завладѣѭтъ. Послѣ онъ мисляше да мине на Африкѫ, да завладѣе тѫѭ преизобилнѫ область, и да ся засели въ неѭ. Но едвамъ кораби-ти му тръгнѫхѫ на пловъ, страшна буря ся случи на море-то, и гы разби и погрузи сичкы-ты предъ очи-ты му. Аларикъ ся ожали премного отъ това злополучіе, и въ недоумѣніе що да стори дръпнѫся на Косенцѫ (Консентінѫ) за да си помысли. Но тамъ напрасно ся разболѣ, и за малко дни умрѣ за великѫ жалость на храбры-ты му войскы, кои-то и го погребохѫ по тѣхному обычаю съ великѫ честь въ дъно-то на еднѫ тамъ ближнѭѭ малкѫ рѣкѫ именемъ Гарентінѫ, слѣдъ като й обърнѫхѫ водѫ-тѫ възъ другѫ странѫ; а като го закопахѫ, пакъ ѭ пуснѫхѫ да си върви на ветхо-то мѣсто, и то за да не знае никой гдѣ му е былъ гробъ-тъ, вѣроятно за да не пойде послѣ нѣкой отъ непріятели-ты да го изрови и обезчести, или да отнеме богаты-ты сокровища кои-то погребохѫ съ него наедно. Така ся свърши животъ-тъ на прочутый-тъ въ історіѭ-тѫ Готскый краль Аларика, кой-то презъ нѣколико годины обезпокои крайно и двѣ-ты Римскы царства Въсточно и Западно, а наслѣдникъ на власть-тѫ и кральство-то си остави женина си брата Атаулфа (1).

18 За да свършимъ тукъ съ Готѳы-ты, ніи ще кажемъ въ кратцѣ чѳ новый той краль тѣхный Атаулфъ, понеже любяше плѣненѫ-тѫ сестрѫ Онорiевѫ Плацидiѭ, вмѣсто да слѣдува по стѫпкы-ты Алариковы, поиска да ся примири съ Онорiя, и щомъ си починѫхѫ войскы-ты му, минѫ съ тѣхъ въ полуденнѫ-тѫ Галлiѭ, гдѣ-то като воева въ ползѫ на Римско-то царство противу неговы-ты тамо Римляны бунтовницы и варвары непрiятели, и му стори знаменити услугы, заключи миръ съ Онорiа, ожени ся торжественно за вышереченѫ-тѫ му сестрѫ Плацидiѭ, на 14 Iаннуарiа 414 л. и ся утвърди въ области-ты Нарбонскѫ и Аквитанѫ, и тъй ся учреди тамъ Висиготѳско-то кральство, кое-то ся продължи до 531 лѣто по Христа, и тогазь Висиготѳи-ти често въ войнѫ съсъ Францы-ты находящеся, быхѫ отъ тѣхъ испѫдени отъ Галлiѭ, и ся преселихѫ въ Iспанiѭ, гдѣ-то ся и утвърдихѫ за много время. Слѣдъ Атаулфа умершаго убитiемъ въ л. 415, станѫ краль на Готѳы-ты Виллiй до л. 420, и слѣдъ него Ѳеодорикъ кого-то ще видимъ по-долу че, воевавъ на помощь Римляномъ противу Унскаго краля Аттила пошедшаго на Галлiѭ, бы убитъ въ Каталанско-то сраженiе що станѫ въ л. 451 между Римляны и Унны (2). Оставляюще убо тука Готѳы-ты, время е да ся завърнемъ на Унскѫ-тѫ iсторiѭ, коiѭ-то и ще карамы веке до колко-то е възможно неотстѫпно.

ГЛАВА IV.

РАДО.

1 Що знаемъ само изъ Олυмпіодора за царя Униского Рада, и за съ обманж убіенаго имъ князя Доната. — 2 Догадки за причинж-тж и времи-то на Олυмпіодорово-то при Унны-ты посолство, и на Донатово-то убіеніе. — 3 Жалость за загубеніе-то на Олυмпіодорово-то за Унны-ты важно списаніе.

1 Въ лѣто около 412 царь Унномъ былъ Радо или Харатонъ (1). Кога ся е воцарилъ, и кога и какъ е престанжлъ да царува, не знаемъ, какъ-то не знаемъ и нищо особно за Унны-ты по негово-то время, освень едно твърдѣ сухо и неясно извѣстіе за нѣкого-си тѣхнаго князя Доната, кое-то изъ Олυмпіодора написалъ и оставилъ Фотій Патріархъ Цариградскый. Той Олυмпіодоръ, родомъ отъ Θивж града Егυпетскагѡ и вѣроисповѣданіемъ Еллинъ, написалъ, подъ названіемъ *історическо вещество* (ὕλη ἱστορίας), двадесять и двѣ слова, въ кои-то приказвалъ подробно за сичкы-ты історическы событія, кои-то станжли на Западъ

во время царя Онорія отъ 407 до 425 л. Тіи словеса ся загубили по нещастіе, и днесь не сѫществуватъ; но Фотій Патріархъ гы челъ, и написавъ оставилъ намъ едно кратко изложеніе на все що намѣрилъ въ тѣхъ. Въ него изложеніе Фотій пише че въ конца на десято-то си слово, слѣдъ работы кои-то станѫли въ Западно-то Римское царство въ 412 л., «Олѵмпіодоръ приказвалъ « за Доната и за Унны-ты, и за искуснѣйше-то « стрѣляніе на краліе-то имъ; за себе си, какъ « былъ проводенъ посланникъ при Унны-ты и при « Доната; какъ ся губилъ и бѣдствувалъ много « по море-то като отходилъ; какъ Донатъ клятвою прельстився былъ беззаконно убіенъ; какъ « Харатонъ пьрвый краль ся распалилъ отъ гнѣвъ « за убитіе-то му, и какъ Римскый царь го пакъ « съ даровы укротилъ и умирилъ» (2).

2 Отъ това кратко и тьмно Фотіево изъ Олѵмпіодора изложеніе не ся разумѣва ни кой и какъвъ е былъ реченый Донатъ, ни защо Олѵмпіодоръ е ходилъ посланникъ при него и при Унны-ты, ни кой Римскый царь го е проводилъ: западный ли Онорій, или единадесятолѣтный царь Въсточный Θеодосій 2-ый? ни защо и отъ кого е былъ Донатъ съ клятвѫ прельстенъ, ни защо и отъ кого и дѣ е былъ закланъ и убитъ противу дадено-то му клятвенно увѣреніе, кое-то не хрістіанину, но даже и погано-варварину не бѣ простено да престѫпи. Отъ то обаче, що Олѵмпіодоръ пише все за Онорія и за западно-то Римско

царство, а нищо за Восточно-то, отъ то що онъ посвятилъ списаніе-то си Восточному царю Θеодосію, какъ-то самъ въ предисловіе-то си казвалъ (1), и отъ то найпаче що самъ пакъ Олумпіодоръ, като повторително ся оплаквалъ за страданія-та и злополучія-та си по море-то кога отхождалъ при Унны-ты, така що едвамъ ся избавилъ, прилага че минѫлъ презъ Аθинѫ, и изведъ изъ корабъ-тъ, помогнѫлъ совѣтомъ и стараніемъ своимъ да ся възведе Леонтій и не хотя на софистическыя-тъ учителскый столъ (2), ніи заключавамы че Олумпіодоръ е былъ проводенъ при Унны-ты, не отъ Восточнаго царя Θеодосія, но отъ Западнаго Оноріа. Но защо и кога е былъ проводенъ? Около 412 или 413 лѣто, кога-то писатели-ти поставятъ това събытіе само и само, какъ-то рекохмы, защо- то стои писано въ Олумпіодора слѣдъ работы случившіяся въ лѣто 412, ніи не находимъ въ історіѭ-тѫ да е имало Римско-то царство никоіѫ причинѫ за сношеніе съ Унны-ты. Въ лѣто обаче 409, кога-то Аларикъ разъярився тръгнѫ отъ Римини за да презьмне Римъ, ніи видѣхмы выше (3) че Онорій пратилъ до Унны-ты да ся моли за да му проводятъ въ помощь 10,000 войны, и даже завѣщалъ на Далматіѭ да имъ приготвятъ потребнѫ-тѫ хранѫ за по пѫть. Много е убо, мыслимъ, вѣроятно да е пратилъ тогава царь Онорій за това при Унны-ты Олумпіодора, и да го е пратилъ по море ужъ за повѣрно, за да не бы го уловили Готθи-ти ако бы

отишелъ по сухо; а като е отишелъ при царя *Унскаго Рада*, да е искалъ онъ да прати перво до Оноріа князя Унскаго Доната за да ся согласи съ него направо за условія-та на помощь-тѫ, и за да ся увѣри очевидно за состояніе-то на Готскѫ-тѫ войнѫ; а какъ онъ нежалъ нищо да пострадае ни по пѫть ни въ Італіѭ, да е искалъ отъ Олимпіодора клятвенно увѣреніе; Нъ сопсѣмъ тѣмъ може Готеи-ти, за да преварятъ това Оноріево съ Унны-ты соглашеніе, кое-то щѣше да бѫде вредително за нихъ, да сѫ вардили по пѫть, и да сѫ хватали и убили вечемъ Доната. Така ако е ставало, лесно е можилъ Оноріи да ся явими предъ Рада, и да го укроти и умири съ многоцѣнни дарова.

3 Какъ да е да е, много е жално за насъ що ся е изгубило Олимпіодорово-то історическо описаніе; зачто, като е ходилъ самъ при Унны-ты, и като е описалъ все що е тамъ видялъ и познавалъ, щяхмы отъ него да ся научимъ доволно подробности за тяхъ, както ся научавамы много нещо и отъ ритора Пріска, който почестинъ въ лято 448 заедно съ Римскы посланницы при Унскыя царя Аттила, описалъ и оставилъ намъ за тяхъ все що чулъ и видялъ (11).

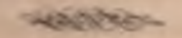

ГЛАВА V.

МЬНДЮ.

1 Мьндю или Мѧндюхъ былъ отецъ Аттиловъ, и ималъ братія Руя, Октара, и Ойварша. — 2 Унни-ти земали изъ Греко-Римско художници за да имъ правятъ корабы, а Ѳеодосій запретилъ това съ законъ подъ наказаніемъ смерти. — 3 Нашествіе Унновъ на Ѳракіѭ.

1 Радо умершій въ неизвѣстно время, оставилъ четирма сыновы, Мьндя, Руя, Октара, и Ойварша. Мьндьо или Мьндюхъ (1), като първороденъ, възлѣзлъ слѣдъ баща си на престолъ-тъ, и царувалъ мирно и славно нѣколико годины (2). А Руйо и Ойваршь были князи и владѣтели на неизвѣстны нѣкои Уннскы области, какъ-то выше (3) видѣхмы че княжевалъ и Донатъ. Октаръ же, кого-то други наричатъ Уптаръ и Субтаръ (4), былъ князъ и владѣтель на къмъ западъ, отъ гдѣ-то послѣ ще видимъ (5) че воевалъ въ Германіѭ; а като князь воюющій ималъ и власть голѣмѫ, та за това го нѣкои-си и *краль* называтъ (6). Выше отъ тыя свидѣтелства, кои-то впрочемъ разсѣяны находимъ тукъ тамѣ у писатели-ти, мы за Мьндьовото царство друго нищо незнаемъ. Достойно бѣ

обаче да речемъ нѣщо и за него, понеже той былъ отецъ великаго Аттила, кой-то ся даже и хвалилъ за происхожденіе-то си отъ него (7).

2 Совсѣмъ що незнаемъ колко е время царувалъ Мъндю, мы ще припишемъ на негово-то время слѣдующе-то любопытно приключеніе. Варварити, кои-то живѣли при Черно-Море, и кои-то несумнѣнно сѫ были Унни-ти, поискали въ тыя времена да си направятъ корабы за да плуватъ по Черно-Море, толкова за търговіѭ, колко-то и за да иматъ морскѫ силѫ въ военно слученіе. За това тіи имали дърва (кересте) изобилно, а понеже немали художницы, земали си такыва съ заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство. Но Греко-Римляномъ това никакъ не угождало, и за да възбранятъ Унны-ты отъ това дѣло, тіи по царскѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь уловили множинѫ отъ тыя художницы, и гы хвърлили въ тъмницѫ. Тѣхъ Асклипіадъ епископъ Херсонскый Таврическаго полуострова (Кримъ) едвамъ можилъ да гы измоли и извади. Но Ѳеодосій пакъ поставилъ законъ въ лѣто 419, съ кой-то запрещалъ на подданны-ты си да не бы да учатъ варвары-ты да си правятъ корабы, чѐ инакъ ще ся накажѫтъ смъртно (1).

3 Видися чѐ отъ това раздраживше ся Унни-ти, дигнѫли войнѫ противу Греко-Римско-то царство, и прешедше Дунавъ-тъ нападнѫли тежко на Ѳракіѭ въ лѣто 422 (1). Но кои сѫ были слѣдствія-та на това воеваніе, незнаемъ, защо никой отъ писатели-ты нищо за това не казва.

ГЛАВА VI.

РУЮ.

1 Женитбы и приключенія Плацидіеви до смьрть-тѫ Оноріевѫ, — 2 Іоаннъ тайносовѣтникъ похищава Западно-то царство, но Θеодосій го не припознава, а отъ тамъ ся подига помежду имъ война. — 3 Іоаннъ иска помощь отъ царя Уннскаго Руя чрезъ познайника му куропалата Аетіа; кой и какъвъ бѣ той Аетій. Руьо ся врича да проводи 60,000 войны. — 4 Θеодосій проважда противу Іоанна войскы съ троицѫ военачалницы, и за царь Римскый Плацидіана сына Валентиніана заедно съ майкѫ му. — 5 Пришедше въ Далматіѭ, войскы-ты Θеодосіевы ся раздѣлятъ на три: съ еднѫ-тѫ Ардавуръ отходи на Італіѭ по море, но ся корабосокрушава и улавя; съ другѫ-тѫ Аспаръ отходи по сухо на Акуйлеѭ; а съ третіѭ-тѫ Кандидіанъ остава въ Далматіѭ, и ѭ завладѣва ведно съ Істріѭ и Панонiѭ. Ардавуръ ся ползува отъ Іоанновы-ты къ нему добры расположенія, согласяваса тайно съ чиновницы-ты му, и привыква Аспара та завладѣватъ Равеннѫ, и поставятъ Валентиніана на престолъ-тъ, а Іоанна улаватъ, поругаватъ, и убиватъ. — 6 Дохождатъ послѣ Унни-ти съ Аетіа, и слѣдъ едно нерѣшимо сраженіе, Аетій ся примирява съ Плацидіѭ, и ся нарича комитъ, а Унни-ти ся отпращатъ съ даровы и съ отстѫпленіе-то на Панноніѭ. — 7 Руіо ся обраща съ тѫзи войскѫ

на Греко-Римско-то царство, обладава и опустошава Ѳракіѭ, и ся управя да пойде на Цариградъ, кога-то немощный Ѳеодосій съ даровы и съ ежегодныя заплати обѣщаніе го убѣждава да ся вьрне. Не право мнѣніе за това на нѣкой Грьчьскы історицы. — 8 Аетій нареченъ военачалникъ, и воевавъ успѣшно въ Галліѭ, коварствува противу Бонифатіа Африканскаго Воеводѫ, наструва го да ся възбунтува и да доведе Вандалы-ты на Африкѫ, кои-то и ѭ завладѣватъ, научава ся Плацидія истинѫ-тѫ, и Бонифатіа сшедшаго поставя главенъ военачалникъ, а Аетій ся ударя съ него на битвѫ, навыва ся и побѣгва, Бонифатій же ся нараня и умира. — 9 Проповѣданъ врагъ и предатель, Аетій бѣга и ся крые отъ мѣсто на мѣсто, а най-сетнѣ прибѣгва при Унны-ты, и зема отъ нихъ военнѫ помощь съ коіѫ-то пришедъ въ Італіѭ принуждава Плацидіѭ да го пріемне пакъ въ службѫ съ саномъ патрикіа. — 10 Греко-Римляне-ти възбунтуватъ нѣкои варвары противу Унны-ты; то дава Рую причинѫ да прати на Цариградъ посолство съ предложенія грозны; но догдѣ зьмне отвѣтъ онъ умира.

1 Ніи видѣхмы выше (1) че Плацидія сестра Онорієва бѣ ся оженила на 14 Іаннуаріа 414 л. за Атаулфа краля Готѳскаго. Та, слѣдъ смьртьтѫ сопруга своего въ лѣто 415, бы повьрнѫта отъ наслѣдника му Валліа Онорію, кой-то на 1 Іаннуаріа 417 л. ѭ ожени пакъ за главнаго си военачалника Константіа, наименованаго тогазь комита, патрикіа, и консула, а послѣ на 8 Февруаріа 421 л. и Августа (царя), безъ да ся припознае за такъвъ отъ Восточнаго царя Ѳеодосіа. Отъ това бракосочетаніе й ся роди при конца речен-

наго 417 лѣта дьщерь Юста Грата *Онорія,* и на 2 Іулія 419 л. сынъ Флавій Плацидій *Валентиніанъ*, наименованный, като наслѣдникъ на царство-то, Nobilissimus т. е. *Благороднѣйшій.* Слѣдъ смьрть-тѫ же Константіевѫ случившѫѭся по Іулія или Августа 421 л. Плацидія, бывшая съ брата си Онорія въ любовь до соблазнь (2), скарася после съ него до крайнѫ враждѫ, и тъй като ѭ не тьрпѣ веке Онорій, испѫди ѭ изъ царскыя-тъ дворъ, а та прибѣгнѫ съ двѣ-ты си чада на Востокъ при Θеодосіа, гдѣ-то останѫ до еднѫ годинѫ слѣдъ смьрть-тѫ Оноріевѫ, коя-то ся случи въ Равеннѫ отъ ѵдропикѫ на 15 Августа 423 л. (3)

2 Като чу тѫѭ смьрть Θеодосій, испьрво поиска да освои и Западно-то царство, и за това проводи тайно войскы въ Далматіѭ къмъ-то Салонѫ. Но Іоаннъ пьрвый Оноріевъ тайносовѣтникъ (1), поддьржаемъ отъ Западнаго военачалника Кастина, похити царскыя-тъ престолъ, проповѣда себе си царь Западный, и проводи къ царю Θеодосію посланницы да иска свое-то припознаніе. Но Θеодосій, разгнѣвенъ за тѫѭ неговѫ дерзость, не припозна даже и посланницы-ты му, но гы хвьрли въ темницѫ, а послѣ гы проводи на заточеніе въ Пропонтійскы-ты острова близо при Цариградъ. Това докара между Θеодосіа и Іоанна враждѫ, на коѭ-то слѣдствіе неизбѣжно бѣ война-та (2).

3 Іоаннъ като ся готвяше за тѫзи войнѫ, освободи колко-то робы имаше въ Италіѭ, и гы

направи войны; а освенъ това, понеже бѣ ся научилъ че Унни-ти не бѣхѫ въ пріятелство съсъ Восточно-то царство, поиска да привлече и тѣхъ на своіѫ помощь, и за това проводи до царя Унискаго посланникъ Куропалата своего Аетіа. Царь Унискый бѣше тогазь Руіо вторый братъ Мыцдіовъ (1), кой-то наслѣдилъ нему въ неизвѣстно намъ лѣто. Аетій же бѣ рожденъ въ Дристрѫ града Мусійскаго, отъ отца знаменитаго Гаудентіа, и отъ майкѫ Италіанкѫ богатѫ и благороднѫ. Въспитався между царскы-ты Онорієвы стражи, онъ бѣ даденъ послѣ отъ него въ залогъ Аларику (2), при кого-то сѣдѣ три годины, и ся научи добрѣ военно-то художество. Аларикъ познавъ достойнство-то му, поиска го и насетнѣ пакъ въ залогъ (3); но Онорій му го не даде, и го проводи на Унны-ты въ залогъ (4), видися за да научи и тѣхны-ты правы и обычаи, какъ-то бѣ ся научилъ и Готоскы-ты. Презъ колко-то время живѣ при тѣхъ онъ има толкози добро поведеніе, що бы възлюбенъ отъ нихъ, и въ тоже время ся научи каквы военны силы имахѫ Унни-ти, и съ кой начинъ ся на войнѫ біяхѫ, кое-то му много помогнѫ напоконъ кога-то имѣ бой съ нихъ. А като ся завърнѫ на царскыя-тъ дворъ, придобы и тамъ голѣмѫ почесть и отличность съсъ свои-ты добры качества. Того убо Аетіа, познайника и пріятеля Унискаго, проводи сега Іоаннъ при Унискаго царя Руя, за да му иска помощь. Іоаннъ наистинѫ не можаше да намѣри по-добрѣ и по-достоинъ по-

сланикъ за едно такова дѣло, и Унскый царь съсъ него согласився нагoтви да проводи до 60,000 войны. Тій обаче не щяхѫ да тръгнѫтъ той-часъ; защо Іоаннъ, услышавъ че Θеодосій испратилъ презъ Далматіѭ войскы срѣщо него, бѣ зарѫчалъ Аетію да ся нагласи за испращаніе-то на Унны-ты така що, кога Θеодосіевы-ты войскы влѣзѫтъ въ Італіѭ, тогазь и они да пойдѫтъ по дирѭ имъ и да гы заприщѫтъ отъ задь, като самъ Іоаннъ щялъ да гы удари отъ предь, и тъй да гы разбіѭтъ съвършено и разорятъ като да не могѫтъ веке да ся върнѫтъ (5).

4 Θеодосій наистинѫ, освень оныя що бѣ проводилъ въ Далматіѭ, проводи противу Іоанна и другы огромны войскы подъ предводителство-то на троицѫ военачалницы: Ардавура воевавшаго успѣшно противу Персяны-ты, Аспара сына негова, и Кандидіана отъ давна Плацидіи приверженаго. Съ тѣхъ онъ, като видѣ че не ще може да дѣйствува за себе си, проводи за царь Западный пятилѣтнаго уже Валентиніана сына Плацидійна, заедно съ майкѫ му Плацидіѭ, на коіѭ-то тогази припозна и наименованіе-то Августѫ (царицѫ), какъ-то припозна и Валентиніану нарицаніе-то Nobilissimus, и го сгоди даже за двоелѣтнѫ-тѫ си дъщеркѫ Евдоксіѭ, за коіѭ-то ся онъ и ожени послѣ на 20 Октоміа 437 лѣта, отстѫпивъ за това Θеодосію сичкѫ Іллvріѭ. Тыя войскы впрочемъ минѫвше презъ Солунъ, гдѣ-то Валентиніанъ облече багряницѫ-тѫ Цесарскѫіѫ, стигнѫхѫ до

[illegible] а като е отишелъ при царя [illegible] да е искалъ онъ да прати перво [illegible] Унскаго Доната за да ся со- [illegible] за условія-та на помощь- [illegible] увѣри очевидно за состояніе-то [illegible] войнѫ; а какъ онъ немалъ нищо [illegible] по пѫть ни въ Італіѭ, да е ис- [illegible] Олимпіодора клятвенно увѣреніе; Нъ [illegible] Готѳи-ти, за да преварятъ [illegible] съ Унны-ты соглашеніе, кое-то щя- [illegible] вредително за нихъ, да сѫ върдили [illegible] и да сѫ хватили и убили мечемъ Дона- [illegible] е станѫло, лесно е можилъ Онорій [illegible] предъ Рада, и да го укроти и уми- [illegible] многоцѣнны даровы.

[illegible] Какъ да е да е, много е жално за насъ [illegible] е загубило Олvмпіодорово-то історическо [illegible]; защо, като е ходилъ самъ при Унны-ты, [illegible] е описалъ все що е тамъ видѣлъ и по- [illegible], щехмы отъ него да ся научимъ доволно [illegible]бности за тѣхъ, какъ-то ся научавамы много [illegible] и отъ ритора Пріска, кой-то по-сетнѣ въ [illegible] 448 ходившій съ Рымскы посланницы при [illegible] Унского царя Аттила, описалъ и оставилъ намъ [illegible] тѣхъ всѣ що чулъ и видѣлъ (1).

—◦◦◦—

ся обѣщава че ще посредствова за него къмъ Ѳеодосія; а тайно работяше всякымъ образомъ да предума и да привлече къ себѣ войнскы-ты му чиновницы за да оставятъ Іоанна и да ся прилѣпятъ Валентиніану. Тіи же, не бывше отъ Іоанна благодарни, не ся забавихѫ да го послушятъ и да ся съгласятъ съ Ардавура, кой-то като видѣ веке че намѣреніе-то му успѣваше, даде за това тайно извѣстіе сыну своему Аспару, и онъ той-часъ тръгнѫ съ войнство-то си за Равеннѫ, гдѣ-то пристигнѫвъ нечаянно и намѣривъ двери-ты градскы отворены, влѣзе вѫтре и го завладѣ, а Іоанна слѣдъ малко сопротивленіе улови предаденъ отъ самы-ты му войны, и го проводи вързанъ на Аквилеїѫ къ Плацидіи, коя-то за отмьщеніе повелѣ та му отрѣзахѫ деснѫ-тѫ рѫкѫ, а послѣ го качихѫ на магаре, и го разведохѫ за поруганіе по улицы-ты градскы. Така Іоаннъ като претърпѣ несносны хулы и поруганія отъ странѫ на побѣснѣлыя-тъ простый народъ, свърши животъ-тъ си мечемъ главою посѣченъ. Царствованіе-то му трая сичко годинѫ и половинѫ (1), а потомъ все Западное царство ся покори Плацидіи и Валентіану, кой-то на 23 Октомврія сего лѣта бы по нарочнѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь вѣнчанъ и прогласенъ царь въ Римъ отъ нарочно проводенаго Иліона. Кандидіанъ же отъ своїѫ странѫ облада за малко время сичкѫ Далматіїѫ, Істріїѫ, и Панноніїѫ (2).

6 Между това Унни-ти, кои-то водяше Аетій числомъ до шесть-десять хіляды, идяхѫ, но не

обаче да речемъ нѣщо и за него, понеже той былъ отецъ великаго Аттила, кой-то ся даже и хвалилъ за происхожденіе-то си отъ него (7).

2 Совсѣмъ що незнаемъ колко е время царувалъ Мьндю, мы ще припишемъ на негово-то время слѣдующе-то любопытно приключеніе. Варвари-ти, кои-то живѣли при Черно-Море, и кои-то несумнѣнно сѫ были Унни-ти, поискали въ тыя времена да си направятъ корабы за да плуватъ по Черно-Море, толкова за търговіѭ, колко-то и за да иматъ морскѫ силѫ въ военно слученіе. За това тіи имали дърва (кересте) изобилно, а понеже немали художницы, земали си такыва съ заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство. Но Греко-Римляномъ това никакъ не угождало, и за да възбранятъ Унны-ты отъ това дѣло, тіи по царскѫ Θеодосіевѫ заповѣдь уловили мнозинѫ отъ тыя художницы, и гы хвьрлили въ тьмницѫ. Тѣхъ Асклипіадъ епископъ Херсонскый Таврическаго полуострова (Кримъ) едвамъ можилъ да гы измоли и извади. Но Θеодосій пакъ поставилъ законъ въ лѣто 419, съ кой-то запрещалъ на подданны-ты си да не бы да учатъ варвары-ты да си правятъ корабы, чѐ инакъ ще ся накажѫтъ смьртно (1).

3 Видися чѐ отъ това раздражившеся Унни-ти, дигнѫли войнѫ противу Греко-Римско-то царство, и прешедше Дунавъ-тъ нападнѫли тежко на Θракіѭ въ лѣто 422 (1). Но кои сѫ были слѣдствія-та на това воеваніе, незнаемъ, защо никой отъ писатели-ты нищо за това не казва.

и опустоши безъ да срѣшне почти никакво сопротивленіе, и ся управи да дойде на Цариградъ съ намѣреніе да го презьмне, и да го разори совершенно. Горкый Θеодосій ся слиса и замая, и не знаяше що да стори за да посрѣшне еднѫ таквѫ-зи бѣдѫ, защо войскы-ты му бѣхѫ остали въ Італіѭ, а другы готовы немаше да проводи противу Унны-ты. Въ това недоумѣніе онъ, като сѣкы отчаянъ, обърнѫлся на молбѫ, и завѣщалъ по сичкы-ты градскы церквы да правятъ литаніи и теплы къ Богу моленія за да гы избави онъ отъ тыя варвары. Въ исто-то время ся случи да падне дъждъ много съсъ гърмиль и трясковицы страшны, а послѣ Цареграждане-ти ся научаватъ съ неизказанѫ радость че страшни-ти оніе непріятели Унни ся дигнѫли и ся завърнѫли во своя си. Какъ бѣ станѫло това нѣщо? Прости-ти хора, кои-то не бѣхѫ въ работы-ты, видѣвше че то станѫло слѣдъ Богомоленія-та и слѣдъ гърмиль-тъ, повѣрвали че Богъ направилъ едно чудо, и за да го направятъ по-голѣмо, тълкователи-ти го украсили и увеличили, и ето какъ церковно-історическый списатель Сократъ го описва: «Добро е да ся чуе що ста-
« нѫ тогази на варвары-ты. Началникъ-тъ имъ,
« кому-то имя-то бяше Руя (Ροὐγας), умира уда-
« ренъ съ клинъ; а на человѣцы-ты, кои-то бѣхѫ
« подъ негово предводителство, чума нападши, по-
« рази по-вече-то отъ нихъ; и не само това, но
« и отъ осталы-ты огнь съ небесе сшедши мно-
« зинѫ погуби. Все това наведе на варвары-ты

на Греко-Римско-то царство, обладава и опустошава Өракіѭ, и ся управя да пойде на Цариградъ, кога-то немощный Өеодосій съ даровы и съ ежегодныя заплати обѣщаніе го убѣждава да ся върне. Не право мнѣніе за това на нѣкой Грьчьскы історицы. — 8 Аетій нареченъ военачалникъ, и воевавъ успѣшно въ Галліѭ, коварствува противу Бонифатія Африканскаго Воеводѫ, наструва го да ся възбунтува и да доведе Вандалы-ты на Африкѫ, кои-то и ѭ завладѣватъ, научава ся Плацидія истинѫ-тѫ, и Бонифатія сшедшаго поставя главенъ военачалникъ, а Аетій ся ударя съ него на битвѫ, навыва ся и побѣгва, Бонифатій же ся нараня и умира. — 9 Проповѣданъ врагъ и предатель, Аетій бѣга и ся крые отъ мѣсто на мѣсто, а най-сетнѣ прибѣгва при Унны-ты, и зема отъ нихъ военнѫ помощь съ коѭ-то пришедъ въ Італіѭ принуждава Плацидіѭ да го пріемне пакъ въ службѫ съ саномъ патрикіа. — 10 Греко-Римляне-ти възбунтуватъ нѣкои варвары противу Унны-ты; то дава Рую причинѫ да прати на Цариградъ посолство съ предложенія грозны; но догдѣ зьине отвѣтъ онъ умира.

1 Ніи видѣхмы выше (1) че Плацидія сестра Оноріева бѣ ся оженила на 14 Іаннуаріа 414 л. за Атаулфа краля Готөскаго. Та, слѣдъ смьртьтѫ сопруга своего въ лѣто 415, бы повьрнѫта отъ наслѣдника му Валліа Онорію, кой-то на 1 Іаннуаріа 417 л. ѭ ожени пакъ за главнаго си военачалника Константіа, наименованаго тогазь комита, патрикіа, и консула, а послѣ на 8 Февруаріа 421 л. и Августа (царя), безъ да ся припознае за такъвъ отъ Восточнаго царя Өеодосіа. Отъ това бракосочетаніе ѝ ся роди при конца речен-

тилъ искалъ да удвои, сирѣчь да гы въскачи на 700 (3).

8 Между това Аетій, названъ отъ Плацидіѭ главенъ царскы военачалникъ, бы проводенъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ, гдѣ-то Висиготскый краль Өеодорикъ бѣ ся подигнѫлъ противу Римляны-ты, бѣ имъ завладѣлъ нѣкои-си мѣста, и бѣ дошелъ да осади и знаменитаго ґрада Арелата (Arles). Онъ съ пришествіе-то си принуди Өеодорика да дигне осадѫ-тѫ и да ся примири пакъ договоромъ съ Римляны-ты. Съ тѫзи знаменитѫ услугѫ онъ спечели іоще по-вече Плацидіевѫ-тѫ любовь и довѣренность. Но понеже гледаше съ зависть че тя любяше не по малко и Африканскаго Воеводѫ и главнаго управителя Бонифатіа, кой-то ѝ бѣше отъ давна привърженъ, и бѣше всякога сторилъ главны услугы на царство-то, Аетій поиска да сабори и уничтожи того мѫжа, и да остане самъ вѣренъ и любезенъ при Плацидіѭ, и тъй почти самъ да заповѣда съсъ нейно-то имя. Въ лѣто убо 427 онъ, отъ еднѫ странѫ пише тайно къ Бонифатію че като вѣренъ неговъ пріятель му извѣстява, *какъ царица-та го намразила и ся закляла да го погуби, какъ щяла за това да го вика да дойде на Ревеннѫ, и какъ той, ако излѣзе отъ Африкѫ, непремѣнно е загубенъ*; *а отъ другѫ странѫ доходи та казва Плацидіи, че, ако и да е пріятель съ Бонифатіа, не може да скрые отъ царицѫ-тѫ неговы-ты лошавы намѣренія; че той не бранилъ тъй добрѣ*

направи войны; а освенъ това, понеже бѣ ся научилъ че Унни-ти не бѣхѫ въ пріятелство съсъ Восточно-то царство, поиска да привлече и тѣхъ на своіѫ помощь, и за това проводи до царя Унскаго посланникъ Куропалата своего Аетіа. Царь Унскый бѣше тогазь Руіо вторый братъ Мьндіовъ (1), кой-то наслѣдилъ нему въ неизвѣстно намъ лѣто. Аетій же бѣ рожденъ въ Дристрѫ града Мусійскаго, отъ отца знаменитаго Гаудентіа, и отъ майкѫ Італіанкѫ богатѫ и благороднѫ. Въспитався между царскы-ты Оноріевы стражи, онъ бѣ даденъ послѣ отъ него въ залогъ Аларику (2), при кого-то сѣдѣ три годины, и ся научи добрѣ военно-то художество. Аларикъ познавъ достойнство-то му, поиска го и насетнѣ пакъ въ залогъ (3); но Онорій му го не даде, и го проводи на Унны-ты въ залогъ (4), видися за да научи и тѣхны-ты правы и обычаи, какъ-то бѣ ся научилъ и Готөскы-ты. Презъ колко-то время живѣ при тѣхъ онъ има толкози добро поведеніе, що бы възлюбенъ отъ нихъ, и въ тоже время ся научи каквы военны силы имахѫ Унни-ти, и съ кой начинъ ся на войнѫ біяхѫ, кое-то му много помогнѫ напоконъ кога-то имѣ бой съ нихъ. А като ся завьрнѫ на царскыя-тъ дворъ, придобы и тамъ голѣмѫ почесть и отличность съсъ свои-ты добры качества. Того убо Аетіа, познайника и пріятеля Унскаго, проводи сега Іоаннъ при Унскаго царя *Руя*, за да му иска помощь. Іоаннъ наистинѫ не можаше да намѣри по-добръ и по-достоинъ по-

зумѣе какъ Бонифатій, кой-то й бѣше привърженъ преди воцаряваніе-то й, да й стане сега противникъ и непріятель, проводи му въ лѣто 429 единъ свой вѣренъ чиновникъ, комита Даріа, за да го испыта и да го приведе на покореніе. Комитъ Дарій, бывшій добродѣтеленъ, краснорѣчивъ и пріятель Бонифатіевъ, стори му такыва разумны и праведны укоры и порицанія за безпѫтно-то му поведеніе, що Бонифатій, естественно искреденъ и отворенъ, обади му той-часъ причинѫ-тѫ, и за да покаже че не былъ той кривъ но сама Плацидія, представи предъ очи-ти му тайно-то онова Аетіево писмо. Дарій ся завьрнѫ тогазь на Равеннѫ, и приказа работѫ-тѫ на Плицидіѭ. Тя ся слиса за това коварство Аетіево, но понеже не поносяше да ся объяви тая работа кога-то Аетій началствуваше въ Галліѭ на многочисленны войскы, за сега тя проводи пакъ Даріа да увѣри Бонифатіа че му отдава сичкѫ-тѫ си прежнѭѭ любовь и довѣренность, и че не иска отъ него друго освень да отврати злины-ты кои-то бѣ навелъ на Африкѫ. Бонифатій ѭ послуша, и ся мѫчи да предума Генсерика да ся завьрне на Іспаніѭ, но не завьрши друго освень да ся покаже като предатель Генсерику кой-то въ лѣто 430, прогласився врагъ и непріятель Бонифатію и всѣмъ Римляномъ, дигнѫ войнѫ насрѣща имъ, побѣди гы много пѫти, плѣни, опустоши и завладѣ почти сичкы-ты имъ тамо владѣнія, и съвсѣмъ що имъ дойде доволна помощь съсъ корабы отъ Восточно-то

Далматійскы-ты предѣлы, гдѣ-то, понеже зима-та бѣ дошла, остахѫ да презимуватъ (1).

5 А на пролѣть лѣта 425, като превзехѫ на силѫ Далматійскаго града Салона, троица-та речени военачалници ся раздѣлихѫ, и Ардавуръ съ еднѫ часть отъ войскы-ты влѣзе въ корабы за да мине презъ Адріатическо-то море на Италіѭ; Аспаръ съ конницы-ты тръгнѫ бързо по сухо за Акуиліѭ водящи съ себе си Валентиніана и Плацидіѭ; а Кандидіанъ съ другѫ войскѫ остана тамъ за да покори и другы-ты околны градовы, кои-то бѣхѫ ся предали Іоанну. Ардавуръ обаче не бы щастливъ въ мореплаваніе-то си, и една буря морска го захвърли къмъ Равеннѫ, гдѣ-то Іоанновы-ты стражи го уловихѫ съ три кораби, и го предадохѫ Іоанну. Това нещастіе премного оскорби Плацидіѭ, коя-то като слушаше че идѫтъ и Унни съ Аетіа на помощь Іоанновѫ, іоще премного ся скорбяше и бояше. Но за честь Валентиніановѫ прекарася що Ардавурово-то уловяваніе, вмѣсто зло, да излѣзе на добро, и ето какъ: Іоаннъ, надѣѭщися че съ помощь-тѫ Ардавуровѫ [illegible] може да ся примири и спогоди съ Θеодосіа, [illegible] да ся принесе къ нему враждебно, хванѫ [illegible] го ласкае и да му отдава голѣмы почес[illegible]ти, ка[illegible] го при[illegible] къ себе и да го напра[illegible]ви св[illegible] [illegible]ошникъ. Ардавуръ кат[illegible]о му [illegible] да го утвърди паче[illegible]е и [illegible] го излъже, хванѫ и [illegible] то[illegible] [illegible] го хвали и ласкае, [illegible]е, и

тиде тайно на Римъ, и като не намѣри вѣрно скрывалище, отиде на Далматіѭ, и отъ тамъ въ Паннонїѭ при свои-ты ветхы пріятели Унны, отъ кои-то поиска военнѫ помощь противу гонители-ти свои Римляны. Уннскый царь Руіо възсѣкавъ споредъ Аетіевы-ты приказанія, че царица Плацидія го была неправедно намразила и гонила, далъ му съ благодареніе нѣколко войскы, съ кои-то онъ тръгнѫ право за Равеннѫ. Като чухѫ това Плацидія и нейни-ти тайни съвѣтници, уплашихѫ ся много, и като немахѫ доволно войскы за сопротивленіе, проводихѫ да искатъ помощь отъ краля Висиготскаго Ѳеодорика. Но до гдѣ тая помощь ся приготви и проводи, Аетій съ храбры-ты свои Унны помощницы пристигнѫ въ Італіѭ. Тогазъ Плацидія, като немаше що да стори, принудися да послуша и пріемне примирителны-ты Аетіевы предложенія, кои-то бѣхѫ да ся испѫди Севастіанъ отъ службѫ-тѫ и отъ царство-то, и да ся пріемне пакъ той Аетій въ първѫ-тѫ своѭ службѫ и въ първы-ты си почести и достойнства, съ приложеніемъ сана патрикія. Така онъ съ бунтованіе-то си придобы много по-вече отъ колко-то по-напредь бѣ получилъ съ храбры-ты свои услугы. А Унни-ти кои-то бѣхѫ дошли и помогнѫли на това, ако и да не помянуватъ лѣтописи-ты веке нищо за тѣхъ, разумѣвася че сѫ были испратени назадь богато подарени отъ Аетія и отъ самѫ царицѫ Плацидіѭ (1).

10 Въ слѣдующе-то 433 лѣто Руіо царь Ун-

ніскый, имѣвшій до сега поданны или союзны послушницы нѣкои варвары именемъ Амилзуры, Ітимары, Тоносуры, Войскы (1), и другы такыва приДунавскы племена, напрасно ся научава, че тія племена поощреніемъ Византійскымъ, заключивше тайно съ Греко-Римляны-ты союзный договоръ, отстѫпили отъ повиновеніе-то си на Унны-ты, и ся подигнѫли противу нихъ. Разгнѣвився за това дѣло Руіо, рѣшися да воюва противу тыя племена, за да гы покори отнова и накаже. Но въ исто-то время разгнѣвенъ и противу Византійскый-тъ Дворъ защо-то онъ съсъ коварство-то си былъ му навелъ тѫзи бѣдѫ, проводи на Цариградъ посланникъ едного отъ отличны-ты свои сановницы именемъ Исла (2), т. е. Изслава, кого-то и другъ пѫть тамъ на посолство провождалъ, да представи царю Θеодосію жалованія за речено-то дѣло, и защо-то Греко-Римляне-ти пріяли и пріимали отъ Уннско прибѣжницы или поданны Уннскы или въ послѣднѭ-тѫ войнѫ заробены бывшія Римляны, и сега безъ откупленіе побѣгшія; и въ заключеніе да му каже че трѣба, или онъ да дрьпне рѫкѫ отъ всяко союзничество съ Уннскы-ты непріятели варвары, и да му отдаде сичкы-ты Уннскаго и Римскаго рода прибѣжницы, или той да си развали любовь-тѫ и миръ-тъ що е до сега съ него ималъ. Унни-ти тога-зи владѣяхѫ отъ Панноніѭ даже до задъ рѣкѫ-тѫ Дона надъ сичкы Дунавъ и надъ сичко Черно-море, и ся четяхѫ за найсилно-то варварско царство въ това время. Царь

Θеодосій убо съ сичкѫ-тѫ си Греко-Римскѫѭ гордость, не можаше лесно да рѣши войнѫ съ единъ такъвъ-зи народъ, и за това щомъ дойде Изелавъ и му представи речены-ты строгы жалованія и грозны предложенія, намѣрися въ велико недоумѣніе, и свыкавъ скоро царственныя-тъ съвѣтъ, заповѣда да размысли и да му каже какъвъ отвѣтъ да ся даде на Уннскыя-тъ посланникъ. Совѣтъ-тъ слѣдъ дългы размышленія не намѣри и той угодно да си развалятъ миръ-тъ съсъ Уннското царство, и видѣ за нужно да ся склонятъ паче на Руевы-ты предложенія, нежели да ся подвергнѫтъ съ войнѫ на по-голѣмы бѣдствія; Но за да бы го нѣкакъ предумали да ся склони на по малкы работы, Совѣтъ-тъ издаде мнѣніе, и Θеодосій удобри, да ся проводи до Руя Греко-Римско посолство, за да ся сговори и съгласи то направо съ него за тѫзи работѫ. Но кого да проводятъ? Видися че и за това станѫло голѣмо слово: защо двоица знаменити военачалници, Плінθа родомъ изъ малѫ Скvθіѭ, и Діонvсій родомъ изъ Θракіѭ, кои-то по-напредъ, първый на 419 а вторый на 429 л., бѣхѫ ставали и консули, станѫли да ищѫтъ секы за себе си това посолство, а Совѣтъ-тъ не знаилъ кого да предпочете и кому хатѫръ-тъ да развали. За това ся видѣло за добро по настоящему да ся испрати единъ часъ понапредъ Изславъ да занесе на Господарь-тъ си отвѣтъ че ще му проводятъ особенно посолство, а послѣ да ся мысли за избраніе-то на посланникъ-

тъ. Плинөа обаче, за да сполучи желаніе-то си, проводилъ съ Изслава единъ свой пріятель именемъ Сигилахъ за да придума Руя да иска него за посланникъ; разумѣвася че, за да го убѣди на това, онъ трѣба да му ся е вричалъ че съ него посланникъ той щялъ по-добрѣ да получи все що е искалъ, и наистинѫ ніи по-долу ще видимъ че произведеніе-то на посолство-то му оправдава това предположеніе. Изславъ убо си отиде на Унско съ Сигилаха; но догдѣ онъ да ся върне, дойде въ Цариградъ извѣстіе че Руіо царь Унскый умрѣлъ (3).

ГЛАВА VII.

ВЛАДО II И АТИЛЪ.

1 Владо II и братъ му Атилъ ся воцаряватъ. —2 Греко-Римско-то царство имъ проважда посланницы Плинөа и Епігена, кои-то они посрѣщатъ вънъ отъ града Марга, и влазятъ въ разговоръ съ нихъ на конь. —3 Посланници-ти Греко-Римскы пріематъ предложенія-та тождественны бывшія съ Руевы-ты, и заключаватъ миръ по пять условія, кои-то и взаимно ся заклеватъ да опазятъ. — 4 Өеодосій гы подтвърждава, и предава Уннскы-ты бѣглецы Уннскымъ нарочнымъ чиновникомъ, кои-то гы іоще въ Өракіѭ убиватъ. — 5 Оздравившеся отъ тѫѭ странѫ, Владо и Атилъ ся обращатъ на възбунтовавши-ты ся варвары, кои-то покоривше воевали въ Скvөіѭ и на Соросгы, т. е. Сарагуры-ты, и вънъ отъ Скvөіѭ на западъ. — 6 Валентиніанова сестра Онорія проважда прьстень Атилу и го иска за мѫжъ; нейно-то срамно поведеніе, изъ царскы-ты палаты испѫжданіе, и на Цариградъ прибѣгваніе. —7 Унни-ти помагатъ Римскому царству противу Арморицы-ты въ сѣвернѫ Галліѭ. — 8 Тіи помагатъ и Аетію противу Бургундскаго краля Гондикаря. — 9 Октарь князь Уннскый воюва на Бургунды-ты, побѣждава гы, и имъ убива до 20,000 войны и самаго имъ краля Гондикаря,

и плѣни и опустошава сичкѫ-тѫ имъ земля; Атилъ самъ воюва на сопредѣлны-ты имъ Франци, и побѣдивъ принуждава гы да му плащатъ дань; това видѣвъ новый Бургундскы кралъ Еррикъ примиряваса такожде съ Унны-ты, и дава Атилу порукѫ единороднѫ-тѫ си дъщерѭ Идагундѫ. — 10 Атилъ послѣ отходи въ Галліѭ и ударя Акуитинскаго князя Алфера, кой-то ся принуждава такожде да ся покори и да му плаща дань, и му дава за порукѫ младаго сына своего Валөаріа Идагулдина обручника. — 11 Коннична Униска войска воюва съ Литоріа противу Висиготөскаго краля Өеодорика осадившаго града Римскаго Нарбона въ Галліѭ; бывшая по пѫть битва на поединокъ между Авита и единъ всадникъ Унскый. — 12 Драпнѫвся отъ Нарбонѫ, Өеодорикъ слѣдува презъ три годины войнѫ-тѫ съ Римляны-ты; Литорій съ помощь-тѫ на Унны-ты успѣва да го притѣсни и нагони до самыя-тъ му царствующій градъ; онъ тогази предлага миръ кой-то отъ Литоріа ся отхвърля; наутре става сраженіе, и кога-то Унни-ти уже побѣждаватъ, Литорій съ лудо стремленіе разваля работѫ-тѫ, и самъ ся живъ улавя и убива. Тогазь посредствомъ Авита Өеодорикъ ся примирява съ Римляны-ты. — 13 Унни-ти тѣхни помощници, оставше веке безъ работѫ, слѣдъ напразно осажденіе града База, дръпватъ ся и си отхождатъ во своя си. — 14 Предѣли и пространство на Унско-то царство. —15 Унни-ти съ двоицѫ предводители Васиха и Курсиха, воюватъ презъ Кавкаса въ Мидіѭ, но безчинно-то имъ поведеніе и нечаанно имъ отъ Персы-ты удареніе, принуждаватъ гы да ся върнѫтъ празни во своя си. — 16 Начало на Унскѫ-тѫ войнѫ противу Греко-Римско-то царство; завладеніе на торжищныя-тъ градъ; Епископъ Маргскый; напусти истълкуванія; Унни-ти минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ между другы и града Виминакія, послѣ же, съ предателство на епископъ-тъ, и самаго

Марга. — 17 Слѣдъ напразно пакъ покушеніе за миръ, Унни-ти тръгватъ на войнѫ, превзематъ сичкѫ Іллиріѭ и Θракіѭ, и много отличны градовы, и правятъ много плѣнь и опустошеніе. Това принуждава Θеодосія да заключи миръ съ тѣхъ съсъ тяжкы условія. — 18 Заробенный тога Зерконъ какъвъ былъ. — 19 Атилъ убива брата си Влада; за коіѫ ли причинѫ?

1 Слѣдъ смърть-тѫ Руіева воцарили ся на Унны-ты Владо (1) и Атилъ (2) двама братія, които, първый-тъ по-голѣмъ, а вторый-тъ по малъкъ, бѣхѫ сынове вышереченаго Руіева брата Мьндя (3). По кое наслѣдственно условіе тіи сѫ ся воцарили и двоица-та, не знаемъ. Мы выше (4) видѣхмы, че слѣдъ смърть-тѫ Радовѫ отъ четворицѫ-тѫ му сыновы воцарился само първородный Мьндьо, а сега гледамы че ся воцаряватъ изъ веднъжь и двоица-та Мьндьовичи. Негли Атилъ, като естествомъ остръ и стремителенъ, е сплашилъ нѣкакъ брата си та ся е принудилъ онъ да го пріемне сопричастникъ на царство-то си. Мы ще видимъ даже по-долу (5), че Атилъ едвамъ търпѣлъ брата си до десятинѫ годины, а послѣ го убилъ и осталъ самъ царь.

2 Какъ да е да е, Изславъ посланникъ, възвратився отъ Цариградъ на Унниско съ Сигилаха, намѣрилъ тыя двоица цари вмѣсто Руя, и тѣмъ приказалъ какъ го бѣ пріялъ Греко-Римскый царь, и какъ щеше подпріѭ му да прати свои посланницы за да ся съгласи направо съ Уннското царство за миръ. Сигилахъ отъ своіѫ странѫ

е подтвърдилъ все това, и споредъ Плінѳовы-ты наставленія, говорилъ е несомнѣно за да искатъ Плінѳа за посланникъ. Владо и Атилъ, извѣщающе свое-то на престолъ-тъ възшествіе, писали сѫ къ царю Ѳеодосію какъ постоянствуватъ на Руіевы-ты предложенія, и какъ чакатъ споредъ обѣщаніе-то му да имъ проводи свои посланницы, мѫжи, *като Плинѳа*, знамениты, разумны и способны, и то е было доволно извѣстіе за Греко-Римско-то Правителство, че Плінѳа трѣба да проводятъ посланникъ. Рѣшися убо въ совѣтъ-тъ царскый Плінѳово-то наименованіе, кое-то ся удобри и отъ царя Ѳеодосіа. Но Плінѳъ сега, кой-то получи желаніе-то си, не рачи да пойде самъ, за да не бы негли остала сичка-та отвѣтственность врьху му, и поиска да проводятъ съ него наедно и Епігена, саномъ куестора, кой-то ся въобще похваляваше за своѭ-тѫ хытрость и премудрость. Удобри ся убо и негово-то наименованіе, и тъй тіи двоица Греко-Римскы посланници възставше отидохѫ на Марга града лежащаго въ Іллѵрійскѫ-тѫ Мѵсіѭ при Дунавъ-тъ тамъ гдѣ-то ся истича въ него рѣка Марга (днешная Морава) срѣщо укрѣпленаго отвъдь Дунавъ-тъ града Констанціѭ. Тамъ предъ малко бѣхѫ дошли и Уннски-ти царіе (1); но вмѣсто да пріемнѫтъ въ градъ-тъ реченs-ты посланницы, тіи гы посрѣшнѫхѫ на конь вънъ отъ градъ-тъ, и безъ да ся маіѫтъ, и даже безъ да слѣзѫтъ отъ конь, рекохѫ имъ да влѣзѫтъ той-часъ въ разговоръ съ нихъ. Тіи сѫ и-

мали за това свои-ты причины, а тыя причины сѫ были вѣроятно да покажѫтъ на Греко-Римски-ты посланницы че немать расположеніе да губятъ време въ дългы разговоры, че разговори-ти имъ трѣба да ся свършатъ тъй скоро на кратко, и че ако не ся съгласятъ, сѣки трѣба да си отидетъ, и да си гледатъ инакъ работѫ-тѫ. Тази е была несомнѣнно мысль-та на Уннски-ты царе; но като сѫ ги попытали Греко-Римски-ти посланници, защо поне да не слѣзѫтъ отъ конь, они имъ отвѣщали че такъвъ былъ тѣхный-тъ обычай. Така и тѣи за да не отпаднѫтъ отъ честь-тѫ си ако бы ся разговаряли пѣши съ нихъ на коне сѣдящихъ, принудилися да влѣзѫтъ также на конь въ разговоръ (2).

3 Въ той-зи краткый разговоръ видися че Уннски-ти царе, не давающе време за прекословіе, поискали непремѣнно отъ посланницы-ты да ся склонятъ на все що бѣ Руіо чрезъ Исслава поискалъ, и че они, видяще какъ инакъ ще избухне страшна война, коіѫ-то царство-то Греко-Римско не бѣ никакъ въ состояніе да поддържи, щѫтъ не щѫтъ пріяли все, и тъй ся заключи *отъ нова миръ* между двѣ-ты сопредѣлны царства по *слѣдующи-ты* условія:

1) Да ся отдадѫтъ Унномъ *безусловно отъ* Греко-Римско-то царство колко-то *Уннски подданници* бѣхѫ уже прибѣгнѫли *или бы отъ нынѣ прибѣгли* въ земліѫ-тѫ му за *коіѫ да е причинѫ*;

2) Да ся отдадѫтъ Унномъ *также колко-то* Греко-Римляне роби бѣхѫ отъ тѣхъ *безъ* да ся

откупятъ побѣгнѫли во своя си; освень ако ся платятъ за откупъ на военно-притяжатели-ты имъ по осемь жълтицы за всякъ побѣгнѫлъ робъ.

3) Да не чинѫтъ совоевателенъ союзъ Греко-Римляне-ти съ никой варварскы народъ, кой-то бы предпрiималъ войнѫ съсъ Унны-ты;

4) Да ставатъ въ Римско и въ Унинско тържища (панаири) равнозаконно и безопасно за Греко-Римляны и за Унны;

5) Да плаща за напредъ Греко-Римско-то царство на Унинско-то по седемь-стотинъ лiтры злато на годинѫ, вмѣсто триста и пятьдесять що бѣ плащалъ до нынѣ (1).

Съ тыя условiя ся съгласи да ся съхрани миръ и любовь и за напредь по между двѣ-ты царства; и за увѣренiе че ще го пазятъ тѫй непочекнѫтъ и отъ двѣ-ты страны, заклѧхѫся взаимно отъ сямъ и отвьдь по отечественныя-тъ си обычай, и ся завьрнѫхѫ сѣкы во своя си (2).

4 Царь Θеодосiй подтвьрди вси тыя условiя, и слѣдъ малко повелѣ та предадохѫ на нѣкои Уннскы чиновницы, кои-то нарочно быхѫ за това проводени, вси оныя Уннскы подданницы, кои-то бѣхѫ у Греко-Римско прибѣгнѫли, и между кои-то бѣхѫ и двама сынове царскаго рода именемъ Мама и Атакамъ (1). Вси тыя бѣглецы щомъ гы прiемнѫхѫ, речени-ти чиновници за примѣръ и наказанiе гы распнѫхѫ на крьсть и убихѫ iоще въ Θракiѭ въ укрѣпенаго града Карса, кому-то положенiе-то е намъ неизвѣстно (2).

5 Съ това мирозаключеніе, много пріятно за Унны-ты, Владо и Атилъ оздравивше царство-то си отъ Греко-Римскѫ странѫ, обърнѫхѫ свободно оружія-та си на оныя варварскы народы, кои-то както ся выше рече (1), бѣхѫ отстѫпили отъ подданство-то си и ся подигнѫли противу Унско-то царство. Тѣхъ же совершено покоривше, воевали такожде въ Скѵѳіѭ особенно противу народа называемаго тукъ отъ Пріска *Соросги* (2), кой-то мыслимъ да не е былъ другъ освень оный, кого-то онъ пакъ на другы мѣста нарича *Сарагуры* (3). Тіи послѣ воевали и вънъ отъ Скѵѳіѭ на западъ въ Германіѭ и въ Галліѭ, както щемъ по-долу да кажемъ. Но първо нека кажемъ нѣщо за едно доста соблазнително дѣло, кое-то ся случи въ това время между Атила и еднѫ Западно-царскѫ дъщеріѭ.

6 Ніи выше видѣхмы (1) че Валентініанова майка Плацидія като ся ожени вторы пѫть за Констанціа, бѣ родила първо дъщеріѭ наименованнѫ Онорііѭ. Послѣ, кога-то второрожденный й сынъ ся воцари съ неіѭ на западъ, и бы вѣнчанъ царь Западный на 23 Октомвріа 425 л. (2), тая й дъщеря бы такожде наречена Августа, т. е. царица. Но намѣреніе-то майчино й не бѣ никакъ да й даде и власть царскѫ, нито пакъ да іѭ направи соучастницѫ на брата й; за това и като порасте, тя нещеше да іѭ ожени, за да не бы дала въ мѫжъ-тъ й нѣкой соперникъ на сына си; държеше іѭ убо момиче, и казваше че, като посяше с-

днѫ толкозь высокѫ тітлѫ *Августа*, Онорія не можаше безъ униженіе да посегне на мѫжъ който не бы былъ такожде Августъ и царь. Онорія обаче не бѣ жена да си остане безъ мѫжъ: тя бѣше іѫ малко грижа за майчины-ты й політическы расположенія, и като не щяхѫ да іѫ оженятъ, тя глѣдаше и инакъ да удовлетвори сладострастіе-то си, и не ся срамуваше да прави любовь съ нѣкои чиновницы. Това нейно поведеніе настори майкѫ й да іѫ прибере и тури подъ стражѫ въ палаты-ты. Но Онорія неможаше да търпи едно такова насиліе, и за да ся избави отъ него и въ тоже время да си отмьсти на майкѫ си, тя намысли да ся управи до Уннскаго царя Атила, кому-то многажды бѣ слушала да казватъ храбрость-тѫ и великодушіе-то. Впрочемъ не бѣхѫ ли й рекли че, за да може безъ униженіе да ся ожени трѣба да й ся намѣри мѫжъ царь? Единъ день убо въ лѣто 434 тя проважда тайно до Атила единъ свой вѣренъ скопецъ та му казва «че го избрала за мѫжъ, и че го выка да дойде скоро на Италіѭ да іѫ избави отъ мучителницѫ майкѫ й, коя-то іѫ държала тъй като запрянѫ, и не щяла да іѫ ожени само и само за да не отнеме отъ брата си половинѫ-тѫ Римско царство, което ней наслѣдствомъ принадлежало; че като іѫ зьмне за женѫ Атилъ има да придобіе и само-то това нейно наслѣдство; и че за обрукъ и увѣреніе на тыя нейны предложенія, тя му проважда по обычаю и пръстень, за да знае че та ся чете веке

негова сгоденица». Атилъ пріе прьстень-тъ, и отпрати назадь съ ласкателенъ отвѣтъ Оноріинъ-тъ скопецъ; но оффиціално не стори никоіѫ постѫпкѫ, защо тогазь бяше въ военны работы заплетенъ, и остави за друго время ползѫ-тѫ, коіѫ-то можаше да извлече изъ това приключеніе. А Онорія като гледаше че Атилъ ся бави да дойде, додѣя ѝ отъ ново да чака, и не терпящи веке дѣвство-то си, предадеся тайно попечителю своему Евгенію, и стори съ него грѣхъ-тъ що не можаше да стори съсъ Атила (3). Явни же знакове на това като ся показахѫ, майка ѝ Плацидія отъ срамъ и іарость не ся стърпѣ, но іѫ испѫди вънъ отъ царскы-ты палаты; она же посрамена и обезчестена прибѣгнѫ при уйка си царя Ѳеодосіа на Цариградъ, гдѣ-то іѫ пріяхѫ щѫтъ не щѫтъ такожде посрамени (4). Ній ще видимъ по-долу що направи Атилъ ползуящься політическы отъ тѫзи Оноріинѫ къ нему постѫпкѫ.

7 За сега Атилу упражняющуся въ воеваніе противу различны Скѵѳскы и Германскы варвары, не поносяше да си развали пріятелство-то кое-то чрезъ Аетія онъ имаше съ Римско-то западно царство, и за укрѣпленіе на това пріятелство онъ даже му и помагаше колчимъ му ся даваше поводъ. Така въ слѣдующе-то 435 лѣто, кога-то нѣкои племена въ Галліѭ, и особенно въ сѣверозападны-ты ѝ страны живущи Арморици бѣхѫ дигнѫли главѫ противу Римско-то царство, по прошеніе вѣроятно Аетіево Атилъ му проводи

едно военно тѣло отъ Унны, съ помощь-тж на кои-то вторый слѣдъ Аетіа военачалникъ Римскы Литорій воевавъ противу Арморицы-ты, побѣди гы въ различны сраженія, кои-то стори съ нихъ при рѣкы-ты Секуанж (Seine), Ледж (Loire), Кланж (Clain en Poitou), Еларж (Allier), и проч. презъ лѣто-то и презъ сичкж-тж зимж, и поразивъ покори гы отнова подъ Римскж-тж власть (1).

8 Въ истж-тж годинж краль Бургундскый Гондикарь, кой-то до тогазь бѣ союзникъ и пріятель Римляномъ, напрасно ся подигнж съ войскы-ты си, и отиде та нападнж на сопредѣлнж-тж Римскжіж область Белгіж, коіж-то поплѣни и опустоши. Аетій сія услышавъ, става скоро съ войскы-ты си, съ кои-то преди малко бѣ покорилъ възбунтовавши-ты ся при-Дунавскы племена Іюонговъ, Норичановъ, и Вінделичановъ, и кои-то но-вече-то ся составлявахж отъ помощницы варвары, сирѣчь Ерулы, Франкы, Сармати, Саліаны, Гелоны, и особливо Унны, и нападъ на Бургунды-ты, побѣждава гы совершенно, и принуждава краля имъ Гондикара да иска миръ, и да стане пакъ союзникъ и пріятель Римляномъ (1). Въ това сраженіе ся намѣрилъ и отличилъ и Авитъ изъ Аувернііж, кой-то по-сетнѣ въ л. 439 бы префектъ Галлійскый, а въ лѣто 455 станж и царь Западо-Римскый за 14 мѣсецы.

9 Въ това примиреніе видися че Гондикарь ся обѣщалъ да плаща нѣкоіж уреченж дань и на Унны-ты, кои-то составлявахж главнж-тж Аетіевж

помощь (1). А послѣ като ся дръпнѫли тіи и си отишли во своя си, Гондикарь, кога-то дошло врѣмя за плащаніе, пометнѫлся, и не щялъ да плати. Разгнѣвившеся естественно Унски-ти цари за това, прогласили отнова войнѫ насрѣща му, и проводили стрика си Октара Обдара или Зубдара (2) съ еднѫ доволнѫ войскѫ да го біе. Той Октаръ влѣзе въ землѭ-тѫ Бургундскѫѭ въ л. ок. 436, и слѣдъ малкы нѣкои и другы битвы ударився съ самаго Гондикаря въ едно голѣмо сраженіе, побѣди го съвършено, утрепа му до дванадесять хіляди войны, и уби и самаго Гондикаря ведно съсъ сичкѫ-тѫ му почти челядь; и тъй непаходящи веке никакво сопротивленіе, Унни-ти прегазихѫ, разорихѫ, и опустошихѫ почти сичкѫ-тѫ Бургундскѫ землѭ. Бургунди-ти обаче ся събрахѫ скоричко, и соединивше колко-то можихѫ войскѫ, наредихѫ си новъ краль именемъ Еррика, и ся мѫчихѫ да държатъ войнѫ-тѫ и да стоятъ насрѣщѫ, догдѣ видятъ какво щяхѫ да покажѫтъ обстоятелства-та. Дѣйствително въ тоеже время Унни-ти, подъ предводителствомъ самаго царя ихъ Атила, бѣхѫ, не знамъ по коѭ причинѫ, сторили военно нашествіе на Галлію, и Бургунди-ти ся надѣяхѫ че Унни-ти, имѣѭще тамъ съ многинѫ храбры народы да ся біѭтъ, щяхѫ негли да бѫдѫтъ побѣждени. Но като видѣхѫ слѣдъ малко че Атилъ напротивъ, ударився съ восточны-ты тѣмъ сопредѣлны Франци, кои-то живяще по рѣкы-ты Рина и Неккера, ся четяхѫ за най многочислен-

е подтвьрдилъ все това, и споредъ Плінѳовы-ты наставленія, говорилъ е несомнѣно за да искатъ Плінѳа за посланникъ. Владо и Атилъ, извѣщающе свое-то на престолъ-тъ възшествіе, писали сѫ къ царю Ѳеодосію какъ постоянствуватъ на Руіевы-ты предложенія, и какъ чакатъ споредъ обѣщаніе-то му да имъ проводи свои посланницы, мѫжи, *като Плинѳа*, знамениты, разумны и способны, и то е было доволно извѣстіе за Греко-Римско-то Правителство, че Плінѳа трѣба да проводятъ посланникъ. Рѣшися убо въ совѣтъ-тъ царскый Плінѳово-то наименованіе, кое-то ся удобри и отъ царя Ѳеодосіа. Но Плінѳъ сега, кой-то получи желаніе-то си, не рачи да пойде самъ, за да не бы негли остала сичка-та отвѣтственность врьху му, и поиска да проводятъ съ него наедно и Епігена, саномъ куестора, кой-то ся въобще похваляваше за своѭ-тѫ хытрость и премудрость. Удобри ся убо и негово-то наименованіе, и тъй тіи двоица Греко-Римскы посланници възставше отидохѫ на Марга града лежащаго въ Иллурійскѫ-тѫ Мусіѭ при Дунавъ-тъ тамъ гдѣ-то ся истича въ него рѣка Марга (днешная Морава) срѣщо укрѣпленаго отвьдь Дунавъ-тъ града Констанціѭ. Тамъ предъ малко бѣхѫ дошли и Униски-ти царіе (1); но вмѣсто да пріемнѫтъ въ градъ-тъ речены-ты посланницы, тіи гы посрѣшнѫхѫ на конь вънъ отъ градъ-тъ, и безъ да ся маѭтъ, и даже безъ да слѣзѫтъ отъ конь, рекохѫ имъ да влѣзѫтъ той-часъ въ разговоръ съ нихъ. Тіи сѫ и-

мали за това свои-ты причины, а тыя причины сж были вѣроятно да покажжтъ на Греко-Римскы-ты посланницы че нематъ расположеніе да губятъ време въ дългы разговоры, че разговори-ти имъ трѣба да ся свършатъ тъй скоро на крака, и че ако не ся съгласятъ, сѣки трѣба да си отидатъ, и да си гледатъ инакъ работж-тж. Тази е была несомнѣнно мысль-та на Уннскы-ты цари; но като сж гы попытали Греко-Римски-ти посланници, защо поне да не слѣзжтъ отъ конь, они имъ отвѣщали че такъвъ былъ тѣхный-тъ обычай. Така и тіи за да не отпаднжтъ отъ честь-тж си ако бы ся разговаряли пѣши съ нихъ на кони сѣдящихъ, принудилися да влѣзжтъ также на конь въ разговоръ (2)·

3 Въ той-зи краткый разговоръ видися че Унски-ти цари, не дающе время за прекословіе, поискали непремѣнно отъ посланницы-ты да ся склонятъ на все що бѣ Руіо чрезъ Изслава поискалъ, и че они, видяще какъ инакъ ще избухне страшна война, коіж-то царство-то Греко-Римско не бѣ никакъ въ состояніе да поддържи, щжтъ не щжтъ пріяли все, и тъй ся заключи отъ нова миръ между двѣ-ты сопредѣлны царства по слѣдующы-ты условія:

1) Да ся отдадж̀тъ Унномъ безусловно отъ Греко-Римско-то царство колко-то Унски подданици бѣхж уже прибѣгнжли или бы отъ нынѣ прибѣгли въ земліж-тж му за коіж да е причинж;

2) Да ся отдадж̀тъ Унномъ также колко-то Греко-Римляне робы бѣхж отъ тѣхъ безъ да ся

и единъ неговъ робъ былъ убитъ отъ едного Унискаго всадника. На тоя слухъ онъ грабнѫвъ оружіе-то си, възсѣда на конь, и съ голѫ сабіѭ на рѫкѫ, устремявася посреди Унскѫ-тѫ конницѫ, търси убіецъ-тъ, и щомъ го намѣри, вмѣсто да го удари и убіе, кое-то му бѣше лесно, защо бѣ дошьлъ врьху му нечаянно, выква му да си извади и той сабіѭ-тѫ и да ся защищава. Така ся устрои битва на поединокъ, и Унни-ти, вмѣсто да гы възбранятъ, струпахѫся на около да гледатъ кой ще навые. Уннинъ-тъ като си знаяше повинность-тѫ, загуби всякѫ дерзость, и не можи да ся заварди; Авитъ же съ пьрво удареніе го прободе и хвьрли мьртъвъ на земліѭ-тѫ. Унни-ти не само не ся разсьрдихѫ за това, но го и похвалихѫ, и тъй онъ отмьстивъ си за убіенаго роба своего, соединися съ Литоріа, и тръгнѫхѫ наедно за Нарбоннѫ. Тамъ Уннски-ти и други всадници, носяще на конь всякый по двѣ крины жито, нападнѫхѫ тъй силно на осадители-ты Готѳы, що си отворихѫ пѫть и влѣзохѫ въ градъ-тъ съсъ хранѫ-тѫ наедно, съ коіѭ-то му нанесохѫ доволно изобиліе. Послѣ Авитъ, кого-то Ѳеодорикъ любяше и почиташе, и бѣ искалъ по-напредь да го зьмне на своіѫ службѫ, излѣзе изъ градъ-тъ, и отиде та ся разговори съ него, и тъй го убѣди да ся дръпне отъ тѫіѭ осадѫ, която нещеше веке да му бѫде за никоіѭ ползѫ (4).

12 Со всѣмъ тѣмъ Ѳеодорикъ не ся премири тогази съ Римляны-ты, и слѣдова да ся біе съ

нихъ тукъ тамѣ. Особливо той има въ лѣто 438 битвѫ съ самаго Аетіа, кой-то му уби въ неіѫ до осемь хіляды войны, но не можи да го преслѣдова самъ, принужденъ бывъ да тича на сѣверъ противу Францы-ты, кои-то съ краля своего Клодіона, прешедше рѣкѫ Ріна, бѣхѫ завладѣли доволны мѣста и градища въ сѣверо-восточнѫ Галліѭ, гдѣ-то тіи ся отъ тогазь и рѣшително учредихѫ, и дадохѫ начало на днешно-то Французское царство. Война-та убо съ Өеодорика ся вършаше презъ цѣли три годины чрезъ вышереченаго Литоріа, кой-то съ помощь-тѫ на конничнѫ-тѫ Унскѫ войскѫ, коіѫ-то всегда имаше на своіѫ службѫ, можи най-сетнѣ въ лѣто 439 да го притѣсни и нагони въ самыя-тъ му царствующій градъ Тулусъ, гдѣ-то го и осади. Өеодорикъ тогава принужденъ проводи нѣкои архіереи да му сторятъ предложенія за миръ; но Литорій, разгорденъ за успѣхы-ты си, отхвърли тыя предложенія съ небреженіе. Өеодорикъ же, отчаянъ отъ тѫіѫ странѫ, възложи сичкы-ты свои надежды на Бога и на своіѫ-тѫ храбрость, и тъй единѫ нощь, като призва Божіѭ-тѫ помощь съ тепло и смиренно моленіе, и приготви на бой сичкы-ты си войскы, наутре рано излѣзе изъ градъ-тъ, и ся удари съ Литоріевы-ты осадителны войскы, кои-то по-вече-то бѣхѫ Унни. Сраженіе-то станѫ дълго и упорно безъ никое, първо, рѣшеніе ни отъ единѫ-тѫ ни отъ другѫ-тѫ странѫ; но най-сѣтнѣ, кога-то побѣда-та ся показваше отъ къмъ-то Унны-ты,

Литорій, съ единѫ лудѫ и несмысленнѫ постѫпкѫ що направи, развали спчкѫ-тѫ работѫ. Той щомъ видѣ свои-ты че надвыватъ, за да си покаже ужь и лично храбрость-тѫ и да спечели іоще по-голѣмѫ славѫ, дрѫпнѫвъ сабіѫ-тѫ устремися самъ между непріятели-ты, и хванѫ да гы удри на десно и на лѣво. Но уединенъ така, Готои-ти ся не забавихѫ да го заградятъ, наранятъ, и уловятъ, и тъй войскы-ты му оставше безъ началникъ, хванахѫ безчинно да ся теглятъ назадь, и Готои-ти гы тогава лесно побѣдихѫ и нагонихѫ. Литоріа же, като му вързахѫ рѫцѣ-тѣ на опакы, уведохѫ го въ градъ-тъ, и слѣдъ много поруганія що претърпѣ отъ простыя-тъ народъ, хвърлихѫ го въ тъмницѫ и подирь малко дни го убихѫ. Θеодорикъ тогава можаше безъ сопротивленіе да простре предѣлы-ты на царство-то си даже до рѣкѫ Родана (Rhône); но умиленъ и убѣжденъ отъ пріятеля своего Авита, кой-то бывшій тогазь префектъ Галлійскый дойде да му ся моли за миръ, склонися да ся примири съ Римско-то царство по исты-ты условія, кои-то самъ предъ побѣдѫ-тѫ си бѣ предложилъ Литорію (1).

13 А Унни-ти, кои-то служахѫ до тогазь Римляномъ подъ Литоріа, оставше сега безъ службѫ, немахѫ веке що да сторятъ, освень да ся вивърнѫтъ во своя си. Но преди да сторятъ това, тіи, подъ предводителство-то на новаго си началника Гиусерика или Гаріерика, (защо и тъй и тъй, а все не право го именуватъ писатели-ти, незнающе негли

истинно-то му имя.) отишли не знаемъ защо та осадили Ваза (Bazas, Vazates) Града Гаскопскаго въ Галліѭ между Бордо и Тулусъ, но като не можили да го завладѣіѭтъ, оставили го и си отишли (1). Отъ тогази писатели-ти нищо веке не помянуватъ за Унны воюющы въ тыя западны страны даже до второ-то Атилово воеваніе въ Галліѭ, за кое-то щемъ да говоримъ по-долу (2). Видися убо че Атилъ, като заключилъ миръ, какъ-то ся рече, съ Бургунда и Францы, и съ неизвѣстнаго рода Акуйтанскый князь Алфера (3), дръпнѫлъ си войскы-ты въ Паннонііѭ, и не оставилъ освенъ речены-ты конницы на службѫ Римяномъ подъ Литоріа, кои-то такожде слѣдъ смьрть-тѫ му сѫ ся вьрнѫли во своя си.

14 Що сѫ тіи правили отъ тамъ насетнѣ до 441 л., кога-то наченуватъ голѣми-ти имъ дѣянія на востокъ, незнаемъ. Какъ да е да е, царство-то имъ тога-зи ся простирало на Востокъ и на Западъ много далечь, и за да му покажемъ по-точно предѣлы-ты и силѫ-тѫ, ніи ще приведемъ тука онова що пише глубокомысленный історикъ Англичанскый Гиббонъ во своіѫ-тѫ історіѭ на испадваніе-то Римскыя імперіи: « Като дръп-« немъ, каже онъ, еднѫ чертѫ раздѣляющѭіѫ ди-« вы-ты мѣста отъ питомы-ты человѣцы, людіе-то, « кои-то живуще въ села и градовы работяхѫ « земіѫ-тѫ, отъ оныя, кои-то живуще подъ сѣни, « пасяхѫ овцы и говеда или ходяхѫ на ловъ, « можемъ праведно да наречемъ Атила *царь вер-*

едно военно тѣло отъ Унны, съ помощь-тѫ на кои-то вторый слѣдъ Аетіа военачалникъ Римскы Литорій воевавъ противу Арморицы-ты, побѣди гы въ различны сраженія, кои-то сторн съ нихъ при рѣкы-ты Секуанѫ (Seine), Ледѫ (Loire), Кланѫ (Clain en Poitou), Еларѫ (Allier), и проч. презъ лѣто-то и презъ сичкѫ-тѫ зимѫ, и поразивъ покори гы отнова подъ Римскѫ-тѫ власть (1).

8 Въ истѫ-тѫ годинѫ краль Бургундскый Гондикарь, кой-то до тогазь бѣ союзникъ и пріятель Римляномъ, напрасно ся подигнѫ съ войскы-ты си, и отиде та нападнѫ на сопредѣлнѫ-тѫ Римскѫѭ область Белгіѭ, коѭ-то поплѣни и опустоши. Аетій сія услышавъ, става скоро съ войскы-ты си, съ кои-то преди малко бѣ покорилъ възбунтовавши-ты ся при-Дунавскы племена Іюѳонговъ, Норичановъ, и Вінделичановъ, и кои-то но-вече-то ся составлявахѫ отъ помощницы варвары, сирѣчь Ерулы, Франкы, Сармати, Саліаны, Гелоны, и особливо Унны, и нападъ на Бургунды-ты, побѣждава гы совершенно, и принуждава краля имъ Гондикаря да иска миръ, и да стане пакъ союзникъ и пріятель Римляномъ (1). Въ това сраженіе ся намѣрилъ и отличилъ и Авитъ изъ Аувернiѭ, кой-то по-сетнѣ въ л. 439 бы префектъ Галлійскый, а въ лѣто 455 станѫ и царь Западо-Римскый за 14 мѣсецы.

9 Въ това примиреніе видися че Гондикарь ся обѣщалъ да плаща нѣкоѭ уреченѫ дань и на Унны ты, кои-то составлявахѫ главнѫ-тѫ Аетіевѫ

помощь (1). А послѣ като ся дрънпѫли тіи и си отишли во своя си, Гондикарь, кога-то дошло врѣмя за плащаніе, пометнѫлся, и не щялъ да плати. Разгнѣвившеся естественно Унски-ти цари за това, прогласили отнова войнѫ насрѣща му, и проводили стрика си Октара Обдара или Зубдара (2) съ еднѫ доволнѫ войскѫ да го біе. Той Октаръ влѣзе въ землѭ-тѫ Бургундскѫѭ въ л. ок. 436, и слѣдъ малкы нѣкои и другы битвы ударився съ самаго Гондикаря въ едно голѣмо сраженіе, побѣди го съвършено, утрепа му до дванадесять хіляди войны, и уби и самаго Гондикаря ведно съсъ сичкѫ-тѫ му почти челядь; и тъй ненаходящи веке никакво сопротивленіе, Унни-ти прегазихѫ, разорихѫ, и опустошихѫ почти сичкѫ-тѫ Бургундскѫ землѭ. Бургунди-ти обаче ся събрахѫ скоричко, и соединивще колко-то можихѫ войскѫ, наредихѫ си новъ краль именемъ Еррика, и ся мѫчихѫ да държатъ войнѫ-тѫ и да стоятъ насрѣщѫ, догдѣ видятъ какво щяхѫ да покажѫтъ обстоятелства-та. Дѣйствително въ тоеже время Унни-ти, подъ предводителствомъ самаго царя ихъ Атила, бѣхѫ, не знамъ по коѭ причинѫ, сторили военно нашествіе на Галліѭ, и Бургунди-ти ся надѣяхѫ че Унни-ти, имѣѭще тамъ съ множинѫ храбры народы да ся біѭтъ, щяхѫ негли да бѫдѫтъ побѣждени. Но като видѣхѫ слѣдъ малко че Атилъ напротивъ, ударився съ восточны-ты тѣмъ сопредѣлны Франци, кои-то живяще по рѣкы-ты Рина и Неккера, ся четяхѫ за най многочислен-

ный и най храбрый народъ, побѣдилъ гы и гы притѣснилъ тъй силно, що ся принудили да ся примиратъ съ условіе да му плащатъ дань, паднѫхѫ и тіи на молбѫ, и ся примирихѫ также съ Унны-ты; а за увѣреніе че щѫтъ вѣрно занапредъ да пазятъ мирны-ты условія, Еррикъ даде Атилу порука единороднѫ-тѫ си дъщерѭ именемъ Илдгундѫ (3), и тъй ся свърши тая Унно-Бургундска война (4).

10 Освободенъ и отъ тѫіѫ странѫ Атилъ, впуснѫся дерзновенно съ войскы-ты си вѫтрѣ въ Галліѭ, и нагази областъ-тѫ Акуйтанѫ, въ коіѫто владѣяше князь или краль именуемый Алферъ. Той въ пріятелство бывшій съ Бургундскаго краля Еррика, бѣ по-напредь сгодилъ младаго сына своего Валѳаріа за неговѫ-тѫ вышереченѫ дъщерѭ Илдгундѫ, и двама-та тіи князи клятвенно бѣхѫ си дали слово да оженятъ чада-та си едно за друго щомъ порастѫтъ. А нынѣ Алферъ като видѣ Унны-ты въ държавѫ-тѫ си, не смѣя да имъ покаже никакво сопротивленіе, но по примѣръ-тъ на Франкы-ты и на Бургунды-ты покорися и той на Атила, и заключи миръ съ обѣщаніе да му плаща дань. А за увѣреніе, даде также въ залогъ младаго сына своего Валѳаріа. Така сгодени-ти тіи младежи, проводени на царствующыя-тъ Унскый градъ въ Панноніѭ, живѣли наедно много время на Атиловы-ты Дворы, и были любими и почитаеми отъ Атила; най-сетнѣ имъ домѫчнѣло, и побѣгше отъ тамъ, пострадали много по пѫть

« на Кинѫ (Китая) за да заключи съ нейѫ со-
« юзъ по основаніе на равность (4). Въ число-то
« на народы-ты, кои-то ся покорявахѫ Униському
« царю, и кои-то до гдѣ онъ бѣ живъ никога не
« помыслихѫ да ся освободятъ отъ негово-то иго,
« бѣхѫ Гипеди и Остроготеи, кои-то ся отлича-
« вахѫ съ число-то и храбрость-тѫ си, и съ ли-
« чнѫ-тѫ достойность на началницы-ты си. Про-
« чутый Ардарикъ Краль Гипедскый, бише пре-
« мудрый и вѣрный совѣтникъ на Самодержець-
« тъ, кой-то толкова почиташе безстрашныя-тъ
« му характеръ, колко-то любяше сладкы-ты и
« смиренны-ты добродѣтели Валамира Краля Остро-
« готескаго. Много-то не свѣтли кральове и на-
« чалници на ратны племена, кои-то служахѫ
« подъ Атиловы-ты прапорцы, нарѣждахѫся око-
« ло му въ смиренно стражевъ и слутовъ поло-
« женіе, и внимающе на сичкы-ты му погледы,
« треперяхѫ колчимъ видяхѫ най-малко-то му не-
« благодареніе, и на първо знаменіе извършахѫ
« и най-строгы-ты му заповѣди безъ никакво по-
« гълченіе. Въ время мира, нѣколико отъ него
« зависими князове отхождахѫ редомъ подъ пря-
« порцыты му, и составлявахѫ стражѫ-тѫ на пол-
« чище-то му съ народны-ты си войскы; по кол-
« чимъ онъ събираше сичкы-ты си войнскы силы,
« войскы-ты му ся составлявахѫ отъ пять, или,
« по другы, отъ шесть стотинъ хіляды варвары» (5).

15 Таквѫзь великѫ силѫ като имахѫ веке Унни-ти, въ лѣто 441 (1), подъ предводителство-то

на двоицѫ отъ царскы-ты имъ князи, именемъ Васихъ и Курсихъ (2), прешедше многочисленни единѫ пустѫ землѭ, и едно езеро кое-то казватъ че было Меотійско-то, слѣдъ пятнадесятодневно пѫтешествіе, минѫли едны высокы горы (несумнѣнно Кавкасскы-ты), и влѣзли въ Мидіѭ (3) Персомъ подданнѫѭ, кога-то тамъ имало гладъ, и Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты та не имъ дали никоѭ помощь (4). Но понеже тіи Унни тамо пришедше, вмѣсто да бѫдѫтъ, като въ чуждѫ землѭ находящеся, осторожни, напротивъ безчинно поступивше, ударили ся на плѣнь и тичали тукъ-тамѣ за грабежъ, Перси-ти ползующеся отъ това тѣхно безчиніе, нападнѫли нечаянно врьху имъ толкова многочисленни, що напълнили съ стрѣлы-ты си сичкыя-тъ надъ Унны-ты въздухъ. Това видѣвше Унни-ти и убоявшеся, защо не были никакъ приготвени на бой, а были и по малцина отъ непріятели-ты, оставили и плѣнь и сичко що бѣхѫ събрали, освенъ малко нѣщо, и ся подщали да ся дръпнѫтъ назадъ за да ся опазятъ отъ по-голѣмо бѣдствіе, като немаше и отъ гдѣ помощь да имъ дойде; и тъй трьгнѫли презъ горы-ты, и за да не бы да гы подгонятъ Перси-ти, хванѫли другы пѫть а не презъ кой-то бѣхѫ дошли, и ся врьнѫли спокойно во своя си (5).

16 Слѣдъ това неуспѣшно воеваніе Унни-ти, като за да ся отмъстятъ Греко-Римляномъ че тіи были причина на това, отворили войнѫ съ тѣхъ, безъ да имъ кажѫтъ по-напредъ че имали такова

намѣреніе; и отваряніе-то на войнѫ-тѫ станѫ ето какъ: Кога-то ся отворилъ търгъ (панагүръ) въ единъ Греко-Римскый при Дунавскы градъ, кому-то имя-то какво е было не знаемъ, и ся събрали въ него много търговци и други люди и отъ два-та народа, Унни-ти нападнѫли нечаянно на тоя градъ, убили много хора, и го завладѣли. Греко-Римско-то правителство ся слиса на тоя слухъ, и незабавно проводи до Влада и Атила посланницы да ся жалова за завладѣніе-то на градъ-тъ и за нарушеніе-то на мирныя-тъ договоръ. Они же имъ отговорихѫ така: «Ніи смы сторили това, не отъ свое враждебно побужденіе, но за отмыщеніе на едно злобно дѣло, кое-то ны ся е сторило отъ Греко-Римскѫ странѫ; и дѣло-то е това: Маргскый (Моравскый) вашъ епіскопъ (отъ ваши-ты несумненно побужденъ) дошелъ тайно въ землѭ-тѫ ны, и като ся научилъ гдѣ сѫ были наши-ти царски скрывалища, откраднѫлъ изъ нихъ и отнеслъ все що намѣрилъ драгоцѣнно. Това ніи не терпяще, завладѣхмы градъ-тъ, и сега искамы да ны предадете и самаго того епіскопа, а при това, споредъ договоръ-тъ що имамы съ васъ, и колко-то наши бѣглецы има іоще у васъ. Това като стане, и градъ-тъ ще вы повърнемъ, и договоръ-тъ си пакъ ще опазимъ съ васъ толкова вѣрно и почтенно, колко-то смы го пазили и до нынѣ; ако ли не, то да знаете че ще имамы войнѫ.» На той-зи отвѣтъ Греко-Римски-ти посланници напусто посрѣшнѫхѫ че това дѣло не е мо-

гло да бѫде истинно, и че трѣба да ся испыта и докаже: Уннски-ти царп постоянствующе въ слово-то си че то было сичка-та истина и немало потребѫ отъ никакво испытаніе, отпратихѫ празны посланницы-ты назадь, и безъ да губятъ время, подигнѫвшеся на войнѫ, минѫхѫ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, плѣнихѫ и озлобихѫ много придунавскы градовы и села, и завлѫдѣхѫ Виминакіа, града отличнаго въ Іллvрійскѫ-тѫ Мvсіѭ. Устрашени отъ това нѣкои-си между Греко-Римляны-ты хванѫхѫ да гълчатъ че, понеже Унни-ти искали епіскопъ-тъ, треба да имъ ся предаде паче, нежели за единъ человѣкъ да става война, и да бѣдствува сичко-то Греко-Римско царство. Отъ тыя словеса епіскопъ-тъ подозрѣвъ че щѫтъ да го предадѫтъ, за да превари работѫ-тѫ, става скрытомъ отъ съгражданы-ты си, и отходи при Уннскы-ты царп та имъ казва че ся врича да имъ предаде града Марга, ако му ся врекѫтъ и тіи че не само нема да го повредятъ, но ще му сторятъ и нѣкакво добро (1). Они же му отговарятъ че сѫ готови да му сторятъ всяко добро, ако бы да произведе въ дѣйствіе обѣщаніе-то си. Заклевася на това добрый-тъ епіскопъ, и пріявъ взаимно клятвенно обѣщаніе, завращася въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ съ многочисленнѫ Уннскѫ войскѫ, коіѫ-то положивъ тайно предъ градъ-тъ на отсрѣшныя-тъ Дунавскы брегъ, влазя си въ Марга безъ да познае никой нищо отъ тыя работы, а презъ нощь-тѫ приготвя и нарежда все както

трѣба, дава на Унны-ты уреченыя-тъ знакъ, и тіи нападше нечаянно влазятъ и завладѣватъ града Марга безъ никаквѫ мѫкѫ (2).

17 Съ превзатіе-то на той-зи градъ Унни-ти ся показахѫ іоще по притѣснителни къмъ Греко-Римско-то царство. Атилъ събравъ и приготвивъ войскы-ты си презъ зимѫ-тѫ за по-пространно воеваніе, писа на пролѣть къ царю Θеодосію «да му проводи скоро бѣглецы-ты и уреченѫ-тѫ дань, коя-то по причинѫ на тѫзи войнѫ не бѣше му ся платила, а при това и посланницы за да ся сговорятъ и опредѣлятъ и колко дань ще да плаща за напрѣдь, защо ветха-та не стига; ако ли не пребърза или ся отрече и ся рѣши паче на войнѫ, то да знае че войскы-ты му, уже готовы, толкозь щѫтъ да ся раздражатъ, що и самъ веке не ще може гы удържа отъ да нападнѫтъ свирѣпо на царство-то му.» Като четохѫ това писмо Θеодосій и негови-ти правителственни служители и совѣтници, отписахѫ на Атила, «че да предадѫтъ опыя кои-то сѫ прибѣгнѫли при тѣхъ, това го никакъ не пріематъ, предпочитающе по-добрѣ да поддържатъ войнѫ-тѫ заедно съ нихъ; а колко-то за посланницы, готови сѫ да проводятъ за да ся развиди и рѣши чрезъ нихъ распря-та имъ.» Като прія Атилъ той-зи отвѣтъ, разгнѣвися и, безъ да губи время, нападнѫ съ войскы-ты си на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, завладѣ сичкѫ Іллvріѭ, и разоривъ много крѣпости, удари и превзе при Дунавъ-тъ величайшаго и мно-

голюднаго града Ратіарійѫ (1), и немаловажнаго града Сингидона, и послѣ осадивъ (2) завладѣ и Сирміонъ (Сремъ) главнаго града Панноніи, а отъ тамо ся управи къмъ Ѳракійѫ, и отиде та разори съвършено Наісса (Нишъ) отечество царя Константіна великаго, и разграби Сардикѫ (Средецъ, Софійѫ), коіѭ-то такожде разори и ѭ направи прахъ и пепелъ. Въ това нашествіе Унни-ти не гледахѫ ни малко ни голѣмо, ни мѫжъ ни женѫ, и толкова много человѣцы истрепахѫ, що шесть годины послѣ сичкы-ты оныя придунавскы страны ся виждахѫ покрыты отъ кости убіенныхъ (3). Напоконъ влѣзохѫ и въ Ѳракійѫ, гдѣ-то такожде превзехѫ градовы, и сторихѫ много плѣнь и много опустошеніе (4). Това зло като видѣ Ѳеодосій, принудися ще не ще да мысли за примиреніе, и за това проводи до Аттила посланикъ Синатора, кой-то преди шесть годины бѣше консулъ (5). Но понеже Ѳракія бѣ пълна съ Унны, кои-то убивахѫ кого-то заварняхѫ, Синаторъ ся уплаши да пойде по сухо, а отиде по море и излѣзе на Одиссѫ (Варнѫ), гдѣ-то владѣеше Греко-Римскый воевода Ѳеодулъ, и отъ тамъ по-лесно можи да ся сбере безопасно съ Аттила. Рѣшенъ на все полномощный той Ѳеодосіевъ представитель, подписа на сичко що поиска Унскый воеватель, и тъй ся заключи миръ, и Унни-ти ся дръпнахѫ отъ Ѳракійѫ, влечаще съ себѣ много робы, и носяще много плѣнь (6). Но каквы обаче условія ся е заключилъ миръ, никой отъ ни-

сатели-ты ны не казва (6); но разумѣвася че сѫ ся подтвърдили условія-та на предидущыя-тъ въ лѣто 433 заключеный миръ (7).

18 Въ той-зи Уннскый походъ трѣба да ся е хванѫлъ робъ и нѣкой-си Греко-Римляномъ служащій Скѵѳъ именемъ Зерконъ, за кого-то приказва Суіда какъ-то слѣдува: Той Зерконъ, бывшій родомъ изъ Мавританіѭ въ Африкѫ, бѣ подобенъ Есопу, нисъкъ, гърбатъ, кривоногъ, късоносъ, бъблякъ, и съ еднѫ рѣчь толкова грозенъ, що, кой-то го видяше или чуяше, не можаше да ся задържи отъ смѣхъ. Като го видѣхѫ плѣнникъ при Уннскы-ты цари, Атилъ не можи ни да го погледне въ лице; а Владо, като видѣ колко смѣшно говоряше и колко криво вървеше и ся движаше, възблагодарися и го взе на своѭ особеннѫ службѫ, и тъй го имаше всякога при себе си, и на трапезѫ кога сѣдяше, и на войнѫ кога ходяше; а той въ воеванія-та ся вооружаваше така смѣшно, що привлачаше на себе общій смѣхъ. За все това Владо го любяше твърдѣ много, и го имаше за голѣмѫ пріязнь на сьрдце-то си. Но единъ день онъ побѣгнѫлъ заедно съ другы Греко-Римляны плѣнницы; кое-то Владо научився, много ся ожали, и безъ да го е грыжа за другы-ты, заповѣда Зеркона, гдѣ-то е, да го намѣрятъ. Слѣдъ малко дни наистинѫ го намѣрятъ и го докарвадъ вързанъ при Влада. Онъ же, колко и да бѣ разгнѣвенъ за побѣгваніе-то му, щомъ го видѣ намусенъ въ такова состояніе, пакъ не можи

да ся удари и хвалилъ да ся себе. Попиталъ го послѣ защо бѣ побѣгналъ, или е мыслилъ че Грѣко-Римско-то царство е по-добро отъ Унско-то? и той отговорилъ, че задѣ сторилъ нечестивы дѣло побѣгналъ, но имало и причини да бѣгнѣ, нищо си не скрилъ. На това Владо още по-вече захвана да ся смѣе, и му ся врече да го ожени. Слѣдъ малко нечестивыя отъ го ожени за една благородная слугиня царицина, коя-то за едно безчинство дѣло вече не ходише при царица-та, и тъй Зерконъ ся останалъ при Влада за всегда; а слѣдъ умираніе-то Владово, Атилъ го проводи въ даръ Римскому военачалнику Аетію, който пакъ го проводи въ даръ Аспару Ардавуріеву, кого-то отъ бѣше за Хѣрвата въ Лтайа (1).

19 Владово-то умираніе станало въ лѣто 444, като-то братъ му Атилъ го, казватъ, убилъ за да царува самъ, и да може свободно да испълни велики-ты-си завоевателни намѣренія, кои-то имали въ умъ-тъ си отъ чрезвичайно славолюбіе (1). Нищо по-вече вы не казватъ писатели-ти за това важно приключеніе. Тіи като сѫ нищо не знаяли за вътрешны-ты Унскы дѣла, щомъ сѫ чули че Атилъ убилъ брата си, заключили сѫ съ догадкѫ че той трѣба да е сторилъ това отъ крайно славолюбіе. Но отъ предидущи-ты дѣла ніи видѣхмы че живѣніе-то Владово никакъ не прѣчило Атилово-то славолюбіе, нито пакъ препятствувало на завоевателни-ты му намѣренія. Истина-та убо причина Владоваго убіенія не ще да е была тая;

а то ся подтвърждава и отъ това че послѣ Атилъ сѣдѣлъ цѣлы двѣ години миренъ безъ никакво воеванiе, и на третiѭ-тѫ ако е воевалъ противу Акациры-ты, а слѣдъ тѣхъ и противу Греко-Римляны-ты, то е было по новѫ причинѫ що му е далъ на това царь Θеодосiй (2). Мыслимъ убо че речено-то убiенiе ще да е станѫло паче по нѣкоiѭ распрѭ или другѫ враждебнѫ причинѫ, коя-то ся е случила между двама-та братiя, и отъ коiѭ-то крайно разгнѣвенъ Атилъ е грабнѫлъ напрасно сабiѭ-тѫ си и е сторилъ несмысленно това варварско и безчеловѣчно злодѣянiе, за кое-то и самъ послѣ ся е негли раскаялъ, но напразно. Какъ да е да е, останѫвъ самъ царь и самодержецъ, Атилъ владѣяше тога-зи, какъ-то и выше (3) казахмы, сичко надъ-Черноморско пространство отъ Волгѫ и Каспiѭ даже до Ринѫ рѣкѫ верху Унны, Аланы, Акациры, Остро-готθы, Сарматы, Гепиды, Ерулы, Руги, Скѵры, Германы, и други сѣверны народы, даже до островы-ты на море Балтiйско, кое-то тогава зовали океанъ (4).

ГЛАВА VIII.

АТИЛЪ САМЪ.

1 Сравненіе на Атила съ други преславны царіе. — 2 Описаніе на тѣлесны-ты и душевны-ты му качества. — 3 Каквѫ дипломатикѫ правяше кога щяше да подигне на срѣщѫ имъ войнѫ. — 4 Атилъ вокова на Акациры-ты, и гы побѣждава, и послѣ имъ постава царь старѣйшаго сына своего Еллака. — 5 Атилъ отъ тамъ ся обраща на Греко-Римляны-ты бывшія причина Акацирскыя войны, напада побѣдително на Іллvріѭ, Мvсіѭ, Ѳракіѭ, и Македоніѭ, испотрушава имъ войны и военачалницы, обладава все близо до Цариградъ отъ єднѫ странѫ и до Ѳермопvла въ Ѳессаліѭ отъ другѫ, и принуждава царя Ѳеодосія да иска миръ. — 6 Склонявася на това Атилъ, и чрезъ нарочно къ нему посланнаго Анатолія заключава миръ съ пять тяжкы Греко-Римляновъ условія. — 7 Чрезвичайно насилство и угнетеніе Греко-Римляновъ за исплатеніе на реченѫ-тѫ данъ, и отданіе на бѣглецы-ты. — 8 Заради Асимунтійскаго града случившаяся распря, и нейно-то мирно рѣшеніе. — 9 Атилъ иска пакъ отъ Ѳеодосія непредадены бѣглецы, и му проважда за това четыри-пѧти посланницы, кои-то ся връщатъ даромъ обогатены. — 10 Отъ тыя посланницы единому, именемъ Констанцію, Ѳеодосій ся обѣщава да даде сопругѫ Сатурниновѫ дъщеріѭ, а главный му военачалникъ Зинонъ іѭ гра-

бва и ожени за прiятеля своего Руфа; това става за Атила дипломатическый предметъ. — 11 Атилъ проважда къ Θеодосiю и пято посолство составляемо отъ Уннина Ѣдка и отъ Паннонскаго Грька Ореста. — 12 Ѣдко доноси отъ Атила писмо содержащее четыри предложенiя: отданiе бѣглецъ, отстѫпленiе земли по-Дунавскыя, пренесенiе тьрга Iллvрiйскаго въ Нишь, и посланiе посланниковъ велможахъ. — 13 Описанiе нравовъ Хрvсафiа първаго Θеодосiева министра. — 14 Обѣщанiемъ богатства Хрvсафiй ся мѫчи да приведе Ѣдка на злоумышленiе, и го выка за това на вечерiѭ. — 15 Тамъ като го заклива предлага му просто да убiе Атила; а той ся приструва че ся врича, и иска да му ся проводятъ пятьдесять лiтри злато кога стори извѣстiе слѣдъ като ся върне на Уннiѭ. — 16 Това черно злоумышленiе удобрява и самъ царь Θеодосiй, и за улесненiе на испълненiе-то му нагласявася съ Хрvсафiа и съ магiстра Мартiалiа да проводи до Атила двама различны посланницы: Вигила тълковника съ тайны заповѣди, и Максимина военачалника съ оффицiалны писма и отвѣты на прошенiя-та му; Максиминъ прiема за другарь и прiятеля своего Прiска ритора. — 17 Пѫтешествiе на посланницы-ты Уннскы и Греко-Римскы презъ Сардикѫ до Нишь, и тѣхни разговори и приключенiя. — 18 Продълженiе на пѫтешествiе-то имъ отъ Нишь до 70 стадiи задъ Дунавъ-тъ, кого-то минѫли съ Уннскы единодревны ладии; тамъ Уннски-ти посланници оставятъ Греко-Римскы-ты, и отхождатъ напредь да сторятъ Атилу извѣстiе за пришествiе-то имъ. — 19 Призванiе на посланницы-ты Греко-Римскы отъ Атила, пришествiе тѣхно на станъ-тъ му, и поставленiе на сѣни-ты имъ. — 20 Атилъ провожда два пѫти да гы пыта защо сѫ дошли, и на отвѣщанiе-то имъ че самому Атилу были дльжни да кажатъ това, проводеви-ти Унни имъ заповѣдатъ да станѫтъ той-часъ да си отидѫтъ. — 21 Ко-

га-то тіи веке ся готвятъ да връвятъ, Вигила гы укорява че не дали добръ отвѣтъ на Атиловы-ты человѣцы. Защо гы той укорявалъ, и защо Атилъ ся тъй принеслъ съ нихъ. — 22 Между това Атилъ имъ праща извѣстіе да останѫтъ че было веке мръкнѫло, и волъ и рыбѫ да вечерятъ; тіи ся радуватъ за това, но той наутре пакъ имъ проважда заповѣдь да си връвятъ. Какъ слѣдъ това Пріскъ испросия позволеніе да ся іавятъ предъ Атила. — 23 Представшимся предъ него, Атилъ показва голѣмъ гнѣвъ къмъ Вигила, напсува и угрожава го, и му заповѣда скоро да ся върне ведно съ Изслава на Цариградъ, и пакъ послѣ да дойде за да му доведе бѣглецы-ты или отвѣтъ за войнѫ; а Максимину завѣщава да остане да чака отвѣтъ на писма-та Ѳедосіевы. — 24 Кога-то като ся дрънпнѫхѫ въ сѣдалище-то си Вигила ся жаловаше че го былъ напсувалъ Атилъ, Ѣдко приходи и викнѫвъ го на странѫ зарѫча му тайно да донесе, като ще пакъ да дойде, уречено-то злато. — 25 Между тѣмъ Атилъ имъ праща извѣстіе че, до гдѣ ся не рѣшятъ распри-ти Унно-Римскы, тіи нематъ позволеніе, ни плѣнницы да откупуватъ, ни робы или друго да си купуватъ, освенъ іаденіе; причина-та на тѫіѫ заповѣдь, на Вигилово-то отпращаніе, и на Максиминово-то удържаніе. — 26 Максиминови тръгватъ, първо съ Атила, а послѣ и безъ него, за царствующія-тъ Унскый градъ; презъ каквы мѣста минуватъ, и що имъ даватъ жители-ти да іадѫтъ и да піѭтъ. — 27 Като нощуватъ близу при едно езеро, що имъ ся случава отъ еднѫ страшнѫ бурѭ, и какъ го гостепріима въ ближне-то село владѣющая тамъ княгыня Владова. — 28 Слѣдъ седмодневенъ вървежъ срѣщатся въ едно село съ западны къ Атилу посланницы; причина-та на това посолство. — 29 Пришествіе-то имъ на царствующія-тъ градъ; описаніе на Атиловы-ты палаты, и на Нѣгишевы-ты домовы. — 30 Какъ

посрѣщатъ Атила жители-ти и момы пѣснопойцы, а особенно Нѣгишева сопруга предъ домътъ си; посланници-ти ся угощаватъ у Нѣгишевы, а после ся установляватъ при Атиловы-ты палаты. — 31 Прiскъ, проводенъ съ даровы отъ Максимина при Нѣгиша, срѣщася при врата-та му іоще затворены съ единъ Грькъ въ Уннскы одежды облеченъ; какъ ся съ него разговаря за Унны и Греко-Римляны. — 32 Прiскъ ся вижда съ Нѣгиша, кой-то ся обѣщава и самъ да пойде на посѣщеніе Максимину, и наистинѫ отходи; какво ся тогава съ него разговаря. — 33 Наутре Прiскъ отходи и на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то влазя при Рѣкѫ сопругѫ Атиловѫ, отъ много слугы и слугыны работницы окруженѫ, приноси ѝ даровы, и после минува, за да ся види съ Нѣгиша, въ Атиловы-ты ограды, гдѣ-то вижда Атила слышащаго и сѫдящаго, предъ домъ-тъ, си распри имѣющія человѣцы. — 34 Като чака тамъ Прiскъ за да ся види съ Нѣгиша, срѣщася съ Западо-Римскы-ты посланницы; какъ ся съ нихъ за Атила разговаря. — 35 Прiскъ ся вижда съ Нѣгиша кой-то, давъ отвѣтъ на вопросъ-тъ му, заповѣда да дойде самъ Максиминъ; того же пришедша онъ увожда при Атила, кой-то му казва че, освенъ Нома, Анатолiа или Сенатора, другы посланникъ отъ Θеодосiа не пріема, и го отпраща. — 36 После Атилъ выка Максимина и Прiска на вечерiѭ; пришедше тiи намѣрятъ тамъ и Западо-Римскы-ты посланницы; описаніе подробно на тѫiѭ вечерiѭ. — 37 Наутре тiи искатъ позволеніе да си отидѫтъ; Нѣгишь ся на това согласява, и повелява да имъ ся наготвятъ писма-та; споредъ молбѫ-тѫ имъ онъ испроса отъ Атила освобожденiе-то на плѣнницы-ты: Сvлловѫ женѫ съ 500 жълтицы за откупъ, и дѣца-та ѝ безъ откупъ. — 38 Атилова сопруга Рѣкана гы выка также на вечерiѭ. — 39 Атилъ гы пакъ призовава на угощеніе, въ кое-то имъ строго заповѣда да кажѫтъ

Маркіанъ, кого-то избира и за мѫжъ Θеодосіева сестра Пулхерія, и кой-то осѫжда и наказва Хрусафіа, и повъздигнува испаднѫлѫ-тѫ імперіѭ. — 48 Смьрть Валетиніановыя матери Плацидіи; нейны похвалы; завращаніе на Онорііѫ сестрѫ му отъ Цариградъ на Равеннѫ. — 49 Атилъ проважда посланницы къ Маркіану за дань, и къ Валентиніану за Онорііѫ; отрицателенъ отвѣтъ и отъ двѣ-ты страны. — 50 Атилъ ся рѣшава на войнѫ, и мысли кого по-преди да удари. Причины за кои-то ся рѣшава да воюва пьрво на Западъ. — 51 Онъ не престава пакъ да иска дань отъ Цариградъ и да плаши, а Маркіанъ за да превари войнѫ-тѫ проважда му посланникъ Аполлоніа съ даровы но безъ дань, за кое-то онъ неще ни да види посланникъ-тъ, и го отпраща празенъ; дерзость того посланника срѣщо угроженіе-то Атилово. — 52 Атилъ проважда новы посланницы къ Валентиніану, кой-то убоявся отъ пріуготовленія-та му за войнѫ, проважда му посланницы Кассіодора и Аетіева сына Карпиліона, и ся примирява. — 53 Дипломатика Атилова: увѣрява особенно Римляны и Висиготѳы че имъ е пріятель и помощникъ, а особенно пакъ дразни и убѣждава едны-ты да ся соединятъ съ него противу другы-ты. — 54 Атилъ тръгнува на воеваніе; кои и каквы му бѣхѫ многочисленны-ты войскы, и кои отъ подвластны-ты му князи бѣхѫ му най-вѣрни и най-любезни. — 55 Презъ кой пѫть и съ какъвъ чинъ онъ минува презъ Германіѭ и влазя въ Галліѭ; негови-ти тамъ военни дѣянія до осажденія града Орлеана. — 56 Кой е былъ планъ-тъ на воеваніе-то му въ Галліѭ, и защо ся е прибралъ и управилъ на Орлеанъ. — 57 Кога-то Атилъ воюва на Галліѭ, Римляне и Висиготѳы стоятъ сѣкы во своя си; защо? Аетій послѣ, минѫвъ самъ Аланы-ты, на пусто убѣждава Висиготѳы-ты да излѣзѫтъ съ него наедно противу Унны-ты; само другы народци ся

съ него соединяватъ. — 58 Послѣднее средство (Авита) що употребява Аетій за убѣжденіе краля Висиготеского Өеодорика, и улучава; Өеодорикъ отходи при Аетія съ войскы-ты и съ двама-та сыновы свои. — 59 Орлеанскый епіскопъ Аніанъ укрѣпява градъ-тъ, и выка на помощь Римляны-ты, кои-то пристигатъ нечаянно и испѫждатъ Униы-ты изъ градъ-тъ, щомъ они го бѣхѫ силою завладѣли. — 60 Атилъ ся дръпва на Каталаунско-то поле послѣдуемъ отъ Римляны-ты; тамъ онъ, совѣтовався отъ гадателы-ты, рѣшавася на битвѫ. — 61 Предварително онъ казва слово поострително на войскы-ты си. — 62 Страшно сраженіе, въ кое-то падатъ отъ двѣ-ты страны до 162,000 души; Атилъ ся дръпва въ полчище-то си, и отъ тамъ Римляне-ти разумѣватъ че побѣдили, но пакъ не смѣіѭтъ да го ударятъ. — 63 Өеодорикъ ся убива въ битвѫ-тѫ; Висиготеи-ти прогласяватъ за краль свой първаго сына его Өорисмунда, кому-то пожелавшему да ся удари пакъ съ Униы-ты за отмьщеніе бащино си, или да си отиде, Аетій дава хитро совѣтъ, че по-добрѣ е да си пойде на столицѫ-тѫ Толоса; также онъ отдалечава и Меровеа съ Францы-ты. — 64 Атилъ же, за умаленіе на войскы-ты му дръпвася назадъ благочинно, безъ да смѣіѭтъ да го докачатъ сопротивницы-ти му, и си отходи во своя си; Аетій ся враща и той на Равеннѫ, гдѣ-то, намѣсто благодареніе, посрѣща го укоръ. — 65 Побѣжденый ужъ Атилъ праща посолство Валентиніану весма угрозително, и на пролѣтъ тръгва за Італіѭ; Римляне-ти ся растреперятъ; Валентиніанъ побѣгва на Римъ, и Аетій ся дръпва отъ самъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и праща за помощь писма до царя Маркіана. — 66 Атилъ дохожда безъ сопротивленіе до града Акуйлея, кого-то завладѣва и опустошава слѣдъ дълго осажденіе, и послѣ обладава безъ мѫкѫ и сичкѫ Задъ-Паданскѫ Італіѭ; жители-ти, разбѣгавшеся по Адріа-

тическы-ты островы, даватъ породъ славному граду Венеціи. — 67 Атилъ ся рѣшава да воюва и на самаго Рима; Валентиніанъ и Сенатъ-тъ ся растреперятъ, и му провождатъ посланницы самаго Папа Леона и другы знамениты мѫжи, кои-то го умолявать да стори миръ съ условіе да му плащатъ дань ежегоднѫ, и тъй онъ ся дига съ войскы-ты си, и си отходи презъ Норическы-ты Алпы; що му ся случава на рѣкѫ-тѫ Лехѫ. — 68 Атилъ ся обраща на Греко-Римляны-ты, и праща да имъ иска дань; на отрицателныя-тъ Маркіановъ отвѣтъ, готвися за войнѫ противу нихъ; между това ударя и покорява Аланы-ты. — 69 Напрасна смьрть Атилова; различни раскази и разсмотренія за причинѫ-тѫ на смьрть-тѫ му. — 70 Обрядъ на оплакваніе-то и погребеніе-то му; пѣяна-та му надгробная пѣснь.

1 Ако Ерманарика краля Готѳскаго, защо-то бѣ покорилъ нѣколико и другы страны въ Европейскѫ-тѫ Скѵѳіѭ, Іорнандъ казва че сравнявали съ Великаго Александра царя Македонскаго (1), много по-справедливо Атила царя Унскаго писатели-ти вообще называватъ Великъ, и го сравняватъ съ истаго Александра Македонскаго, съ Іулія Кесаря Римскаго, и съ Наполеона I царя Францускаго: защо и той като покорилъ и владѣлъ пространнѣйши области и страны, повелѣвалъ почти на сичкѫ Европѫ, и наводилъ страхъ и трепетъ и на самы-ты Восточны и Западны Римскы царства, кои-то, ако да не бѣ го грабнѫла напрасна смьрть, много е вѣроіатно да е щялъ и совсѣмъ да гы истреби, и затріе. Какъ да е да е, преди да захванемъ изложеніе-то на славны-ты му

га-то тіи веке ся готвятъ да вървятъ, Вигила гы укорява че не дали добръ отвѣтъ на Атиловы-ты человѣцы. Защо гы той укорявалъ, и защо Атилъ ся тъй принеслъ съ нихъ. — 22 Между това Атилъ имъ праща извѣстіе да останѫтъ че было веке мръкнѫло, и волъ и рыбѫ да вечерятъ; тіи ся радуватъ за това, но той наутре пакъ имъ проважда заповѣдь да си вървятъ. Какъ слѣдъ това Пріскъ испрося позволеніе да ся іавятъ предъ Атила. — 23 Представшимся предъ него, Атилъ показва голѣмъ гнѣвъ къмъ Вигила, напсува и утрожава го, и му заповѣда скоро да ся върне ведно съ Изслава на Цариградъ, и пакъ послѣ да дойде за да му доведе бѣглецы-ты или отвѣтъ за войнѫ; а Максимину завѣщава да остане да чака отвѣтъ на писма-та Θедосіевы. — 24 Кога-то като ся дръпнѫхѫ въ сѣдалище-то си Вигила ся жаловаше че го былъ напсувалъ Атилъ, Ѣдко приходи и викнѫвъ го на странѫ зарѫча му тайно да донесе, като ще пакъ да дойде, уречено-то злато. — 25 Между тѣмъ Атилъ имъ праща извѣстіе че, до гдѣ ся не рѣшятъ распри-ти Унно-Римскы, тіи нематъ позволеніе, ни плѣнницы да откупуватъ, ни робы или друго да си купуватъ, освень іаденіе; причина-та на тѫѭ заповѣдь, на Вигилово-то отпращаніе, и на Максиминово-то удържаніе. —26 Максиминови тръгватъ, първо съ Атила, а послѣ и безъ него, за царствующія-тъ Унскый градъ; презъ каквы мѣста минуватъ, и що имъ даватъ жители-ти да іадѫтъ и да піѭтъ. — 27 Като нощуватъ близу при едно езеро, що имъ ся случава отъ еднѫ страшнѫ бурѭ, и какъ го гостепріима въ ближне-то село владѣющая тамъ княгыня Владова. — 28 Слѣдъ седмодневенъ вървежъ срѣщатся въ едно село съ западны къ Атилу посланницы; причина-та на това посолство. — 29 Пришествіе-то имъ на царствующія-тъ градъ; описаніе на Атиловы-ты палаты, и на Нѣгишевы-ты домовы. — 30 Какъ

товъ да му отвори войнѫ, щомъ онъ му дадеше причинѫ по истинѣ или по видимому благословнѫ, а такыва причины той намираше лесно: защо бѣше дълбокъ, осторожен̃ъ, и въ тоже время лукавъ політикъ. Въ боя-тъ онъ бѣше нетрепетенъ, въ предпріятія-та си дързостенъ, а не продерзливъ, въ совѣтованія-та и размышленія-та си мѣдливъ, но въ испълненіе-то и извършваніе-то имъ скоръ и бързъ; дѣятеленъ безъ да ся уморява, рѣшителенъ безъ да ся въспира отъ сопротивленія. Споредъ человѣцы-ты и споредъ обстоятелства-та показвашеся искрененъ или притворенъ, праведенъ или мучитель, скроменъ или распѫтенъ, милостивъ или жестокъ. Кога ся разгнѣвеше; огнь му излазяше изъ очи-ты, и никой не смѣяше да му продума или да му ся сопротиви. Кога излазяше на войнѫ, не ся благодареше само да плѣни, но разоряваше и опустошаваше; а кога ся біяше и побѣждаваше, оставяше хіляды убиты на поле-то безъ погребеніе, за да гы гледатъ живи-ти и да ся устрашаватъ. Така имя-то му ся бѣ прочуло страшно по сичкыя-тъ свѣтъ, и като че бѣ отъ Бога пратенъ за наказаніе грѣшныхъ, вси народи и человѣци ся бояхѫ и треперяхѫ отъ него, и общо го называвахѫ *бичь Божій*. — Онъ вѣроисповѣданіе немаше никое, но като мудръ політикъ държешеся здраво предъ народъ-тъ за негові-ты погански суевѣрія. Така имаше при него си множинѫ чародѣи, кои-то въ важны обстоятелства пыташе предъ народъ-тъ какво щеше да ста-

не (4). Така обожилъ и една сабіж коіж-то намѣривъ му донеслъ единъ говедарь, и ето какъ: Говедарь нѣкой-си, като видѣлъ че едно отъ говеда-та му хроми, и че отъ ногж-тж му тече кръвь, отишьлъ по диріж-тж на кръвь-тж, коіж-то текла отъ гдѣ-то минжло говедо-то, да види отъ що ся е наранило. Намѣрилъ убо на едно мѣсто сабіж въ земіж-тж забитж тъй като върхъ-тъ й, оставшій почти невидимъ надъ земіж-тж, уболъ говедо-то що пасяще минжло и стжпило на неіж. Той-часъ убо онъ изровилъ сабіж-тж, и понеже му ся видѣла хубава, занеслъ іж даръ на Атила, и му приказалъ работж-тж; Атилъ же, като політическы человѣкъ, разумѣвъ колко можаше да ся ползова отъ едно такова случайно обстоятелство, слѣдъ като подарилъ щедро говедарь-тъ, защо былъ даровитъ, проповѣдалъ народу своему че тая сабя была сабя-та на военнаго Бога Марса, на коіж-то Скѵѳски-ти царіе ся были кланяли (5), и коя-то ся была загубила; а сега като ся намѣрила и ся нему донесла, то было знакъ че самъ Богъ Марсъ му іж былъ проводилъ за да воюва съ неіж на сичкы народы, и да покори сичкы царства. Народъ-тъ повѣрвалъ това, и отъ тогава тая сабя станжла предметъ великаго уваженія и видъ ідолопоклонства за сичкы-ты Унны, кои-то и начали да й приносятъ даровы, и даже опредѣлили да й даватъ, като жертвоприношеніе, десятж-тж часть отъ колко-то плѣнницы падали въ ржцѣ-ты имъ; и колчимъ щели да ся помолятъ

Богу Марсу, сабіѭ забивали на земіѭ-тѫ, и предъ неіѭ ся кланяли (6).

3 Атилъ, ако и да любяше много да воюва, какъ-то ся выше рече, никога обаче не отваряше войнѫ преди да исчерпи сичкы-ты нему угодны средства за спогожденіе, и въ това играяше голѣмѫ політикѫ, употребляющи всякаквы лукавства, обѣщанія, или угроженія за да си добые цѣль-тѫ. Той, за да ся свади съ нѣкое царство, княжество, или господарство, намѣряше първо нѣкои причины, кои-то предлагаше, и за кои-то му проваждаше, или отъ него пріемаше посланницы, и захващаше съ нихъ несъвършаемы распри и разговоры, между кои-то грозяще непрестанно сопротивникъ-тъ си съ войнѫ, и устрашаваше го до толкозъ, що най-послѣ онъ ся покоряваше по-вечето на неговѫ-тѫ воліѭ. Много же отъ причины-ты, кои-то предлагаше, бѣхѫ такыва, като да не можаше сопротивникъ-тъ му да гы пріемне честно. А споредъ какъ-то му поносяше, тыя причины онъ днесь гы оставяше, утрѣ гы пакъ поемаше, послѣ гы напустяваше за нѣколко время, а сетнѣ, кога-то сопротивникъ-тъ му сѣкаше че гы бѣ веке забравилъ, онъ гы отнова захващаше съ голѣмо на сопротивникъ-тъ удивленіе и негодованіе. Тая негова політика ся види наипаче у Пріска ритора, кой-то подробно описва, какъ-то щемъ, надолу да видимъ, безчисленны-ты оныя посолства съ кои-то утоми гордыя-тъ Византійскый Дворъ, кога-то знаѭщи колко той Дворъ бѣ развратите-

ленъ и развращенъ (1), проваждаше до царя Θеодосія слугы-ты си за да ся обогатятъ (2), и на времени му нарочно повеляваше да гы подари добрѣ, а другы пжть му заповѣдаше да даде на писарь-тъ му Константіа благороднж и болярскж женж (3). Такъвъ мжжъ бѣше царь Атилъ.

4 Кога-то убо слѣдъ убитіе-то братово си Атилъ останж самъ на престолъ-тъ, до двѣ годины видися да не е правилъ никакво воеваніе и да ся е упражнявалъ въ устроеніе и добро управленіе на вжтрѣшны-ты дѣла царства своего. Въ лѣто же около 446 понудилъ ся да стори войнж съ Акациры-ты на востокъ, кои-то, совсѣмъ що бѣхж ся побѣдили и покорили отъ прешественника му Бѣломира (1), останжли бѣхж обаче да си владѣіжтъ подъ свои народны цари и господари, съ условіе да бждлтъ Уннамъ союзници и въ бранѣхъ споборници. А причина-та на тж-зи войнж бѣше тая: Греко-Римскый царь Θеодосій, желающи да ся освободи отъ насиліе-то що му правахж Унни-ти, и отъ тежкы-ты даноцы, кои-то ежегодно ся бѣ задължилъ да имъ плаща, проводилъ тж-зи годинж до Акацирскы-ты князи и господари человѣкъ съсъ много даровы, за дано бы гы убѣдилъ да ся съгласятъ помежду си да отхвърлятъ Атилово-то пріятелство и споборство, и да станжтъ Греко-Римляномъ споборници (2). Но проводеный той человѣкъ, като не познавалъ Акацирскы-ты обычаи, незналъ и по кой начинъ да расподаде даровы-ты кои-то занеслъ съ себе си, като да бы улу-

чилъ. Между Акацирскы-ты множинѫ князи, най-старый и най-предный былъ Куридахъ; требовало убо отъ него да захване, и нему по-вече даровы да даде; а той нему далъ и по-сетнѣ и по-малко. Това като неможилъ да търпи Куридахъ, проводилъ та обадилъ Атилу работѫ-тѫ, и наковладилъ свои-ты собратія князи, какъ пріели даровы отъ Өеодосіа, и ся съгласили да му бѫдѫтъ военно помощници противу Унны-ты. Като чу еднѫ таквѫ-зи работѫ Атилъ, естественно ся разгнѣви и на Өеодосіа и на Акацирскы-ты князи; но оставивъ отмьщеніе-то си на първыя-тъ за по-сетнѣ, проводи незабавно еднѫ голѣмѫ войскѫ противу вторы-ты, и покоривъ оныя князи, а нѣкои-си и убивъ, повыка послѣ самаго Куридаха да пойде при него за да соучаствова отъ честь-тѫ на побѣдѫ-тѫ му. Куридахъ тогазь убоявся да не бы то было нѣкоя обмана на срѣщѫ му, защо го біяше совѣсть-та му че и той бѣ пріялъ такыва даровы, и му даваше да мысли че Атилъ негли и това научився можаше и него да иска да накаже, не смѣя да пойде самъ при Атила, а му проводи той-зи ласкателнѣйшій отвѣтъ: *Като человѣкъ азъ не могѫ да ся явіѫ предъ очи Божіи, и ако человѣкъ не може слънце-то направо да погледне, то какъ бы можилъ безъ пострадание да погледне Величайшаго Бога!* Съ това онъ щялъ да покаже че ужь Атилъ былъ толкова голѣмъ и силенъ, що человѣци-ти го почитали за Бога. Ласкателство-то бива всякога угодно на го-

голюднаго града Ратіаріѭ (1), и немаловажнаго града Сингидона, и послѣ осадивъ (2) завладѣ и Сирміонъ (Сремъ) главнаго града Панноніи, а отъ тамо ся управи къмъ Ѳракіѭ, и отиде та разори съвьршено Наісса (Нишъ) отечество царя Константіна великаго, и разграби Сардикѫ (Средецъ, Софіѭ), коіѭ-то такожде разори и ѭ направи прахъ и пепель. Въ това нашествіе Унни-ти не гледахѫ ни малко ни голѣмо, ни мѫжъ ни женѫ, и толкова много человѣцы истрепахѫ, що шесть годины послѣ сичкы-ты оныя придунавскы страны ся виждахѫ покрыты отъ кости убіенныхъ (3). Напоконъ влѣзохѫ и въ Ѳракіѭ, гдѣ-то такожде превзехѫ градовы, и сторихѫ много плѣнь и много опустошеніе (4). Това зло като видѣ Ѳеодосій, принудися ще не ще да мысли за премиреніе, и за това проводи до Атила посланникъ Синатора, кой-то преди шесть годины бѣше консулъ (5). Но понеже Ѳракія бѣ пълна съ Унны, кои-то убивахѫ кого-то завьрняхѫ, Синаторъ ся уплаши да пойде по сухо, а отиде по море и излѣзе на Одиссѫ (Варнѫ), гдѣ-то владѣяше Греко-Римскый воевода Ѳеодулъ, и отъ тамъ по-лесно можи да ся сбере безопасно съ Атила. Рѣшенъ на все полномощный той Ѳеодосіевъ представитель, подписа на сичко що поиска Уннскый воеватель, и тъй ся заключи миръ, и Унни-ти ся дръпнѫхѫ отъ Ѳракіѭ, влечаще съ себѣ много робы, и носяще много плѣнь (5). По каквы обаче условія ся е заключилъ миръ, никой отъ ни-

кліѭ отъ ветхо Перінѳъ называемѫіѫ, и пороби безчисленны Греко-Римскы войны и другы жители. Между това Ѳеодосій стори все що му бѣше възможно да стори за да въспре Атилово-то нашествіе, но не получи никоѭ ползѫ: собравъ, сирѣчь, войскы-ты си, раздѣли гы на двѣ отдѣленія, и на едно-то остави военачалникъ Арнигискла (1), а на друго-то Аспара и Ареовинда. Арнигисклъ ся управи къмъ Мѵсіѭ, и тамъ ся удари съ Унны-ты, пьрво при Маркіанополя назованаго послѣ Преславѫ, гдѣ-то слѣдъ еднѫ силнѫ битвѫ Унни-ти го побѣдихѫ, и завладѣхѫ него градъ (2), и послѣ при рѣкѫ Утѫ въ прибрежнѫ Дакіѭ, гдѣ-то ся би много храбро и почти съ отчаяніе противу истаго Атила, уби много отъ непріятели-ты, но послѣ конь-тъ му падиѫ, и той отъ Унны-ты забиколенъ, за да не падне въ рѫцѣ живъ, упира имъ ся, и ся бори съ тѣхъ съ сабіѭ-тѫ си съ юначескѫ дерзость, до гдѣ они го съсѣкохѫ и убихѫ. Войска-та му бы такожде побѣждена и съсѣчена, и Унни-ти веке не намѣрихѫ сопротивленіе даже до Ѳракійскыя-тъ полуостровъ. Тамъ други-ти Греко-Римски военачалници Аспаръ и Ареовіндъ дойдохѫ насрѣщѫ имъ, и ся ударихѫ съ нихъ на еднѫ страшнѫ битвѫ за послѣдный пѫть; но понеже быхѫ такожде побѣждени, и войскы-ты имъ съсѣчены или поробены, Ѳеодосій, кому-то не оставахѫ веке ни войни ни военачалници, и кому-то земля-та бѣ по-вече-то завладена, както ся выше рече, не можи да стори инакъ, освенъ

да ся удържи и хванѫ да ся смѣе. Попыта го послѣ защо бѣ побѣгнѫлъ, или е мыслилъ че Греко-Римско-то царство е по-добро отъ Унско-то? а той отговори, че злѣ сторилъ наистинѫ дѣто побѣгнѫлъ, но ималъ и причинѫ да бѣга, защо го не оженили. На това Владо іоще по-вече хванѫ да ся смѣе, и му ся вreче да го жени. Слѣдъ малко наистинѫ онъ го жени за еднѫ благороднѫ слугынѭ царицинѫ, коя-то за едно безпѫтно дѣло веке не ходяше при царицѫ-тѫ, и тъй Зерконъ си останѫ при Влада за всегда; а слѣдъ умираніе-то Владово, Атилъ го проводи въ даръ Римскому военачалнику Аетію, кой-то пакъ го проводи въ даръ Аспару Ардавуріеву, кога-то онъ бяше на Африкѫ въ Лvвіѭ (1).

19 Владово-то умираніе станѫло въ лѣто 444, кога-то братъ му Атилъ го, казватъ, убилъ за да царува самъ, и да може свободно да испълни великы-ты си завоевателны намѣренія, кои-то ималъ на умъ-тъ си отъ чрезвычайно славолюбіе (1). Нищо по-вече ны не казватъ писатели-ти за това важно приключеніе. Тій като сѫ нищо не знаяли за вѫтрешны-ты Унскы дѣла, щомъ сѫ чули че Атилъ убилъ брата си, заключили сѫ съ догадкѫ че той трѣба да е сторилъ това отъ крайно славолюбіе. Но отъ предидущы-ты дѣла ніи видѣхмы че живѣніе-то Владово никакъ не вредило Атилово-то славолюбіе, нито пакъ препятствувало на завоевателны-ты му намѣренія. Истинна-та убо причина Владоваго убіенія не ще да е была тая;

двѣ хіляды и сто літры злато дань на годинѫ.

Какъ-то сѣкы може да забѣлѣжи, освень годишнѫ-тѫ дань, коя-то ся много увеличила, условія-та на това мирозаключеніе были почти еднакви съ оныя кои-то ся бѣхѫ согласили въ лѣто 433, и вѣроятно подтвьрдили въ лѣто 442 (3). Колко обаче и да бѣхѫ тяжкы за Греко-Римско-то царство, Өеодосій ся принуди да гы пріемне, защо инакъ бѣдствуваше да види слѣдъ малко Унны-ты и въ самыя-тъ си царствующій градъ (4).

7 Но какъ да ся платятъ толкова пары? това бѣше послѣ голѣма-та мѫчнотія. Царски-ти сокровища бѣхѫ празни, защо Өеодосій и негови-ти министри гы бѣхѫ лудо расточили тамъ гдѣ-то не требваше, сирѣчь на безпѫтны позорища, на неблагословны любочестія, на сласти и другы безмѣрны и непотребны иждивенія, кои-то тій, ако да бѣхѫ умни, ни въ най-благополучно-то состояніе на царство-то си не требваше да сторятъ, кольми паче въ такыва бѣдны обстоятелства кога-то, небрежаще за военны-ты обученія, бѣхѫ до толкозъ испаднѫли, що плащахѫ дань, не само на Унны-ты, но и на другы сосѣдны варвары. Това добрѣ го знаяше Атилъ, какъ-то знаяше и усиромашеніе-то на Греко-Римскы-ты области, кои-то и самъ бѣ по плѣнилъ и уголилъ. За да притѣсни обаче іоще по-много бѣдно-то Греко-Римское царство, проводи на Цариградъ единъ нарочитъ свой посланникъ именемъ Скотъ, кой-то бѣше братъ на пьрвыя-тъ му министръ Нѣгиша, за да иска скоро

ГЛАВА VIII.

АТИЛЪ САМЪ.

1 Сравненіе на Атила съ други преславны царіе. — 2 Описаніе на тѣлесны-ты и душевны-ты му качества. — 3 Каквѫ дипломатикѫ правяше кога щяше да подигне на срѣщѫ имъ войнѫ. — 4 Атилъ воюва на Акациры-ты, и гы побѣждава, и послѣ имъ поставя царь старѣйшаго сына своего Еллака. — 5 Атилъ отъ тамъ ся обраща на Греко-Римляны-ты бывшія причина Акацирскыя войны, напада побѣдително на Іллуріѭ, Мусіѭ, Ѳракіѭ, и Македоніѭ, испотрушава имъ войны и военачалницы, обладава все близо до Цариградъ отъ еднѫ странѫ и до Ѳермопула въ Ѳессаліѭ отъ другѫ, и принуждава царя Ѳеодосіа да иска миръ. — 6 Склонявася на това Атилъ, и чрезъ нарочно къ нему посланнаго Анатоліа заключава миръ съ пять тяжкы Греко-Римляномъ условія. — 7 Чрезвичайно насилство и угнетеніе Греко-Римляновъ за исплатеніе на уреченѫ-тѫ дань, и отданіе на бѣглецы-ты. — 8 Заради Асимунтійскаго града случившаяся распря, и нейно-то мирно рѣшеніе. — 9 Атилъ иска пакъ отъ Ѳеодосіа непредадены бѣглецы, и му провожда за това четыри-пѧти посланницы, кои-то ся вращатъ даромъ обогатены. — 10 Отъ тыя посланницы единому, именемъ Констанцію, Ѳеодосій ся обѣщава да даде сопругѫ Сатурниновѫ дъщеріѭ, а главный му военачалникъ Зинонъ іѭ гра-

Асимунтійцы-ты колко-то Греко-Римляне или варвари плѣнници бѣхѫ му хванѫли презъ войнѫ-тѫ. Асимунтъ бѣше единъ много укрѣпенъ градъ положенъ на неизвѣстно мѣсто между Өракіѭ и Іллνріѭ. Въ реченѫ-тѫ войнѫ жители-ти му бѣхѫ сторили много зло на Унны-ты, или брапящеся осаждени отъ вѫтре срѣщо нихъ, или исходяще напрасно стремленіемъ вънъ отъ градъ-тъ и сражающеся малцина съ мнозинѫ и съ пай-славны-ты Унискы военачалницы. Най-сетнѣ Унни-ти, видѣвше че не щяхѫ да могѫтъ да имъ презьмнѫтъ градъ-тъ, оставихѫся отъ осажденіе-то му и ся дръпнѫхѫ възъ другѫ странѫ. Но Асимунтійци-ти пакъ гы не оставяхѫ спокойны, но колчимъ ся научавахѫ отъ стражи-ты си че Унни минували съ Греко-Римскѫ плѣнь, они исходяще напрасно нападахѫ вьрху имъ, многажды малцина храбри и дерзостни срѣщо мнозинѫ поразены отъ нечаянно-то имъ нападеніе, и преодолѣвающе отнемахѫ имъ плѣнь-тѫ. Така тіи презъ тѫзи войнѫ много Унны бѣхѫ убили, и много пленены Греко-Римляны освободили, а не малко и бѣглецы отъ нихъ бѣхѫ прибрали. Кога-то убо посланникъ Анатолій ся трудяше да заключи миръ съ Атила, онъ му казваше че нито миръ заключава, нито войскы-ты си отъ Греко-Римско дига, ако му ся не предадѫтъ или ако ся неоткупятъ колко-то Греко-Римляне бѣхѫ отъ него побѣгнѫли при Асимунтійцы-ты, и ако не ся освободятъ и пуснѫтъ колко-то Унни имъ бѣхѫ тіи хванѫли робы. За това ни

га-то тіи веке ся готвятъ да вървятъ, Вигила гы укорява че не дали добръ отвѣтъ на Атиловы-ты человѣцы. Защо гы той укоравалъ, и защо Атилъ ся тъй принеслъ съ нихъ. — 22 Между това Атилъ имъ праща извѣстіе да останѫтъ че было веке мръкнѫло, и волъ и рыбѫ да вечерятъ; тіи ся радуватъ за това, но той наутре пакъ имъ провожда заповѣдь да си вървятъ. Какъ слѣдъ това Пріскъ испрося позволеніе да ся іавятъ предъ Атила. — 23 Представившимся предъ него, Атилъ показва голѣмъ гнѣвъ къмъ Вигила, напсува и угрожава го, и му заповѣда скоро да ся върне ведно съ Изслава на Цариградъ, и пакъ послѣ да дойде за да му доведе бѣглецы-ты или отвѣтъ за войнѫ; а Максимину завѣщава да остане да чака отвѣтъ на писма-та Ѳедосіевы. — 24 Кога-то като ся дръпнѫхѫ въ сѣдалище-то си Вигила ся жаловаше че го былъ напсувалъ Атилъ, Ѣдко приходи и викнѫвъ го на странѫ зарѫча му тайно да донесе, като ще пакъ да дойде, уречено-то злато. — 25 Между тѣмъ Атилъ имъ праща извѣстіе че, до гдѣ ся не рѣшятъ распри-ти Унно-Римскы, тіи нематъ позволеніе, ни плѣнницы да откупуватъ, ни робы или друго да си купуватъ, освень іаденіе; причина-та на тѫіѫ заповѣдь, на Вигилово-то отпращаніе, и на Максиминово-то удържаніе. —26 Максиминови тръгватъ, първо съ Атила, а послѣ и безъ него, за царствующія-тъ Уннскый градъ; презъ каквы мѣста минуватъ, и що имъ даватъ жители-ти да іадѫтъ и да піѭтъ. — 27 Като нощуватъ близу при едно езеро, що имъ ся случава отъ еднѫ страшнѫ бурѭ, и какъ го гостепріима въ ближне-то село владѣющая тамъ княгыня Владова. — 28 Слѣдъ седмодневенъ вървежъ срѣщатся въ едно село съ западны къ Атилу посланницы; причина-та на това посолство. — 29 Пришествіе-то имъ на царствующія-тъ градъ; описаніе на Атиловы-ты палаты, и на Нѣгишевы-ты домовы. —30 Какъ

пытатъ между Уннскы-ты войскы, ако има такыва дѣца, да ся доведѫтъ и да ся повьрнѫтъ на Асимунтійцы-ты. Слѣдъ малко тіи чиновници дойдохѫ и увѣрихѫ съ клетвѫ че, слѣдъ точно испытаніе, не ся намѣрило между Унны-ты никое такова дѣте. Тогава ся проводи заповѣдь на Асимунтійцы-ты да предадѫтъ незабавно речены-ты двоицѫ поробены Унны; а колко-то за Греко-Римскы-ты робы, кои-то были побѣгнѫли при нихъ, да ся закълнѫтъ и тіи че наистинѫ гы были освободили и пуснѫли. Това рѣшеніе пріявше Асимунтійци-ти, отдадохѫ Унномъ речены-ты двоицѫ тѣхны робы, и ся заклязхѫ за Греко-Римскы-ты че гы наистинѫ освободили и пуснѫли. Така ся свърши и тая работа. Но истино ли сѫ ся заклели Асимунтійци-ти? Не; защо имаше при тѣхъ іоще много непуснѫты Греко-Римляны робы; но пріяхѫ доброволно да сторятъ лъжовнѫ клетвѫ паче, нежели да предадѫтъ свои соотечественницы, като мыслихѫ че, понеже го струвахѫ за да избавятъ свои единородны мѫжи, то не щеше Богъ да имъ го причете за грѣхъ (1).

9 Впрочемъ Атилъ малко время слѣдъ реченото мирозаключеніе, или че ся е научилъ за лъжливость-тѫ на тѫѧ клетвѫ, или че е имало въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ и другы непредадены Уннскы бѣглецы, проводи отнова къ Θеодосію посланницы, чрезъ кои-то искаше, споредъ условія-та на това мирозаключеніе, да му ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци. Θеодосій прія честно тыя по-

сланницы, подари гы изобилно, и гы испрати съ отговоръ че немало веке въ царство-то му никои бѣглецы. Атилъ не ся благодари отъ единъ такъвъзи отвѣтъ, и му проводи пакъ за тойже предметъ и другы посланницы, кои-то Θеодосій такожде съ отрицаніемъ подари и отпусти. Но Атилъ пакъ ся не благодари, и му проводи и треты посланницы, а слѣдъ тѣхъ и четверты, защо като глѣдаше, каже Прîскъ, че Греко-Римляне-ти ся много бояхѫ да не бы да имъ ся развали съ него миръ-тъ, онъ подъ различны причины, истинны или лъжовны, проваждаше къ тѣмъ колко-то отъ чиновницы-ты си искаше да обогати, и Греко-Римляне-ти ся принуждавахѫ да му испълнятъ волѭ-тѫ, и ся показвахѫ послушливи на всякѫ неговѫ заповѣдь, като че имъ ѭ проваждаше нѣкой тѣхенъ Господарь (1).

10 Съ едны отъ тыя посланницы онъ бѣ проводилъ и едного отъ писари-ты си, родомъ изъ Італіѭ, именемъ же Константіа, кого-то военачалникъ Западнихъ Римляновъ Аетій му бѣше проводилъ за писарь (1). Той убо Константій, като ся разговарялъ единъ день съ Θеодосіа, реклъ му че може да убѣди Атила да опази миръ-тъ си съ Греко-Римляны-ты за много время, ако той Θеодосій ся вречe да му даде нѣкоѭ богатѫ женѫ за супругѫ. Онъ же възрадовався че ще закупи тѫзи Константіевѫ важнѫ услугѫ съ еднѫ толкова малкѫ работѫ, обѣщалъ му ся, ако завърши това дѣло, да го ожени за еднѫ богатѫ и благо-

родинѫ момѫ, дьщерiѭ Сатурнина (2) комита доместикомъ, кого-то Θеодосiева сопруга, царица Аθинаiда-Еѵдоксiя, бѣше убила (3). Константiй си отиде благодаренъ отъ това обѣщанiе. Но Θеодосiй слѣдъ малко ся намѣри въ невъзможность да го испълни, защо Флавiй Зинонъ (4) Iсаврянинъ, кого-то Θеодосiй въ послѣднiѭ-тѫ Униcкѫ войскѫ, кога то не му бѣхѫ остали ни войни ни военачалници, и кога-то ся бояше отъ день на день да не дойде Атилъ и на самый Цариградъ, бѣ призвалъ при себе си съ Iсаврянско-то нему подчинено воинство, и го бѣ поставилъ да пази царствующiя-тъ той-зи градъ, и кой-то споредь това бѣ придобылъ при царь-тъ великѫ и отличнѫ силѫ, бѣ ся назвалъ главенъ военачалникъ на восточны-ты войскы (5), и бѣ даже станѫлъ консулъ въ това 448 лѣто (6), той Флавiй Зинонъ, като чулъ че Θеодосiй обреклъ Константiю Сатурниновѫ-тѫ дьщерiѭ, или защо-то тя му ся помолила да iѫ избави отъ него че го не ще, или защо-то нѣкой-си неговъ прiятель iѫ любилъ и му ся помолилъ да му помогне скоро да iѫ зьмне, онъ, безъ да ся бои отъ царь-тъ, защо бѣ стигнѫлъ до степень да ся не бои отъ никого, проводилъ тайно свои чиновници та извадилъ момѫ-тѫ изъ крѣпость-тѫ въ коiѭ-то сѣдяла, и iѫ оженилъ за своего прiятеля Руфа (7). Нiи ще видимъ по-долу (8) какъ ся оплака за това Константiй на Атила, и какъ онъ поемнѫ жарко врьху си това дѣло, и го направи дипломатическы предметъ.

съ него соединяватъ. — 58 Последнее средство (Авита) що употребява Аетій за убѣжденіе краля Висиготескаго Өеодорика, и улучава; Өеодорикъ отходи при Аетіа съ войскы-ты и съ двама-та сыновы свои. — 59 Орлеанскый епіскопъ Аніанъ укрѣпява градъ-тъ, и выка на помощь Римляны-ты, кои-то пристигатъ нечаянно и испѫждатъ Унны-ты изъ градъ-тъ, щомъ они го бѣхѫ силою завладѣли. — 60 Атилъ ся дръпва на Каталаунско-то поле послѣдуемъ отъ Римляны-ты; тамъ онъ, совѣтовався отъ гадателы-ты, рѣшаваcя на битвѫ. — 61 Предварително онъ казва слово поострително на войскы-ты си. — 62 Страшно сраженіе, въ кое-то падатъ отъ двѣ-ты страны до 162,000 души; Атилъ ся дръпва въ полчище-то си, и отъ тамъ Римляне-ти разумѣватъ че побѣдили, но пакъ не смѣѭтъ да го ударятъ. — 63 Өеодорикъ ся убива въ битвѫ-тѫ; Висиготеи-ти прогласяватъ за краль свой пьрваго сына его Өорисмунда, кому-то пожелавшему да ся удари пакъ съ Унны-ты за отмьщеніе бащино си, или да си отиде, Аетій дава хитро совѣтъ, че по-добрѣ е да си пойде на столицѫ-тѫ Толоса; такожде онъ отдалечава и Меровеа съ Францы-ты. — 64 Атилъ же, за умаленіе на войскы-ты му дръпвася назадь благочинно, безъ да смѣѭтъ да го докачатъ сопротивници-ти му, и си отходи во своя си; Аетій ся враща и той на Равеннѫ, гдѣто, намѣсто благодареніе, посрѣща го укоръ. — 65 Побѣжденый ужъ Атилъ праща посолство Валентиніану весма угрозително, и на пролѣтъ тръгва за Італіѭ; Римляне-ти ся растреперятъ; Валентиніанъ побѣгва на Римъ, и Аетій ся дръпва отъ самъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и праща за помощь писма до царя Маркіана. — 66 Атилъ дохожда безъ сопротивленіе до града Акуйлеа, кого-то завладѣва и опустошава слѣдъ дълго осажденіе, и послѣ обладава безъ мѫкѫ и спчкѫ Задъ-Падансканѫ Італіѭ; жители-ти, разбѣгавшеся по Адріа-

орѫтъ и сѣіѫтъ земіѭ-тѫ, коіѭ-то Унни-ти сѫ оружіемъ своимъ завладѣли, и коя-то ся простира на длъжь по Дунавъ-тъ отъ Паннонііѭ до Новаграда (1), а на ширъ отъ Дунавъ-тъ до пять дни пѫть на вѫтре къмъ-то югъ;

3° Какъ торгъ-тъ (панагиръ-тъ), кой-то до сега ставаше въ Іллѵрііѭ на Дунавскыя-тъ брегъ (2), отъ нынѣ трѣба да става въ града Наісса (Нишь), защо като отъ Унны-ты завладенъ той градъ е веке общій предѣлъ на двѣ-ты сопредѣлны царства (3), и отстои точно пять дни пѫть на вѫтре отъ Дунавъ-тъ;

4° Какъ, ако царь Θеодосій има нѣщо да прекослови на нѣкои отъ тыя предложенія, може да проводи Атилу посланницы, но тіи посланници трѣба да не сѫ нѣкои прости и долни человѣци, но отъ най-предны-ты му велможи консулскаго сана; ако ли ся боятъ да дойдѫтъ даже до столныя-тъ му градъ, онъ е готовъ да слѣзе да гы пріемне на Сардикѫ (Софііѭ).

Това писмо като прочете Θеодосій, Ѣдко му расправи, чрезъ толковника Вигила, що-то му бѣ Атилъ и отъ уста зарачалъ, а послѣ излѣзе заедно съ Вигила да пойде да посѣти и първаго министра Хрѵсафія (4).

13 Той Хрѵсафій, (кой-то имаше прозваніе *Чюма* (1), и бѣше станѫлъ началникъ на скопцы-ты царскы самъ сущій скопецъ), ползующися отъ легкоуміе-то Θеодосіево, бѣ малко по малко обладалъ съвършенно слабаго того царя, и отъ какъ

ся бя отдалечила царица Еvдокія (2) бѣ станжлъ вѣрнѣйшій и тайнѣйшій неговъ совѣтникъ, имѣя санъ царскаго шамбелана и спаѳаря. Сичка-та негова добрина бѣше лична-та му хубость; а за лошавинж ако пыташь, сички-ти лошавины ся бѣхж струпали отгорѣ му: защо онъ естествомъ бѣше злосторникъ, сребролюбецъ, грабитель, нечестивъ, кръвникъ, безвѣрникъ, злонравенъ, безчестенъ, и за да претжпчи свои-ты соперницы, и да има въ ржкж-тж си Господаря своего, правяше безсовѣстно всякы насилія, всяческы вѣролоиства, и много грабителства на общественны-ты пары. Всичкы-ты подлости и вси-ти развращенія, кои-то могжтъ да минжтъ человѣку презъ умъ-тъ, царствовахж съ него наедно почти до смьрть-тж Ѳеодосіевж. Ако ся покажяше нѣкой врагъ да дига войнж противу царство-то, онъ совѣтуваше немощнаго и отъ воиственъ духъ лишенаго Ѳеодосія да ся мжчатъ съсъ злато да умирятъ него врагъ; ако ли любочестенъ и храбръ нѣкой военачалникъ царскый ся намѣряше да погълчи противу тыя подлости, онъ му го представляваше като мятежникъ и славолюбецъ, и той-часъ го дигахж отъ среджтж (3).Ето съ нѣколко рѣчи какъ е описано отъ Суіда бѣдно-то состояніе на Ѳеодосіево-то царство: «Римскый царь Ѳеодосій малый, кой-то бѣ-« ше невойственъ и боязливъ, и притежаваше « миръ съ пѣнязы а не съ оружія, много зло на-« прави на Римско-то царетво: защо като бѣ ся « отхранилъ отъ скопцы, онъ ся покоряваше и на

« всяко повелѣніе скопцовъ, така що и най-отли-
« чны-ты велможи и сановници царски имахѫ ну-
« ждѫ отъ тѣхнѫ-тѫ помощь, и много необычай-
« ны работы станѫхѫ въ політическы-ты и воен-
« скы-ты чиновы, защо отъ тѣхно-то ненасытно
« сребролюбіе не влазяхѫ веке въ началство мѫ-
« жи кои-то можяхѫ да управляватъ, но хора
« кои-то давахѫ пары. Най-сетнѣ тія скопци до-
« карахѫ царство-то до едно много бѣдно и без-
« пѫтно състояніе, а Ѳеодосія залъгвахѫ като
« дѣте съ играчкы, и го направихѫ да не прави
« нищо за память достойно въ животъ-тъ си, но
« да ся упражнява до пятьдесять-годишныя-тъ си
« животъ въ рѫкодѣлны нѣкои художества (4), и
« да ходи често на ловъ, а за управленіе-то на
« царство-то си да не мысли, но да го оставя
« на скопцы-ты и на Хрүсафія » (5). За примѣръ
на голѣмо-то и гнусно-то Хрүсафіево сребролю-
біе, ній ще кажемъ тука само това че, като ста-
нѫ въ лѣто 447 патріархъ Цариградскый Флаві-
анъ мѫжъ добродѣтеленъ, Хрүсафій турнѫлъ про-
стаго Ѳеодосія, обитающаго тога-зи въ Халкидо-
нѫ, да му зарѫча че трѣба по обычаю да му
проводи за посвященіе-то си *благословенія* (εὐλο-
γίας). Флавіанъ же, възсѣкавъ че му ище благо-
словены просфоры, проводилъ му чисты благосло-
вены хлѣбовы. Хрүсафій му праща на задь тыя
хлѣбовы, и му казва че царь-тъ иска *златы бла-
гословенія*! Горкый Патріархъ разумѣлъ тога-зи
работѫ-тѫ, но, понеже былъ сиромахъ, отвѣщалъ

му че пары да проводи нема, но ако ще, може да му проводи церковны-ты священны съсѫди. Врьхъ това Хрусафій ся разсьрдилъ и не престанѫлъ да подига различны гоненія противу Патріархъ-тъ, догдѣ ся събра, по негово побужденіе и съ царско одобреніе, въ Ефесъ еретическый соборъ подъ предсѣдателство-то Діоскора Патріарха Александрійскаго, кой-то не само го осѫди и свали отъ Патріаршескыя-тъ престолъ, но даде причинѫ та го испѫдихѫ изъ градъ-тъ съ бутанія и ританія, отъ кое-то пострадавъ чрезвычайно человѣкъ-тъ умрѣ слѣдъ три дни на 11 Августа л. 449 (6).

Такъвъ бѣше Хрусафій, кого-то Атиловый посланникъ Ѣдко, изшедъ отъ Θеодосія, отхождаше съ Вигила да посѣти.

14 За да отидѫтъ при Хрусафія, требваше да минѫтъ презъ различны отдѣленія на царскы-ты палаты, кои-то като видѣ Ѣдко, почудися за хубость-тѫ имъ. А като влѣзохѫ при Хрусафія, и хванѫ Ѣдко да ся разговаря съ него, похвали му царскы-ты палаты, и ублажи богатство-то имъ. Това като претълкува Хрусафію тълковникъ Вигилій, онъ му отговори че може и той да добые богатство и позлатены домовы, стига само да остави Унны-ты и да дойде при Греко-Римляны-ты. На това Ѣдко му отговори, че не може да бѫде, защо не е законно да си остави человѣкъ Господарь-тъ безъ неговѫ-тѫ волѭ. Хрусафій же лукавъ, безъ да му отвьрне на тѫзи дума, хванѫ тога-зи да го пыта: влазя ли сво-

бодно при Атила, и има ли вліяніе помежду Унны-ты; а той му отговори че е даже и пріятель съ Аттила, и че стража-та му е нему повѣрена заедно съ другы отличны чиновницы, отъ кои-то сѣкы единъ го пази оружіемъ наредъ во опредѣлены за сѣкыго дни. Обрадовався на това извѣстіе Хрусафій рече Ѣдку, че ако ся закълне какъ не ще каже никому нищо, онъ ще му каже еднѫ работѫ, отъ коѭ-то има да ся ползова много; но сега, приложи, не му е время-то, и ако ще, да дойде при него на вечерѭ, а че тогази ще му каже; но да дойде самъ, безъ да доведе съ себе си ни Ореста, ни другыго отъ дружинѫ-тѫ си. Ѣдко му ся врече, и така ся тогава раздѣлихѫ (1).

15 А вечерь-тѫ Ѣдко пакъ отиде при Хрусафія на вечерѭ, и онъ като го нагости, и останѫхѫ сами заедно съ Вигила, отвори разговоръ-тъ и му рече: «Слушай Господине: азъ ти ся заклинамъ че, що-то щѫ ти кажѫ, не е никакъ за твое зло, а паче за голѣмо твое добро; закълни ми ся и ты че не щешь да го обадишь никому, даже и ако ся не свърши, а че тога-зи ти го казвамъ.» Согласися на това Ѣдко, кой-то никакъ не знаяше за каквѫ работѫ бѣше слово-то, а само на това гледаше че щялъ да ся ползова много, и така ся закливатъ и двама-та. Послѣ Хрусафій му казва: «Кога ся завърнешь на Ун-« ніѭ, гледай да можешь да убіешь Атила; а « сетнѣ дойди при насъ, и бѫди увѣренъ че ще

« живеешь благополучно, и ще имашь богатство « много.» На едно толкова нечаянно и уврзно предложеніе, Ѣдко, като дивъ и безсовѣстенъ варваринъ, кого-то дразнихѫ само показани-ти богатства, безъ да покаже никое удивленіе, отговори че ся врича да стори онова що-то иска, но че трѣба да му ся дадѫтъ пары, и то не много, а само пятьдесять літры злато, за да даде на подчинены-ты си человѣцы, като да му помогнѫтъ и тіи да ся свърши тая работа. Скопецъ-тъ обрадованъ отговори че е готовъ да му гы чете тойчасъ. Но Ѣдко рече тогазь че не быва той да гы носи съсъ себе си, защо като ся върне, Атилъ ще да го запытва, и него и дружинѫ-тѫ му, каквы даровы и колко пары му дали Греко-Римляне-ти, а той не ще може да гы укрые, защо все щѫтъ да гы видятъ по пѫть-тъ другаре ти му, и той ако да скрые, они щѫтъ да му кажѫтъ. За това по-добрѣ е да стоятъ сега пары-ты, а него да проводятъ назадь да занесе отвѣтъ-тъ на посолство-то си, и да проводятъ заедно и Вигила за да зьмне той отвѣтъ отъ Атила заради бѣглецы-ты, а че на вращаніе-то му онъ ще чрезъ него да стори извѣстіе какъ да му ся проводятъ пары-ты. Скопецъ-тъ помысли че добрѣ говори варваринъ-тъ, и одобривъ мнѣніе-то му, изпрати го, и отиде да прикаже на царь-тъ работѫ-тѫ (†).

16 Ѳеодосій като чу, видѣ за добро да повыка и магістра Мартіалія, за да каже и нему

това нѣщо, и да му иска мнѣніе-то, защо той магістръ по нужды требваше да сопричаствова на вси-ты царскы совѣты, понеже колко-то повѣстоносцы, тълковницы и войны имаше въ царевѫ-тѫ стражѫ, бѣхѫ сички-ти нему подчинени. Магістръ Мартіалій не намѣри и той нищо противно да каже за това черно дѣло, и отъ тамъ ся разумѣва до кой степень бѣше достигнѫло развращеніе-то на Vзантійскыя-тъ Дворъ, така що и самъ царь-тъ и най предни-ти му сановници да пріематъ съсъ радо сърдце увѣщаніе за убитіе-то на сопротивникъ-тъ си, кому-то не можахѫ оружіемъ да преодолѣѭтъ. А токмо за начинъ-тъ на испълненіе-то на това увѣщаніе совѣтующе ся рѣшихѫ да проводятъ посланникъ до Атила, не само Вигила, но и Максіміна (1) военачалника благороднаго и царю любимаго, така що Вигилъ да пойде по видимому като тълковникъ Максіміновъ, и да върши какъ-то ще го настанява Ѣдко, а Максімінъ, безъ да знае нищо отъ тайнѫ-тѫ работѫ, да занесе, като истинный посланникъ, царскы-ты писма за отвѣтъ на Атила, и да му рече нѣщо и изъ уста. Писма-та Ѳеодосіеви содержавахѫ: « какъ Вигилъ е само тълковникъ, а Максімінъ е истинный царскы посланникъ, защо той е чиномъ по-горенъ отъ Вигила, и родомъ свѣтлѣйшій, и царю много пріятель; какъ Атилъ не трѣба да турѭ рѫкѫ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ противу условія-та на договоръ-тъ; и какъ бѣглеци му ся провождатъ, освень колко-то му ся бѣхѫ предали по-напредь, іо-

ще седемнадесять, защо по-вече нема. » Това пишаше Атилу Θеодосій въ отвѣщателны-ты си писма. А отъ уста зарача Максіміну да му рече: « *Какъ не трѣба да иска да му ся проваждатъ посланници отъ голѣмъ чинъ*, защо, то не е бывало никога, нито въ время на прародители-ты му, нито въ время на другы Уннскы началницы, но всякога имъ ся е проваждалъ за посланникъ единъ *кой-годѣ воинъ и повѣстоносецъ*; а за да бы могли да ся сговорятъ и спогодятъ за колко-то работы не сѫ съгласни по между си, добро е Атилъ да му проводи Нѣгиша (1) на Цариградъ, защо да му ся прати, какъ-то иска, посланникъ ѵпатическаго чина, а онъ да дойде самъ да ся сговори съ него на Сардікѫ, то не е възможно да бѫде, понеже той градъ отъ него разорившійся не е веке градъ, но грозны развалины (2). Тыя писменны и изустны отговоры Ѣдко гы знаяше сичкы-ты, какъ-то ще видимъ по-долу, но Максімінъ не знаяше онова що бѣ Ѣдку тайно зарѫчено. Така това Θеодосіево посолство имаше предмета: единыя-тъ явенъ и исповѣдуемъ, доволенъ съ дерзновенность-тѫ си да почете Греко-Римско-то Правителство, а другыя-тъ таинъ и покрытъ, доволенъ съ безчестность-тѫ си да му нанесе неизгладимѫ хулѫ и укоризнѫ. Горкый Максімінъ, высокочинный той сановникъ, тръгваше убо, безъ да знае, ведно съ едного убіеца, поне какъ-то го мыслях ѫ Хрусафіевци; а за да има на пѫть-тъ си и единъ добръ другарь, помолися на Пріска

ритора, кой-то му бѣше много пріятель, да пойде съ него наедно (3), и тому ніи смы длъжни за описаніе-то на това любопытно посолство, отъ кое-то ся научавамы толкова занимателны подробности.

17 Тръгнѫхѫ убо Максімінъ и Вигилъ Ѳеодосіеви посланници, заедно съ Ореста и Ѣдка, Атиловы посланницы, и за нѣколко дни стигнѫхѫ на Сардікѫ, тринадесять дни пѫть отъ Цариградъ отстоящѫѭ. Тамъ като слѣзохѫ на конакъ, Максімінъ и Вигилъ видѣхѫ за добро да призовѫтъ на угощеніе Ѣдка и дружинѫ-тѫ му. Зехѫ убо отъ жители-ты овцы и говеда, и заклавше гы наготвихѫ различны ястія, и сѣднѫхѫ на обѣдъ. Посреди угощеніе-то, Уннски-ти посланницы като хваляхѫ Атила, а Греко-Римски-ти Ѳеодосія, Вигилъ ся обърнѫ да каже, че *не е праведно да ся сравнява Богъ съ человѣка*, и съ това искаше да каже че Ѳеодосій былъ богъ, а Атилъ человѣкъ (1). Отъ това слово Унни-ти ся раздражаватъ, и отъ распрѭ на распрѭ ся распалятъ до толкова, що гнѣвъ-тъ имъ достигнѫ до вышнѭѭ степень, и можаше да стане нѣкое поличе, ако Максімінъ и Пріскъ, като разумни человѣцы, не бѣхѫ ся потщали да обърнѫтъ възъ другѫ странѫ разговоръ-тъ, и да ся потрудятъ да гы умирятъ съ различны учтивости; а наипаче гы укроти Максімінъ съ единъ великолѣпенъ даръ що стори Ѣдку и Оресту слѣдъ обѣдъ отъ коприняны одежды и Індійскы драгоцѣнны камени. Орестъ тогава почака догдѣ си отиде Ѣдко, и рече Максіміну: «Ты си

« добръ и мудръ человѣкъ, понеже не правишь « такыва погрѣшности, какві-то правять вашити царски сановници, кои-то викахѫ Ѣдка безъ « мене на вечерїѭ, и му сторихѫ чести и даро« вы. » Максїмїнъ и Прїскъ ся удивихѫ на това негово слово, и показавше че нищо не знаяхѫ отъ таїѫ работѫ, попытахѫ го какъ и кога сѫ были него пренебрегли, а Ѣдка почели; онъ же, безъ да отговори нищо, излѣзе и си отиде. Наутре като тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, они казахѫ на Вигила онова що имъ бѣ реклъ Орестъ, а той имъ отговори какъ Орестъ не трѣба да ся сърди че го не почели равно съ Ѣдка, защо онъ е простъ служитель и писарь Атиловъ, а Ѣдко е изряденъ военникъ, и въ Уннскыя-тъ народъ заминува чиномъ много Ореста. Това като имъ рече, обърнѫся къмъ Ѣдка, и си поговори съ него нѣколко по Уннскы, а послѣ ся обърнѫ пакъ къ нимъ, и имъ рече, наистинѫ или на лъжѫ, че ужь му обадилъ онова що му бѣхѫ казали, а той ся толкова разгнѣвилъ, що едва онъ можилъ да го укроти. Между тыя достигнѫхѫ на града Наїссѫ (Нишь), кого-то намѣрихѫ пустъ, защо бѣше ся разорилъ отъ Унны-ты въ предидущѫ-тѫ войнѫ, и безъ другы жители, освенъ нѣколико болны, кои-то сѣдяхѫ въ священны-ты обиталища, и видѣхѫ съ прискорбно сърдце че сичко-то тамошно порѣчїе бѣше пълно съ человѣческы кости отъ оныя, кои-то бѣхѫ ся убили въ реченѫ-тѫ войнѫ. Като не найдохѫ убо тамъ мѣсто да кондисатъ,

дръпнѫхѫ ся малко по-горѣ отъ рѣкѫ-тѫ (2), и тамъ пренощовахѫ на чисто подъ небе-то. А наутре станѫхѫ пакъ, и отидохѫ при тамъ близо находящагося Агіноеа военачалника Греко-Римскыхъ во Іллvріѭ полковъ, за да пріемнѫтъ отъ него, споредъ царскѫ-тѫ заповѣдь, пять-минѫ отъ седемнадесять-ты бѣглецы, кои-то Өеодосій пишаше че провожда на Атила, защо тыя пять-минѫ бѣглецы той щеше да имъ предаде. Агіноей като ся научи кои бѣхѫ и защо сѫ дошли, пріа гы учтиво, нагости гы добрѣ неѭ вечерь, и на утро имъ предаде пять-минѫ-тѫ бѣглецы, и гы испрати (3).

18 Тръгнахѫ убо пакъ, и оставивше Наісскы-ты предѣлы, управихѫся къмъ Дунавъ-тъ. Но посреди пѫтуваніе-то си влѣзохѫ въ едны горскы и лѣсовиты тѣснины, презъ кои-то минувахѫ чрезъ много кривы и на сямъ на татъкъ забиколяющы пѫтища. Въ тѣхъ они замръкнѫхѫ, и когато сѣкахѫ че вървятъ къмъ-то западъ, напрасно видѣхѫ като съмнѫ че бѣхѫ срѣщо встокъ! Това даде поводъ на нѣкои-си отъ дружинѫ-тѫ, кои-то не знаяхѫ мѣстно-то положеніе, да извыкатъ че слънце-то вървѣло на опакы, и че то знаменувало сопротивны получія! но истина-та бѣше, че пѫть-тъ като кривъ ся управяше тога-зи отъ западъ къмъ встокъ. Най-сетнѣ изшедше изъ тыя мѫчны мѣста, дойдохѫ на едно равно поле, и то лѣсовито, кое-то като проидохѫ, достигнѫхѫ веке на Дунавъ-тъ (1). Тамо намѣрихѫ

множество Унны, кои-то минѫли преди нихъ Дунавъ-тъ съ малкы еднодревны ладіи отъ тѣхъ направены, и кои-то имъ рекохѫ че минѫли, защо-то щялъ да дойде и Атилъ, ужь за да сгори ловъ въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, по наистинѫ за да излезе пакъ на войнѫ че му не предавали сичкы-ты бѣглецы. Тіи убо Унни, като ся научихѫ кои и какви были оніа пѫтници, потщахѫся да гы прекаратъ съ свои-ты речены ладіи презъ Дунавъ-тъ, и тъй они, като вървѣхѫ пакъ вси наедно до седемдесять стадіи (2), Ѣдко и Орестъ гы оставихѫ тамъ на едно поле да чакатъ, догдѣ они пойдѫтъ напредъ и дадѫтъ Атилу извѣстіе че му дошли отъ царь-тъ посланници (3).

19 Отидоха убо Ѣдко и Орестъ, а Максиминъ, Вигилъ и Пріскъ, заедно съ Унны-ты кои-то имъ бѣхѫ станѫли водници, чакахѫ до вечерь-тѫ, безъ да имъ ся случи нищо. А кога-то веке мръкнѫ хубаво (1), и бѣхѫ сѣднѫли да вечерятъ, чухѫ напрасно че тропатъ коніе идѫщи къмъ тѣхъ. Слѣдъ малко наистинѫ дойдохѫ при нихъ двоица Унни, и безъ да слѣзѫтъ отъ конь рекохѫ имъ да заповѣдатъ че гы вика Атилъ. Максиминъ имъ благодари, но имъ рече че сега веке мръкнѫ, и тіи сѫ уморени-тѣ за това ще сторятъ и они добрѣ да слѣзѫтъ отъ коніе-ты, да ядѫтъ заедно хлѣбъ, да си починѫтъ тѫіѫ нощь, а че на утре вси наедно отхождатъ. Послушахѫ убо Унни-ти, и сшедше сѣднѫхѫ на трапезѫ, и ся нагостихѫ заедно. А наутре тръгнѫхѫ на пѫть вси, и стигнѫхѫ на

Атиловы-ты сѣни (чадѫры), кои-то бѣхѫ твърдѣ много, по часа девятаго на день-тъ (2). Тамъ като слѣзохѫ, най-първо-то имъ дѣло бѣше да си поставятъ сѣни-ты. За това избрахѫ едно хубаво мѣсто върху еднѫ могилѫ. Но присущи-ти варвари имъ рекохѫ, че тамъ небыва, защо Атилова-та сѣнь бѣше на по-низско мѣсто положена. Понудихѫся убо да си поставятъ сѣни-ты на друго мѣсто, кое-то имъ Унни-ти показахѫ (3).

20 А чтомъ ся тамо настанихѫ, ето че дойдохѫ при тѣхъ Ѣдко и Орестъ, заедно съ Скотта брата Нѣгишева (1) и другы знамениты Унны, и хванахѫ да гы пытатъ за коѭ работѫ сѫ дошли посланници, и какво искатъ. Они сѫ почудихѫ за единъ такъвъ-зи въпросъ, и хванѫхѫ да ся гледатъ единъ другы. Но Унни-ти повторихѫ въпросъ-тъ си, и искахѫ неотмѣнно отвѣтъ. Тогава Максiмiнови имъ рекохѫ, че не могѫтъ да кажѫтъ тѣмъ защо сѫ дошли, защо царь-тъ имъ е заповѣдалъ да кажѫтъ това само на Атила, а не другыму нѣкому. Услышавъ единъ такъвъ-зи отговоръ, Скотта ся раздражи и рече, че и тѣмъ Господарь-тъ имъ е заповѣдалъ та сѫ дошли да гы пытатъ, а не отъ свое си любопытство. На това пакъ Максiмiнови отвѣщахѫ, че законъ-тъ на посланницы-ты не е такъвъ, що, безъ да излѣзѫтъ при кого-то сѫ проводени, и безъ да го видятъ, онъ да гы пыта чрезъ другыго за какво сѫ дошли; че това го знаѭтъ и сами-ти Унни, кои-то сѫ толкова пѫти доходили посланници при Греко-

Римскаго царя; и че слѣдователно трѣба и Атилъ да върви споредъ той-зи законъ, защо инакъ нема да кажѫтъ за какво сѫ дошли. Като зехѫ той-зи положителный отвѣтъ, Унни-ти веке немахѫ що да рекѫтъ, и ся върнѫхѫ при Атила. Но послѣ пакъ прійдохѫ безъ Ѣдка, и съ голѣмо удивленіе на Максіміновы казахѫ имъ все за что-то посолствувахѫ, приложивше че, ако немать друго да кажѫтъ, Атилъ имъ заповѣда скоро да си отидѫтъ. Това услышавше Максіміанови, паднѫхѫ въ съвършено недоумѣніе, защо не можахѫ да разумѣіѫтъ какъ бѣхѫ станѫли извѣстни на Атила тайнѣйши-ти цареви завѣщанія. А като си помыслихѫ че не трѣба нищо да казвать за посолство-то си, ако ся не сподобать да излѣзѫтъ предъ Атила, рекохѫ на Унны-ты че за това ли что имъ они изрекохѫ, или за друго нѣщо посолствувать, то не принадлежи другому да гы пыта освенъ самъ Господарь-тъ имъ, и токмо съ него щѫтъ за това да ся разговорать. Они же имъ на това повелително отвѣщахѫ: «Кога е тъй, вій немате веке да сторите друго, освенъ тозъ часъ да си вървите назадъ» (2).

21 Горки-ти посланници хванахѫ веке да ся готвать за тръгнуваніе. А между това Вигилъ сърдитъ, хванѫ да гы мъмри и да гы укорява че дали такъвъ-зи отвѣтъ на Унны-ты: «Ако бѣше остало на мене, рече имъ, щяхъ да имъ искъртѭ нѣкоѭ лъжѫ, съ коѭ-то они ся бyхѫ убѣдили да ны заведѫтъ при Атила: защо по-добрѣ е да

ны уловятъ послѣ лъжж-тж, а не да ся вьрнемъ така безъ да извьршимъ нищо. Вѣрвайте, приложи, че ако ся вредяхъ веднъждь да ся разговорѭ съсъ Атила, лесно го убѣждавахъ азъ него да ся остави отъ распрѭ-тж що има съ Греко-Римляны-ты: защо ся познавамъ съ него іоще отъ Анатоліево-то посолство (1), и Ѣдко мя обыча.» Това казваше Вигилъ, не че го бѣше грыжа за напразно-то врьщаніе на посолство-то, но защо-то искаше да излѣзжтъ, съсъ причинж на посолство-то, предъ Атила, или лъжж сж рекли за това или истинж, и така онъ да намѣри время да ся спрнкаже съ Ѣдка за онова що бѣхж ся съ него противу Атила увѣщали, и за донесеніе-то на злато-то, кое-то онъ бѣше реклъ че трѣба да ся раздаде на оныя кои-то ще му помогнжтъ. Но не знаяше горкый че го бѣхж предали: защо Ѣдко, или че отъ край ся е былъ прелестно обѣщалъ, или че отъ послѣ ся е отъ Ореста уплашилъ да не бы да обади и на Атила онова що слѣдъ угощеніе-то имъ въ Сардикж бѣше на Максіминовы казалъ укоряіжщи го че ходилъ тайно безъ него та ся разговарялъ съ царь-тъ и съ Хрусафія, отходи та обажда на Атила наговореныя-тъ противу него навѣтъ, и количество-то на злато-то кое-то щяло да ся проводи, какъ-то и предметы-ты на пришедше-то посолство (1). Верху едно такова открытіе Атилъ можаше той-часъ, не само да натири Ѳеодосіевы-ты посланницы, но и да обяви на сичкыя-тъ свѣтъ омразно-то му поведеніе,

и да го накаже оружіемъ съ ново и страшно воеваніе. Но като мудръ и дълбокъ політикъ, онъ не рачи да стори това, защо помысли че, като немаше днесь за днесь освень Ѣдково-то свидѣтелство, Θеодосій лесно можаше да рече че все това е черна клевета нарочно измыслена; видѣ убо за добро да потърпи догдѣ намѣри и другы не лесно отрицаемы свидѣтелства, и за това хванѫ да дразне различно Греко-Римскы-ты посланницы, какъ-то щемъ на долу да кажемъ.

22 Кога-то убо Максіміновы бѣхѫ натоварили, и щяхѫ принуждени да вървятъ презъ нощь-тѫ, дойдохѫ пакъ нѣкои си Унни, и имъ рекохѫ че Атилъ заповѣдалъ да останѫтъ, понеже бѣ уже мръкнѫло. Радостно они пріяхѫ това извѣстіе, и си стоварихѫ пакъ вещи-ты на исто-то мѣсто. А слѣдъ малко дойдохѫ и други человѣци, и имъ донесохѫ за вечерѭ единъ цѣлъ волъ и нѣколко рѣчнѫ рыбѫ проводены отъ Атила. Тогава они, іоще по-вече възрадовани, седнѫхѫ та ся наіадохѫ, и тихо ся послѣ обърнахѫ на сънь. А сутрипь-тѫ, кога-то, пълны съ добры надежды, мыслехѫ че ще имъ дойде нѣкое пріятно извѣстіе отъ Атила, онъ имъ пакъ исты-ты человѣцы проводи да имъ рекѫтъ, че, ако иематъ нѣщо друго освень кое-то онъ знаяше да му кажѫтъ, трѣба да си вървятъ! Ожалихѫ ся на това горки-ти посланници, и безъ да отговорятъ нищо, хванѫхѫ отнова да ся готвятъ на пѫть, совсѣмъ що ся препираше пакъ Вигилъ и думаше какъ

требвало да рекѫтъ че иматъ и друго да кажѫтъ на Атила. Съ тѣхъ наедно бѣ дошьлъ на Уннско, не заради посолство-то, но за еднѫ своіѫ си работѫ що имаше съ вышепомянѫтаго (1) Константія писаря Атилова, нѣкой-си Рустікій, кой-то знаяше добрѣ Уннскыя-тъ языкъ. Пріскъ убо, видящи Максіміна прискорбна и ожалена, безъ да каже никому нищо, зема съ себе си реченаго Рустікія, та отходи при Скотта брата Нѣгишева, (защо Нѣгишь, отшедъ при Акациры-ты, какъ-то ся выше (2) рече, не бѣше тогава тамо), и му казва, Рустикію тълкующу, така: «Максіміnъ е готовъ да ти даде премного даровы, ако намѣришь нѣкой способъ да го извадишь предъ Атила, защо така само онъ може да си испълни посолство-то; а това посолство ще бѫде полезно, не само на Унны-ты и на Греко-Римляны-ты вообще, но и Нѣгишю особенно, защо царь Ѳеодосій го иска да пойде посланникъ на Цариградъ за да си расправятъ и утъкмятъ расри-ти кои-то сѫществуватъ между двѣ-тѣ царства, и ако пойде, онъ много ще даровы да получи. А сега като нема тука Нѣгиша, ты трѣба да ся потрудишь за наше, или паче за братово си добро. Мы знаемъ че и тебе тя слуша Атилъ, и имашь доста влїяніе при него; а това извѣстно мы не быхмы го чули, ако оніи кои-то го казватъ не быхѫ дѣломъ за него увѣрени.» На тыя искусны и за Скотта доста ласкателны словеса Прісковы, онъ ся показа чувствителенъ, и отвѣщавъ рече, какъ не трѣба

да иматъ никое сумнѣніе че и той има предъ Атила равно съ брата си дерзновеніе и да говори и да върши; и той-часъ си възсѣднѫ конь-тъ, и отиде на Атиловѫ-тѫ сѣнь. А Пріскъ възвратився при Максіміна, кой-то сѣдяше іоще та ся оплакваше съ Вигила за настояще-то си состояніе, и не знаяше какво да прави, обади му какъ ходилъ та ся видѣлъ съ Скотта, що му реклъ, и що онъ му отговорилъ: « за това ты веке не трѣба да ся грыжешь, рече, но да приготвишь даровы-ты що щешь да принесешь на Атила, и да премыслишь що щемъ да му говоримъ. » Това услышавше и двама-та, скочихѫ отъ землѭ-тѫ, гдѣ-то бѣхѫ сѣднѫли на трявѫ-тѫ, и похваливше Пріска за това що направилъ, извыкахѫ да ся върнѫтъ слугы-ты имъ, кои-то уже бѣхѫ тръгнѫли съ натоварены-ты коніе, и хванѫхѫ да ся совѣтуватъ по между си какъ да говорятъ на Атила, и какъ да му принесѫтъ даровы-ты, кои-то царь-тъ му проваждаше, и кои-то Максімінъ му носяше особенно. За тыя работы като ся попечавахѫ, Скоттъ дойде и имъ рече да заповѣдатъ, че Атилъ гы выка (3).

23 Станѫхѫ убо радостни, и отидохѫ на Атиловѫ-тѫ сѣнь, коіѭ-то вардяхѫ на около множество войни. Тамъ, като имъ ся даде позволеніе да влѣзѫтъ, намѣрихѫ Атила сѣдяща на дръвенъ престолъ. Пріскъ и Вигилъ ся запрѣхѫ малко на далечь отъ престолъ-тъ, а Максімінъ приближився поздрави Атила, даде му Θеодосіевы-ты

писма, и му рече какъ царь-тъ го поздравлява, и ся моли Богу за здравіе-то му и за здравіе-то на домочадіе-то му. А Атилъ му отговори: «Да даде Богъ Римляномъ що-то они за мене ся молятъ.» Послѣ обратився абіе къмъ Вигила, рече му гнѣвно: «Какъ си смѣялъ ты да дойдешь тука, о безсрамный звѣрьо, като знаешь добрѣ (1) че, кога-то заключихмы миръ съ Анатолія, бѣхмы ся согласили че нема веке да ми дойдѫтъ посланници преди да ми ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци.»? Вигилъ му отговори че нема веке въ Греко-Римско-то царство Уннскаго рода бѣглецы, защо колко-то имаше, вси му ся бѣхѫ предали. На това іоще по-много ся разгнѣви Атилъ, и като го напсува добрѣ, извыка му: «Скоро да ся махнешь отъ предіѭ ми, че, ако да не ся повреждаше законъ-тъ посланническый, сега тя набивахъ на колъ, и послѣ тя хвърляхъ да тя изъядѫтъ орли-ти, защо тъй требваше да тя накажѫ за твоіѭтѫ безстыдность, и за твои-ты продерзливы думы, дѣто ми казвашь че немало у Греко-Римско други отъ нашего рода бѣглецы, защо азъ знаіѭ че има много, и гы имамъ по имя записаны.» Сія рекъ, повелѣ на писари-ты си та донесохѫ единѫ книгѫ, на коіѭ-то они бѣхѫ записани, и іѭ прочетохѫ. Послѣ рече на Вигила: «Тыя гы азъ искамъ, и ти заповѣдамъ да си отидешь и да кажешь това на царь-тъ си. Азъ щѫ проводіѭ съ тебе наедно и Изслава (2) да му каже че искамъ да ми проводи сичкы-ты наши бѣглецы, кои-то сѫ

минали въ Греко-Римско даже отъ кога-то сѣдише при мене за порукѫ Карпиленъ сынъ Западно-Римскаго военачалника Аеція (3), защо не му допущавъ азъ нему да проводи единъ день на войнѫ срѣщо мене истѣ-ты мои служители, спосѣхъ що съмъ увѣренъ че отъ тѣхъ нема пользѫ никоѭ за Греко-Римляны-ты, кои-то, не могуще сами да ся пазятъ, повѣрили сѫ тѣмъ хранение-то на землѭ-тѫ си; защо кой градъ или коя крѣпость имъ сѫ тіи опазили отъ оны, кои-то азъ съмъ искалъ да завладѣіѫ? Това вія съ Ислава ще кажете царю Θеодосію за бѣглецы-ты, а послѣ ще дойдете пакъ да ми обадите ще ли да мы гы предаде, или ще поеиме войнѫ заради нихъ.» Слѣдъ тыя рѣшителны свои кънъ Вигила рѣчи, обърнѫ слово-то къ Максиміну, и му завѣща онъ да си не отиде, но да чака, че съ него ще да отвѣщае писменно царю Θеодосію; послѣ му позволи да му принесе даровы-ты, и гы отпусти (4).

24 Они же като ся върнѫхѫ на сѣнь-тѫ си, хванѫхѫ да ся разговарятъ за все що имъ бѣ говорилъ Атилъ, и Вигилъ ся чудаше какъ въ напредньо-то му посолство (1) онъ бѣ му ся толкова миренъ и кротъкъ показалъ, а сега го е толкова люто напсувалъ! Пріскъ рече че може нѣкой отъ Унны-ты, кои-то ся бѣхѫ въ Сардікѫ заедно съ нихъ нагостили, да е прогнѣвилъ Атила на срѣщѫ му, ако му е обадилъ че онъ бѣ назвалъ тамо Греко-Римскаго царя Богъ, а Атила человѣкъ. Максимінъ пріа за вѣроятнѫ тѫ-зи

Прісковѫ мысль, понеже немаше извѣстіе отъ созаклятіе-то що бѣ сторилъ Хрусафій противу Атила. Но Вигилъ и неѭ намираше сумнителнѫ, и все ся пыташе защо ли Атилъ да го напсува така! Той, какъ-то ся отъ сетнѣ на Пріска исповѣда, не вѣрваше да е былъ обадилъ нѣкой на Атила нито онова що бѣ бъбралъ на Сардікѫ, нито созаклятіе-то що бѣ сторилъ въ Цариградъ съ Хрусафія, защо мысляше че, освенъ Ѣдка, никой другъ не бы дерзнѫлъ да пойде да говори на Атила, защо гы бѣше страхъ, а Ѣдко непремѣнно требваше да мълчи, понеже бѣ ся заклялъ да не казва, и ще да ся бояше, като никой другъ не знае работѫ-тѫ, ако му ѭ открые и му каже чеималъ соучастіе въ такыва наговоры, да не бы онъ и него възимѣлъ за согласенъ въ злоумышленіе-то и го бы смертію наказалъ. Въ такыва убо сумнѣнія и недоумѣнія като ся намѣряхѫ они, представъ Ѣдко, извыка вънъ отъ собраніе-то имъ Вигила, и като го увѣри че ужь былъ наистинѫ согласенъ за злоумышленіе-то, зарача му, като сега ще пойде на Цариградъ, да зьмне и да донесе на вращаніе злато-то, що трѣба да ся даде на кои-то щѫтъ да му помогнѫтъ за да ся сврьши работа-та, и си отиде. Пріскъ тогава попыта Вигила що му бѣ реклъ Ѣдко; онъ же, самъ излъганъ, поиска да излъже, и отвѣща че му реклъ ужь, какъ Атилъ ся былъ и нему разсьрдилъ за бѣглецы-ты, защо требвало или сичкы-ты да зьмне и доведе, или да му дойдѫтъ посланници

отъ най-высокаго чина (2).

25 Като ся така Максімінъ и Пріскъ съ Вигила разговаряхѫ, нѣкои-си отъ Атила проводени чиновници дойдохѫ та имъ рекохѫ че, догдѣ не ся управятъ и рѣшатъ распри-ти що иматъ двѣ-тѣ царства помежду си, нито Вигилъ нито други никой отъ посолство-то нематъ позволеніе да откупуватъ плѣнницы Греко-Римляны, ни да си купуватъ робы варвары, или кони, или друго нѣщо, освень що имъ за іаденіе трѣба. Това имъ Атилъ нарочно и съ предумышленіе заповѣдаше, като да бы ся по-лесно уловилъ въ дѣло-то на злоумышленіе-то си Вигилъ, ако бы безъ причинѫ на купуванія донеслъ злато-то. А Максіміна и Пріска държеше ужь за да имъ даде писменъ отвѣтъ заради посолство-то имъ, а наистинѫ за да чакатъ Нѣгиша да ся върне отъ Акациры-ты (1), за да му дадѫтъ даровы-ты кои-то отъ царя Өеодосія му носяхѫ, и кои-то отъ своїѧ странѫ щяхѫ да му принесѫтъ. За това онъ завѣща Максіміну и Пріску да останѫтъ, а Вигила отпусти да си отиде заедно съсъ Изслава, ужь за да иска бѣглецы-ты, а наистинѫ за да донесе Ѣдку уречено-то злато (2).

26 Слѣдъ Вигилово-то отхожданіе, Максімінъ и Пріскъ сѣдѣхѫ тамъ іоще единъ день, а наутре гы дигнѫхѫ, и отидохѫ на пѫть къмъ сѣверъ заедно съ Атила. До нѣгдѣ си вървѣхѫ съ него наедно, а послѣ ся отдѣлихѫ, и отидохѫ презъ другы пѫть, по завѣщаніе на водницы-ты

имъ Унны, кои-то имъ рекохѫ че Атилъ щялъ да пойде на едно село, гдѣ-то, совсѣмъ що имаше много жены, щялъ по Уннскый законъ да ся ожени и за другѫ, коя-то была дьщеря Ескамова. Отъ тамъ вървѣхѫ на поле по равенъ пѫть, и минѫхѫ презъ нѣколико корабо-плавны рѣкы, отъ кои-то най-голѣмы-ты слѣдъ Дунавъ-тъ бѣхѫ три: Дрика, Тига, и Тифиса (1). Тыя три рѣкы тіи минѫхѫ съ единодревны корабы, кои-то ближни-ти жители въ нихъ употреблявахѫ, а другы-ты гы минѫхѫ съ малкы нѣкои судна, кои-то варварети носяхѫ нарочно на кола-та си за да минуватъ съ тѣхъ презъ блатны-ты мѣста. А по села-та гдѣ-то минувахѫ, жители-ти имъ давахѫ за іаденіе, намѣсто жито, просо; а намѣсто віно, медъ (2). Така и на слугы-ты имъ давахѫ, за іаденіе, просо, а за піяніе едно отъ ячьмикъ направено пиво кое-то варвари-ти именувахѫ *Камъ* (3).

27 Като извървѣхѫ така много пѫть, единѫ вечерь стигнѫхѫ късно на мръкваніе, и си поставихѫ сѣнь-тѫ да нощуватъ при едно езеро, на кое-то вода-та ся піяше, и отъ неіѫ си земахѫ да піѭтъ жители-ти на едно ближно село. Но презъ нощь-тѫ напрасно ся подигнѫ, съ гърмиль и чести бляскавицы, и съ силенъ и голѣмъ дъждь, една таква-зи буря и выхрушка, що не само сѣнь-тѫ имъ събори и низверже, но и вси-ты имъ вещи и съсѫды завѣя въ блато-то. Они же убоявшеся отъ непрестанно вѣіѭщія-тъ силный тойзи вѣтръ и отъ слученіе-то на сѣнь-тѫ и на ве-

щи-ти имъ, устрашихѫся совершено, и оставивше онова мѣсто, разбѣгахѫ ся въ дъждъ-тъ и въ темнинѫ-тѫ кой на къдѣ-то можи, и чрезъ различны пѫтища прибѣгнѫхѫ въ колыбы-ты на ближне-то село, гдѣ-то слѣдъ малко ся собирахѫ единъ при другы, и съ выкомъ искахѫ да имъ ся обадятъ оніи, кои-то бѣхѫ остали на задь. Отъ тыя выковы събудившеся жители-ти, изскочихѫ изъ кащія-та си, съ главнiѭ въ рѫцѣ-ты запаленѫ да свѣти, и хванѫхѫ да гы пытатъ защо выкахѫ така. Унни-ти що бѣхѫ съ тѣхъ наедно имъ казахѫ що бѣ имъ ся отъ бурiѭ-тѫ приключило; они же сія услышавше, умилихѫся на состояніе-то имъ, и той-часъ гы уведохѫ гостепріимно въ кѫщи-ты си, и за да ся изсушатъ и огрѣiѭтъ запалихѫ имъ отъ тръсти по единъ добръ огнь. Като така ся успокоихѫ, они послѣ ся напрасно научаватъ че владѣтель на това село была една жена отъ бывши-ты супругы Владовы! Тая княгыня като услышала за нихъ, потщалася да имъ проводи за гостьбѫ различны ıастія, а при това и нѣколико, за совокупленіе, красны жены, кое-то обычайно ся имало между Унны-ты за голѣмѫ почесть! Преблагодарени отъ това они сѣднѫхѫ та ся наıадохѫ отъ тыя ıастія, и нагостихѫ учтиво и жены-ты, но не гы употребихѫ. Тамъ останахѫ сичкѫ-тѫ нощь, а сутрень-тѫ отидохѫ да си търсятъ вещи-ты и съсѫды-ты, кои-то и намѣрихѫ сичкы-ты, едны тамъ гдѣ-то си бѣхѫ поставили сѣнь-тѫ, другы по брегъ-тъ

на езеро-то, а другы пакъ въ водѫ-тѫ завѣяны, и си гы прибрахѫ. Послѣ ся върнѫхѫ пакъ на село-то, и сѣдѣхѫ тамъ него день та си изсушихѫ умокрены-ты вещи: защо и буря-та бѣше престанѫла, и свѣтло слънце печеше. А наутре настанивше коніе-то си и натоваривше добытацы-ты, отидохѫ първо при царкынѭ-тѫ та ѭ поздравихѫ за отхожданіе, и благодаривше за гостепріимство-то ѝ, принесохѫ ѝ въ даръ три сребрьны чаши, нѣколко чървены кожи, Індійскы перерь, хурмы, и другы сухы плодовы, кои-то, като чужеземны и рядкы по тыя мѣста, бѣхѫ за Унны-ты драгоцѣнны; и като ѝ пожелахѫ всяко добро, оставихѫ село-то, и си тръгнѫхѫ на пѫть (1).

28 А като извървѣхѫ седемь дни, дойдохѫ на едно село, гдѣ-то водници-ти Унни имъ рекохѫ че трѣба да останѫтъ да чакатъ, че Атилъ возвращаяся щялъ да влезе въ него пѫть, и че они требвало да вървятъ подирѭ му. Тамъ они намѣрихѫ человѣцы Западо-Римляны, кои-то отъ странѫ царя Западнаго Валентініана III отхождахѫ еднакво посланници при Атила, и кои-то бѣхѫ: Ромулъ изъ Патавіона града Норичьскаго, саномъ комитъ, кому-то дъщерѭ-тѫ водяше Орестъ, съ Ѣдка къ царю Θеодосію посолствовавшій (1), Прімутъ началникъ Норічьскыя области, и Романъ началникъ военный. Съ тѣхъ же наедно бѣхѫ и вышепомянѫтый (2) Атиловъ писарь Константій и Орестовъ отецъ Татулъ; но

ще седемнадесять, защо по-вече нема.» Това пишаше Атилу Θеодосій въ отвѣщателны-ты си писма. А отъ уста зарача Максіміну да му рече: «*Какъ не трѣба да иска да му ся провождатъ посланници отъ голѣмъ чинъ*, защо, то не е бывало никога, нито въ время на прародители-ты му, нито въ время на другы Уннскы началницы, но всякога имъ ся е провождалъ за посланникъ единъ *кой-годѣ воинъ и повѣстоносецъ*; а за да бы могли да ся сговорятъ и спогодятъ за колко-то работы не сѫ съгласни по между си, добро е Атилъ да му проводи Нѣгиша (1) на Цариградъ, защо да му ся прати, какъ-то иска, посланникъ ѵпатическаго чина, а онъ да дойде самъ да ся сговори съ него на Сардікѫ, то не е възможно да бѫде, понеже той градъ отъ него разорившійся не е веке градъ, но грозны развалины (2). Тыя писменны и изустны отговоры Ѣдко гы знаяше сичкы-ты, какъ-то ще видимъ по-долу, но Максімінъ не знаяше онова що бѣ Ѣдку тайно зарѫчено. Така това Θеодосіево посолство имаше предмета: единыя-тъ явенъ и исповѣдуемъ, доволенъ съ дерзновенность-тѫ си да почете Греко-Римско-то Правителство, а другыя-тъ таинъ и покрытъ, доволенъ съ безчестность-тѫ си да му нанесе неизгладимѫ хулѫ и укоризнѫ. Горкый Максімінъ, высокочинный той сановникъ, тръгваше убо, безъ да знае, ведно съ едного убіеца, поне какъ-то го мысляхѫ Хрѵсафіевци; а за да има на пѫть-тъ си и единъ добръ другарь, помолися на Пріска

ся научилъ за тыя чаши, проводилъ до царя Валентініана писмо съ кое-то искалъ да му ся предаде Сілванъ като крадецъ на неговы вещи, понеже чаши-ты що бѣ зелъ отъ Константія принадлежали нему. Верху това Валентініанъ и Аетій, совѣтовавшеся, проводили до Атила реченны-ты посланницы да му кажѫтъ че Сілванъ не былъ открадиѫлъ тыя чаши, но гы зелъ въ залогъ отъ Константія за пары-ты що си онъ былъ отъ него заемнѫлъ, и че, като му ся не платили пары-ты, продалъ гы на нѣкои священницы, понеже е и грѣхота да употребява человѣкъ на своіѫ особнѫ работѫ чаши Богу посвящены; но че, ако пакъ Атилъ не ще да слуша праведно-то, и, безъ да ся бои Бога, постоянствува да иска чаши-ты, они были готови да му проводятъ колко-то пары чинѫтъ, но Сілвана му не проваждатъ, защо не могѫтъ да му предадѫтъ человѣкъ кой-то не му е сторилъ нищо. Тая была причина-та дѣто дошли на посолство тіи человѣци, кои-то, уже представившеся и объявивше тыя работы на Атила, сега вървели по-диріѫ му, за да имъ даде единъ отвѣтъ, и позволеніе да си отидѫтъ (4).

29 Като така ся намѣрихѫ на единъ и тойжде пѫть тія двѣ-ти посолства, запрѣхѫся тамо до гдѣ заминѫ Атилъ, а че тога-зи тръгнѫхѫ и тіи подиріѫ му съ сичко-то множество, и като минѫхѫ нѣколико рѣкы, дойдохѫ на единъ голѣмъ градъ (1), въ кой-то казвахѫ че были найсвѣтлы-ты палаты Атиловы. Тыя бѣхѫ направены

отъ дьрва и дъскы добрѣ издѣланы и изгладены, и заградены съ оградѫ такожде дървенѫ, не за безопасность, но за благолѣпіе содѣланѫ. Слѣдъ тыя царскы домовы, кои-то отъ другы-ты бѣхѫ пò на высоко положени, и ся гледахѫ наоколо отъ вредъ, най-хубави пакъ бѣхѫ Нѣгишеви-ти, кои-то еднакво съ дървенѫ оградѫ обградени, не бѣхѫ като Атиловы-ты и съ стълповы (кулы) украшени. Близо при оградѫ-тѫ си Нѣгишь, кой-то между Унны-ты бяше най-могущій слѣдъ Атила, бѣ си направилъ еднѫ хубавѫ баніѫ, за коіѫ-то камени-ты бѣ довеслъ отъ Панноніѫ, защо по тыя страны немаше ни камень ни дрьво, но все отъ вънъ си носяхѫ жители-ти таквы-зи ты вещества. Архітектонъ-тъ на тѫзи баніѫ бѣше и той отъ Сірміонъ уловенъ робъ и докаранъ, и мисляше че, като направи баніѫ-тѫ, щеше да получи освобожденіе-то си за наградѫ; но бы излъганъ въ надеждѫ-тѫ си, и испаднѫ іоще по на лошаво состояніе отъ робство-то: защо Нѣгишь го направи свой банецъ, и горкый архітектонъ ся видѣ принуденъ да слугува на Нѣгиша и на человѣцы-ты му кога ся кѫпяхѫ (2).

30 Като влазяше Атилъ въ реченыя-тъ градъ, излѣзохѫ да го порсѣщнѫтъ момы, кои-то наредены една слѣдъ другѫ, вървяхѫ послѣ напредіѫ му покрыты съ бѣлы и тънкы платна, а тыя платна, дългы колко-то да покрыватъ всяко едно до седемь или и по-много момы, (а бѣхѫ много такыва подъ платна закрыти дѣвичьскы чинове),

поддьржавахѫ гы съ рѫцѣ-ты си жены отъ сямь и отъ вьдь положены. Тыя момы като вървяхѫ, пѣяхѫ Уннскы пѣсни въ похвалѫ вѣроятно Атиловѫ. И така Атилъ отходящи презъ градъ-тъ на царскы-ты свои палаты, минѫ покрай Нѣгишевыя-тъ домъ, защо отъ тамъ му бяше пѫть-тъ; а тога-зи Нѣгишева сопруга изшедши съ множество слугы, отъ кои-то едни носяхѫ іастія, а другы віно, (това же бяше у Унны-ты величайша почесть), поздрави го и го покани да куса отъ тыя вещи за честь неговѫ принесены. И той отъ пріятность къмъ сопругѫ-тѫ на възлюбленныя-тъ си сановникъ, безъ да слѣзе отъ конь, похапнѫ отъ іастія-та що му слуги-ти подложихѫ на единъ сребрьнъ діскъ, и попійнѫ отъ чашѫ-тѫ що му еднакво принесохѫ; а послѣ тръгнѫ пакъ и си отиде на палаты-ты. А посланници-ти Греко-Римски, по учтиво призваніе на Нѣгиша, кой-то си бѣ дошьлъ тога-зи отъ Акацирско ведно съ Атиловаго сына (1), останѫхѫ него день на домъ-тъ му, гдѣ-то, понеже самъ не можаше да остане за да гы въспріемне, защо бѣше принужденъ да пойде незабавно да ся види съ Атила и да му прикаже свои-ты дѣянія въ Акацирско и сыновото му злощастно пострадание, (Атиловъ сынъ бѣше паднѫлъ на пѫть и бѣ си строшилъ десницѫ-тѫ;) на негово мѣсто гы посрѣщнѫхѫ и пріяхѫ сопруга-та и роднины-ты му, и гы нагостихѫ какъ-то приличаше. А слѣдъ угощеніе-то си оставихѫ Нѣгишевы-ты домовы, и отидохѫ та ся

установихж близо при Атиловы-ты палаты, защо Максимінъ, понеже требваше да ходи често на разговоръ при Атила и при неговы-ты сановницы, искаше да не е далечь отъ нихъ. Такъ ся веке прибрахж и ся успокоихж всіж нощь (2).

31 А наутре чтомъ ся разсъмнж, Максимінъ, желаіжщи да ся види единъ часъ по-напредъ съ Нѣгиша, отъ кого-то ся много надѣваше за утъкменіе-то на Унно-Римскы-ты распри, проводи Пріска да му занесе даровы-ты кои-то за него бѣ донеслъ отъ своіж и отъ царскж странж, и да го попыта дали и кога има благодареніе да дойде да ся разговори съ него. Заедно убо съ нѣколко слугы носящи даровы-ты Пріскъ отиде, но обрѣтши врата-та іоще затворены, останж отвънъ да чака доклѣ нѣкой излѣзе и му каже да даде извѣстіе за пришествіе-то му. А като ся расхождаше предъ Нѣгишевж-тж оградж, напрасно ся приближава при него единъ человѣкъ, кого-то судя по одѣяніе-то му онъ възсѣка за Скѵѳъ, и го поздравлява по Гречески, глаголіжщи: χαῖρε, то есть *здравствуй*. Пріскъ ся почуди, какъ Скѵѳянинъ говоряше по Гречески! защо знаяше че Скѵѳи-ти, бывше сбирщина отъ различны варварскы народы, употреблявахж обычайно, освень своя-тъ собственный языкъ, или Уннскыя-тъ, или Готѳскыя-тъ, или же, кои-то имахж съ Римляны сношеніе, Італіанскыя-тъ (1), и почти никой между нихъ не знаяше по Гречески, освень оныя кои-то бѣхж закарани роби отъ Ѳракійско-то и Іллѵрій-

ско-то поморія (2). Но тіи роби ся познавахѫ, защо дрехы-ты имъ бѣхѫ съдраны, и главы-ты имъ нечисты, а той человѣкъ баше лѣпо одѣянъ, и глава-та му баше наоколо обръснѫта (3), и отъ това ся виждаше да е нѣкой отъ богаты-ты Скуѳы. Въздавъ убо поздравленіе-то му, Прискъ го попыта кой е, и отъ гдѣ и какъ е дошьлъ на тѫіѫ варварскѫ землѭ и поминува Скуѳскы животъ. Онъ му отговори: защо пыташь? А Прискъ му рече: отъ просто любопытство, на кое-то ми даде поводъ Грьчьскый-тъ ти языкъ. Тогава онъ ся засмѣ и рече: «Азъ сьмь наистинѫ Грькъ, и бѣхъ отишьлъ за търговіѭ на Мусійскыя-тъ придунавскый градъ Віминакія. Тамъ сѣдѣхъ много время и ся ожених за єднѫ много богатѫ женѫ. Но кога-то Унни-ти завладѣхѫ тоя градъ, плѣнихѫ ми сичко-то онова богатство, и мене истаго закарахѫ робъ, а въ расподѣленіе-то на плѣнны-ты, азъ, защо-то бѣхъ богатъ, быхъ предпочтенъ да робувамъ Нѣгишю; защо такъвъ обычай си иматъ Унни-ти: най-предни-ти слѣдъ Атила зематъ най-богаты-ты робы. Послѣ воевахъ заєдно съ нихъ и противъ Греко-Римляны-ты и противъ Акацыры-ты, и като ся отличихъ съ храбрость-тѫ си, колко-то пары спечелихъ въ тыя войны, дадохъ гы на Господарь-тъ си спорядъ Уннскыя-тъ законъ, и ся откупихъ и освободихъ. Отъ тамъ насетнѣ ся оженихъ за єднѫ варваркынѭ, отъ коіѫ-то ми ся родихѫ и дѣца. Сега іамъ хлѣбъ заєдно съ Нѣгиша, и ми ся струва че сьмь даже

и по-благополученъ отъ напредь: защо въ Униско *человѣкъ слѣдъ войнѫ-тѫ нема да ся грыжи за нищо, наслаждавася покойно на все що има, и никой за ничто го почти не закача*; а въ Греко-Римско не е така: Тамъ нема человѣкъ ни во время войны ни во время мира упокоеніе. Во время войны, лесно ся истъщава и съсипва, защо, понеже владѣніе-то е мучителско, сѣки не може да ся вооружава, и да ходи на бой, но другымъ възлага надеждѫ-тѫ на спасеніе-то си, съ заплатѫ разумѣвася; а кои-то ся вооружаватъ не сѫ по юнаци отъ страхлывы-ты свои военачалницы, кои-то въ сраженія-та бѣгатъ. Во время же мира, въ іоще по-жално состояніе ся намирятъ жители-ти, толкова заради тяжкы-ты даноцы и тѣхно-то жестокымъ образомъ събираніе, колко-то и за лошавины-ты що теглятъ отъ злосторницы-ты: защо закони-ти не сѫ равно строги за сичкы-ти, но ако престѫпникъ-тъ имъ е нѣкой богатъ, лесно може да отбѣгне наказаніе-то си; ако ли е сиромахъ, онъ, като не отбира нищо отъ сѫдилищны-ты работы, и не знае да ся защищава, пріема добрѣ законно-то наказаніе, освень ако превари да умре преди да ся осѫди, защо и то може да стане, понеже твърдѣ много ся простиратъ сѫдове-ты, и много ся въ нихъ пары разточаватъ. Чини ми ся че по-жално и по-печално нѣщо на свѣтъ-тъ нема отъ то что не може человѣкъ да си намѣри правдѫ-тѫ по законъ-тъ, освень съсъ заплатѫ и съ даваніе пары; а у

Греко-Римляны-ты, ни въ сѫдилище-то пущатъ да влѣзе онеправданый-тъ, ако не вложи въ рѫцѣ-ты на сѫдникъ-тъ и на слугы-ты му нѣколко сребренницы.» Тыя и другы много такыва като изговори оный человѣкъ, Прѣскъ, като искренный Грькъ, не могущій да слуша толкова укоры за соотечественницы-ты си безъ да гы защити, пое слово-то, и му рече така: «Слушай кротко сега що щѫ да ти кажѫ и азъ. Учредители-ти на Римско-то Правителство, бывше мѫжи учени, мудри и достойни, устроили и наредили сѫ дѣла-та му другояче; сирѣчь така що, едни, да бѫдѫтъ хранители на законы-ты; други, да ся обучаватъ въ оружія-та, и да ся грыжатъ за военны-ты дѣла, безъ да иматъ никое друго попеченіе и упражненіе, освень за да бѫдѫтъ добрѣ приготвени на бой, и дерзающе на това свое обычайно обученіе, да отхождатъ на воеваніе безъ никоего страха; други, да ся занимаватъ съсъ земледѣліе, и тѣй да могѫтъ и себе си да хранятъ, и военно за тѣхъ подвизающы-ты ся да препитаватъ съ плащаніе-то на военнѫ-тѫ дань; други, да промышляватъ за унеправданы-ты, и едни отъ тѣхъ, авокати-ти, да защищаватъ оныя, кои-то отъ естественнѫ немощь не могѫтъ сами да си забранятъ правдѫ-тѫ, а други, сѫдници-ти, да сохраняватъ и пазятъ що-то законъ-тъ завѣщава; други пакъ да предстояватъ на точно-то испълненіе на судебны-ты рѣшенія, така що, кой-то е получилъ правдѫ предъ сѫдилище-то, да зьме онова

що му ся е за праведно отсѫдило; а кой-то ся е отсѫдилъ за онеправдатель, да не плати нищо повече отъ колко-то сѫдебно му ся е рѣшило да плати; и това добрѣ ся е наредило така, защо, ако да немаше человѣцы опредѣлены да ся грыжѫтъ за точно-то испълненіе на сѫдебны-ты рѣшенія, отъ истѫ-тѫ винѫ можаше да ся роди нова распря и тяжба, кога по обычаю побѣдитель-тъ предъ сѫдилище-то напада много тежко на побѣжденыя-тъ, или побѣжденый-тъ упорно постоянствува на неправеднѫ-тѫ си мысль. А и за тыя предстоятели сѫ опредѣлены пары да ся плащатъ отъ кои-то ся сѫдятъ, какъ-то и за оружепосцы-ты отъ оныя кои-то работятъ земліѫ-тѫ; или не е преподобно да хранимъ кой-то ны помага, и да въздавамы на кой-то ны прави добро? Несумненно, какъ-то е добро всадникъ-тъ да си настанява конь-тъ, говедарь-тъ да си пасе говеда-та, и ловецъ-тъ да си храни кучета-та; така и другы-ты вещи, кои-то си иматъ хора-та за свое защищеніе и за своіѫ ползѫ. Ако осѫдени-ти плащатъ сѫдебны-ты иждивенія, плащатъ гы, защо-то сами съсъ неправдѫ-тѫ си сѫ дали причинѫ на тыя иждивенія. Ако ли сѫдове-ти ся простиратъ нѣкога много время, то става пакъ за ползѫ на правдинѫ-тѫ: защо, кога бързатъ сѫдници-ти, могѫтъ да не намѣрятъ точно истинѫ-тѫ; а тіи трѣба да мыслятъ че по-добрѣ е да забавятъ рѣшеніе-то на единъ сѫдъ, а не съсъ бързаніе-то си да унеправдятъ человѣка, и да

согрѣшатъ предъ Бога изобретателя на правдѫ-тѫ. Впрочемъ закони-ти сѫ равни за сичкы-ты, така що и самъ царь-тъ имъ ся повинува. А това що казвашь че богати-ти насилствуватъ безопасно на сиромасы-ты; и то не е истина: защо насилници-ти ся наказватъ, освень ако ся скрыѭтъ и убѣгнѫтъ отъ сѫдъ-тъ; това го правятъ не само богати-ти, но и сиромаси-ти, защо и тіи да сторятъ зло, а че да не имъ ся докаже злодѣяніе-то, убѣгнуватъ сѫдъ-тъ, и оставатъ безъ наказаніе; и това ся случава всьдѣ, а не само у Греко-Римляны-ты. А дѣто си ся освободилъ, за това ты трѣба да благодаришь паче на добрѫ-тѫ си участь, нежели на Господарь-тъ си че тя завели на войнѫ: защо ако бѣше ты былъ нѣкой неопытенъ и неискусенъ въ това дѣло, или воюя щеше отъ непріятелы-ты да ся убіешь, или бѣжя щеше отъ Господарь-тъ си да ся накажешь. Греко-Римляне-ти даже и слугы-ты си по-добрѣ отъ варвары-ты що хвалишь употребляватъ: защо обходящеся съ нихъ като отци или учители, поучаватъ гы да бѣгатъ отъ зло-то и да правятъ добро-то, а кога сгрѣшатъ нѣщо, наказватъ гы за исправленіе като свои си чада, а не гы убыватъ, какво-то правятъ Скѵѳи-ти. А робы-ты си они могѫтъ различно да освободятъ, и не само догдѣ сѫ живи, но и като умиратъ; и за имѣніе-то си вообще могѫтъ да завѣщаѭтъ какъ-то щѫтъ; а какво-то завѣщаніе направятъ, то ся испълнява като законъ.» На тыя Прісковы рѣчи оный че-

ловѣкъ въздѫхнѫ и съ сльзы отговори: «Ахъ! какво да ти кажѭ! Добри сѫ Римски-ти закони, и Правителственно-то имъ устроеніе е хубаво; но началници-ти имъ го развалятъ и унижаватъ, понеже тіи немать днесь онова великодушно и общеполезно мудрованіе, кое-то сѫ имали древни-ти» (4).

32 Като ся тъй разговаряхѫ двоица-та, врата-та на Нѣгишевы-ты ограды ся отворихѫ, и излѣзе отъ вѫтре единъ человѣкъ, кого-то Пріскъ ся затече и попыта: «що прави Нѣгишъ, защо желаяхъ да му кажѫ нѣщо отъ странѫ Греко-Римскаго посланника кой-то е сега дошьлъ.» Онъ му отговори: «Постой малко и щешь самъ да го видишь, защо сега ще да излѣзе.» Пріскъ постое, и слѣдъ малко наистинѫ Нѣгишь излѣзе, и онъ ся приближи при него и му рече: «Греко-Римскый посланникъ вы поздравлява. Проводи мя да вы донесѫ тыя даровы отъ неговѫ странѫ, какъ-то и тыя жълтицы пратены отъ царя Θеодосія, и да вы попытамъ гдѣ и кога може да вы види, защо много желае да ся разговори съ васъ.» Въ тоже время онъ принесе даровы-ты и жълтицы-ты, кои-то Нѣгишь заповѣда да внесѫтъ въ кѫщи слуги-ти му, и рече на Пріска да каже Максіміну че слѣдъ малко самъ ще да пойде при него. Зарадованъ Пріскъ ся затече и каза Максіміну че Нѣгишь иде. И наистинѫ слѣдъ малко онъ пріиде на сѣнь-тѫ имъ, и поздравивъ Максіміна, благодари му за проводены-ты неговы и царскы даровы, и го попыта: защо го е выкалъ. Максімінъ же,

какъ-то бѣ му заржчано, хванж да го убѣждава съ различны ласканія и обѣщанія да бы сторилъ онова що изящно Ѳеодосій желаяше. «Вы сте, рече, много мудръ и разуменъ человѣкъ, и щете голѣмж да придобыете славж, ако благоизволите, по желаніе-то царя нашего, да дойдете при него посланникъ отъ странж царя вашего за да расправите и утъкмите съ мудрость-тж си сжществующы-ты распри и несогласія между Греко-Римляны и Унны, и уведете миръ и любовь между два-та тыя народа. Съ това вы не само тѣмъ ползж великж ще принесете, но и дому своему особенно добро голѣмо ще да учините, защо и вы и чада-та ваши щете и царю и роду ему да бждете за всегда любими и пріятели.» Нѣгишь же, безъ да ся лъже ни мало отъ такыва думы, поиска, преди да отговори, да зьмне отъ Максіміна іасно открытіе на внутреннж-тж му мысль, и го попыта глаголющи: «Че какво могж да сторіж азъ за да бждж пріятенъ царю вашему, или за да разрѣшж и утъкміж сжществующы-ты распры по между двѣ-ты царства?» А Максимінъ му отговори: «Царь-тъ ны ще да възблагодарите, ако дойдете при него посланникъ; а распри-ты ще утъкмите, ако имъ издирите истинны-ты причины, и ако гы рѣшите согласно съ мирозаключителныя-тъ договоръ.» На това Нѣгишь отвѣща и рече: «Азъ и да дойдж посланникъ при царь-тъ вы, не виждамъ какъ щж го възблагодаріж, защо не щж могж да кажж и нему и на велможи-ты му друго,

освень онова що ще ми Атилъ заповѣда. Или мыслите че като пойдѫ тамъ, тіи щѫтъ съсъ думы-ты и съсъ молбы-ты си да мя обльстятъ и да мя ослѣпятъ толкова що и Господарь-тъ си да предамъ, и въспитаніе-то си Унское да отфърлѭ, и отъ женѫ и дѣца да ся отрекѫ, и че не е за мене предпочтително да бѫдѫ паче въ робство при Атила, нежели въ богатство при Греко-Римляны-ты? На противъ като сьмь тука, азъ могѫ по-много да бѫдѫ полезенъ Греко-Римляномъ, нежели ако пойдѫ посланникъ на Цариградъ: защо тука щѫ укротявамъ Господарь-тъ си кога ся случи да ся разгнѣва противу нихъ, а тамо, и да щѫ да сторѭ нѣщо, не могѫ, защо, то ще да е нему неугодно, и азъ щѫ да ся іавѭ повиненъ предъ очи-ты му.» Тыя като изрече Нѣгишь, и пресѣче като съ ножъ всяко ново покушеніе Максіміново, станѫ да си отиде приложивъ че, кога има пакъ нѣщо да го пыта, нека проважда Пріска, защо Максімінъ, царски сановникъ сущій, не прилича да му ходи самъ често на посѣщеніе (1).

33 Наутре Максімінъ проводи Пріска на Атиловѫ-тѫ оградѫ да занесе даровы и на сопругѫ-тѫ му Рѣкѫ (1), отъ коіѫ-то онъ имаше трима сыновы, а отъ тѣхъ най-голѣмый-тъ, называемый по Іорнанда (2) Еллакъ, владѣяше, какъ-то выше (3) казахмы, на Акациры-ты и на другы народы обытающыя въ причерноморскѫ-тѫ Скѵѳіѭ. Въ неѭ оградѫ имаше много домовы содѣланы,

едны отъ дъскы обдѣлбаны и благолѣпно сочетаны, а другы отъ бревна очистены и на право издѣланы и изгладены, а отъ долу и отъ горѣ въ другы древа вложены и закованы; а кругове-ти имъ наченувахѫ отъ долу на земѭ-тѫ и ся издигахѫ до умѣренѫ высотѫ. Въ едны отъ тыя убо домовы сѣдяше Рѣка, и Прiскъ ся управи къ нимъ и ся уведе вѫтре отъ слугы-ты, кои-то стояхѫ на врата-та. Вшедъ же въ чертогъ-тъ ӥ кой-то бѣше постланъ съсъ хубавы обои, (сирѣчь килимы,) завари ѭ полулегнѫлѫ на еднѫ мегкѫ постелкѫ. Около ӥ стояхѫ множество слуги, а насрѣщѫ ӥ сѣдяхѫ нѣкои и другы слугыни шiѭщи на гергiовъ и пъстрящи съ различны краскы нѣколико тъикы и бѣлы платна кои-то Уннскы-ты жены посяхѫ врьху дрехы-ты си за украшенiе (4). Прiскъ поздрави Рѣкѫ отъ Максiмiновѫ странѫ, принесе ӥ даровы-ты, и излѣзе, та отиде на другы-ты домовы въ кои-то Атилъ сѣдяше, и тамъ като ся научи че Нѣгишь, уже изшедъ изъ домъ-тъ си, бѣ дошьлъ при Атила, останѫ вънъ да го чака. Стражи-ти и слуги-ти Атилови го уже познавахѫ, и за това никой му не забраняше. А като стояше тъй да чака посреди множество-то, видѣ мнозинѫ да тичатъ възъ еднѫ странѫ, и тойчасъ станѫ мълва и ся раздаде слухъ че щялъ Атилъ да излѣзе. Онъ излѣзе наистинѫ заедно съ Нѣгиша; врьвежъ-тъ му бѣше тежькъ и великолѣпенъ, а хора-та кои-то стояхѫ наоколо, обгледвахѫ го честно и любопытно. Като повьрвѣ

малко, запрѣ ся вънъ предъ домъ-тъ си, и хванѫ да слуша многинѫ человѣцы, распри помежду си имѣющы, и да имъ дава сѫдъ. Послѣ влѣзе пакъ въ домъ-тъ си, и пріа нѣкои посланницы кои-то му бѣхѫ дошли отъ странѫ народовъ варварскыхъ (5).

34 Тамо Прискъ като чакаше за да ся види съ Нѣгиша, дойдохѫ при него вышеречени-ти (1) изъ Италіѭ посланницы Ромулъ, Промутъ и Романъ, заедно съ такожде выше помянѫтаго Рустикія (2) и съ Константіола бывшаго родомъ изъ Панноніѭ Атилу подчиненнѫѭ. Поздравивше Приска, тіи хванѫхѫ да го пытатъ, зели ли сѫ съ Максиміна позволеніе да си отидѫтъ, или іоще сѫ принуждени да чакатъ. Прискъ имъ отговори че за това былъ дошьлъ и той тукъ и чака Нѣгиша да го пыта за тѫзи работѫ. Послѣ и онъ гы такожде попыта какъ имъ отхожда работа-та, и далъ ли имъ Атилъ нѣкой пріятенъ отвѣтъ за предметъ-тъ на посолство-то имъ; они же му отвѣщахѫ че той никакъ не былъ си промѣнилъ мысльтѫ, и постоянствувалъ да имъ казва че щялъ да имъ подигне войнѫ ако му не предадѫтъ Сілвана или чаши-ты. Прискъ ся почуди за това негово упорно постоянство, и рече заедно съ другы-ты, че то е едно безуміе. Но Ромулъ, като посланникъ имѣющій по-много отъ другы-ты політическо искуство, «Не е то, рече, безуміе, но гордость; и наистинѫ голѣма-та участь що е всѣкогаималъ въ предпріятія-та си, и сила-та що е отъ

неіѫ придобылъ, направили сѫ го да ся гордѣе и да ся надига толкова що не ще ни да слуша онова що иска да му каже человѣкъ, освень ако то е нему угодно и полезно. До нынѣ никой други ни Скѵѳскыя ни коялибо земли царь не е извършилъ за малко время толкова голѣмы работы, що да простре владѣніе-то си даже до надъ океанскы-ты островы (3), и освень що е направилъ подвластнѫ и подданнѫ себѣ сичкѫ Скѵѳіѭ, да принуди и самы Греко-Римляны-ты да му плащатъ дань. И не му стига това, но има да распростре іоще по-много владѣніе-то си, и да пойде да воюва даже противу Персы-ты.» Тука нѣкой-си попыта: презъ кой пѫть бы можилъ Атилъ да пойде на Персіѭ? А Ромулъ отговори: «Мидія не е твърдѣ далечь отъ Скѵѳіѭ, и Унни-ти не щѫтъ първо сега да минѫтъ той-зи пѫть: тіи и другочь сѫ воевали на Мидіѭ, кога-то гладъ бѣ обладалъ това мѣсто, а Греко-Римляне-ти, войнѫ тога-зи съ Персяны имѣѭщи, не й дойдохѫ на помощь, и тъй Унни-ти минѫли тога-зи многочисленни на Мидіѭ, подъ предводителство-то на двоицѫ военачалницы Васиха и Курсиха князовы Скѵѳскы отъ царскаго рода, кои-то посетнѣ дойдохѫ на Римъ за помощь (4), и казвахѫ че, като минѫли едно пустынно мѣсто (5), и едно езеро, кое-то азъ мыслѭ да е было Меотійското, слѣдъ пятнадесять-дневно пѫтшествіе превалили нѣкои-си горы (6), и влѣзли въ Мидіѭ. Но тамъ като хванѫли да плѣнятъ и да опустоша-

ватъ землѭ-тѫ тукъ тамѣ, напрасно дошла насрѣщѫ имъ една многочисленна войска Персійска, коя-то напълнила въздухъ-тъ съсъ стрѣлы що хвърляла на тѣхъ. Това видѣвше Унни-ти, отъ страхъ да не паднѫтъ въ нѣкоѭ голѣмѫ бѣдѫ (7), дръпнѫли ся назадь и си отишли презъ горы-ты, малко носяще плѣнь, защо по-много-то имъ ѭ отнели Мидяне-ти; а понеже ся бояли да гы не гонятъ сопротивници-ти, върнѫли ся презъ другы пѫть, и слѣдъ като минѫли презъ едно мѣсто гдѣ-то отъ единъ подморскый камень излазило огнь, връвѣли . . . . дни, и достигнѫли на жилища-та си. Отъ тамо тіи сѫ познали че Скѵѳія не была далечь отъ Мидіѭ (8). Убо, ако бы поискалъ Атилъ да воюва на това мѣсто, нема ни мѫкѫ голѣмѫ да има ни дълго пѫтешествіе да стори за да покори и Мидяны и Парѳяны и Персяны, и да гы припуди да му плащатъ дань: защо има войнскѫ силѫ, на коѭ-то ни единъ народъ не може стоя насрѣщѫ.» На тыя Ромуловы рѣчи Пріскъ и другы рекохѫ, че не бы было злѣ да пойде онъ на Персіѭ, и обративъ войнѫ-тѫ къмъ неѭ странѫ да остави спокойно Греко-Римско-то царство; но Константіолъ посрѣщнѫ и рече; «Менѣ то не ми ся види добро, защо страхъ мя е че, като побѣди лесно и Персяны-ты, ще ся обърне пакъ къмъ-то насъ, не като пріятель, но като Господарь и Владыка. Онъ сега зема злато отъ Греко-Римляны-ты като заплатѫ на чинъ-тъ си (9); но ако побѣди и Парѳяны и Мидяны и Персяны,

тога веке не ще рачи да носи Греко-Римскыя-тъ тоя чинъ, кой-то му е омразенъ, а ще хване да гледа царіе-то ны като свои-си робы и да имъ проважда заповѣды много по-грозны и по-несносны отъ днесь.» Чинъ-тъ за кого-то Константіолъ помянуваше, бѣше чинъ Греко-Римскаго военачалника, кого-то Греко-Римскый царь Ѳеодосій му бѣ далъ за да покрые причинѫ-тѫ на уреченѫ-тѫ дань що бѣ ся принудилъ да му плаща ежегодно, и за да сѣкатъ подданници-ти му че іѫ плаща, не като дань, но като заплатѫ що даваше обыкновенно на сичкы-ты Греко-Римскы военачалницы. Думаше убо Константіолъ: «това имя съ кое-то искатъ да го называватъ Греко-Римляне-ти, и той-зи чинъ съ кой-то тіи мыслятъ че сѫ го почели, Атилъ, слѣдъ покореніе-то на Мидяны, Парѳяны, и Персяны-ты, ще да го отфърли, и ще гы принуди, вмѣсто свой военачалникъ, да го называватъ царь: понеже за да имъ покаже негодованіе-то си за тоя чинъ, онъ уже говори че Греко-Римскый царьималъ за военачалницы человѣцы не по-горны отъ слугы-ты му, а негови-ти военачалници были равночестны съ Греко-Римскы-ты цари. Сила-та коѭ-то онъ има днесь, слѣдъ малко ще іоще по-голѣма да стане; а това е предзначилъ самъ Богъ открывшій Марсовѫ тѫ сабіѫ, коѭ-то тому іако войны предстателю посвященнѫѭ Скѵѳски-ти цари почитахѫ за священнѫ и великаго уваженія достойнѫ, и коя-то бывшая отъ ветхо загубена, послѣ ся е намѣ-

рила и нему донесла » (10).

35 Като ся тъй они разговаряхѫ помежду си, и сѣки искаше да си каже мнѣніе-то за настоящы-ты дѣла, Нѣгишь излѣзе, и Пріскъ приближився попыта го отъ странѫ Максімінова що-то имаше да го пыта. А онъ безъ да му даде отвѣтъ, разговорися съ нѣкои при него варвары, а че послѣ ся обърнѫ та му рече: « Иди пытай Максіміна: кого отъ ѵпатіческы-ты си сановницы ще проводи Ѳеодосій посланникъ до Атила. » Пріскъ тога ся завьрнѫ на сѣнь-тѫ, каза Максіміну що му Нѣгишь заржча, и като ся совѣтовахѫ и два-ма-та, отиде пакъ и му рече че Греко-Римскый царь желае самъ Нѣгишь да му дойде посланникъ на Цариградъ, за да бы можили заедно да разгледатъ и рѣшатъ сжществующы-ты распри; ако ли то не бѫде, а то да имъ каже самъ Нѣгишь, кой именно трѣба да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати. Като чу това Нѣгишь, рече Пріску да дойде сега Максімінъ да го види. Потщася Максімінъ, и чтомъ го видѣ Нѣгишь уведе го при Атила. Слѣдъ малко излѣзе Максімінъ, и рече на Пріска, кой-то бѣ останѫлъ да чака вънъ: « Атилъ иска да му ся проводи Номъ, или Анатолій, или Сенаторъ за посланникъ, защо другыго не пріема. Азъ му отговорихъ че не трѣба да поставя предъ царь-тъ подозрителны тыя мѫжы като гы иска тъй именно да му дойдѫтъ посланници (1); а той ми рече че инакъ не быва, и че ако неще царь Ѳеодосій да стори какъ-то му онъ заржча,

распри-ти веке щжтъ оржжіемъ да ся рѣшатъ.» Оскорбихжся горки-ти за тоя отвѣтъ, и ся завърнжхж умислени на сѣнь-тж си (2).

36 Тамъ слѣдъ малко дойде та гы намѣри Тѣтулъ Орестовъ Отецъ, та имъ каза че Атилъ гы вика и двама та при него на вечерія часъ-тъ по девять на день-тъ. Възрадовавшеся они чакахж до уреченыя-тъ часъ, и послѣ отидохж на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то намѣрихж че дошли и Западни-ти Римски посланници также призовани. А като влѣзохж въ стаія-тж, гдѣ-то вси уже собравшеся щяхж да сѣднжтъ да іаджтъ, запрѣхж ся на врата-та срѣщо Атила, като за да видятъ дѣ ще имъ покаже мѣсто да сѣднжтъ, и тойчасъ віночерпци пришедше дадохж имъ, спорядъ мѣстныя-тъ обычай, по еднж чашж да піжтъ и да благословятъ преди да сѣднжтъ на трапезж (1). Пихж убо и благословихж, а послѣ ся управихж на столовы-ты, гдѣ-то имъ показахж че требваше да сѣднжтъ. Така насѣдахж и сички-ти, а ето по какъвъ редъ бѣше устроено това сѣданіе. Столови-ти дѣто насѣдахж гостяне-ти бѣхж наредени по край стѣнж-тж и отъ двѣ-ты страны на стаія-тж (2); а въ среджтж сѣдяше Атилъ на постеліж, задъ коіж-то чрезъ еднж малостепеннж стълбицж ся възлазяше на спалніж-тж му покрытж за украшеніе съ тънкы бѣлы платна и пъстры завѣсы каквы-то Грьци и Римляне правяхж за младоженцы-ты. Отъ деснж странж Атиловж сѣднжхж на столовы-ты първостепенни гостяни, а отъ лѣвж

второстепенни. Между тыя послѣдны-ты турнѫхѫ посланницы-ты Греко-Римскы слѣдъ Беріха Унискаго велможа благороднаго, кой-то бѣше владѣтель на много градовы и села въ Скѵѳіїѫ, и послѣ бы названъ посланникъ за въ Цариградъ (3). Близо же при царскѫ-тѫ постелѩ сѣднѫхѫ, такожде на столъ, отъ десно Нѣгишь, отъ лѣво двама-та по-малки сынове Атилови, а на самѫ-тѫ му постелѩ на краятъ сѣднѫ третій-тъ по-голѣмый му сынъ, кой-то и срамуяся отъ баща си, глѣдаше на земѩ-тѫ.— Тъй като вси благочинно насѣдахѫ, единъ віночерпецъ ся приближи при Атила, и му подаде чашѫ дрьвенѫ отъ брашлень направенѫ, пълнѫ съ віно, коіѫ-то онъ поевъ, пи на здравіе за най-предныя-тъ гостянинъ; а той на тѫѩ честь станѫ тутакъ-си на крака, и не сѣднѫ пакъ, освень като и онъ пи и отдаде чашѫ-тѫ на віночерпецъ-тъ, защо тъй бяше обычайтъ (4). За него гостянинъ, като си сѣднѫ, пихѫ прилично на редъ и сички-ти други гостяне. А за всякаго отъ нихъ имаше по единъ особенъ віночерпецъ, и чтомъ ся дрьпняше Атиловъ-тъ, сѣки прихождаше на редъ и си черпяше гостянинъ-тъ. Тъй Атилъ, и слѣдъ него други-ти като пихѫ на здравіе и за вторыя-тъ и за третія-тъ, и за другы-ты редомъ, споредъ какъ-то бѣхѫ насѣдали, такожде и за Греко-Римскы-ты посланницы, віночерпци-ти излѣзохѫ, а влѣзохѫ слуги носяще и поставляюще, перво предъ Атила, а послѣ и предъ другы-ты, трапезы на кои-то ся

сбирахѫ трима, четирма, или и по-вече гостяне, и на кои-то они можахѫ да посягатъ, и да іадѫтъ отъ предлагаемы ты въ паницѫ іастія, безъ да ся помѣстятъ отъ столовы-ты си. И най-напредь влѣзе Атиловый слуга носящій еднѫ дрьвенѫ паницѫ пълнѫ съ мѣса; а послѣ влѣзохѫ и други-ти слуги, кои-то донесохѫ и сложихѫ, сѣки на всякѫ трапезѫ особенно, хлѣбъ и іастія различны. И тѣмъ убо всѣмъ бѣхѫ наготвили и принесохѫ разны и великолѣпны гостьбы на сребрьны сѫдины положены, какъ-то и чаши-ти съ кои-то гы черпяхѫ, бяхѫ сребрьны и златны; Атилу же не принесохѫ друго освень меса-та що бѣхѫ на онѫ-зи дьрвенѫ паницѫ, какъ-то и чаша-та му бяше дрьвена. Онъ и въ другы-ты си вещи умѣренъ ся показваше: така одежды-ты му бѣхѫ прости, и никакъ не приличахѫ на одѣянія-та, кои-то други-ти носяхѫ, освень че бѣхѫ чисти; така и сабія-та му, и римичкы-ты на обуща-та му, и юзда-та на конь-тъ му не бяхѫ никакъ, като на другы-ты Скиѳы, съсъ злато и съ каменіе и съ другы драгоцѣнны вещи украшени. — Като ся свьршихѫ пьрви-ти сложени іастія, сички-ти гости станѫхѫ на крака, и вси единъ по единъ, какъ-то по-напредь, черпаеми, піяхѫ на здравіе за Атила, и тъй пакъ си насѣдахѫ на столовы-ты. Тога пакъ имъ донесохѫ слуги-ти по еднѫ вторѫ паницѫ пълнѫ съ другы іастія, отъ кои-то като іадохѫ, станѫхѫ пакъ като напредь, пихѫ отнова за Атилово здравіе, а че пакъ си седнѫхѫ. Ме-

установихѫ близо при Атиловы-ты палаты, защо Максимінъ, понеже требваше да ходи часто за разговоръ при Атила и при неговы-ты сановницы, нщяше да не е далечь отъ нихъ. Тамъ ся веке прибрахѫ и ся успокоихѫ неѭ нощь (2).

31 А наутре чтомъ ся разсьмнѫ, Максимінъ, желаѭщій да ся види единъ часъ по-напредь съ Нѣгиша, отъ кого-то ся много надѣяше за утъкменіе-то на Унно-Римскы-ты расприи, проводи Пріска да му занесе даровы-ты кои-то за него бѣ донеслъ отъ своѭ и отъ царскѫ странѫ, и да го попыта дали и кога има благодареніе да дойде да ся разговори съ него. Заедно убо съ нѣколко слугы носящы даровы-ты Пріскъ отиде, но обрѣтши врата-та іоще затворены, останѫ отвънъ да чака доклѣ нѣкой излѣзе и му каже да даде извѣстіе за пришествіе-то му. А като ся расхождаше предъ Нѣгишевѫ-тѫ оградѫ, напрасно ся приближава при него единъ человѣкъ, кого-то судя по одѣяніе-то му онъ възсѣка за Скуѳъ, и го поздравлява по Греческы, глаголѭщи: χαῖρε, то есть *здравствуй*. Пріскъ ся почуди, какъ Скуѳянинъ говоряше по Греческы! защо знаяше че Скуѳи-ти, бывше сбирщина отъ различны варварскы народы, употребявахѫ обычайно, освень своя-тъ собственный языкъ, или Уннскыя-тъ, или Готѳскыя-тъ, или же, кои-то имахѫ съ Римляны сношеніе, Італіанскыя-тъ (1), и почти никой между нихъ не знаяше по Греческы, освень оныя кои-то бѣхѫ закарани роби отъ Ѳракійско-то и Іллурій-

ско-то поморія (2). Но тіи роби ся познавахѫ, защо дрехы-ты имъ бѣхѫ съдраны, и главы-ты имъ нечисты, а той человѣкъ баше лѣпо одѣянъ, и глава-та му баше наоколо обрьснѫта (3), и отъ това ся виждаше да е нѣкой отъ богаты-ты Скуѳы. Въздавъ убо поздравленіе-то му, Прісколъ го попыта кой е, и отъ гдѣ и какъ е дошьлъ на тѫѭ варварскѫ землѭ и поминува Скуѳскы животъ. Онъ му отговори: защо пыташь? А Прісокъ му рече: отъ просто любопытство, на кое-то ми даде поводъ Грьчьскый-тъ ти языкъ. Тогава онъ ся засмѣ и рече: «Азъ сьмь наистинѫ Грькъ, и бѣхъ отишьлъ за търговіѭ на Мусійскыя-тъ придунавскый градъ Віміпакія. Тамъ сѣдѣхъ много време и ся оженихъ за еднѫ много богатѫ женѫ. Но кога-то Унни-ти завладѣхѫ тоя градъ, плѣнихѫ ми сичко-то онова богатство, и мене истаго закарахѫ робъ, а въ расподѣленіе-то на плѣнны-ты, азъ, защо-то бѣхъ богатъ, быхъ предпочтенъ да робувамъ Нѣгишю; защо такъвъ обычай си иматъ Унни-ти: най-предни-ти слѣдъ Атила земать най-богаты-ты робы. Послѣ воевахъ заедно съ нихъ и противъ Греко-Римляны-ты и противъ Акацыры-ты, и като ся отличихъ съ храбрость-тѫ си, колко-то пары спечелихъ въ тыя войны, дадохъ гы на Господарь-тъ си спорядъ Уннскыя-тъ законъ, и ся откупихъ и освободихъ. Отъ тамъ насетнѣ ся оженихъ за еднѫ варваркынѭ, отъ коѭ-то ми ся родихѫ и дѣца. Сега іамъ хлѣбъ заедно съ Нѣгиша, и ми ся струва че сьмь даже

жду тѣмъ понеже бѣ хванѫло да претъмнява, запалихѫ свѣщи, и двоица Унни, ставше предъ Атила, начахѫ да пѣѭтъ нѣкои-си стіхотворны пѣсни (5), съ кои-то му славяхѫ военны-ты побѣды и добродѣтели. Като тъй они пѣѭхѫ, гостянети весело гледахѫ, и едни ся услаждавахѫ само да гы слушатъ, други ся восхищавахѫ отъ въспоминаніе-то на военны-ты Уннскы храбрости, а другы пакъ, отъ старость изнемогше и нуждѫ отъ покой имѣюще, обращахѫ ся на сльзы.— Слѣдъ пѣсни-ты дойде единъ умомъ повреденъ Скѵѳъ, и хванѫ да говори такыва странны, луды и глупавы работы, що направи сичкы-ты да ся обърнѫтъ на смѣхъ. Слѣдъ него влѣзе и Зерконъ, смѣшныйтъ оный Мавританецъ, за кого-то выше говорихмы (6). Той, кога-то Атилъ го бѣ, какъ-то тамо казахмы, проводилъ въ даръ Аетію, оставилъ си бѣше женѫ-тѫ въ Уннско; а ѣдко срѣшнѫвъ го нѣгдѣ въ Цариградъ, за смѣхъ вѣроятно го предумалъ да дойде да си ище женѫ-тѫ отъ Атила, и му ся врeклъ че и той щялъ да му помогне на това. Но бы излъганъ горкый-тъ, защо Атилу му догнѣвѣ на противъ като го видѣ че дошьлъ пакъ въ Уннско. А тога-зи ради угощеніе-то, пришедъ и онъ ведно съ другы-ты смѣхотворцы, влѣзе въ стаіѫ-тѫ гдѣ-то іадяхѫ, и съ видъ-тъ, съ дрехы-ты, съ гласъ-тъ, и съ разноязычны-ты си въ говоряніе-то рѣчи, (защо употребляваше въ говоръ-тъ си размѣсено Італіанскы, Уннскы и Готѳскы рѣчи), развесели сичкы-ты гостяны, и гы на-

прави да ся пукнѫтъ отъ смѣхъ, сички-ты, освень Атила, кой-то не пріявъ никое участіе въ това общо осмѣшеніе, останѫ си неподвижимъ, безъ да си промѣни никакъ лице-то, и безъ да продума ни да стори нищо на игрѫ или на смѣхъ, а токмо най-младаго сына своего Ирнаса называемаго, колчимъ онъ дойдяше и стояше при него, дърпаше за странѫ-тѫ, и гледаше съ рады и веселы очи. Пріскъ това сапикасавъ чудяшеся, и попыта Уннинъ-тъ, кой-то до него сѣдяше и разбираше просторимскыя-тъ, то есть Італіанскыя-тъ языкъ, защо тъй за другы-ты свои сынове да небрежи, а токмо Ирнасу да внимава; онъ же, като му поручи да не казва никому що щеше да му обади, рече: «Това чини Атилъ, защо му сѫ пророкували гадатели че родъ-тъ му щялъ да падне, а той-зи му сынъ щялъ пакъ да го въздигне.» — Слѣдъ това Пріскъ и Максімінъ, като гледахѫ че сопотъ-тъ ся продължаваше, а бѣше уже късно презъ нощь-тѫ, не рачихѫ да сѣдятъ по-вече да піѭтъ, и станѫхѫ та си отидохѫ на сѣнь-тѫ (7).

37 Наутре они отидохѫ при Нѣгиша, и му рекохѫ че трѣба веке Атилъ да гы отпусне, за да не сѣдятъ веке на праздно. Онъ имъ отговори, че и Атилъ искалъ да гы испрати. Послѣ, безъ да губи время, стори совѣтъ съ велможи и сановницы-ты за отговоръ-тъ що онъ бѣ рѣшилъ да имъ даде за существующы-ты распри, и повелѣ на писари-ти си, между кои-то бѣше и вышепомянѫтый Рустикій (1), да сочинятъ писма-та

ватъ землѭ-тѫ тукъ тамѣ, напрасно дошла насрѣщѫ имъ една многочисленна войска Персійска, коя-то напълнила въздухъ-тъ съсъ стрѣлы що хвърляла на тѣхъ. Това видѣвше Унни-ти, отъ страхъ да не паднѫтъ въ нѣкоѭ голѣмѫ бѣдѫ (7), дръпнѫли ся назадь и си отишли презъ горы-ты, малко носяще плѣнь, защо по-много-то имъ ѭ отнели Мидяне-ти; а понеже ся бояли да гы не гонятъ сопротивници-ти, върнѫли ся презъ другы пѫть, и слѣдъ като минѫли презъ едно мѣсто гдѣ-то отъ единъ подморскый камень излазило огнь, вървѣли . . . . дни, и достигнѫли на жилища-та си. Отъ тамо тіи сѫ познали че Скѵѳія не была далечь отъ Мидіѭ (8). Убо, ако бы поискалъ Атилъ да воюва на това мѣсто, нема ни мѫкѫ голѣмѫ да има ни дълго пѫтешествіе да стори за да покори и Мидяны и Парѳяны и Персяны, и да гы принуди да му плащатъ дань: защо има войнскѫ силѫ, на коѭ-то ни единъ народъ не може стоя насрѣщѫ.» На тыя Ромуловы рѣчи Пріскъ и другы рекохѫ, че не бы было злѣ да пойде онъ на Персіѭ, и обративъ войнѫ-тѫ къмъ неѭ странѫ да остави спокойно Греко-Римско-то царство; но Константіолъ посрѣщнѫ и рече; «Менѣ то не ми ся види добро, защо страхъ мя е че, като побѣди лесно и Персяны-ты, ще ся обърне пакъ къмъ-то насъ, не като пріятель, но като Господарь и Владыка. Онъ сега зема злато отъ Греко-Римляны-ты като заплатѫ на чинъ-тъ си (9); но ако побѣди и Парѳяны и Мидяны и Персяны,

тога веке не ще рачи да носи Греко-Римскыя-тъ тоя чинъ, кой-то му е омразенъ, а ще хване да гледа царіе-то ны като свои-си робы и да имъ проважда заповѣды много по-грозны и по-несносны отъ днесь.» Чинъ-тъ за кого-то Констанціолъ помянуваше, бѣше чинъ Греко-Римскаго военачалника, кого-то Греко-Римскый царь Өеодосій му бѣ далъ за да покрые причинѫ-тѫ на уреченѫ-тѫ дань що бѣ ся принудилъ да му плаща ежегодно, и за да сѣкатъ подданници-ти му че ѭ плаща, не като дань, но като заплатѫ що даваше обыкновенно на сичкы-ты Греко-Римскы военачалницы. Думаше убо Констанціолъ: «това имя съ кое-то искатъ да го наричатъ Греко-Римляне-ти, и той-зи чинъ съ кой-то тіи мыслятъ че сѫ го почели, Атилъ, слѣдъ покореніе-то на Миданы, Парөяны, и Персяны-ты, ще да го отфърли, и ще гы принуди, вмѣсто свой военачалникъ, да го называватъ царь: понеже за да имъ покаже негодованіе-то си за тоя чинъ, онъ уже говори че Греко-Римскый царь ималъ за военачалницы человѣцы не по-горны отъ слугы-ты му, а негови-ти военачалници были равночестны съ Греко-Римскы-ты цари. Сила-та коѭ-то онъ има днесь, слѣдъ малко ще іоще по-голѣма да стане; а това е предзначилъ самъ Богъ открывшій Марсовѫ тѫ сабіѭ, коѭ-то тому іако войны предстателю посвященнѫѭ Скνөски-ти цари почитахѫ за священнѫ и великаго уваженія достойнѫ, и коя-то бывшая отъ ветхо загубена, послѣ ся е намѣ-

ловѣкъ воздѫхнѫ и съ сльзы оттовори: «Ахъ! какво да ти кажѭ! Добри сѫ Римски-ти закони, и Правителственно-то имъ устроеніе е хубаво; но началници-ти имъ го развалятъ и унижаватъ, понеже тіи немать днесь онова великодушно и общеполезно мудрованіе, кое-то сѫ имали древни-ти» (4).

32 Като ся тъй разговаряхѫ двоица-та, врата-та на Нѣгишевы-ты грады ся отворихѫ, и излѣзе отъ вѫтре единъ человѣкъ, кого-то Пріскъ ся затече и попыта: «що прави Нѣгишъ, защо желаяхъ да му кажѫ нѣщо отъ странѫ Греко-Римскаго посланника кой-то е сега дошьлъ.» Онъ му отговори: «Постой малко и щешь самъ да го видишь, защо сега ще да излѣзе.» Пріскъ постое, и слѣдъ малко наистинѫ Нѣгишь излѣзе, и онъ ся приближи при него и му рече: «Греко-Римскый посланникъ вы поздравлява. Проводи мя да вы донесѫ тыя даровы отъ неговѫ странѫ, какъ-то и тыя жълтицы пратены отъ царя Θеодосія, и да вы попытамъ гдѣ и кога може да вы види, защо много желае да ся разговори съ васъ.» Въ тоже время онъ принесе даровы-ты и жълтицы-ты, кои-то Нѣгишь заповѣда да внесѫтъ въ кѫщи слуги-ти му, и рече на Пріска да каже Максіміну че слѣдъ малко самъ ще да пойде при него. Зарадованъ Пріскъ ся затече и каза Максіміну че Нѣгишь иде. И наистинѫ слѣдъ малко онъ пріиде на сѣнь-тѫ имъ, и поздравивъ Максіміна, благодари му за проводены-ты неговы и царскы даровы, и го попыта: защо го е выкалъ. Максімінъ же,

какъ-то бѣ му заръчано, хванѫ да го убѣждава съ различны ласканія и обѣщанія да бы сторилъ онова що изящно Θеодосій желаяше. «Вы сте, рече, много мудръ и разуменъ человѣкъ, и щете голѣмѫ да придобыете славѫ, ако благоизволите, по желаніе-то царя нашего, да дойдете при него посланникъ отъ странѫ царя вашего за да расправите и утъкмите съ мудрость-тѫ си сѫществующы-ты распри и несогласія между Греко-Римляны и Унны, и уведете миръ и любовь между два-та тыя народа. Съ това вы не само тѣмъ ползѫ великѫ ще принесете, но и дому своему особенно добро голѣмо ще да учините, защо и вы и чада-та ваши щете и царю и роду ему да бѫдете за всегда любими и пріятели.» Нѣгишь же, безъ да ся лъже ни мало отъ такыва думы, поиска, преди да отговори, да зьмне отъ Максиміна іасно открытіе на внутреннѫ-тѫ му мысль, и го попыта глаголющи: «Че какво могѫ да сторіѫ азъ за да бѫдѫ пріятенъ царю вашему, или за да разрѣшѫ и утъкміѫ сѫществующы-ты распры по между двѣ-ты царства?» А Максиминъ му отговори: «Царь-тъ ны ще да възблагодарите, ако дойдете при него посланникъ; а распри-ты ще утъкмите, ако имъ издирите истинны-ты причины, и ако гы рѣшите согласно съ мирозаключителныя-тъ договоръ.» На това Нѣгишь отвѣща и рече: «Азъ и да дойдѫ посланникъ при царь-тъ вы, не виждамъ какъ щѫ го възблагодаріѫ, защо не щѫ могѫ да кажѫ и нему и на велможи-ты му друго,

рила и нему донесла » (10).

35 Като ся тѣй опи разговаряхѫ помежду си, и сѣки искаше да си каже мнѣніе-то за настоящы-ты дѣла, Нѣгишь излѣзе, и Пріскъ приближився попыта го отъ странѫ Максіміпова що-то имаше да го пыта. А онъ безъ да му даде отвѣтъ, разговорися съ нѣкои при него варвары, а че послѣ ся обърнѫ та му рече: « Иди пытай Максіміна: кого отъ упатіческы-ты си сановницы ще проводи Ѳеодосій посланникъ до Атила. » Пріскъ тога ся завърнѫ на сѣнь-тѫ, каза Максіміну що му Нѣгишь заржча, и като ся совѣтовахѫ и двама-та, отиде пакъ и му рече че Греко-Римскый царь желае самъ Нѣгишь да му дойде посланникъ на Цариградъ, за да бы можили заедно да разгледатъ и рѣшатъ сжществующы-ты распри; ако ли то не бѫде, а то да имъ каже самъ Нѣгишь, кой именно трѣба да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати. Като чу това Нѣгишь, рече Пріску да дойде сега Максімінъ да го види. Потщася Максімінъ, и чтомъ го видѣ Нѣгишь уведе го при Атила. Слѣдъ малко излѣзе Максімінъ, и рече на Пріска, кой-то бѣ останѫлъ да чака вънъ: « Атилъ иска да му ся проводи Номъ, или Анатолій, или Сенаторъ за посланникъ, защо другыго не пріема. Азъ му отговорихъ че не трѣба да поставя предъ царь-тъ подозрителны тыя мжжы като гы иска тѣй именно да му дойдѫтъ посланници (1); а той ми рече че инакъ не быва, и че ако неще царь Ѳеодосій да стори какъ-то му онъ заржча,

распри-ти веке щѫтъ оружіемъ да ся рѣшатъ.»
Оскорбихѫся горки-ти за тоя отвѣтъ, и ся завърнѫхѫ умислени на сѣнь-тѫ си (2).

36 Тамъ слѣдъ малко дойде та гы намѣри Татулъ Орестовъ Отецъ, та имъ каза че Атилъ гы выка и двама та при него на вечерѭ часъ-тъ по девять на день-тъ. Възрадовавшеся они чакахѫ до уреченыя-тъ часъ, и послѣ отидохѫ на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то намѣрихѫ че дошли и Западни-ти Римски посланници такожде призовани. А като влѣзохѫ въ стаѭ-тѫ, гдѣ-то всп уже собравшеся щяхѫ да сѣднѫтъ да іадѫть, запрѣхѫ ся на врата-та срѣщо Атила, като за да видятъ дѣ ще имъ покаже мѣсто да сѣднѫтъ, и тойчасъ віночерпци пришедше дадохѫ имъ, спорядъ мѣстныя-тъ обычай, по еднѫ чашѫ да піѭтъ и да благословятъ преди да сѣднѫтъ на трапезѫ (1). Пихѫ убо и благословихѫ, а послѣ ся управихѫ на столовы-ты, гдѣ-то имъ показахѫ че требваше да сѣднѫтъ. Така насѣдахѫ и сички-ти, а ето по какъвъ редъ бѣше устроено това сѣданіе. Столови-ти дѣто насѣдахѫ гостяне-ти бѣхѫ наредени по край стѣнѫ-тѫ и отъ двѣ-ты страны на стаѭ-тѫ (2); а въ средѫ-тѫ сѣдяше Атилъ на постелѭ, задъ коіѭ-то чрезъ еднѫ малостепеннѫ стълбицѫ ся възлазяше на спалнѭ-тѫ му покрытѫ за украшеніе съ тънкы бѣлы платна и пъстры завѣсы каквы-то Грьци и Римляне правяхѫ за младоженцы-ты. Отъ деснѫ странѫ Атиловѫ сѣднѫхѫ на столовы-ты първостепенни гостяни, а отъ лѣвѫ

второстепенни. Между тыя послѣдны-ты турнѫхѫ посланницы-ты Греко-Римскы слѣдъ Беріха Унскаго велможа благороднаго, кой-то бѣше владѣтель на много градовы и села въ Скѵѳіѭ, и послѣ бы названъ посланникъ за въ Цариградъ (3). Близо же при царскѫ-тѫ постелѭ сѣднѫхѫ, також де на столъ, отъ десно Нѣгишь, отъ лѣво двама-та по-малки сынове Атилови, а на самѫ-тѫ му постелѭ на краятъ сѣднѫ третій-тъ по-голѣмый му сынъ, кой-то и срамуяся отъ баща си, глѣдаше на землѭ-тѫ.— Тъй като вси благочинно насѣдахѫ, единъ віночерпецъ ся приближи при Атила, и му подаде чашѫ дрьвенѫ отъ брашленъ направенѫ, пълнѫ съ віно, коѭ-то онъ поевъ, пи на здравіе за най-предныя-тъ гостанинъ; а той на тѫѭ честь станѫ тутакъ-си на крака, и не сѣднѫ пакъ, освень като и онъ пи и отдаде чашѫ-тѫ на віночерпецъ-тъ, защо тъй бяше обычай-тъ (4). За него гостянинъ, като си сѣднѫ, пихѫ прилично на редъ и сички-ти други гостяне. А за всякаго отъ нихъ имаше по единъ особенъ віночерпецъ, и чтомъ ся дрьпнаше Атиловъ-тъ, сѣки прихождаше на редъ и си черпаше гостанинъ-тъ. Тъй Атилъ, и слѣдъ него други-ти като пихѫ на здравіе и за вторыя-тъ и за третія-тъ, и за другы-ты редомъ, споредъ какъ-то бѣхѫ насѣдали, также и за Греко-Римскы-ты посланницы, віночерпци-ти излѣзохѫ, а влѣзохѫ слуги носяще и поставляюще, перво предъ Атила, а послѣ и предъ другы-ты, трапезы на кои-то ся

сбирахѫ трима, четирма, или и по-вече гостіе. и за кои-то они искахѫ да посятатъ, и да іядатъ отъ предлагвены-ты въ паницѫ іястія, безъ да си помѣстятъ отъ столовы-ты си. И най-напредь влѣзе Атиловый слуга носящій единѫ дрьвенѫ паницѫ пълнѫ съ мѣсо; а послѣ влѣзохѫ и другити слуги, кои-то донесохѫ и сложихѫ, сѣкиму на всякѫ трапезѫ особенно, хлѣбъ и іястія различны. И тѣхъ убо всѣхъ бѣхѫ наготвили и принесохѫ разны и великолѣпны гостьбы на сребрьны сѫдины положены, както и чаши-ти съ кои-то гы черпахѫ, бѣхѫ сребрьны и златны; Атилу же не принесохѫ друго освень меса-та що бѣхѫ на онѫ-зи дървенѫ паницѫ, както и чаша-та му бѣше дрьвена. Онъ и въ другы-ты си вещи умѣренъ ся показваше: така одежды-ты му бѣхѫ прости, и никакъ не приличахѫ на одѣянія-та, кои-то други-ти носяхѫ, освень че бѣхѫ чисти; така и сабія-та му, и ремичкы-ты на обуща-та му, и юзда-та на конь-тъ му не бяхѫ никакъ, като на другы-ты Скиѳы, съсъ злато и съ каменіе и съ другы драгоцѣнны вещи украшени. — Като ся свършихѫ първи-ти сложени іястія, сички-ти гости станѫхѫ на крака, и вси единъ по единъ, както по-напредь, черпаеми, піяхѫ на здравіе за Атила, и тъй пакъ си насѣдахѫ на столовы-ты. Тога пакъ имъ донесохѫ слуги-ти по единѫ вторѫ паницѫ пълнѫ съ другы іястія, отъ кои-то като іадохѫ, станѫхѫ пакъ като напредь, пихѫ отнова за Атилово здравіе, а че пакъ си седнѫхѫ. Ме-

мисть земля-тѫ тукъ тамѣ. внезапно излѣзла насрѣщѫ имъ една многочисленна войска Персійска, коя-то напълнила въздухъ-тъ съсъ стрѣлы що хвърляли на тѣхъ. Това видѣвше Унни-тѣ, отъ страхъ да не паднѫтъ въ нѣкоѭ голѣма бѣдѫ (7), дръпнѫли ся назадъ и ся отишли презъ горы-ты, малко носяще плѣнъ, защо по-много-то имъ іѫ отнели Мидяне-ти; а понеже ся бояли да гы не гонятъ сопротивници-ти, вървяли ся презъ другы пѫть, и слѣдъ като минѫли презъ едно мѣсто гдѣ-то отъ единъ подморскый камень излазяло огнь, вървѣли . . . . дни, и достигнѫли на жилища-та си. Отъ тамо тіи сѫ познали че Скуѳія не была далечъ отъ Мидіѭ (8). Убо, ако бы поискалъ Атилъ да воюва на това мѣсто, нема ни малкѫ голѣмѫ да има ни дълго пѫтешествіе да стори за да покори и Мидяны и Парѳяны и Персяны, и да гы принуди да му плащатъ дань: защо има войнскѫ силѫ, на коиѫ-то ни единъ народъ не може стоя насрѣщѫ.» На тыя Ромуловы рѣчи Пріскъ и другы рекохѫ, че не бы было злѣ да пойде онъ на Персіѭ, и обративъ войнѫ-тѫ къмъ неиѫ странѫ да остави спокойно Греко-Римско-то царство; но Констангіолъ посрѣщнѫ и рече; «Менѣ то не ми ся види добро, защо страхъ мя е че, като побѣди лесно и Персяны-ты, ще ся обърне пакъ къмъ-то насъ, не като пріятель, но като Господарь и Владыка. Онъ сега зема злато отъ Греко-Римляны-ты като заплатѫ на чинъ-тъ си (9); но ако побѣди и Парѳяны и Мидяны и Персяны,

тога веке не ще рачи да носи Греко-Римскыя-тъ тоя чинъ, кой-то му е омразенъ, а ще хване да гледа царіе-то ны като свои-си робы и да имъ провожда заповѣды много по-грозны и по-несносны отъ днесь.» Чинъ-тъ за кого-то Констанціолъ помянуваше, бѣше чинъ Греко-Римскаго военачалника, кого-то Греко-Римскый царь Θеодосій му бѣ далъ за да покрые причинѫ-тѫ на уреченѫ-тѫ дань що бѣ ся принудилъ да му плаща ежегодно, и за да сѣкатъ подданници-ти му че ѭ плаща, не като дань, но като заплатѫ що даваше обыкновенно на сичкы-ты Греко-Римскы военачалницы. Думаше убо Констанціолъ: «това имя съ кое-то искатъ да го нарыцаватъ Греко-Римляне-ти, и той-зи чинъ съ кой-то тіи мыслятъ че сѫ го почели, Атилъ, слѣдъ покореніе-то на Мидяны, Парθяны, и Персяны-ты, ще да го отфърли, и ще гы принуди, вмѣсто свой военачалникъ, да го нарыцаватъ царь: понеже за да имъ покаже негодованіе-то си за тоя чинъ, онъ уже говори че Греко-Римскый царь ималъ за военачалницы человѣцы не по-горны отъ слугы-ты му, а негови-ти военачалници были равночестны съ Греко-Римскы-ты цари. Сила-та коіѫ-то онъ има днесь, слѣдъ малко ще іоще по-голѣма да стане; а това е предзначилъ самъ Богъ открывшій Марсовѫ тѫ сабіѫ, коіѫ-то тому іако войны предстателю посвященнѫіѫ Скνθски-ти цари почитахѫ за священнѫ и великаго уваженія достойнѫ, и коя-то бывш [illegible] ветхо загубена, послѣ ся е намѣ-

жду тѣмъ понеже бѣ хванѫло да претъмнява, запалихѫ свѣщи, и двоица Унни, ставше предъ Атила, начахѫ да пѣѭтъ нѣкои-си стіхотворны пѣсни (5), съ кои-то му славяхѫ военны-ты побѣды и добродѣтели. Като тъй они пѣѭхѫ, гостянети весело гледахѫ, и едни ся услаждавахѫ само да гы слушатъ, други ся восхищавахѫ отъ въспоминаніе-то на военны-ты Унискы храбрости, а другы пакъ, отъ старость изнемогше и нуждѫ отъ покой имѣюще, обращахѫ ся на сльзы.— Слѣдъ пѣсни-ты дойде единъ умомъ повреденъ Скѵѳъ, и хванѫ да говори такыва странны, луды и глупавы работы, що направи сичкы-ты да ся обърнѫтъ на смѣхъ. Слѣдъ него влѣзе и Зерконъ, смѣшный-тъ оный Мавританецъ, за кого-то выше говорихмы (6). Той, кога-то Атилъ го бѣ, какъ-то тамо казахмы, проводилъ въ даръ Аетію, оставилъ си бѣше женѫ-тѫ въ Униско; а Ѣдко срѣшнѫвъ го нѣгдѣ въ Цариградъ, за смѣхъ вѣроятно го предумалъ да дойде да си ище женѫ-тѫ отъ Атила, и му ся врекълъ че и той щялъ да му помогне на това. Но бы излъганъ горкый-тъ, защо Атилу му догнѣвѣ на противъ като го видѣ че дошьлъ пакъ въ Униско. А тога-зи ради угощеніе-то, пришедъ и онъ ведно съ другы-ты смѣхотворцы, влѣзе въ стаѭ-тѫ гдѣ-то іадяхѫ, и съ видъ-тъ, съ дрехы-ты, съ гласъ-тъ, и съ разноязычны-ты си въ говоряніе-то рѣчи, (защо употребляваше въ говоръ-тъ си размѣсено Італіанскы, Униcкы и Готѳскы рѣчи), развесели сичкы-ты гостяны, и гы на-

прави да ся пукнѫтъ отъ смѣхъ, сички-ты, освень Атила, кой-то не пріявъ никое участіе въ това общо осмѣшеніе, останѫ си неподвижимъ, безъ да си промѣни никакъ лице-то, и безъ да продума ни да стори нищо на игрѫ или на смѣхъ, а токмо най-младаго сына своего Ирнаса называемаго, колчимъ онъ дойдяше и стояше при него, дърпаше за странѫ-тѫ, и гледаше съ рады и веселы очи. Пріскъ това сапикасавъ чудашеся, и попыта Уннинъ-тъ, кой-то до него сѣдяше и разбираше просторимскыя-тъ, то есть Італіанскыя-тъ языкъ, защо тъй за другы-ты свои сынове да небрежи, а токмо Ирнасу да внимава; онъ же, като му поручи да не казва никому що щеше да му обади, рече: «Това чини Атилъ, защо му сѫ пророкували гадатели че родъ-тъ му щялъ да падне, а той-зи му сынъ щялъ пакъ да го въздигне.» — Слѣдъ това Пріскъ и Максімінъ, като гледахѫ че сопотъ-тъ ся продължаваше, а бѣше уже късно презъ нощь-тѫ, не рачихѫ да сѣдятъ по-вече да піѭтъ, и станѫхѫ та си отидохѫ на сѣнь-тѫ (7).

37 Наутре они отидохѫ при Нѣгиша, и му рекохѫ че трѣба веке Атилъ да гы отпусне, за да не сѣдятъ веке на праздно. Онъ имъ отговори, че и Атилъ искалъ да гы испрати. Послѣ, безъ да губи время, стори совѣтъ съ велможи и сановницы-ты за отговоръ-тъ що онъ бѣ рѣшилъ да имъ даде за существующы-ты распри, и повелѣ на писари-ти си, между кои-то бѣше и вышепомянѫтый Рустикій (1), да сочинятъ писма-та

кои-то щеше да имъ даде за отвѣтъ къ Ѳеодосію. А като станѫ отъ Совѣтъ-тъ, они му ся помолихѫ и за освобожденіе-то на Сѵлловѫ сопругѫ и на чада-та й, кои-то бѣхѫ ся поробили іоще въ завладеніе-то на града Ратіаріѭ (2). Нѣгишь не ся отрече на това, но имъ каза, че трѣба да гы откупятъ, а за откупленіе-то имъ ищаше да имъ зьмне много пары. Прискъ и Максимінъ хванѫхѫ пакъ да му ся молятъ да гы помилова, като си турне на умъ-тъ колко тіи сѫ были по напредь благополучни, а па какво бѣхѫ сега злополучіе испаднѫли. Онъ тога-зи пое да имъ престави молбѫ-тѫ на Атила, отиде при него, и слѣдъ малко ся върнѫ и имъ каза че онъ благоволилъ да имъ услыша молбѫ-тѫ, че за откупленіе на женѫ-тѫ ще дадѫтъ само пять-стотинъ жълтицы, а за деца-та не ще нищо и ще гы проводи даръ на царя Ѳеодосія (3).

38 Между това и сопруга-та Атилова Рѣкана (1) поиска да нагости Приска и Максиміна, и за това гы призова на вечерѭ въ кѫщѫ-тѫ Адамовѫ, кой-то Адамъ бѣше предстоятель и наставникъ на дѣла-та й. Отидохѫ убо, и намѣрихѫ че дошли, такожде призовани, и нѣколцина знаменити Унни. Адамъ гы прія много благородно, разговорися съ нихъ съ отличнѫ учтивость, и гы нагости съсъ сладкы и изрядны іастія. А на трапезѫ-тѫ сѣкы единъ отъ гостяны-ты по честолюбіе обыкновенно у Скѵѳы-ты, воставъ, даваше имъ по единѫ пълнѫ чашѫ да піѭтъ, а че като

ѭ испіяхѫ, прегръщаше и цѣлуваше гы, и тъй ѭ назадь поемаше. Като ся свърши послѣ вечерята и угощеніе-то, они си отидохѫ на сѣнь-тѫ, и си легнѫхѫ (2).

39 Наутре Атилъ гы пакъ призова на угощеніе, и съ истыя-тъ начинъ като напредь влѣзохѫ при него и ся нагостихѫ. Само сега сѣдяше при него на постелѭ-тѫ, не пакъ най-голѣмый-тъ му сынъ, но стрыка му Ойваршь, кого-то выше помянѫхмы (1). Презъ сичкыя-тъ же той-зи сопотъ Атилъ ся разговаряше съ нихъ учтиво и любочестно, а напоконъ имъ отвори слово за женѫ-тѫ, коѭ-то царь Өеодосій ся бѣ обѣщалъ да даде на писарь-тъ му Константія, а послѣ си обѣщаніе-то не испълнилъ, както по-горѣ казахмы (2); та за това Константій ся бѣ жално оплакалъ на Атила, и му ся бѣ тепло помолилъ да го не остави тъй обезчестенъ, но да одължи Өеодосія, или пакъ неѭ женѫ да му даде, коѭ-то обаче видѣхмы че му ся бѣше отнела отъ Зинона, или другѫ нѣкоѭ, коя-то бы му принесла едно богато вѣно; и ако бы му завършилъ еднѫ таквѫзи работѫ, обѣщавалъ ся да му даде и пары. Въ сопотъ-тъ убо Атилъ отвори тѫ-зи работѫ, и рече Пріску и Максіміну да кажѫтъ на Өеодосія да даде Константію женѫ-тѫ коѭ-то му ся бѣше обѣщалъ, защо не трѣба да ся излъже Константій, а и царю да лъже не прилича (3) «Но ще ми речете, приложи, че не е кривъ царь-тъ вы, а Зинонъ женѫ-тѫ отневшій. Какъ бы то могло

да стане безъ да ще сгоденикъ-тъ й! защо или бы ся наказалъ грабитель-тъ, или е толкова безсиленъ царь-тъ вы, що не може ни на рабы-ты си да заповѣда; ако е тъй, нека ми го каже, и азъ сьмь готовъ да му дойдѫ на помощь. (4) » Горки-ти посланници немахѫ що да отговорятъ на тыи жестокы но правы рѣчи, но гы прегълнѫхѫ, и ся обѣщахѫ и неволею да кажѫтъ на царь-тъ си що-то имъ Атилъ заповѣдаше. А като ся свърши сопотъ-тъ, отидохѫ си пакъ на сѣнь-тѫ и си легнѫхѫ.

40 Три дни послѣ, Атилъ даде веке на Максіміновы позволеніе да си отидѫтъ, и за да гы почете, подари гы съ достолѣпны даровы, и повелѣ и на велможи-ты си да подарятъ такожде Максіміна, и тіи му проводихѫ сѣки по единъ конь, отъ кои-то обаче онъ нѣкои и другы прія, а другы-ты проводи назадь, за да покаже съ умѣренность-тѫ си свое-то некорыстолюбіе (1). Атилъ отъ онова що му обадилъ Ѣдко, знаяше много добрѣ че Греко-Римско-то Правителство бѣ учинило навѣтъ противу животъ-тъ му, и можаше негли разгнѣвенъ да накаже това Правителство въ лице-то на неговы-ты представители посланницы; Но Атилъ знаяше такожде че, освенъ Вигила, други отъ тыя посланницы немаше извѣстіе отъ него навѣтъ, и бѣхѫ съвършенно неповинни; а неповинны человѣцы той не щеше да повреди: на това, естественно-то му правдолюбіе и царско-то му величество ся сопротивлявахѫ. Онъ искаше да удари самы-

ты повинницы Хрусафія и Өеодосія, за да покаже на сичкыя-тъ свѣтъ какви человѣци бѣхѫ тіи, кои-то имахѫ себе си за самы благородны и образованы, а другы-ты презирахѫ и унпчтожавахѫ, называюще гы грубы и варвары. Такова благородно отмыщеніе искаше Атилъ да си извади отъ гордо-то онова Греко-Римско Правителство, кому-то развращеніе-то бѣ достигнѫло доро да ище навѣтомъ да го убіе. Слѣдъ като си показа найнапредъ гнѣвъ-тъ и сърдитинѫ-тѫ, Атилъ послѣ прія честно Максиміна, нагости го, подари го, и го отпусти миромъ, заедно съ Пріска и служители-ты имъ.

41 Отъ своіѫ странѫ Атилъ проводи ведно съ нихъ за посланникъ, вмѣсто Нѣгиша кого-то искахѫ, вышепомянѫтаго велможа и сановника Бериха (1), ужь защо-то ходилъ онъ и другы пѫть посланникъ на Цариградъ, та го познавали Греко-Римляне-ти. Тръгнѫхѫ убо вси наедно; а вечерь-тѫ кога-то слѣзохѫ да нощуватъ на едно село, видѣхѫ че докарали едного Скиөа, кого-то уловили въ Уннско, защо былъ дошьлъ тамъ като подгледникъ (чашитинъ) отъ Греко-Римскѫ странѫ. Того подгледника него вечерь по Атиловѫ заповѣдь забихѫ на колъ предъ очи-ты на посланницы-ты. Наутре они тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, и като минувахѫ презъ другы села, видѣхѫ двоицѫ человѣцы, на кои-то рѫцѣ-тѣ бяхѫ вързаны на опакы, и гы карахѫ Уннски чиновници, защо-то бывше въ войнѫ-тѫ поробени, убили Госпо-

дари-ты си. И тыя убо злодѣйцы Унни-ти убихж предъ посланицы-ты, като имъ впричихж главы-ты на вѫже и гы обвѣсихж на двѣ дървета. Отъ тамъ насетнѣ не имъ ся случи веке нищо по пѫть, и самъ Уннскый посланникъ Берихъ, догдѣ вървахж презъ Уннскѫ-тѫ землѭ, приносяшеся съ нихъ мирно и пріятно. Но чтомъ минѫхж Дунавъ-тъ, онъ си промени къмъ тѣхъ поведеніе-то, и отъ пріятель станж имъ непріятель за никаквы нѣкои причины що му подали слуги-ти. И перво, зе си назадь конь-тъ, кого-то и той бѣ подарилъ Максіміну, какъ-то и други-ти велможи Атилови (2); а послѣ ся и совсѣмъ отдѣли отъ нихъ, и веке нито на пѫть върваше наедно, нито на трапезѫ сѣдяше съ нихъ. Така скоро имъ ся развали пріятелство-то, кое-то въ Уннско бѣхж съ него направили. А кога-то чрезъ Філиппополя минѫвше стигнѫхж на Адріанополь, и ся запрѣхж тамъ за да си починѫтъ, благовременность обрѣтше, влѣзохж въ разговоръ съ Берихa, и му ся жално оплакахж защо да мълчи и да имъ ся сърди, като не му сж сторили нищо. Тъй они ся премирихж съ него, и го призвахж на трапезѫ. Послѣ тръгнѫхж пакъ наедно, и на пѫть срѣщнѫхж Вигила на Уннско пакы възвращающагося, кому-то като приказахж що имъ бѣ рѣклъ Атилъ за отвѣтъ на посолство-то имъ, молитствовахж му добръ пѫть, и ся управихж за Цариградъ, гдѣ-то и благополучно достигнѫхж. Тіи тогава сѣкахж че Берихъ ся бѣше наистинѫ премирилъ, и си бѣ оставилъ гнѣвъ-

тъ, но той го былъ държалъ тайно
си, и чтомъ стжпи въ царствующыя-т
нж тукъ таме да кори Максіміна, и
че онъ былъ думалъ въ Унско какъ
ски-ти славни военачалници Аспаръ и А
немали веке никое сопричастіе съ царь си, и
че съ таквы-зи хораты былъ направилъ Унны-ты
да гы не четжтъ за нищо (4).

42 Сега да видимъ какво направи Вигилъ, кого-то выше видѣхмы че отхождаше пакъ на Унско. Онъ носяше съ себе злато-то за кое-то Ѣдко му бѣше зарачалъ (1), и не само пятдесятъ літры жълтицы, колко-то олъ бѣ му реклъ, но іоще толкова, сирѣчь сто. А кога-то стигнж тамъ гдѣ-то бѣше Атилъ, напрасно дойдохж та го забыколихж Унни нарочно за това проводени, кои-то му отворихж дисакы-ты, намѣрихж злато-то, и го зехж, та го занесохж на Атила, гдѣ-то закарахж и него ведно съ сына му, защо бѣ довелъ съ себе и сына си, тога-ва първы пжть. Атилъ го попыта, защо е донеслъ толко злато? А онъ отговори, че му требвало за да прехрани себе и слугы-ты свои, какъ-то и коніе-то и добытацы-ты си: защо, ако бы да нема доволно съсъ какво да си купи хранж, за да ся храни, или конь за да го носи ако бы конь-тъ му да умре по пжть, то не бы можилъ да си испълни посолство-то; и че освень това мнозина изъ Греко-Римскж-тж землїж му ся были помолили, и злато му были дали, да имъ откупи роднины-ты кои были въ Унско

да стане безъ да ще стопанинъ-тъ й! защо или бы ся наказалъ грабитель-тъ, или е толкова безсиленъ царь-тъ ви, що не може ни на робы-ты си да заповѣда; ако е тъй, нека ми го каже, и азъ съмъ готовъ да му дойдѫ на помощь. (1) » Горкы-ты посланницы незнахѫ що да отговорятъ на тыя жестоки но прави рѣчи. но гы прегълнахѫ. и ся обѣщахѫ и неволни да кажѫтъ на царь-тъ си що-то имъ Атилъ заповѣдваше. А като ся свърши совотъ-тъ. отидохѫ си пакъ на сѣнь-тѫ и си легнахѫ.

40 Три дни послѣ, Атилъ даде веке на Максіміновы позволеніе да си отидѫтъ, и за да гы почете, подари гы съ достолѣпни дарове, и повелѣ и на велможи-ты си да подарятъ такожде Максіміна, и тіи му проводихѫ сѣки по единъ конь, отъ кои-то обаче онъ нѣкои и други пріи, а други-ты проводи назадъ, за да покаже съ умѣренность-тѫ си свое-то некорыстолюбіе (1). Атилъ отъ онова що му обадилъ Ѣдко, знаяше много добрѣ че Греко-Римско-то Правителство бѣ учинило навѣтъ противу животъ-тъ му, и можаше негли разгнѣвенъ да накаже това Правителство въ лице-то на неговы-ты представители посланницы; Но Атилъ знаяше такожде че, освенъ Вигила, други отъ тыя посланницы немаше извѣстіе отъ него навѣтъ, и бѣхѫ съвършенно неповинни; а неповинны человѣцы той не щеше да повреди: на това, естественно-то му правдолюбіе и царско-то му величество ся сопротивлявахѫ. Онъ искаше да удари самы-

двоицж чиновницы Ореста и Изслава (1) съ таквж-зи заповѣдь: Като пойдатъ на Цариградъ, Орестъ да закачи на шия-тж си кесия-тж въ коя-то Вигилъ бѣ донеслъ злато-то, и тый заедно съ Изслава да ся представи предъ царь-тъ, сиреч у Хрусафію присѫтствующу, да му покаже кесия-тж, и да попита Хрусафія да ли я познава. А пакъ Изславъ да рече Феодосію: «О царю! ты « си воистинж синъ благородного отца, както « и Атилъ е благородна рожба отца своего Мун-« дюха. Но има помежду вы тазя голѣма раз-« ликж, че Атилъ, наслѣдивъ своему отцу (2), у-« пазилъ е свое-то благородіе, а ты си испаднѫлъ « отъ него, понеже си ся задължилъ да му за-« плащашь дань като рабъ. Не чинишь убо до-« брѣ да искашь, като лошавъ рабъ, да убіешь « скрытомъ Атила, кой-то е отъ тебе по-добръ, « кой-то съ добрж-тж си участь е станжлъ твой « господарь. За това онъ ти извѣстява че нема « никога да ти прости за това що му си сгрѣ-« шилъ, ако му не проводишь скопца Хрусафія « за да го накаже както му прилича.» Орестъ и Изславъ отидохж на Цариградъ, и сторихж както имъ Атилъ заповѣда (3).

44 Феодосій ся порази отъ едно таково Атилово извѣстіе, и ся завая како му че му ище и Хрусафія. Той, като му ся откриваше повинность-та, надѣяшеся на все друго, нежели да му искатъ самаго Хрусафія, кого-то и да щеше, не можаше да предаде. А ся случи въ коежде вре-

ия да му иска и Златъ тогожде Хрусафія, като бѣ чулъ че Максиминъ на връщаніе-то ся казалъ онова що му бѣ рекълъ Атилъ да каже за него на Θеодосія че, или трѣба като грабитель да го накаже, или ако иска тжіж силж, а той е готовъ да му помогне (1). Ожалися убо премного Θеодосій, и Хрусафій ся намѣри въ голѣмо безпокойствіе. Тъй и двоица-та смущени, като не знаяхж що да правятъ, собрахж на совѣтъ сичкы-ты царскы велможи за да имъ искатъ мнѣніе-то. Они же любовь и ревность показующе къ Хрусафію, совѣтовахжся наипаче какъ да го избавятъ отъ Атила, защо отъ танъ гледахж че идаше за него най-голѣма-та бѣда, и основающеся на то что онъ искаше да му ся проводятъ посланници отъ най-высокостепенны-ты царскы сановници (2), рѣшихж че трѣба да му проводятъ незабавно Анатолія и Нома, кои-то именно онъ бѣше поискалъ (3), и кои-то минжвше презъ сичкы-ты чиновы, бѣхж наистинж стигнжли на най-верховнж-тж патрікійскж степень; а особно тогази първый-тъ бѣше началникъ на царскы-ты стражи, а вторый-тъ магістръ. Ній уже видѣхмы че Анатолій бѣше и другы пжть ходилъ посланникъ при Атила, и бѣ заключилъ съ него послѣдныя-тъ Унно-Римскый миръ (4). Провождахж го убо съ усердіемъ, защо-то ся съ Атила познаваше, и ся надѣяхж че по пріятелскы-ты си съ него сношенія онъ можаше да има вліаніе на рѣшенія-та му. А Нома провождахж, не толко за величіе-то на чинъ-тъ

му, но по-вече защо-то бѣше пріятель Хрусафіевъ, и защо-то ся надѣхѫ че съ обыкновенно-то си любочестіе можаше по-лесно да умири и да укроти Атила, понеже той съ шьпѫ даваше пары-ты кога искаше да свьрши нѣкоіѫ мѫчнѫ работѫ. Тыя убо двоицѫ великы сановницы, согласно съ рѣшеніе-то на совѣтъ-тъ и съ исканіе-то на Атила, проводи Өеодосій до него посланницы, наипаче за да ся мѫчѫтъ да му укротятъ гнѣвъ-тъ като да не иска веке Хрусафія, и да го убѣдятъ да упази неповреденъ миръ-тъ спорядъ предны-ты условія (5); а при томъ да го увѣрятъ, че Өеодосій не можаше да даде Константію Сатурниновѫ-тѫ дьщеріѭ, защо тя го не рачила и ся оженила веке за другыго, а Греко-Римски-ти закони не позволяватъ да ся дава жена на силѫ мѫжу кого-то не рачи; но че той е готовъ да му даде другѫ сопругѫ не по-малко благороднѫ и богатѫ. Това посланници-ти щяхѫ да рекѫтъ и да вършятъ отъ странѫ Өеодосіевѫ. А Хрусафій, като че не вѣрваше какъ съ праздны хораты они можахѫ да му свършатъ работѫ, даде имъ да му занесѫтъ даръ особно отъ неговѫ странѫ доволно количество жълтицы, защо тъй мысляше онъ че Атилъ, естествомъ сребролюбивъ, можаше по-лесно да ся умилостиви, и да му ся укроти гнѣвъ-тъ (6).

45 Тръгнѫхѫ убо отъ Цариградъ Анатолій и Номъ, водяще съ себе и сына Вигилова, който посяше, какъ-то му бяше отъ Атила заповѣдано (1), пятдесять літры злато за откупленіе ба-

щино ся. А като минахж Дунавъ-тъ и завлѣзохж въ Уннскж-тж земіж, дойдохж до Дрекжн или Дрина рѣкж (2), и тамо намѣрихж Аттила, кой-то, като чулъ че му идатъ посланници такива отлични мжжи, не рачилъ да ги положи въ трудъ да пойдатъ по-нагорѣ, но слѣзалъ самъ да ги посрѣщне по-близо въ нейж странж. Като сж ся съ него видѣли и разговорили, какво ли му сж думали, и що имъ е онъ отговарялъ, това на Прискъ не казва; казва само че онъ испрво имъ много горделиво говорилъ, кое-то доста показва че не ся склонявалъ на тѣхни-тѣ прошенія, и че даже ги и плашилъ, ако не бы да пріемнилъ неговы-ты; но най-сетнѣ, като му сж ся много молили, и като му сж принесли пребогаты-ты дарова, кои-то нарочно бѣхж донесли, умѣкнилъ и ся умилилъ (3), и ся врекълъ съ клетвж да остави миръ-тъ съ исты-ты прежды условія, да ся държаше отъ Греко-Римска-тж земіж до Дунавъ-тъ опредѣленѣйжж, и да не досажда веке Греко-Римскому царю за да му иска бѣглецы, освенъ ако бы той царь да пріемне пакъ въ земіж-тж си други нѣкои бѣглецы отъ Униско побѣгнжлы. При това онъ, пріявъ отъ сына Вигилова патдесять-тѣ літры злато, отпуснжлъ баща му кого-то до сега държаше запрѣнъ, и съ него освободилъ безъ откупъ и много плѣнницы, ради Нома и Анатолія, кои-то му ся за нихъ помолили. Слѣдъ това онъ подарилъ и самы-ты тыя посланницы съ кони и съ звѣрскы кожи, съ кои-то прекрасны бывшія ся труфили

Уннски-ти царіе и царевичи, и гы отпустилъ да си отидѫтъ, пославъ заедно съ нихъ и Константія, за да испълни Греко-Римскый царь и къмъ него обѣщаніе-то си (4).

46 Като ся върнѫхѫ Номъ и Анатолій въ Цариградъ, и казахѫ все що бѣхѫ говорили и вършили съ Атила, Өеодосій ся много зарадва че му ся свършили така съ него расправы-ты, и за да бѫде съвершено спокоенъ отъ неѭ странѫ, потщася да ожени и Константія, кой-то за това му бѣше нарочно проводенъ. Намѣри му убо еднѫ вдовицѫ родомъ и богатствомъ отличнѫ, на коѭ-то първый-тъ мѫжъ бѣше нѣкой-си Арматій сынъ Плінөовъ, за кого-то Плінөа бывшаго военачалника и υпата Греко-Римскаго и выше помянѫхмы (1). Арматій же бѣше и той военачалникъ на Греко-Римскы-ты войскы кои-то царь Өеодосій проводи въ лѣто 441 на Лυвіѭ во Африкѫ противу възбунтовавши-ты ся Аυсоріаны (племя Лυвійско близо при Кυринаікѫ). Онъ тамъ бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си побѣдивъ бунтовницы-ты; но слѣдъ малко ся разболѣлъ и умрѣлъ, и така жена му остала вдовица, и неѭ Өеодосій убѣдивъ ожени за Константія (2).

47 Слѣдъ това Атилъ остави веке спокойны Греко-Римляны-ты за нѣкое время. Тогава настало бѣ уже лѣто 450, и на 28 Іулія сего лѣта Өеодосій, като бѣ излѣзлъ на ловъ около Цариградъ, паднѫ отъ конь-тъ, счупи си гръбнакъ-тъ, и умре на возрасть пятдесять годишенъ, ца-

ия да му иска и Златъ тогожде Хрусафія, като бѣ чулъ че Максиминъ на вращаніе-то ся казалъ онова що му бѣ реклъ Атилъ да каже за него на Θеодосія че, или трѣба като грабитель да го накаже, или ако нема тжкж силж, а той е готовъ да му помогне (1). Ожалися убо премного Θеодосій, и Хрусафій ся намѣри въ голѣмо безпокойствіе. Тъй и двоица-та смущени, като не знаяхж що да правятъ, собрахж на совѣтъ сичкы-ты царскы велможи за да имъ искатъ мнѣніе-то. Они же любовь и ревность показующе къ Хрусафію, совѣтовахжся наипаче какъ да го избавятъ отъ Атила, защо отъ тамъ гледахж че идяше за него най-голѣма-та бѣда, и основающеся на то что онъ искаше да му ся проводятъ посланници отъ най-высокостепенны-ты царскы сановници (2), рѣшихж че трѣба да му проводятъ незабавно Анатолія и Нома, кои-то именно онъ бѣше поискалъ (3), и кои-то минжвше презъ сичкы-ты чинові, бѣхж наистинж стигнжли на най-верховнж-тж патрікійскж степень; а особно тогази пьрвый-тъ бѣше началникъ на царскы-ты стражи, а вторый-тъ магістръ. Ніи уже видѣхмы че Анатолій бѣше и другы пжть ходилъ посланникъ при Атила, и бѣ заключилъ съ него послѣдныя-тъ Унно-Римскый миръ (4). Проваждахж го убо съ усердіемъ, защо-то ся съ Атила познаваше, и ся надѣяхж че по пріятелскы-ты си съ него сношенія онъ можаше да има вліаніе на рѣшенія-та му. А Нома

ждахж, не толко за величіе-то на чинъ-тъ

му, но по-вече защо-то бѣше пріятель Хрусафіевъ, и защо-то ся надѣяхѫ че съ обыкновенно-то си любочестіе можаше по-лесно да умири и да укроти Атила, понеже той съ шьпѫ даваше пары-ты кога искаше да свьрши нѣкоѭ мѫчнѫ работѫ. Тыя убо двоицѫ великы сановницы, согласно съ рѣшеніе-то на совѣтъ-тъ и съ исканіе-то на Атила, проводи Θеодосій до него посланницы, наипаче за да ся мѫчѫтъ да му укротятъ гнѣвъ-тъ като да не иска веке Хрусафія, и да го убѣдятъ да упази неповреденъ миръ-тъ спорядъ предны-ты условія (5); а при томъ да го увѣрятъ, че Θеодосій не можаше да даде Константію Сатурниновѫ-тѫ дьщерьѭ, защо тя го не рачила и ся оженила веке за другыго, а Греко-Римски-ти закони не позволяватъ да ся дава жена на силѫ мѫжу кого-то не рачи; но че той е готовъ да му даде другѫ соприлѫ не по-малко благороднѫ и богатѫ. Това посланници-ти щяхѫ да рекѫтъ и да вьршятъ отъ странѫ Θеодосіевѫ. А Хрусафій, като че не вѣрваше какъ съ праздны хораты они можахѫ да му свьршятъ работѫ, даде имъ да му занесѫтъ даръ особно отъ неговѫ странѫ доволно количество жьлтицы, защо тъй мысляше онъ че Атилъ, естествомъ сребролюбивъ, можаше по-лесно да ся умилостиви, и да му ся укроти гнѣвъ-тъ (6).

45 Тръгнѫхѫ убо отъ Цариградъ Анатолій и Номъ, водяще съ себе и сына Вигилова, който носяше, какъ-то му бяше отъ Атила заповѣдано (1), пятдесять літры злато за откупленіе ба-

ровавъ цѣлы четыридесять и двѣ години, но безъ никоѭ славѫ и безъ никое отличеніе, какъ-то уже видѣхмы и разумѣхмы. Той чадо друго не остави, освень Еvдоксіѭ сопругѫ Валентініановѫ. Но Валентініанъ едва можаше да носи на гърбътъ си тяжесть-тѫ на Западно-то царство, а освень това и не бѣше законно у Римляны-ты да наслѣдоватъ жены-ты на царство-то. Отъ това ползуяся Хрvсафій, много силенъ тогава на царскыя-тъ Дворъ, готвяшеся да положи на престолътъ нѣкого отъ твари-ты си, за да царува той вещественно подъ негово-то имя. Но Ѳеодосіева сестра Пулхерія Аvгуста превари лукаваго того скопца, зе въ рѫцѣ-ты си правленіе-то на царство-то, и за да ся избави отъ Хрvсафія, предаде го за лошевины-ты и законопреступленія-та му на сѫдъ; а като бы осѫденъ на смьрть, вмѣсто да му наложи сама по закону наказаніе-то, предаде го нѣкоему Іордану, кому-то онъ преди девять години навѣтомъ убилъ баща му, Іоанна Вандала храбра военачалника, и кой-то сега за отмьщеніе го зе и мучителскы погуби. А за да ся оздрави на престолъ-тъ царскый, совсѣмъ що бѣ ся обрекла да дьржи дѣвство презъ сичкыя-тъ си животъ, избра си за мѫжъ нѣкоего трибуна войнскаго Маркіана, кой-то бѣше тога-зи на пятдесять и осмь години человѣкъ, и кой-то бывшій мѫжъ храбръ, добродѣтеленъ и искусенъ, сподоби ся така да ся ожени за добродѣтелнѫ-тѫ Аvгуста бывшѫѭ на пятдесять и четыри години мо-

Уннски-ти царіе и царевичи, и гы отпустилъ да си отидѫтъ, пославъ заедно съ нихъ и Констан-тія, за да испълни Греко-Римскый царь и къмъ него обѣщаніе-то си (4).

46 Като ся върнѫхѫ Номъ и Анатолій въ Цариградъ, и казахѫ все що бѣхѫ говорили и вършили съ Атила, Ѳеодосій ся много зарадва че му ся свършили така съ него распpавы-ты, и за да бѫде съвершено спокоенъ отъ неѭ странѫ, потщася да ожени и Константія, кой-то за това му бѣше нарочно проводенъ. Намѣри му убо е-днѫ вдовицѫ родомъ и богатствомъ отличнѫ, на коѭ-то първый-тъ мѫжъ бѣше нѣкой-си Арматій сынъ Плінѳовъ, за кого-то Плінѳа бывшаго военачалника и ѵпата Греко-Римскаго и выше помянѫх-мы (1). Арматій же бѣше и той военачалникъ на Греко-Римскы-ты войскы кои-то царь Ѳеодосій про-води въ лѣто 441 на Лѵвіѭ во Афрікѫ противу възбунтовавши-ты ся Ассоріаны (плѣмя Лѵвійско близо при Кѵринаікѫ). Онъ тамъ бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си побѣдивъ бунтовницы-ты; но слѣдъ малко ся разболѣлъ и умрѣлъ, и така же-на му остала вдовица, и неѭ Ѳеодосій убѣдивъ ожени за Константія (2).

47 Слѣдъ това Атилъ остави веке спокой-ны Греко-Римляны-ты за нѣкое время. Тогава на-стало бѣ уже лѣто 450, и на 28 Іулія сего лѣ-та Ѳеодосій, като бѣ излѣзлъ на ловъ около Ца-риградъ, паднѫ отъ конь-тъ, счупи си гръбнакъ-тъ, и умре на возрасть пятдесять годишенъ, ца-

ровавъ цѣлы четыридесять и двѣ години, но безъ никоіѫ славѫ и безъ никое отличеніе, какъ-то уже видѣхмы и разумѣхмы. Той чадо друго не остави, освень Еvдоксіѭ сопругѫ Валентініановѫ. Но Валентініанъ едва можаше да носи на гърбътъ си тяжесть-тѫ на Западно-то царство, а освень това и не бѣше законно у Римляны-ты да наслѣдоватъ жены-ты на царство-то. Отъ това ползуяся Хрvсафій, много силенъ тогава на царскыя-тъ Дворъ, готвяшеся да положи на престолътъ нѣкого отъ твари-ты си, за да царува той вещественно подъ негово-то имя. Но Θеодосіева сестра Пулхерія Аvгуста превари лукаваго того скопца, зе въ рѫцѣ-ты си правленіе-то на царство-то, и за да ся избави отъ Хрvсафія, предаде го за лошевины-ты и законопреступленія-та му на сѫдъ; а като бы осѫденъ на смьрть, вмѣсто да му наложи сама по закону наказаніе-то, предаде го нѣкоему Іордану, кому-то онъ преди девять години навѣтомъ убилъ баща му, Іоанна Вандала храбра военачалника, и кой-то сега за отмьщеніе го зе и мучителскы погуби. А за да ся оздрави на престолъ-тъ царскый, совсѣмъ що бѣ ся обрекла да дьржи дѣвство презъ сичкыя-тъ си животъ, избра си за мѫжъ нѣкоего трибуна войнскаго Маркіана, кой-то бѣше тога-зи на пятдесять и осмь години человѣкъ, и кой-то бывшій мѫжъ храбръ, добродѣтеленъ и искусенъ, сподоби ся така да ся ожени за добродѣтелнѫ-тѫ Аvгуста бывшѭѭ на пятдесять и четыри години мо-

за наслѣдіе-то му, и по-голѣмый-тъ (Клодьбаудъ?) испжденъ прибѣгнжлъ за помощь при Атила, а по-младый-тъ (Меровей?) завладѣвъ насилно престолъ-тъ бащинъ си, за да си оздрави іоще подобрѣ работж-тж, отишьлъ за помощь при Римскаго патрікія и военачалника Аетія (1) кой-то не само го пріялъ добрѣ, но го прозвалъ и свое чадо, далъ му и много даровы заедно съ царя Валентініана, и го испратилъ съ обѣщаніемъ пріятелства и помощи; А противу Висиготөы-ты, (установлены какъ-то знаемъ въ полуденнж-тж Галліж,) защо-то Генсерихъ кралъ Вандалскый у Афрікж, като първо оженилъ сына си Хунерика за дьщеріж-тж Висиготөскаго краля Өеодорика сына Аларікова, а послѣ за едно усомнѣніе че щяла ужь да го утрови отрѣзлъ ѝ носъ-тъ и іж проводилъ на баща ѝ, боящися отъ гнѣвъ-тъ и отмьщеніе-то Өеодоріково, проводилъ много даровы на Атила, и го канилъ да пойде отъ горѣ противу Висиготөы-ты, за да не бы могли да ся соединятъ и да си помагатъ съ Римляны-ты, кога-то онъ щялъ да пойде отъ долу на Італіж противу Римляны-ты. Така убо Атилъ отъ вредъ побуждаемъ, гледаше кой-часъ да излѣзе на войнж и по тыя страны, за да ся прослави іоще по-много като покори на себе и западны-ты страны, какъ-то бѣ покорилъ и восточны-ты (2).

51 Между това онъ не преставаше да иска и отъ восточны-ты Римляны опредѣленж-тж и обѣщанж-тж му дань, и да гы плаши съ войнж,

ако бы да іѫ не дадѫтъ. Маркіанъ же, ако и да бѣше храбръ и небоязливъ, и да бѣ му ся отговорилъ достолѣпно какъ-то выше казахмы, обаче за да превари войнѫ-тѫ, коя-то е всякога лошево нѣщо, рѣшися да му проводи посланницы, за дано бы можилъ чрезъ нихъ да го укроти, и да управи мирно распрѭ-тѫ що ся помежду имъ подигнѫ. Избра убо за това дѣло военачалника Аполлоніа, брата Руфова кому-то Зинонъ, неговъ пріятель, бѣ далъ за женѫ Сатурниновѫ дъщерѭ (1), и го проводи съ много даровы посланникъ до Атила. Аполлоній преминѫ Дунавъ-тъ, и отиде въ Уннско на градъ-тъ гдѣ-то Атилъ ся намѣряше. Но онъ не рачи дя го пріемне, нито да го види, защо-то бѣ разгнѣвенъ че не донеслъ съ себѣ и опредѣленѫ-тѫ дань, коя-то, думаше, бѣ му ся обѣщала отъ много по-добръ и по-достоинъ царь, и защо-то искаше да покаже така пренебреженіе и уничиженіе къ Маркіану. Колко-то за даровы-ты, кои-то Аполлоній бѣ донеслъ за него отъ Маркіановѫ странѫ, онъ му прати извѣстіе да му гы проводи. Аполлоній обаче, за да бы можилъ съ тѣхнѫ причинѫ да излѣзе предъ него, не рачи да гы проводи, и отвѣща че, ако го пріемне, самъ ще да му гы принесе. Разгнѣвися на това Атилъ и заповѣда да му кажѫтъ че, ако му не проводи даровы-ты, съ смърть ще да го накаже. Аполлоній же, вмѣсто да ся уплаши отъ това угроженіе, показася сърдьченъ и дерзостенъ чоловѣкъ, и отговори че *Атилъ не трѣба да иска тыя вещи,*

кой-то може или въ даръ или въ плѣнъ самъ да гы зьмне; а съ това онъ искаше да каже че *даръ* ще му ся дадѫтъ, ако го пріемне за посланникъ, а *плѣнъ* самъ може безъ исканіе да гы зьмне, ако бы да го убіе. Атилъ намѣри разуменъ той-зи отвѣтъ, и не му иска веке даровы-ты, но пакъ го не пріѧ, и тъй Аполлоній ся завьрнѫ празенъ въ Цариградъ (2).

52 Отъ другѫ странѫ, ако и да бѣ ся рѣшилъ да стори войнѫ срѣщо Западно-то царство, обаче за да испыта іоще веднъжъ да ли не бы можилъ да си свьрши мирно съсъ него распрѣѫтѫ, проводи пакъ на Італіѭ посланницы да кажѫтъ Валентініану, че иска непремѣнно Опоріѭ защо-то му была обручница, а за увѣреніе на това проваждалъ съ тѣхъ да му покажѫтъ и прьстень-тъ, кого-то сама тія му бѣ отъ давна проводила, и че съ неѭ наедно трѣба да му даде и половинѫ-тѫ часть отъ царство-то си, коя-то й ся като на сестрѫ531 неговѫ отъ баща имъ падало, а онъ й отъ ненаситность отнелъ. Валентініанъ и сега пакъ ся не склони на прошеніе-то му, и даде истыя-тъ отвѣтъ, кого-то и по-преди. Но слѣдъ малко като чу че Атилъ хванѫлъ веке наистинѫ да ся готви за войнѫ, и че за това събиралъ сичкы-ты си войскы, кои-то были твьрдѣ много (1), уплашися, и ся рѣши да проводи и той до него посланницы за дано бы можилъ да го убѣди да ся остави отъ едно такова прошеніе, и да го укроти и умири. Избра убо и проводи едного отъ

мінистры-ты си именемъ Кассіодора, кой-то бѣше много пріятель на Аетія, ведно съ сына Аетіева именемъ Карпілійона. Тія двояца посланницы быхѫ добрѣ пріяти отъ Атила, кой-то умилився отъ моленія-та и представленія-та имъ, склонися найсетнѣ да ся примири съ Валентініана, и гы испрати благодарны (2).

53 Слѣдъ това Атилъ ся промѣни совсѣмъ языкъ-тъ къмъ Валентініана, и хванѫ да му показва голѣмѫ любовь и пріятелство. Той казваше че Валентініанъ немалъ отъ него по-вѣренъ пріятель, ни по-привержен слугѫ; че десница-та, войскы-ты и сичка-та му сила были готови да служатъ на Римляны-ты, и че само чакалъ время благопріятно за да му покаже вещественно сичко-то си къмъ него усердіе. Но все това было прелесть и обмана. Атилъ, кой-то, споредъ Іорнанда, былъ много хитръ, и преди да ся біе оружіемъ обычалъ да ся біе искуствомъ, искаше да залъже Валентініана съ единѫ видимость мира, и да го пресни до гдѣ-то си събере войскы-ты и ся добрѣ приготви, съ намереніемъ да нападне послѣ нечаянно, и разбіе изведнъжъ и Римляны и Висиготы. Но за да не бы ся подозрѣли и едни-ти и други-ти отъ военны-ты му пріуготовленія, писа Валентініану че има споръ само съсъ Висиготоы-ты, и му ся моли да ся не мѣси на тоя споръ. «Висиготои-ти, каже, бѣхѫ наши подданници, и сѫ побѣгнѫли отъ наше-то владѣніе; но мы не смы си оставили правдины-ты кои-то връху имъ

имахмы. А освѣнь това тіи сѫ бѣдственни и за Римско-то царство, защо, като сѫ напълнили востокъ и западъ съ грабителства-та си, населивше-ся въ области-ты кои-то Римляне-ти отъ своіѫ щедрость имъ сѫ подарили, не си държѫтъ длъжнѫ-тѫ къмъ нихъ вѣрность, но имъ ся приносятъ като врагове въ непрестаннѫ войнѫ. За това азъ искамъ да гы накажѫ и за васъ и за насъ.» Валентініану обаче това не му ся видѣ угодно, и отписа Уннскому царю трудящися да му расправи «че Римляне-ти немахѫ никоіѫ причинѫ да ся плачатъ отъ Висиготеы-ты, защо немахѫ съ тѣхъ никоіѫ враждѫ, а и да имахѫ, той самъ бѣ доволенъ да гы накаже; че напротивъ они живѣяхѫ въ Галліѭ подъ Римско-то покровителство, и ако бы да гы удари Атилъ, то ще каже че ще удари Римско-то царство; че най-послѣ онъ не бы можилъ да пойде на нихъ безъ да мине презъ Римскѫ-тѫ землѭ, и безъ да превърти совсѣмъ онова царство, кому-то ся казваше служитель.» Атилъ никакъ не послуша тыя отвѣты и извиненія, и проповѣда че ще да тръгне незабавно. — Отъ другѫ странѫ онъ пращаше извѣстіе до Θеодориха да ся не грыже нищо че ще да стори воеваніе на Галліѭ, защо намѣреніе-то му е да му дойде на помощь противу Римляны-ты, за да сокруши иго-то имъ кое-то тежи на вратъ-тъ му, и да го направи истиненъ и независимъ краль.„ Помысли, каже, колко си пострадалъ да ся біешь съсъ тыя Римляны! тіи сѫ народъ мучителскый,

а ты да имашь союзничество съсъ такъвъ-зи народъ, ще каже да му бждешь истиненъ робъ. Соединися убо съ мене, и тога достойно ще ся наречемъ избавители міра.» Тія претворни пріятелски увѣренія дойдохж Готѳскому кралю точно кога-то му бѣ дойшло и отъ Валентініана писмо кое-то казваше така: О мжжьственнѣйшій между варвары-ты! на твоіж-тж изряднж мждрость подобава да ся соединишь съ насъ противу того мучителя на Вселеннж-тж, кой-то иска да понуди Сичкыя-тъ Свѣтъ да му ся покори, и кой-то никакъ не ся грыже да търси праведны причины за да стори войнж, но почита за законно все що му ся види угодно. Той мѣри предпріятія-та си съ дължинж-тж на ржкж-тж си, и удовлетворява гордость-тж си съ безстидны ударенія. Безъ да почита никакъ правдинж-тж, повождася като врагъ на все що сжществува . . . . Ты си силенъ оружіемъ; послушай негодованіе-то си, соединися съ насъ, и пріиди на помощь царству нашему, отъ кое-то ты държишь еднж часть.» Като прочете тыя писма едно на друго противны, Ѳеодорихъ ся смути чрезвычайно, и извыка: О Римляне! испълнихж ся желанія-та вы! направихте Атила да бжде и намъ непріятель!» Послѣ даде на Валентініановы-ты послапицы неопредѣлено слово за помощь, но намысли да остави Римляны-ты да ся утъкмятъ сами съ Атила, и да чака на мѣсто-то си Унны-ты, ако щжтъ, да го ударятъ.— Между това Атилъ си готвяше скоро войскы-ты, и не

говоряше сѣкога, освень за Висиготѳы-ты; както ся видяше, намѣреніе-то му бѣше да нападне пьрво на Галлія, коія-то да покори, а послѣ да влѣзе и въ Італія, гдѣ-то мысляше че му бѣ лесно да събори Римскыя-тъ царскы престолъ. Того ради и самъ Аетій, подозрѣвающися че пріятелски-ти му къмъ Римляны-ты увѣренія крыяхж нѣкоія прелесть, не смѣя да остави Італія (1).

54 Най-сетнѣ Атилъ тръгнж, (вѣроятно по Іаннуаріа л. 451, понеже дойде на Рина въ началѣ Марта,) съ еднж многочисленнж войскж, коя-то нѣкои казватъ че была до 500,000, а нѣкои до 700,000 души, събраны отъ сичкы-ты варварскы народы, т. е. Унны, Неvры, Беллоноты, Гелоны, Бастарны, Турцилинги, Ругы, Бургунды, Ерулы, Гепиды, Остроготѳы, а на пжть ся сбрахж съ нихъ и Куады, Маркомани, Ѳурінгіани, и Суеви. Тіи народи си имахж всяки свои-ты князи и Кральовы, кои-то вси обаче ся покорявахж на Атила и треперяхж подъ негово-то верховно владѣніе. Що-то имъ онъ повелѣваше, тіи требваше тутак-си да го испълнятъ. Стигаше онъ да имъ кимне съ главж-тж си, или да имъ мигне съ око-то си, и той-часъ тіи притичахж да попытатъ какво иска. Между толкова князи Атилъ отличаваше двоицж, кои-то и всегда выкаше на совѣтъ. Единый-тъ, Ардарикъ князь Гепидскый, бѣше при него на голѣмж почесть, защо бѣше много вѣренъ и мудръ; а другый-тъ, Валамиръ краль Остроготѳскый, бѣше такожде на почесть, защо

а ты да имашь союзничество съсъ такъвъ-зи народъ, ще каже да му бѫдешь истиненъ робъ. Соединися убо съ мене, и тога достойно ще ся наречемъ избавители міра.» Тія претворни пріятелски увѣренія дойдохѫ Готѳскому кралю точно кога-то му бѣ дошло и отъ Валентініана писмо кое-то казваше така: О мѫжьственнѣйшій между варвары-ты! на твоѭ-тѫ изряднѫ мѫдрость подобава да ся соединишь съ насъ противу того мучителя на Вселеннѫ-тѫ, кой-то иска да попуди Сичкыя-тъ Свѣтъ да му ся покори, и кой-то никакъ не ся грыже да търси праведны причины за да стори войнѫ, но почита за законно все що му ся види угодно. Той мѣри предпріятія-та си съ дължинѫ-тѫ на рѫкѫ-тѫ си, и удовлетворява гордость-тѫ си съ безстидны ударенія. Безъ да почита никакъ правдинѫ-тѫ, повождася като врагъ на все що сѫществува . . . . Ты си силенъ оружіемъ; послушай негодованіе-то си, соединися съ насъ, и пріиди на помощь царству нашему, отъ кое-то ты държишь еднѫ часть.» Като прочете тыя писма едно на друго противны, Ѳеодорихъ ся смути чрезвычайно, и извыка: О Римляне! испълнихѫ ся желанія-та вы! направихте Атила да бѫде и намъ непріятель!» Послѣ даде на Валентіниановы-ты посланницы неопредѣлено слово за помощь, но намысли да остави Римляны-ты да ся утъкмятъ сами съ Атила, и да чака на мѣсто-то си Унны-ты, ако щѫтъ, да го ударятъ.— Между това Атилъ си готвяше скоро войскы-ты, и не

то першло по левыя-тъ Дунавскы брегъ, и пребирало по пятъ колко-то Куады и Маркоманы бѣхѫ остали въ Западны-ты Карпатскы планины, и Суевы въ Черня-тѫ горѫ; а и два-тя тія тѣла ся соединили пакъ на Дунавскы-ты изворы, и ся запрѣли близо при пространнѫ-тѫ Херцинійскѫ горѫ, отъ дрьвія-та на коіѫ-то можахѫ да си направятъ и преготвятъ все що имъ бѣше потребно за да ся пренесѫтъ презъ Ринѫ въ Галліѭ. Франци-ти кои-то обитавахѫ отъ сямъ Рина, покрай рѣкѫ-тѫ Никеръ (3), испѫдихѫ вѣроятно, или убихѫ младыя-тъ си оный краль, кого-то имъ бѣхѫ поставили Римляне-ти, и пріявше Атила, кой-то имъ идаше сега съ едно толкова страшно предстателство, покорихѫ му ся совершено, и ся соединихѫ съ войскы-ты му. Ѳурінгійски-ти племена, и отъ-сямъ-Ринскы-ты Бургунди сторихѫ такожде. Но отвъдь-Ринскы-ти Бургунди съ своего краля Гондикарія поискахѫ да ся упрѫтъ на Унны-ты, и да гы не пущатъ да минѫтъ Рина; но тая смѣлость не имъ ползова нищо, но быхѫ поразени, разбити и посѣчени. Унни-ти минѫхѫ Рина, вѣроятно презъ много мѣста, и влѣзохѫ въ Галліѭ. Атилъ, съгласно съ планъ-тъ, кой-то си бѣше начерталъ, извади проповѣдь по сичкѫ Галліѭ, че иде като пріятель на Римляны-ты, и само за да накаже Висиготы-ты защо были негови подданници побѣгнѫли, и Римляновъ неприятели; че за това Галли-ти като Римски подданници, требваше добрѣ да го пріемнѫтъ като своего спасителя

и като едного отъ Римскы-ты военачалницы. Нѣкои-си градове го послушахѫ и му ся предадохѫ, а нѣкои-си му ся упрѣхѫ, но быхѫ силою превзяти и разорени отъ Унны-ты. Така градове-ти Аугуста-Рауріка, Віндонісса, и Аргентоварія, быхѫ совсѣмъ съборени и развалени, а отъ развалины-ты имъ ся породихѫ по-сетнѣ Балъ, Віндишъ, и Колмаръ, кои-то ся направихѫ близо при нихъ. Страсбургъ (Argentoratum), Спиръ (Nemotes), Ворисъ (Vangionis), и Майансъ (Mogontiacum), паднахѫ еднакво единъ слѣдъ другы въ рѫцѣ-ты на Унны-ты. Тонгръ (Tungri), Аррасъ (Atrebates), и Вермандійскый-тъ главный градъ (Augusta Veromandiorum), имахѫ истѫ-тѫ участь. Тревъ (Augusta Treviorum), ветха-та Галлійска столица, бы еднакво разорена. Атилъ като остави Тревъ дойде та осади Метзъ (Metae или Divodurum), градъ много укрѣпенъ, кой-то държеше главны-ты Галлійскы пѫтища. По като го би нѣколко дни съ неусовершены-ты си градобитны махины, и видѣ че не ще може да му стори нищо, защо стѣны-ты му бѣхѫ много ягкы, остави го, и отиде да разори крѣпость-тѫ Скарпонѫ лежащѫіѫ четыренадесять міля далечь отъ Метзъ, а отъ тамо проводи та завладѣ и изгори Тулъ (Tullum) и Діеусъ (Decem pagi). Между това чу че Метзскы-ты стѣны, кои-то ся бѣхѫ поколебали отъ махины-ты, напрасно ся съборили на едно мѣсто. Той-часъ ся качи на конь, и дойде съ войскѫ-тѫ си нощіѭ на Метзъ, въ сѫбботѫ срѣщо недѣліѭ 8 Апріллія,

въ кой-то день бѣше тогази Въскресеніе, влѣзе въ градъ-тъ кога-то жители-ти съ Архіерея-тъ и священницы-ты си бѣхѫ ся събрали въ церквѫ, улови живъ Архіерея-тъ, изби сичкы-ты священницы, а жители-ти погинѫхѫ или отъ сечь или отъ огнь, защо запали и изгори градъ-тъ, безъ да остане друго нищо, освень еднѫ церквѫ Святаго первомученика и архідіакона Стефана. Отъ тамъ Атилъ отиде въ Реймсъ (Reims, Remi, или Durocortorum), великѫ и славнѫ столицѫ на Ремы-ты, коіѭ-то намѣри почти пустѫ, защо жители-ти й ся бѣхѫ разбѣгали, освень епіскопъ-тъ Нікасія, кой-то съ малцинѫ ся бѣше затворилъ въ градъ-тъ, и чакаше да стане воля-та Божія. Унни-ти сокрушивше двери-ты, влѣзохѫ въ тоя градъ, убихѫ епіскопъ-тъ, сестрѫ му Евтропіѭ, коя-то бѣше много красна, и другы кои-то бѣхѫ дошли на срѣщѫ имъ. Того епіскопа Нікасія уважихѫ послѣ и прославихѫ жители-ти като мученика, въздигнѫхѫ му памятникъ, и Французи-ти го празднуватъ и до днесъ въ церквы-ты си подъ именемъ Святаго Нікасія. Но то е напраздно, защо Атилъ не гоняше вѣрѫ-тѫ на жители-ты, и ако убиваше нѣкога и архіереи или священницы отъ непріятели-ты си, това го правяше, защо-то тѣхъ по-вече-то намѣряше главатари на жители-ты кои-то му ся во бранѣхъ противяхѫ. Отъ другѫ странѫ, Атилъ имаше въ войскы-ты си, какъ-то видѣхмы, различны народы съсъ различны нравы, и нѣкои отъ нихъ можахѫ да иматъ и особно от-

мьстителны и пристрастны чувства или къмъ Галлы-ты или къмъ Францы-ты, кои-то владѣяхѫ тога-зи въ сѣвернѫ-тѫ Галліѭ. Така Турінгійци-ти, на примѣръ, кои-то дойдохѫ въ землѭ-тѫ на Салійскы-ты Францы, слѣдъ побѣгваніе-то на краля имъ Шилперика и на войскѫ-тѫ имъ, сторихѫ на останѫли-ты имъ жены, дѣца, и старцы злины и пакости неуслышаны. Было какъ было, Атиловы-ты войскы, на толкова части раздѣлены, тичахѫ на вредъ по сѣвернѫ-тѫ Галліѭ отъ горѫ-тѫ Юра даже до Океана, и носяхѫ мечь и огнь гдѣ-то срѣщахѫ противницы. Въ едно отъ тыя тѣхны теченія реченый-тъ Франскый Краль Шилперикъ, сынъ Мервига или Меровея, младъ на шестьнадесять годины, като бѣгаше съ майкѫ си, уловися съ неѭ наедно отъ нѣколико Уннскы конницы, но като го закарвахѫ на робство, избавися отъ едного благороднаго и храбраго Френеца именемъ Віомада. Атилъ гледаше съ нерадо сьрдце продълженіе-то на тыя опустошенія и грабежи, кои-то му распръснувахѫ войскы-ты и му губяхѫ многоцѣнно-то время, кое-то му бѣше потребно за испълненіе-то на войнскыя-тъ му планъ; но гы търпяше по нуждѫ за да му ся хранятъ войскы-ты, или за да пріиматъ дерзость. Между това сичка Галлія, а наипаче Белгійскы-ты областы, бѣхѫ ся много устрашили. Сѣкы бѣгаше, или ся каняше да бѣга предъ тѫ-зи Уннскѫ буріѭ; Сѣкы бързаше да си скрые хранѫ-тѫ, злато-то, и движимы-ты вещи, а гладъ на сѣкъдѣ послѣдуваше.

Селачи-ти тичахѫ да ся затворятъ въ градовы-ты, безъ да намѣрятъ и тамъ по-много безопасность. Жители-ти на поле-то бѣгахѫ по горы-ты; лѣси-ти ся напълнихѫ съ селачи, кои-то гледахѫ кой да преварн по-напредь да ся пѫхне въ нѣкоіѫ градскѫ дупкѫ; приморски или прирѣчни-ти жители стояхѫ готови съ судна-та си да ся преселятъ съ челяди-ты и съ имѣнія-та си тамъ гдѣ-то имъ ся виждаше по-малко страшно. Така и жители-ти на Лутеціѭ (Парисъ) преустрашени готвяхѫ ся и тіи да ся разбѣгатъ, и щяхѫ наистинѫ да си оставятъ градъ-тъ, ако не бѣше гы въспрѣла една дѣвица калугерка именемъ Геновефа, коіѫ-то и до днесь іѫ почитатъ за святкыніѭ Французи-ти подъ именемъ *Свята Геневіева*, увѣряваюши гы положително и пророчествующи во имя Божіе че Унни-ти нема да дойдѫтъ на Лутеціѭ, ако бы Лутеціане-ти да ся покаіѫтъ отъ грѣховы-ты си; и така ся случи: Атилъ минѫ рѣкѫ Сейнѫ (Сѣкуанѫ) на друго мѣсто, и отиде та осади града Орлеана (1).

56 Намѣреніе-то на Унскыя-тъ царь не бѣше да предаде Галліѭ на единъ общъ огнь. Той обичаше да напада нечаянно на враговы-ты си, и думаше често че удареніе-то принадлежи на кой-то е по-юнакъ. Освень това, напрасни-ти и бързи-ти воеванія бѣхѫ естественни на неговы-ты войскы. Планъ-тъ му, кого-то бѣ начерталъ и рѣшилъ іоще отъ първыя-тъ день, бѣше да върви право на полуденнѫ-тѫ Галліѭ, за да извлече

мьстителны и пристрастны чувства или къмъ Галлы-ты или къмъ Францы-ты, кои-то владѣяхѫ тога-зи въ сѣвернѫ-тѫ Галлiѭ. Така Турiнгiйци-ти, на примѣръ, кои-то дойдохѫ въ землiѭ-тѫ на Салiйскы-ты Францы, слѣдъ побѣгванiе-то на краля имъ Шилперика и на войскѫ-тѫ имъ, сторихѫ на останѫли-ты имъ жены, дѣца, и старцы злины и пакости неуслышаны. Было какъ было, Атиловы-ты войскы, на толкова части раздѣлены, тичахѫ на вредъ по сѣвернѫ-тѫ Галлiѭ отъ горѫ-тѫ Юра даже до Океана, и носяхѫ мечь и огнь гдѣ-то срѣщахѫ противницы. Въ едно отъ тыя тѣхны теченiя реченый-тъ Франскый Краль Шилперикъ, сынъ Мервига или Меровея, младъ на шестьнадесять годины, като бѣгаше съ майкѫ си, уловися съ неѭ наедно отъ нѣколико Уннскы конницы, но като го закарвахѫ на робство, избавися отъ едного благороднаго и храбраго Френеца именемъ Вiомада. Атилъ гледаше съ нерадо сьрдце продълженiе-то на тыя опустошенiя и грабежи, кои-то му распрѫснувахѫ войскы-ты и му губяхѫ многоцѣнно-то время, кое-то му бѣше потребно за испълненiе-то на войнскыя-тъ му планъ; но гы търпяше по нуждѫ за да му ся хранятъ войскы-ты, или за да прiиматъ дерзость. Между това сичка Галлiя, а наипаче Белгiйскы-ты областы, бѣхѫ ся много устрашили. Сѣкы бѣгаше, или ся каняше да бѣга предъ тѫ-зи Уннскѫ бурiѭ; Сѣкы бързаше да си скрые хранѫ-тѫ, злато-то, и движимы-ты вещи, а гладъ на сѣкѫдѣ послѣдуваше.

ты угроженія, или закупилъ отъ обѣщанія-та му, защо Атилъ имаше вътредъ человѣцы, кои-то работяхж за него или като проводени или като согледници (чашити). Освень това, Галлійски-ти Алане, бывше по-преди Униски подданници, бояхж ся да ся откажжтъ отъ нихъ, като гледахж че тіи идяхж уже и силны-ты Висиготеы да търсятъ като свои побѣгнжлы робы. Тыя мысли направихж Аланскыя-тъ той-зи краль да ся согласи за да предаде Орлеанъ на Атиловы-ты войскы. Унскый-тъ убо царь имаше благословны причины за да бърза да пойде на Орлеанъ. За това свыка и прибра крыла-та на войскы-ты си, и гы насочи сичкы-ты къмъ това управленіе, за кое-то и отъ Реймсъ на татакъ сички-ти грабежи престанахж. Така Унни-ти минжхж презъ Шалонъ-на-Марнъ, Троіж, и Сенсъ (Sens), безъ да докачатъ никого и нищо въ тыя градовы. А колко и да бързаше Атилъ, войска-та му, като влачаше подиріж си и толкова кола, не можаше да мине 336 миля що има отъ Метзъ до Орлеанъ за по-малко отъ двадесять дни. Така тръгнжвъ на 9 или 10 Апрілліа отъ Метзъ, дойде на Орлеанъ въ начало на Маіа.

57 До тога-зи ни Римляне ни Висиготеи не бѣхж ся ни поклатили отъ мѣста-та си за противу Унны-ты, и това бѣше плодъ на Атиловж-тж політікж, кой-то лъжаше първы-ты и вторы-ты че намѣреніе-то му было само противу другы-ты, а въ исто-то время имъ даваше и доволно подозрѣніе и страхъ че може бы да пойде противу нихъ,

като да сѣдятъ да пазятъ сами себе. Особливо Валентініанъ, до гдѣ го бѣше страхъ че Атилъ, като отхождаше на западъ и казваше че войната му е съ Висиготѳы-ты, негли правяше това отъ лукавство за да бы нечаянно нападнѫлъ на Италіѭ, държаше разумно отъ самъ Алпы-ты и Римскы-ты легеоны, и военачалника Аетія, кой-то самъ чиняше еднѫ войскѫ. Послѣ като чу че Унни-ти минѫли Рина, онъ пакъ видѣ за разумно да удържи при себе по-много-то отъ войскы-ты си, и испрати само Аетія съ малко войскѫ на Галлійскы-ты области, мислящи че задъ Алпы-ты онъ щеше да намѣри доволно войскы, наипаче между союзницы-ты свои Висиготѳы. Но кога-то Аетій минѫ въ Галліѭ, и дойде до града Арли (Arly), уплашися видѣвъ отъ близо лошево-то состояніе на оныя мѣста: Бургунды-ты сирѣчь побѣждены и покорены, Аланы-ты почти явны предатели, и Висиготѳы-ты рѣшены да си сѣдятъ въ ополченіята. Аетій, кой-то най-много ся надѣяше на тыя послѣдны-ты, мѫчися всякымъ образомъ да предума краль-тъ имъ Ѳеодориха да ся соедини съ него противу Унны-ты; но никоя причина, никое угроженіе, никоя молба не можихѫ да му умегчатъ утвърдѣлыя-тъ духъ. Напусто Аетій му расправяше че това негово поведеніе, какво бы да было слѣдствіе-то на войнѫ-тѫ, щеше пакъ врьху му и врьхъ народъ-тъ му да падне: «Ако ся навыіѫтъ Римляне-ти, казваше му, Атилъ побѣдитель ще дойде іоще по-силенъ противу васъ, и віи,

оставени отъ прочіѭ-тѫ Галліѭ, не ще можете да му стоите на срѣщѫ; ако ли Римляне-ти на-вытъ съ помощь-тѫ на другы-ты свои союзни-цы, то честь-та на побѣдѫ-тѫ ще да бѫде тѣх-на, а отдѣленіе-то на Висиготѳы-ты не ще ся по-чете за разумность, но за страхливость.» На тыя толкова убѣдителны словеса Ѳеодорихъ не отгова-ряше друго, освень онова що бѣ отговорилъ и на Валентініановы-ты посланницы (1), сирѣчь: «Рим-ляне-ти сами волею привлекохѫ на себе и на насъ зло-то що ны угрожава; нека ся убо изба-вятъ пакъ сами какъ-то могѫтъ.» Обаче само-то Аетіево присѫтствіе бѣ привело въ Галліѭ на-деждѫ и дерзновеніе, и вси, Галли благородни и селачи, Франци, Рипуари и Саліани, Арморікани, Бургунди, Саксони, Алани, Лети, Суеви, Сарма-ти, и Тайфали, стекохѫся при него отъ сѣкадѣ, и му дадохѫ съ военнѫ-тѫ си ревность доволно душѫ и сьрдце.

58 Но отсѫтствіе-то на Висиготѳы-ты при-чиняваше му пакъ голѣмѫ печаль и грыжѫ, за то-ва деніѭ и нощіѭ мысляше какъ до гы предума и привлече. Най-сетнѣ намысли да прати до Ѳео-дориха единъ человѣкъ, кой-то ся надѣяше че не-премѣнно ще свърши работѫ, и тъй станѫ. Той человѣкъ бѣше Мецилій Авитъ (Mecilius Avitus), Римлянинъ благороденъ и сенаторъ, изъ града Ар-верніѭ (Auvergne) въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ, кой-то, много богатъ, бѣше и много ученъ, и Ѳеодорихъ особливо го толкова на почесть имаше,

що, колчемъ му дохождаше на Дворъ-тъ, немаше гдѣ да го турне. Совѣтувашеся отъ него за много работы, и особно за въспитаніе-то и изученіе-то на сыновы-ты си, кои-то бѣхѫ шесть. На тойзи мѫжъ убо погледнѫ Аетій, и той-часъ станѫ та отиде на домъ-тъ му, и като влѣзе, «Здравствуй, му рече, о Авите. Азъ идѫ днесь да ти ся молѭ нѣщо, но то не е за тебе нѣкоя голѣма слава. Тіе-зи варвари Висиготеи, що сѣдятъ тука близо, не видятъ освень съ твои-ты очи, и не слушатъ освень съ твои-ты уши. Ты ако имъ речешь да излѣзѫтъ, излазятъ. Направи гы убо да излѣзѫтъ. Какъ-то другочь ты гы бѣше накаралъ да сторятъ миръ (1), тъй и сега гы накарай да сторятъ войнѫ.» Тая тънка и ласкателна похвала угоди изрядно на Авита, и одолженъ отъ другѫ странѫ отъ почесть-тѫ що му тъй струваше предъ очи-ты на сичкы-ты единъ толкова голѣмъ мѫжъ, какъвъ-то бѣше Аетій, отиде при Ѳеодориха, представи му колко вредителна можаше и за него да стане недѣятелность-та му, рече какъ Атилъ гледаше да раздѣли Римляны-ты отъ Висиготеы-ты, само за да гы порази по-лесно и двоицѫ-тѫ, и за доказателство показа му писмо-то що бѣ онъ писалъ на Валентініана (2). Послѣ, «виждь, му рече, сега колко увѣреніе трѣба да имашь въ Атиловы-ты думы; явно е че ще загинешь, ако речешь да повѣрвашь единъ толкова вѣроломенъ и лютъ варваринъ като него. Що могѫтъ Готеити да ся надѣѭтъ отъ Унны-ты, кога-то тіи цър-

во сѫ были жертва на тѣхнѫ-тѫ свирѣпость? Дивый-тъ той народъ не ся ли е първо показалъ на Еѵропа съ Готѳскѫ-тѫ кръвь облеянъ? Недѣй ся убо лъга, о княже; ты си естественный врагъ на Унны-ты, защо толкова зло що вы сѫ они сторили, никота не имъ прощава да вы оставятъ мирны. Тіи като сѫ испѫдили бащы-ты вы отъ Дунавскы-ты бреговы, сега идѫтъ да вы гонятъ даже до въ Галліѭ, защо ищѫтъ совершено да истребятъ народъ-тъ вы.» Убѣдився отъ тыя думы храбрый Ѳеодорихъ, и разумѣвъ че Атилъ го лъжаше, отговори Авиту «че побѣды-ты на того-ва кръвожаднаго завоевателя не му давахѫ страхъ, и че ако той ся гордѣе че побѣдилъ толкова горды народы, знаѭтъ и Готѳи-ти да ся біѭтъ съ гордихъ.» Така Авитъ улучи совершено и той-зи пѫть въ посланіе-то си, и Ѳеодорихъ, събравъ незабавно еднѫ многочисленнѫ войскѫ, отиде на Арлѫ при Аетія та ся соедини съ Римляны-ты, водя съ себе и двоицѫ отъ сыновы-ты си, Ѳорисмунда и Ѳеодорика. Много ся зарадвахѫ тіи като гы видѣхѫ, и Аетій, имѣя уже почти равночисленны съ Атиловы-ты войскы, немаше веке сомнѣніе че ще да навые (3).

59 Между това Орлеанскый епіскопъ Аніанъ, кого то Французи-ти почитатъ и до днесь като святецъ, подъ имя Святый Аніанъ (Saint Agnan), като чу че Унни-ти идѫтъ, и усѣти че Аланскый-тъ воевода Сангибанъ, кого-то бѣхѫ поставили Римляне-ти да пази тоя градъ, мысляше да

го предаде на Атила (1), не [illegible] себе си град-
ско-то владѣніе, затвори градски-ты двери безъ
да пусне Сангибана да влѣзе вътре съ Алани-ты,
поправи и укрѣпи градски-ты стѣны, снесе и кол-
ко-то храна можи да намѣри, и ся постара да ся
упре и да държи добрѣ противу Унни-ты, кои
бѣхѫ дошли да осадятъ Орлеанъ: защо по него
време архіерей-ти многажды [illegible] и войн-
ственно въ жалны-ты обстоятелства по тыя мѣста.
После отиде на Арлъ, видѣся съ Аецій, кому-то
извѣсти тыя нѣщи, и му ся помоли да дойде
скоро на помощь Орлеану, защо, каже, въ градь-
тъ нема много храна, и ако не пристигнете до
14 Іунія, вълкъ-тъ ще да ви погълне стадо-то.»
Аецій му ся обрече, и той ся завърнѫ пакъ скоро
на Орлеанъ. Слѣдъ малко дойде Атилъ и осади
градь-тъ съ войскы-ты си, удари го силно много
пати съ стѣнобитны-ты махины, кои-то бѣхѫ то-
гава въ употребленіе, но не можи да му створи
нищо, защо стѣны-ты бѣхѫ якы, и отъ вѫтре ся
бранихѫ добрѣ. Унни-ти хванѫхѫ тогава да
стрѣлятъ съ лѫкове-ты, кои-то никои други не
знаяхѫ като нихъ искусно да употреблявать, и
направихѫ да вали непрестанно градь отъ стрѣлы
кои-то причинихѫ на граждани-ты голѣмо зло. Тіи
веке не смѣяхѫ да ся подадѫтъ на крѣпостны-ты
зѫбци, защо ся той-часъ убивахѫ. Въ тыя печал-
ны обстоятелства епіскопъ-тъ, за да ободри гра-
ждани-ты кои-то уже хващахѫ да си загубватъ
дерзость-тѫ, сотвори верху стѣны-ты литаніи съ

церковны-ты мощи, и жители-ти вси кланяющеся моляхѫ съ сльзи Бога да имъ проводи помощь. Но помощь отъ нигдѣ не дохождаше, и граждане-ти уже отчаяни хванѫхѫ да гълчатъ противу епископъ-тъ че гы былъ излъгалъ какъ Римляне-ти щели да имъ дойдѫтъ на помощь. Аніанъ най-сетнѣ хванѫ и самъ да ся отчаева. Тога-зи удари единъ силенъ дъждъ, дѣто сѣкаше человѣкъ че бѣхѫ ся отворили небѣсни-ти хляби. Той дъждъ държе три дни, и презъ тыя дни Унни-ти по нуждѫ престанѫхѫ да біятъ градъ-тъ. Ползовавшеся отъ това обстоятелство, граждане-ти сотворихѫ совѣтъ, въ кой-то слѣдъ много размышленія рѣшихѫ да ся предадѫтъ, и пратихѫ къ Атилу епископъ-тъ да му каже съ каквы условія желаѭтъ да му отворятъ градскы-ты врата. Атилъ прія епископъ-тъ; но чтомъ чу да му говори за условія, разгнѣвився распѫди го, и го направи да си влѣзи растреперанъ. А наутре отъ сутрень-тѫ повелѣ да ударятъ іоще по-силно и по-стремително градъ-тъ, и така искъртихѫ двери-ти градскы, и ся устремихѫ вѫтре на купъ. Тогава жители-ти ся разбѣгахѫ да ся скрыятъ кои гдѣ-то можихѫ, а Унни-ти като завладѣхѫ градъ-тъ, понеже бѣхѫ ся раздражили за упорно-то му сопротивленіе, распръснѫхѫ ся изъ вътрѣ да го плѣнятъ, хванѫхѫ да ловятъ и да робятъ жители-ты, и да имъ грабятъ въ кѫщія-та все що намѣряхѫ, безъ да зьмнѫтъ никоіѫ мѣркѫ за осторожность отъ отвънъ. Напрасно, чу ся выкъ и

трясъкъ отъ другж-тж странж на градъ-тъ, отъ кого-то граждане-ти пріяхж дерзость, а Унни-ти ся убояхж. То бѣше Аетій и Өеодорихъ, кои-то идяхж на помощь съсъ свои-ты войскы. Атилъ, ако и да ся казваше непобѣдимъ, обаче тогава бѣ сторилъ еднж голѣмж погрѣшкж, дѣто не бѣше положилъ никоіж стражж за да пази, и да му каже съсъ время че иджтъ непріятели. Така Римляне и Висиготөи бѣхж станѫли отъ Арлж, минѫли презъ сичкж-тж полуденнж Галліж, и дошли на Орлеанъ, безъ да гы усѣтятъ никакъ Унни-ти. А тога-зи като гы видѣхж тъй нечаянно че дошли, втурнжхж ся да гы посрѣшнжтъ, кога-то они бѣхж уже минѫли мостъ-тъ и щяхж да влѣзжтъ въ градъ-тъ, и ся ударихж тамо съ нихъ на Лоарскы-ты брегове; но като бѣхж непреготвени за еднж таквъ нечаяннж и силнж борбж и безчинно управляеми, побѣдихжся и ся принудихж да ся повърнжтъ назадъ. Римляне-ти гы потирихж въ градъ-тъ, гдѣ-то гы пакъ ударихж силно въ улицы-ты, и помагаеми отъ жители-ты, кои-то бѣхж зели дерзновеніе и хвърляхж връху имъ камени изъ прозорцы-ты, смутихж и залисахж гы толкова, що Атилъ, видѣвъ че немаше какво да стори освенъ да ся дръпне на вънъ отъ градъ-тъ, даде заповѣдь на войскы-ты си да ся теглятъ. Но много Унни погинжхж въ това злощастно сраженіе, и іоще по-много ся уловихж роби. Това станж точно на 14 Іуніа, до кой-то день Аетій ся бѣше обѣщалъ епископу Аніану да дойде въ

помощь на Орлеанъ, и даде поводъ на тыя жители да празднуватъ за много время 14-тъ день Іуніа като едно Божіе чудо, кое-то гы избави отъ еднѫ явнѫ погибель. Атилъ же, видѣвъ че, спорядъ множество-то на Римскы-ты войскы, и спорядъ неугодность-тѫ на мѣсто-то кое-то като гористо никакъ не помагаше на конницѫ-тѫ му, бѣше му совсѣмъ безполезно да стори ново сраженіе съ нихъ, дигнѫ войскы-ты си презъ нощь-тѫ, и ся вьрнѫ назадь по Белгійскыя-тъ пѫть, презъ кого-то бѣше дошьлъ (1).

60 Аетій и Ѳеодорихъ тръгнѫхѫ и тіи подиріѭ му, безъ да му докачатъ обаче войскы-ты, защо мысляхѫ че бѣше по-добрѣ за нихъ да могѫтъ да го искаратъ безъ битвѫ изъ земліѭ-тѫ на Римско-то царство, нежели да сторятъ съ него сраженіе на кое-то слѣдствія-та можахѫ да имъ бѫдѫтъ вредителни. Атилъ, отъ своіѫ странѫ, не ся запираше нигдѣ, нито оставяше войскы-ты си да правятъ грабежи по пѫть-тъ, освень колко-то имъ бѣше потребно за ядене. Онъ бързаше да стигне на *Каталаунскы-ты* полета или *Мауріакскы-ты* равнины въ область-тѫ Кампаніѭ (Champagne), кои-то, дългы до пятьдесять левгы, и широки до тридесять и пять (1), опредѣляватся на сѣверъ и востокъ отъ единъ круговитъ редъ на высокы горы, Арденны-ты, Восгы-ты, и Юрѫ. Тыя горы не можахѫ да ся минѫтъ на къмъ Белгіѭ и долняго Рина, освень презъ бѣдственны-ты Арденскы тѣснины на сѣверовостокъ,

трясъкъ отъ другѫ-тѫ странѫ на градъ-тъ, отъ кого-то граждане-ти пріяхѫ дерзость, а Унни-ти ся убояхѫ. То бѣше Аетій и Ѳеодорихъ, кои-то идяхѫ на помощь съсъ свои-ты войскы. Атилъ, ако и да ся казваше непобѣдимъ, обаче тогава бѣ сторилъ еднѫ голѣмѫ погрѣшкѫ, дѣто не бѣше положилъ никоѭ стражѫ за да пази, и да му каже съсъ время че идѫтъ непріятели. Така Римляне и Висиготѳи бѣхѫ станѫли отъ Арлѫ, минѫли презъ сичкѫ-тѫ полуденнѫ Галліѭ, и дошли на Орлеанъ, безъ да гы усѣтятъ никакъ Унни-ти. А тога-зи като гы видѣхѫ тъй нечаянно че дошли, втурнѫхѫ ся да гы посрѣщнѫтъ, кога-то они бѣхѫ уже минѫли мостъ-тъ и щяхѫ да влѣзѫтъ въ градъ-тъ, и ся ударихѫ тамо съ нихъ на Лоарскы-ты бреговы; но като бѣхѫ непреготвени за еднѫ таквa нечаяннѫ и силнѫ борбѫ и безчинно управляеми, побѣдихѫся и ся принудихѫ да ся повърнѫтъ назадъ. Римляне-ти гы потирихѫ въ градъ-тъ, гдѣ-то гы пакъ ударихѫ силно въ улицы-ты, и помагаеми отъ жители-ты, кои-то бѣхѫ зели дерзновеніе и хвърляхѫ връху имъ камени изъ прозорцы-ты, смутихѫ и залисахѫ гы толкова, що Атилъ, видѣвъ че немаше какво да стори освенъ да ся дръпне на вънъ отъ градъ-тъ, даде заповѣдь на войскы-ты си да ся теглятъ. Но много Унни погинѫхѫ въ това злощастно сраженіе, и іоще по-много ся уловихѫ роби. Това станѫ точно на 14 Іунія, до кой-то день Аетій ся бѣше обѣщалъ епіскопу Аніану да дойде въ

[illegible] зло (3). Обадихѫ убо на
[illegible] предводитель на непріятели-
[illegible] и че съсъ смрьть-тѫ си
[illegible] тѫ коя-то щяла да имъ
[illegible] пророчество Атилъ разу-
[illegible] щели да навыятъ, но че Ае-
[illegible] главный военачалникъ на Рим-
[illegible] да погине. Помысли убо че
[illegible] безъ Аетія лесно бы можилъ
[illegible] чкы-ты си непріятели, и да си
[illegible] -ты намѣренія. Рѣшися слѣдо-
[illegible] съ Римляны-ты, и ся пригот-
[illegible] добрѣ за това сраженіе. Но за
[illegible] вреда-та голѣма, и да бы
[illegible] да ся дрьпне по-лесно въ
[illegible] мысли да захване битвѫ-тѫ над-
[illegible] ду това, понеже на десно отъ Унны-
[illegible] отъ Римляны-ты имаше едно высоко
[illegible] бѣше полезно и на двѣ-ты страны
[illegible] ніе, Атилъ проводи нѣколико отъ кон-
[illegible] за да го завладѣе. Но Аетій, кой-то
[illegible] зо, превари та проводи отъ своіѫ стра-
[illegible] рісмонда сына Ѳеодоріхова съ едно тѣло
[illegible] зиготскы конницы, кои-то, като възлѣзо-
[illegible] по-скоро на върхъ-тъ на мѣсто-то, ударихѫ
[illegible] -ты на долу изъ стрьмнинѫ-тѫ, и гы наго-
[illegible] хѫ безъ мѫкѫ (5).

61 Атилъ, видѣвъ войскы-ты си удивлены за
[illegible] ва побѣжденіе, кое-то можехѫ да пріемнѫтъ ка-
[illegible] едно лошаво предзнаменованіе, събра около си

най-предны-ты свои чиновницы, и имъ стори едно такова слово, кое-то Іорнандъ приказва какъ-то го пріялъ изъ уста отъ приказаніе-то на Готеы-ты: « О храбрыи и непобѣдимыи мои ратници!
« Слѣдъ толкова побѣды, що сте съ мене надъ
« толко народы направили, было бы глупость отъ
« моіѫ странѫ да искамъ сега да вы одушевля-
« вамъ и поощрявамъ съ думы, като че не быхте
« вы знаяли да са біете. Отъ такыва поощренія
« може да има потребѫ единъ новъ военачалникъ,
« или една неопытна войска. А ваши-ти всегда-
« шнии обученія сѫ въ войнѫ-тѫ, и ваша-та най-
« сладка страсть отньщеніе-то. Сладко е наисти-
« нѫ да си отмьсти человѣкъ на врагове-ты. Его
« ваши-ти врагове. Ударѣте гы юнашкы, и по-
« сѣкше принесете гы като въ жертвѫ на ваши-
« ты дружинѫ, кои-то сѫ они съ изманѫ умър-
« твили. Тука храбрость-та вы нема вищо да са
« бои отъ тѣхнѫ-тѫ измамѫ и отъ тѣхно-то лу-
« кавство. Тія широки полета не могѫтъ да скры-
« іѭтъ отъ очи-ты вы никоіѫ засадѫ; тука е все
« открыто и все оздравено за храбрость-тѫ. Ка-
«ква е тая войска, съ коіѫ-то ще са біете?
« Една сбирщина отъ народы немощны и слабы
« като жены, кои-то са боятъ едни отъ другы, и
« са мразятъ помежду си, кои-то желаіѭтъ едни
« на другы пагубѫ-тѫ, и кои-то сѫ късахѫ и
« дерахѫ съ войнѫ помежду си, преди да са сое-
« динятъ и совокупятъ отъ страхъ отъ ваши-ты
« оружія. Тіи уже треперятъ преди іоще да са

« ударятъ съ васъ, и отъ страхъ тичатъ да ся
« укрѣпятъ на онѫѭ высочинѫ; раскаяни че ся
« увлекли въ тыя равнины, търсятъ сега мѣста
« высокы, дѣ-то да гы не стигатъ ваши-ти стрѣ-
« лы; ако бы было възможно, тіи быхѫ ся ка-
« чили и на облацы-ты за това. Ніи знаемы как-
« ви сѫ Римляне-ти: мене не мя е страхъ освенъ
« отъ скоро-то имъ побѣгваніе; защо тіи обычатъ
« да бѣгатъ, не казвамъ чтомъ гы ударятъ, но
« чтомъ ся дигне прахъ-тъ на удареніе-то. Не
« имъ давайте время да ся наредятъ на битвѫ,
« но хвърлѣтеся юнашкы връхъ полковы-ты и
« връхъ конницы-ты имъ, и безъ да ся запрете
« на нихъ като гы побѣдите, затечѣте ся верху
« Аланы-ты, и устремитеся на Висиготѳы-ты:
« тѣхъ само трѣба да поразите, защо тіи сѫ
« жилы-ты на тѫ-зи войскѫ, и съ тѣхъ наедно
« ще паднѫтъ сички-ти: защо, кога жилы-ты ся
« пресѣкѫтъ, членове-ти падатъ отъ самосебе си,
« и тѣло-то не може да стои право, кога му ся
« истръгнѫтъ кости-ты. Покажѣте си убо сърдца-
« та, и разгънѣте си обычайнѫ-тѫ ярость. Като
« Унни, покажѣте си рѣшителность-тѫ и юначе-
« ство-то. Кой-то отъ васъ ся нарани, да гледа
« да убіе сопротивникъ-тъ си; кой-то си остане
« здравъ и читавъ, неке ся насыти да сѣче вра-
« говы-ты. Кому-то е писано да живѣе, той нема
« да ся докачи отъ никоѭ стрѣлѫ; а кой-то ще
« да умре, той намѣра смърть-тѫ и вънъ отъ
« битвѫ-тѫ. Най-сетнѣ защо ли другочь сѫ имали

« честь Унни-ти да побѣдятъ толкова пароды ос-
« вень за да иматъ послѣ веселбѫ-тѫ да побѣ-
« дятъ и въ това сраженіе? Защо ся е отворилъ
« на праотцы-ты имъ пѫть-тъ на Меотійско-то
« езеро, кой-то былъ незнаенъ и неотворенъ презъ
« толкози вѣковы, ако не за да вы доведе даже
« до тука, гдѣ-то щоте побѣдници да ся просла-
« вите! Азъ немамь сомнѣніе че това голѣмо
« сраженіе е было предобѣщано намъ отъ толко-
« ва щастливы успѣхы, кои-то смы до сега има-
« ли, и че това войнско множество, кое-то ся е
« тука случайно събрало не ще може ни единъ
« часъ да стои на срѣщѫ на наши-ты оружія.
« Азъ щѫ най-напредь да стрѣлѭ на непріятель-
« тъ; ако ли нѣкой може да сѣди миренъ кога
« Атилъ ся біе, той да ся има за умрѣлъ» (1).

62 Слѣдъ това слово Атилъ расположи вой-
скы-ты си така: Самъ съсъ Унны-ты влѣзе на
средѫ-тѫ; на лѣво же положи Валамира съ Ос-
троготѳы-ты, а на десно Ардарика съ Гапиды-ты
и съ другы-ты Унномъ подданны народы. Аетій
отъ своѭ сранѫ нареди войскы-ты си така: Самъ
съсъ Римляны-ты ся положи на лѣво; Ѳеодориха
же съ Висиготѳы-ты постави на десно противу О-
строготѳы-ты, а въ средѫ-тѫ турнѫ Бургунды,
Франкы, Арморицы, и Алины-ты съ Сангибана,
кого-то като не толкова вѣренъ нарочно турнѫ
тукъ помежду за да го нагледватъ. Атилъ като
поставяше най добрѫ-тѫ си конницѫ въ средѫ-тѫ
на ратническо-то си нареденіе и близо при оградѫ

тѫ на полчище-то си съ кола, имаше извѣстно намѣреніе да ся покуси, съ едно бързо и стремително нападеніе, да завладѣе непріятелско-то полчище, или, ако не улучи, да може лесно да ся дръпне въ свое-то полчище. Аетій же на противъ, поставляя най-главнѫ-тѫ си силѫ въ крайща-та, мысляше да ся ползова отъ това Атилово движеніе, за да го забыколи, ако бы възможно, и да му пресѣче пѫть-тъ на дръпваніе-то кое-то опъ си строяше. Было то какъ было, тыя двѣ войскы, една срѣщо другѫ положены, бѣхѫ толкова голѣмы и многочисленны, що никога такыва не бѣхѫ ся видѣли во Ѵропа. То бѣ като че ли сичкый сѣверъ и сичко пладне идяхѫ да ся ударятъ съ іарость помежду си. Верху това Іорнандъ ся провыква тяжко и казва : «Доказано е че родъ-тъ человѣческый живѣе за царіе-то, понеже съ лудо-то стремленіе на единъ человѣкъ погинуватъ толкова люди, и съ самѫ-тѫ волѭ на единъ горделивъ царь истребяся за единъ часъ онова що чрезъ толкози вѣковы е породило естество-то.» И пакъ тойже дума: «Атилъ искаше да стане самъ царь надъ сичкы-ты и на мѣсто сичкы-ты царіе.» Аетій, кой-то бѣше ся въспиталъ въ битвы-ты и ся показвалъ всякога побѣдитель, горяше отъ нетърпѣніе да увѣнчае преждны-ты си многочисленны подвигы съ еднѫ свѣтлѫ побѣдѫ, и Ѳеодоріхъ, кой-то бѣ основалъ на Западъ Висиготѳско-то царство, искаше да го утвърди съ Уннскѫ-тѫ кръвь въ той-зи достопамятный день. Оныя поле-

ны, въ кои-то желѣза-та, то есть оружія-та ся гледахѫ като насѣяни и посадени до колко-то виждахѫ очи-ти человѣку, представлявахѫ него день едно ужасно зрѣлище, кое-то слѣдъ малко станѫ страшно съ бѣснотѫ-тѫ на оныя кои-то ся біяхѫ. «Тогава каже Іорнандъ, начен҄ѫ битва люта, многочастна, свирѣпа, упорна, и такава каквато никоя друга не бѣ ставала во ветхо время.» Една мала рѣка, коя-то течаше презъ поле-то, станѫ слѣдъ малко голѣма отъ кръвь-тѫ що ся проливаше, и наранени-ти кои-то умирахѫ отъ жадъ, като піяхѫ отъ кървавѫ и мрьснѫ-тѫ й водѫ, издѫхнувахѫ той-часъ. — Битва-та ся захванѫ отъ десно-то Римлянско крыло противу лѣво-то Атилово. Западни-ти Готѳи ся біяхѫ противу восточны-ты Готѳы, като братія противу братія. Старый-тъ Висиготѳскый краль тичаше отъ редъ на редъ на войны-ты си, и гы поощряваше дѣломъ и словомъ. Така онъ много помогнѫ за успѣхъ-тъ на това сраженіе. Но като тичаше така, паднѫ отъ конь-тъ си, и ся загуби потѫпканъ отъ конницы-ты. Нѣкои-си казуватъ че единъ Остроготѳинъ отъ Амалско-то царско Остроготѳтко племя, именемъ Андагъ, и сынъ нѣкоего Андала, былъ го ударилъ съ копіе, и го проболъ насквозь (1). Висиготѳи-ти же въ неіѫ бъркотіѭ не ся усѣтихѫ че краль-тъ имъ паднѫлъ, и послѣдовахѫ да ся біѭтъ дерзновенно. Между това Унни-ти Атилови бѣхѫ ударили средѫ-тѫ на Римскѫ-тѫ войскѫ, коіѫ-то и разбихѫ,

и останѫхѫ владѣтели на мѣсто-то; но тога Висиготои-ти, побѣдивше и натиривше сопротивныцы-ты свои Остроготоы, обърнѫхѫся къмъ Унны-ты и гы ударихѫ отъ странѫ; лѣво-то Римлянско крыло направи и то едно такова движеніе противу имъ отъ другѫ-тѫ странѫ, и така Атилъ видѣвъ голѣмо-то бѣдствіе въ кое-то ся напрасно намѣри, дръпнѫ ся накъмъ-то полчище-то си, а въ тѫ-зи новѫ борбѫ като ся гоняше отъ Висиготоы-ты, малко останѫ да ся убіе и самъ, и едва можи да ся избави бѣгствомъ. Тога веке, уплашився пьрвы пѫть въ животъ-тъ си, повелѣ на войскы-ты си уже надвечерь да ся дръпнѫтъ, и тъй они влѣзохѫ въ полчище-то си, и ся закрыхѫ задъ кола-та кои-то го окружавахѫ като непристѫпна крѣпость. Послѣ обратившеся посрѣщнѫхѫ отъ тамъ стрѣляще непрестанно враговы-ты си, кои-то бѣхѫ дошли подиріѫ имъ, и гы накарахѫ да ся оттеглятъ назадь. Между това нощь-та настанѫ толкова тьмна, що пріятели отъ непріятели не можяхѫ веке да ся распознаіѫтъ, и цѣли войнски отдѣленія ся сбъркахѫ въ ходеніе-то си; така Өорісмондъ, кой-то бѣ слѣзлъ отъ могылѫ-тѫ за да пойде при цѣло-то си войнско тѣло, прія Унпско-то ополченіе за негово-то си, и испаднѫ, безъ да знае, на Уннскы-ты кола, гдѣ-то Унни-ти го посрѣщнѫхѫ съ многочисленны стрѣлы, наранихѫ го по главѫ-тѫ, съборихѫ го отъ конь-тъ му, и безъ малко го улавяхѫ живъ, ако войни-ти му не бѣхѫ преварили да го граб-

нжтъ и да го отнесжтъ съвсѣмъ окървавенъ. Така и Аетій, отдѣлився отъ своя-ты войны, отиде да види гдѣ бѣхж остали Висиготеи-ти, кои-то сѣкаше че ся бѣхж загубили, и напрасно ся намѣри заграденъ отъ непріятели-ты; но темнина-та коя-то му бѣ забъркала пжть-тъ, та пакъ му помогнж да искочи отъ тж-зи прикж, и си отиде на ополченіе-то, безъ да знае да ли той или Атилъ бѣ побѣдилъ, а презъ сичкж-тж нейж нощь повелѣ на войны-ты си да бждтъ вооружени въ ополченіе-то си. Наутре като съмнж, показа ся и на двѣ-тѣ войскы едно ужасно зрѣлище: сичко-то онова поле, гдѣ-то бѣ станжла битва-та, намѣрися покрыта отъ труповы. Нѣкои-си казватъ че въ тжіж битвж паднжли, мрьтвы и наранени, до сто и шестьдесять и двѣ хіляды человѣцы, а другы въскачатъ това число даже до триста хіляды! Римляне-ти и союзници-ти имъ тогава само рекохж че побѣдили, кога-то видѣхж че Атилъ сѣдяше затворенъ въ ополченіе-то си. Обаче, ако и да бѣ ся така оградилъ и затворилъ съ колата си, храбрый-тъ той Уннский царь не правяше нищо на славж-тж и на дерзость-тж си недостойно: отъ средж-тж на ополченіе-то му ся чуваше непрестанно гласъ-тъ и трясъкъ-тъ на трубы-ты и на оружія-та му, и побѣдители-ти му на всякый часъ ся бояхж да не излѣзе пакъ отъ тамъ и гы удари. «Той, каже Іорнандъ, прилучаше на единъ левъ кой-то, като го сж заприщили ловци-ти въ нѣкоіж пещерж, тича вжтре на сямъ

и на татакъ, и нито вънъ да излѣзе смѣе, нито пакъ престава да плаши близкость-тѫ съсъ страшны-ты си рыканія. Верху това Римляне и Висиготѳи ся совѣтовахѫ помежду си, и рѣшихѫ че, вмѣсто да го ударятъ отнова, и да му дадѫтъ негли поводъ да си отвърне, по-добрѣ бѣше да го държатъ тъй осажденъ, надѣющеся че съ това можахѫ да го накаратъ да имъ ся предаде отъ гладъ. А за Атила казватъ че, сърдеченъ и великодушенъ іоще и въ такова отчаяно состояніе, направилъ посреди ополченіе-то си еднѫ голѣмѫ грамадѫ отъ конскы сѣдла, съ намѣреніе, ако бы да нападнѫтъ пакъ врьху му непріятели-ти, да ѭ запали и да ся хвърли вѫтре да изгори паче, нежели да стои да го наранятъ, или робъ да го уловятъ, той кой-то до сега е былъ господарь и владѣтель на толкова себѣ непріятели народы (2).

63 Между това Висиготѳи-ти гледаха че Ѳеодориха го немаше, и никой незнаяше кѫдѣ бѣ ся дѣнѫлъ. Сынове-ти му най-много, Ѳорісмундъ и Ѳеодорикъ, бѣхѫ прискорбни за това, и търсяхѫ отца своего врѣдъ. Най-сетнѣ го намѣрихѫ на побоище-то затрупанъ съ мрьтвецы, «какъ-то прилича храбрымъ,» казва Іорнандъ. Расплакахѫ ся за това сички-ти Готѳи, и дигнѫхѫ тѣло-то му съ голѣмы войнскы погребителны почести предъ очи-ты на Унны-ты, кои-то не ся покусихѫ да гы безпокоѭтъ. Гадатели-ти имъ извѣстно сѫ ся похвалили тога че ся сбѫдило пророкуваніе-то имъ, ако и да бѣше сѣкалъ Атилъ че Аетій, а

не Өеодорихъ, е щялъ да погине. Өеодорихъ бѣ славно царувалъ до тридесять и двѣ години, и на погребеніе-то му Висиготеска-та войска прогласи краль и наслѣдникъ неговъ поголѣмыя-тъ му сынъ Өорісмунда. Новый-тъ той-зи Висиготескый краль, распаленъ отъ желаніе да си отмьсти за баща-си, поиска да удари той-часъ Унско-то ополченіе, и отиде да ище за това совѣтъ отъ главнаго военачалника Аетія, говорѧщи че, ако то нема да бѫде, излишно е веке да сѣди тука Висиготеска-та войска. Аетій разумѣ че Өорісмундъ искаше съ това да намѣри причинѫ за да ся върне поскоро на Толосѫ столицѫ-тѫ си, за да не бы ся согласили тамо съ народъ-тъ братія та му, и отнели и ограбили кральство-то му. Отъ другѫ странѫ Аетій ся бояше да ся удари отнова съ Атила за да не бы загубилъ онова що бѣ уже придобылъ врьху имъ съ битвѫ-тѫ; въ тожде время онъ ся радваше да намѣри единѫ угоднѫ причинѫ за да испрати назадъ Висиготы-ты, отъ които ся не малко бояше, (защо тія бѣхѫ най-много помогнѫли на побѣдѫ-тѫ,) да не бы да ся разгордѣѭтъ за това, и поискатъ да наведѫтъ нѣкоѭ вредѫ на Римскѫ-тѫ власть у Галліѭ. Совѣтова убо Өорісмунду да ся върне скоро на столицѫ-тѫ си, като му даде добрѣ да разумѣе че тамъ безъ него четворица-та му братія можахѫ лесно да му отнемѫтъ царскыя-тъ вѣнецъ, ако бы имъ далъ время да си опытатъ силы-ты и да ся наговоратъ. Өорісмундъ послуша той-зи совѣтъ, и

станѫ той-часъ та си отиде на Толосѫ, гдѣ-то братія-та му го посрѣщнѫхѫ съ голѣмѫ радость, и не му дадохѫ никоіѫ причинѫ за подозрѣніе. Франски-ти списатели казватъ че Аетій употребилъ такожде нѣкаквѫ си прѣлесть за да накара и Франскаго Краля Меровея да ся завърне съ войскы-ты на държавѫ-тѫ си (1).

64 Атилъ не знаяше тыя работы, и сѣдяше все затворенъ въ ополченіе-то си, гдѣ-то съсъ печаль глѣдаше че войска-та му, уже доволно умалена по пѫть-тъ и въ битвы-ты, слѣдуваше да умалява отъ скудость и отъ болесть. Слѣдъ малко видѣ обаче че Висиготѳы-ты и Франкы-ты гы немаше; но пакъ, като помысли че то можаше да е нѣкоя измама за да го извадятъ изъ ополченіе-то му, пазяшеся и не щеше да ся помѣсти, до гдѣ ся веке на здраво научи че тіи Римски помощници бѣхѫ наистинѫ си отишли. « Тогава, каже Іорнандъ, духъ-тъ му ся пакъ пробуди за побѣдѫ, и той-часъ, показуя радость голѣмѫ, хванѫ пакъ да мысли и да ся обхожда като силенъ царь. » Но понеже войска-та му бѣше много умалѣла, рѣшися да остави веке онова нещастное мѣсто, и така си впрегнѫ кола-та, и тръгнѫ та си отиде благочинно съ осталѫ-тѫ си войскѫ. Аетій, кой-то, какъ рекохмы, не щеше да положи въ бѣдствіе успѣхъ-тъ на побѣдѫ-тѫ си, не смѣя да докачи разъяреннаго того лева въ отхожданіе-то му, и го остави да си отиде миренъ по работѫ-тѫ. Атилъ убо преминѫ мирно рѣкѫ-тѫ Рина, и

полегкѫ полегкѫ завърнѫся, пакъ по край Дунавъ-тъ, на царство-то си чрезъ Панноніѭ. Аетій, освободився веке отъ Унско-то нападеніе, завърнѫся и той първо на Арлѫ, а послѣ на Ревеннѫ въ Италіѭ. Но тамъ, вмѣсто да му захвалятъ и благодарятъ, какъ-то му ся стояше, че съ мудрость-тѫ и храбрость-тѫ си, и съ войско-то си остроуміе опази Галліѭ отъ едно іавно разореніе и опустошеніе, укорихѫ го на противъ че оставилъ неприятель-тъ да побѣгне! Атилъ бѣ по-добрѣ позналъ Аетія, като бѣ реклъ преди битвѫ-тѫ на Каталаунско-то поле, че *смърть-тѫ Аетіева чини едно Атилово побѣжденіе* (1).

65 Атилъ же, ако и да ся завърнѫ во своя си безъ да свърши нищо въ Галліѭ, обаче не ся имаше за побѣжденъ. Войскы-ты му, ако пытаешь, возвратившеся съ кола-та си пълны съ добычѭ, мыслихѫ и тыя като него. За да покаже убо на Римляны-ты че не гы почиташе за побѣдители, и за да гы накаже въ исто-то время защо-то дойдохѫ насрѣщѫ му въ Галліѭ, кога-то онъ имъ казуваше че само противу Висиготѳы-ты бѣ сторилъ свое-то воеваніе, проводи до Валентініана едного Готѳа посланника да му каже: «Повелява ти чрезъ мене мой и твой Господарь Атилъ да « му приготвишь палаты-ты си » (1). А чтомъ дойде пролѣть на 452 лѣто, дигнѫся съ войскы-ты си уже успокоены и умножены, и тръгнѫ за Италіѭ. Аетій, какъ-то рекохмы, бѣ си дошьлъ тамо съ свои-ты войскы, но тыя сами безъ Виси-

готѳы-ты и безъ другы-ты Римскы помощницы варвары не бѣхѫ никакъ доволны да ся сопротивятъ на Атила. Услышавше убо че онъ иде на Італіѭ, вси тамо хванѫхѫ да треперѫтъ, кога-то Унни-ти горяхѫ отъ ревность да ся ударятъ съсъ нихъ. Между всеобщыя-тъ той-зи во Італіѭ трепетъ, кому-то най-напредь даде примѣръ Равенскый-тъ Дворъ, Аетій като чу ненадежно че Атилъ дошьлъ уже близо при Іулійскы-ты Алпы, загуби и самъ дерзость-тѫ си, и предложи царю Валентініану да излѣзе по-скоро съ него наедно изъ Італіѭ, и да пойде вѣроіатно въ Галліѭ за да ся избави отъ тѫ-зи почти іавнѫ бѣдѫ, а самъ той послѣ да ся върне, и да ся преготви по-свободно за да посрѣщне Уннско-то нападеніе; онъ ся негли надѣяше да привлече пакъ тогава съсъ себе си Висиготѳы-ты или Бургунды-ты. Но това негово предложеніе за да изведе царь-тъ изъ Італіѭ подигнѫ толкова роптаніе на срѣщѫ му, що ся понуди да го остави; и понеже немаше средства за да забрани сичкѫ Італіѭ, дръпнѫ си войскы-ты отъ сямъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и остави сичкѫ-тѫ отвьднѫ земіѭ (освень нѣкои-си главны градовы, какво-то Акуиліѭ) да ся брани сама какъ-то може; при това извади царя Валентініана изъ Равеннѫ, и го заведе на Римъ, кому-то стѣны-ты повелѣ да поправятъ и да укрѣпятъ. Проводи и на Цариградъ писма до царя Маркіана съ моленіе да испрати и онъ скоро нѣкоіѭ помощь на бѣдствующе-то Западно Римско царство (1).

66 Между тыя Атилъ идяше на Італіѭ скоро-скоро. Онъ, тръгналъ отъ столицѫ-тѫ си среде зимѫ, улови най-правыя-тъ и най-лесныя-тъ пѫть за единѫ войскѫ, пѫть-тъ кой-то водяше отъ Сирміумъ на Акуилія, и кой-то бѣше главна-та сообщителна черта между Римъ и Цариградъ. Той пѫть минуваше презъ Емона и Наупорта, градовы кои-то днесь ся *Лайбахъ* и *Обер-Лаубахъ* называватъ. Но на пладне отъ Наупортъ начевуваше въсходъ-тъ на Іулійскы-ты Алпы, на кои-то на върхъ-тъ имаше тѣсно мѣсто, кое-то ся именуваше *Круша*; А като ся слѣзаше отъ Алпы-ты долу отъ къмъ Італія, имаше едно всегдашно полчище, кое-то ся ограничаваше отъ рѣкѫ-тѫ Випахъ, именуемаіа тогава *Студенѫ рѣкѫ*. Това полчище, и тѣснина-та Круша, составлявахѫ Алпскы-ты Врата, и тамъ Римляне-ти лесно можехѫ да ся упрѫтъ на Унны-ты и да гы непущатъ по нататакъ; но никой не ся намери да вази тыя врата кога-то Атилъ дойде! До двадесять и два міля отъ полчище-то *Студенѫ-рѣкѫ* течаше долъ *Исонцо*, тогава именуемый *Сонтіусъ*, кой-то въ Римскы-ты междуособны брани много пѫти бѣше послужилъ като непроходимый плетъ; но тога-зи Атилъ и него минѫ безъ сопротивленіе. Отъ Исонцовыя-тъ мостъ до Акуилійскы-ты стѣны простирашеся едно широко поле, на вредъ съ древеса и лозія насаждено; Унска-та войска минѫ презъ това поле, и не остави нищо подыріѫ си, освень прахъ и пепель. Най-сетнѣ Атилъ стигнѫ до ве-

ликаго и много укрѣпенаго града Акуиліѭ, гдѣ-то намѣри еднѫ голѣмѫ войскѫ стражѫ, и ополчився на около положи го подъ тѣсно осажденіе. Той градъ стояше като щитъ предъ сичкѫ Італіѭ, и ѭ забраняше противу нечаянны-ты варварскы отъ къмъ Дунавъ-тъ нападенія, и противу предумышлены-ты предпріятія на Цариградскы-ты цари. Рѣка-та Натисса, коя-то минуваше по край стѣны-ты му отъ восточнѫ странѫ, и ся истичаше, до четыри часа далечь отъ тоя градъ, въ Адріатическо-то море, составляваше на истеченіе-то си едно прекрасно пристанище, въ кое-то Римски-ти кораби стояхѫ обычайно да пазятъ това море, и да гонятъ морскы-ты крадцы. Тыя корабы имаше ли гы тамо тогава или не, не знаемъ, но історія-та гы не помянува никакъ. А градъ-тъ, така силно естествомъ и художествомъ укрѣпенъ, почиташеся за необоримъ. Преди пятьдесять и двѣ годины Висиготски-ти началници Аларикъ и Радагайсъ, бѣхѫ го на пусто осадили и ударили; и сега Атилъ употреби на срѣщѫ му сичкы-ты тогашны осадителны средства, но три цѣли мѣсяци ся минахѫ, и не можи да му стори нищо. Уже лѣтны-ты горещины хванѫхѫ да ся осѣщатъ; поле-то и околни-ти села, непрестанно опустошаеми, не можахѫ веке да даватъ на Унны-ты ни хранѫ за нихъ ни сѣно за коніе-то имъ; а отъ другѫ странѫ ся научихѫ че помощь-та, коя-то Аетій бѣ пратилъ да иска отъ Восточнаго царя Маркіана, дошла и слѣзла отъ къмъ-то пладне въ

Italiѭ; бѣ ся чуло даже и това, че царь Маркіанъ ся готвилъ да проводи войскѫ и въ Паноніѭ за да пресѣче пѫть-тъ на Унны-ты ако бы искали да ся вьрнѫтъ. Все това правяше Унны-ты да загубватъ дерзость-тѫ и великодушіе-то си, и да ся боятъ да не бы пострадали онова що имъ ся бѣ случило на Орлеанскѫ-тѫ осадѫ (1); и не само това, но хванѫхѫ и да роптаѭтъ, кое-то е чудно за единѫ Атилювѫ войскѫ. Ударенъ така въ любочестіе-то си Атилъ не можаше да трьпи тыя работы, но не знаяше и що да прави: Да остави Акуиліѭ, и да тръгне напредь посреди Italiѭ, то бы было дѣло несмыслено, и можаше да му наведе голѣмѫ пагубѫ; а пакъ да остави все и да ся вьрне безъ да завьрши нищо, и то му не дохождаше на смѣткѫ, защо тъй щеше да покаже че ся е побѣдилъ. Колко и да смѣташе, все пакъ му ся видяше че нема друго средство освень да презьме Акуиліѭ. Въ това мѫчно обстоятелство случися едно нѣщо, кое-то освень него други не бы съпикасалъ, и отъ кое-то онъ знаи да ся въсползова за да вдъхне отнова дерзость и почти чрезвычайнѫ ревность на войскы-ты си, и тъй да може да презьме градъ-тъ. Единъ день, като ся расхождаше около градскы-ты стѣны и глѣдаше какъ бы можилъ да гы прескочи, видѣ единъ щъркъ кой-то, оставивъ гнѣздо-то си що бѣше въ единъ стълпъ (кулѫ) на градскы-ты стѣны, фьрчаше ведно съ малкы-ты свои птицы, отъ кои-то едны-ты си гы носяше на гръбъ-тъ, а на

другы-ты помагаше да фъркатъ напредѧ му и отхождаше да гы пренесе нѣгдѣ далечь на поле-то. Атилъ, като гледа нѣколко время тыя птицы, обърнѫся послѣ къмъ оныя кои-то бѣхѫ при него и имъ рече: «Видите ли тыя птицы? тыя познаватъ отъ насъ по-добрѣ що има да ся случи, понеже като си оставятъ така жилища-та, показватъ ны іавно че осѣщатъ какъ тыя жилища, сирѣчь градски-ти стълпи и стѣны, щѫтъ да паднѫтъ, и бѣгатъ за да ся не намѣрятъ въ бѣдство. И не сѣкайте че това предзнаменованіе е пусто или лъжовно, защо наистинѫ гадины-ты, кои-то предосѣщатъ будущность-тѫ, променуватъ си обычаи-ты кога ся боятъ отъ нѣкоіѫ іавнѫ бѣдѫ.» Тыя Атиловы думы ся разсѣяхѫ скоро по сичко-то полчище, и той-часъ една нова ревность улавя Унны-ты, кои-то зематъ отнова да правятъ махины, измыслятъ всякаквы разорителны средства, умножаватъ стълповъзлазанія-та на стѣны-ты, и най-сетнѣ сабарятъ еднѫ часть отъ тыя градскы стѣны, и отъ тамо влазятъ въ градъ-тъ стремително, прекарватъ жители-ты презъ сабіѭ, или гы ухващатъ робы, и градъ-тъ разграбватъ и разоряватъ така, що Іорнандъ, писавшій единъ вѣкъ по-сетнѣ, казва че и по негово-то время едвамъ оставали отъ него градъ слѣды колко-то да покажатъ гдѣ му е было мѣсто-то (2). А освень грабежъ-тъ и истребленіе-то Унни-ти правяхѫ насиліе и на жены-ты: історія-та ны казва че една прекрасна и благородна жена именемъ Дуг-

Італіѭ; бѣ ся чуло даже и това, че царь Маркіанъ ся готвилъ да проводи войскѫ и въ Паннонiѭ за да пресѣче пѫть-тъ на Унны-ты ако бы искали да ся вьрнѫтъ. Все това правяше Унны-ты да загубватъ дерзость-тѫ и великодушіе-то си, и да ся боятъ да не бы пострадали онова що имъ ся бѣ случило на Орлеанскѫ-тѫ осадѫ (1); и не само това, но хванѫхѫ и да ропташтъ, кое-то е чудно за еднѫ Атиловѫ войскѫ. Ударенъ така въ любочестіе-то си Атилъ не можаше да търпи тыя работы, но не знаяше и що да прави: Да остави Акуиліѭ, и да тръгне напредь посреди Італіѭ, то бы было дѣло несмысленно, и можаше да му наведе голѣмѫ пагубѫ; а пакъ да остави все и да ся върне безъ да завьрши нищо, и то му не дохождаше на смѣткѫ, защо тъй щеше да покаже че ся е побѣдилъ. Колко и да смѣташе, все пакъ му ся видяше че нема друго средство освень да презьмне Акуиліѭ. Въ това мѫчно обстоятелство случися едно нѣщо, кое-то освень него други не бы съпикасалъ, и отъ кое-то онъ знаи да ся въсползова за да вдѫхне отнова дерзость и почти чрезвычайнѫ ревность на войскы-ты си, и тъй да може да презьмне градъ-тъ. Единъ день, като ся расхождаше около градскы-ты стѣны и глѣдаше какъ бы можилъ да гы прескочи, видѣ единъ щъркъ кой-то, оставивъ гнѣздо-то си що бѣше въ единъ стълпъ (кулѫ) на градскы-ты стѣны, фърчаше ведно съ малкы-ты свои птицы, отъ кои-то едны-ты си гы посяше на гръбъ-тъ, а на

други-ты помагаше да фъркатъ напредіѧ му и отхождаше да гы препесе нѣгдѣ далечь на поле-то. Атилъ, като гледа нѣколко время тыя птицы, обърнѫся послѣ къмъ оныя кои-то бѣхѫ при него и имъ рече: «Видите ли тыя птицы? тыя познаватъ отъ насъ по-добрѣ що има да ся случи, понеже като си оставятъ така жилища-та, показватъ ны іавно че осѣщатъ какъ тыя жилища, сирѣчь градски-ти стълпи и стѣны, щѫтъ да паднѫтъ, и бѣгатъ за да ся не намѣрятъ въ бѣдство. И не сѣкайте че това предзнаменованіе е пусто или лъжовно, защо наистинѫ гадины-ты, кои-то предосѣщатъ будущность-тѫ, променуватъ си обычаи-ты кога ся боятъ отъ нѣкоіѧ іавнѫ бѣдѫ.» Тыя Атиловы думы ся разсѣяхѫ скоро по сичко-то полчище, и той-часъ една нова ревность улавя Унны-ты, кои-то зематъ отнова да правятъ махины, измислятъ всякаквы разорителны средства, умножаватъ стълповъзлазянія-та на стѣны-ты, и най-сетнѣ сабарятъ единѫ часть отъ тыя градскы стѣны, и отъ тамо влазятъ въ градъ-тъ стремително, прекарватъ жители-ты презъ сабіѧ, или гы ухващатъ робы, и градъ-тъ разграбватъ и разоряватъ така, що Іорнандъ, писавшій единъ вѣкъ по-сетнѣ, казва че и по негово-то время едвамъ оставали отъ него градъ слѣды колко-то да покажатъ гдѣ му е было мѣсто-то (2). А освень грабежъ-тъ и истребленіе-то Унни-ти правяхѫ насиліе и на жены-ты: історія-та ны казва че една прекрасна и благородна жена именемъ Дуг-

на или Дигна, коя-то обитала въ единъ стълпъ надъ рѣкѫ-тѫ, като видѣла че нѣкои войни ишли да ѝ наступятъ кѫщѫ-тѫ, записалася отъ страхъ и ся хвърлила отъ стълпъ-тъ долу въ рѣкѫ-тѫ за да избѣгне отъ зло-то употребленіе, кое-то бы можили да ѝ сторятъ оніа варварски войни. Това е, въ кратцѣ, печално-то приказаніе на історицы-ты за него день: Атилъ, за да си отмьсти на тойзи градъ защо-то смѣялъ да му ся противи толко время, направи му едно такова ужасно разореніе, що можаше да нанесе, какъ-то и нанесе, страхъ и трепетъ и на сичкы-ты другы градовы. И наистинѫ изъ сичкѫ Венетіѭ жители-ти ся по-много-то разбѣгахѫ, а други-ти, безъ да ся ни малко сопротивятъ, отворихѫ на Унны-ты градскы-ты си двери, и тъй Конкордія, Алтинумъ, Падуа, Виченція, Верона, Мантуа, Бресція, Бергама, и Кремона, быхѫ взяти и разграбени. Отъ Венетіѭ Унни-ти минѫхѫ въ Лигуріѭ, коіѫ-то такожде завладѣхѫ, и разграбихѫ безъ да разорятъ двата ѝ най-голѣмы градовы Мілана и Тицинумъ, то есть Павіѭ. Тука історія-та помянува едно нѣщо, кое-то доволно показва присмѣхливыя-тъ и горделивыя-тъ духъ Униската царя. Той, като ся расхождалъ единъ день изъ Міланъ, видѣлъ нѣгдѣ си на стѣнѫ-тѫ едно голѣмо изображеніе, гдѣ-то двоица Римски цари сѣдѣли на златы престолы съ багряницѫ-тѫ на рамо намѣтнѫ-тѫ, и съ коронѫ-тѫ си на главѫ, и мнозина Скѵѳи (3) като слѣдъ едно побѣжденіе ся простреди на позы-

излѣзе изъ Алпы-ты, и да пресѣче тъй пѫть-тъ на завращаніе-то му въ царство-то си. Совсѣмъ тѣмъ желаніе-то му да удари Рима преодолѣ въ сьрдце-то му, и повелѣ на войскы-ты си да ся съберѫтъ подъ Мантуѫ на едно поле именуемо Амболейско, гдѣ-то рѣка-та Манціусъ ся стича въ рѣкѫ-тѫ Падуѫ на голѣмыя-тъ пѫть, кой-то заводи презъ Апеннінскы-ты горы на Римъ. Тамо пристигнѫ и самъ послѣ. Това Унско движеніе испълни съ страхъ Римляны-ты, кои-то, разумѣвше той-часъ кое бѣ намѣреніе-то Атилово, и не имѣюще градъ-тъ си за толко силенъ и страшенъ, бояхѫся много по-праведно отъ Унско-то нашествіе нежели Унни-ти отъ градъ-тъ имъ. Сторихѫ убо скоро нѣкои совѣты и другы, гдѣ-то царь Валентініанъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ рѣшихѫ единогласно че, за да не пострадае градъ-тъ онова що бѣ пострадалъ отъ Готѳы-ты на Аларіково время, немаше друго средство, освень да ся покорятъ и смирятъ предъ Унскаго завоевателя, и да ся мѫчѫтъ всякымъ образомъ да го предумѫтъ да не бы дошьлъ на Римъ. Молбы, даровы, плащаніе на ежегоднѫ дань, все турнѫхѫ предъ очи, само да бы гы послушалъ. За това рѣшихѫ да му проводятъ посолство, а за посланницы избрахѫ троицѫ знамениты мѫжи: Папа Леона, кого-то Римляне-ти назоваватъ *Великаго*, а Грьци-ти *Премудраго*; Сенатора Геннадіа Авіена кой-то, бывшій консулъ преди двѣ годины, казвашеся че происходи родомъ отъ Валерія Корвіна, и, спо-

спечелятъ отъ тѫ-зи войнѫ, и набравше безмѣрны богатства бѣхѫ си напълнили кола-та съсъ добычѫ, искахѫ да дадѫтъ веке конецъ на воеванiе-то, а че до годинѫ ако потребова, пакъ да го захванѫтъ. Отъ другѫ странѫ, ако и да бѣ уже отъ давна хванѫла да угасва на Римскѫ-тѫ старѫ и великѫ столицѫ слава-та че была свята и неприкосновенна, и че, като много крѣпка, не могла да ся презьмне, обаче мысль-та само да воюватъ противу единъ такъвъ-зи градъ навождаше на Унны-ты страхъ, а той страхъ имъ ся подтверждаваше и отъ то что Готскый Краль Аларикъ, кой-то въ лѣто 410 бѣ го осадилъ, превзелъ, и разграбилъ, малко послѣ бѣ видѣлъ войскѫ-тѫ си да погине въ море то като отхождаше на Сицилiѭ, и самъ напоконъ бѣ изгубилъ животъ-тъ си (1), кое-то суевѣрiе-то претълкува като Божiе наказанiе. Кога-то убо Атилъ, побуждаемъ отъ горделивы-ты свои чувства, мысляше да покори и смири великыя-тъ той-зи царствующiй градъ по-много отъ сичкы другы, дружина-та му ся мѫчахѫ да го убѣдятъ да ся остави отъ това намѣренiе, защо гы бѣше страхъ, каже Iорнандъ, да не пострадае и той онова що бѣ пострадалъ Висиготскый краль Аларикъ. Видися че и Атилъ не былъ толкова свободенъ отъ такыва суевѣрны страховы, а освенъ това онъ бѣ чулъ тога-зи че една Греко-Римска войска, проводена отъ Восточнаго царя Маркiана, отхождаше на Паннонiѭ за да го удари кога на вращанiе-то си

такыва размышленія Атилъ повелѣ да му доведѫтъ Римскы-ты посланницы, и гы прія съ голѣмѫ учтивость и привѣтливость. Тіи за това свидѣніе бѣхѫ ся премѣнили съ най-хубавы-ты дрехы своего достоинства и чина, и папа Леонъ бѣ ся облѣклъ съ архіерейскы-ты си одежды. Атилъ наипаче на него удари око, и най-много нему честь и уваженіе подаде. Леонъ же, ободрився отъ тѫ-зи Атиловѫ привѣтливость, изложи му молбы-ты и предложенія-та що му проваждахѫ царь-тъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ Римскыи, но какъ и съ каквы рѣчи, това історія-та ны не казва; казва само, че Атилъ ся склонилъ на молбы-ты му, и му далъ онова що му просилъ, согласился сирѣчь да стори миръ съ Римляны-ты съ условіе да му плащатъ ежегодишнѫ дань, и ся обѣщалъ да остави Італіѭ. Това соглашеніе станѫло на 6 Іуліа л. 452, и слѣдъ малко Атилъ си дигнѫ войскы-ты за да си отиде на Уннско. Въ тыя разговоры съ Римскы-ты посланницы, онъ не трѣба да е реклъ нищо за Оноріѭ че му была сгоденица и че ѭ искалъ за супругѫ, защо ако бѣше реклъ, Леонъ му бы лесно расправилъ че, спорядъ Римскы-ты и хрістіанскы-ты законы, тя като уженена не можаше да му стане супруга. Обаче като си отхождаше, не знамъ какъ му дошло пакъ на умъ-тъ да каже че, ако царь Валентініанъ не му проводи Оноріѭ ведно съ сичко-то имѣніе що й ся падаше отъ бащино-то й достояніе, на пролѣть ще пакъ да дойде съ іоще

по-много войскѫ да ѭ иска. Това за Онорiѭ въспоминанiе е сторилъ Унискый царь, негли за да покаже на горделивы-ты Римляны че сичка-та му грыжа за тѫ-зи лудѫ княгинѭ бѣше да употреби имя-то ѝ колчемъ искаше причинѫ за да имъ стори войнѫ. Какъ да е, онъ тогава си тръгнѫ отъ Iталiѭ, и на вращанiе-то си не минѫ презъ Iулiйскы-ты Алпы, презъ кои-то бѣ минѫлъ кога-то отхождаше въ Iталiѭ, за да не бы ся срѣщнѫлъ на исхожданiе-то отъ тыя горы съ Греко-Римскѫ-тѫ войскѫ, коiѭ-то Маркiанъ бѣ проводилъ въ Паннонiѭ; но ся управи по край рѣкѫ-тѫ Адiгѫ, и минѫ презъ Норическы-ты Алпы, и войни-ти му, совсѣмъ що бѣше станѫло миръ, разграбихѫ града Августова (Ausbourg) кой-то имъ ся намѣри на пѫть-тъ; близо же при тоя градъ, като минувахѫ рѣкѫ-тѫ Леха, случися едно нѣщо кое-то наведе между Унны-ты доволно суевѣрно безпокойствiе: Кога-то конь-тъ на царь-тъ имъ стѫпваше въ водѫ-тѫ, една страннообразна и дрипава жена, коя-то приличаше на волшебницѫ, впуснѫ ся напредiѭ му, хванѫ го за юздѫ-тѫ, и извыка до три пѫти съ высокъ и торжественнъ гласъ: « Назадь, Атиле, назадь, назадь! » като че ли щяше съ това да покаже че онъ на завращанiе-то си имаше да посрѣщне нѣкоiѭ голѣмѫ бѣдѫ (2).

68 Между това Греко-Римскы-ты войскы, собравшеся въ Мvсiѭ, бѣхѫ уже готови да ударятъ на Уннскѫ-тѫ землiѭ, но послѣ, като чухѫ

че миръ станѫлъ рѣшително между Римляны и Унны, не сторихѫ и тіи къ нимъ никое непріятелство. Атилъ обаче, като ся завьрнѫ во своя си, прати Греко-Римскому царю извѣстіе че, понеже не му былъ испратилъ обѣщанѫ-тѫ отъ царя Θеодосія дань, да знае че има войнѫ да прави съ него, и че на пролѣть ще дойде да му завладѣе землѭ-тѫ. Маркіанъ, кой-то не бѣше слабъ и страхливъ като Валентініана, прія дерзновенно това извѣстіе, отговори пристойно на Атила, и хванѫ и той да ся готви за войнѫ. Така тая зима ся минѫ съ голѣмы войнскы приуготовленія и отъ двѣ-ты страны. Особно же Атилъ ся упражни презъ неѭ зимѫ да удари и покори Кавкасскы-ты Аланы, кои-то бѣхѫ ся подигнѫли въ негово отсѫтствіе. Іорнандъ помянующій това Атилово противу Аланы-ты войнско предпріятіе (1) смущава обаче мѣста-та споредъ имена-та, и казва че Атилъ сторилъ ужь и второ нашествіе противу Аланы-ты обитающія надъ рѣкѫ-тѫ Лігера (2) и даже противу Висиготθы-ты, и ударилъ пьрво Аланы-ты, а Θорісмундъ, краль Висиготθскый, преварилъ та имъ дошьлъ на помощь, побѣдилъ и разбилъ Атила колко-то и на Каталаунско-то поле (3), и го принудилъ да излѣзе посраменъ изъ Галліѭ. Но тѫ-зи Іорнандовѫ повѣсть, крітічески-ти історіци іѭ иматъ за приказкѫ, защо сички-ти други історически свидѣтелства казватъ че Атилъ преминѫлъ мирно зимѫ-тѫ на Дунавъ-тъ, упражняющійся въ голѣмы войнскы приуготовленія

за лѣто 453 противу Греко-Римляны-ты, а въ такыва важны приуготовленія нема никоѭ вѣроятность да остави онъ мѣсто-то си, и да пойде посреди зимѫ отнова на Галліѭ. Освень това Турепскый епіскопъ Григорій отъ посреди Галліѭ пише че Θорісмундъ него время воевалъ, не противу Унны-ты и въ помощь на Аланы-ты, но противу самы Аланы-ты кои-то и побѣдилъ (4). Верху това Французскый історікъ Tillemont, за да согласи Іорнандово-то приказаніе съ онова що пише Григорій, мысли че Алане-ти имѣѭщи войнѫ съ Висиготθы-ты, и бывши, какъ-то выше видѣхмы (5), тайни пріятели съ Унны-ты, може да сѫ выкали на помощь и нѣколико Уннскы войнства, и тъй Θорісмундъ да е побѣдилъ и едны-ты и другы-ты. Това мысли и Saint Martin крітическый примѣчатель на Вѵзантійскѫ-тѫ отъ Le beau історіѭ (6).

69 Было то какъ было, въ началѣ слѣдующаго 453 лѣта, кога-то Атилъ ся готвяше за ново воеваніе противу Греко-Римско-то царство, случися да умре нечаянно, какъ-то щемъ по-долу да кажемъ, и така и воеваніе-то му остапѫ назадь, и царство-то Уннско ся развали и разсыпа. Смьрть-та Атилова станѫ така: Спорядъ Уннскыять обычай онъ сторилъ за себе новѫ сватбѫ, и ся оженилъ торжественно за едно млθдо и прекрасно момиче, кое-то спорядъ Іорнанда и Павла Діакона, ся зовало *Илдико*, а спорядъ преданіе-то на сѣверны-ты писатели ся представлява чисто

по Германскы написано Хілд-гунд (Hilt-gunt). За това момиче Германско-то преданіе казва че было Франскаго или Бургундскаго краля дъщеря, а Угръско-то преданіе именуіѫщи го Міколцъ (Mikolts) казва че баща му былъ Бактріанскый краль (1). А какъ наистинѫ то было кральска дъщеря, това ся и історіческы подтвърждава отъ то що тая Атилова женитба станѫла торжественно и много великолѣпно, а не какъ-то бѣ станѫла, почти тайно, женитба-та му съ Ескамовѫ дъщеріѫ (2). Германско-то преданіе казва приложително че Атилъ былъ ужь убилъ по-преди родителиты на това момиче, за да имъ зьмне имѣніе-то, и че сега ужь землъ за женѫ момиче-то за да стане законно похищеніе-то му, като че бы ималъ потребѫ отъ такыва узаконенія Атилъ, кой-то обладаваше все що имахѫ непріятели-ти му побѣждени. Было то какъ было, истина-та е, мыслимъ, че Атилъ ся е уязвилъ сьрдцемъ отъ Илдичнѫтѫ изряднѫ красотѫ, и защо-то была кральска дъщеря, не е щялъ беззаконно да ѭ има, но е искалъ да ѭ стори сопругѫ неговѫ по закону. А радость-та му была толкова голѣма че ся оженилъ за еднѫ толко хубавѫ женѫ, що противу обычая-тъ си да іаде и да піе умѣрено (3), въ тоя торжественный на женитбѫ-тѫ си день ударилъ ся чрезвычайно на питіе, и кога-то веке късно вечерь-тѫ влѣзе въ сопружескыя-тъ си чертогъ, глава-та му была, казва Іорнандъ, утегнѫла отъ віно и отъ сънь. А наутре, кога-то сички събра-

за лѣто 453 противу Греко-Римляны-ты, а въ такыва важны приуготовленія нема никоѭ вѣроятность да остави онъ мѣсто-то си, и да пойде посреди зимѫ отнова на Галліѭ. Освень това Туренскый епіскопъ Григорій отъ посреди Галліѭ пише че Өорісмундъ него время воевалъ, не противу Унны-ты и въ помощь на Аланы-ты, но противу самы Аланы-ты кои-то и побѣдилъ (4). Верху това Французскый історікъ Tillemont, за да согласи Іорнандово-то приказаніе съ онова що пише Григорій, мысли че Алане-ти имѣіѭщи войнѫ съ Висиготөы-ты, и бывши, какъ-то выше видѣхмы (5), тайни пріятели съ Унны-ты, може да сѫ выкали на помощь и нѣколико Уннскы войнства, и тъй Өорісмундъ да е побѣдилъ и едны-ты и другы-ты. Това мысли и Saint Martin крітическый примѣчатель на Византійскѫ-тѫ отъ Le beau історіѭ (6).

69 Было то какъ было, въ началѣ слѣдующаго 453 лѣта, кога-то Атилъ ся готвяше за ново воеваніе противу Греко-Римско-то царство, случися да умре нечаянно, какъ-то щемъ по-долу да кажемъ, и така и воеваніе-то му останѫ назадь, и царство-то Уннско ся развали и разсыпа. Смьрть-та Атилова станѫ така: Споредъ У[illegible]ия-тъ обычай онъ сторилъ за себе новѫ [illegible] ся оженилъ торжественно за едно м[illegible] красно момиче, кое-то споредъ Іор[illegible] Діакона, ся зовало *Илдико*, а с[illegible] то на сѣверны-ты писатели са [illegible]

по Германскы написано Хілд-гунд (Hilt-gunt). За това момиче Германско-то преданіе казва че было Франскаго или Бургундскаго краля дьщеря, а Угрьско-то преданіе именуѭщи го Міколцъ (Mikolts) казва че баща му былъ Бактріанскый краль (1). А какъ наистинѫ то было кральска дьщеря, това ся и історіческы подтвьрждава отъ то що тая Атилова женитба станѫла торжественно и много великолѣпно, а не какъ-то бѣ станѫла, почти тайно, женитба-та му съ Ескамовѫ дьщеріѭ (2). Германско-то преданіе казва приложително че Атилъ былъ ужь убилъ по-преди родители-ты на това момиче, за да имъ зьме имѣніе-то, и че сега ужь землъ за женѫ момиче-то за да стане законно похищеніе-то му, като че бы ималъ потребѫ отъ такыва узаконенія Атилъ, кой-то обладаваше все що имахѫ неприятели-ти му побѣждени. Было то какъ было, истина-та е, мыслимъ, че Атилъ ся е уязвилъ сьрдцемъ отъ Илдичнѫ-тѫ изряднѫ красотѫ, и защо-то была кральска дьщеря, не е щялъ беззаконно да ѭ има, но е искалъ да ѭ сторп сопругѫ не говѫ по закону. А радость-та му была толкова голѣма че ся оженилъ за еднѫ толко хубавѫ женѫ, що противу обычая-тъ си да іаде и да піе умѣрено (3), въ тоя торжественный на женитбѫ-тѫ си день ударилъ ся чрезвычайно на питіе, и кога-то веке късно вечерь-тѫ влѣзе въ сопружескыя-тъ си чертогъ, глава-та му была, казва Іорнандъ, утегнѫла отъ віно и отъ сънь. А наутре, кога-то сички събра-

ни чакахѫ да излѣзе за да му честитатъ радость, станѫ уже пладне, а той ни отъ чертогъ-тъ си излазяше, ни врата-та си отваряше. Почудени за това закъсненіе, сановници-ти му хванѫхѫ да ся обезпокояватъ, и мысліѭще че негли спи іоще, начнѫхѫ отъ вънъ да выкатъ и да хлопатъ за да бы ся събудилъ; но най-сетнѣ, като видѣхѫ че все това бѣше напусто, съвсѣмъ веке смущени и уплашени, счупихѫ врата-та и влѣзохѫ. Но что да видятъ! Атилъ съсъ кръвь облеянъ лежаше мрьтвъ на легло-то си, а млада-та му булка държаше главѫ-тѫ си надъ него наведенѫ и дребны сльзи роняше подъ дълго-то си було! На това страшно и нечаянно видѣніе вси-ти онія мѫжи растреперани извыкахѫ громогласно, и съ выковы-ты си направихѫ да потреперѫтъ палаты-ты; а отъ велико-то си оскорбленіе, едни си отрѣзахѫ косы-ты, а други си нарѣзахѫ лице-то съ ножовы, защо, каже Іорнандъ, «единъ толкова изряденъ воеватель не ся оплакваше съ женскы сльзы, плачовы и рыданія, но съ мѫжьскы кърви.» Тая печальна вѣсть ся раздаде скоро по сичкыя-тъ градъ, а послѣ и по сичко-то Униско царство, и така сичкый народъ, отъ Дунавъ-тъ даже до Уралскы-ты горы, бы ожаленъ неизреченно. Това показва колко много го любяхѫ сички-ти му поданници.— Сега що бѣ ся случило презъ злополучнѫ-тѫ онѫіѫ нощь? Различны и една на другѫ противны вѣсти ся разсѣяхѫ за това вънъ отъ царскы-ты палаты: Униски-ти началници ся пот-

щахѫ да увѣрятъ и да докажѫтъ че смърть-та му была естественна, казующе, че му падиѫло апопликсія (дамла, ударъ), и тълкующе че, понеже му текло често кръвь изъ носъ-тъ, неіѫ нощь като спалъ възнагъ, случилося та му потекла пакъ кръвь-та, коя-то като не можила да ся истича на вънъ, събралася на гърло-то му и го удавила. Това расказвахѫ на вѫредъ Унни-ти и Унски-ти сановници и велможи, или че наистинѫ тъй станѫла работа-та, кое-то е могло да бѫде, защо-то іалъ и пилъ много отъ вечерь-тѫ, или че тъй поносило на політікѫ-тѫ и на любочестіе-то имъ, за да не бы ся разчуло че великый царь и завоеватель Уннскый умрѣлъ отъ убійство, и да бы ся принудили да сторятъ за едно такова нѣщо испытанія и обвиненіи, кои-то бы навели смущенія и раздоры въ царство-то. Латински-ти обаче писатели казватъ, че Илдико ударила съ ножъ мѫжъ-тъ си като спалъ, кой знае за коіѫ враждебнѫ и отмьстителнѫ причинѫ, и то ся види доста вѣроятно отъ то що Илдико не токмо сама не излѣзла да каже напраснѫ-тѫ смърть Атиловѫ, но даже и не отворила кога-то сановници-ти му выкали отъ вънъ и хлопали. Отъ писатели-ты кои-то приказватъ че Атилъ былъ убитъ отъ Илдика, нѣкои-си даже прилагатъ че единъ отъ неговы-ты щитоносцы й помогнѫлъ да извърши това злодѣяніе побужденіемъ Аетіевимъ. За да ся избави Римско-то царство веднъжь за всякога отъ единъ такъвъ-зи врагъ кой-то, и като ся премири съ

Валентініана, пакъ го заплаши на отхождание че ще дойде пакъ на пролѣть да иска Опоріѭ (4), може Аетій, по подражаніе Хрусафіево (5), да е сторилъ тайно единъ такъвъ навѣтъ противу Атила. Но видися че той навѣтъ не е былъ исповѣданъ отъ убійницѫ-тѫ, а за това и никое за него смущеніе между Унны-ты ся не казва. Германско-то же поетическо преданіе ище да каже че Атилова-та оная млада булка, сама отъ себе побуждаема, убила мѫжъ-тъ си, за да си отмьсти защо-то онъ по-напредь убилъ нейны-ты родители и имъ зелъ имѣніе-то, а сега смѣялъ да зьмне и неѭ за женѫ. Но това обстоятелно приказаніе намъ ся види невѣроятно, защо го казватъ само поемы-ты Германскы и Скандинавскы, а мы знаемъ че обычайно поети-ти измысльоватъ нарочно такыва драматическы обстоятелства, кои-то и украшаватъ съсъ много другы подробности наоколо, само за ползѫ на поетическы-ты сочиненія. Какъ да е да е, Іорнандъ, спорядъ точнѣйшаго писателя Пріска, (кому-то за сожаленіе первообразно-то за тыя работы сочиненіе не ся сохранило,) казва положително че *Атилова-та смьрть произишла отъ кръвотеченіе безъ іазвѫ* (6). Θеофанъ, такожде любоистинный вообще писатель, пише и той, че *Атилъ умрѣлъ отъ кръвотеченіе* (7). Това исто-то казуватъ и Іоаннъ Малала и Александрійска или Пасхалева называема-та лѣтопись, кои-то обаче прилагатъ че мома-та (коя-то казватъ страстно че му была наложница а не же-

на) была подозрѣна да го е тя убила (8).

79 Погребеніе-то Атилово станѫ съ торжество великолѣпно, и за велико-то му имя достойно. Посреди поле-то предъ царствующія-тъ Унскый градъ поставихѫ еднѫ прекраснѫ коприняиѫ сѣнь, въ коіѫ-то турнѫхѫ еднѫ великолѣпнѫ постеліѫ, и верху неіѫ положихѫ Атилово-то тѣло. Послѣ, конници избрани изъмежду най-благородны-ты отъ народъ-тъ, сторихѫ наоколо теченія и игры обыкновены въ такыва обряды; а отъ другѫ странѫ поети и ратници, за славѫ и похвалѫ Атиловѫ, пѣяхѫ надгробнѫ пѣснь, коіѫ-то Іорнандъ е сохранилъ цѣлѫ спорядъ Готѳско-то преданіе. Ето тая пѣснь по стіховы отъ насъ по възможности направенѫ:

1

Атилъ Царь Унновъ преславный,
И сынъ Мьндюховъ достойный,
Народовъ храбрыхъ владѣя,
Съ нечутнѫ силѫ воюя,
Скѵѳійскы самъ и Германскы
Различны кральства варварскы
Себѣ подвластны направи,
И Римскы царства покварн,
Превзевъ имъ много градовы,
Наведъ имъ трепетъ страховы.

2

Послѣ имъ милость сотвори,
И миръ имъ щедро подари,
Че му ся тепло молахѫ,

И дребны сльзы ронахѫ,
Да имъ остави свободнѫ,
Землѭ-тѫ и непокорнѫ,
Склонився дань да му плащатъ,
Годишно да ѭ испращатъ,
Като на своя Господарь,
Великый Унискы главатарь.

3

Всегда щастливъ онъ и любимъ,
Всегда же и непобѣдимъ,
Сега ся жално престави,
И душѫ Богу предади,
Не врагъ рѫками нараненъ,
Ни отъ подданныхъ предаденъ,
Но радъ и веселъ безъ горесть,
Въ постелѭ тихо безъ болесть,
При свои люды любимы,
Юнацы, непобѣдимы (1).

Като ся пѣяше тая пѣснь, сичка-та Униска войска, коя-то стояше нарядена около сѣнь-тѫ, правяше плачевны восклицанія. А като ся свършихѫ тія печални знакови и обряди, Унни-ти направихѫ онова що сами назывыватъ *стравѫ* (2), сирѣчь единъ надгробный обѣдъ, гдѣ-то іадохѫ и пихѫ до ситости: защо они имахѫ и такъвъ обычай да мѣшатъ пированіе-то съ погребателныты скорбы. А кога-то щяхѫ да го погребятъ, затворихѫ тѣло-то му въ три ракы единѫ въ другѫ вложены, отъ кои-то първа-та най-малкая бѣше направена отъ злато, средня-та отъ сребро, а

врьхня-та отъ желѣзо. Съ това тіи искахѫ да назначѫтъ че у крѣпчайшаго ихъ царя все ся бѣ соединило: желѣзо-то, съ кое-то бѣ покорилъ толкова народы; и сребро и злато, кое-то бѣ зелъ за украшеніе своего царства отъ двѣ-ты Римскы імперіи. Послѣ го положихѫ нощемъ въ гробъ-тъ, и съ него наедно заровихѫ оружія кои-то бѣхѫ зели отъ непріятели-ты, войнскы оффиціалны одѣла съ драгоцѣнны каменія украшены, и много другы утвары таковаго царя достойны. Послѣ, за да останѫтъ тія богатства скрыти, и да не бы отишьлъ нѣкой да гы изрови тайно, направихѫ, какъ-то рѣкохмы, погребеніе-то му нощемъ, и заклахѫ немилостиво слугы-ты, кои-то бѣхѫ ископали и заровили гробъ-тъ. Іорнандъ като описва, спорядъ Пріска, тыя подробности, прилага, пакъ спорядъ Пріска, че неѭ нощь станѫло въ Цариградъ това чудо, че Богъ ся іавилъ ужь на съни царю Маркіану, голѣмѫ грыжѫ имѣющему за единъ толкова свирѣпъ непріятель, и му показалъ Атиловыя-тъ лѫкъ сокрушенъ, като за да му извѣсти съ това че Уннска-та сила ся веке струшила и разрушила: защо, каже, Атилъ бѣ станѫлъ толкова страшенъ на великы-ты царства, що Вышный показалъ смьрть-та му като благодѣяніе на царіе-то (3).

ГЛАВА IX.

НАСЛѢДНИЦИ АТИЛОВИ.

1 Кои сѫ были Атилови-ти синове, и какъ по несогласіе-то имъ первородный Еллахъ е былъ принужденъ да расподѣли на сичкы-ты бащино-то си царствено наслѣдіе.— 2 Общо возстаніе на Германскы-ты подчинены имъ народы противу нихъ, и освобожденіе тѣхно съ побѣжденіе-то на Унны-ты и убитіе-то Еллахово. — 3 Кои гдѣ ся послѣ разсѣяхѫ и населихѫ. — 4 Напусто Унни-ти правятъ походъ презъ Дунавъ-тъ на Остроготѳы-ты въ Панноніѭ; побѣждени, вращатся пакъ презъ Дунавъ-тъ въ Уннивар. — 5 Воеваніе Остроготѳовъ на Греко-Римляны-ты, и мирозаключеніе съ заплащаніе на годинѫ по 300 літры злато на тыя варвары. — 6 Прихождатъ Сарагури на Меотійскы-ты страны, и посланници тѣхни на Царьградъ. — 7 Персійскый царь Перозъ праща и той на Царьградъ посланницы да иска помощь противу Унны Кидаріты, но не му ся дава. — 8 Сарагири-ти ведно съ Акациры воюватъ на Персіѭ, и Персійскый царь напразно пакъ иска помощь отъ Цариградъ.— 9 Страшенъ пожаръ въ Цариградъ.— 10 По причинѫ що Остроготѳи-ти нападатъ на Сатагы-ты въ Панноніѭ, Денничій съ Унны-ты и другы свои подданницы воюва на нихъ презъ Дунавъ-тъ, но ся побѣждава крайно и завраща.— 11 Унни-ти воюватъ послѣ на Греко-Римляны-ты, но биватъ

побѣждени, и премирившеся вращатъ ся презъ Дунавъ-тъ во своя си. — 12 Денничій и Ирнахъ пращатъ на Цариградъ посланницы желающе да заключатъ търговскый договоръ. На отрицателныя-тъ Леоновъ отвѣтъ, Ирнахъ ся не согласява съ Денничія за войнѫ. — 13 Денничій слазя съ войскы-ты си на Дунавъ-тъ, и праща до Леона новы посланницы съ новы предложенія, на кои-то отвѣтъ-тъ быва пакъ отрицателенъ. — Денничій съ Унны и Готоы войскы минува Дунавъ-тъ, но слѣдъ малко быва заприщенъ отъ Греко Римляны-ты въ нѣкои тѣсны мѣста, гдѣ-то притѣснени Унно-Готои-ти ся вричатъ да ся покорятъ, ако имъ ся даде мѣсто за населеніе, и ся излъгватъ да ся раздѣлятъ за препитаніе-то си до гдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ.— 15 Хелхалъ Уннинъ Римски подданникъ наипаче прельстява Готоы-ты та возставатъ оружіемъ на Унны-ты, и тіи тогази на Готоы-ты, а врьху всѣмъ послѣ Греко-Римляне-ти, догдѣ осѣтивше обманѫ-тѫ Готои и Унни ударятъ гы пакъ іаростно та гы побѣждаватъ и избѣгватъ.— 16 За отмьщеніе слѣдъ годинѫ Денничій воюва пакъ презъ Дунавъ-тъ на Греко-Римляны-ты, но заприщенъ отнова ударяся крѣпко, поразяватъ ся войскы-ты му, и самъ, живъ уловенъ, заклавася отъ Анагаста, и глава-та му ся проважда на Цариградъ, гдѣто ѭ носятъ по улицы-ты торжественно.— 17 Заключеніе и конецъ.

1 Наслѣдство-то на великыя-тъ оный завладѣтель Атила, кой-то за малко годины бѣ основалъ царство почти равно съ царство-то великаго Александра Македонскаго, и кой-то имаше подвластны и подданны цари, краліе и князи, и правяше да треперятъ отъ него сами-ти Греко-Римски імператори, има истѫ-тѫ участь коіѫ-то и

наслѣдство-то на Македонскыя-тъ оный царь, сирѣчь раздробися на много части, и слѣдъ малко ся разори и разсипа. Сынове-ти му, на различны мѣста и отъ различны майкы рождени, составлявахѫ, каже Іорнандъ, почти единъ народъ (1). Преданіе-то чете отъ нихъ выше отъ пятьдесять, а історія-та именува седемь дошли на мѫжьскы возрасть. Тіи сѫ: Еллахъ, Денничій (2), Емнедзаръ, Узиндуръ, Уто, Искалмъ, и Ирнашь или Ирнасъ (3) най-младый-тъ и най-любимый-тъ му отъ сичкы-ты (4). Еллахъ най-голѣмый-тъ му сынъ, рожденный отъ любезнѫ-тѫ му царицѫ Рѣкѫ или Рѣканѫ, кого-то уже видѣхмы поставенъ краль на Акациры-ты (5), бяше, за отличнѫ-тѫ си храбрость, самъ достоинъ да наслѣди отцу своему и да сохрани пространнѣйши-ты неговы завладѣнія. Атилъ самъ така мысляше, и много пѫти бѣ него показалъ за наслѣдникъ на царство-то си и за главѫ на братія-та му. Но тіи ся на това не согласихѫ, и свое-то особно честолюбіе отъ общенароднѫ-тѫ ползѫ предпочитающе, станѫхѫ несмысленно вси да искатъ да царуватъ. Еллахъ не можи да имъ ся сопротиви, и за да не стане раздоръ помежду имъ, кой-то бы былъ за царство-то много вредителенъ, принудися да ся склони на предложеніе-то имъ, и да расподѣли съ нихъ жребіемъ по равнѫ часть бащино-то си царственно наслѣдіе, т. е. сичкы-ты Унномъ подданны народы ведно съ храбры-ты имъ краліе и князи (6).

2 Но кога-то они, така раздѣлившеся, сѣ-

кахѫ че немахѫ веке освень мирно да царуватъ, напрасно ся подигнѫ насрѣщѫ имъ една буря, коіѫ-то съ сичко-то си стараніе не можихѫ да посрѣшнѫтъ ни да й преодолѣятъ. Различни-ти иноплеменни, наипаче Германскаго племена, народи не видѣхѫ за добро да ся подчинятъ на Атиловы-ты сыновы, какъ-то отъ неволіѫ ся бѣхѫ нему подчинили и покорили, и пожелахѫ да ся освободитъ отъ Униско-то иго, и да си станѫтъ пакъ независими като напредь. На това първый примѣръ даде Гепидскый краль Ардарикъ, кого-то видѣхмы по-горѣ (1) че бяше най-мудрый и най-вѣрный совѣтникъ Атиловъ. Той като видѣ, казва Іорнандъ, че сынове-ти Атилови, раздѣляюще помежду си царство-то бащино си, расподѣлявахѫ си, като нѣкои робы, и различны-ты нему подчинены бывшія народы, безъ да гы пытатъ, не може да търпи това безчестіе, и разсьрдився дигнѫ знамя возстанія противу нихъ, и представи и на другы-ты Германскы народы че трѣба и тіи да сторятъ като него, и да си защитятъ свободѫ-тѫ. Того послушахѫ Остроготои-ти подъ предводителство-то на троицѫ-тѫ князующія ихъ храбры братія (2), и Еруди и Суеви-ти, кои-то согласившеся возстахѫ также противу Атиловы-ты сыновы, и начепѫхѫ сѣкы во своіѫ-тѫ си земліѫ да ся біѫтъ съ нихъ. Тіи же, на кои-то вѣрни останѫхѫ само Унни, Сармати и Алани (3), подържахѫ сѣкы особно тѫіѫ битвѫ за нѣколко време, и совсѣмъ що сторихѫ съ непріятели-ты си мно-

го и тяжки ударенія, не можихѫ никои никому да преодолѣѭтъ. Най-сетнѣ видѣхѫ за нужно и отъ двѣ-ты непріятелскы страны да си соединятъ взаимно войскы-ты на едно тѣло, и да сторятъ общо и рѣшително сраженіе. Това общо сраженіе станѫ отъ десно на Дунавъ-тъ въ Панноніѭ при рѣкѫ-тѫ Нетадъ (4), и «то бы, каже Іорнандъ, чудно и дивно зрѣлище, гдѣ-то всякый можаше да види, отъ еднѫ странѫ, какъ Готѳи-ти ся біяхѫ като луди съ сабіѭ, какъ Гепиди-ти си чупяхѫ копія-та удряще, и какъ Суеви-ти посрѣщахѫ пѣши конницы-ты; а отъ другѫ, какъ Унни-ти ся отличавахѫ въ стрѣляніе-то, и какъ ся редяхѫ на брань, Алане-ти съ тяжкы, и Ерули-ти съ легки въоруженія.» Така като ся бихѫ храбро и упорно и отъ двѣ-ты страны, най-сетнѣ преодолѣ нечаянно Гепидска-та страна, а Уннска-та бы побѣждена и нагонена. Въ такова едно велико сраженіе сѫ паднѫли несумненно много люди и отъ самъ и отъ татакъ; Іорнандъ знающій колко сѫ паднѫли отъ еднѫ-тѫ странѫ, требваше да знае колко сѫ паднѫли и отъ другѫ-тѫ и да каже; но той като родомъ Готѳъ казва само че отъ Уннскѫ странѫ, такъ отъ Унны-ты какъ и отъ другы-ты народы тѣхны помощницы, паднѫли до 30,000 души! а колко паднѫли и отъ Гепидскѫ или Остроготѳскѫ странѫ, за това не казва нищо! Казва онъ такожде че погинѫлъ и самъ Атиловъ сынъ Еллахъ въ него сраженіе, слѣдъ като истребилъ много непріятели и показалъ такѫва чудиѫ и див-

нѫ храбрость, що Атилъ, ако бѣ живъ, щялъ да ся възблагодари за тъй славнѫ-тѫ му смьрть. Какъ да е да е, видися че Унска-та страна ся побѣдила тогава толкова тежко, що імперія-та имъ, коя-то до тога грозяше да завладѣе сичкѫ вселеннѫїѫ, него день паднѫла и ся разрушила. «Толкозь несогласіе-то е пагубно нѣщо, (казва пакъ Іорнандъ,) що Унни-ти паднѫхѫ щомъ ся раздѣлихѫ, тіи кои-то соединени навождахѫ съ силы-ты си страхъ на сичкы другы (5).»

3 Слѣдъ това сраженіе тія различни и едни другымъ пріятни или противны народи разидохѫся всякый възъ еднѫ странѫ, и ся населихѫ и учредихѫ кои гдѣ можихѫ и кому гдѣ бы угодило. Така:

Денничій, ведно съ по-много-то сыновы Атиловы, и съ по-много-то Унны, отиде та ся насели и учреди надъ и по край Черно море, тамъ гдѣто изъ начала бѣхѫ Готѳски-ти жилища.

Ирнахъ най-младый-тъ сынъ Атиловъ съ свои-ты подданницы Унны ся дрънпѫ и насели въ края-тъ на Малѫ Скvѳіѭ, коѭ-то днесь называвамы Добрицѫ.

Емнедзаръ и Узиндуръ, рождени отъ еднѫ майкѫ съ Ирнаха, дойдохѫ та ся населихѫ въ *прибрьжнѫ* Дакіѭ (6), сирѣчь въ нынѣшніѭ-тѫ придунавскѫ Блъгаріѭ, при рѣкы-ты Ута и Осмѫ, около Видинъ, Свищовъ, и Нікополъ.

Уто и Искалмъ ведно съ мнозинѫ Унны дойдохѫ по навѫтре въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ (1),

но гдѣ именно не знаемъ, и ся населихѫ тамъ, покорившеся Греко-Римскому царю. Іорнандъ казва че еще по негово-то время (около 552 л.) нѣкои-си отъ тыя Унны ся зовали Святогорцы (Sacromontisii) и Фосатци (Fosatisii).

Саvромати-ти (кои-то, каже Іорнандъ, *Сарматы* называемъ) заедно съ Цемандры (Cemandri) и нѣколико Унны, отидохѫ та ся населихѫ, позволеніемъ Греко-Римскаго царя, въ горнѭ-тѫ Мvсіѭ близо при града Мартена (ad castrum Martenam).

Скvри, Сатагари и други Алани, ведно съ своего князя Кандакса, пріяхѫ за населеніе Малѫ Скvѳіѭ и Долнѭ Мvсіѭ (8).

Руги и други нѣкои народци поискахѫ и зехѫ за населеніе Віозиметъ и Скандіополь (9).

Острготѳи ти поискахѫ и тіи мѣсто за населеніе, и царь Маркіанъ имъ даде сичкѫ Панноніѭ, составляемѫѭ отъ едно дълго поле, украшена, каже Іорнандъ, съ много градовы, отъ кои-то пьрвый бѣ Сирміонъ (Сремъ), а послѣдный Виндомина (10), и ограниченѫ на Востокъ отъ горнѭ Мvсіѭ, на пладне отъ Далматіѭ, на западъ отъ Норикъ, и на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ.

Най-сетнѣ Гепиди-ти съ своего Краля Ардарика, като главни побѣдители Унновъ, завладѣхѫ предѣлы-ты на сичкѫ Дакіѭ задъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то бѣше и Атиловый-тъ царствующій градъ, и ся учредихѫ въ неѭ постоянно, сотворивше миръ и съ Греко-Римско-то царство, отъ кои-то не ис-

кахѫ друго освень да гы остави мирны, и да имъ дава ежегодно заплатѫ като на храбры мѫжи, и способны да му пазятъ предѣлы-ты, съ това само условіе, че краль-тъ имъ требваше да имъ ся дава отъ него.

Такымъ образомъ вси тія народи, разсѣявшеся и остановившеся почти по сичкѫ Грекороманіѭ, то есть въ Дакіѭ, въ Долніѭ и горніѭ Мѵсіѭ, въ Панноніѭ, Іллѵріѭ, Θракіѭ и Македоніѭ, ужь като Римски гости и пріятели, назвахѫся тѣхни союзници (fœderati), и като такива земахѫ ежегодно заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство (11), ужь за да му пазятъ предѣлы-ты и да му помагатъ войнственно противу други непріятели, а истинно за да го оставятъ мирно и спокойно отъ тѣхны-ты грозны нашествія (12).

4 Едвамъ Острогоτθи-ти ся бѣхѫ какъ-то рекохмы, учредили въ Панноніѭ, и Атилови-ти сынове (1), кои-то естественно (каже Іорнандъ) имъ ся гнѣвяхѫ че дигнѫли главѫ и войнѫ насрѣщѫ имъ, а при това имъ и завиждахѫ че имъ отнели тѫѭ обширнѫ область, соединивше войскы-ты си дойдохѫ въ лѣто 454 (2) да гы търсятъ като свои побѣгнѫлы робы, и като бѣгствомъ отстѫпилы отъ тѣхно-то владѣніе, и ударихѫ напрасно Валамира кой-то, като населенъ въ восточнѫ-тѫ часть Панноніи, бяше и по-близо. Но онъ научився съсъ время за тѣхно-то нашествіе, потщася да събере войскы-ты си, и съ тѣхъ, ако и не много, посрѣщнѫ храбро Унны-ты, ударися съ

нихъ и гы навы. По томъ не престанѫ да гы дразне, така що они, видѣвше че не ще могѫтъ да му сторятъ нищо, принудихѫся да ся върнѫтъ назадь, и минѫвше Дунавъ-тъ, отидохѫ на оныя страны отъ Скуѳіѭ, презъ кои-то тече Дунавъ-тъ, и кои-то ся по языкъ-тъ имъ именувахѫ *Униварз* (3). Валамиръ ся потща да извѣсти на братія-та си това радостно за нихъ происшествіе, а на отвѣтъ прія и онъ извѣстіе че въ кой-то день ся бѣхѫ побѣдили Унни-ти родился брату му сынъ названный Ѳеодорихъ (4). Той Ѳеодорихъ станѫ послѣ единъ отъ най-мудры и най-храбры-ты Готѳскы краліе.

5 Готѳскый Краль Валамиръ не остави и Греко-Римляны-ты за много время спокойны, ако и да бѣ имъ ся обѣщалъ, кога-то ся насели въ Панновіѭ, че ще да имъ бѫде покоренъ. Царь Маркіанъ бѣ ся наистинѫ задължилъ да плаща ежегодно на Остроготѳы-ты едно количество пары за да не правятъ на землѭ-тѫ му нашествія, и даже да му пазятъ предѣлы-ты отъ чужды наступленія, какъ-то ся выше рече. Но Маркіанъ умрѣ на 26 Іаннуарія 457 л., а наслѣдникъ-тъ му Леонъ прозванный Ѳракянинъ, защо бѣ родомъ отъ Ѳракіѭ, сирѣчь отъ сямъ-Дунавскѫ-тѫ Дакіѭ, или отъ землѭ-тѫ на Бѣсы-ты, кои-то живѣяхѫ при Філиппополь на Емѫ планинѫ, отлагаше да имъ заплати обѣщаны-ты тыя пары (1); за това Валамиръ, не терпя повече това отлаганіе, согласися съ братія-та си и му проводи въ лѣто

462 (2) посланницы за да искатъ рѣшително испълнеціе-то на Маркіаново-то къ нимъ задълженіе. Тіи посланници не можихѫ да сторятъ нищо, и ся върнѫхѫ празни въ Панионіѭ, или че Леонъ имъ далъ отрицателенъ отвѣтъ, или че съ нѣкои причины е отлагалъ пакъ да испълни обѣщаніе-то си, защо това не ны казва історія-та. Тога веке Остроготѳски-ти князи праведно разгнѣвившеся, събрахѫ скоро войскы-ты си, влѣзохѫ въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, опустошихѫ Іллvріѭ, разорихѫ много градовы, и побѣдивше принудихѫ областныя-тъ воеводѫ да побѣгне. Леонъ на тоя слухъ разумѣ че Остроготѳи-ти не были человѣци за презрѣніе, и ся потща да проводи войскѫ насрѣщѫ имъ подъ предводителство-то военачалника Анѳеміа зетя Маркіанова. Той наистинѫ ся удари нѣкой пѫть и другы съ Остроготѳы-ты, и гы принуди съ достойнство-то си да ся дръпнѫтъ назадь въ Панионіѭ, но не смѣя и самъ да пойде подырѭ имъ и да гы гони. Видися даже да е совѣтовалъ Леона да ся премири съ нихъ, ако ще да ся избави отъ вредителны-ты имъ нашествія. Какъ-то да е, слѣдъ тѫіѫ войнѫ Леонъ ся рѣши да гы възблагодари, и за това имъ проводи незабавно посланницы, кои-то като гы обличавали, защо, противу обѣщанія-та си да живѣіѫтъ мирно съ Греко-Римляны-ты, нападнѫли враждебно на землѭ-тѫ имъ, зели отъ нихъ такъвъ-зи отвѣтъ, че сторили това, защо-то имъ не плащали обѣщаны-ты пары кои-то имъ были нужни за препи-

таніе-то имъ. Посланници-ти, видися, намѣрили благословно това извиненіе, и тѣй заключихѫ миръ съсъ нихъ, обѣщавшеся отъ странѫ Леоновѫ че ще имъ ся плати сега непремѣнно все що имъ бѣше длъжно, и за напредь ще имъ ся плаща всякѫ годинѫ по триста літры злато. А за увѣреніе че не щѫтъ и они веке да нападатъ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, искали и пріяли да имъ ся прати за порукѫ на Цариградъ реченый Өеодорихъ, кой-то былъ тогази осмолѣтенъ; бащa му, кой-то го много любилъ, едва ся предумалъ отъ Валамира да го даде (3). Өеофанъ пише че, онъ като отишьлъ на Цариградъ, учился при най-изрядны-ты учители (4).

6 Около исто-то 462 лѣто (1) Прі́скъ казва че дошли на Цариградъ посланници отъ едны новы сѣверны варвары, называемы *Сарагури*, *Урогu*, и *Оногури*. Тіи народи были оставили своѭтѫ землѭ, защо други пакъ варвари, *Савири* называеми, испѫдени изъ землѭ-тѫ си отъ Аварыты, были нападнѫли врьху имъ войнственно. Авари-ти были и тіи испѫдени изъ своѭ-тѫ землѭ отъ другы пакъ народы, кои-то Прі́скъ не казва какъ-ся именували, а казва че живѣли на Океански-ты бреговы, и были также принуждени да си оставятъ мѣста-та, защо-то было излѣзло тамъ изъ океанъ-тъ една тьмна мъгла, и ся іавили и много множество Грифи (γρύπες) за кои-то ся думало че нема да си отидѫтъ до гдѣ не изіадѫтъ человѣческыя-тъ родъ! Того ради, оплашившеся

отъ тыя злины, речени-ти безименни приокеански варвари дошли та нападнѫли на Авары-ты, кои-то побѣдившеся отъ нечаянно-то имъ удареніе, были принуждени да си оставятъ тѣмъ землѭ-тѫ, и да дойдѫтъ и они да ударятъ на Савиры-ты, а тіи пакъ на Сарагуры-ты, както ся выше рече (2). Така убо и Сарагури ти, испѫдени бывше отъ Савиры-ты, дигнѫли ся, и дошли да търсятъ мѣсто за населеніе при Унны-ты называемыя Акатиры или Акациры (3). Тіи гы не пріяли, и имъ ся упрѣли войнственно ; но Сарагури ти, ударившеся съ нихъ много пѫти, най-сетнѣ гы побѣдили и покорили. А като ся учредили у тѣхъ, искали да извѣстятъ побѣдѫ-тѫ и населеніе-то си близо при предѣлы-ты Греко-Римскы на Греко-Римскыя-тъ царь, кому-то и проводили посланницы съ предложеніемъ взаимнаго пріятелства. Царь Леонъ, кой-то плащаше на Остроготѳы-ты и на Унны-ты да мируватъ, не можаше да не пріемне безъ заплатѫ пріятелство-то на тыя новы съсѣды. Того ради той, както и велможи-ти му, пріяхѫ посланницы-ты имъ честно, и подаривше щедро отпустихѫ гы да си идѫтъ миромъ назадъ (4).

7 Въ то время Іездерджердовъ сынъ Перозъ (Фирузъ) Царь Персійскый, имаше войнѫ съ Унны-ты надкавкаскы называемыя Кідаріты (1) по причинѫ такъвѫ : Отъ по-напредь Персійски-ты цари были наложили на тыя Унны да имъ плащатъ дань, а послѣ Униский царь, кому-то имя-то не знаемъ, не рачилъ веке да имъ плаща, та

за това Персійскый царь Перозъ подигнѫлъ насрѣщѫ му тѫзи войнѫ. Униский той царь умрѣлъ, и война-та ся продължавала съ младаго сына и наслѣдника негова Купха. Най-сетнѣ Перозъ, като гледалъ че Унни-тѣ ся били храбро и не щялъ да може да гы навые съ силѫ, помыслилъ да свърши войнѫ-тѫ съ прелесть, и тъй праща до Купха посланницы да му кажѫтъ че желае да стори съ него миръ и союзъ, и за увѣреніе дава му сестрѫ си за женѫ. Кунхо пріялъ радостно това предложеніе, и Перозъ заключивъ миръ, проводилъ му обѣщанѫ-тѫ женѫ, но та не была Перозова сестра, но была една слугыня негова, коіѫ-то онъ облѣклъ и украсилъ по царскы, и ѝ зарачалъ да не бы да каже истинѫ-тѫ, че ако не казва, ще слѣдува да е царица благополучна, ако ли каже, Кунхо ще да іѫ убіе, защо Кидаритскый царь не ще тьрпи да има за женѫ еднѫ слугыніѫ на мѣсто царскѫ дьщеріѫ. Перозъ сѣкалъ че съ тѫіѫ прелесть щялъ да ся подиграе Конху; но не ся минѫло много, и прелесть-та му излѣзла на іавѣ: защо тая жена убоявшися да не бы Унискый царь да ся научи отъ другыго каква е и що е, и іѫ накаже съ смьрть, обадила просто на Конха работѫ-тѫ. Онъ же, похваливъ женѫ-тѫ затѫзи нейнѫ искренность, неіѫ пакъ удьржалъ за своіѫ женѫ, а гнѣвъ-тъ си обърнѫлъ сичкыя-тъ врьхъ Пероза, кому-то за да си отмьсти писалъ ужь че има войнѫ съ ближны-ты си, и му ся молилъ, като на пріятель и союзникъ, да му проводи

на помощь, не войны просты, защо таквы-зи тойималъ много, но чиновницы достойны за да му бѫдѫтъ военачалницы. Перозъ повѣрвавъ това нѣщо, проводилъ му до 300 мѫжи отъ найизбранны-ты свои чиновницы, отъ кои-то Кунхо едны убилъ, а другы-ты всакатилъ и проводилъ назадь до Пероза да му кажѫтъ че това наказаніе далъ на чиновцицы-ты му за неговѫ-тѫ прелесть. Отъ тамъ ся пакъ разгорѣла война-та помежду имъ, и като ся были крѣпко доволно время, Перозъ притѣсненъ отъ Уинскѫ-тѫ храбрость, и боясь да не бы да нападнѫтъ на землѭ-тѫ му и вышеречени-ти нови пришелци Сарагури, проводилъ до царя Греко-Римскаго посланницы да му кажѫтъ че трѣба или пары да проводи за да укрѣпи онъ и пази противу варвары-ты крѣпостьтѫ Юройпаахъ (2), коя-то бѣ нарочно по-напредь направена при Каспійскы-ты врата на Кавкаса (3), или поне войны свои да испрати за да ѭ пазятъ, и даже и пары да проводи за да го поддьржи въ войнѫ-тѫ противу Кідаріты-ты, защо кога не ся пази добрѣ речена-та крѣпость, надкавказски-ти варвари ще могѫтъ, не само въ Персійскѫ-тѫ, но и въ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ да влѣзѫтъ и зло да учинѫтъ, и кога Перси-ти побѣдятъ Кідаріты-ты, тій не ще да могѫтъ веке и въ Греко-Римско да преминѫтъ. За отвѣтъ на това посолство царь Леонъ проводилъ царю Перозу посланникъ Епарха и Патрикія Константія да му каже, че нема правдѫ да му иска ни пары ни войны, защо война-

та е негова, а не Греко-Римска, и сѣкы трѣба да си пази предѣлы-ты и да си поддьржи войнѫтѫ. Той Константій, пришедъ во града Персомъ ближняго Едессѫ, принужденъ былъ да чака доволно время догдѣ да го пріемне Перозъ, кой-то най-сетнѣ му сторилъ извѣстіе да пойде при него, не въ Персіѭ, но на предѣлы-ты Персійскы и Унно-Кідарітскы, во едно село именуемое Горга, въ кое-то онъ былъ тогава ополченъ (4), и като му сторилъ приличны-ты почести, и видѣлъ отъ отвѣтъ-тъ му че нема нищо да ся надѣе отъ Греко-Римско-то царство, отпустилъ го да си пойде назадь (5).

8 Между това война-та Персійска съ Кідаріты-ты ся простираше, и Перозъ не можи да избѣгне отъ онова що ся бояше отъ кьмто Сарагуры-ты. Тіи наистинѫ, соединившеся съ Акацирьі-ты и съ другы тамо варвары, кои-то бѣхѫ покорили, подигнѫли ся войнственно въ лѣто около 464 да пойдѫтъ на Персіѭ. И пьрво дошли на Каспійскы-ты двери, за да минѫтъ Кавкаса отъ тамъ; но понеже намѣрили тамо стражѫ Персійскѫ добрѣ окрѣпенѫ, повьрнѫлися та минѫли презъ другы пѫть, и пришедше на Іверскѫ-тѫ земліѭ, ограбили и опустошили все що тамо намѣрили, а послѣ влѣзли и въ Арменіѭ Персомъ подданнѫѭ, на коіѫ-то села-та такожде плѣнили и ограбили. Притѣсняемъ отъ това царь Персійскый, и имѣющи іоще войнѫ съ Кидаріты-ты Унны, проводилъ пакъ до царя Греко-Римскаго посланницы за да му ис-

ка пакъ пары и войны за стражѫ на Юройпаахъ; но и тіи посланници ся завьрнѫли съ тойжде отрицателный отвѣтъ (1). Така Перозъ ся принудилъ да слѣдува самъ войнѫ-тѫ съ Кидариты-ты, и слѣдъ нѣкое время едва можилъ да гы навые и да имъ завладѣе градъ-тъ называемый Валамъ. Перозъ тога, за да покаже Римляномъ великѫ-тѫ си силѫ, потщался да извѣсти царю Леону побѣдѫ-тѫ чрезъ новы посланницы, кои-то пришедше на Цариградъ хвалилися варварскы за това чрезвычайно побѣжденіе. Но Леонъ гы отправилъ скоро назадъ безъ да даде никое вниманіе на хвалбы-ты и хораты-ты имъ (2)

9 Въ слѣдующе-то 465 лѣто, кога-то vпати бѣхѫ Василіскъ братъ Веріны жены Леоновы, и Ерманарікъ сынъ Аспара военачалника, станѫ въ Цариградъ вечерь-тѫ на 1 Септемврія, страшенъ пожаръ, въ кой-то державшій еднѫ цѣлѫ недѣлѭ изгорѣхѫ и ся пепельосахѫ двѣ-ти тречастія отъ градъ-тъ, и много человѣци загинѫхѫ (1).

10 Остроготеи-ти впрочемъ, кои-то съ позволеніе и съсъ заплатѫ на Греко-Римско-то царство бѣхѫ ся учредили, какъ то видѣхмы (1), въ Панноніѭ, или че не имъ стигаше тая заплата, или че бѣхѫ навыкнѫли да правятъ сѣкога воеванія и грабежи, пьрво, чтомъ ся научихѫ че Западный царь Севиръ умрѣлъ на 15 Августа л. 465, направихѫ войнственно нападеніе на Норіка; но царство-то управляющій Рѣчимиръ (2) гы посрѣщнѫ и принуди да ся завьрнѫтъ во своя-

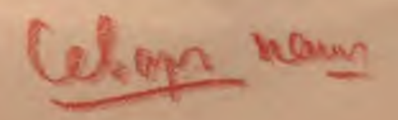

. А послѣ, за да не имъ останѫтъ негли ...ни воинственни-ти имъ приуготовленія, или, ...къ-то Іорнандъ казва, защо-то не имъ было доволно за прехранѫ онова, що земали отъ Греко-Римско-то царство, и защо-то въ тоже время желали да си покажатъ храбрость-тѫ, отхождатъ та нападатъ на единъ ближный тѣмъ народецъ именемъ Сатагы, кой-то бѣше населенъ въ вѫтрешнѫ-тѫ Панноніѭ (4). Това като чу Атиловъ сынъ Денчо (5), събра скоро народы-ты кои-то бѣхѫ до сега остали подъ власть-тѫ му, и съ тѣхъ, ако и да бѣхѫ малко, затечеся да помогне на Сатагы-ты (6). Тіи народи, казва Іорнандъ, ся зовяхѫ Улцингури, Ангискіри, Биттугори, и Бардори. Пошедъ убо въ Панноніѭ, осади града Басіана, лежащаго 18 міля подъ Сирміумъ на рѣкѫ-тѫ Савѫ, тамъ гдѣ-то днесь стои градъ Шабацъ (7), и хванѫ да плѣни на около. На това извѣстіе Готѳи-ти, обративше на срѣщѫ му сичкы-ты свои силы, кои-то бѣхѫ приготвили за противу Сатагы-ты, ударихѫ го силно, побѣдихѫ го, и го принудихѫ да ся върне назадь во своя си въ така лошево состояніе, що отъ тогава насетнѣ Унни-ти хванѫли да ся боятъ отъ Готѳскы-ты оружія (8).

11 Со всѣмъ тѣмъ въ началѣ слѣдующаго 466 лѣта презъ зимѫ-тѫ, кога-то Дунавъ-тъ бѣ замръзнѫлъ, една часть отъ Унны-ты, кои-то Сидоній Аполлінаръ казва че живѣли непостоянно въ Скѵѳіѭ (1), безъ да ны каже уречено и въ коѭ странѫ (2), и кои-то онъ нарича свирѣпы, волшеб-

ны, грабители, стремителны, и отъ сичкы-ты другы тамо живущы варвары по-варвары (3), минѫли напрасно Дунавъ-тъ съсъ кола (4), подъ предводителство-то военачалника именемъ Хормидака (Hormidac), и влѣзли въ прибрѣжнѫ-тѫ Дакіѭ, гдѣ-то ходили по села-та и плѣнили. Това като чулъ Греко-Римскый царь Леонъ, проводилъ насрѣщѫ имъ военачалника своего Анѳеміа, кой-то пришедъ съ войскы-ты си ударилъ гы силно, побѣдилъ гы, и гы принудилъ да прибѣгнѫтъ и да ся затворятъ въ Сардикѫ, коѭ-то и осадилъ. Слѣдъ нѣколико время Унни-ти, неможивше веке да държатъ въ осадѫ-тѫ, рѣшилися да излѣзѫтъ и да ся ударятъ оружіемъ съ Анѳеміа. Но преди да сторятъ това, намѣрили средство да закупятъ съ пары Анѳеміевъ-тъ другарь началникъ на конницы-ты, кои-то имъ ся тогава обѣщалъ че, чтомъ захване битва-та, ще ся префърли съ конницѫ-тѫ си отъ камто тѣхъ. Така убо одушевлени Унни-ти, излѣзли изъ градъ-тъ и ся ударили съ Греко-Римскы-ты войскы. Тога закупеный-тъ началникъ на конницѫ-тѫ имъ, кому-то незнаемъ имя-то, стоялъ си на дадено-то слово, и изведнъждь ся прехвърлилъ отъ къмто Унны-ты; но ся прехвърлилъ самъ, а отъ войны-ты му никой не рачилъ да му послѣдова, но вси отшли та ся наредили подъ знамя-то на Анѳеміа, кой-то заповѣдовалъ на пѣшцы-ты. Оставше убо Унни-ти сами съ собственны-ты си силы, и бывше по-малцина отъ Греко-Римляны-ты, не можили да преодолѣѭтъ, и

слѣдъ едно храбро сраженіе были силно побѣждени, и ся принудили да ся дръпнѫтъ пакъ и да ся затворятъ въ градъ-тъ. Видѣвше тогава отчаянното си состояніе, поискали да сторятъ миръ съ Анѳеміа, и да ся дръпнѫтъ миромъ во своя си. Анѳемій же, желаіѫщъ и онъ да ся избави отъ такыва враговы безъ по-вече кръвопролитіе, согласился на прошеніе-то имъ, но съ условіе да му предадѫтъ или да убіѭтъ сами онаго военачалника кой-то гы бѣше предалъ. Унни-ти предпочели да го убіѭтъ сами нежели да го предадѫтъ, защо и тіи были прогнѣвени на срѣщѫ му че, като имъ зелъ пары-ты, не си оздравилъ работѫ-тѫ като да привлече съ себе и сичкѫ-тѫ си конницѫ, и тъй убивше того предателя, получили миръ, и ся дръпнѫли во своя си (5).

12 Това неблагополучно воеваніе дало поводъ Униcкому царю Денничію да търси да ся премири рѣшително съ Греко-Римляны-ты съ заключеніе търговскаго мира. Разговорился убо за това съ брата си Ирнаса, владѣющаго, какъ-то видѣхмы (2), въ края-тъ на Малѫ Скѵѳіѭ при Дунавъ-тъ, и тъй и двоица-та проводили до царя Леона посланницы да му кажѫтъ че трѣба веке да ся прекъсатъ причины-ты що сѫ имали до нынѣ да ся каратъ, и да сторятъ миръ помежду си, съ условіе да стане пакъ, като напредь (3), единъ общи торгъ на Дунавъ-тъ, гдѣ-то да ходятъ свободно търговци и отъ двѣ-ты страны да си купуватъ и продаватъ все що имъ бы было потре-

бно. Тіи обаче посланници ся върнѫли отъ Цариградъ безъ да завършятъ нищо : Леонъ не рачилъ да пріемне предложеніе-то му, защо не му ся видѣло за добро да даде право на Унны-ты, кои-то бѣхѫ толкова пакости сторили на земліѫтѫ му, да правятъ свободно търговіѭ съ Греко-Римляны-ты. Като пріяхѫ единъ такъвъ-зи отвѣтъ отъ посланницы-ты си, Атилови-ти сынове никакъ ся не възблагодарихѫ ; но като ся разговорихѫ помежду си какво трѣбваше да правятъ, намѣрихѫ ся несогласни : защо Денничій искаше да стори войнѫ на Греко-Римляны-ты, а Ирнасъ не щеше да влѣзе въ такыва приуготовленія, защо мѣстни-ти му дѣла и обстоятелства не му позволявали да ся хване за войнѫ (4).

13 Денничій обаче, не можя да претърпи отрицателныя-тъ Леоновъ отговоръ, направи си потребны-ты приуготовленія за войнѫ, и въ лѣто 467 дигнѫся съ войскы-ты си и дойде та ся ополчи на Дунавскы-ты бреговы. Това услышавъ Арнигіскловъ (1) сынъ Анагастъ, кой-то тогази военачалствуваше въ Өракіѭ и бѣ поставенъ тамо да пази Дунавъ-тъ, проводи до Денничіа нѣкои отъ чиновницы-ты си да го пытатъ що иска та ся готви така за войнѫ ? Но Денничій прія съ небреженіемъ тыя Анагастовы посланницы, и гы испрати назадь безъ да имъ даде никакъвъ отвѣтъ ; а отъ другѫ странѫ проводи направо до царя Леона посланницы свои да му кажѫтъ че, «по-на-« предь му поиска просто и человѣчно право да

« търгуватъ взаимно Унни съсъ Греко-Римляны, « какъ-то сѫ търгували и отъ ветхо, въ единъ « общій торгъ на Дунавъ-тъ, а той Леонъ без- « человѣчно отфърли това прошеніе. Сега же и « съ това ся не благодари, а трѣба да му даде « въ царство-то си, какъ-то бѣ далъ и на другы, « мѣсто за населеніе, и доволно количество пары « за него и за войскѫ-тѫ му ; ако ли не ся « склони на тыя новы неговы предложенія, а той, « какъ-то уже е готовъ, ще стори войнѫ на срѣ- « щѫ му. » Като дойдохѫ на Цариградъ послан- ници-ти, и казахѫ тыя рѣчи царю Леону, онъ имъ даде той-зи отвѣтъ : « Азъ сьмъ готовъ да « дамъ на Унны-ты, какъ-то сьмъ далъ и на « другы пароды, мѣсто за населеніе въ земліѫ-тѫ « си ; но трѣба за това да ми станѫтъ послу- « шници, и да отфърлятъ всякѫ мысль враждеб- « ности противу насъ : и тогава наистинѫ ще ми е « драго даже че отъ непріятели направилъ сьмъ « гы мои пріятели и споборници ; ако ли Денни- « чій иска оружіемъ да мя насили за да му сто- « рiѫ това добро, това го не пріемамъ . » (2)

14 Като прія той-зи отвѣтъ, Денничій, ко- му-то намѣреніе-то бѣше далечь отъ да ще да ся покори Греко-Римскому царю, рѣши ся веке да даде слѣдствіе на войнѫ-тѫ си ; и така ся дигнѫ и минѫ Дунавъ-тъ съ войскы-ты си, кои-то не бѣхѫ само Унни, но и многочисленни Готѳи быв- шіе или негови подданни или отъ вънка собраны. По злощастіе никой отъ писатели-ты не ны казва какъ

во е тога направилъ, и каквы битвы сотворилъ. Пріскъ ны казва само че, освень реченаго Анагастъ Арнигисклова, были дошли отъ Цариградъ насрѣщо Унны-ты и други двоица отлични военачалници, Васілискъ братъ на царицѫ Верінѫ, и Острый комитъ, родомъ Готѳинъ, первому міністру Леонову Аспару приверженъ. Тіи убо Анагаста, Васілискъ, и Острый, заедно съ другы нѣкои Греко-Римскы военачалницы, и слѣдователно съ доста многочисленны войнства, увлекли единъ день Унно-Готѳы-ты въ едно юдолно мѣсто, и дошли та гы заприщили тамо, затворивше наоколо сичкы-ты исходы. Унно-Готѳи-ти тогава притѣснени отъ гладъ, защо немахѫ що да іадѫтъ, принудилися да проводятъ человѣцы до Греко-Римскы-ты военачалницы да имъ кажѫтъ че, ако да имъ дадѫтъ мѣсто за населеніе, обѣщаватся да бѫдѫтъ Греко-Римляномъ послушницы на все що-то искатъ. Речени-ти военачалници имъ отвѣщали, че тіи сами не могѫтъ да рѣшятъ единѫ такъвѫ работѫ, но че трѣба да пратятъ посолство до истаго царя Леона. На това они пакъ имъ отговорили, че отъ гладъ немали время да чакатъ, но че требвало или така скоричко да ся согласятъ съ нихъ и премирятъ, или да имъ кажатъ че нещѫтъ, за да видятъ какво могѫтъ и тіи тогава въ отчаяніе-то си да направатъ. Верху това совѣтовавшеся помежду си Греко-Римскы-ти военачалници, не видѣхѫ за добро да приведѫтъ въ отчаяніе толкова храбры ратницы, но намыслихѫ да

гы излъжжтъ и прельстятъ съ единъ пачинъ, като да могжтъ тіи сами себе да истребятъ. Отговорихж имъ убо пакъ като напредь че, «за да имъ ся даде земля за населеніе, трѣба непремѣнно да ся отправятъ до царь-тъ; но колко-то за препитаніе-то имъ догдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ, тіи ся вричатъ да имъ даватъ хранж, *стига само да ся раздѣлятъ и тіи на колко-то части бѣ раздѣлена Греко-Римска-та войска*, защо така они бы по-лесно прилѣжавали за препитаніе-то имъ, понеже всякый военачалникъ бы гледалъ оныя кои-то му бы ся паднжли, а не сичкы-ты наедно, а освень това вси бы имали помежду си любочестнж ревность кой по-добрѣ да нахрани и да настани свои-ты си гости.» Горкити Унно-Готѳи, като искренни и простодушни, не ся усѣтихж че това предложеніе за раздѣленіе-то имъ не бѣше за тѣхнж ползж, а паче за тѣхно прельщеніе и разрушеніе, и пріявше за истинны и за тѣхъ доброжелателны тыя отговоры, пріехж гы съсъ драго сърдце, и ся раздѣлихж на толкова части, на колко-то ся раздѣлявахж и Греко-Римляне-ти (1).

15 Тогава Хелхалъ, родомъ Унпинъ, и подвоеначалникъ на Аспаровы-ты войнства, истинно предателство къмъ своеродны-ты си употребляющій, доходи при онжіж войскж часть отъ Унно-Готѳы-ты, коя-то ся бѣ нему паднжла да іж гледа, и призовавъ къ себѣ особито Готѳскы-ты началницы, (защо тамъ Готѳи-ти бѣхж по-много отъ Унны-ты,) казва имъ

така: «Немайте сомнѣніе че царь Леонъ ще пріемне прошеніе-то вы, и ще вы даде землѭ за населеніе; но не сѣкайте че вы, Готѳи, имате нѣщо да ся ползовате отъ това, не; сичка-та полза ще бѫде за Унны-ты; защо тіи, като не любятъ никакъ земледѣліе-то, ще оставятъ васъ Готѳы да работите землѭ-тѫ, а тіи щѫтъ като вълци да нападатъ на производимѫ-тѫ вы хранѫ и щѫтъ да ѭ разграбиватъ, и така вы ще имъ бѫдете като роби, и ще да ся трудите и да работите за нихъ. Освень това вы знаете че между Унны и Готѳы останѫла е сѣкога една голема вражда, и че праотци-ти вы сѫ ся заклели да не струватъ никога споборство съсъ Унны-ты. Така вы и бащины-ты си клетвы ще да престѫпите, и имѣніе-то си найсетнѣ ще да загубите, ако бы да постоянствувате въ споборство-то си съ Унны-ты. И азъ сьмъ Уннинъ родомъ, и ся хвалѭ съ това; но, понеже обычамъ правдѫ-тѫ, казвамъ вы искрено тыя работы, за да знаете какво да правите.»
Простодушни-ти оніи Готѳи началници, услышавше да имъ казва такыва работы Уннинъ за Унны-ты, не можихѫ да не повѣрватъ, и ся смутихѫ много, защо сѣкахѫ че наистинѫ отъ любовь къмъ нихъ и за добро тѣхно имъ бѣ казалъ тыя работы Хелхалъ. Разказахѫ гы убо помежду свои-ты соплеменницы, и согласившеся тайно, възстахѫ вси напрасно противу Унны-ты, и начахѫ да гы убиватъ. Това видѣвше Унни-ти, совокупихѫся и они

отъ своѭ странѫ, и тъй станѫ велико сраженіе и битва между тыя два народа, до сега бывшія единъ другому пріятели и споборници. Това чакахѫ и Греко-Римски-ти военачалници, кои-то, чтомъ видѣхѫ желаніе-то си тъй добрѣ испълняемо, устремихѫся и тіи оружіемъ съ войскы-ты си на Унно-Готѳы-ты, и хванѫхѫ да убиватъ безъ разликѫ кого какъ срѣщнѫтъ и пристигнѫтъ. Отъ сіе тѣхно врьху имъ нападеніе Готѳи-ти веке разумѣватъ че Греко-Римляне-ти гы бѣхѫ лукаво прельстили и обманили, и той часъ, открывше дѣло-то на Унны-ты, согласяватся пакъ съ нихъ, и обращатъ вси оружія-та противу общы-ты непріятели. Но догдѣ да стане това, Аспарово-то войнство превари та истреби почти сичкѫ-тѫ часть отъ Унно-Готѳскы-ты войскы, коя-то бѣ ся нему паднѫла ; други-ти обаче Греко-Римски военачалници много пострадахѫ отъ това сраженіе, защо Унно-Готѳи-ти, разіарени че гы бѣхѫ тъй лукаво прельстили, бихѫ ся толкова крѣпко и храбро, що най-сетнѣ преодолѣхѫ, разбихѫ Греко-Римскы-ты войнства, и избѣгнѫхѫ отъ тѣсно-то онова мѣсто, въ кое-то гы бѣхѫ осадили (1). Отъ това слѣдствіе разумѣйте, какво изрядно юначество сѫ показали Унно-Готѳи-ты въ това опасно обстоятелство.

16 Прискъ не ны казва по-вече за слѣдствіе-то на реченѫ-тѫ битвѫ. Видися обаче какъ Денничій, избѣгъ тогава отъ мѫчно-то положеніе, въ кое-то ся бѣ напрасно намѣрилъ, минѫлъ е на-

задь съ осталж-тж си войскж Дунавъ-тъ, и е отишьлъ во своя си, гдѣ-то не терпя лукавство-то и обманж-тж що му бѣхж изиграли Греко-Римляпети, прекаралъ е неіж годинж въ новы войнскы приуготовленія. А въ слѣдующе-то 468 лѣто на пролѣть онъ минжлъ пакъ Дунавъ-тъ съ новж доволнж войскж, въ коіж-то имало пакъ и Готѳы, на кои-то особенный князь или началникъ былъ Вігилъ, и влѣзлъ въ Греко-Римскж-тж земліж. Но вышереченый Анагастъ Анигісkловъ бѣше тамъ готовъ да го посрѣщне съ многочисленны, и добрѣ приготвены войнства. Той Анагастъ, имѣя предъ очи онжзъ-годишныя-тъ примѣръ, видѣ за добро да ся мжчи да увлече пакъ Денничіа въ нѣкое тѣсно мѣсто, и тога да нападне отгорѣ му, кое-то и за него не бѣ толкова мжчно, понеже онъ добрѣ познаваше мѣста-та, а Денничій никакъ. Слѣдъ малко наистинж Анагастъ улучи совершено въ намѣреніе-то си, привлече Денничіа и войскы-ты му въ новж принкж, послѣ го удари силно съ свои-ты войскы, побѣди и порази войскы-ты му, уби Готѳскаго князя или началника Вігила (1), а него истыя-тъ улови живъ; послѣ, или защо-то ся бояше да не побѣгне по пжть, или защо-то искаше да ся освободи веднъжь за всякога отъ Униcкы-ты нападенія въ Ѳракіж, отрѣза му главж-тж, и іж проводи като даръ Леону на Цариградъ. Леонъ же за похвалж заповѣда да іж натъкнжтъ на копіе и да іж носятъ торжественно по улицы-ты за да іж видятъ сички

Цареграждане, и да ся зарадватъ. Послѣ, като че то не стигаше, занесохѫ ѭ на дрьвеныя-тъ циркъ, и ѭ оставихѫ тамъ та стое натъкнѫта на копіе-то нѣколико дни, презъ кои-то жители-ти ся привьрвяхѫ да ѭ гледатъ (2).

17 Друго нищо ны не казватъ писатели-ти ни за тѫѭ битвѫ и войнѫ, ни за нейны-ты слѣдствія. Судя по обстоятелства-та, нiи мыслимъ че, понеже Ирнасъ не бѣ ся согласилъ съ Денничіа да воюва на Греко-Римляны-ты, понеже Денничій, кой-то самъ бѣ сохранилъ бащиныя-тъ си воинственъ духъ ся уловилъ и убилъ, и понеже при животъ-тъ му, и даже въ воеваніе-то му бѣ станѫло слово да ся покорятъ Греко-Римляномъ тіе воюющіе Унни и Готѳи, мыслимъ, кажѫ, че като сѫ ся тъй совершено побѣдили, и остали безъ царь, безъ вождъ, и безъ началникъ, отъ тыя воюющы Унны и Готѳы никой веке не ся е завьрнѫлъ во своя си, но сѫ остали въ Ѳракіѭ като Греко-Римски послушници и подданници, упражняющеся въ земледѣліе, и служаще оружіемъ въ Греко-Римскы-ты войскы. Но съ това не щемъ пакъ да кажемъ че не е остало задъ Дунавъ-тъ нѣкое независимо Унско царство, на примѣръ въ землѭ-тѫ Денничіевѫ; и то е толко паче вѣроіатно, колко-то малко по-сетнѣ, то есть въ лѣто 475, Ѳеофанъ и Кедринъ ны казватъ че Унни-ти сторили нашествіе въ Ѳракіѭ, и навели голѣмѫ вредѫ на Греко-Римско-то царство (1). Но понеже Унска-та історія пріема веке другы видъ, и

ся показва подъ собственныя имена Утургуровъ, Кутургуровъ, и наипаче подъ имя-то *Блъгары*, кое-то почти современо (въ лѣто 485) излазя па iавѣ въ папигурiческо-то за Өеодорiка Еннодiево слово, за това мы свършамы тука iсторiѭ-тѫ на Унны-ты, или по-добрѣ да речемъ iсторiѭ-тѫ на Блъгары-ты подъ имя Унновъ, и оставямы да начертаемъ особито iсторiѭ-тѫ имъ подъ собственно-то имъ това имя *Блъгары*, кое-то тiи и до днесь сѫ си сохранили. Дай Боже.

КОНЕЦЪ.

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ

и

ОБЪЯСНЕНІЯ.

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ

и

ОБЪЯСНЕНІЯ.

ГЛАВА I.

§ I.

(1) То мѣсто ся е казвало тъй отъ народъ *Сарматы* или *Савроматы*, кои-то въ ветхо время тамъ живѣли, и за кои-то ніи по-долу въ § 14 ще говоримъ.

(2) Езеро *Меотисъ*, Μαιῶτις λίμνη, въ ветхо время ся зовало днешне-то Азовско море.

(3) Танаисъ рѣка ся зовала въ ветхо днешній Донъ.

(4) Предѣли-ти на Уннскѫ-тѫ землѭ были: на Югъ, самы-ты Кавкасскы планины (*Мойсей Хоренскый, Прокопій*); на Востокъ, народи-ти Албани и Каспіани при море Каспійско (*Діонисій, Ератосѳенъ*); на Западъ, езеро Меотійско и рѣка Танаисъ (*Іорнандъ, Прокопій*); на Сѣверъ, рѣка Танаисъ, и еще по-нагорѣ (*Клавдій, Іеронимъ, Агаѳій, Прокопій*) даже до Ледовитаго Океана казва Амміанъ Марцеллинъ, кой-то не знаилъ че Ледовитый Океанъ е твърдѣ много далечь като да быхѫ могли Унни-ти да ся простиратъ даже до тамъ.

(5) «Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης . . . κύκλῳ περὶ τὴν θάλασσαν . . . Καδουσίους, καὶ Ἀλβανοὺς, καὶ Κασπίους, καὶ Οὐιτίους, τάχα δὲ καὶ ἑτέρους μέχρι Σκυθῶν» (Στράβ. Βιβλ. ΙΑ,

Κεφ. η', § 8, σελ 513, 514). — Забѣлежи че тука рѣчьта Οὐϊτίους стои писана вмѣсто Οὔννους, какъ-то ся доказва отъ сравненіе-то на прозванія-та Οὐ τι-γοῦροι, и Οὐϊτι-γοῦροι, кои-то даватъ на Унны-ты Менандръ (I, 2; II, 1, 9, 14) и Агаѳій (V, II), и отъ сравненіе-то слѣдующаго примѣчанія.

(6)Ето що пише на стиховы Діонусій:

Πρῶτοι μὲν Σκῦθαί εἰσιν, ὅσοι, Κρονίας ἁλὸς ἄγχι,
Παραλίην ναίουσιν ἀνὰ στόμα Κασπίδος ἅλμης.
Οὖννοι δ' ἑξείης, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες.
'Αλβανοὶ δ' ἐπὶ τούτοις ἀρήϊοι, οἵ θ' ὑπέρ αἶαν
Τραχείην ναίουσι Καδούσιοι. (Діонус. Периг. стіх. 729 — 732).

Какъ-то ся види, Діонусій помянува тука Унны-ты въ истыятъ редъ, въ кой-то гы помянува и Ератосѳенъ съ имя Οὐῖτοι, съ тж-зи разликж само, че Ератостенъ брои народы-ты, кои-то живѣли при Каспійско Море, начиная отъ Югъ на Сѣверъ: Кадусы, Алваны, Каспы, *Уйты*, а Діонусій гы брои начинающи отъ сѣверъ на югъ: *Унны*, Каспы, Алваны, Кадусы.

(7) Агаѳангелъ бывшій писарь царя Арменскаго Тиридата II-го (л. 287-314) и писавшій въ VI-гъ вѣкъ, казва по Гречески (Гл. II, §§ 9, 10) така: «'Επειδὴ μετὰ θάνατον τοῦ 'Αρταβάσου τοῦ ἀποκτανθέντος ὑπὸ τοῦ 'Αρτασιροῦ υἱοῦ Σασσάνου (л. 226) κατέλαβεν ἡ ἀγγελία αὕτη πρὸς τὸν Κουσάρω (Χοσρόην), βασιλέα 'Αρμενίας, ἀδελφὸν δὲ 'Αρταβάνου, ... ἐν τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ ἤρξατο ὁ αὐτὸς Κουσάρων . . . στρατείαν συναθροίζειν, καὶ συγκαλεῖν τὴν τῶν 'Αλβανῶν καὶ 'Ιβηρῶν στρατοπεδαρχίαν, . . . ἐκβαλεῖν δὲ τὰ τῶν Οὔννων στρατέυματα.» — Тойже (Гл. V, § 55) казва пакъ: «ὁ δὲ βασιλεὺς Τηρηδάτης. . . ἐξέβαλε στρατιάν Οὔννων, καὶ ἠχμαλώτισε τὰ μέρη τῆς Περσίας;» и въ § 153 казва: «ἕως ὁρίων Μασαχοῦ καὶ Οὔννων;» и въ § 165 пише: «τὸν δὲ τέταρτον (τοποκράτορα) ἀπὸ τῶν Μασαχοῦ τῶν Οὔννων μερῶν.»

(8) Зенобъ Глагскый, Суріанинъ, бывшій во время

Святаго Григорія Арменскаго просвѣтителя игуменъ монастыря Сурп-Карабета (Предтеча Іоанна) наречена Гладскаго, и умершій около 323 или 324 л. , като приказва на дльго за единѫ битвѫ що станѫла слѣдъ завращаніе-то отъ Римъ царя Арменскаго Тиридата (л. 313), между сего царя Тиридата и царя *Сѣвернаго*, прилага че, щомъ ся убилъ царь *Сѣверный* отъ Тиридата, единъ отъ Тиридатовы-ты воеводы извыкалъ и рекалъ на единъ другы : Prince de Sionie, fais avancer les chèvres, car le bouc Hun est mort ; сирѣчь : «Княже Сіунскый, карай напредь козы-ты, защо козелъ-тъ *Унскый* умрѣ.»

(9) Моvсей Хоренскый, бывшій епіскопъ Пакревантскый и Аршарунскый, жившій въ IV-тъ и V-тъ вѣкъ выше, казватъ, отъ сто години, и писавшій побужденіемъ Сахага Багратидскаго, между другы вещи, и единѫ много славнѫ Арменскѫ історіѭ, като приказва тамо (Кн. , Гл. 85 тоя історіи) въ кратцѣ и той за истѫ-тѫ битвѫ между царя Тиридата и царя Сѣвернаго, кого-то овъ нарича *Пасилскаго*, слѣдъ убитіе-то сего послѣдняго, прилага че «Тиридатъ прогонилъ войскы-ты даже до *Уннскѫ-тѫ* « землѭ.»

(10) Фаvетъ Вvзантійскый, не знайно кога жившій, писавшій же по Гречески Арменскѫ історіѭ отъ 344 до 392 л. коя-то, казватъ, е была преведена на Арменскы еще въ пьрвѫ-тѫ половинѫ V-го вѣка, казва (Кн. III Гл. 62) така : «Григорій (внукъ Просвѣтителя Григорія « Великаго, и епіскопъ Агуанскый и Иверійскый) предста « предъ царя *Массагетовъ*, кой-то владѣяше на безчис- « леннѫ-тѫ войскѫ *Унновъ*, и хванѫ да гы поучава во « евангеліе-то Хрістово . . . . *Унни-ти* пьрво го слу- « шахѫ съ вниманіе, пріяхѫ го и му ся покорихѫ, но « послѣ . . . . като помыслили че Арменскый царь го е « нарочно пратилъ да гы учи на Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ за « да не правятъ веке набѣгы и плѣненія въ царство-то му, « рѣшили ся да го убіѭтъ, и царь Массагетскый удо-

« брилъ това рѣшеніе, и тіи го вързали за упашкѫ-тѫ « на единъ лудъ конь, кого-то послѣ устремили къмъ « бреговы-ты на Сѣверно-то (Каспійско) море, и тъй го « умъртвили. »

(11) Зосімъ, комитъ Вузантійскаго царства и писатель історіи сего царства до Діоклитіаново время, отъ коьѫ-то една часть не сѫществува, пише (Кн. IV Гл. 20) за Унны-ты около 410 лѣто така: « Φῦλον τι βάρβαρον πρότερον « μὲν οὐκ ἐγνωσμένων, τότε δὲ (375 л.) ἐξαίφνης ἀναφα- « νὲν, Οὔννους δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς « ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, . . . εἴτε ἐκ τῆς 'Ασίας εἰς τὴν « Εὐρώπην διέβησαν. καὶ τοῦτο γὰρ εὗρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ « τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἰλύος ὁ Κιμμέριος ἀπο- « γαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς 'Ασίας ἐπὶ τὴν « Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι. »

(12) Созоменъ, церковенъ писатель Вузантійскый VI-го вѣка, слѣдъ Евсевіа епіскопа Кесарійскаго, пише (Кн. VI, Гл. 37) и той за Унны-ты така: « Γότθοι γὰρ, οἳ δὴ πέ- « ραν Ἴστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν καὶ τῶν ἄλλων Βαρβάρων « ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὔννων, εἰς τοὺς « Ρωμαίων ὅρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὥς φασιν, « ἄγνωστον ἦν προτοῦ Θραξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἴστρον, καὶ Γότ- » θοις αὐτοῖς ἐλάνθανον δὲ προσοικοῦντες ἀλλήλοις, καθό- « τι λίμνης μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης (τῆς Μαιώτιδος), « ἕκαστος τέλος ξηρᾶς ᾤοντο εἶναι τὴν κατ' αὐτοὺς οἰκουμένην, « μετὰ τοῦτο δὲ θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. »

(13) Амміанъ Марцеллинъ, бывшій чиновникъ на Римскы-ты войнства, и писавшій по Латінскы ок. 380 л. Римскѫ історіѭ отъ Домитіана до Валента въ 30 Книгы, отъ кои-то 14 не сѫществуватъ, пише (Кн. XXXI, Гл. 2, § 1) за Унны-ты така: « Hunnorum gens, monumentis veteribas le- « viter nota, ultra Paludes Mæotidas glacialem Oceanum « accolens. »

(14) Claud. coutra Ruf. L. I, v 323 et seq. — Hieron. epist. 77 T. I, p. 460; « trans geludum Tanain. »

(15) Прiскъ риторъ, iсторикъ Вvзантiйскый V-го вѣка, доволно показва Уннскы-ты при Меотиса и надъ Кавкаса жилища съ онова що пише за нихъ въ Excerpta de legatione ad gentes c. 3, p, 64—65.

(16) Iорнандъ Готѳинъ, писавшiй по Латiнскы въ VI-тъ вѣкъ iсторiѭ Готѳовъ подъ заглавiе De rebus Geticis, казва (c. 24) че Унни-ти, споредъ Прiска, обитали на отвъдныя-тъ брегъ езера Меотiйскаго : « Tali ergo Hunni « stirpe creati, Gothorum finibus advenere. Quorum natis « sæva, ut Priscus historicus refert, in Meotide palude « ulteriorem ripam incedit . »

(17) Агаѳiй писатель Греческый на Вvзантiйскѫ-тѫ iсторiѭ отъ 522 до 559 л., пише (Кн. IV, Гл. 11): « Οἱ Οὖννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος « λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Τανάϊδος « ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι.»

(18) Прокопiй Бѣлисарiевъ писарь, описавшiй на дълго по Греческы войны-ты Iустiнiана великаго съ Персы-ты и Готѳы-ты отъ 487 до 522 л., пише: 1° de bell. Goth. IV, 4, p. 572—573: « Ὑπὲρ δὲ Σαγίδας Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ . . . τά τε παράλια καὶ τὴν Μεσόγειον ἔχουσι μέχρις ἐς τὴν Μαιώτιν λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν; » 2° de bell. Pers. I, 10, p. 28: « οὗ δὴ τὰ Οὔννων ἔθνη σχεδὸν τι ἅπανδα ἵδρυνται ἄχρις ἐς τὴν Μαιῶτιν διήκοντα λίμνην;»— 3° ibidem I, 12, p. 33: « ὧν (Βοσπόρου πόλεως καὶ Χερσῶνος) δὴ τὰ ἐν μέσω ἅπαντα Οὖννοι ἔχουσι; » — Назначи че все това казва Прокопiй за Унны-ты, кои-то послѣ минѫхѫ отъ сямъ Танаисъ. — 4° Ibid. II, 15: « Ὅπως δὲ μὴ Οὖννοι πολέμιοι ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου σφίσιν ὄντες. » — 5° Ibid. II, 28: « καὶ πρὸς Οὔννων τῇ Λαζικῇ προσοίκων.»

(19) Прокопiй (de bell. Goth. IV, 5, p. 574) и споредъ него Iорнандъ (de reb. Get. c. 24) казватъ това. Ето Прокопiевы-ты рѣчи: « Πάλαι μὲν Οὔννων, τῶν τότε Κιμμερίων καλουμένων, πολύς τε ὅμιλος τὰ χωρία ταῦτα ἐνέμοντο, ὧν ἄρτι ἐμνήσθην, βασιλεὺς δὲ εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει. Καὶ ποτέ

τις αὐτῶν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἅτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος. οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτοῖν ὁ πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν σφίσιν αὐτοῖς διεδάσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔθεντο. Οἱ μὲν γὰρ Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται. Οὗτοι μὲν ἅπαντες τῇδε ᾤκουν, κοινῇ μὲν τὰ ἐπιτηδεύματα ξύμπαντα ἔχοντες, οὐκ ἐπιμιγνύμενοι δὲ ἀνθρώποις, οἳ δὴ τῆς τε λίμνης καὶ τῆς ἐνθένδε ἐκροῆς ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα ᾤκηντο. ἐπεὶ, οὔτε διέβαινόν ποτε τὰ ὕδατα ταῦτα, οὔτε διαβατὰ εἶναι ὑπώπτευον . . . Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου φασὶ . . . τῶν μὲν Κιμμερίων νεανίας τινὰς ἐν κυνηγεσίῳ διατριβὴν ἔχειν, ἔλαφον δὲ . . . » и проч.

(20) Виж. Гл. II, § 4.

(21) Споредъ Иродота писавшаго около 445 л. преди Христа по Грьческы пространнѫ історіѭ за войны-ты между Еллины и Персы отъ 536 до 479 л. преди Христа, Массагети-ти были народъ голѣмъ и храбръ, и живѣлъ отвѫдъ Аракса рѣкѫ срѣщо Іссидоны-ты, въ пространны-ты равнины на востокъ отъ Каспійско море. Той народъ съ царицѫ-тѫ си Томурѫ ся упрѣлъ и преодолѣлъ великому завоевателю Куру Персійскому царю (Herod. I, 201, 204 214).

(22) Рѣка *Араксъ,* спорадъ Иродота, ишла изъ горы Матійскы (изъ кои-то ишла и рѣка Гиндъ истекающаяся въ рѣкѫ Тигрѫ), и ся истичала презъ 39 устія въ блатисты нѣкои-си мѣста населены отъ человѣцы кои-то ся хранили съ рыбѫ; а презъ едно само устіе ся истичала въ море Каспійско (при Урканійскаго залива, казва Страбонъ Кн. XI, Гл. VIII, § 6). Тая рѣка Араксъ, (въ коіѧ-то имало и доста островы населены, Ирод. I, 189, 202,) текла на востокъ отъ Каспійско море (тойже IV, 40), и въ время Кура царя Персійскаго раздѣляла Персаны отъ Массагеты; за това и Куро, рѣшився да воюва на тѣхъ, миналъ първо рѣкѫ Аракса, и послѣ ся ударилъ съ тѣхъ и ся убилъ (тойже I, 205, 209, 211, 214).

(23) Ирод. I. 15, 16, 103, 104, 106; IV, 1, 2, 12.

(24) Στραб. Βιβλ. Α', Κεφ. α', σελ. 6, 20; Βιβλ. Γ', Κεφ. β', σελ. 149; Βιβλ. Ζ'. Κεφ. δ', σελ. 309; Βιβλ. ΑΙ', Κεφ. β', § 5, σελ. 494.

(25) Αὕτη ἡ πόλις Ἴστρος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ ταύτην τὴν πόλιν Μηλίσιοι κτίζουσιν ἡνίκα Σκυθῶν εἰς τὴν Ἀσίαν στράτευμα διέβη βαρβάρων τοὺς Κιμμερίους διῶκον ἐκ τοῦ Βοσπόρου (Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης Περίπλους, σελ. 157).

(26) Ἔστιν οὖν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος τοῦ Ἴστρου, ἐν δεξιᾷ ἔχοντι τὴν συνεχῆ παραλίαν, Ἴστρος πολίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις, Μηλισίων κτίσμα (Στραб. Βιβλ. Ζ', Κεφ. ς', § 1.)

(27) Виж. Шафарикъ Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 2, ч⁰ 3.

§ 2.

(1) Дегинь (De Guignes) Французинъ, членъ отъ царскѫ-тѫ Паришскѫ Академіѭ высокыя словесности, крітикъ и тълковникъ царскы за Восточны-ты языцы, и членъ отъ царско-то въ Лондрѫ содружество, основаяся ужь на Кинезскы-ты лѣтописы, написалъ и издалъ въ лѣто 1756, въ пять цѣлы томовы на 4⁰, еднѫ *общѫ історіѭ на Унны-ты, Турцы-ты, Монголы-ты, и другы-ты Западны Татары предъ и слѣдъ Іисуса Хріста даже до неговото время.* Това Дегиньево огромно сочиненіе превратило умъ-тъ на сичкы-ты почти слѣдъ него учены мѫжи, кои-то пріяли безусловно и безъ никакво испытаніе неговы-ты мысли, и хванѫли да учатъ и проповѣдатъ че вси-ти изъ Востокъ на Европѫ пришедши варвари, сирѣчь Унни, Блъгаре, и проч. были Татари и Монголи!

(2) Дегинь полага и приказва това слѣдъ 308 л. по Христа, а послѣ казва: « Ils s' emparèrent alors du pays d' Yen-Tçai on des Alains, aprés en avoin tué le roi. On ignore l' époque de cet evènement; je

l' ai plaçé ici ; mais, à tel tems qu' on veuille le fixer, is n' en resulte pas moins que les Huns étoient établis dans le voisinage des Romains, le pays d' Yen-Tçai étant, comme je l' ai déjà dit, voisin du Ta-tsin on de l' empire Romain » (De Guignes hist des Huns t. II, p. 288, 289).

(3) De Guignes Hist. pes Huns, t, I, p. 215-218; t. II, p. 1—124 et p, 277—290.

(4) Шафар. Слав. древн. Т, I, Кн. II, § 15, ч°4, стр. 87-88 изд. 2 Бодянскаго. — Въ доказателсво на това що тука говори Шафарикъ, нiя ще кажемъ на примѣръ, че по Персiйскы Хун (خون) ще каже *кръвь*, и Хуни (خونی) ще каже *кръвникъ*! а по Арабскы Хун هون ще каже *безцѣнный*.

(5) И. В. Савельевъ, като казва че Ӯнни-ти были Блъгаре, а Блъгаре-ти составлявали ужь часть огромнаго Русскаго народа, кое-то ся подтвърждавало и отъ граматическыя-тъ составъ на языкъ-тъ имъ, прилага че Русси-ти, защо-то по свидѣтелство на Арабы-ты всякога ся отличали *необыкновенно болшимъ ростомъ* въ сравненiи съ другими народами, справедливо зовали себе *народомъ рослымъ*, и прiяли имя *Росси*, кое-то преминѫло у Скандинавцы-ты преображено на имя Rise, Risar, значущее *великанъ*, а по тѫѭ причинѫ това имя ся превело отъ Тевтоны-ты, сирѣчь древны-ты сѣверны Нѣмцы, на имя Hun, Hune, кое-то по языкъ-тъ имъ, споредъ ученаго Гримма, значило пакъ gigas *великанъ*; а отъ Западны-ты Славены, Чехы и Словацы, превелося на имя Obr, Obor, Obrin, кое-то, споредъ Венелиново-то объясненiе, значило также gigas, *исполинъ*, *великанъ*. За тѫѭжде причинѫ Скандинавци-ти до послѣдны-ти времена зовали Русскѫ-тѫ землѭ Chunigard (И. В. Савел. истор. Сѣверовосточ. Европ. у Маякъ Часть XIX и XX, Гл. IV, стран. 177-178; Нови извѣст. о Скvө, Сарм. Гунахъ, стр 25 въ Славян. Сборникъ).

(6) Московскiй Телеграфъ 1828 часть XXI, стр. 474.

(7) Потьє и С. Жюльономъ. Виж. Маякъ 1842, n° II.

(8) Москов. Телегр. 1831. ч. XXIX, с. 229—230.

(9) Тамже, с. 82. Виж. И. В. *Савеліевъ* Нов. Извѣст. о Скѵѳ. Сарм. Уннахъ, въ Славянс. Сборникъ 26.

(10) Шафарикъ раздѣляющи Кавказскы-ты народы на Восточны, Средны, и Западны, казва че Восточни-ти, кои-то ся именували *Леси* по Турскы *Леки* по Гюрджійскы и Осстинскы, и *Лекси* по Армянскы, обитали въ Дагестанъ и Лесгистанъ, и состояли изъ четиры главны народы: 1) *Авары* говорящи нѣколко нарѣчія и живущы въ краевы-ты Хунджакъ или Аваръ и Др. между рѣкы-ты Аксая и Койса; 2) *Кази-Кумуковы*, такожде говорящы разны нарѣчія; 3) Акушинцы; и 4) Куралцы (Шаф. Слав. древн. Т. I Кн. I § 5. стр. 66 изд. 2 Бодянск.

(11) Не е ли любопытно какъ Славяно-Блъгарско-то имя *Владъ* значи тоже *Началникъ*?

(12) Iorn. de reb. Get. c 52. Незнамъ какъ Шафарикъ е писалъ това, защо Іорнандъ тамъ никакъ не помянува за Уннскѫ рѣчь Uar значущѫѭ рѣкѫ; той казва само че нѣкоя си страна въ Скѵѳіѭ презъ коіѫ-то минувалъ Дунавъ-тъ, именувала ся по Уннскы Hunnivar eas partes Scythiae peteret, quas Danubii amnis fluenta praetermeant, quae lingua sua Hunnivar appellant.

(13) Шафарикъ прилага въ замѣчаніе тыя слова: «Подробно-то и основателно-то развитіе на тыя доказателства гледай въ Klaproth Tabl. de l' Asie p. 238—249, на кои-то могли бы да ся приложатъ и други нѣкои, ако бы то было нужно тука, Срав. Журн. Чеш. Музея 1834. III. 507—518.» отъ кое-то ся види че Шафарикъ ся основава паипаче на Клапроѳа.

(14) Шафар. Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4 стр. 88—89 изд. 2. Бодянск.

(15) Това самъ Шафарикъ си казва говоріѭщи: «хотя не всегда можно съ совершенной точностію опредѣлить происхожденіе и племенное сродство этѣхъ на-

« родовъ (Уральскихъ), однакожь, *опирая* ся на новѣй-
« шія розысканія мужей опытныхъ въ этой области, вѣ-
« денія *особенно Клапрота*, можно полагать вѣроятнымъ
« что и прочія народи (коихъ Исторія менѣе извѣстна
« намъ), Спалы, Скамары, и др, подобно Гунамъ, Ава-
« рамъ, Булгарамъ, Козарамъ, и т. др., принадлежали къ
« племени Уральской Чуди » (Шаф. Слав. Древ. Т. I. Кн.
II. § 15. ч. 1 стр. 82 изд. 2. Бодянск.

(16) Шлецеръ у Нест. Т. II Гл. IX. стр. 349-359.

(17) Тіи даже сѫ противни и на самы-ты начала, кои-то Шафарикъ полага за такыва ееннографически изслѣдованія, и кои-то выше по слово помянѫхмы. Виждь и наше-то сочиненіе *Кратко изслѣдованіе за Бѫлгарскѫ-тѫ Древность* помѣщено *въ Бѫлгарскы-ты Книжицы* 1858 Гл. III. § 2.

(18) Москов. Телегр. 1851, ч. XXIX, стр. 37.

(19) Шегренъ, въ С. Петерс. Вѣдом. 1838, № 99, и 1839 № 133. П. Г. Бутковъ, въ Сынѣ Отечества 1839 л. Т. X. № 3 отд. III. стр. 75, 76, 124; въ Оборонѣ Русской, с. 331, 332, 335.— Ето що пише за Шегрена самъ Шафарикъ : « въ критическихъ изслѣдованіяхъ
« ученаго и осторожнаго розыскателя Шегрена, восхо-
« дить новое солнце для языкознанія и Древностей Чуд-
« скихъ, которое, дасть Богъ, разсѣеть со временемъ
« мракъ покрывающій сѣверный Міръ. » (Шафар. Слав. Древ. Т. I Кн. II § 14 ч. 1, стр. 38 примѣч. 3. изд. 2. Бодянск.).

(20) Журналъ Мінис. Народн. Просвѣщ. 1838 л. Ноямбръ стр. 423.

(21) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15, ч. 1 стр. 80. изд. 2. Бодян.

(22) Тамже. стр. 89. примѣч. 24.

(23) Бутковъ Сынъ Отеч. 1839. Т. X. издан. 10. стран. 75, 76.

(24) Тамже. стр. 124.

(25) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15 ч. 1. стр. 89. изд. 2. Бодян.

(26) Шаф. такжe стр. 95.

(27) Тойже тамже « 95, 96.

(28) Тойже тамже стр. 97.

(29) Тойже тамже стр. 98.

(30) Тойже тамже стр. 92: «Только на Дону и Меотійскомъ заливѣ держались еще нѣколько времени нѣкоторые *Слабые остатки* Гуновъ подъ именемъ Оногуровъ, Гуногуровъ, Утургуровъ, и Кутургуровъ, пока на конецъ и они не были *истреблени* подобними себѣ скопищами.»

(31) Klaproth Tabl. de l' Asie p. 254—256; Thunmann Unter. Üb. Öst. Uolk. 24. 27 folg.

(32) Eginardus in vita Caroli Magni an. 799.

(33) Anonymus Salisburgensis an. 796. Glagol. Clozian. p. 73.

(34) Anastas. Bibliothecarius p. 101 edit. Bonn; Malalas LXVIII p. 431 ed. Bonn.

(35) Nicephor. Patr. Const. p. 14. edit Bonn.

(36) Seriptor. Histor. Byzant. XIV. p. 337.— Monumenta Germaniae historica, издани отъ Перца (Perz) въ Hanovre (1826—1835).— Annales Laurissenses an. 796, 1 p. 182.— Annal. Laurich. 1. p. 34.— Въ изданы-ты отъ Пеца (Pez) Rerum Austriacum Scriptores; виждь Chronicon monasterii Admontensis. 1. p. 172.

(37) И. В. Савеліевъ Нов. извѣст. о Скиѳ. Сармат. Гун. и проч. стр. 27, 30, въ *Славянскый Сборникъ*.

§ 3

(1) Самъ Моусей Хоренскый казва, че почерпалъ своиты історическы свѣденія до Арсака или Аршага Вагаршагоза отъ Мар—Апас—Катина; а за да ся знае и що е былъ той Маръ—Апасъ—Катина, приказва че прьвый

Царь Арменскый Вагаршагъ, като устроилъ и нарединъ добрѣ царство-то си, поискалъ да знае кои и какви человѣци были княжевали по-напредь въ Арменіѭ; за това привыкалъ реченаго Маръ—Апасъ—Катина изъ Сvріѭ, мѫжа много изучена въ Греческо и Халдейско ученіе, проводилъ го съ писма до брата си Аршага (Арсака) царя Персомъ и Парѳяномъ, отъ кого-то бѣ и самъ поставенъ царь въ Арменіѭ, молящи ся да му отвори, за реченѫ-тѫ цѣль, царскы-ты си архивы; Аршагъ го пріялъ добрѣ, и му отворилъ Нінивекы-ты архивы, изъ кои-то Маръ почерпалъ все що му было потребно за Арменскѫ-тѫ Історіѭ, и приложилъ вѣроятно и другы современны событія (Моvсей Хорен. Кн. I Глава 8, 9).

(2) Ето що пише онъ по слово: «Въ то время (сирѣчь во время царя Аршага I-го) станѫхѫ голѣми мятежи и размирици въ великѫ-тѫ Кавкасскѫ Планинѫ, «*въ Землѭ-тѫ на Блъгары-ты*, и много жители *отъ* «*тамъ* оставихѫ отечество-то си, и дойдохѫ та ся населихѫ въ Арменіѭ при рѣкѫ-тѫ Гогъ на мѣсто много плодовито и преизобилно на хлѣбъ, гдѣ-то сѣдяхѫ «много время.— Началникъ на това Блъгарско преселеніе бѣше *Въгъндуръ Булгаръ Вѫндъ*, и отъ негово-то «имя речено-то мѣсто, называемое по-напредь *Врьхня и* «*Бездревня Пасъѫ*, тогазь ся нарече *Ванантъ* (Ванско); и по имена-та на братія-та и на потомцы-ты му «назвахѫ ся и села-та, и ся называватъ даже и до «днесь . . . . Тука ся свьрща приказаніе-то стараго и «Достопочтенаго Мара—Апасъ—Катина» (Моvсей Хорен. Кн. I. Гл. 9, 6.)

(3) Nicephor p. 22, edit. Paris: «Περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμ- «νην, κατὰ τὸν Κώφινα ποταμὸν, καθίσταται ἡ πάλαι καλου- «μένη Βουλγαρία, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι «αὐτῶν.»

(4) Theoph. p. 296—297 edit. Paris: «Ἐν τοῖς ἀρκτώ- «οις περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν τῇ λεγομένῃ

« Μαιώτιδι λίμνη, . . . ποταμὸς μέγιστος . . . λεγόμενος « Ἀτάλ . . . καὶ ὁ λεγόμενος Τάναϊς ποταμός . . . καὶ ὁ « λεγόμενος Κοῦφις ποταμός . . . ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς λίμνης « ἐπὶ τὸν λεγόμενον Κοῦφιν Ποταμὸν . . . ἡ παλαιὰ Βουλ- « γαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμό- « φυλοι αὐτῶν. »

(5) Anast. Bibliothecar p. 113 ; —

(6) Iornand. da reb. Get. c 5: « Ultra quos (Agazzi- « ros) dist enduntur supra Mare Ponticum Bulgarorum « sedes . . . Hinc Hunni, quasi fortissimarum gentium « fœcundissimus cespes, in bifariam populorum rabiem « pullularunt; nam allii Aulziagri, alii Aviri nuncupantur. »

(7) Χῶρός τις ἐστὶν ἐς τὰ ἐπέκεινά τε καὶ βορειότερα τοῦ Ἴστρου κείμενος, καὶ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρός. Βοῦλ- γαν αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετειλήφεσαν ὄνομα, Σκῦθαι τὸ ἐξαρχῆς ὄντες. (Niceph. Greg L. II. c. 2 p. 24).

(8) Виждь у лѣтопись Суздалскѫѭ.

(9) Какъ тая рѣка ся наистинѫ *Вола* или *Блъга* именувала отъ туземны-ты Славено-Блъгарскы народы, то ся доказва и отъ Россійскы-ты лѣтописи, и отъ вышеречено-то извлеченіе Нікифора Григора, гдѣ-то точно онъ казва че тъй ѭ туземци-ти (οἱ ἐγχώριοι) наричали, и отъ то что до нынѣ іоще въ Россіѭ и въ сичкѫ даже Европѫ *Волѫ* ся называва, кога-то ветхи-ти Грьци и Латіни, и околни-ти Фінски и Татарски жители, инакъ ѭ именуватъ. Неправедно убо ся усомнява Шафарикъ говорѭщи: « Не могу сказать, какъ древне ея Славянское имя, Волга.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 22. чº 3. стр. 362 изд. 2 Бодянск.)

(10) Шафар. тамже.

(11) Menandr Excerp. de legat. ad Rom. c. 8 p. 109 ed. Paris.

(12) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου (τῆς ὑπὲρ τῆς Βουδήνων χώρης) Θυσσαγέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι

ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην καλεομένην Μαιήτην, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λύκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Herod. IV. 123). Назначи че, ако *Оаръ* е Волга, то погрѣшно Иродотъ пише че ся излива въ Меотисъ, понеже сѣки знае че тя ся излива въ Каспийско-то Море. Въ истѫ-тѫ погрѣшкѫ паднѫлъ а Θеофанъ, кой-то казува такожде че *Ателъ* рѣка ся изливала въ Меотийско-то Езеро (Theoph. p. 296).

(13) Τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν ἐμβαλόντων τε εἰς διαφόρους θαλάσσας, Ἰαξάρτης μὲν, καὶ Ὦξος, καὶ Ρῦμνος, καὶ Ρῶς, καὶ Κῦρος, καὶ Ἀράξης, εἰς τὴν Κασπίαν ἔονται θάλασσαν (Αγαθημ. Γεωγρ. Βιβλ. Β.′ Κεφ. 10).

(14) Ptolemeus Geogr.; Amm Marcel.

(15) Шафар. тамже.

§ 4.

(1) Ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἡ Μεγάλη (Theophan. p. 297); ἡ πάλαι καλουμένη μεγάλη (Βουλγαρία Niceph. p. 22); Виж. и Parr. Ior. de Leg. Moscov. p. 124, 125; ἡ Μαύρη Βουλγαρία (Const. Porph. de admin. imp. c 12 et 42).

(2) Както Кубанъ происходи изъ Кавкаса и ся истича въ Меотиса, тъй и за Ахардеа пише Страбонъ че излиза изъ Кавкаса, и ся истича въ Меотисъ:

(3) Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι Ἄορσοι καὶ Σιρακοὶ, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν, νομάδες, οἱ δὲ, σκηνῖται καὶ γεωργοὶ (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ′. Κεφ. β′. § 1. σελ. 492). — Οἱ δ᾽ ἐφεξῆς ἤδη νομάδες, οἱ μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς Κασπίας, Ναβιανοὶ καὶ Πανξανοὶ, καὶ ἤδη τὰ τῶν Σιράκων καὶ Ἀόρσων φῦλα. Δοκοῦσι δ᾽ οἱ Ἄορσοι καὶ οἱ Σίρακες φυγάδες εἶναι τῶν ἀνωτέρω καὶ προσαρκτίων μᾶλλον Ἀόρσων. Ἀβέακος μὲν οὖν, ὁ τῶν Σιράκων Βασιλεὺς, ἡνίκα Φαρνάκης τὸν Βόσπορον εἶχε, δύο μυριάδας ἱππέων ἔστελλε, Σπαδίνης (Господинъ?) δ᾽ ὁ τῶν Ἀόρσων καὶ εἴκοσιν. Οἱ δ᾽ ...

Ἄορσοι, καὶ πλείονας, καὶ γὰρ ἐπεκράτουν πλείονος γῆς, καὶ σχεδόν τι τῆς Κασπίων παραλίας τῆς πλείστης ἦρχον. ὥστε καὶ ἐνεπορεύοντο καμήλοις τὸν Ἰνδικὸν φόρτον καὶ τὸν Βαβυλώνιον, παρά τε Ἀρμενίων καὶ Μήδων διαδεχόμενοι· ἐχρυσοφόρουν δὲ διὰ τὴν εὐπορίαν· οἱ μέν οὖν Ἄορσοι τὸν Τάναϊν παροικοῦσιν οἱ Σίρακες δὲ τὸν Ἀχαρδέον, ὃς ἐκ τοῦ Καυκάσου ῥέων ἐκδίδωσιν εἰς τὸν Μαιῶτιν (Στρα. Βιβλ. ΙΑ Κεφ. § 9 σελ. 506).

(4) Това имя *Аорси* находися у другы писано *Адорси* и *Утидорси*, точно такъ, какъ-то видимъ у Византійцы-ты рѣчь-тѫ окончателнѫѭ *ури* или *гури* писанѫ *Огури*, *Утигури* и *Утургури*.

(5) Извѣстно е че почти сички-ти писатели полагатъ Хазарскы-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ. Мovсей Хоренскый гы помянува тaможде между 181 и 01 лѣта по Хріста (Мovс: Хор. Кн. II § 65).

(6) Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c 14 p. 43). — Ὅτι Σαράγουροι, Ἀκατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (id. ibid. c. 19 p. 44, и по-долу Гл. IX, § 6, на тѫзи исторіѭ). — Назначи тука че Пріскъ различава Сарагуры-ты отъ Акатиры-ты, т. е. Хазары-ты; но отъ другѫ странѫ онъ гы смѣшава съ *Урогы-ти* т. е. Уаргы = Оарцы-ты, и съ *Оногуры*, т. е. *Оногундуры* (= Унoгунд—уры) или Блъгары-ты. Виждь слѣдующы-ты замѣчанія.

§ 5.

(1) Κούβρατος ὁ ἀνεψιὸς Ὀργανᾶ, ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων κύριος (Niceph. p. 16)·

(2) Niceph. p. 22.

(3) Theoph. p. 297.

(4) Anast. biblioth. p. 180 ed. Bonn.

) Ἀναγκαῖον δ' εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Ὀ-

νογουνδούρων Βουλγάρων καὶ Κοτράγων (Theoph. p. 545. ed. Bonn). Въ общы-ты изданія Θеофановы, а именно въ Парисско-то Стр. 296, стои писано τῶν Οὐννοβουνδοβουλγάρων καὶ Κοτράγων; но то е іавна погрѣшка, понеже въ три негови стары ръкописны кодикы нарицаемыя Francisci Barberini Cardinalis, Coislinianus, и Peyrézianus, кой-то подражалъ и Боннскый-тъ му издатель Ніебуръ, чете ся, какъ-то выше рекохмы, τῶν Ὀνογουνδούρων Βουλγάρων; а истина-та на това правописаніе ся доказва и изъ книгохранителя Анастаса, кой-то преписивающи Θеофана по Латінскы казва такожде: Verum inter haec necessarium est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Vulgar et Contrag (Anast. biblioth. p. 179 ed. Bonn).

(6) Πρότερον Ὀνογουνδούρους αὐτοὺς ἐκάλουν (Const. Porph. de Them. L. II c. 1. p. 81).

§ 6.

(1) Λεκτέον δὲ περὶ τῆς τῶν λεγομένων Οὔννων καὶ Βουλγάρων ἀρχῆς (Niceph. p. 22).

(2) Τὰ δὲ κατὰ τοὺς Οὔννους καὶ Βουλγάρους ἐπράττετο τῇδε (id. p. 44).

(3) Εἶτα νῦν παραταττομένοις πρὸς βαρβάρους ἀλήτας, καὶ τούτους Οὔννους καὶ Κοτριγούρους Agath. V. 17. p. 161.

(4) καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Nicephp. p. 22); — καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Theoph. p. 297); — Κροβάτου τοῦ κύρου τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοτράγων (id. ibid).

(5) Δύο στρατηγοὶ Οὔννων ἐπιῤῥίψαντες μετὰ πλείθους εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν Μυσίαν, ὄντος ἐκεῖ στρατηλάτου Ρωμαίων Βαδουαρίου καὶ Ἰουστίνου, καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν κατὰ τῶν Οὔννων . . . . καὶ ἦλθον οἱ Οὔννοι πραιδεύοντες ἕως τῆς Θρᾴκης . . . καὶ μεσολαβηθέντων τῶν Οὔννων ἐν τῷ πολέμῳ καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν πιπτόντων, ἀπέφυγεν ἡ πραῖδα πᾶσα, καὶ ἐγένοντο Ρωμαῖοι ἐπικρατέστεροι, φονεύσαντες καὶ τοὺς δύο ῥῆγας· καὶ

ὡς ὑποστρέφουσιν, ὑπηντήθησαν ὑπὸ ἄλλων Οὔννων, ... καὶ καταδιώξαντες οἱ Οὖννοι ἐσόκευσαν φεύγοντας τοὺς Ἐξάρχους Ῥωμαίων. — Καὶ καταλαβόντος αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) τὴν χώραν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπέῤῥιψαν αὐτῷ Οὖννοι μετὰ πολλοῦ πλήθους (Malal. LXVIII, p. 437, 438, 451 edit Bonn.) — Ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι δύο ῥῆγες μετὰ πλήθους Βουλγάρων . . . καὶ ἦλθον οἱ Βούλγαροι ἕως τῶν μερῶν τῆς Θρᾴκης . . · καὶ μέσον λαβόντες τοὺς Βουλγάρους . . . ὑπήντησαν αὐτοὺς ἄλλοι Βούλγαροι καὶ ἐσώκισαν αὐτούς. — Καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν (τὸν Μοῦνδον) εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι πλῆθος πολὺ (Theoph. p. 184, 185). — Ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μυσίαν . . . ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) πλῆθος Βουλγάρων (Cedr. I. p. 371, 372).

(6) Μηκέτι τολμώντων τῶν Οὔννων περάσαι τὸν Δούναβιν (Theoph. et Cedr. ibtdem.)

(7) Μέγα μὲν εὐθὺς στράτευμα Οὐννικόν, διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον, ξυμπάσῃ Εὐρώπῃ ἐπέσκηψαν (Procop. de bel Pers. II. 4 p. 95), ὥστε δὴ Οὐννικόν τι ἔθνος οὐ πολλῷ πρότερον καταθέοντες τὰ ἐκείνῃ χωρία (id. de aed. IV 3 p. 73 .)

(8) Μήδων μὲν καὶ Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν, τῶν δὲ δὴ Οὔννων καὶ Σκλαβηνῶν ξύμπασαν Εὐρώπην ληϊσαμένων (Procop. hist. arc. c. 23. p. 66) · — καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὖννοί τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται (Procop. de bill. Goth. I. 27. p. 377).

(9) Τὰ χριστιανῶν παρ' οὐδὲν θεσπίσματα λογιζόμενος, ὡς δῆθεν καὶ ταῖς πρὸς τοὺς Οὔννους εἰρηναίαις συμβάσεσι ταῦτα συνέχεεν, ἐκείνοις μὲν ἀναθεὶς ἐργάσασθαι τὰ ἡμέτερα εἰωθότα, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὰ ἐκείνων θρησκεύματα (Genes. I p. 28. ed. Bonn).

(10) Καὶ γὰρ τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς τοῖς Οὔννοις δὴ τούτοις τοῖς καλουμένοις Βουλγάροις ἐνωμότως ποιῶν καὶ εἰρηνικὰς συμβάσεις καταπραττόμενος. . . Contin. Theoph. L. I c. 20. p. 19 .

(11) Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ὅρους Ῥωμαίοις Σα-

ράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ 'Ονόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβίρων ἐς Μάχην σφίσιν ἐληλυθότων . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς 'Ακατίροις Οὔννοις ἐγένοντο, καὶ μάχης πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστησάμενοι, τό τε φῦλον κατηγωνίσαντο, καὶ πρὸς Ρωμάιους ἀφίκοντο. — "Οτι Σαράγουροι 'Ακατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 14. et. 19. p. 43 et 44).

(12) § 14 примѣчан. 6. и § 5 n⁰ I.

(13) Κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τῆς 'Αγίας Πεντηκοστῆς ἰνδικτιόνος ΙΑ' ἄφνω περὶ δειλινὴν ὀψίαν ἐπαναστάσεως γενομένης ἀπροσδοκήτως ἐκ τοῦ ἐπισωρευθέντος ἐν τῇ Θράκῃ στρατοῦ διὰ τὴν προσεχῶς τότε. . . γεγονεῖαν ἔφοδον τοῦ γειτνιάζοντος ἔθνους τῶν Ο ὐ ν ν ο γ ο ύ ρ ω ν Β ο υ λ γ ά ρ ω ν ἐπίλογος τοῦ 'Αγάθωνος διακόνου τῇ ς'. οἰκουμ. Συνόδῳ. Πρακτ. Συνόδ. Τ. II σελ. 705.

(14) Καὶ ποτὲ τις αὐτῶν (τῶν Οὔννων) τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἅτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος, οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ Πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν σφίσιν αὐτοῖς διεδάσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔδοσαν· οἱ μὲν Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται (Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574).

(15) Agath. V. 11, 12, 17, 23, 24, p. 154, 155, 156, 161, 169, 170.

(16) Menand. Excerp. de legat. p. 100, 132, 154, 155.

(17) idem ibid. p. 114.

(18) Idem ibid. p. 132.

(19) Idem ibid. p. 154—155.

(20) Idem ibid. p. 344. ed. Bonn. in notis.

(21) Виж. стран. 24 и примѣчан. 4.

§ 7.

(1) Виж. выше § 2. стран. 9.

(2) Ето Деганьови-ти рѣчи: «Hiong-nou, mot corrom-

« pu par les Chinois. et dont la vraie prononciation, qui « nous est egalement iuconnue, a formè le nom de Huns, « Huuni, devenn célèbre en Europe.» И въ примѣчаніе прилага: «Hiong-non; ce mot en Chiue peut être traduit par malheureux esclaves; mais je le crois un mot Tartare que les Chinois auront exprimè par deux caractèrs qui formoient le même son. Il est altéré, comme le sont tous les mots étrengers qu' il veulent exprimer dans leur langue. Cependant il poursoit être chinois d' origine; il n' est pas rarede voir dans la langue Tartare de ces sortes de noms. On peut citer pour exemple celui de Mogol pour Mung' l, venu de Mung qui en Chinios signifie triste . . . (De Guignes Hist. des Huns etc. t. 11. p. 13 et note).

(3) Виж. Нестора у Шлецера Т. I. стр. 36, 37, 64.

(4) Виж. выше § 1. примѣчаніе 9, 10.

(5) Вогули-ти живѣіѫтъ въ Россійскѫ-тѫ Пустозерскѫ область, по самѫ-тѫ Оралскѫ Планинѫ и въ нейны-ты Долины, тамъ гдѣ-то истича и рѣка-та Уралъ или Ѩйкъ. Шлецеръ гы почита за Фінско племя, и казва че тіи были истый онъ народъ, кого-то Несторъ помянува съ имя-то *Угри* или *Югри* (предци на Маджары-ты); земля-та имъ Югріѭ, а горы-ты Угорьскы (Виж. Нестор. у Шлец. Т. I. стр. 36, 86, и Т. II. стр. 331, 339, 340, 341, 343, 350, 357, 358).

(6) «Въ нѣкоторыхъ Вогульскыхъ нарѣчіяхъ слово hum, chum, Kum, значить *человѣкъ*. Сообразивъ все ето и многое другое (Виж. Klaploth. Tabl. de l' Asie p. 238—249), видимъ что извѣстіе Руисбрека, посѣтившаго, 1253 г., нѣкоторыя Уральскыя земли, и обявившаго, *что здѣсь должна быть родина Гуновъ* и Гунгаровъ, называемая великой Гуніей землей Паскатиръ (Pascatir), т. е. Башкиріей, *весма справедливо*» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. 2, § 15, ч. 4, стр. 39. изд. 2). Тойже Шафарикъ обаче, критикующъ Шлецера и наипаче Раска,

кои-то чрезвычайно распространявали народа Чуды (Фінны), весма справедливо пише така: «Должно помнить, что пер-« воначальные корни всѣхъ языковъ болѣе или менѣе « сходни и родственни между собой, и что, какъ теперь, « такъ равно и въ древности, языки обогащались чужи-« ми словами, а по тому *всегда опасно заключать о цѣ-« ломъ языкѣ и его сродствѣ, по нѣсколькимъ сло-« вамъ какого-нибудь*, давнымъ давно изчезнувшаго *на-« рода*. Если вы встрѣтите древнее Гетское или Ѳра-« кійское словцо въ нынѣшнемъ Чудскомъ Языкѣ, котораго « нѣсть въ нарѣчіяхъ Индоевропейскихъ, оттуда еще не-« слѣдуеть выводить заключенія, что во Ѳракіи и Дакіи жи-« ла Чудь. Дѣло возможно, что такое слово тоже нѣко-« гда существовало въ Индоевропейскихъ нарѣчіяхъ, но « потомъ вышло изъ употребленія, или же Ѳракійци и Ге-« ты взяли его отъ другихъ. *Опредѣляя племенное « сродство, должно обращать равное вниманіе на всѣ « три источника, т. е. тѣлесныя свойства человѣ-« ка, грамматическое устройство Языка (отнюдь же « не отдѣльныя слова) и его исторію. Если гдѣ не-« достаетъ одного изъ Этѣхъ условій, тамъ самый* « остроумнѣйшій и ученѣйшій изслѣдователь *легко мо-« жетъ погрѣшить, и далеко уклониться отъ настоя-« щаго пути*» (Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 14, ч⁰ 2, стр. 43, изд. 2, Бодян.).

(7) «Слово *Гунни* или лучше Унни . . . передѣлано изъ *Алауны, Алаунни* (Венел. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. I. стран. 196).

(8) Виж. § 12 сея Главы.

(9) Птолемей въ Книгѫ III Гл. 3 и 5, гы называва *Алауны*, а въ Книгѫ VI Гл. 14, просто *Аланы*. Но замѣчателно е чѣ Ἀλαῦνοι по Гречески ся произноси *Алавни*, а то е исто-то имя *Албани* Ἀλβανοί, съ кое-то пò-стари-ти Грьчьски списатели называватъ Аланы-ты, само че у Птолемеа а-то прескочило в-то. Но това Птолемее-

во 'Αλαῦνοι, писано по Латінскы Alauni, и произносимо *Алауни*, дало поводъ Венелину да мысли че было нѣкакъ-си сложно отъ *Ала* и *Уни*.

(10) «Венелинъ полагалъ что имя Гунновъ заимствовано Греками отъ Албанцовъ или Арисартовъ; съ этимъ мнѣніемъ едвали можно согласится какъ мною будетъ доказано въ критикѣ на Книгу г. Морошкина» (Савел. Истор. сѣверо-вост. Евр. въ Маякъ 1841 Част. XIX и XX Гл. IV стр. 178 примѣчан. 3).

(11) Савеліевъ, тамже стр. 178, въ Предислов. къ историко-крит. изслѣд. Ѳ. Л. Морошкина, и въ Новыя извѣст. о Скиѳ. Сармат. Гуннахъ, стр. 25 у Слав. Сборника.

(12) Знайно е читателемъ че това, какъ Блъгаре-ти были отъ начала Славянско племя, не е вообще пріято отъ Европейскы-ты учены, кои-то почитающе гы, едны, като Дегиніевци, за Татарско, а други като Клапроѳовци, за Фінско племя, мыслятъ че си преобратили языкъ-тъ на Славянскы само слѣдъ като ся преселили между Славены-ты въ сегашнѫ-тѫ Блъгаріѭ. Но отъ то що тіи не сѫ были отъ край ни Фінни ни Татаре, какъ-то выше доказахмы, и отъ то що естествомъ не е было възможно, отъ л. 679 реченаго имъ преселенія, до л. 863 превода Св. Писанія на чисто Славянскый языкъ, да си загубятъ тъй совершено ветхыя-тъ, и отъ другы обстоятелства, кои-то смы подробно изложили въ Блъгарскы-ты Книжици лѣта 1858 Мѣсеца Іунія, іасно ся доказва че Унни или Блъгаре были отъ край Славянско племя.

§ 8.

(1) Тая Баснь е писана отъ Готѳа Іорнанда, кой-то пише: «Ето що приказва древность-та за начало и проис-« хожденіе-то на тыя Унны: «Краль Готескый Фили-« меръ сынъ великаго Гандарика, кой-то слѣдъ исхожде-« ніе-то на Готѳы-ты отъ острова Скандіѭ, пятый князь

« тѣхенъ бывшій, влѣзлъ, какъ-то казахмы, въ Скуѳіѭ « съ народъ-тъ си, намѣрилъ тамъ между поддавны-ты « свои нѣкойси чародѣйкы жены, кои-то самъ по бащи- « ныя-тъ си языкъ называлъ *Аліорумны*; и възимѣвъ гы « за подозрителны испѫдилъ гы отъ посредъ войскы-ты « си, и гы принудилъ да пойдѫтъ далеко въ пустынѭ- « тѫ. Тамъ тыя като ся скытали, видѣли гы нѣкой-си « нечисти духове, и ся соединили съ нихъ совокупленi- « емъ, отъ кое-то произишьлъ той-зи свирѣпѣйшій (Ун- « нски) родъ, кой-то испьрво былъ iако видъ человѣчес- « кый, малъкъ, дребенъ и мрьсенъ, и не съсъ друго « имя познатъ, освень съ онова, кое-то му давало образъ « человѣческаго слова » (Iorn. de reb. Get. c. 24).

(2) Amm. Marcell. L 31. c. 2.

(3) Sidon. Apollin. carm. 2. v. 245, 252.

(4) Idem ibid. v. 553—557.

(5) Amm. Marcell. L. 31 c. 2.

§ 9.

(1) « Neqne igni, neque saporatis indigeat cibi, sed radicibus herdarum agrestium, et semicruda cujusve pecoris carne vescantur, quam inter femora sua et equorum terga sub certam fetu calogaciunt brevi » (Amm. Marcell. L. 31. c. 2) Виждте несмысленость Марцеллинова! да казва първо че Унни-ти живели при ледовитаго Океана (glacialem oceanum accolens. id. ibid.), а послѣ да вѣрва че неупотреблявали огнь *никога*, и че ѣли месо сурово и само подъ сѣдалище-то имъ на гърбъ-тъ конскый стоплино. Марцеллинъ може да не е познавалъ пастьрмѫ-тѫ, а нѣкои-си пресмывачи му сѫ рекли, и той повѣрвалъ, че тъй ся было пекло това месо.

(2) id. ibid. — и за това всякый познава колко лъжи или ся лъжи Марцеллинъ, освень ако бѣ ограничилъ слово-то си само за военны-ты люди.

(3) id ibid.— Кой-то прочте само що пише очевидецъ Прискъ при свое-то посолство къмъ Атила, ще види че Унни-ти, не само въ кѫщи и колибы, но даже и въ красны палаты обитали (Виж. Prisc. Excer. p. de legat. II. 3. p. 58, 59, 63, и тука по-долу Гл. VII § 28, 29, 32).

(4) Idem ibidem. — Все що казва тука Марцеллинъ, произвелъ го отъ мечтателно-то свое начало че *Унни-ти немали кѫщы ни колибы*.

(5) Idem ibidem. — Съ това е щялъ да покаже Марцеллинъ, че Унни-ти были нечисти отгорѣ си. Прокопій казва такожде че были много нечисти, но забѣлѣжва еднакво че и Славени-ти были нечисти като нихъ: « Δίαιταν δὲ σκληρὰν καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ (οἱ Σκλαβινοί τε καὶ Ἄνται) ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἧπερ ἐκεῖνοι ἐνδελεχέστατα γέμουσι » (Proc. bell Goth. III. 14 p. 498). То може да е было нѣкакъ истина само за простыя-тъ народъ, и наипаче за военныя-тъ, защо той е всегда всекждѣ такъвъ-зи; чети Прісково-то посолство за увѣреніе.

(6) Idem. ibidem.

(7) Тойжде тамже.

(8) Sidon. Apoll. Carm. 2. v 262—267.

(9) Amm. Marcel. L. 31. c. 2.

(10) Тойже тамже.— Тука Марцеллинъ ся находи согласенъ и съ Византійскаго списателя Зосіма, кой-то еднакво пише че Унни-ти не могли да си турятъ здраво нозы-ты на земліѭ-тѫ, но все на конь живѣли и спали: « Οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἑδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες » (Zos. L IV. c. 20). Явно, че това е увеличеніе причинено отъ то, что Унни-ти въ воеванія-та си употребляли вообще кони, и, исполняюще точно и строго свои-ты военны длъжности, многажды и хлѣбъ ѣли, и спали, и совѣтъ правили, на конь; но това не ще никакъ да каже че, като друты іпокентаври, стояли всегда като залѣпени на конь, и че ни деніѭ ни нощіѭ не слазили отъ конь: самъ Зосімъ ны каз-

ва пакъ тамже, че Унни-ти минѫли *пѣши* изъ Асіѭ на Европа презъ Кіммерійскыя-тъ Воспоръ. Ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι.

§ 10.

(1) Βασιλεύς τε εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει (Proc. de bell. Goth. IV. 5 p. 574). — Марцеллинъ напротивъ пише, че тіи немали никоѭ царскѫ власть, но были управляеми мятежно отъ различны началницы: Aguntur nulla severitate regale, sed tumultuario optimatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inci derit (Amm. Marcel. L. 31, c. 2). Сравни това по-долу съ Прісковы-ты описанія, и съ вещественнѫ-тѫ Историческѫ истинѫ, че Унни-ти имали всякога царіе, забѣлѣжи че, и кога-то еще най-напредь ся въ Европѫ показали, пакъ ся, по Іорнанда, съ Царя Бѣломира іавили, и ще ся увѣришь колко криви и погрѣшителни сѫ вообще Марцелиновы-ти описанія за нихъ.

(2) Amm. Marcel. L. 31 c. 2. — Мнозина древни Списатели помянуватъ за той-зи мрежанскы обычай, кого-то, казватъ, имали Скѵѳи, Сармати, Алане, и Парѳяне. Персійски-ти стіхотворци, и особливо Фердуси, въ своето Епіческо стіхотвореніе называемое *Шахнаме*, приказватъ често за единъ такъвъ-зи обычай що имали ветхи-ти Персіане. Моѵсей Хоренскый (Кн. II, § 85.) показва че Пасьли-ти, народъ над-Кавкасскый, имали такожде истыя-тъ обычай. Valerius Floccus, въ свои-ти Аргонаѵтицы (L. 6. v. 144) говори еднакво за единъ такъвъ обычай що имали Скѵѳи Аѵхати (Σκυθέων, οἳ Αὐχάται γένος καλέονται (Herod, IV. 6). Ето Валеріеви-ти рѣчи:

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro.
Spargere et extremas laquéis adducere turmas.

Ніе ще видимъ въ собственнѫ-тѫ Блъгарскѫ Історіѭ че и Блъгаре-ти имали той-зи обычай.

(3) Procop. de bell. Vand. I. 18. p. 220.

(4) Proc. de bell. Goth. I. 27. p. 379; II, 1, p. 333; de bell. Vand. I. 11 p. 205.

(5) Zosim. IV. 20; Procop. de bell Goth. IV S. et. 19. p. 575, 618. — Стравонъ (Кн. XV. Гл. 1. § 55. стр. 710) приказва че Індійскы-ты жены воевали заедно съ мѫжіе-то си: αἱ δὲ γυναῖκες . . . καὶ συστρατεύουσιν, ἠσκημέναι παντὶ ὅπλῳ.

(6) Proc. de bell. Goth. IV. 3. p. 57.

§ 11.

(1) Proc. de bell. Pers. I. 3. p. 9; de bell. Goth, IV. 19, p. 618: ἐπεὶ γραμμάτων παντάπασιν Οὖννοι ἀνήκοοί τε καὶ ἀμελέτητοι ἐς τόδε εἰσὶ, καὶ οὔτε γραμματικὴν τινα ἔχουσιν, οὔτε τῷ περὶ τὰ γράμματα πόνῳ ξυναύξεται αὐτοῖς τὰ παιδία.

(2) Πάντων γὰρ ἀνθρώπων μάλιστά εἰσιν ἀκρατοπόται οἱ Μασσαγέται (Proc. de bell. Vand, I, 12 p. 207). Извѣстно е че съ имя-то *Массагети* Прокопій нарича Унны-ты: Αἰγᾶν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὓς νῦν Οὔννους καλοῦσιν (Proc. de bell Vand. I. 11, p. 205) виж, и de bell Vand, I. 4, p. 187; I. 18, p. 220 de bell Pers. I. 21, p. 63.

(3) Πονηροὶ μέντοι ἢ κακοῦργοι ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κἂν τῷ ἀφελεῖ διασώζουσι τὸ Οὐννικὸν ἦθος (Proc · bell. Goth. III. 14,. p 498). — Лъжецъ-тъ Амміанъ Марцеллинъ напротивъ пише че были много лукави, вѣроломни, и непостоянни; Per incidias infidi, inconstantes ad omnem horam incidentis spei novæ por quam mobiles totum furori incitatissimo tribuentes (Amm. Marcel. L. 31 c. 2).

(4) Auri cupidine immensa flagrantes (Amm. ibid).

(5) Amm. Marcel. ibid. — Пріскъ показва тоежде: ὡς τοῦ 'Αττίλα εἰς κώμην τινὰ παρεπομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Εσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικὸν (Prisc. Exc. de legat, ad gentes c. 3 p· 55). — Византійскый-тъ не-

33

известный слѣдъ Θеофана писатель казва че и Крумъ Краль Българскій ималь много наложници: ἀθρόως μέσον τῶν παλλακίδων αὐτοῦ προσκυνηθεὶς ὑπ' αὐτῶν (Auctor. incert. post Theoph. p. 431). Тъйже и Несторъ Россійскій Лѣтописецъ казва за Князя Россійского Владиміра Великаго че ималь пять жены супруги, и 800 наложници (Нест. I. Гл. VIII Кенигсберг.). — Індійци-ти имали и тія отъ ветхо обичай да земать много жены, едни за покореніе а други за веселеніе и многочадіе (Στραβ. Βιβ. ΙΕ. Κεφ. Α΄. § 54. σελ. 710). Само-то правили и Мидяне (Тойже Кн. XI. Гл. VIII. § 11, стр. 526), и Персяне (Тойже Кн. XV. Гл. III, § 17, стр. 733). Но и Θракійци-ти, и наипаче Гети-ти имали обичай да любятъ много жены-ты, и да ся женятъ за много жены: et quia plures simul singulis nuptæ sunt (Pomp. Mela Cap. 11). Страбонъ (Кн. VIII. Гл. II, § 4. стр. 297) привожда за това изъ Менандра нѣкои стіхове говорящи: Ὅρα δ' ἃ λέγει Μένανδρος περὶ αὐτῶν, οὐ πλάσας, ὡς εἰκός, ἀλλ' ἐξ ἱστορίας λαβών:

Πάντες μὲν οἱ Θρᾷκες, μάλιστα δ' οἱ Γέται
Ἡμεῖς ἁπάντων (καὶ γὰρ αὐτὸς εὔχομαι
Ἐκεῖθεν εἶναι τὸ γένος οὐ σφόδρ' ἐγκρατεῖς
ἐσμέν. . . . . . .

Καὶ ὑποβὰς μικρόν, τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τίθησι παραδείγματα:

Γαμεῖ γὰρ οὐδὲ εἷς, εἰ μὴ δέκ' ἢ
Ἕνδεκα γυναῖκας, δώδεκά τε πλείους τινές.
Ἂν δὲ τέτταρας ἢ πέντε, γεγαμηκὼς τύχῃ
Καταστροφεύς τις, ἀνυμέναιος, ἄθλιος,
Ἄνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ.

Ταῦτα γὰρ ὁμολογεῖται καὶ παρὰ τῶν ἄλλων.

§ 12.

(1) Nullius religionis vel superstitionis reverentia aliquando districti (Amm. Marcel. S. 31. c. 2).

(2) Его самы-ты му рѣчи: Nec templum apud eos visitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni usquam potest, sed gladius barbarico ritu humi pigitur nudus, eumque, ut Martem, regionum quas circumcircunt praesulem verecundius colunt (Amm. Marc. ibid).— Виждь за реченыя-тъ мечь или сабіѫ що казвамы и подолу Гл. VIII. § 2.

§ 13.

(1) Виждь выше § 6.

(2) Това мнѣніе има за тѣхъ и ученный народовъ изслѣдователь Клапроѳъ (Tableaux de l' Asie p. 179—180). Шафарикъ, педкрѣпляющи мнѣніе-то му говори: « этотъ-же изслѣтователь очень убѣдително доказываеть, что Кавказскіе Албанци, упоминаемые въ Древнихъ Географіяхъ и исторіяхъ, были одинъ и тотъ-же народъ съ Аланами, съ чемъ мы совершенно согласни » (Шафар. Слав. Древ. Т I. Кн. 2. § 6 ч⁰ 9 стр. 135 изд. 2⁰).

(3) Στραβ. Βιβ. ΙΑ'. Κεφ. δ'. § 1, σελ. 501.— Тыяжде жилища показва онъ тѣмъ и на много другы мѣста, Виждь Βιβ. Β'. Κεφ. ε'. σελ. 118 и 129; Βιβ. ς'. Κεφ. α' § 5. σελ. 491; § 15, σελ. 497; и Κεφ. β'. § 19. σελ. 499.

(4) Καὶ ταῦτα φίλος Πομπηΐῳ γεγονώς, τῷ στρατεύσαντι ἐπὶ τοὺς Ἴβηρας καὶ Ἀλβανοὺς μέχρι τῆς ἐφ' ἑκάτερα θαλάσσης, τῆς τε Κασπίας καὶ τῆς Κολχικῆς (Στράβ. Βιβ. ΙΑ' Κεφ. ά. § 6 σελ. 491).

(5) Sueton. in Tiber. c. 66.

(6) Мовс. Хорен. Кн. II, Гл. 50.

(7) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. 2. § 16, стр. 135. изд. 2⁰.

(8) Faust. Byzant. L. IV c 25.

(9) Βόας ποταμὸς (Φᾶσις), οὗ δὴ ἐν δεξιᾷ μὲν Ἰβήρων τὰ ὅρια ἐστὶ, καταντικρὺ δὲ τελευτᾷ ὄρος ὁ Καυκάσιος. Ἐνταῦ-

θα ἔθνη, ἄλλα τε πολλὰ, καὶ Ἀλανοὶ, καὶ Ἀβασγοὶ ᾤκηνται (Procop: bell. Pers. II. 29. p. 164). — Ταύτην δὲ τὴν χώραν, ἣ ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου ἄχρι ἐς τὰς Κασπίας κατατείνει πύλας, Ἀλανοὶ ἔχουσιν αὐτόνομον ἔθνος (id. bell. Goth. IV. 3 p. 570). — Μετὰ δὲ τοὺς Ἀβασγῶν ὅρους, κατὰ μὲν τὸ ὄρος τὸ Καυκάσιον, Βροῦχοι ᾤκηνται, Ἀβασγῶν τε καὶ Ἀλανῶν μεταξὺ ὄντες (id. bell. Goth. IV. 4 p. 579).

(10) Agathias. IV. 9. p. 117.

(11) Menand. p. 98; 119; 163.

(12) Ὑποφθείρειν τοὺς Ἀλανοὺς χρήμασιν ἐπειράθησαν οἱ Πέρσαι (Theophyl. III. 9). Онъ обаче малко по-горцѣ на двѣ мѣста нарича мѣсто-то имъ *Алванiѧ*: ἐπὶ τὴν Ἀλβανίαν (III, 6); τῆς Ἀλβανίας (III, 7).

(13) Theoph. p. 327, 328, 329: Ἀλανοί, Ἀλανία.

(14) Genesius L. II. p. 33. edit. Bonn.

(15) Plin. H. N. L. IV. c. 12. § 80: Alani et Roxolani

(16) Τῶν δ' ὕπερ ἐκτέταται πολυίππων φῦλον Ἀλανῶν Dionys. Perieg. V. 305, 308.

(17) Hadrianus, audita tumultu Sarmatorum et Alanorum, praemissis exercitibus Mœsiam petit (Spartian. in Hadr. c. 4) Сравн. Jul Capitol. Ant. Pius c. 8. и Marcus c. 22.

(18) Καὶ ἑτέροις δὲ ὄρεσι διέζωσται ἡ Σαρματία, ὧν ὀνομάζεται ἥτε Πευκὴ ὄρος, καὶ τὰ Ἀμάδονα ὄρη, καὶ τὸ Βούδινον ὄρος, καὶ τὸ Ἀλαῦνον ὄρος, καὶ ὁ Καρπάτης ὄρος καὶ τὰ Οὐενεδικὰ ὄρη, καὶ τὰ Ῥίπαια ὄρη .... Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοι τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ῥοξολάνοι, καὶ ἐνδότερον τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι, καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι ... καὶ Σταυάνοι (Σλαβάνοι?) μέχρι τῶν Ἀλαυνῶν..... Καὶ ὑπὸ τοὺς Ἰδίωνας μέχρι τῶν Ἀλαυνῶν, Στοῦρνοι· μεταξὺ δὲ τῶν Ἀλαυνῶν καὶ τῶν Ἀμαξοβίων, Καρύωνες (Ptolem. L. III, c. 5)— Ὄρη... τὰ καλούμενα Ἀλανὰ.... τὰ Σύηβα ὄρη. Κατανέμονται δὲ ταύτης τῆς Σκυθίας, τὴν μὲν πρὸς ἄρκτους πᾶσαν ἐγγὺς

τῆς ἀγνώστου, οἱ κοινῶς καλούμενοι Ἀλανοὶ Σκύθαι, καὶ οἱ Σουοβηνοὶ (Σλοβηνοί ?), καὶ Ἀγάθυρσοι.... καὶ Σύηβοι... εἶτα Ἄορσοι... (Ptolem. L. VI, c. 14). Достойно за примѣчаніе е тука че между Аланы-ты и Меотиса Птолемей полага народъ Ставаны или *Суовены*, кое-то несумненно е криво писано вмѣсто Словены какъ-то мысли и Шафарикъ (Слав. Древ. Т. I. Кн. I. стр. 345. изд. 2.

(19) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 10, ч° 11 стр. 361—363; и Кн. 2. § 16, ч° 8; Marcian Heracl. apud. Hudson T. I. p. 56.

(20) Latrocinendo et venando adusque Maeotica stagna et cimmerium Bosphorum itidemque Armenios discurrentes et Mediam (Amm. Marcel. ibid).

(21) Hunnis per omnia supparas verum victu mitiores et cultu (Amm. Marcet ibid) — Alanos quoque (Hunni) pugna sibi pares, séd humani, tatis, victu, formaque dissimiles . . . . subjugavere (Iornand. de reb. Get c. 24).

(22) Amm. Marcel. ibid.

§ 14.

(1) Ἀκατίροις Οὔννοις Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 14, p. 43.

(2) Ἀκαττίροις Prisc. ibid. c. 19, p. 44.

(3) Ἀκατζίρων. Prisc. ibid. c. 3. p. 54, 55, 59, 63.

(4) Agazzirorum. Iornand. dereb. Get. c. 5. Забѣлѣжи обаче че въ Палатіновыя-тъ му ржкописъ (MSS Palatini) кого-то видѣлъ Gruter, стояло писано Acatzirorum.

(5) Онъ казва че Варшагъ былъ въ тжзи войнж, и че сынъ му Хосровъ му станжлъ наслѣдникъ и продължилъ войнж-тж за отмьщеніе бащино си въ 3-тж годинж Царя Персійскаго (Пароскаго) Ардавана, кой-то царовавъ 31 годины, былъ убитъ отъ Ардашира (Артаксерса) сына Сассанова, завладѣвшаго и землж-тж му и дав-

шаго конецъ на Пароско-то царство (Мовс. Хор. Кн. II. Гл. 55 и 69). Това Ардаваново убитіе, и Царства Паросскаго завладѣніе отъ Ардашира Сассанова, кой-то былъ първый Царь на новосоставено-то Персійско царство, станѫло, какъ-то ны казва Історія-та, въ лѣто 226 по Хріста; отъ кое-то като извадимъ 28 годины, Хазарска-та война случившая ся въ третіѧ-тѫ Ардавановаго царства, ще ся падне въ лѣто 198 по Хріста.

(6) Тыя Двери помянува и Прокопій пишѫщи гы Джуръ (Τζούρ), и различающи гы отъ другы едны Кавказскы проходы именуемыя Дверы Каспійскы (Виж. Proc. de bell. Goth. IV. 3). Отъ неговы-ты означенія познава ся, че първи-ти сѫ проходъ-тъ *Дервентъ* при Каспійско-то Море, называемый днесь *Демиръ-капу*, по-напредъ *Унска крѣпость*, а въ Древны-ты времена *Двери Албанскы*; и че втори-ти сѫ проходъ-тъ посреди Кавказа, водящій отъ Іверско на Аланско, а за това и называемый отъ ветхо *Двери Кавкасскы*, или *Двери Каспійски*, послѣ же названный *Двери Алански* (Виж. Saint-Martin in Lebean, hist. Bas-Emp. t. VI, p. 269, not. 1).

(7) Мовс. Хорен. Кн. II, Гл. 55.

(8) Виж. Несторъ у Шлецера Т. I. стр. 238, 240, 241.

(9) « Акацировъ, безъ сомнѣнія, предковъ послѣдующихъ Казаръ. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4. стр. 29, изд. 2. Бодянск.).

(10) Ad litus autem oceani . . . Vidivarii resident . . .; post quos ripam Oceani item Esti tenent . . . Quibus in austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum gnara, quae pecoribus et venationibus victitat. Ultra quos distenduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedès (Iorn. de reb. Get c. 5).

(11) Τὸ τῶν Χαζάρων φῦλον ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Βερυλίας λεγόμενον χώρας, ὡς πλησίον τῶν Σαρματῶν ᾠκημένων, πλείστης ἀδείας ἐντεῦθεν ἐπέτρεχον (Niceph. p. 23). —

Ἐξῆλθε τὸ μέγα ἔθνος τῶν Χαζάρων ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου βάθους Β ε ρ ζ ι λ ί α ς τῆς πρώτης Σαρματίας (Theoph. p. 298),

(12) Exivit magna gens Chazarorum ex interiori profundo Berziliae primae Sarmatiae (Anast. Biblioth, p. 180. ed. Bonn).

(13) Виж. выше примѣч. 6 сего §.

(14) «Изъ тогоже лѣса (Волковскаго) потечетъ Волга на върстокъ, и втечеть седьмю-десятъ жерелъ въ *Море Хвалийское.* Тѣмже изъ Руси можеть ити по Волзѣ въ Болгары и въ Хвалисы.» (Несторъ Гл. 1, Виж. и Шлецеръ. Нест. Т. I. Гл. 6. стр. 153, 160).

(15) Виж. Herbel. Biblioth. Orient. V° Khozar.

(16) Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. 1, § 27, ч° 4. стр. 100, изд. 2 Бод : «Козары, народъ, подобно Аварамъ, Урало-Чудскаго племене, обитавшіе на *Хвалинскомъ поморьѣ*, близъ *устья Волы*, въ землѣ называвшей ся *Берзилія*, или Барзельхъ.» — Назначи тука че Шафарикъ, какъ-то за Блъгары, тъй и за Хазары и за вси Унискы племена мысли, споредъ Клапрова, че·были Урало-Чуди, т. е. Фінни (Виж. Шаф. тамже Т. I, Кн. II § 15. ч° 1).

(17) Πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Ο ὔ ν ν ο ι ς ἐγένοντο. Prisc. Enc. de leg. p. 43.

(18) Εἰς τὸ τῶν Ἀκατσίρων ἔθνος ἐστάλθαι, ὅ ἐστὶ Σκυθικὸν ἔθνος Id. ibid. p. 54—55.

(19) Виждь почти на всякѫ страницѫ на списаніето му на пр. стр. 33, 38, 47, 48, и пр.

(20) Виждь выше § 13. примѣчаніе 10.

§ 15.

(1) Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σ α υ ρ ο μ α τ έ ω ν ἐστιν, οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λ ί μ ν η ς, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδόν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀ-

γρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστὶ πρώτη μὲν ἔρημος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν, μετὰ δὲ τὴν ἔρημον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον (Herod. IV 21—22.) — Ἀπὸ Ταναΐδος δὲ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ Σαυρομάται. Σαυροματῶν δὲ ἐστιν ἔθνος γυναικοκρατούμενον. Τῶν γυναικοκρατουμένων ἔχονται Μαιῶται. Μετὰ δὲ Μαιώτας, Σινδοὶ ἔθνος· διήκουσι γὰρ οὗτοι καὶ εἰς τὰ ἔξω τῆς λίμνης (Σκύλαξ Καρυανδ. Περίπλους, Ἀσία.) — Τὸν δὲ Τάναϊν ποταμὸν, ὅς ἐστι τῆς Ἀσίας ὅρος τέμνων τὴν ἤπειρον ἑκατέρᾳ δίχα, πρῶτοι νέμονται αὐτὴν Σαρμάται, δισχίλια στάδια ἐπέχοντες, γινόμενα σν'. Εἶτα μετὰ τοὺς Σαρμάτας, Μαιωτῶν γένος, Ἰαξαματῶν λεγόμενον, ὡς Δημήτριος εἴρηκεν, ἐφ' οἷς καὶ Μαιῶτις λίμνη λέγεται· ὡς δὲ Ἔφορος λέγει, Σαυροματῶν λέγεται ἔθνος. Τούτοις δὲ ἐπιμεμῖχθαι τὰς Ἀμαζόνας τοῖς Σαυρομάταις λέγουσιν ἐλθούσας ποτὲ ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν γενομένης μάχης, ἐφ' οἷς ἐπεκλήθησαν γυναικοκρατούμενοι (Безимен. сочин. Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης περίπλους.) — Τῇ δ' Εὐρώπῃ συνεχής ἐστιν ἡ Ἀσία, κατὰ τὸν Τάναϊν συνάπτουσα αὐτῇ . . . τὸν Τάναϊν, ὅν περ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ὅριον ὑπεθέμεθα . . . Οὕτω δὲ διακειμένων, τὸ πρῶτον μέρος οἰκοῦσιν, ἐκ μὲν τῶν πρὸς Ἄρκτον μερῶν καὶ τὸν Ὠκεανὸν, Σκυθῶν τινες νομάδες καὶ ἁμάξοικοι· ἐνδοτέρω δὲ τούτων, Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι, Ἄορσοι καὶ Σιρακοί, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν νομάδες, οἱ δὲ σκηνῖται καὶ γεωργοί· περὶ δὲ τὴν λίμνην, Μαιῶται (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ' κεφ. Α' § 1, 5, καὶ κεφ. Β' § 1).

(2) Φημὶ γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δόξαν, ὥσπερ τὰ πρὸς Βοῤῥᾶν μέρη τὰ γνώριμα ἑνὶ ὀνόματι ΣΚΥΘΑΣ ἐκάλουν ἢ ΝΟΜΑΔΑΣ . . . . ὑφ' ἓν ὄνομα τῶν καθ' ἕκαστα ἐθνῶν ταττομένων διὰ τὴν ἄγνοιαν (Στραβ. Βιβλ. Α' κεφ. Β' σελ. 33)· ἅπαντας μὲν δὴ τοὺς προσβοῤῥους κοινῶς οἱ παλαι-

οἱ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, Σκύθας καὶ Κελτοσκύθας ἐκάλουν. οἱ δὲ τὸ πρῶτον διελόντες, τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἴστρου καὶ Ἀδρίου κατοικοῦντας, ὑπερβορέους ἔλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀριμασπούς· τοὺς δὲ πέραν τῆς Κασπίας θαλλάττης, τοὺς μὲν Σάκας, τοὺς δὲ Μασσαγέτας ἐκάλουν, οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς λέγειν περὶ αὐτῶν οὐδὲν (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ' Κεφ. ϛ'. § 2. σελ. 507).

(3) Herod. IV. 5—7.

(4) Idem. IV, 8—11.

(5) Idem. IV, 11—12.

(6) Idem. IV, 13.

(7) Много вѣроятно бы казалъ человѣкъ че имя-то *Скυθи* е Славянско (Скυθи=скиталци, отъ глаголъ-тъ *скитамся*), значущее исто-то онова, що значи и Греческа-та рѣчь νομάδες, и че Древни-ти Еллини сѫ зовали така, отъ незнаніе, сичкы народы, кои-то по обычаю были Скити, скиталци, νομάδες, а послѣ и сичкы другы, кои-то близо при тѣхъ постоянно обитали.

(8) Herod. IV, 110—117.

(9) Herod. IV. 57: « Ὄγδοος δὲ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει « τἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης (?) ὁρμεόμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω « ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιῆτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς Βασιληΐ- « ους καὶ Σαυρομάτας. » — Иродотъ, кой-то толкова приказва за начало-то на Саvроматы-ты, чудно е какъ не ны казва нищо и защо сѫ ся така нарекли. Юрій Венелинъ, кой-то въ свои-ты смѣлы крітикы е видѣлъ въ уста-та Греческы и Латинскы почти сичкы-ты чуженародны имена испърчены и промѣнены, и кой-то почита Сарматы-ты за Славены, мысли че това имя Σαυρομάται не е было собственно ихъ народа, но нарицателно, сдѣлано отъ двѣ Греческы рѣчи σαύρα (гущерь) и ὄμμα (око), и дадено на тѣхъ отъ Грьцы-ты, защо-то имали, като гущерь-тъ сини очи (Венел. Древн. и нынешн. Болг. Том. I, стр. 85). Преди него Чехъ Вацерадъ, какъ-то и други, пріимающи также Сарматы-ты за Славены и особено Сърбы, писалъ че Сармати-ти, нарицаеміи испърво Сърби

(Sirbi tum dicti, a serendo, id est quasi Sirbutin) ходили на конь вооружени (armati) по широкы полены, и ся нарекли *Сармати* защо-то ся обучавали въ оружія (« inaquabant armati . . . . . atque ob studium armorum Sarmati noncupati. » Cod. Mus. Bohem. p. 303, c. 3). Самъ ученнѣйшій Шафарикъ, совсѣмъ що различалъ Сарматскы-ты народы отъ Славены-ты, мыслилъ обаче испьрво че имя-то *Сърби* было, собственно, древнее названіе на Славанскыя-тъ народъ, а промепено отъ Грьцы-ты на *Сарматы* (Шафар. Abkunft der Slawen, Ofen 1828. 3; Тойже Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 161); но послѣ онъ промѣнилъ мнѣніе-то си за происхожденіе-то на това имя *Сарматы*, и писалъ че « то *по всякж вѣроятность* е было составено изъ Асійско-то слово sara « значущее степь (пустинія), и mat значущее *родъ*, « *народъ*, и слѣдователно *Сармати*, собственно, щяло да « каже *степняки*, *степообитатели* (пустинножители). А « какъ рѣчь-та *Сармати* е составна, въ това ны убѣж- « даватъ имена-та, какъ-то Сарматскыхъ, такъ и инопле- « менныхъ народовъ, като Iaxa—matae, Thissa—matae, « Aga—matae, Chari—matae, Mateni, Mati—Ketae, и « други, конхъ части ся находятъ въ соединеніе и съ « другы имена; сравни Sar—Getae, или Sar—Gatii, Sa- « ra—Gosius, Sarus, личны Сарматскы имена; така и Thys- « sa—Getae, Aga—thyrsi, и проч. Тука сложность-та е « толкосъ очевидна и, тъй да кажемъ, осязателна, какъ- « то е и въ имена-та Ala—mani, Ger—mani, Ceno—ma- « ni, Марко—mani, Nor—mani или Angli—vari, Amsi— « vari, Vid—vari, . . . и проч. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 156). Также Шафарикъ прилага въ примѣчаніе, че Гатереръ (Einl. m. d. Synchron. Un. Hist. I. 75) видѣлъ въ Сарматы-ты народъ-тъ *Матены* или *Матіены* т. е. *Мидяны*; и че други пакъ подбирали слова-та Мидскы Saur (Глава), Персійскы Sar, Осетинскы Ser, Кюрдскы Sari, Афганскы Sar, Ser, Бен-

галскы Sir, и отъ тѣхъ тiи заключавали че Сармати-ти были *Главный народъ, предный полкъ.* Шафарикъ забравилъ да приложи въ подтверждение на това мнѣнiе и това че Стравонь, поменующи нѣкои-си Өракiйцы надъ Арменiѭ обитающыя подъ именемъ *Сара-пары*, казва че то имя шяло да каже *Главо-сѣчцы*; « Φασὶ δὲ καὶ Θρα- « κῶν τινες τοὺς προσαγορευομένους Σαραπάρας, οἷον Κεφαλο- « τόμους, οἰκῆσαι ὑπὲρ τῆς 'Αρμενίας » (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'. « Κεφ. ΙΔ', § 14). А единъ новъ Французскы писатель именемъ Henri Mathieu, въ свое-то на 1857, въ Парисъ издано сочиненiе La Turquie et ses différents peuples, пише че « народъ-тъ парицаемый отъ Грьцы-ты Σαυρομάται « а отъ Римляны-ты Sarmates, небылъ други, освенъ А- « рабскый народъ, кой-то произшедшiй *вѣроятно* отъ за- « паднѫ-тѫ странѫ Арабiи, наречевнѫѭ отъ Моvсеа А- « рабаөъ, и поселяемѫѭ отъ Миды (Мидан), кои-то Е- « врейскы-ты книгы наричатъ *Мадiаниты* или *Чада Ма- « дiанъ*, былъ настѫпилъ и завладѣлъ 3,000 годины пре- « ди Хрiста Месопотамiѭ, и послѣ былъ покоренъ отъ « Ассvрiйскаго царя Нина сына Белова, и тогази часть « отъ тыя Ассvрiйскы Арабы, или както гы именува « Священно-то Писанiе, Мадан, и Мадены, а както гы « нарича Древня-та Iсторiя, Матiаны, Медан, Миды, по- « бѣгнѫли отъ тамъ, и отишли та ся населили близо при « Каспiйско-то Море на западъ отъ Парөяны-ты, а отъ « тамъ по-сетнѣ минѫли презъ Кавкаса, и ся населили и « распространили около Танаисъ подъ названiемъ *Сvро-Ми- « ди Сvрмати*, » за доказателство же и подтвержденiе на това, реченный писатель прилага. « Нiи находимъ у « Сvромиды-ты, т. е. Савроматы, тыяжде имена, тыяжде « нравы, тойжде языкъ, тоежде одѣянiе, кои-то и у Ми- « дяны-ты и Арабы-ты. » И самъ Шафарикъ, полагая за основанiе че Сармати-ти дошли отъ начала изъ Мидо-Персiѭ, казва « че тѣхни-ти нрави, образъ жизни, и обычаи, « были еднакви съ Мидянскы-ты; че одежды носили так-

« вы-зи, каквы-то Мидяне и Парѳяне, и че языкъ-тъ « имъ, ако и да не с точно познатъ, защо никой памят- « никъ писанъ на той-зи языкъ не с дошьлъ до насъ, но « нѣкои Сарматски имена, находящія ся въ Гречески и « Латински сочиненія, на камени, и въ Асіатскы лѣтопи- « сы, доста увѣрявать, че Сарматскый-тъ Языкъ былъ « Мидо-Персійскы. » (Шаѳар. Славн. Древн. Т. I. Кн. II. § 16, ч. II. стр. 147, 149, 153, 159). Но тогава гдѣ остава негово-то произведеніе на имя-то *Сарматы* отъ Асійскы-ты слова Sara (степь, пустыніѧ) и mat (родъ, народъ)? Мы едва найдохмы тыя слова съ тыя значенія въ Арабскыя-тъ, а никакъ въ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. Наистинѫ въ Арабскыя-тъ языкъ صحرا *сахра* значи *поле широко*, пусто, и امت *юмметъ* значи народъ. Но пьрво, тія двѣ слова, по свойство-то на тойзи языкъ, никога не бы ся соединили, за да направятъ еднѫ сложнѫ рѣчь, така : صحرا امت *Сахра—юмметъ*, коя-то поне да приближава до прилічіе-то на рѣчь-тѫ *Сарматы*; тіи бы ся паче соединили на опакы, така : امت صحرا *юммет—Сахра*, за да покажѫтъ смыслъ на *народъ пустинный*. А второ, Шаѳарикъ, понеже по-долу иска да докаже че народъ и языкъ Сарматскіи были Мидо-Персійскіи, то требваше да покаже и произведеніе-то на рѣчь-тѫ *Сарматы*, не изъ Арабскыя-тъ, но изъ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. А и самъ ны казва че въ той-зи послѣдній Языкъ Saur, Sar, Sari, Ser, Sir, значи *Главѫ* а не *пустиніѫ*; рѣчь-тѫ же *мат* значущѫіѫ *народъ* въ истыя-тъ Языкъ, нема іѫ никаквѫ, има само рѣчь مات *Мат* значущѫіѫ *залисанъ, покоренъ, испадналъ*; а да рѣчемъ سار مات *сар-мат*, т. е. *главѫ залисанѫ*, вмѣсто народъ *Сарматы*, то никакъ не ся срѣща, срѣщнѫли ся бы колко годѣ слѣдующи-ти Персійски рѣчи : سرمرد *Сер-Мерд*, *главный человѣкъ*; سرامرد *Сара-Мерд*, *чистъ, хубавъ, изряденъ человѣкъ*. Но и тыя

рѣчи немогѫть служи за произведеніе на рѣчь-тѫ *Сарматы*, защо тогава тіи требваше да ся казватъ *Сермерди* или *Сармарди*. Ніи клонимъ паче да мыслимъ че тая рѣчь, ако е наистинѫ Мидо-Персійска, и ако Сармати-ти наистинѫ сѫ пришли изъ Мидіѭ, да е сложна отъ слово سر *сер* или *сар* значущее *главѫ*, и отъ слово مد *мед*, *Мад*, или *Мид*, значущее народъ-тъ *Меды*, *Мады*, или *Миды*, кой-то въ Древнѭ-тѫ Исторіѭ ся зовалъ, какъ-то выше видѣхмы, *Матени*, *Матіани*, т. е. д-то ся произносило като т, и тогава рѣчь *Сер-меди* или Сармати или же Saur—mati бы значила *Главни*, *превосходни*, или же *Крайни*, *Мидяни*.

(10) Това станѫло, казва Діодоръ Сикелійскый, кога-то Скѳи-ти, испѫдивше Киммерійцы-ты отъ при Танаисъ и Меотисъ, отишли подирѣ имъ да гы гонятъ въ Асіѭ, и като сбъркали пѫть-тъ, управили ся на востокъ по край Кавказа, и влѣзли въ Мидіѭ та ѭ обладали, какъ-то и сичкѫ Асіѭ, и ѭ държали до 28 годины (Ок. 633, л. пр. Хр.) какъ-то приказва Иродотъ (I, 103—106; IV, 12). Тогава, каже Діодоръ, Скѳски-ти Царіе сотворили двѣ главны преселенія отъ покорены-ты имъ народы, едно изъ Ассиріѭ на мѣсто-то що е между Пафлагоніѭ и Понта, а друго изъ Мидіѭ поселивше ся при рѣкѫ Танаисъ, на кое-то людіе-то ся нарекли *Савроматы*: τὴν δὲ ἐκ τῆς Μηδείας παρὰ τὸν Τάναϊν καθιδρυνθεῖσαν, ἧς τοὺς λαοὺς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι (Diod. Sicel. II, 43).

(11) Това ны казватъ положително вышереченый Діодоръ и Агаѳимиръ съ тыя рѣчи: Τούτους δὲ (τοὺς Σαυρομάτας) ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν αὐξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τὴν Σκυθίαν, καὶ τοὺς καταπολεμηθέντας ἄρδην ἀναιροῦντες, ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας (Diod. Sicul. II, 43)— Τῆς Γερμανίας, μετὰ τον 'Ουΐστοῦλαν ποταμὸν, ἔχεται ἡ Σαρματία, ἀναλαμβάνουσα πολλὴν γῆν καὶ πολλὰ ἔθνη καὶ τῆς ἑτέρας ἠπείρου (τῆς 'Ασίας), μένουσα δέ πως ἀποτερματίζει τὴν παρὰ

Εὐρώπην λίμνην τὴν Μαιῶτιδα ('Αγαθημ. Γεωγ. Βιβλ. Β'. κεφ. δ'.)

(12) Dio Chrysost. Orat. Borysth. XXXVI. p. 76, 81 T. II, edit Reisk.

(13) Plin. Hist. natur. IV. 1. 12. § 81.

(14) Οὐδὲ τοῖς περὶ 'Αλεξάνδρου συγγράψασι ῥάδιον πιστεύειν τοῖς πολλοῖς, καὶ γὰρ οὗτοι ῥαδιουργοῦσι, διά τε τὴν δόξαν τοῦ 'Αλεξάνδρου καὶ διὰ τὸ τὴν στρατείαν πρὸς τὰς ἐσχατιὰς γεγονέναι τῆς 'Ασίας πόῤῥω ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ πόῤῥω δυσέλεγκτον. Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτεια καὶ ἡ τῶν Παρθυαίων πλεῖόν τι προσεκκαλύπτει τῶν παραδεδομένων πρότερον. Οἱ γὰρ περὶ ἐκείνων συγγράψαντες, καὶ τὰ χωρία καὶ τὰ ἔθνη, ἐν οἷς αἱ πράξεις, πιστότερον λέγουσιν, ἢ οἱ πρὸ αὐτῶν· μᾶλλον γὰρ κατοπτεύκασι (Στραβ, Βιβλ. ΙΑ', κεφ. ς' § 4). — Προσεδοξάσθη δὲ καὶ περὶ τῆς (Κασπίας) θαλλάττης ταύτης πολλὰ ψευδῆ διὰ τὴν 'Αλεξάνδρου φιλοτιμίαν· ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγητο ἐκ πάντων, ὅτι διείργει τὴν 'Ασίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὁ Τάναϊς ποταμὸς, τὸ δὲ μεταξὺ τῆς θαλάττης καὶ τοῦ Ταναΐδος, πολὺ μέρος τῆς 'Ασίας ὂν, [οὐχ ὑπέπιπτε τοῖς Μακεδόσι, στρατηγεῖν ἔγνωστο, ὥστε τῇ φήμῃ γε κἀκείνων δόξαι τῶν μερῶν κρατεῖν τὸν 'Αλέξανδρον. Εἰς ἓν οὖν συνῆγον τήν τε Μαιῶτιν λίμνην τὴν δεχομένην τὸν Τάναϊν, καὶ τὴν Κασπίαν θάλατταν, λίμνην καὶ ταύτην καλοῦντες, καὶ συντετρῆσθαι φάσκοντες πρὸς ἀλλήλας ἀμφοτέρας, ἑκατέραν δὲ εἶναι μέρος τῆς ἑτέρας. Πολύκλειτος δὲ καὶ πίστεις προφέρεται, περὶ τοῦ λίμνην εἶναι τὴν θάλατταν ταύτην· ὅτι δὲ οὐχ ἑτέρα τῆς Μαιώτιδός ἐστι τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ τὸν Τάναϊν εἰς αὐτὴν ἐμβάλλειν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ὀρῶν τῶν 'Ινδικῶν, ἐξ ὧν ὅ,τε Ὦχος καὶ ὁ Ὦξος καὶ ἄλλοι πλείους, φέρεται καὶ ὁ 'Ιαξάρτης, ἐκδίδωσί τε ὁμοίως ἐκείνοις εἰς τὸ Κάσπιον Πέλαγος, πάντων ἀρκτικώτατος. Τοῦτον οὖν ὠνόμασαν Τάναϊν, καὶ προσέθεσαν τούτῳ πίστιν, ὡς εἴη Τάναϊς, ὃν εἴρηκεν ὁ Πολύκλειτος (Στρ. Βιβλ, ΙΑ'. Κεφ. Ζ'. §§ 4, 5.)

(15) Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τούτοις ἀντιπαράκειται τὰ Σκυθικὰ ἔθνη καὶ τὰ Νομαδικὰ, ἅπασαν ἐκπληροῦντα τὴν Βόρειον πλευρὰν (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'. Κεφ. ή. § 2.)

(16) Ἀπὸ δὲ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου . . . (πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος) πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται, ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος, οἳ Ἀλαζῶνες καλέονται . . . Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἳ οὐκ ἐπὶ σιτήσι σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ᾽ ἐπὶ πρήσι. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης, πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνθρωποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοὶ, τοὺς Ἕλληνες, οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ, καλέουσι Βορυσθενεΐτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. Οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠῶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν, τῷ ὄνομα κεῖται Παντικάπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλέον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἕνδεκα . . . Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν, νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδὲν, οὔτε ἀροῦντες ... οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώρην κατατείνουσαν ἐπὶ ποταμὸν Γέῤῥον. — Πέρην δὲ τοῦ Γέῤῥου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι (οἱ Βασιλήϊοι) οἱ ἄριστοί τε, καὶ πλεῖστοι, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. Κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίην εἰς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἠῶ ἐπί τε τάφρον, τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν (εὐρέαν κατατείνουσαν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην Ἡροδ. IV, 3), καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον, τὸ καλέεται Κρημνὸς· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν . . . Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ᾽ ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστί (Ἡροδ. Βιβλ. Δ´ §§ **17—20**). — На тыя различны Скѵѳы Иродотъ показва жилища-та іоще по-опредѣлително на друго мѣсто, гдѣ-то, като описува рѣкы-ты, кои-то текли презъ Скѵѳіѭ надъ Черно-Море, казва че Алазони-ти живѣли тамъ дѣто ся сбирали рѣкы-ты Τύρας (Днѣстръ) и Ὕπανις (Бугъ); *че орачи-ти Скѵѳи* живѣли сопредѣлно съ Алазоны-ты тамъ дѣто горчивъ нѣкой-си источникъ входящій въ Ѵпана правилъ воды-ты му горчивы до четыредневно растояніе надъ море-

то; че *земледѣлци-ти Скνѳи* обитали отсамъ и отвъдь Борυсѳена (Днѣпра), и между тѫіѫ рѣкѫ и еднѫ другѫ къмъ востокъ нарицаемѫіѫ Παντικάπης (Самара); че *кочующи-ти Скνѳи* ся скитали между Пантикапа и Герра (Молохнѫ) рѣкѫ, а презъ землѭ-тѫ имъ минували рѣка Ὑπάκυρις (Каниклапъ), въ коіѫ-то ся истичала рѣка Герра; че *Царски-ти Скνѳи* обитали между Герра и Танаисъ въ коіѫ-то ся истичала рѣка Ὕργις (Донецъ); и че сопредѣлно съ тѣхъ отвъдь Танаисъ живѣли Савромати-ти (Herod. IV. 52—57).

(17) Ἀπὸ Ἴστρου αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθική ἐστι. . . . ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν μὲν πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν πρὸς ἠῶ . . . Τὸ δ' ἀπὸ Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἠοίης νέμονται (τοῦτε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἑσπέρης, καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος) μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ . . . ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν Μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων μετὰ δὲ, Νευρῶν· ἔπειτεν δὲ, Ἀνδροφάγων τελευταίων δὲ, Μελαγχλαίνων. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς, ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον, τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένεος τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιῆτιν ἑτέρων δέκα, καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς Μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίνους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκουμένους εἴκοσιν ἡμερέων ὁδὸς, ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληταί μοι· οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχιλίων σταδίων, καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα, ἑτέρων τοσούτων σταδίων, ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγεθος τοσαύτη (Ηροδ. Δ' 99—101.)

(18) Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ (Herod. IV, 48). — Ἤδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκλη[illegible] ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ Νευ[illegible]-

πειτεν δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίνων (Idem IV, 100). — Τούτων δὲ (τῶν Ἀροτήρων Σκυθέων) κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὕπανιν ποταμόν ἐστι ἔθνεα πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος (Id. IV 17). — Ἡ δὲ κατύπερθε τούτων (τῶν γεωργῶν Σκυθέων) ἐρῆμος ἐστὶ πολὺ πολλόν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὸν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν· τὸ δέ τούτων κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν Βασιληίων Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικὸν· Μελαγχλαίνων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι καὶ ἐρῆμος ἐστι ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν (Id. IV, 20). — Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστι, οἵ, ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων, δευτέρην λάξιν ἔχοντες, Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ (Id. IV, 21). — Πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὔνομα δὲ τῇ πόλει Γελωνός ...... ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι ἑλληνικῶν θεῶν ἱρά...... Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες, ἐκ δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖς Βουδίνοισι, καὶ γλώσσῃ τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ ἑλληνικῇ χρέονται (id. IV 108) — Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστι, πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον, ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρας (Id. IV, 22)· ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι, ῥέοντες διὰ Μαιητέων, ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιήτιν, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λῦκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Id. IV 123). — Συνεχέες δὲ τούτοις ἐν τοῖς αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ, τοῖσι ὄνομα κεῖται Ἰῦρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζώοντες ...... τὰ δὲ (δένδρεα) ἐστι πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην ...... ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληίων Σκυθέων ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς

τοῦτον τὸν χῶρον (Id. IV, 22). — Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστί, ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος· τὸ δ' ἀπὸ τούτου, λιθώδης ἐστι καὶ τρηχέα. Διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέης χῶρον πολλόν, οἰκέουσι ὑπώρεαν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γενόμενοι, καὶ ἄρσενες καὶ θήλεαι ὁμοίως, καὶ σιμοί, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἱέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζώοντες δὲ ἀπὸ δενδρέων ποντικῶν τοὔνομα (Id. IV, 23). — Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται· τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὔρεα τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτέμνει ἄβατα, καὶ οὐδείς σφέα ὑπερβαίνει ..... ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον, τὸ μέν τοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ γινώσκεται (Id. IV, 25).

(19) Ἀγάθυρσοι δὲ ἁβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μῖξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι, καὶ οἰκήϊοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθεϊ χρέωνται ἐς ἀλλήλους· τὰ δ' ἄλλα νόμαια Θρήϊξι προσκεχωρήκασι (Herod. IV, 104). — Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι, γενεῇ δὲ μιῇ πρότερον τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώρην πᾶσαν ἀπὸ ὀφίων· ὄφιας γάρ σφι πολλοὺς ἡ χώρη ἀνέφαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων, τὴν ἑωυτῶν ἐκλιπόντες (Id. IV, 105). — Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεόμενοι· νομάδες δὲ εἰσι· ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι· ἀνθρωποφάγοι δὲ μοῦνοι τούτων (Id. IV, 106). — Μελάγχλαινοι δὲ εἵματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι, νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται (Id. IV, 107). — Καὶ διέτη ἀπὸ τούτου χρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφοιτῶσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσι. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ

ἀρχαίου. ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδε σφι διακέεται: οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμία, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ· αἱ δέ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἀποπληρῶσαι **(Id. IV, 116—117)**. — Βουδῖνοι δὲ ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, γλαυκόν τε πάνυ ἰσχυρῶς ἐστι καὶ πυῤῥόν .... Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέονται καὶ Γελωνοί· ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτὴ Γελωνοῖσι καὶ Βουδίνοισι. Οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι, ἐόντες αὐτόχθονες, νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροφαγέουσι μοῦνοι τῶν ταύτῃ. Γελωνοὶ δὲ, γῆς τε ἐργάται, καὶ σιτοφάγοι, καὶ κήπους ἐκτημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοίοι, οὐδὲ τὸ χρῶμα. Ὑπὸ μέν τοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ, οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι· ἡ δὲ χώρη σφέων πᾶσά ἐστι δασέα ἴδῃσι παντοίῃσι, ἐν δὲ τῇ ἴδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ, καὶ ἕλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτὴν **(Id. IV, 108—109.)**

(20) Шафарикъ приказва на дълго за тѣхъ народы. — 1° За Скvѳы-ты, като казва че мнѣнія-та на ученыты мѫжи за тѣхъ сѫ толкова разнѳобразни, що рѣшително нема двѣ сочиненія, кои-то да ся согласяватъ въ заключенія-та си, оставя на странѫ вси тыя громады книгъ и сочиненій, и ся заема за самы-ты чисты источницы Иродота и Іппократа, и иска изъ тѣхъ да узнае гдѣ и кои были собственно тъй назызаемыи Скvѳи. И тъй, като опредѣлява споредъ тѣхъ мѣстоположеніе-то на четыри-ты, по Иродота, видовы Скvѳы, раздѣлява гы сичкы-ты на два рода, и казва че първый-тъ, составляющій два-та първы вида, т. е. *Скvѳы земледѣлцы* и *Скvѳы орачы*, единъ другому родственны и занимающія-ся съ земледѣліе и съ значителнѫ житовнѫ търговіѭ съ окрестны-ты народы, не былъ Скvѳскаго, но *по всякѫ вѣроятность* Славенскаго поколенія, какъ-то и Алазони-ти, кои-то были южна отрасль на орачи-ты Скvѳы; а вторый-тъ, составляющій другы-ты два вида, т. е. *Скvѳы Царскы* и *Скvѳы кочующы*, отъ кои-то първи-ти владѣющи, а втори-ти владѣеми, были собственно Скvѳи Монголскаго поколенія, пришедщи по

Арістеа изъ Асіѭ, гдѣ-то живѣли соплеменници-ти имъ Массагети и *Саки*, имя съ кое-то, по Иродота (VII. 64) и по Плинія (Hist. natur. VI, 17) Перси-ти именували сичкы-ты Скѵѳы. А за имя-то *Скѵѳи* мысли че трѣба да е станѫло отъ Славянско-то имя *Чуды*, совсѣмъ що въ Славенскыя-тъ языкъ то имя *Чуды* значи народъ другаго поколѣнія (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 13). — 2° За не Скѵѳскы-ты, по Иродота, народы именемъ *Андрофаты, Меланхлены,* и *Ѳѵссагеты,* онъ мысли че были Чудскаго, то есть Фінскаго поколѣнія, и за имя-то Ἀνδροφάγοι дума че, писано вмѣсто Фінско-то *Саме една,* или Suomajeti, може нѣкой-си изъ Славяны-ты, родомъ Будинъ или Невръ, мыслѧщи неправилно че то имя было составено отъ рѣчи-ти *Самъ, самецъ*=ἀνήρ, и *Ѣдъ,' ѣдецъ*=φάγος, да го е превелъ така на Олвіополскы-ты Грьцы; за имя-то же Μελάγχλαινοι пыта, дали не ся скрыва въ него едно изъ слѣдующы-ты обыкновенны Чудомъ названія: Suoma-lainen, hama-lainen, Wiro-lainen, Sawo-lainen, Wadja-lainen, Submo-lainen, Wena-lainen, Ruoca-lainen, и проч.; а за имя-то Θυσσαγέται казва че то е очевидно составено изъ рѣчь-тѫ, Thyssa или Thussa, коя-то е сходна съ Скандинавскѫ-тѫ рѣчь Thuss. единствен. и Thussar множествен. значущѫѭ gigas, исполинъ (Шафар. тамже, § 14, ч. 3). — 3° За Агаѳѵрсы-ты, такожде не Скѵѳскаго поколѣнія, тойже мысли че, понеже, споредъ Иродота (IV, 104), имали нравы и обычаи приличны съ Ѳракійскы-ты, они были поколѣнія Ѳракійскаго, или, по крайнѣй мѣрѣ, племене Індоевропейскаго; а за имя-то имъ дума че то очевидно е сложно отъ слова-та *ага* и *Ѳѵрсъ,* отъ кои-то пьрво-то ся находи и въ Плиніевы-ты Agamatae (Plin. hist. nat. VI. 7, § 21), а втора-та въ имя-то Скѵѳскаго Царя Ἰδάν-θυρσος (Herod. IV. 76); а за това послѣднее слово Θύρσος рече ся уже че было Скандинавско-то thurs значущее исполинъ (Шафар. тамже § 20, ч. 6.). — 4° Най-сетнѣ за Будины и Невры Шафарикъ

казва че първи-ти были тождественни съ *Виниды* или *Венды*, а втори-ти тождествены съ *Нуры* или *Нуряны*, и че слѣдователно и едни-ти и други-ти были поколѣнія Славенскаго (Шафар. Славен. Древн. Т. I. Кн. II, § 10, ч. 2—4, и ч. 5—6).

§ 16.

(1) Споредъ Шафарика (Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 22, ч° 2) Сарматскы горы ся зовали Западни-ти Карпати, кои-то туземно ся наричали Татри.

(2) Тіи ся нарекли тъй Ἰάζυγες μετανάσται, защо-то ся были преселили около 50-то лѣто по Хріста въ нывѣшніѭ Угріѭ покрай Тиса рѣкѫ, отъ задъ Буга надъ Черно-Море, гдѣ-то живѣли отъ начала. Тѣхъ Римски-ти писатели гы нарекли послѣ и Sarmatae Litigantes (Виж. Шаф. тамже § 16, ч° 6).

(3) Иродотъ помянува (IV, 55 и 59) близо при *Перекопъ* именуемѫ-тѫ Кримейскѫ Шіѭ, не рѣкѫ, но градъ именемъ *Каркинитъ*, отъ кого-то и тамошный-тъ Морскій заливъ ся наричалъ *Каркинитскы* καὶ ὁ μυχὸς τοῦ Ταμυράκου κόλπου, τοῦ καὶ Καρκινίτου καθ' ὃν ὁ Ἰσθμὸς τῆς μεγάλης Χεῤῥονήσου (Στραϐ. Βιϐλ. Ζ', Κεφ. Γ', § 18).

(4) Това блато трѣба да е онова, кое-то днесь ся зове *Молочно*.

(5) Ἡ ἐν Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν τῶν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς .... ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐϊστούλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων γραμμῇ, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν .... ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις, ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρέων πέρατος ..... μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Καρπάτου ὄρους, καὶ τῇ συνεχῇ Δακίᾳ..... μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκϐολῶν καὶ τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Πόντου Παραλίῳ, μέχρι τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ..... ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν περιέχεται

τῷ ἀπὸ τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ἰσθμῷ, καὶ τῇ Βύκῃ λίμνῃ, καὶ τῇ μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ τῆς Μαιώτιδος λίμνης πλευρᾷ, καὶ αὐτῷ τῷ Τανάϊδι ποταμῷ, καὶ ἔτι τῷ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν μεσημβρινῷ (Πτολεμ. Γεωγρ. Βιβλ. Γ' Κεφ. ε'). — Ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, τῷ τε ἰσθμῷ καὶ τῇ Βυκῇ λίμνῃ, καὶ τῷ ἄχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν· ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐίστιλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ Γερμανίᾳ τῇ μεγάλῃ μετὰ τὰ Σαρματικὰ ὄρη, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρῶν πέρατος μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ τῇ ἀπὸ τούτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου παραλίῳ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Καρκινικοῦ κόλπου (Μαρκιαν. Ἡρακλ. Περίοδος τῆς ἔξω θαλάσ. σελ. 140 edit. G. Hoffmann. Lips. 1841. 8).

(6) Выше (§ 14 примѣч. 16) видѣхмы че, споредъ Иродота, живѣли тамже *Скиѳи Царски*, Σκύθαι βασιλήϊοι, кои-то сега ся промѣнили на *Сарматы Царскы*, Σαρμάται βασίλειοι, или просто ся наричали *Царски-ти* οἱ Βασίλειοι. Но отъ това послѣднее обстоятелство да ли не е подозрително че тіе Βασίλειοι не были *Царски* Скиѳи или Сармати, но просто надъ кавкасскый онъ народъ кого-то Арменскый Історикъ Мочсей Хоренскый нарича *Пасили* или *Басили?* (Виж. выше § 13.)

(7) Това народно имя Οὖργοι много прилича на Βούλγοι, кое-то, съ окончаніемъ α ρ ο ι, произвело бы наше-то народно имя Βούλγαροι.

(8) Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. γ'., особенно § 17 «Ἡ δ' ὑπερκειμένη πᾶσα χώρα τοῦ λεχθέντος μεταξὺ Βορυσθένους καὶ Ἴστρου, πρώτη μὲν ἐστιν ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία, ἔπειτα οἱ Τυριγέται, μεθ' οὓς οἱ Ἰάζυγες Σαρμάται, καὶ οἱ Βασίλειοι λεγόμενοι, καὶ Οὖ ρ γ ο ι, τὸ μὲν πλέον νομάδες, ὀλίγοι δὲ καὶ γεωργίας ἐπιμελούμενοι. Τούτους φασὶ καὶ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκεῖν ἐφ' ἑ-

κάτερα πολλάκις. Ἐν δὲ τῇ μεσογαίῳ Βαστάρναι μὲν, τοῖς Τυριγέταις ὅμοροι καὶ Γερμανοῖς, σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες, καὶ εἰς πλείω φῦλα διῃρημένοι· καὶ γὰρ Ἄτμονες λέγονταί τινες, καὶ Σιδόνες· οἱ δὲ, τὴν Πεύκην κατασχόντες, τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον, Πευκινοί. Ῥωξολάνοι δὲ, ἀρκτικώτατοι, τὰ μεταξὺ τοῦ Ταναΐδος καὶ τοῦ Βορυσθένους νεμόμενοι πεδία. . . . . . Ὑπὲρ δὲ Ῥωξολάνων εἴ τινες οἰκοῦσιν, οὐκ ἴσμεν». Любопытно е впрочемъ що-то казва Стравонъ за тыя мѣста така: «Τὰ δὲ Πέραν τοῦ Ἄλβιος (Elbe) τὰ πρὸς τῷ Ὠκεανῷ, παντάπασιν ἄγνωστα ἡμῖν ἐστι .... μέχρι τοῦ στόματος τῆς Κασπίας θαλάττης ..... Τί δ' ἐστι πέραν τῆς Γερμανίας, καὶ τί τῶν ἄλλων τῶν ἑξῆς, εἴτε Βαστάρνας χρὴ λέγειν, ὡς οἱ πλεῖστοι ὑπονοοῦσιν, εἴτ' ἄλλους μεταξὺ, ἢ Ἰάζυγας, ἢ Ῥωξολάνους, ἤ τινας ἄλλους τῶν ἁμαξοίκων, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ...... Οὔτε γὰρ τοὺς Βαστάρνας, οὔτε τοὺς Σαυρομάτας, καὶ ἁπλῶς τοὺς ὑπὲρ τὸν Πόντον οἰκοῦντας, ἴσμεν» (Στραβ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. β'. § 4).

(9) Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοι τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ῥωξολάνοι, καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι· ἐλάττονα δὲ ἔθνη νέμεται Σαρματίαν ...... (Πτολεμ. Γεωγ. Βιβλ. Γ', κεφ. ε').

(10) Изъ тѣхъ онъ означава предѣлы-ты само на *Ерулы* до Меотійско-то Езеро, и на *Есты* по пространнѣйшы-ты бреговы Германскаго Океана: praedicta gens (Erulorum), Ablavio historico referente, juxta Maeotidas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Graeci hele (ὕλη) vocant, Eruli nominati sunt; Gens quantnm velox, eo amplius superbissima. — Aestorum quoqne similiter nationem qui longissimam ripam Oceani Germanici insident... (Iorn). de reb. Gel. c. 23).

(11) Виж. по-долу § 28 сея Главы.

(12) Post Erulornm cædem idem Ermanaricus in Venetis arma commovit, qui, quamvis armis disperiti, sed

numerositate pollentes primo resistere conabantur . . . Nam hi, ut initio expositionis vel catalogo gentis dicere cœpimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina edidere, id est: Veneti, Antes, Sclavi (Iorn. ibid. c. 23).

(13) Scythia siquidem, Germanice terre confinis, cotenus ubi Hister oritur amnis, vel stagnum dilatatur Mursianum, tendens usque ad flumina Tyram, Danaltrum, et Vagosolam, magnumque illum Danaprum, Taurumque montem, non illum Asiæ, sed proprium, idest Scythicum, peromnem Macotidis ambitum, ultraque Macotida per augustias Bospori usque ad Caucasum montem amnemque Araxem, ac deinde in sinistram partem reflexa, postmare Caspium, qua in extremis Asiae finibus ab oceano Euroboreo in modum fungi primum tenius, post hæc lat tissima et rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, et Seres usque digreditur. Hæc, inquam, patria, id est Scythia, longe se tendens latique aperiens, habet ab Oriente, Seres, in ipso sui principio ad litus Caspii maris commanentes; ab Occidente, Germanos, et flumen Vistulæ; ab Arctos, id est Septentrionali, circumdatur Oceano; a meridie, Perside, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alveo Histri qui dicitur Danubius, ab ostio suo usque ad fontem (Iorn. de reb. Gel. c. 5).

(14) Въ Латінскыя-тъ текстъ стои писано изъ Віенскѫ-тѫ рѫкопись à civitate Novietunense. Но това нiи мыслимъ че е погрѣшно писано вмѣсто à civitate Novæ Dunense. Градъ Novæ при Дунавъ-тъ е былъ единъ между Нікополь и Свищовъ, а други на Востокъ отъ Виминакіонъ между Костелацъ и Оршовъ. Виждь по-долу Гл. VIII, § 12. примѣч. I. Въ общы-ты же Іорнандовы изданія реченый градъ е писанъ така: « à civitate nova et Sclavino « Rumunense, » кое-то тълкуватъ вообще така: *отъ града нова, и отъ Склавина Румунскаго.* Но отъ таково-то тълкуванье никоя смысль не излазя. За това мыслимъ че, ако това писаніе е по-право, то трѣбва да ся пише

така: «a civitate nova et Sclavino—Rumunense,» и тогазь бы ся истълкувало така: «*отъ града ночаго и Сла-*«*вено-Румунскаго,*» кое-то ще каже че той градъ былъ новъ направенъ и отъ Славены и Румуны населенъ. Виж. що казвамы за той-зи градъ и по-долу § 28, примѣч. 26.

(15) Stagnum Mursianum, lacus Mursianus. Така е писано по Латіискы това езеро въ Віенскѫ-тѫ ржкопись издан. 1515, вмѣсто Musianus що е писано въ Певтингеровѫ-тѫ ржкопись, и кое-то Шафарикъ предпочита казуюши, че Musianus или Mysianus може да е Mœsianus, сирѣчь *Мvсійско*. Но Мvсіи сѫ двѣ: горня и долня, и *блато* Мvсійско не ны бы дало смысль опредѣленъ. Шафарикъ прилага че, писано Mursianus, то бы значило или блато Halmyris, то есть блато Myris, днесь по Турскы называемое *Рамзинъ* на южныя-тъ Дунавскы ржкавъ въ Добрицѫ, или блато у града Mursa нынѣ *Осекъ* въ Унгаріѭ (Шафар. Слав. Древн. Т. II. Кн. III, Приложенія стр. 35. изд. 2. Погод.). На това ніи забѣлѣжвамы, че рѣчь Halmyris е Греческа, Ἁλμυρίς, и значи блато *солено*, а не блато Myris. Судя и отъ положеніе-то що дава на това блато самъ Іорнандъ по-горѣ (Виж. выше примѣчаніе 13 сего параграфа), ніи мыслимъ че е много поправдоподобно да ся е назвало блато Mursianus отъ града Mursa, нынѣ *Осекъ* или Ессекъ, при истеченіе-то на рѣкѫ Дравѫ въ Дунавъ-тъ, гдѣ-то близо ся намира блато днесь называемое *Маргита*. (Сравни Muro=Мържа, съ Margita=Мържита). Той градъ е былъ славенъ отъ двѣ побѣды Римскыхъ Царей Галліана врьху Ингенуа, и Констанція врьху Магненція. Отъ мѣстоположеніе-то на това блато разумѣва ся и за кой градъ Novæ е тука слово-то.

(16) Злѣ, мыслимъ, полага тука жилища-та на Акацирыты Іорнандъ, освень ако положимъ че тіи по негово-то время сѫ ся прострѣли отъ задъ Дона даже до средѫтѫ Россійскѫ.

(17) Не трѣбва да забравямы че Iорнандъ пише за тыя жилища по негово-то время.

(18) Introrsus illi Dacia esi, ad coronæ spesiam arduis alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus quod in Aquilonem vergit, et ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spatia venit, Winidarum natio populosa consedit. Quorum nomiua, licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tameu Sclavini et Antes nominantur. Sclavini, à civitate Novietunense et lacu qui appellatur Mursianus, usque ad Danastrum, et in boreum Vistula tenus commorantur. Hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, u Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt. Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulæ fluminis ebibuntur, Vidivarii residont, ex diversis nationibus aggregati; post que ripam Oceani item Æsti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in Austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum ignara, quæ pecoribus et venationibus victitat. Ultro quos distinduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedes, quos notissimos peccatorum mala fecere. Hinc jam Hunni, quasi fortissimarum gentium fœcundissimus cespes in bifariam populorum rabiem pullularuut. Nam alii Aulziagiri, abii Saviri nuncupantur, qui tamen sedes hab ent diversas. Iuxra Chersonem Aulziagiri, quo Asiae bona avidus mercator importat, qui æstati campos pervagantur effusos, sedes habentes, prout armentorum invitaverint pabula; hieme supra mare Ponticum se referentes (Iorn. de reb. Get. c. 5.).

(19) Σπόροι, по Гречески, значи *сѣмена*, та за това и Грекъ Прокопiй тълкува тъй сiе Славенско имя, за кое-то послѣднѣйши-ти изслѣдователи различны мнѣнiя иматъ. Гебрарди и Суровѣцкiй, прiимающе го като Прокопiа за Греческо, даватъ му силѫ имене дѣйствителна-

го, кое-то, като причастіе-то σπείροντες=сѣющи на глаголъ-тъ σπείρω=*сѣіж*, значило бы *сѣятели*, то есть *земледѣлцы*, като Иродотовы-ты Σκύθαι ἀροτῆρες ἢ γεωργοὶ (Виж. выше § 13. примѣч. 13). Но въ Греческыя-тъ Языкъ *сѣятель* ся казва σπορεὺς или σπορευτὴς а не σπόρος. — Бутковъ (Вѣст. Евр. CX. 275) обіаснява имя-то *Споры* изъ Арменскыя-тъ языкъ, въ кой-то оно ужь значило *Люды Троглодиты* (Τρωγλωδίτας), то есть живущія въ іамы, дупкы и пещери (ἐν τρώγλοις διαιτωμένους, ἤτοι ἐν ὀπαῖς καὶ σπηλαίοις κατοικοῦντας), и казва че Иродотови-ти *Саспири* живѣющіи въ Кавкасскѫ-тѫ Арменіїѫ между Колхяны и Мидяны (Herod. I. 104 и IV. 37), были Славене, и че слѣдователно тамъ были първи-тѣ Споромъ или Славяномъ жилища. Но ако имя-то Спори или Саспиры е было, какъ-то и мѣстоположеніе-то имъ, Арменско, то по каквѫ чудеснѫ причинѫ тіи сѫ были Славене? — Шафарикъ, помянуїѫщи че други нѣкои обяснители производжать това имя отъ Славенскы-ты рѣчи *спорый* или *зборъ* само за да имъ ся пресмѣе като на дѣтинскы играчкы (Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 16. ч° 16. прим. 53), издава мнѣніе, че рѣчь-та *Спори* е злѣ писана вмѣсго *Сорби*, то есть *Сърби*, и заключава че най-старо-то общо имя на вси-ты Славены было Сорби (Тамже ч° 16 и 17).

(20) Καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. Σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνομένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι· διὸ δὴ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται. (Proc. de bell. Goth. III 14).

(21) Ὑπὲρ δὲ Σκγίθας, Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ ἵδρυνται... μέχρι ἐς τὴν Μαιῶτιν καλουμένην λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν, οἳ ..... τὰ νῦν Οὐτουργοῦροι καλοῦνται. Καὶ αὐτῶν καθύπερθεν ἐς βορρὰν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἵδρυνται, παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτῶν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι οἱ Τετραξῖται καλούμενοι ᾤκηνται, οὐ πολλοὶ ὄντες ...... Ὑπερβάντι δὲ λίμνην τε τὴν Μαιῶτιδα καὶ ποταμὸν Τάναϊν, ἐπὶ

πλεῖστον μὲν τῶν τῆδε πεδίων Κουτουργοῦροι Οὖννοι .... ᾠκήσαντο (Proc. de bell Goth. IV, 4).

(22) Мы неговоримъ тука за Дакы, Геты и Готеы, за кои-то особно надолу щемъ доволно да приказвамы.

(23) Виж. Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 7, ч⁰ 5—18; § 9 и проч.

(24) Виж. тамже Т. II. Кн. I. § 25. ч⁰ 8; Т. I. Кн. I. § 11. и п.

(25) Ради любопытства привождамы тука що казва Шафарикъ, за происхожденіе-то на имя *Анти*. «Въ Нѣмскыя-тъ, каже, языкъ находися рѣчь, коя-то съ составъ-тъ си е рѣшително сходна съ имя-то *Анти*, а съ значеніе-то си ся превосходно согласява съ него; то е Англосаксонско-то ent (gigas), множ. ч. entes, прилагат. entise (giganteus), Древне-Нѣм. anzi, enz, Гот. вѣроятно antes или antas (?), Сканд. utr, iotr (?), и т. др . . . Слѣдователно форма-та и значеніе-то на рѣчь-тѫ Англосаксонскѫіѫ ant, Готскѫіѫ же ants (?) естественно водятъ къмъ това заключеніе че та е тождественна съ названіе-то народа Анти, Antæ, Antes. Но тука ся ражда единъ вопросъ: Отъ гдѣ сѫ зели Нѣмци-ти тѫзи рѣчь? принадлежна ли имъ е была та отъ начало-то свое, или е негли прешла къ нимъ отъ Славены-ты и изъ собственно имя станѫла нарицателно, кое-то, ако сѫдимъ по другы имена, твърдѣ добрѣ е могло да стане? за окончателно рѣшеніе на тѫзи загадкѫ, сегашно-то наше знаніе языковъ и народнихъ Древностей е недостадочно . . . По основы-ты законы на языкъ-тъ ны, рѣчь-та *Анта* трѣба да ся произноси тъй: Церк. или Древнеслав. ѪТА, т. е. *онта*; Новоблъг. *ата*; Рус. и Сърб. *ута*; хорут. vota; Польск. wata; Древнечех. ùta; Новочех. auta; и т. д. Вещественно находятся нѣколко личнн и мѣстни имена, произведени отъ темный и давно уже изъ употребленія изшедшій коренъ утъ, и распрѣснѫти тукъ тамѣ между Славены-ты.» (Шафар. Слав. Древн. Том. II. Кн. I. § 25. ч⁰ 7. стр. 39—42, изд. 2. Бодянск.).

(26) *Роксаланы* (Roxalani), иногда (*Роксоланы*) (Ῥωξολάνοι, Roxolani), сильный и весьма извѣстный *Сарматскій* народъ іавилъ ся въ первый разъ въ исторіи подъ своимъ именемъ ок. 94 г. предъ Р. Х. на степяхъ между Днѣпромъ . . . . Но съ появленіемъ Готовъ на Черномъ морѣ Роксоланы рѣже и рѣже упоминаются въ этомъ краѣ, а по прибитій Гуновъ и *совсѣмъ исчезаютъ* изъ исторіи. *Можно догадыватся*, что однихъ изъ нихъ истребили Готи, а другихъ Гуны ; а что осталось отъ того, то поспѣшило соединится съ родичами своими Аланами. Я увѣренъ, что рѣка Волга, или другая какая изъ ближайшихъ, получила названіе свое Раксы (Raxa) отъ Роксоланъ. сравни Araxes и др. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 16. ч⁰ 5. стр. 116—118. изд. 2. Бодян.) Това увѣреніе и тыя догадкы Шафариковы, като безосновны и даже противоестественни, совсѣмъ си нематъ мѣсто-то.

§ 17.

(1) Тія двоица Римски писатели Iulius Capitolinus и Aelius Spartianus, писали заедно съ другы четворицѫ, при конца III-го и въ началѣ IV-го вѣка, житія-та на първыты 14 Римскы Імператоры, отъ кои-то сѫ ся сохранили само житія-та на Адріана, Вера, Іуліана, Севера, Песценіа—Нигера, и Гета.

(2) Aurelius Clemens Prudentius былъ поетъ христіанскый въ Испаніѭ при конца IV-го вѣка.

(3) Sanctus Hieronymus, славный отецъ Западныя Церкви, былъ родомъ изъ Стридона между Далматіѭ и Панноніѭ, и живѣлъ отъ 331 до 420 л. по Хр. Той, освенъ другы книги, сочинилъ и преводъ-тъ на Ветхо-то Священно Писаніе отъ Еврейскы на Латінскы, названный Vulgata.

(4) Claudius былъ поетъ любимый Вандалу Стилико-

ну при царя Адріана, и писалъ ок. 401 л.

(5) Isidor Hispanensis, родомъ изъ Карѳагенѫ Мурсія въ Испаніѭ, умрѣлъ въ лѣто 636, и писалъ, между другы, лѣтопись до 5-тѫ годинѫ царства Иракліева, и Готѳскѫ Історіѭ отъ 176 до 628 л. Ето що пише онъ по слово за предметъ-тъ : Gothorum antiquissimum regnum certum est, quod ex regno Scytharum est exortum : isti enim sunt quos Alexander evitandos pronunciavit, Pirrus pertimuit, Caesar exhorruit; per multa quippe secula et regno et regibus usi sunt, sed qui in chronisis adnotati non sunt, ideo ignorantur.

(6) Γοτθικὰ ἔθνη πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πρότερόν τε ἦν καὶ τὰ νῦν ἐστι, τὰ δὲ δὴ πάντων μέγιστά τε καὶ ἀξιολογώτατα Γότθοι τε εἰσὶ καὶ Βανδίλοι καὶ Οὐϊσιγότθοι καὶ Γήπαιδες. Πάλαι μέν τοι Σαυρομάται καὶ Μελάγχλαινοι ὠνομάζοντο, εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Γετικὰ ἔθνη ταῦτ' ἐκάλουν. Οὗτοι ἅπαντες ὀνόμασι μὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὥσπερ εἴρηται, ἄλλῳ δὲ τῶν πάντων οὐδενὶ διαλλάσσουσι· λευκοὶ γὰρ ἅπαντες τὰ σώματά εἰσι, καὶ τὰς κώμας ξανθοί, εὐμήκεις τε καὶ ἀγαθοὶ τὰς ὄψεις. Καὶ νόμοις μὲν τοῖς αὐτοῖς χρῶνται, τῆς 'Αρείου δὲ δόξης εἰσὶν ἅπαντες. Φωνὴ δὲ αὐτοῖς ἐστι μία, Γοτθικὴ λεγομένη, καί μοι δοκοῦν ἐξ ἑνὸς μὲν εἶναι ἅπαντας τὸ παλαιὸν ἔθνους, ὀνόμασι δὲ ὕστερον τῶν ἑκάστοις ἡγησαμένων διακεκρίσθαι. Οὗτος ὁ λεὼς ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον ἐκ παλαιῶν ᾤκουν· ἔπειτα Γήπαιδες μὲν τὰ ἀμφὶ Σιγγηδόνα τε καὶ Σίρμιον χωρία ἔσχων, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ποταμοῦ Ἴστρου, ἔνθα δὴ καὶ ἐς ἐμὲ ἵδρυνται (Proc. de bell. Vand. I, 2 p. 173). — Παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτὸν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης (Μαιώτιδος) ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι, οἱ Τετραξῖται καλούμενοι, ᾤκηνται .... Λίμνην δὲ τὴν Μαιῶτιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐκβολὴν ὑπερβάντι, εὐθὺς μὲν ἐς αὐτήν που τὴν ταύτης ἀκτὴν οἱ Τετραξῖται καλούμενοι Γότθοι τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, ὧν ἐπεμνήκτην ἀρτίως· πολλῷ δὲ ἄποθεν Γότθοί, τε καὶ Οὐϊσίγοτθοι καὶ Βανδίλοι καὶ τὰ ἄλλα Γοτθικὰ ἔθνη ξύμπαντα ἵδρυντο· οἳ δὴ καὶ Σκύθαι ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐπεκαλοῦντο, ἐπεὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἅπερ τὰ ἐκείνη χωρία εἶχον, Σκυθικὰ

μὲν ἐπὶ κοινοῖς ὀνομάζονται, ἔνιοι δὲ αὐτῶν Σαυρομάται, ἢ Μελάγχλαινοι, ἢ ἄλλο τι ἐπεκαλοῦντο (Proc. de bell. Goth. IV, 5. p. 573—574). Изъ тыя Прокопіевы извлеченія іавно ся види че онъ мыслилъ наистинѫ какъ Готѳи-ти были древни-ти Скѵѳи, а казва че имало и нѣкои-си да мыслятъ че тіи были древни-ти Гети, за кои-то ніи ще говоримъ по-долу (§ 24—26). Достойно е впрочемъ да забѣлѣжимъ че, ако Прокопій мысли че Скѵѳи-ти особито ся зовали отъ ветхо Савромати и Меланхлени, Иродотъ обаче казва положително, че Савромати и Меланхлени глаголеми-ти народи не были Скѵѳи, но други (Herod. IV. 20, 21. Виж. выше § 14. примѣч. 14).

(7) Виж. Dexip. p. 11, 17. и Eunap. p. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 68, 75, 76 edit Bonn.

(8) Philost. episcop. Cyri L. IX.

(9) Socrat. hist. eccl. P. IV. c. 6.

(10) Sozomen. L. VIII. c. 4.

§ 18.

(1) Gutones, Germaniæ gens, accoli Aestiarium oceani . . . . . proximisque Teutonis vendere (Plin. Hist. nat. L. XXXVII. c. 2. § 35).

(2) 'Ενταῦθα δ' ἐστὶ καὶ ὁ 'Ερκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὸ τῶν Κολδούων (Quadorum), ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ Βουίαιμον, τὸ τοῦ Μαροβούδου (Мировудъ) βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους (Моравы) .... ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ ...... ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο ..... Λουίους (Lygius) μέγα ἔθνος. καὶ Ζούμους καὶ Βούτωνας, καὶ Μουγίλωνας, καὶ Σιβινοὺς, καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνονας (Στραβ. Βιβλ. Ζ', κεφ. α. § 3 σελ. 290).

(3) Nec minus valent retro Marsioni, Gotoni, Osi, Burii, terga Marco-manorum Quadorum que claudunt. Hi

...puli pauca campestrinm celerum saltus et vertices mon-...m jugumque insederuut. — И пакъ: trans Lygios Gotones regnantur . . . Protinus deinde ab oceano Rugii et Lemovii. Omnium harum gentium insigna rotunda Scuta, breves gladii, et erga reges obsequium (Tacit. Germ. XLIII).

(4) Ptolem: L. III. c. 8.

(5) Dio Cassius L. LXXI. c. 12.

(6) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч⁰ 7. стр. 245. изд. 2⁰.

(7) Виж. Н. В. Савельева Слав. Сборн. этнограф. истор. обясн. Тацитовой Германіи стр. 228—229 и 281—282. Преди Савельева перво Юрій Венелинъ, бѣ ся смѣло изразилъ че Готои-ти были Сърби. Виж. Венелин. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. II. стр. 182. и слѣд.

§ 19.

(1) Jorn. de reb. Get. c. 3, 4.

§ 20.

(1) Съ имя-то *Едда* ся наричатъ двѣ Іслявдски книги, кои-то содержаватъ Скандинавскѫ-тѫ мvѳологіѭ и проіческѫ історіѭ, и поезіѭ-тѫ на Древны-ты Скандинавскы *скалды* сирѣчь поеты, една-та ветха-та именуемая Едда saemund, коя-то не е друго освень собраніе отъ пѣсни, повече-то неимѣющы никое помежду си сношеніе, была е сочетена въ XII-тъ вѣкъ по Хріста отъ Саемунда Сігфуссона отъ Ісландѫ много время пѫтешествовавшаго въ Аллеманіѭ, Франціѭ, Італіѭ, и названнаго Froda, сирѣчь учена, и послѣ ся загубила, и не ся пакъ намѣрила, и то само една часть отъ неіѫ, освень на 1843 лѣто отъ Епіскопа Брvньофсвенскаго; та ся раздѣлява, споредъ Мохна, на три части: *Мvѳологическѫ*, *Епіческѫ*, и *тайнственнѫ*; първа-та часть содержава Volu-spa, со-

здание Міра, брань Боговъ, смьрть Балдера, іавленіе ироевъ; втора-та часть, коя-то е и най-пространна-та, содержава пѣсны ироическы, въ кои-то ся находи історія-та на Wieland, на Gadran, пѣснь Атліевѫ, жизнь и смьрть Сігурдорѫ, истребленіе проевъ, и прешествіе на человѣцыты; третя-та же часть содержава религіозны-ты тайны и догмы Древныя Скандинавія. Друга-та, нова-та Едда, была е сочинена въ XIII-тъ вѣкъ отъ Снорра-Стурлесона, великаго сѫдника въ Ісландіѭ, рожденаго въ 1178 л. а умершаго въ 1241 л; та, раздѣляема такожде на три части, содержава: пьрва-та, едно предисловіе, единъ разговоръ на Бога поезіи Braga—Rædar съ Агіра, за работы Мѵѳологическы и преданія ироическы, и най-послѣ еднѫ Мѵѳологическѫ поезіѭ за царя Скандинавскаго Гулфа; втора-та, нѣкои-си древны преданія, единъ рѣчникъ за различны имена фамиліарны и части тѣла человѣческаго, и послѣ поученіе за поетическо-то художество; а третя-та, поученіе за достигваніе-то на Ісландскѫ-тѫ мудрость, грамматикѫ, риторикѫ, и т. д. — Ето на какво Мѵѳологическо списаніе ся упира Шафарикъ за да подтвьрди Іорнандово-то мнѣніе за Готѳско-то изъ Скандинавіѭ произшествіе.

(2) Chronica Erici Olai Decani Upsalensis. Сравн. Geijer Gesch. Schwedens L. 29—32. Мнозина сѫ увѣрени, че заливъ и Островъ Коданскый (Sinus Codanus, insula Codanonia), кои-то ся помянуватъ отъ Мела, Плинія и Птолемея, были названи така, защо-то Готеи-ти тамо обитали. Schlözer Nord Gesch. S. 56, 66; Mannert Germ. 308, 311—312; Buhle Lit. der Russ. Gesch. S. 187 (примѣчаніе Шафарика).

(3) Alter orbis terrarum (Plin. L. IV. c. 13. § 96). — Alter mundus (Adam. Brem. c. 60).

(4) Officina gentium, vagina nationum (Iorn. de reb. Get. c. 4).

(5) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 19, ч° 3. стр. 214-216.

§ 21.

(1) «Su la falsita dell origine Scandinava data ei popoli detti Barbari, che distrussero l' impero di Roma.» Това Гробергово на дълго сочинение, писано на Італіански языкъ, и напечатано въ Пизѫ на 1815 л., было е дважды на Русскы преведено, едно отъ М. Т. Каченовскаго въ *Востокъ Европы* 1829 г. №. 1, 2. и друго отъ А. В. Александрова въ *Сынъ Отечества* 1842 год. № 8.

(2) Намѣрился писатель, кой-то писалъ даже и за Блъгары-ты именно че изишли изъ Скандинавіѭ, и отъ тамъ ся преселили въ Померавіѭ, Балтійско поморіе. Виж. Franciscus Irenicus L. VI. c. 32.

(3) Magnus—Aurelius—Cassiodorus, кого-то и Senator именуватъ, былъ роденъ въ лѣто 470, и умрѣлъ слѣдъ лѣто 562. Бывшій министръ Одоакровъ, Ѳеодориковъ и Амалисунѳовъ, оттеглился отъ публичны-ты дѣла въ лѣто 540. Онъ писалъ, освенъ другы различны работы, единѫ пространнѫ Готскѫ Історіѭ раздѣляемѫ на 12 книгы, коя-то обаче не ся е сохранила, и единѫ *лѣтопись* отъ потопа до 519 л., въ коіѫ-то на свършекъ-тъ ся намирѫтъ означенія, кои-то нигдѣ у другыго ся не намѣрятъ.

(4) Той си исповѣдува тамъ и другъ единъ грѣхъ, като казва и за само-то сочиненіе Кассіодорово че го сократилъ изъ умъ-тъ си, и безъ да го има при себе си, а само че го былъ прочелъ въ три дни! Ето преведены по слово отъ Латінскы неговы-ты рѣчи: «Канишь и увѣщавашь ма, брате Кастали, да сократіѭ съсъ наши слова въ единѫ и самѫ тѫзи книжкѫ дванадесять-тѣ томовы Сенатора (Кассіодора) за начало-то и дѣянія-та на Геты-ты, начинающи отъ най-старо-то время, и нисходящи презъ родовы-ты и царіе-то имъ даже до днесь...... Той-зи товаръ превосходи нашѫ-тѫ силѫ, защо *и не ны е дадено да имамы тыя книгы, като да можемъ да имъ слѣ-*

дувамы точно разумѣ-тѣ. Но за да не лъжѫ, казвамъ че съ позволеніе на настоятель-тъ му, азъ пакъ прочетохъ за три дны по-напредь тыя книги, и мысля че, и ако да не имъ помнiѭ рѣчи-ты, разумъ-тъ имъ обаче и дѣянія-та на цѣло сьмь гы въ умъ-тъ си задьржалъ. На тѣхъ приложихъ и нѣколко други приличны работы отъ Грьчьскы и Латінскы Історіи, и отъсамо-себе си приложихъ начало-то, конецъ-тъ, и много во средѫ-тѫ.»

(5) Виж. у Н. В. Савельева Славян. Сборника этнограф. Истор. обясн. Тацат. Герман. стр. 175—186.

(6) Савельевъ тамже стр. 174.

§ 22.

(1) Да ны прощава Сен-Мартінъ да му кажемъ че въ това онъ е былъ излъганъ. Прокопій непомянува нищо именно за Скандинавіѭ. Онъ говори за острова *Θула* (Θούλη νῆσος) находящій ся, какъ-то казва, много по-далечь на сѣверъ отъ Бриттаніѭ (Англіѭ), кому-то земля-та была по-вече-то пуста, а въ обитаемѫ-тѫ ѝ часть живѣли 13 многолюдни народи имущіе всякый своего царя; между тыя народы были народъ Скріѳіѳіни живущіи звѣрскы животъ, безъ дрехы и безъ обуща, питающи ся само съ ловъ и одѣвающи ся съ кожи; други-ти не сѫ много различали отъ иноземны-ты человѣцы, почитали много Боговы и особито Бога Марса, кому-то пожертвували человѣка плѣнника. Между Θулійскы-ты речены народы най-многочисленный былъ глаголемый Гаути. Ето на късо сичко-то описаніе Прокопіево, кое-то ся види да подразумѣва Сен'—Мартінъ (Виж. Procop. de bell. Goth. II. 15, p. 423—424.

(2) Saint—Martin y Lebeun hist. Bus-Emp. T. III. L. XVII. c. 29. p. 324. not. I.

§ 23.

(1) Виждь обаче що казахмы за Скуѳы-ты выше въ § 14 и въ примѣчанія-та му.

(2) Виж. § 17. примѣч, 6 и § 22.

§ 24.

(1) Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον (Δαρεῖος) πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας.... οἱ δὲ Γέται ..... αὐτίκα ἐδουλώθησαν Θρηΐκων ἐόντες ἀνδρηϊώτατοι καὶ δικαιότατοι. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑαυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελέϊζιν (Herod. IV, 93, 94). Порфvрій въ свое-то Пvѳагорово житіе пише, че това имя Ζάλμοξις было му ся дало, защо-то, щомъ ся родилъ, были го повили съ мечіѫ (медвѣдскѫ) кожіѫ, понеже по Ѳраческы языкъ *Залмос* щяло да каже мечіѫ кожѫ (Porphyr. Vit. Pythag. § XIV, p, 16). Но Стравонъ пише това имя Замолксъ: λέγεται γάρ τινα τῶν Γετῶν, ὄνομα Ζάμολξιν, δουλεῦσαι Πυθαγόρᾳ . . . Παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο Θεός (Στραβ. Βιβ. Ζ΄. Κεφ. Γ΄. § 5. σελ. 297—298). А Байеръ мысли че то е было по Грьчьскы криво писано вмѣсто *Земелуксъ*, кое-то онъ толкуя по Славено-Литуанскы казва че значило *земный-богъ*; тъй и за имя-то Γεβελέϊζις дума че было писано вмѣсто Gyva—Leisis, кое-то значило *дава-покой*, т. е. *покойдатель* (Bayer Origin. Sinic. p. 283). Ако и такива произведенія да сѫ повече-то погрѣшителни, обаче отъ Славенскы толкуемо имя-то *Замолксъ* было бы произведено паче отъ *земіѫлукѫ*, кое-то бы значило *земна ливадѫ*; а Γεβελέϊζ бы было *Гибелецъ* равно съ *погубляющій*. Какъ да е да е, Стравонъ казва че Замолксъ былъ испрьво священникъ най-почтеннаго Бога Гетовъ и совѣтникъ царскый, а простый-тъ народъ го зовялъ Богъ, защо пророкувалъ и си

давалъ совѣты-ты като отъ странѫ Божіѭ (Στραб. αὐτόθι § 5 и 10).

(2) Οἱ τοίνυν Ἕλληνες τοὺς Γέτας Θρᾷκας ὑπολαμβάνουσι (Στραб. Βιβλ. Ζ′ κέφ. Γ′ § 2 σελ. 295).

(3) Παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττων τοῖς Θρᾳξὶν ἔθνους. (Στραб. αὐτόθι. § 10 σελ. 303).

(4) Ὤκουν δ' ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἴστρου καὶ οὗτοι (Οἱ Γέται) καὶ οἱ Μυσοί, Θρᾷκες ὄντες καὶ αὐτοὶ (Στραб. αὐτόθι § 2. σελ. 295).

(5) Τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Γερμανίας, τὸ πέραν τοῦ Ἄλβιος, τὸ μὲν συνεχὲς ἀκμὴν ὑπὸ τῶν Σουήβων κατέχεται. Εἶτ' εὐθὺς ἡ τῶν Γετῶν συνάπτει γῆ, κατ' ἀρχὰς μὲν στενή, παρατεταμένη τῷ Ἴστρῳ κατὰ τὸ νότιον μέρος, κατὰ δὲ τοὐναντίον, τῇ παρωρείᾳ τοῦ Ἑρκυνίου δρυμοῦ, μέρος τι τῶν ὀρῶν καὶ αὐτὴ κατέχουσα. Εἶτα πλατύνεται πρὸς τὰς ἄρκτους μέχρι Τυριγετῶν. Τοὺς δὲ ἀκριβεῖς ὅρους οὐκ ἔχομεν φράζειν (Στραб. тамже § 1, σελ. 295).

(6) Στραб. Βιб. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 8 καὶ 13, σελ. 301 καὶ 305.

(7) Тойжде тамже § 10. σελ. 303.

(8) Тойжде тамже § 13, σελ. 304—305.

(9) Тойжде тамже § 12 и 23, σελ. 304—305.

§ 25.

(1) Лvсімахъ, бывшій военачалникъ и управитель Александровъ во Өракіѭ, станѫлъ слѣдъ смрьть-тѫ му царь на това мѣсто въ лѣто 307 пр. Хріста.

(2) Στραб. Βιб. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 11 καὶ 12. σελ 303—304.

(3) Римляне-ти писали това имя Diurpas и Diurpanus.

(4) Sarmi—Segethusa. Тъй ся пише тая рѣчь у Римскы-ты списатели. Единъ же Французскый писатель мысли че та трѣбвало да ся пише Sar—mise—Getusa, и че тогавата щяла да каже *цар* (*скый градъ*) *Мvсовъ* и *Гетовъ*.

Но ако бы щялъ нѣкой да іѫ произведе отъ Славянскыя-тъ (Гетскый) языкъ, можилъ бы по-правдоподобно да рече че та е была паче писана малко криво и по Латінско свойство Sarnisa — Getusa, кое-то писано по Славянскы было бы ся изрекло *Царьница — Гетска*, и тѣй ній поправивше писахмы іѫ въ тексъ-тъ.

(5) Какъ Гети-ти, и слѣдователно Даци-ти, были Славянско племя, това, освень що ся разбира отъ составъ-тъ на днешныя-тъ тамошенъ языкъ, казва ны и положително Θеофvлактъ Сімокатта, глаголющи: Τὸ δὲ Γετικὸν, ταὐτὸν εἰπεῖν αἱ τῶν Σκλαβηνῶν ἀγέλαι (Theophyl. III. 4. p. 66); и пакъ на друго кѣсто: καὶ οὖν ἐντυγχάνουσιν οὗτοι ἑξακοσίοις Σκλαβηνοῖς . . . οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πεπλησιακότες τοῖς Γέταις, τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα (Theophyl. VII. 2. p. 167). Симокатта писавшій въ началѣ VI-го вѣка, знаилъ е несумнѣнно и Геты и Славяны, за това и свидѣтелство-то му, подтверждаемое, какъ-то рекохмы, и отъ составъ-тъ на днешныя-тъ Влашкый языкъ, има превеликѫ важность. Ако ли то е истина, истина е че и Мvси и Θраци были такожде Славяне, понеже Стравонъ ны казва че Гети Мvси и Θраци были единоплеменни (В. выше § 24).

§ 26.

(1) Spartian. in Caracal. c. 20.

(2) Petri Patricii excerp. p. 24—25.

(3) Jul. Capitol. in Gordian. c 34.

(4) Jorn. de reb. Get. c. 16.

(5) Іорнандъ ны казва че той-зи народъ былъ Готѳско племя, и че былъ названъ *Гепиди*, отъ Готѳскѫ рѣчь *Гепанта*, коя-то щяла да каже *мързеливъ*, зашо-то, каже, тія были наистинѫ неостроумни духомъ, и тежки въ движеніе тѣломъ, та за това, видися, не отишли напредъ съ другы-ты Готѳы, но остали на западъ отвъдъ рѣкѫ-тѫ

Висл҄ѫ. А после, то есть въ начале III-го века, они ся іавили живущи, подъ началство-то на Краля своего Фастіда, уже не далечь отъ Готѳы-ты задъ Дакіѭ. Около 245 л. тіи нападнѫли на сродницы-ты си Бургунды, кои-то и разбили близо при Карпаѳа, и разгордившеся за тоя свой успехъ, ударилися и съ Готѳы-ты; но тіи гы жестоко наказали за тѫѭ смелость, поразивше гы при града Галтисъ на рекѫ-тѫ Аухѫ, и гы распѫдили въ днешніѫ-тѫ Угріѭ, где-то они ся населили после около Тисcѫ и Марошѫ, и где-то ся скитали до само-то пришествіе на Унны-ты, съ кои-то наедно ходили въ Галліѭ. (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч⁰ 8. стр. 254—255). Ето за това Іорнандовы-ты речи: «Meminisse debet, me initio de Scanziæ insulæ gremio Gothos dixisse egressos cum Berich suo rege, tribus tantum navibus vectos ad citerioris Oceani ripam, quarum trium una navis, ut assolet, tardius vecta, nomen genti fertur dedisse. Nam lingua eorum pigra g e p a n t a dicitur. Hinc factum est, ut paulatim et corrupte nomen eis ex convicio nascaretur. Gepidæ namque sine dubio ex Gothorum prosapia ducunt originem: sed quia, ut dixi, g e p a n t a pigrum aliquid tardum que signat, pro gratuito Convitio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsum credo falsissimum. Sunt enim tardiores ingenii, graviores corporum velocitate. Hi ergo Gepidæ tacti invidia dudum spreta provincia, commanebant in insula Visclæ amnis vadis circumacta, quam pro patrio sermone dicebant gepidos.» (Jorn. de reb. Get. c. 17).

(6) Jorn. de reb. Get. c. 17.

(7) idem. ib. c. 18; Amm. L. XXXI. c. 5. 13; Aurel. Vict. c. 29; Zosim. L. I. c. 23—24.

(8) Zosim. L. I. c. 26, 28. 31, 32, 41.

(9) Zosim. L. I. c. 42—46; Trobell. Pollio in Claud. c. 6—11; Zosim. XII, 26.

(10) Zosim. L. I. c. 48.

(11) Vopisc. in Vita Aurel. c. 39.

(12) Тыя двѣ новы Дакійскы области царь Іустиніанъ великій въ лѣто 535 даде, ведно съ другы, новоучрежденому Архіепіскопску престолу *Първыя Іустиніаны* (Виж. Iustin. Novel. 11 и 131) преименованному послѣ *Охридскому и всея Болгаріи*, кой-то престолъ ся уничтожи съ Султанскѫ заповѣдь испросенѫ отъ Патріарха Самуила по Іаннуаріа 1767-го лѣта. Виждь наше-то сочиненіе за Охрідскѫ-тѫ и Ипекскѫ Архіепіскопія, изданенѫ по Патріаршескы документы въ лѣто 1868 въ Цариградъ първо безименно по Грьческы, а послѣ и въ преводъ на Блъгарскы отъ Г-на Михаиловскаго.

§ 28.

(1) Zosim. II. 21; Anonym. auctor. Vita Const.; Vales. not. in Anonym; Optatian. c. 23; Cod. Theod. Chronol.

(2) Zosim. II. 33; Gutter. de offic. Dom. Aug. et Panciroll. in Comm: ad notit. imper. — Нія показвамы тука раздѣленіе-то на Римскѫ-тѫ пространнѫ Імперіѭ, защо-то споредъ него сѫ были послѣ устроени и различни-ти въ неіѫ архіепіскопски, митрополитски, и епіскопски престоли и церковни управленія (Виж. I-го Вселенскаго Собора правила 6 и 7; II-го Всел. Собора правило 2; и IV-го Всел. Собора правило 28). Оставляюще двѣ-ты първы Префектуры като совсѣмъ западны и несходны съ насъ, ще кажемъ само, че Іллvрійска-та Префектура имала двѣ Правителства: *Македоніѭ* съ шесть епархіи: Македоніѭ, Θессаліѭ, Ветхый Ипиръ, Новый Ипиръ, Ахаіѭ (Елладѫ), Критъ; и *Дакіѭ* съ пать Епархіи: Дакіѭ, Мvсіѭ първѫ и вторѫ, Дакіѭ прибрежнѫ, Дакіѭ средиземнѫ, Дарданіѭ, и Превалеѭ; а Восточната Префектура имала пять Правителства: *Востокъ* съ 15 епархіи, Египетъ съ 6 епархіи, *Асіѭ* съ 10 Епархіи, *Понтъ* съ 11 епархіи, и Θракіѭ съ 6 Епархіи, Θракій-

скы-ты 6 Епархіи были: Европа около Цариградъ, *Ѳракія* около Ираклійъ, *Емимонтъ* днешній Балканъ, *Родопъ* днешняя Доспатъ гора, *Мѵсія долня*=днешняя Блъгарійъ, и *Скѵѳія Мала*=днешняя Добрица.

(3) Theoph. p. 22 in an. 5818; Chron. Alex p. 284 an 23. Const. Indict. 1; Lebeau hist Bas. Emp. t. 1. p. 279. edit S. Martin.

(4) Idat. Chron; Anonym. Vales.; Euseb. Vita. Conct. L. IV. c. 5; Socr. 1, 18; Sozom. 1. 8; Themist. orat. 15 p. 191; Cod. Theod. L. VII, t. 22. Leg. 4 et ibi Godefr. —Тая войска отъ союзницы (fœderati) варвары, кои-то не-сѫ были всякога Готѳи, сохранили ся въ Римско-то царство даже до Іустиніана Великаго, и была прочута.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 22; Euseb. Vita Const. IV, 6; Anonym. Vales; Hieron. chron.; Idat, chron. — Нѣкои казватъ че тіи прибѣжяницы были выше отъ 300,000 души, и че были Сармати; а пакъ Іорнандъ пише че не были твърдѣ много, и че были Вандали. Но ако, какъ-то множина учени утверждаватъ, Сармати и Вандали сѫ были Славене, тогази речено-то несогласіе въ мнѣнія-та бы было само видимо, и не бы вредило нищо.

(6) Ermanarichus bellicosissimus rex et, per multa variaque fortiter facta, vicinis nationibus formidatus (Amm. Marcel. L. 31. c. 3).

(7) Habebat siquidem quos domuerat Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabroncas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tandzans, Athual, Navego, Bubegentas, Coldas (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(8) Що казва и тамъ за нихъ Іорнандъ, ніи казахмы выше Гл. I. § 15. примѣч. 18.

(9) Iorn. de reb. Get. c. 23.

(10) Ermanaricus . . . qui multas et bellicosissimas arctoas gentes perdomuit, suisque parere legibus fecit, quem merito nonnulli Alexandro magno comparavere majores (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(11) Amm. Marcel. L. XXVI, c. 6.

(12) Марцеллинъ гы казва 3,000: Gothorum tria millia auxilio missa (Amm: Marsel. L. XXVI, c. 10); а Зосімъ гы пише 10,000: ὁ δὲ μυρίους ἀκμάζοντας ἔπεμπε συμμάχους αὐτῷ (Ζωσιμ. Δ′., 7); кое-то ны ся види и по-вѣроятно. Гиббонъ же (T. V. p. 109. trad. Guizot), основая ся на Buat. (Hist. des peuples Europ. T. VI, p. 320), въскача гы даже до 30,000!

(13) Zosim. IV, 7—8; Amm. Marcel. XXVI, 9; Philost. IX, 5.

(14) Zocim. IV, 10 Eunap. Excerp. de legat. p 18.

(15) Не ся знае точно мѣсто-то на тои-зи градъ, кой-то е различно писанъ у различны Списатели, като Птолемея, Прокопія, Іероклея въ Συνέκδημος, Константіна Багрянороднаго, и нѣкои Римскы законы. Тъй онъ е писанъ Νοβιόδουνος, Νοβιοδουντος. Νουιόδουνον, Ναιοδουνός, Novidunum, Noviodunum, Nebiodunum. Шафарикъ мысли че той былъ днешно-то Исакча (Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. I. § 29. ч° I. стр. 24. изд. 2. Бодянск.); но дали не е паче истый онъ градъ, кой-то въ нѣкои Іорнандовы изданія е писанъ a civitate Novietunense? (Виж. выше § 15. примѣч. 14).

(16) Amm. Marcel. XXVII, 5; Zosim. IV. 10, 11; Eunap. Excerp. de legat. p. 18. Thémist. orat. 10. p. 132—135; Idat. chron.; Hieron. chron. Socr. IV. 11, Sozom. VI, 10; chron. Alex. p. 301.

[redacted]

ГЛАВА II.

§ 1.

(1) Гл. I. § 9.

(2) Моус. Хоренъ Кн. II. Гл. 9. Виж. выше Гл. 1, § 2.

(3) Моус. Хорен. Кн. II. Гл. 84 и 85.

(4) Faust Byzant. IV. 25. Виж. у Lebeau. hist. Bas. Emp. T. 3. p. 277 not. 3. de S. Martin.

(5) Гл. I. § 1 и 2.

(6) Zosim. IV. 20. Amm. Marcel. XXXI. 2; Sozom. VI, 37. Виж. выше Гл. I. § 1. примѣч. 9 и 10.

(7) Виж. Гл. I. §§ 3—5.

§ 2.

(1) Това имя го находимъ писано двояко у Іорнанда: Balamir (Iorn. de reb. Get. c. 24) и Balamber (ibidem. c. 48). Но іавно е че и едно-то и друго-то е криво написано вмѣсто *Бѣломирѣ* или *Бяломирѣ*; за това и мы предпочетохмы да го пишемъ тъй правилно, според іавно показуемо-то му Славенско происхожденіе.

(2) Amm. Marcel. XXXI. 2; Iorn. c. 24.

§ 3.

(1) Роксолани-ти, кои-то Тацитъ называва Сарматскы народъ (а), живѣли въ тыя страны отъ какъ сѫ ся запомянѫли въ Історіѭ-тѫ, то есть отъ около 94 годины преди Хріста даже до сега, то есть до пришествіе-то на Ун-

(а) Tacit. hist. I. 79.

ны-ты, отъ кога-то веке ся никакъ непомянуватъ съ това имя. Стравонъ казва положително че живѣли между Дона и Днѣпра (б) Плиній такожде казва че живѣли, заедно съ народъ Аланы, на Черно-Море и Дона (в). Птоломей, изчисляющи голѣмы-ты народы кои обытали въ Сарматіѭ, казва че по сичко-то Меотійско поморіе обитали Ꙗзыги и Роксолани (г). Стравонъ, описующи и нѣколко тѣхны обычаи, казва че 50,000 Роксолани съ князя своего Тасіа (Таша имя Славянско) дошли на Палакіа за помощь Скілуру, и ся ударили съ Діофанта военачалника великаго Миѳридата Евпатора (л. 121 пр. Хр.), кой-то съ 6,000 само обученѫ войскѫ гы побѣдилъ ако и храбры въ бранѣхъ (д). Тацитъ приказва че въ царство-то Ѳѳоново (69 л. по Хр.) 9,000 Роксолани влѣзли въ Мѵсіѭ, но были прогнани отъ М. Апоніа (е). Отъ бѣлѣжкѫ-тѫ находящѫѭ ся въ памятникъ-тъ Плавціа Силвана, познава ся че Роксолани-ти имали пакъ дѣло съ Римляны-ты въ лѣто 69—89 (ж). Спартіанъ говори че Адріанъ (л. 117—138) ималъ преговоры съ царя Роксоланскаго Распарасана (Разпорѣзанъ, имя чисто Славянско) за умаленіе на ежегоднѫ-тѫ дань, коѭ-то му плащали Римляне-ти, и заключилъ миръ (з). Отъ какъ ся іавили Готѳи-ти на Черно-Море,

(б) Στραб. Βιбλ. Β'. Κεφ. Ε'. σελ. 114. καὶ Βιбλ. Ζ'. Κεφ. Γ'. § 17. σελ. 306.

(в) Plin. hist. nat. IV. 12.

(г) Ptolem. Geogr. III. 5.

(д) Στραб. Βιбλ. Ζ'. Κεφ. Γ'. § 17. σελ. 306.

(е) Tacit. hist. I. 79.

(ж) Ето бѣлѣжкѫ-тѫ: Regibus Bastarnarum Rhoxalanorum filios . . . Captos . . . remisit.

(з) Spartian. in Adrian. Приложи и другѫ бѣлѣжкѫ на памятникъ-тъ Плавціа Силвана въ Capo d' Istria (л. 117—189) коя-то пише: P. Aelius Rasparasano regi Roxolanorum. имя-то P. Aelio было приложено отъ Андріана называемаго Aelius (Сравн; Katanesich. Geogr. Epigr. I. 294.

Роксолани-ти ся веке рѣдко помянуватъ. — Ако и нѣкои, като Шафарикъ (и), мыслятъ че Роксолани-ти (кои-то и пишѫтъ Роксалани), какъ-то и Алани и вси Сармати, были Персомидійско племя, намъ ны ся види много по-просто и по-естественно да кажемъ, че тіи не сѫ были други освенъ днешни-ти Русси или Росси, именовавше ся тогава *Россіани* или *Рослани,* а отъ тамъ Роксолани (Виж. выше § 15. Гл. I).

(2) Виждь выше Гл. I. § 28. примѣч. 16.

(3) Това имя е злѣ писано у Іорнанда Саніелха, вмѣсто женѫ—Олгѫ.

(4) Iornand. de reb. Get. c. 24.

§ 4.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 24; Sosim. VI. 37; Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574—575.

(2) Κατὰ μὲν οὖν τὰ πρῶτα τῆς συγγραφῆς, οὐδενὸς οὐδὲν σαφὲς ἔχειν λέγοντος ὅθεν τε ὄντες οἱ Οὖννοι, ὅπῃ τε κείμενοι, τὴν Εὐρώπην πᾶσαν ἐπέδραμον καὶ τὸ Σκυθικὸν ἔρριψαν γένος, ἐκ τῶν παλαιῶν συντιθέντι κατὰ τοὺς εἰκότας λογισμοὺς εἴρηται (Eunap. Excerp. de sent. c. 34 p. 75 edit. Bonn.) Виждъ за това и Агаѳіевото сумнително показаніе: Οἱ Οὖννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι . . . . γενεαῖς δὲ πολλαῖς ὕστερον διέβησαν ἐς τὴν Εὐρώπην, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐλάφου τινὸς, κατὰ τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον, τὰ πρῶτα ἡγησαμένης, εἴτε καὶ ἀλλοίᾳ χρησάμενοι τύχῃ, καὶ τὴν ἐκροὴν τῆς λίμνης, τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον φερομένην, ἄπορον τέως δοκοῦσαν, τότε δὴ ὁτῳοῦν τρόπῳ διαπεραιωθέντες (Agathïas V. II p. 154.)

(и) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч⁰ 2, 4.

§ 5.

(1) Зосимъ казва че намѣрилъ нѣгдѣ-си писано, какъ отъ калъ-тъ, що сабирала рѣка-та Танаисъ, Кимерійскый-тъ Воспоръ ся былъ ужь насипалъ и пресъхналъ, и така далъ Унновъ лесниѫ да минатъ пѣши отъ Асіѭ на Европѫ (Zosim. IV. 20).

(2) Iorn: de reb. Get. c. 24; Amm. Marcel. L. 31. c. 3.

§ 6.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 3; Iorn. de reb. Get. c. 24.

§ 7.

(1) Гл. I § 28.

(2) Amm. Marcel. XXXI. 3.

§ 8.

(1) Тойже тамже.

(2) Виж. выше Гл. I. § 28.

(3) Виж. выше Гл. I. § 28.

§ 9.

(1) Онъ непремѣнно трѣба да е умрѣлъ въ лѣто 378 или въ началѣ лѣта 379, понеже въ това послѣднее лѣто ся види Епископъ Готскый Θеоминъ.

(2) Philostorg. II, 5; Sozom. II, 6; Socrat. II, 41.

(3) Руни ся называватъ нѣкои-си писменни знакове, кои-то употреблявали въ ветхо время сѣверни-ти Германски и Скандинавски народи. Нѣкои-си отъ учены-ты мыслятъ, че руни-ти были въ употребленіе іоще предъ Р. Хр.; а други казватъ, че ся употребляли само въ много по-късно время. Нѣколико рунически слова приличатъ на Римскы-ты; но то неще да каже че руни-ти происхождатъ отъ тѣхъ, защо тая прилика е частна, и само въ

малко нѣкои слова, кога-то други-ти сѫ совершено различни. Руническа-та азбука състои сичка отъ 16 буквы. Понеже речени-ти Сѣверни народи живѣли тогазь въ совершено невѣжество, учени-ти мыслятъ чи тіи не сѫ могли да си гы изнамѣрятъ сами, и Fr. Schlegel дума че имъ сѫ были донесени отъ Финикіаны-ты, кои-то часто ходили на сѣверъ. Руни-ти были употребляеми въ чародѣянія, а прочтеніе и разбираніе-то имъ оставало на священницы-ты:

(4) Колко-тое останѫло отъ той-зи преводъ, сохранило ся е въ двѣ рѫкописи, отъ кои-то една-та нарицаемая *Книга Сребрьная* (Codex argenteus), принадлежи на Упсалско-то университетско книгохранилище въ Швеціѭ; а друга-та называемая *Книга Карловая* (Codex Carolinus), принадлежи на Волфенбуттелско-то книгохранилище въ Алеманіѭ. — На тыя остатки отъ Улфиловъ-тъ преводъ станѫли сѫ слѣдующи-ти изданія: *преводъ на Улфиловѫ-тѫ Библіѭ* отъ Chr. Zahn, Weissenfels, 1805; *Улфила В. и Н. Завѣта остатки* изд. отъ Gabelentz и Lœbe T. I. Altemb., 1836; T. II. Lipsiæ, 1842—47 (въ елинъ словаръ сравнит., и еднѫ граммативѫ на Готѳскыятъ языкъ). — Впрочемъ Н. Савельевъ, който, основая ся на нѣкои отъ него приводимы доказателства, почита Готѳы-ты за племя Славянско, не пріима и реченыя-тъ сохраненый преводъ за истиныя-тъ Улфиловъ. Ето неговы-ты рѣчи. » Извѣстно что епіскопъ Готѳскый Ульфила перевелъ Би» блію: но этотъ переводъ до насъ не дошелъ. Выдумщи» ки Нѣмецкаго происхожденія Готѳовъ (т. е. Поморянъ » и Сербовъ), на основаніе этого, составили такой сил» логисмъ: въ Упсалѣ хранятся остатки Нѣмецкаго пере» вода Библіи; но кто и когда ихъ перевелъ! неизвѣст» но; слѣдовательно, ихъ перевелъ Ульфила епіскопъ Гот» скій, и слѣдователно, языкъ Готѳскій былъ Нѣмецкій. Чуд» ная логика.» (Савельевъ, істор. сѣверо-восточ. Европы, и » мним. пересел. народовъ, въ Маякъ Часть XIX, XX. Гл·IV).

§ 11.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Любопытно е да кажемъ какъ и зашо былъ умрѣлъ Валентініанъ. Въ то время Куади и Савромати (т. е. Чехи и Славене) соединившеся, бѣхѫ воевали на Римскыты предѣлы въ Панноніѭ и врьхніѭ Мѵсіѭ, и плѣнили все що вънъ отъ градища-та около Дунавъ-тъ бѣхѫ намѣрили. Това като чулъ Валентініанъ бывшій въ Келтійско, притеклъ скоро въ Іллvріѭ, хванѫлъ да прави голѣмы военны приготовленія, поставивъ и нѣкого-си Миробуда главенъ военачалникъ на срѣщѫ имъ. Но понеже зимата ся продължила и войскы-ты му ся забавили да тръгнѫтъ, Куади и Савромати-ти предварившe проводили до Валентініана въ града Бригитіона посланницы, чрезъ кои-то му ся оплаквали за нѣкои-си крѣпости що были направили на предѣлы-ты имъ Римляне-ти, и искали миръ съ нѣкои неумѣренны условія, кои-то съвсѣмъ му не угодили. А понеже посланници-ти, твърдо на прошенія-та си постоянствующе, были недостолѣпно като селячи облечени, Валентініанъ раздражився попиталъ гы: такви-зи ли сѫ сички Савромати? а понеже му отвѣщали че тіи были отъ най-избранны-ты Савроматы, онъ ся толкова много разъярилъ, що отъ гнѣвъ и отъ іарость хванѫлъ да выка като бѣсенъ, и думалъ че было велико злощастіе за Римскѫ-тѫ Імперіѭ дѣто такъвъ-зи никакъвъ единъ варварскый родъ не ся благодари да сѫществува и да мирува, но подига оружія, настѫпва Римскы-ты предѣлы, и смѣе да воюва. А надъ това отъ выкъ и крясакъ онъ толкова ся раздражилъ и распалилъ, що жилы-ты му ся пукнѫви, и кръвь-та му хрулнѫла изъ уста-та, и му ся прекъсали и гласъ-тъ и животъ-тъ (Zosim. IV. 17; Amm. Marcel. XXX, 5, 6; Socr. IV; 31; Sozom, VI, 36).

§ 13.

(¹) Ветх. Завѣт. Бытія Гл. I. § 27.

(2) Ніи приводимъ по слово тука за доказателство на тыя приключенія слѣдующе-то извлеченіе отъ Θеодоритовѫ-тѫ Церковнѫ Історіѭ: Ὅτε τὸν Ἴστρον διαβάντες πρὸς τὸν Βάλεντα τὴν εἰρήνην ἐσπείσαντο, τηνικαῦτα παρὼν Εὐδόξιος ὁ δυνώνυμος ὑπέθετο τῷ Βασιλεῖ πεῖσαι αὐτῷ κοινωνῆσαι τοὺς Γότθους. Πάλαι γὰρ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτίνας δεξάμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἐνετρέφοντο δόγμασι ..... Ταύτην ἐπαινέσας τὴν γνώμην ὁ Βάλης, προὔτεινε τοῖς ἐκείνων ἡγεμόσι τῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν· οἱ δὲ οὐκ ἀνέξεσθαι ἔλεγον τὴν πατρῴαν καταλείψειν διδασκαλίαν. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον Οὐλφίλας αὐτῶν ἐπίσκοπος ἦν, ᾧ μάλα ἐπείθοντο, καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἀκινήτους ὑπελάμβανον νόμους. Τοῦτον καὶ λόγοις κατακηλήσας Εὐδόξιος, καὶ χρήμασι δελεάσας, πεῖσαι παρεσκεύασε τοὺς βαρβάρους τὴν βασιλέως κοινωνίαν ἀσπάσασθαι. Ἔπεισε δὴ φήσας ἐκ φιλοτιμίας γεγενῆσθαι τὴν ἔριν, δογμάτων μηδεμίαν εἶναι διαφοράν. Οὗ δὴ ἕνεκα μέχρι καὶ τήμερον (л. 457) οἱ Γότθοι μείζονα μὲν τὸν πατέρα λέγουσι τοῦ Υἱοῦ, κτίσμα δὲ τὸν Υἱὸν εἰπεῖν οὐκ ἀνέχονται, καί τοι κοινονοῦντες τοῖς λέγουσιν· ἀλλ' ὅμως οὐ παντάπασι τὴν πατρῴαν διδασκαλίαν κατέλιπον· καὶ γὰρ Οὐλφίλας Εὐδοξίῳ καὶ Βάλεντι κοινωνῆσαι πείθων αὐτούς, οὐκ εἶναι δογμάτων ἔφη διαφοράν, ἀλλὰ ματαίαν ἔριν ἐργάσασθαι τὴν διάστασιν (Θεοδορητ. ἱστορ. ἐκκλησ. Δ'. 33.) — Съ такыва прелстителны рѣчи ся мѫчатъ и днесь Римски-ти пропагандисти да привлекѫтъ на Уніѭ-тѫ наши-ты просты Блъгары, и да гы присоединятъ съ верховныя-тъ началникъ на католичество-то Папѫ-тѫ.

§ 14.

(1) Ето тыя Виргиліевы стіховы:

Quem qui scire velit, Libyci velit œcoris idem
Discere quam multæ zephyro turbentur arenæ.

Тія стіхове сѫ были сочинени отъ Римскаго поета за

да ся покаже невъзможность-та да ся пречетѫтъ различни-ти видове віна. Виж. Plin. Hist. nat. I. XIV.

(2) Английскый історикъ Гиббонъ казва че, ако ся приложи на това число една прилична соразмѣрность за жены, (старцы), дѣца, и робы, сичко-то число на тыя преселницы ще възлѣзе до единъ міліонъ души всякаго пола и возраста (Gibbon hist. de la décad. de l' emp-rom. chap. XXVI T. V. p. 174 trad. Guizot 1828).

§ 15.

(1) Τῶν δὲ Ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ᾧτε ὅπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἑτέρου, πλὴν γυναικῶν εὐπροσώπων ἐπιλογῆς, καὶ παίδων ὡραίων εἰς αἰσχρότητα θήρας, ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τισι μόνοις προσχόντες, τῶν ἄλλων, ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον, ὑπερεῖδον· ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὅπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες (Zosim. IV 20). — Οἱ δὲ ταῦτα ἐπιτραπέντες, ὁ μὲν ἐκ τῶν διαβεβηκότων ἤρα παιδαρίου τινὸς λευκοῦ καὶ χαρίεντος τὴν ὄψιν· ὁ δὲ, ἠλέει γυναικὸς εὐπροσώπου τῶν αἰχμαλώτων· ὅς δε, ἦν αἰχμάλωτος ὑπὸ παρθένου· τοὺς δὲ, τὸ μέγεθος κατεῖχε τῶν δώρων, τά τε λινὰ ὑφάσματα, καὶ τὸ τῶν στρωμάτων ἐπ' ἀμφότερα θυσανοειδές· ἕκαστος δὲ, ἁπλῶς, αὐτῶν ὑπελάμβανε καὶ τὴν οἰκίαν καταπλήσειν οἰκετῶν, καὶ τὰ χωρία βοηλατῶν, καὶ τὴν ἐρωτικὴν λύσσαν τῆς περὶ ταῦτα ἐξουσίας· νικηθέντες δὲ ὑπὸ τούτων νίκην αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην, ὥσπερ τινὰς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας παλαιοὺς μετὰ τῶν ὅπλων ἐδέξαντο (Eunap; Excerp. I. 6, p. 20).

(2) Amm. Marcel, XXXI 4, 5, 6; Oros. VII 33; Iorn. de reb. Get. c. 26; Eunap. Excerp. I. 6, p. 19—20; Zosim. IV. 20; S-t Hieron. chr.; Theodor.; Socr.; Sozom.

§ 16.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 26; Tillemont. hist. eccl. T. IV

Arian. art. 132—133, not. 97; Fleury hist. eccl. L. 16, c. 42, et L. 17, c. 36.

§ 17

(1) Виж. выше Гл. II § 6.
(2) Amm. Marcel. XXXI. 4, 5.

§ 18

(1) Pacem sibi essc cum purietibus memorans (id. ib. 7.)
(2) Id. ibidem. 5, 6, 7.

§ 19.

(1) Това, писано кривичко по Латински Richomer, трѣба да е имя нѣкоего Славянина въ Римскѫ службѫ, както сѫ бывали много таквизи.

(2) Виж. Itineraire d' Antonin p. 226, 227. édit. Wesseling.

(3) Виж. по-долу Гл. VII. 62. Виж. и Vegetius de Re militari III. 10; Vatois ad Ammian. XXXI, 7.

(4) Indicant nunc usque albantes ossibus campi (Amm. Marcel. XXXI. 7.

§ 20.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 8, 9; S. Hieron. T. I. p. 26.

§ 21.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Сарацини-ти бѣхѫ Арапи скинити, на кои-то пріятелсво-то Валентъ бѣ получилъ или купилъ, кога-то они правяхѫ често набѣгы и опустошенія съ харны-ты си кони въ Финикіѭ и Палестинѫ.

(3) Amm. Marcel. XXXI. 5; Zosim. IV. 21—24. Eunap. Excerp. II. c. 40, 41; Socr. IV, 28; Sozom. VI, 39.

§ 22.

(1) *Канна* е было село въ Італійскѫ-тѫ Апуліѭ, гдѣ-то днесь е селце-то Канна на Барійскѫ-тѫ землѭ въ Неапольско-то Кральство. Битва-та, за коіѭ-то е слово, бѣ станѫла въ л. 216 пр. Хр. между Римляны и Карѳагенцы. Първи-ти, началствуеми отъ консулы Варона и Еміліа, бѣхѫ 80,000 пѣши и 7,000 конници; втори-ти, предводими отъ прочутаго Аннибала, бѣхѫ само 40,000 пѣши и 10,000 конници. Въ неіѭ битвѫ Римляне-ти ся тъй крайно побѣдихѫ, що едвамъ ся избавихѫ бѣгствомъ токмо 10,000 души (Polyb. I. 3; Tit. Liv. XXII, 49).

(2) Amm. Marcel. XXXI. 12, 13; Zocim. IV. 22—24; Socr. IV, 38; Sozom. VI, 40; Theodor. IV, 11, 28; et seq. Jorn. de reb. Get. c. 27; Hieron. T. I. 26; Idot. chr.; Oros. VII. 33; Victor. chr. in. Epit. p. 188.

§ 23.

(1) Et vastatis urbibus, hominibus que interfectis, solitudinem et raritatem bestiarum quoque fieri, et volatilium, piscium que: testis Illyricum est, testis Thracia, testis in quo ortus sum solum (Pannonia); ubi praeter cœlum et terram et crescentes vèpres, et condensa Sylvarum cuncta perierunt. (Hieron. T. VII. p. 250. ad. I. c. Siphonias et T. I. p. 26). Сравни тыя увеличенія съ Евнатіевы-ты рѣчи: Πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγοι τινὲς διεσώθησαν, καὶ ἔτι σώζονται τειχῶν ἕνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα καὶ τὸ πλεῖστον ἐπανάλωται, καὶ ἐστὶν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον (Eunap. Excerp. I. 6, p. 21).

(2) Ioan. Chrysost. T. I. p. 344 ed. Moufaucon.

(3) Περιειστήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον, καὶ Σκύθας Οὔννων μὴ φέρειν ὄνομα, καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν (Eunap. Excerp. I. c. 6, p. 21.)

(4) Amm. Marcel. XXXI 16; Zosim. IV 26. — Съ това приказаніе ся свърша Амміанова-та історія раздѣляемая на 31 книгы, отъ които пърᴠы-ты 13 не сѫ ся сохранили. Амміанъ е най-послѣдный Історическы списатель по

Латінскы; сички слѣдъ него сѫ писали по Греческы, кое-то показва че Римско-Латинскы-ятъ языкъ хванѫлъ веке да изчезва на Востокъ. (Виж. Gibbon. T. 5, p. 220 not. I. trad. Guizot.)

§ 24

(1) Zosim. IV 24; Oros. VII 34; Tillemont. hist. des Emp. T. V. p. 716 et seq.

(2) Zosim. IV, 25.

(3) Виж. више § 8 сея Главы.

(4) Виж. выше § 10 сея Главы.

(5) En, inquit, cerno quod sæpe incredulus àudiebam, famam videlicet tantæ urbis ... Deus ... est, sine dabio terrenus imperator, et quis quis adversùs eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit. (Iorn. de reb. Got. c. 28).

(6) Зосімъ казва че умрѣлъ *тутакси*: παραχρῆμα τελευτήσαντα (Zosim. IV. 34). Отъ това трѣба ли да разумѣемъ, какъ-то Гиббонъ (T. V. p. 227 trad. Guizot.) предполага, че умрѣлъ отъ много іаденіе и піяніе въ царскыты угощенія, или отъ другѫ причинѫ? Какъ да е, сичко-то му въ Цариградъ живѣяніе было само двѣ недѣли.

(7) Themist. 14, 16; Zosim. IV. 24, 25. 30—34; Iorn. de reb. Get. c. 27, 28, 29: Idat chr. Scaliger p. 52; Buat. hist. des peuples. T. VI. p; 547—552. Ето що пише особно за това Прокопій: Μετὰ δὲ, δόντος βασιλέως, ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία, καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ Γότθοι, ἀλλ' ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. Φοίδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυνθήκας), τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ, ἕως ᾤχοντο ἀπιόντες ἐς Ἰταλίαν, Θευδερίχου ἡγουμένου σφίσι (Prisc. de bell. Goth. IV. 5, p. 575.)

§ 25

(1) Виж. выше § 7—8 сея Главы.

(2) Виж. выше § 10 сея Главы.

(3) Іорнандъ їѭ пише *Валандамаркѫ*; но това не е ли явно испърчено имя ?

(4) Iorn. de reb. Got. c. 48.

§ 26.

(1) Виж. по-долу § 28.

§ 27.

(1) Ὑπωπτεύετο γὰρ εἰς τυραννίδα ὁ Ρουφῖνος, καὶ δόξαν εἶχεν ὡς αὐτὸς εἴη τοὺς Οὔννους τὸ βάρβαρον ἔθνος ἐπικαλεσάμενος εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν (Socr. VI 1). — Ἐλέγετο δὲ ὡς λάθρα τούτους (τοὺς Οὔννους) ἐπηγάγετο ἐπὶ ταραχῇ τῆς βασιλείας Ρουφῖνος ὁ τῆς ἀνατολῆς ὕπαρχος, ὕποπτος ὢν καὶ ἄλλως, ὡς τυραννεῖν βούλεται (Sozom. VIII, 1). — Ταῦτα Ρουφῖνος πονηρευσάμενος, ἐπειδὴ στασιάζοντα καὶ ἀλλοτριώσαντα τῶν νόμων ἑαυτὸν ἐθεώρησεν Ἀλάριχον, ... ἐσήμαινε δὶ ἀποῤῥήτων αὐτῷ, προσωτέρω τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους, ἢ ἄλλως σύγκλυδας ὄντας, ἐξαγαγεῖν, ὡς ἑτοίμων ἁπάντων εἰς ἅλωσιν ἐσομένων (Zosim. V. 5.)

(2) Zosim. IV. 59, V, 1—5; Eunap. Exc. II. 52; Socr. VI. 1; Sozom. VIII, 1; Lebeau hist. du Baz. Emp. T. V. p. 67—68, 84—90, 98—101 ed. Saint-Martin.; Gibbon hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V. chap. 29 p. 387—407 trad. Guizot.

§ 28.

(1) Това лѣточисленіе ны показва Сврійскый-тъ сочинитель на Едесскѫ-тѫ лѣтопись, какъ-то и Абул'фарачь (chron. Syr.-Latin. p. 71), и Патріархъ Діонусій Телмахаръ. Ако напротивъ самъ Іосуе полага това приключеніе въ лѣто 396, то не показва нищо освень че то ся продължило до двѣ годины.

(2) Τὸν Τάναϊν ποταμὸν διαβάντες (Філосторгій). Отъ това ся види че повелитель на Унны-ты отъ сямъ и отъ вѫдь Танаисъ былъ единъ и тойжде царь, и че това Уннско воеванie станѫло по заповѣдь и управленie того царя.

(3) Ecce tibi anno praeterito, ex ultimis Caucasi rupibus immissi in nos, non jam Arabiæ, sed septentrionis cupi tantus brevi provincias percurrarunt (Hieron. ep. 60, T. I. p. 343).

(4) Philostorg. XI, 8; Claud. in Ruf. L. 2. V. 26—36; id. in. Eutrop. L. 2 V. 114; S-t Hieronym. T. I. ep. 60, p. 343 et. ep. 77, p. 460: Chrysost. de pœnit. homel 4, T. II. p. 302—309; Cod. Theod. L. 15 T. I. leg. 34; Socr. VI, 1; Sozom. VIII, 1; Iosue Stylit. L. 11. ap. Assem, Bibl. Orient. T. 1 p. 263; id. de monophys. c. 9; chron. Edess. ap. Assem. T. I. p. 400; Niceph. Callist.

§ 29.

(1) Zösim. V. 5—8; — Claud. in. Ruf. L. I. v. 308 et seq. et L. II. v. 36 et seq. 78 et seq. 106 et seq. 278 et seq.; id. de laud. Stilich. L. I. v. 148—170, 181 et seq: id. de 4° consul· Honor. v. 461 et seq.; id. in Eutrop. L. I. v. 281 et seq. L. II. passim. et v. 214; id. bell. Get. v. 177 et seq. 189 et seq. 513 et seq.; 535 et seq. — Marcel. chron. — Philostorg. XI. 3—4, XII, 2;— Hieron. ep. 60 T. I. p. 342—343, — Chron. Alex. p. 306. — Symm. L. VI. ep. 14; — Suidas V° Εὐτρόπιος. — Cod. Theod. L. 9, T. 42, leg. 14 et 15. — Socr. VII, 10.— Sigon. de imp. Occid. L. 10. — Synes. ep. 135. — Eunap. in Max. et Prisc. T. I. p. 52 et 67 ed. Roisson. — Oros. L. VII, c. 37.

§ 30.

(2) Εὐθὺς οὖν σπουδὴ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου ἐγένετο, καὶ ἄλλων ἄλλον ἐπιζητούντων, περί τε τούτου πολλάκις προταθείσης βουλῆς, τέλος ἐδόκει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μεταπέμπεσθαι

Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιοχείας πρεσβύτερον· φήμη γὰρ ἐκράτει περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη διδακτικὸς ἐν ταὐτῷ καὶ ἐλλόγιμος. Ὀλίγου οὖν διαδράσαντος χρόνου, ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ πάντων, κλήρου τε φημὶ καὶ λαοῦ, ὁ βασιλεὺς αὐτὸν Ἀρκάδιος μεταπέμπεται (Socr. VI 2). — Ἐπίσημος οὖν τοῖς μὲν εἰδόσι, τῇ πείρᾳ· τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι, τῇ φήμῃ, ἔκ τε τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων γενόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον, ἔδοξε Κωνσταντινουπόλει ἐπιτήδειος εἶναι τῆς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· ψηφισαμένων δὴ τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καὶ ὁ βασιλεὺς συνῄνει, καὶ τοὺς ἄξοντας αὐτὸν πέπομφε (Sozom. VIII, 2). Назначи тука че Патріарси-ти ся избирали общимъ гласоподаваніемъ отъ клирицы и отъ мірцы.

(2) Theod. V. 27; Socr. VI, 2—5; Sozom. VIII, 2—3; Theophan. p. 64.

§ 31.

(1) Claud. in Eutr. praef. et L. 2. v. 176 et seq. 304 et seq.; Zosim. V. 13—18; Theodor. V. 32; Socr. VI, 5—6; Sozom. VIII, 4, 7; Philost. VI, 6, 8; Niceph. Call. XIII, 4; Chrysost. in Eutr. et post. fug. Eutr. T. III p. 381 et 386; Cod. Theod. L. IX, Tit. 40, leg. 17, 18 et L. X. Tit. 6, leg. unic. et ibi God.; chr. Alex. p. 306; Prosp. chr.; Marcel. chr.; Prom. III 38; Suidas V° Εὐτρόπιος; Tillem. Arcad. art. 16 not. 22; id. Vie de S-t Jean Chrysost. art. 56.

§ 32.

(1) Philost. XI, 8: καὶ περαιωθεὶς ἐπὶ τὴν Θρᾴκην οὐ μετὰ πολὺ διαφθείρεται.

(2) Zosim. V. 18, 24; Chrysost. hom. T. III p. 405—410; Synes. ep. 31; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Theophan. p. 65; chron. Alex. 307; Zonar. L. XIII, T. II, p. 28; Anthol. IV. 4; Tillem. Vie de S-t Jean Chrys. art. 5.

§ 33.

(1) Ὁρῶν δὲ (ὁ Χρυσόστομος) καὶ τὸν Σκυθικὸν ὅμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηχανήσατο καὶ αὐτὸς, καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν· ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανομένων ἐθήρευσεν· αὐτός τε γὰρ τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἑρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλῶσσαν ἐπισταμένῳ τινὶ, καὶ τοὺς λέγειν ἐπισταμένους τοῦτο παρεσκεύαζε δρᾷν (Theodor.)

(2) Hieron. ep. 107 T. I. p. 671; Theodor. V. 30—32; Socr. VI, 5; Sozom. VIII, 4.

§ 34.

(1) Synes. de prov. L. 2, p. 118; Zosim. V. 18, 19; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Philost. VI, 8; Marcel. chron. Chron. Alex. p. 307.

§ 35.

(1) Това станѫло спорѣдъ Александрійскѫтѫ лѣтопись на 23 декемврія: Καὶ κατεποντίσθησαν Γότθοι ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν στενῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ μηνὶ Ἀπελλαίῳ (Декемврія) πρὸ Ι' καλανδῶν Ἰαννουαρίου (chr. Alex. p. 307). *Календы* называвахѫ Римляне-ти първы-ятъ день всякаго мѣсяца. Така десять дни преди Календы-ты Іаннуаріевы ще каже десятый день преди Іаннуарія, като захванемъ да четемъ отъ и съ 1 Іаннуарія. Но това означеніе на Александрійскѫтѫ лѣтопись не ны ся види вѣрно, защо тя сама пакъ казва че то станѫло въ 13-тъ индиктіонъ, а мы знаемъ че Индиктіони-ти захващахѫ на 1 Септемврія. Отъ другѫ странѫ иста-та лѣтопись (тамже) ны казува че Гайновата глава ся донесла на Цариградъ и ся носила торжественно по улицы-ты (Виж. по-долу Гл. III, § 1) на третій день преди *ноны-ты* Іаннуаріевы, въ консулство-то на Викен-

тіа и Фравита: Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων (Ι/δ. ιδ′) ἐπόμπευσεν ἡ κεφαλὴ Γαΐνᾶ τοῦ Γότθου μηνὶ αὐδιναίῳ (Іаннуаріа) πρὸ γ′ νωνῶν Ἰαννουαρίου; а понеже ноны-ты Іаннуаріевы ся празднувахѫ на 5 Іаннуаріа, отъ него и съ него день на задь като четемъ какъ-то и за календы-ты, намирямы че 3-ый день преди тыя ноны былъ на 3 Іаннуаріа л. 401. Така отъ 23 Декемвріа л. 400 до 3 Іаннуаріа л. 401 има само 10—11 дни, кои-то никакъ не бы стигнѫли за да тръгне Гайна съ войскы-ты си отъ Еллиспонта, да мине сичкѫ Өракіѭ и Мусіѭ, да иде задъ Дунавъ-тъ да ся біе съ Унны-ты, и отъ тамъ да му ся проводи главата и да стигне на Цариградъ. Трѣба убо непремѣнно да заключимъ че разбитіето Гайново на Еллиспонта е станѫло іоще преди Септемвріа 400 л.

ГЛАВА III.

§ 1.

(1) Това имя е писано у Грьцы-ты Οὔλδης (Zosim.) ἢ Οὔλδις (Sozom.), а у Латінцы-ты Uldes и Uldis. Но явно е, мыслимъ, че то е крыво тъй отъ тыя чужденцы писано вмѣсто Славено-Блъгарско-то *Владъ*, кое-то по Грьчьскы бы могло да ся пише, не токмо Βλάδος и Βλάδης, но и Οὐλάδος, Οὐλάδης, и съ премѣстяніе на буквы-ты, Οὐάλδης, а по Латінскы Valdes или Valdis (Validis) като Valdamar ἢ Βαλδίμηρος вм. Владимиръ, Οὐσίγαρδος, вм. Вышеградъ, и проч.

(2) Zosim V, 22; Philost. XI, 8: Δωρεῶν ἠξιοῦτο καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο. — Напротивъ Сократъ и Созоменъ, като не помянуватъ нищо за това, казватъ че Гайна и войскы-ты му были ужь убити и поразени въ Θракіѭ отъ другѫ еднѫ Римскѫ войскѫ. (Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4).

2.

(1) Φυγάδες γὰρ οἰχέται, καὶ ἄλλως τε τὰς τάξεις ἀπολιπόντες, Οὔννους ἑαυτοὺς εἰπόντες εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθροις διήρπαζον (Zosim. V, 22).

(2) Zosim. ibidem.

(3) Philost. XI, 8.

(4) Sozom. VIII, 25: Οὖννοι μὲν τὸν Ἴστρον περαιωθέντες τοὺς Θρᾷκας ἐδῄουν.

(5) Niceph. Callist. XIII, 35.

§ 3.

(1) Виж. выше Гл. II, § 29.

(2) Cum suis deliberans, suasit suo labore quærere reg-

na, quam alienis per otium subjacere (Iorn. de reb. Get. c. 29).

(3) Какъ сраженіето станѫло на врьхъ Въскрьсеніе, това ны казва положително Оросій глаголющи: Taceo de Infelicibus bellis apud Pollentiam gestis quum barbaro et pagano duci, hoc est sauli, belli summa commissa cujus improbitatae reverendissimi dies, et sanctum Pascha violatum est. Но въ кое лѣто е было то, понеже никой точно отъ современны-ты писатели не казва, нови-ти на това ся не съгласяватъ, и Lebeau (hist. du Ras-Emp. T. V. p. 221 edit S-t Martin) съсъ другы заедно мысли да е было на 6 Априліа 402 л., а Tillemont. (hist. des Emp. T. V. p. 804) и Gibbon (hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 446, not. 2) думатъ че станѫло на 29 Марта 403 л. Іорнандъ обаче (de reb. Get. c. 29) означава че тая Аларикова война станѫла въ лѣто, кога-то консули Римски были Стилихонъ и Аvреліанъ, а то ся пада въ лѣто 400 (Виж. L' art. de verifier les dutes p. 333); а самъ Gibbon, като казва тамже че това Іорнандово означеніе е достовѣрно, прилага че не може да напълни съ нейѫ разстояніето отъ 400 до 403 л. Спорядъ тыя нíи мыслимъ че и двѣ-ти вышеречени мнѣнія сѫ погрѣшителни, и че сраженіето при Поллентіѭ е станѫло или на 1 Априліа 400 л., или на 14 Априліа 401 л.

(4) Понеже історіята не ны казва да сѫ дошли Римляномъ помощници варвари други освень отъ оныя кои-то воевали на Ретіѭ, іавно е че и тія Аллане сѫ дошли изъ между нихъ. Но нíй знаемъ (Виж. выше Гл. II § 2) че Алане-ти сѫ были отъ начала Унномъ союзници. Отъ тамъ не ся ли разумѣва че варвари-ти, кои-то воевали на Ретіѭ, и на кои-то современни-ти писатели имя-то не казватъ, были сѫ не други освень Унни-ти и тѣхни-ти союзници Алане ? Това мнѣніе ся доволно, мыслимъ, подтверждава и отъ то, що по-долу (§ 5 сея главы) ще видимъ че Унни-ти съ краля своего Влада помагали Римляномъ заедно съ Аланы-ты.

(5) Pugnantes vicimus, et victores victi sumus (Oros. VII. 37.)

(6) Claud. de bell. Get. v. 83—606 et seq; id. in 6° consul. Honor. v. 127, 329. et sec ; Prud. in synes. L. II v. 669—718 et seq.; Iorn. de reb. Get. c. 29; 30; Oros. L. VII, c. 37; Prosp. chr.; Cassiod. chr.; Hist. Miscel. L. 13, ap. Murat. T. 1. p. 91; Tillem. Honor. art. 18, 19; Gibbon. hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 455—461: Lebeau. hist. du Bas. Emp. T. V. p. 216—229.

§ 4.

(1) Виж. выше Гл. II. § 29.

(2) Виж. выше Гл. II § 24

(3) Oros. VII, 37, 38; Cod. Theod. II, 7, Tit. 16, leg. I.; Zosim. V, 26; Olympiod. ap. Phot. cod. 80 p. 179; Sozom. VIII, 25, et IX, 4; Greg. Tur. hist. Franc. II, 8; Claud. de laud. Stilic. L. 2.

§ 5.

(1) Ῥαδαγάϊσος, Rhadagaïsus, или Ῥοδογάϊσος: тъй ся пише това имя отъ различны-ты писатели. Но мы знаемъ отъ історіѭ-тѫ, че Венди и други Славяне въ Германіѭ за Бога войны и гостепріимства почитали поганскаго нѣкого Богаименемъ Радогоста; особно же го почитали за такъвъ Славяне-ти глаголемыи Оботрити отъ Мекклембургъ, въ Ругенъ островъ, и въ Помераніѭ; а главный-тъ му храмъ великолѣпно украсенъ былъ въ Ретрѫ у Мекклембургъ, въ кой-то храмъ имало и кумиръ неговъ отъ злато направенъ. Отъ тамъ ся познава, мыслимъ, че между тыя Славяны было общо употребляемо имя-то Радогостъ, и че *Радогаисъ* е вѣроятно злѣ тъй писано отъ чужды-ты вмѣсто Радогостъ. Ако ли е тъй наистинѫ, какъ-то и прилича да е, тогазъ справедливо щемъ заключи че реченый князь Радогайсъ, или по-добрѣ Радогостъ, е былъ Вендъ

или Славянинъ Германскый, а не какъ-то безъ основаніе пише сватый Августінъ че былъ краль Готскый: rex Gothorum erat. (S-t August de civit. Dei L. 5, c. 23 T. 7, p. 140). Оросій ся по приближава до истинж-тж като казва че онъ былъ поганинъ и Скиѳъ: paganus et Scytha erat. (Oros. L. 7. c. 37); той прилага, че Радогайсъ былъ отъ сичкы-ты ветхы и новы Римскы врагови най-лошевъ: Rhadagaïsus omnium antiquorum praesentiumque hostium longi immanissimus.

(2) Оросій и Комитъ Марцеллінъ казватъ че были 200000, а Зосімъ пише че были 400000 души: Εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας. Гиббонъ же, за да согласи, види ся, тыя двѣ толкозь противны означенія, пише че войска-та Радогайсова, ако и да е была отъ 200000 войны, можила, съ жены-ты, дѣца-та и робы-ты имъ, да ся чете до 400000. (Gibbon hist. de la décad. de l' emp. Rom. T. V. p. 472).

(3) Това общо означеніе ны дава за нихъ Зосімъ глаголющи: Ῥοδογάϊσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον καὶ τὸν Ῥῆνον Κελτικῶν τε καὶ Γερμανικῶν ἐθνῶν εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας, εἰς τὴν Ἰταλίαν ὥρμητο διαβῆναι; но кои и какви сж были тіи народи точно, никой ны не казва. Гиббонъ (тамже) пише че были Вандали, Суеви, Бургиніони, Алане, и Готѳи, и че защо-то Готѳи-ти были много, Радагайсъ ся назвалъ отъ Августина краль Готѳскый. Но тія Гиббонови рѣчи не ся основаватъ на нищо, освѣнь на простж догадкж. Ніи же само това можемъ да кажемъ за вѣрно че, понеже споредъ Зосіма тіи пшли изъ между рѣкы-ты Рина и Дунава, непремѣнно сж были Келти и Германи, съ това само различіе че, ако Келти-ти сж были, като Суевити, чисти Нѣмци, Германити сж могли да бждатъ и Нѣмци и Славяне, защо історически е доказано, че въ Германіїж живѣли и Славяне.

(4) На противъ Зосімъ казва че ужь Стилихонъ преварилъ и отишьлъ задъ Дунавъ-тъ та ударилъ и побѣдилъ Радогайса: Στελίχων ...... τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀ-

ναμείνας, αὐτὸς ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ τοῖς βαρβάροις ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσὼν ἅπαν τὸ πολέμιον πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. Но това никакъ не може да е истина, защо сички-ти други писатели казватъ че удареніе-то и пораженіе-то Радогайсово станѫло слѣдъ като онъ осадилъ Флоренціѭ. Леунклавій, за да поправи Зосіма, мысли че трѣба да четемъ въ него τὸν Ἄρνον вмѣсто τὸν Ἴστρον; но Tillemont забѣлѣжва че, като ся отходи отъ Тицинумъ за Флоренціѭ, не е требвало да ся минува Арна рѣка. За това Зосімовый примѣчатель Heynius мысли че негли вмѣсто Ἴστρον е было писано Ἠριδανὸν, то есть Padus, защото тая рѣка наистинѫ стои между Тицинумъ и Флоренціѭ.

(5) Виж. выше § 3 сея Главы.

(6) Oros. L. VII, c. 37; Paul. Vit. Ambros. § 50; August. cit. L. V, c. 23, T. VII p. 140, et serm. 105, c. 10, T. V, p. 547; Prosp. chron.; Marcel. chron., Zosim. V, 26; Olymbiod. ap. Phot. cod. 80, p. 180; Tillem. Honor. art. 23 et not. 20; Lebeau. T. V. p. 255—259 ed. S-t Martin.

§ 6.

(1) Законъ-тъ, кой-то е былъ изданъ за призваніе на робы-ты, е писанъ на 18 Маіа 406 л. Виж. Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 13.

(2) Оросій пише за того Константіна че былъ доленъ войнъ: ex infimâ militiâ, имущій санъ градоначалника Британскаго: apud Britannias Gratianus, municeps ejusdem insulæ; и че не былъ избранъ за царь за друго освень, защото ся зовалъ Константінъ, и давалъ съ това си имя добры недежды: propter solum spem nominis, sine merito virtutis, eligitur (Oros. VII, 40); а Прокопій казва че былъ знаменитъ мѫжъ: οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα (Procop. de bell. Vand. I. 2.)

(4) Oros. L. 7. c. 35, 40; Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 16, et 17, Symm. L. VI, ep. 64; Zosim. V. 27, 29, et VI, 2, 3; Prosp. chr., Cassiod. chr.; Olymp. ap. Phot. Cod. 80, p. 180; Pagi ad Baron.

§ 7.

(1) Zosim. V. 31—35; Sozom. IX, 4; Philost. XII 3; Olymp. ap. Phot. cod. 80. p. 179; chron. Alex. p. 309; Oros. VII, 37, 38; Claud. de laud. Stilich. L. 2 v. 355 et seq.; Vales. rer. Franc. L. 3 p. 106; Symm. L. 9. ep. 64; S-t August. ep. 96, 97, T. II p. 260. 262; Marcel. chron.; Barouins; Cod. Theod. L. 7. Tit. 16. leg. I. et Tit. 21. leg. 4; L. 9 Tit. 40, leg. 20; Tit. 42, leg. 20—22; L. II, Tit. 28, leg. 4.

§ 8

(1) Виж. выше § 6 сея Главы.

(2) Виж. выше § 4 сея Главы.

(3) Хейній (Heynius) въ толкованіе-то на Зосіма прави замѣчаніе че отъ 5000 літры злато могли да ся направятъ до 112500 20-франки Наполеонови жълтици, а отъ 30000 сребро, до 300000 динары, сирѣчь около 50000 талиры.

(4) Zosim. V. 36—42; Olympiod. ap. Phot. cod. 80, p. 179; Socr. VII. 10; Sozom. IX, 6.

§ 9.

(1) Созоменъ, слѣдъ като приказва за убитіе-то Стилихона и сына му Бvхерія, непосрѣдственно прилага че Унско-то воеваніе, за кое-то тукъ ся говори, станѫло въ тожде время: Κατὰ ταὐτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὔννους στρατοπεδευομένους ἐν Θρᾴκῃ ...... (Sozom. IX 5).

(2) Виж. § 1 сея Главы.

(3) За да разберѫтъ читатели-ти колко Грьчьски-ти писатели сѫ были искренни и точни въ свои-ты описанія, най-паче за все що ся е касало до чужде-народны дѣла, ще имъ напомнимъ онова що казахмы выше (§ 1 примѣчан. 2) че Сократъ и Созоменъ, церковни по него время писатели, безъ да помянуватъ никакъ че Гайна минѫлъ

Дунавъ-тъ и былъ убитъ и поразенъ съ войскѫ-тѫ си отъ Унны-ты, пишѫтъ че той ужь, като бѣгѫлъ прѣзъ Θракіѭ, срѣшнѫтъ и поразенъ былъ съ малцинѫ-тѫ си войны отъ другѫ еднѫ Римскѫ войскѫ: Γαϊνᾶς δὲ ἀναζεύξας, καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης φυγῇ χρώμενος, περιπίπτει ἑτέρᾳ δυνάμει Ῥωμαίων, καὶ ἀναιρεῖται ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις (Socr. VI, 6). — Ὁ δὲ Γαϊνᾶς ἅμα ὀλίγοις περισωθεὶς τότε, οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνὰ τὴν Θρᾴκην ἁλώμενός τε καὶ φεύγων, ἑτέρᾳ στρατιᾷ περιέπεσε, καὶ σὺν τοῖς αὐτῶν βαρβάροις ἀπώλετο (Sozom. VIII, 4.)

§ 10.

(1) Καστράμαρτις (Castra Martis πόλιν τῆς Μυσίας (Sozom).

(2) Sozom. IX, 5.

§ 12.

(1) § 8 сея Главы.

(2) Zosim. V. 44, 45; Sozom. IX, 7; God. Prosp. Cod. Theod. in Cœciliano.

(3) Zosim. V. 46; Olympiod. ap. Phot. edit. Bonn. p. 450

§ 13.

(1) Zosim. V. 49, 48; Sozom. IX, 7; Oros. VII, 39; Cod. Theod. L. 9, Tit. 16, leg. 12. Tillem. Vie d' Innocent art. 7.

§ 14.

(1) Zosim. V, 50, 51. Тіи царственни управители приличатъ точно на оныя Книжницы и Фарісеи, за кои-то говори Інсусъ Хрістосъ въ Евангеліе-то « *Горе вамъ вожди слѣпіи, глаголющіи: иже аще кленется церковію, ничесоже есть: а иже кленется златомъ церковнымъ, долженъ есть .... И иже аще кленется олтаремь, ничесоже есть: а иже кленется даромъ иже верху его, долженъ есть. Буи и слѣпіи: что бо боле есть*; и проч. (Матѳ. Гл. 23, ст. 16—22).

§ 15.

(1) Виж. § 11 и 12 сея Главы.

(2) Виж. § 11 сея Главы.

(3) Zosim. VI. 1 6, 7—11; Olympiod. edit. Bonn. p. 451—452; Socr. VII, 10; Sozom. IX, 8, 9; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I c. 2; Oros. VII, 42; Suet. Claud. c. 20.

§ 16.

(1) Виж. §§ 5 и 7 сея Главы.

(2) Zosim. VII 12, 13. (Тукъ свърша Зосімъ); Olymp. ex Phot. ed. Bonn. p. 452; Sozom. IX, 8, 9, 10; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I, c. 2; Cedr. T. I. p. 335; Oros. II, 19, et VII, 37, 39. 40; Idat. chr.; Marc. chr.; Isid. Goth. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30; Cassiod. Var, L. 12 ep. 20: Hieron. ep. 47, 127, 128 et 130, T. I p. 208, 944 et c.; S. August. civ. L. I c. 1, 4, 7, 16, 32, 33, 34 et L. 3, c. 23; Scrm. de urb. excid. T. VI, p. 622.

§ 17.

(1) Oros. VII, 40; Olympioq. excerp. Phot, et Bonn. p. 453; Philost. XII, 3; August civ. L. I, c. 10, 14, T. VII p. 10, 14; Idat. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30, 31. Baronius.

(1) Виж. по-долу Гл. VIII, § 63.

ГЛАВА IV.

§ 1.

(1) Това имя Χαράτων е, по видимому, Греческо, происходящее отъ рѣчь-тѫ χαρὰ коя-то значи радость. Но понеже нема никаквѫ вѣроятность да ся употрѣбяли Унни-ти Гречески имена, и найпаче въ тыя времена, когато не сѫ имали никое съ Грьцы сношеніе, нiй мыслимъ че то е было паче Славено-Българското имя *Радо*, кое-то Грькъ Олимпіодоръ, и за сочувствіе-то му и за значеніе-то му, е превелъ и преправилъ по Гречески на имя Χαράδων, и, за дебелинѫ-тѫ на Българско-то д, Χαράτων.

(2) Photii Excerp. ex Olympiod. ed Bonn, p. 455.

§ 2.

(1) Καὶ προοιμίοις πειρᾶται κοσμεῖν, καὶ πρὸς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα .... τὴν ἱστορίαν ἀναφωνεῖ (Phot. Excerp. ex Olymp. p. 448 ed. Bonnæ).

(2) Phot. Excerp. ex Olymp. p. 460, 465 ed. Bonn.... За того Леонтіа дъщерьѭ-тѫ Аѳинаидѫ преименованнѫѭ Евдоксіѭ ся ожени послѣ Θеодосій на 7 Іуніа 421 л.

(3) Виж. § 14 Гл. III.

§ 3

(1) Виж. по-долу Гл. VII и VIII.

ГЛАВА V.

§ 1.

(1) Това имя *Мьндю* е писано Μουνδίουχος у Пріска (Excerp. de legat. ad. Rom. c. 6. p. 39), 'Ομουνδίος у Θеофана (chr. p. 86) а Mundzuc у Іорнанда (de reb. Get. c. 35. Но то іавно е исто-то имя Μοῦνδος, кое-то Прокопій (de bell. Pers. p. 73, 74 и de bell. Goth. p. 319, 320, 323), Малала (II p. 186), Θеофанъ (p. 185) и Кедринъ (I. p. 372) помянувать. А Μοῦνδος и *Мьндо* или *Мьндьо* немать помежду си друга разликѫ, освень че първо-то е писано по Гречески така за иста-тѫ необходимѫ причинѫ, за коіѫ-то са пише Βοῦλκος вмѣсто *Валко* и Βούλγαρος вмѣсто *Бълари*. Имя же *Мьндо* или *Мьндю* и днесь іоще сѫществува между Блъгары-ты.

(2) Това са разумѣва отъ то що Пріскъ казва че Атилъ билъ наслѣдникъ Мьндьовъ (τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον Prisc. Exc. de leg. p. 39), ако и наслѣдство-то му е было посредственно слѣдъ Руя брата Мьндюва, както самъ пакъ Пріскъ ны казва глаголѭщи: Τελευτήσαντος δὲ 'Ρούα, καὶ περιστάσης τῆς Οὔννων βασιλείας εἰς 'Ατ-τήλαν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 47).

(3) Виж. Гл. IV.

(4) *Октаръ* го пише Іорнандъ (de reb. Get. c. 35). а *Уптаръ* го зове Сократъ (L. VII, c. 30: τοῦ γὰρ βασιλέ-ως τῶν Οὔννων .... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν); *Субтаръ* же го называва единъ Далматинъ именемъ Іованко Цѣльо Каланъ (Iuvoncus Cœlius Calanus) кой-то писалъ житіе-то Атилово въ VI-тъ вѣкъ почерпавъ свѣденія-та си изъ древны сочиненія и преданія; тамъ онъ пише така: Subtar rex cum

[redacted]

innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens (Vita Attili c. 3).

(5) Виж. по-долу Гл. VII, § 9.

(6) Виж. въ предидуще-то 4 замѣчаніе.

(7) Εὗ δὲ καὶ αὐτὸν (᾿Αττήλαν) φύντα, καὶ τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον διαφυλάξαι τὴν Εὐγένειαν (Prisc. Exc. de legat p. 39).

§ 2.

(1) Cod. Theod. IX, Tit. 40, leg. 24 et ibi Godefr.

§ 3.

(1) Marcel. chron.

ГЛАВА VI.

§ 1.

(1) § 18 Гл. III.

(2) Ὅτι τοσαύτη διάθεσις Ὀνορίῳ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀδελφὴν, ἐξ οὗπερ ὁ ταύτης ἀνὴρ Κωνστάντιος ἀπεβίω, παρεμπεφύκει, ὡς τὴν ἄμετρον ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὰ συνεχῆ κατὰ στόμα φιλήματα εἰς ὑπόληψιν αἰσχρὰν αὐτοὺς τοῖς πολλοῖς ἐμβαλεῖν (Phot. excerp. ex Olymp. p. 467 ed. Bonn.)

(3) Phot. Exc. ex Olympiod. p. § 459, 462, 464—465 467, 468, edit. Bonn.; Philost. XII, 4, 12, 13; Sozom. IX, 16; Socr. VII, 22; Procop. de bell Vand. I, 3, p. 182; Theophan. § 72; Oros. VII, 43; Prosp. chron.; Idat. chron. Marcel. chron.; Cassiod. chron.

§ 2.

(1) Той-зи чинъ ся зовяше по Гречески πρωτοστάτης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, а по Латински, primicerius notariarum.

(2) Phot. Exc. ex Olympiod. p. 468 ed. Bonn.; Socr. VII, 23; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I. 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II. 8⁰; Vales. rer. Franc. L. III, p. 126.

§ 3

(1) Ако и да не ны казва никой списатель положително че тогазь Унскый царь былъ Руіо, но понеже Сократъ пише (Кн. VII, Гл. 43. Виж. и по-долу § 7) че Унни-ти кои-то *съ царя своегоРуя* нагазихѫ въ слѣдующе-то лѣто Θракіѭ были пети-ти онiи кои-то ходили на помощь Іоанну, (μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου (Ἰωάννου) ἀναί-

ρεσιν οἱ βάρβαροι οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα), отъ това лесно ся разумѣва че и сега той имъ е былъ царь. — Впрочемъ имя-то негово ся пише различно въ писатели-ты: Пріскъ го пише Ῥούας (Excerp. de leg. p. 47); Іорнандъ Rous (de reb. Get. c. 35); Сократъ Ῥούγας (VII 43); Өеодоритъ: Ῥοίλας (V, 36); Просперъ (chron.) Rulugas. Но изъ сичкы-ты тыя различности познава ся че истинно-то имя е было *Руіо* (именително) Р*уя* (винително) и прилича на Блъгарско-то днешно имя *Груіо*, *Груя;* но може да ся е зовалъ и *Роіо* и *Роилъ*, спорядъ *Радо Радилъ.* — *Васо, Василъ,* — *Божо, Божилъ,* — *Момчо, Момчилъ и проч.*

(2) Вижъ выше § 4 Гл. III.

(3) Виж. выше §§ 8 и 11 Гл. III.

(4) То трѣба да е станжло когато Онорій имъ поиска 10000 войны помощь противу Аларика (Виж. выше § 14 Гл. III.) или когато е искалъ да укроти Унискаго царя за Донатово-то убіеніе (Виж. выше Гл. IV § 1—3).

(5) Socr. VII, 23, 24; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I, 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II 8; Iorn. de reb. Get. c. 34; Sidon. Apollin. Carm. 5 v. 203 et. seq.; Vales rer Franc. L. III p. 126.

§ 4.

(1) Phot. Exc. ex Olymp. p: 470—471; Socr. VII, 23 et 24, и у другы-ты вышеречены писатели; Sirm. not. ap. Sid. Apoll. p. 127;

§ 5.

(1) Това ны казва положително Філосторгъ пишжщи: ἕνα τυραννήσας ἐπὶ τῷ ἡμίσει ἐνιαυτὸν (Philost. XII, 13), отъ кое-то ся разумѣва че онъ царствувалъ отъ 15 Августа 423 л. день смерти Оноріевыя, до 15 февруарія 425 л.

Прокопій же напротивъ пише, [illegible], че уже Іоаннъ царствувалъ петь години: Πέντε γὰρ ἔτη τὴν τυραννίδα εἶχεν (Proc. de bell. Vand. I, 3); но то не може да е истина, [illegible] Історіята за Феодосіевы-тѣ войски, [illegible] Далматія [illegible] лѣто 424, [illegible] и на пролѣтъ л. 425 [illegible] въ Італія, и [illegible] Равенна; и второ, защото са [illegible] закони Валентиніанови издадени на 6 Іулія 425 л.

(2) Socr. VII, 23; Philost. XII, 13 14; Phot. Exc. Olymp. p. 471, ed. Bonn.; Procop. de bell. Vand. I. 3, p. 182—183; Theoph. p. 73; Prosper., chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Cassiod. chr.; Cod. Theod. L. 4, Tit. I. 14, leg. unic.; Greg. Tur. II. 8; Vales rer. Fr. L. 3, p. 126; Pagi ad Baron.

§ 6.

(1) Idem chron. Вж. и Gibbon. hist. Rom. T. VI, chap. 34, p. 247; Trad. Guizot.

§ 7.

(1) Сократъ пише положително че тія были истм-тѣ о-ніе, кои-то воевали на Італія за помощь Іоаннова. Въ надписъ-тъ на 43-тѫ Глава на VII-тѫ книгѫ своего церковно-Історическаго списанія онъ пише: Ὁποῖα πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι, οἱ τῷ τυράννῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες· а въ началѣ истыя Главы, гдѣ-то прикаже за воеваніе-то имъ на Θракія, онъ захваща тако: Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν οἱ βάρβαροι, οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα.

(2) Θνήσκει μὲν αὐτῶν ὁ ἔπαρχος, ᾧ ὄνομα ἦν Ῥούγας, βληθεὶς κεραυνῷ, λοιμός τε ἐπιλαβόμενος, τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀνθρώπων διέφθειρε. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐξήρκεσεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὸν, πολλοὺς τῶν ὑπολειφθέντων ἀνάλωσε, καὶ τοῦτο εἰς δέος μέγα τοὺς βαρβάρους κατέστησεν

(Socr. VII, 43) — σκηπτοῖς ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλὼν, καὶ αὐτὸν (Ῥωΐλαν) κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανάλωσεν ἅπασαν (Theodor. V. 36). — Сократъ даже прилага іоще че слѣдъ това чудесно приключеніе тогдашній Патріархъ Цариградскый Проклъ казалъ въ Церквѫ едно прехвално и чудесно слово за отъ Бога бывшее това Спасеніе, на кое-то приспособилъ Іезекіилово-то пророчество сіе: »*И ты сыне человѣческый пророкувай на* » *Бога князя Роса, Мосоха, и Ѳовела, че щѫ го* » *сѫдіѭ съ смърть, съ кръвь, съ дъждь потопляющій,* » *и съ градъ каменный; и вмѣсто дъждъ щѫ валіѭ* » *огнь и сърѫ, връху него, и върху вси кои сѫ съ не*« *го, и върху много народы съ него; и щѫ ся възве*» *личѫ, и щѫ ся прославіѭ, и щѫ ся познаіѭ противу* » *много народы, и тіи ще познаіѭтъ че азъ съмь Богъ* » *Господь*». (Іезек. Гл. 38. ст. 2, 22, 23.) Назначи впрочемъ че Проклъ, нареченъ въ лѣто 426. Епіскопъ Кυзическый, и не бывъ пріятъ въ неіѫ епархііѫ, възлѣзе на Цариградскый престолъ едвамъ на 12 или 13 Априлія 434 лѣто; отъ кое-то ся также познава какъ е криво това Сократово означеніе.

(3) Prisc. Excerp. leg. ad gentes c. I. p. 47, 48; Prosper. Iorn. de reb. Get. c. 35; Gibbon. T. VI chap. 36 p. 247—248 Trad. Guizot.

§ 8.

(1) Prosper. chron.; Idat chr.; Isid. chr.; Marcel. chr.; Sid. Apollin. carm. 5. v. 211 et seq.; idem. carm. 7, v. 215 et seq.; S-t August. ep. 220 et 229 T, II, p. 812 et 836; idem. Serm. de Temp. barb. T. VI p. 608 —613; Procop. de bell Vand. L. I. c. 3. p. 183, 184; Hist. Miscel. L 14, ap. Murat. T. I p. 94; Iorn. de reb. Get. c. 33 et 34; Theoph. p. 81—82; Const. Porphyr. deadm. inq. c. 35, p. 79; Çassiod. chr.; Greg. Tur. II, 9; Vales rer. Franc.

L. 3 p. 126, 131, 140; Vict. Vit. præf. et L. I, art. 1, 2, 3, p. 7; Salv. de guber. L. 7. pass.; Possid. Vit. Ang. c. 28; Evagr. II, 1; Pagi ad Baron. Tillem. vie de S-t Aug. art. 334 et 347; idem. Valentin. III, art. 5, 7, 9.

§ 9.

(1) Idat. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Vict. Vit. L. I, p. 7.; Vates, rer. Franc. L. 3, p. 140 Tillem. Valent. III, art. 10.

§ 10.

(1) Ῥούα βασιλεύοντος Οὔννων, Ἀμιλζούροις, καὶ Ἰταμάροις, καὶ Τουνσούροις καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσοικοῦσι τὸν Ἴστρον, καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων ὁμαιχμίαν καταφυγγάνουσιν ἐς μάχην ἐλθεῖν προῃρημένος ἐκπέμπει Ἤσλαν. (Prisc.) Не знаемъ ни кои сѫ были тія племена, ни до колко имъ сѫ были право или криво тъй писани имена-та. Іорнандъ, като приказва за минуваніе-то на Унны-ты презъ рѣкѫ Танаисъ, поменува племена подъ имя: *Алипзуры*, *Алцидзуры*, *Iтамары*, *Тункассы*, и *Бойскы* какъ обитающыя въ това крайще на Скиѳіѭ: Mox ingentem illam paludem transiere, illico Alipzuros, Alidzuros, Itamaros, Tuncassos, et Boïscos, qui ripæ istius Scythiæ insidebant. (Iorn. de reb. Get. c. 24). Защото въобще тія имена приличатъ на вышеречены-ты Прісковы, нѣкои писатели ищѫтъ да кажѫтъ че сѫ были исти-ти племена. Но въ такъвъ случай чіе правописаніе трѣба да предпочетемъ ? Ніи паче мыслимъ че и двѣ-ти сѫ криви.

(2) Това имя, писано у Пріска Ἤσλας, въ просто-то му изданіе ся пише Εἴσλας; но тъй или онъй, явно ся види въ него Славенско-то *Изславъ*, кое-то по Русскы ся пише Изяславъ. Сравни Грьчско-то Βοΐλας, вмѣсто Славенско-то *Воиславъ*, и др. т.

(3) Prisc. Exc. de legat. ad gentes c. I, p. 47, 48. Ето історическы кога е умрѣлъ Руіо, а не какъ-то и кога-то ны погрѣшно казватъ (выше § 7) Сократъ и Ѳеодоритъ.

ГЛАВА VII.

§ 1.

(1) Това Блъгарско имя *Владъ* или *Владо*, кое-то и выше (Гл. III) видѣхмы употрѣбено подъ испърчено-то названіе Οὔλδης, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ тука *Влида*, Βλήδας (Prisc. Excerp. de regat. p. 48, 56, 57, 67; Suidas v° Ζέρκων), Βλίδας (chr. Alex. p. 315), и даже Βδέλας (Theoph. p. 88). Отъ тѣхъ Латінски-ти писатели го преписватъ *Бледа* Bledus. А прокопій помянува имя Готеского военачалника такожде *Вледа* или *Блѣда*: Βλήδαν, по Латінскы Bledam (Proc. de bell. Goth. III 5. p. 476). Това Унско и Готеско имя несомнѣнно е было едно и тоже, и трѣба да ся пише по Славено-Блъгарскы, или *Владъ*, *Владо*, или *Блѣдъ*, *Блѣдо* (Блѣдный), или же (какъ-то ся у Русскаго Нестора намѣря. Виж. Нест. у Шлец. Т. III. стр. 659—667) *Блудъ*, *Блѫдъ* (Блудный). Мы предпочитамы *Владо*, защо и днесъ іоще то е въ употребленіе между Блъгары-ты.

(2) Имя-то *Атилъ*, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ *Аттила* и *Атіла*; сирѣчь Ἀττήλας (Prisc. Excerp. de legat. p. 34—73, passim; Suidas v° Ζέρκων), Ἀττίλας (Proc. de bell. Vand. I, 4, p. 187—188; idem. de cedif IV, 6, p. 79; chron. Alex. p. 315, 317, 318), Ἀττιλᾶς (Ioan. Malalas p. 358, 359 ed. Bonn.); Ἄττιλας (Theoph. p. 88, 90, 92) и Ἀτίλας (Const. Porphyrog. de adm. imp. c. 28, p. 85). Латінски-ти писатели почти вси го пишѫтъ Attilas (Виж. Iorn. de reb. Get. c. 24, 34, 35, 49; idem. de regn. Succes. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I, pars. I, p. 239; Prosper; Marcellin; Sidon. Apoll; Hist. Miscel.

и проч. Твроцъ же (Thwrocz) Угрьскый (Маджарскый) писатель го пише *Етелъ* Ethel, а много Нѣмски и Скандинавски поеми и сказанія го пишѫтъ *Ецелъ* Etzel (Виж. S-t Martin у Lebeau hist. du Bas-Emp. T. VI, p. 138, not. I, и p. 160. not. I). Сравни все това съ имя-то Ἀττίλαν що Менандръ дава на рѣкѫ Волгѫ (Menand. Exc. de leg. p. 109), и съ имя-то Ἀτὰλ, Ἀτὲλ, Ἄταλις, Ἀτελῆς, що Θеофанъ й дава (тъй различно писано въ различны-ты му рѫкописы), и ще разумѣешь че имя-то Унскаго царя, зaeто отъ реченѫ-тѫ рѣкѫ, звало ся е като нейѫ *Ателъ* или *Атилъ*, отъ чужденцы-ты, а весна вѣроятно ся е звало *Болъ Блъгъ* отъ Блъгаро-Славенскы-ты.

(3) Виж. выше Гл. V, § 1.

(4) Такъже.

(5) § 19 сея Главы.

§ 2.

(1) Εἰς ἣν καὶ οἱ βασίλειοι συνῄεσαν Σκύθαι, казва Прискъ Exc. de leg. p. 47. Какъ това израженіе οἱ βασίλειοι Σκύθαι значи у него Унскы-ты цари, види ся отъ исто-то израженіе що онъ по-долцѣ (p. 48) употребява за Унскы-ты цари говорѭщи: ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις.

(2) Prisc. Exc. de legat. ad gentes. c. I, p. 47.

§ 3.

(1) Πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι, αἳ τοῦ τέλους ἐτύγχανον οὖσαι (Prisc. p. 48) Виж. выше Гл. VI, § 7, въ концѣ.

(2) Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. I, p. 47—48.

§ 4.

(1) Ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακὰμ τοῦ βασιλείου γένους (Prisc). Не е iагко извѣстно отъ това изреченіе да

ли тіи сынове сѫ ся тъй зовали, или бащи-ти имъ. Както да е, да е, жално е що Пріскъ не ны е казалъ и каква важна причина е принудила тыя царскы князи да побѣгнѫтъ отъ Уннскыятъ Дворъ при Греко-Римляны-ты; да ли сѫ нѣщо бунтъ искали да направятъ въ время смерти Руіевы, та за това? Впрочемъ и сами-ти имена *Мама* и *Атакамъ* ся видятъ намъ криво написани за да ся не познаватъ.

(2) Οὓς ἐν Καρσῷ φρουρίῳ Θρακίῳ οἱ παρειληφότες ἐσταύρωσαν (Prisc. ibid. p. 48).

§ 5.

(1) Гл. VI, § 10.

(2) Εἰς πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο (Prisc. p. 48)! Да ли не е щялъ паче да рече Σαράγους, отъ кое-то полесно бы станѫло Σαράγουροι, като Κότραγοι, Κοτρόγουροι. Това е толико паче вѣроятно, що е было лесно да ся затрые соединителна-та чертица — що стои между първѫ-тѫ и вторѫ-тѫ часть на А-то слѣдъ Σορ., и да си останѫтъ несоединены тыя двѣ части ОС и тогава вмѣсто А да ся чете ОС. т. е. οσ. въ рѫкописъ-тъ Прісковъ.

(3) Виж. Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. p. 43, 44.

§ 6.

(1) Гл. VI § 1.

(2) Виж. Гл. VI § 5.

(3) Quum veniente Attilâ votum suum nequeret explére, facinus quod cum Attilâ non fecerat, cum Eugenio procuratore suo committit (Iorn. de regn. success. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I pars. I, p. 239.)

(4) Marcel. chr.; Presper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 42 et de regn. succes. c. 97; Prisc. Exc. de legat. ad Rom. c. 8 p. 40.

§ 7.

(1) Sidon. Apollin. carm. 5, v. 206 et seq; et carm. 7 v. 246 et seq.; et ibi not. Sirm.; Tillem. Valentin. III, art. 11.

§ 8.

(1) Prosp. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. Carm. 7, v. 233 et seq.; cassiod. chr.;

§ 9.

(1) Какъ Бургунди-ти были задлъжени да плащатъ Уномъ дапь, а послѣ ся помѣтнѫли, та избухнѫла война между Унны и Бургунды, това го казватъ положително Скандинавски-ти поеми, Атилово-то житіе писано на Латінскы по ветхы вещества и преданія отъ Далмата Іованка Цѣля Калана въ 11-тъ вѣкъ, и въ Латінско-то безименно стихотвореніе писано въ 7-тъ вѣкъ илъ 8-тъ вѣкъ, и имѣюще надписъ: De prima expeditione Attilæ regis Hunnorum in Gallias, ac de rebus gestis Waltarii Aquitanorum principis. Речени-ти Скандинавски поеми соединени въ вторыя-тъ Томъ на Edda Sœmundina печатаный въ Копенагъ на 1818 л., говорятъ часто и похвалително за Атила, кого-то именуватъ Atel, и за неговѫ-тѫ силѫ. Тіи также помянуватъ за войны-ты кои-то Унскый царь имѣлъ съ Бургунды-ты, и що-то за тѣхъ приказватъ согласява ся вообще съ онова що за истыятъ предметъ приказва вышеречено-то безименно Латінско стихотвореніе.

(2) Того Унскаго князя и военнаго предводителя Сократъ (VII, 30) го именуаа *Уптаръ царь Унскый*: τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων ..... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν· а предречено-то Атилово житіе го называва *Субтарь краль Унскый*: Subthar rex cum innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens, quocumque iter erripuit omnia ferro flammisque subjecit. Тоеже житіе казва положително че Субтаръ былъ стрыка Атиловъ, кое-то прямо доказва че той *Субтаръ* или Сократовый Уптаръ, не былъ другы освень истый *Октаръ*, за кого-то выше (Гл. V, § 1) по Іорнанда казахмы че былъ стрыка Атиловъ.

(3) Hiltgund или Hildegunde. Това имя много прилича

на имя-то *Илдикѫ* Ildico, кое-то Іорнандъ и Павелъ Діаконъ даватъ на единѫ Атиловѫ женѫ (v. Iorn. pe reb. Get. c. 49; Paul. Diac. Hist. miscel L. 15, ap. Murat., rer. Ital. Script. T, I, p. 98).

(4) Не такъвъ конецъ дава на тѫіѫ войнѫ черковный списатель Сократъ: той като казва че Унни-ти часто нападали на Бургундскѫ-тѫ землѭ и іѫ опустошавали, и имъ многажды мнозинѫ убивали, послѣ прилага « че Бургунди-ти, отчаяни веке отъ всякѫ человѣческѫ помощь, помыслили, погани суще, да прибѣгнѫтъ къ хрістіанскому Богу, защо слушали че онъ помагалъ боящимся его. И така вси (πάντες) единомыслено рѣшивше ся да станѫтъ хрістіане, отишли на единъ Галлійскы градъ (кой-то нѣкои мыслятъ да е былъ Trèves ; Lebeau T. VI p. 85, not. I), и ся помолили тамошному Епіскопу (S-t Sevèry, казва Lebeau тамже) да имъ даде свято крьщеніе; онъ же, като имъ заповѣдалъ да постятъ седемь дни, на осмыя-тъ гы крьстилъ, и отпустилъ. Тіи тогазь, дерзостію одушевлени, събрали до три хіляды войны, нападнѫли съ тѣхъ напрасно на Унны-ты бывшія до десять хіляды и безъ военачалникъ, защо презъ нощь-тѫ имъ былъ умрѣлъ царь-тъ именемъ *Уптаръ* отъ много іаденіе, и гы побѣдили » (Socr. VII, 30). Тойже Сократъ пише тамже, че тыя работы станѫли во время Патріарха Цареградскаго Несторіа (428—431 л.), а особенно, кога-то Римски консули были царь Өеодосій 13-ый пѫть, и царь Валентиніанъ 3-ый пѫть, кое-то е было въ лѣто 430. (Виж. L' art. de vèrif les dates p. 334.) Согласно съ Сократа приказва за тыя работы и Нікифоръ, други церковенъ списатель, Кн. 14, Гл. 40. Но и двоица-та злѣ были научени и сбъркано писали за тѣхъ; защо крьщеніе-то на Бургунды-ты бѣ станѫло іоще въ лѣто 413 (Oros. VII, 19 и Baronius ad ann. 413, n. XXVI), а Уннски-ти противу Бургундовъ воеванія начали въ лѣто 435 и докарали, не Уннско-то побѣжденіе, но Бургундско-то съ краля имъ разбитіе и

истребленіе, какъ-то положително казватъ Простеръ и Кассіодоръ въ своц-ты лѣтописи.

§ 10

(1) Виж. реченж-тж поемж Латіяскжіж, издадена първо на свѣтъ въ Лейпсикъ отъ Fr. Christ. Fischer. въ I Томъ на 4⁰ въ л. 1780

§ 11.

(1) Prosper. chron.; Sidon. Apoll. carm. 7, v. 215 et seq.; Isid. chr.

(2) Виж. § 7 сея Главы.

(3) Виж. § 8 сея Главы.

(4) Sidon. Apoll. carm. 7 v. 245 et seq. et 475 et seq.; Pros. chr.; Idat. chr.; Isid. chr.; Vales. rer. Franc. L. 3, p. 140; Pagi ad Baron.; Tillem. vie de S. Hilair. d' Arles, art. 11.

§ 12.

(1) Prisp· chr.; Idat. chr.; Cassiod. chr.; Sidon. Apoll. carm. 5, v. 212 et seq.; idem. carm. 7, v. 297, et seq.; Salv. de Gub. VI, 9, 15, et VII, 10, Sigeb. chr. Ado chr.; Sidon. de Imp. Occid. L. 12; Vales rer. Franc. L. 3, p. 130—132; Prisc. Excerp. de leg. p. 40; Iorn. de reb. Get. c. 34; Pagi ad. Baron.

§ 13.

(1) Prosp. chr.; Paulin. Petrocor. Vita S-t Martin. L. 5. Greg. Tur. de glor. mort. L. I, c. 13; Vales rer. Franc. L. 3, P. 140; Pagi ad Baron.

(2) Виж. Гл. VIII § 54—64.

(3) Виж. выше §§ 9 и 10 сея Главы.

§ 14.

(1) Fortissimarum gentium dominus qui, inaudita antè se potentia, solus Scythica et Germainica regna possedit.

Iorn. de reb. Get. c. 49). Οὐδενὶ γὰρ τῶν πώποτε τῆς Σκυθικῆς ἢ τῆς ἑτέρας ἀρξάντων γῆς τοσαῦτα ἐν ὀλίγῳ καταπεπρᾶχθαι, ὥστε καὶ τῶν ἐν τῷ ὠκεανῷ νήσων ἄρχειν καὶ πρὸς πάσῃ τῇ Σκυθικῇ καὶ Ῥωμαίους ἔχειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν (Prisc. de leg. p. 64.)

(2) Гиббонъ, кой-то пріема слѣпимъ образомъ Дегиньово-то мнѣніе за происхожденіе-то на Унны-ты отъ Hiong-nou Китайскыхъ, отправя ны за това що казва тука за нихъ на онова що Дегинь пише за Hiong-nou въ Томъ II стр. 296 глаголѭщи «Асіатски-ти народи имахѫ тога-зи Ун- » ны-ты (чети Hiong-nou.) за великы *влъхвы* имущыя тай- » нѫ художность да правятъ, кога щѫтъ, да вали снѣгъ, » градъ и дъждъ, и да вѣѭтъ най-силни вѣтрове, за да » не бы непріятели-ти имъ могли да правятъ набѣгы и » нашествія на землѭ-тѫ имъ.»

(3) Съ имя-то Жуженъ (Geougen) Дегинь называва единъ Татарскы народъ въ Тюркистанъ, за кого-то и мысли че былъ оный, кой-то послѣ ся іави на Европѫ съ имя *Авари* (Виж. De Guignes hist. des Huns etc. T. II, p. 296, 334, et 352.

(4) Това пакъ Дегинь ны казва глаголющи: «Види ся » отъ Кинезскѫ-тѫ Історіѭ, че народи отъ Асійскѫ-тѫ » Сарматіѭ, коя-то завысяше отъ Унны-ты, проводили по » него время посланницы на Кинѫ. Това много развали » сърдце-то на Жуженцы-ты, кои-то уловихѫ и запрѣхѫ » посланницы-ты що проводили отъ своѭ странѫ Кине- » зи-ти, и отъ тамъ произлезе война въ вѫтрешнѫ А- » сіѭ.» (De Guignes ibid. p. 298.)

(5) Iorn. de reb. Get. c. 35 et 37; Tillem. hist. des Emp. T. VI, p. 129, 138; Gibbon hist., de la décad. de l' Emp. Rom. Trad. Guizot. T VI, p. 253—256.

§ 15.

(1) Время-то на това Уннско воеваніе, ако и да не е тъй точно и открыто показано отъ повѣствующаго Пріска,

познава ся обаче да е было въ речено-то лѣто отъ това що ны самъ той казва че станѫло кога-то Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты (Виж. по-долу примѣч. 4). Перси-ти наистинѫ, слѣдъ тригодишнѫ войнѫ, коіѫ-то бѣхѫ имали съ Греко-Римско-то Царство, заключивше въ лѣто 422 стогодишенъ миръ подъ царя своего Бахрама V-го, не развалихѫ тоя миръ освень въ лѣто 441, кога-то слѣдъ смърть-тѫ Бахрамовѫ сынъ му Ѥзделжеръ II воцаривъ ся, и отъ немощь-тѫ Ѳеодосіевѫ въсползовався, дигнѫ ся съ сичкы-ты си военны силы, и пошедъ на Месопотаміѭ, удари и побѣди не далечь отъ Нисибъ ополчены-ты Греко-Римскы малцинѫ войскы, и хванѫ да плѣни околны-ты страны. Тогазь, казватъ, станѫли смущенія въ Персійскѫ-тѫ Арменіѭ, за кои-то онъ ся принудилъ да прати тамъ скоро воискы отъ Аспропотама; а като ся оздравилъ отъ неіѫ странѫ, заключилъ и съ Греко-Римляны-ты чрезъ военачалника имъ Анатоліа по прежны-ты условія миръ, кой-то ся упази вѣрно до шестдесять годины (Виж. Lebeau Hist. du Bas Emp. Edit S-t Martin T. VI, p. 130—133). Види ся впрочемъ че речени-ти въ Персарменіѭ смущенія станѫли отъ Унско-то вышеречено воеваніе; а то воеваніе може да е станѫло и по Ѳеодосіево побужденіе, защо онъ, като не е ималъ доволнѫ силѫ за да преодолѣе самъ царю Персійскому, вѣроятно поискалъ е отъ Унскы-ты цари, като отъ свои ужь военачалницы, коимъ-то заплащаше по 700 літры злато на годинѫ (Виж. выше § 3 сея Главы), да сторятъ отъ къмъ сѣверъ единѫ таквѫ-зи diversion (отвлеченіе).

(2) Τόν τε Βασίχ καὶ Κουρσίχ, τοὺς ὕστερον ἐς τὴν Ῥώμην ἐληλυθότας εἰς ὁμαιχμίαν, ἄνδρας τῶν βασιλείων Σκυθῶν (Prisc. de leg. p. 64). Какви имъ были истинни-ти имена, и кога сѫ тіи ходили за споборство на Римъ, не знаемъ. Непремѣнно было е тò писано въ загубенѫ-тѫ Пріскоѫ Історіѭ.

(3) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν, καὶ λίμνην τινὰ περαιωθέν-

τες, ἣν ὁ Ῥωμύλος τὴν Μαιῶτιν εἶναι ᾤετο, πέντε καὶ δέκα διαγενομένων ἡμερῶν ὄρη τινὰ ὑπερβάντες, ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσέβαλον (Prisc. ibid.)

(4) Λιμοῦ τε τὴν χώραν κρατήσαντος, καὶ Ῥωμαίων διὰ τὸν τότε συνιστάμενον πόλεμον μὴ συμβαλλόντων (Prisc. ibid.)

(5) Prisc. Excerp. de legat ad gentes c. 3. p. 64.

§ 16.

(1) Εἴγε ἐπιεικές τι οἱ τῶν Σκυθῶν βουλεύσαιντο βασιλεῖς (Prisc. p. 34). Пріскъ тука и по-долу на много мѣста Скvѳы называва Унны-ты. Забѣлѣжи впрочемъ какъ онъ тука, гдѣ-то е слово-то за общо рѣшеніе, говори и за двама-та Униски цари; а по-долу, гдѣ-то ся говори за воинственны движенія, само Атила помянува. То не показва ли доволно, че Атилъ самъ строилъ и редилъ военны-ты дѣла?

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 1, p. 33—34. Забѣлѣжѣте тука патріотисмъ-тъ на той-зи Грьчьскый Епіскопъ, кой-то за да ползува себе си согласява ся клятвенно съ непріятели-ты за да имъ предаде градъ-тъ и паство-то си. Той заминува и злыя-тъ оный пастырь, за кого-то казва Хрістосъ че, видя вълка грядуща, оставляетъ овцы и бѣгаетъ (Виж. Еванг. Іоан. Гл. 10 стр. 12).

§ 17.

(1) Тука Пріскъ казва само че Ратіарія была ударена: « Τῇ Ῥατιαρίᾳ προσέβαλλε» (Prisc. de legat. p. 33); но на друго мѣсто показва че была и превзета, и че въ нейното превзятіе ся поробила, ведно съ чада-та свои, сопруга Суллы благороднаго Римлянина: «ἐδεήθημεν αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς καὶ τῶν ἐκείνης παίδων, ἐν τῇ Ῥατιαρίας ἀνδραποδισθέντων ἁλώσει.» (Prisc. de leg. p. 68).

(2) Въ осадѫ-тѫ на той-зи градъ Сремскый Епіскопъ далъ тайно Атилову писарю изъ Галліѧ именемъ Константію златы церковны чаши съ завѣщаніемъ, ако ся пре-

зьмне градъ-тъ и го заробятъ, да гы продаде за да го откупи; ако ли той (Епіскопъ-тъ) умрѣ, а то да откупи другы заробены (Prisc. de leg. p. 57). Отъ това ся породи между Атила и Римско-то царство распря, за коіѫто по-долу ще говоримъ. (Виж. долу Гл. VIII § 28.)

(3) «Σύμπαντα γὰρ τὰ ἐπὶ τὴν ὄχθην ὀστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντων» (Prisc. de leg. p. 49—50.) Това видѣли и приказвали въ лѣто 448 Θеодосіеви-ти посланници. (Виж. по-долу Гл. VIII § 17.)

(4) Комитъ Марцелліиъ приказва на късо той-зи Унскый походъ съ тыя рѣчи: «Bleda et Attila fratres, multorum que gentium reges, Illyricum, Thraciam que depopulati sunt» (Marcel. chr.) Алексадрійска-та лѣтопись тажожде на късо пише че въ консулство-то Еѵдоксіа и Діоскора (л. 442) Унни-ти минѫли и опустошили Іллvріка съ Атила и Влада: «Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐπέρασαν οἱ Οὖννοι, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἠρήμωσαν Ἀττίλας καὶ Βλίδας» (chr. Alex. p. 315). Назначете впрочемъ че, кога-то Пріскъ само Атила помянува въ той-зи походъ, речени-ти лѣтописи казватъ че го сторили и двама-та Унски цари Атилъ и Владо.

(5) Флавій Сенаторъ и Анθемій Исидоръ бѣхѫ консули въ лѣто 436 (Виж. L' art. de vérif. les dates p. 334).

(6) Ἀττίλαν Ῥατιάριαν ἤδη καὶ Ναίσσαν καὶ Φιλιππούπολιν καὶ Ἀρκαδιούπολιν καὶ Κωνσταντίαν καταστρεψάμενον, καὶ σὺν αἰχμαλώτοις πολλοῖς ὑπέρογκον συμφορήσαντα λίαν (Theoph. chr. p. 88).

(7) Prosper. chr.; Marcel. chr.; chron. Alex. p. 315; Exc. de legat. p. 34, 48, 49—50, 57, 68; Theoph. chr. p. 88; Hist. Miscel. L. 14 ap. Murat. T. I. p. 96.

(8) Виж. выше § 3 сея Главы.

§ 18.

(1) Suidas voc. Ζέρκων.

§ 19.

(1) Cassiod. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chron.

(2) Виж. пò-долу Гл. VIII, § 3, 4.

(3) § 14 сея Главы,

(4) Виж. выше § 14 примѣч. 1 сея Главы, и примѣч. 1 въ Lebeau. T. VI, p. 360 ed. S-t Martin, гдѣто ся привожда и Іорнандъ глаголющій: «Attila Hunnorum omnium dominus, et pene totius Scythiæ gentium solus in mundo regnatus. (Iorn. de reb. Get. c. 34).

ГЛАВА VIII.

§ 1.

(1) Виж. выше Гл. 1 § 28 примѣч. 19.

§ 2.

(2) Като му описва тыя качества Іорнандъ прилага тыя рѣчи: «originæ suæ signa restituens,» сирѣчь: *показующій така знаковы-ты на породжтѫ си.* Съ тыя рѣчи Іорнандъ е щялъ да покаже, че тія тѣлесни качества Атилови сѫ были общи на сичкы-ты Унны. Но то е іавно увеличеніе и лъжовно изреженіе произшедшее отъ негово-то къмъ Унны-ты пристрастно расположеніе. Іорнандъ бѣше родомъ Готѳинъ, а Унни-ти покорихѫ Готѳыты, и по-много-то отъ нихъ даже испѫдихѫ изъ отечество-то имъ, и го завладѣхѫ; разумѣва ся убо колко Готѳи-ти сѫ гы мразили, и колко сѫ были наклонни да гы укорявать и да гы описвать съ най-черны-ты краскы.

(2) Въ іазическы-ты времена вообще царіе-то сѫ имали много жены. Виждь и що казахмы выше Гл. I, § 10 примѣч. 5. А и самъ царь Еврейскый Соломонъ не е ли ималъ 700 жены и 300 наложницы? Виж. Книгѫ III. Царств. Гл. XI. § 1—3.

(3) Filii Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50). Съ сичко това Іорнандово увѣреніе, ній ще видимъ по̀-долу (Гл. IX § 1) че на умираніе-то си Атилъ не оставилъ выше отъ седемь сыновы.

(4) Такъвъ обичай да ся питатъ отъ чародѣи имахѫ въ ветхо время и сами най-просвѣщени-ти народи, Грьци и Римляне.

(5) Ето що пише Иродотъ за тѫзи Марсовѫ сабіѭ: «Κατὰ νόμους ἑκάστοισι τῶν ἀρχηΐων ἐπίδρυταί σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· φρυγάνων φάκελοι συννενέαται ὅσον τ' ἐπιστάδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἓν ἐπιβατόν· ἔτεος δὲ ἑκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων· ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρχαῖος ἑκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστι τοῦ Ἄρεος τὸ Ἄγαλμα. Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκεϊ θυσίας ἐπετέους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καί τοισίδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ· ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος, καὶ ἔπειτεν ἐνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος» (Herod. IV 62).

(6) Cassid. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 35. et 49; Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 65; fragm. c. Prisc. hist. c. 8. p. 224 ed Bonnæ; (Виждь и выше Гл. I § 11.

§ 3.

(1) За примѣръ на това виждь по-долу §§ 13. 14, 15, 16 и 40.

(2) Ὁ γὰρ ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβείᾳ τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδὰς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο, ἔπεμπε παρ' αὐτούς ..... Οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγματι, καὶ δεσπότου ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἂν ἐκεῖνος παρακελεύσαιτο (Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 4. p. 36—37) Виждь и по-долу § 9.

(3) Παρὰ τὸν τοῦ δείπνου τοίνυν καιρὸν ὁ βάρβαρος λέγειν

τῷ βασιλεύοντι τὸν Μαξιμῖνον ἐκέλευσε, μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τῷ ψεύδεσθαι (Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. 3 p. 69. — C.) — Μαξιμίνου γὰρ εἰρηκέναι τὸν Ἀττήλαν ἀπαγγείλαντος χρῆναι βασιλέα πληροῦν τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τῷ Κωνσταντίῳ τὴν γυναῖκα δοῦναι (Idem. Exc. de leg. ad Rom. c. 6, p. 39—B.) Виж. и долу §§ 10, и 39).

§ 4.

(1) Виж. выше Гл. II, § 2.

(2) Ὥστε ὁμονοίᾳ σφετέρᾳ ἀπαγορεῦσαι μὲν τῇ τοῦ Ἀττήλα συμφωνίᾳ, τὴν δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἀσπάζεσθαι. Тыя Пріскові рѣчи даватъ намъ доволно да разумѣемъ, че Акацири-ти были тогава Уннові согласни и послушни.

(3) Имя-то на той-зи най-старый Атиловъ сынъ ны казва Iорнандъ глаголющи: Filius Attilæ major natû, nomine Ellac (Iorn. de reb. Get. c. 50) Виж. и Prisc. de legat. ad gentes c. 3. p. 55; (Iorn. de reb. Get. c. 5; Suidas voce Ἄβαρις.

(4) Κρέκα (пишѫт Ῥέκα) δὲ ὄνομα αὐτῇ, ἐξ ἧς αὐτῷ ἐγεγόνεσαν τρεῖς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦρχε τῶν Ἀκατζίρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν νεμομένων τὴν πρὸς τὸν Πόντον Σκυθικήν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 63 — A.)

§ 5.

(5) Това имя го пишѫтъ различно: Комитъ Марцеллинъ го пище Arnegisclus; Iорнандъ Arnegiscles; Θеофанъ, споредъ различны-ты сохранены рѫкописы на хронографіѭ-тѫ му, Ἀργήλισκλον, Ἀργίσκλον, и Ἀράγισκλον; а въ Александрійскѫ-тѫ лѣтопись е пасано Ἀνάργισκος.

(2) Arnegisclus magister militum Mœsiæ apud Marcianopolim fortiter dimicavit. (Iornandes).

(3) Marcel. chr.; Alex. chr. p. 317; Theophan. p. 88; Iorn. de regn. succes ap. Murat. T I. part. I, p. 39;

Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34 — C.; Tillem. in Theodos. II art. 32; Lebeau T. VI, p. 165—166.

§ 6.

(1) За того-зи Анатоліа нїи помянѫхмы и выше Гл. VII, § 15 примѣч. 1. Пò-долу (§ 21) ще видимъ че съ него былъ отишьлъ и Вигилъ тълковникъ, за кого-то по-сетнѣ ще стане много слово (Виж. ниже §§ 21, 23 и 24.

(2) Тѫзи причинѫ дава за това денежно плащаніе Өеофанъ: ὑπὲρ τῆς ἀναχωρήσεως παρασχεῖν; а Пріскъ казва че то было паче за ветхы-ты заплаты що плащахѫ ежегодно, а бѣхѫ престанѫли да плащатъ на Атила: ὑπὲρ τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν αὐτοῖς. Но тыя заплаты, соглашены по 700 літры на годинѫ (Виж, § 3 Гл. VII и § 17. Гл. VIII), а прекъснѫты само отъ лѣто 446, невъзлазяхѫ выше отъ 2100 літры злато. Пò-вече-то убо число е искалъ онъ сега за военны-ты си иждивенія.

(3) Виж. §§ 3 и 17 Гл. VII.

(4) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34; Marcel. chr.

§ 7.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 34—35.

§ 8.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 35—36.

§ 9.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 4, p. 36—37.

§ 10.

(1) Idem. ibidem p. 52 — B. 57 — A, et 69—A.

(2) Сатурнинъ (Saturninus) е іавно Римско имя, какъ-то го право пише Марцеллинъ, а не Саторнилъ (Σατορνίλος) какъ-то го погрѣшно писалъ тука Пріскъ (Exc. de

legat p. 69). Вижд примѣчанія-та Ерріка Валесія на Пріс-ка, p. 207.

(3) Това Сатурниново убитіе станѫ въ лѣто 444, ко-га-то Ѳеодосій, отъ еднѫ прекраснѫ іабълкѫ що прово-дилъ на женѫ си Евдоксіѭ, а та іѭ пратила словеснѣй-шему и краснѣйшему Павлину магистру, онъ же іѭ пак-проводилъ Ѳеодосію, кой-то тога попыталъ женѫ си къд-е іабълка-та, она же го съ клетвѫ увѣрила че іѭ была изіала, възимѣвъ подозрѣніе че та имала прелюбодѣйн-сношеніе съ Павлина, проводилъ та го убили, а Евдоксіѭ отхвърлилъ отъ любовь-тѫ си; она же отъ скърбь отишл-на Іерусалимъ ведно съ священника Севира и Діакона І-оанна, за кои-то послѣ Ѳеодосій, като чулъ че были вся-кога съ неіѭ, и че та имъ правила много даровы, пріив-такожде подозрѣніе, пратилъ реченаго Сатурнина та гы у-билъ. А Евдоксія, отъ іадъ и отъ гнѣвъ разяривши́ся, з-да си отмьсти, убила Сатурнина (Marcel. chr.; Alex. ch-p. 316; Theoph. p. 85, 86, 88; Malalas p. 356—358 e-Bonn.; Cedr. I, p. 337, 343 и други.

(4) Пріскъ му пише имя-то само Зинонъ; но въ дѣя-нія-та на Халкидонскыя-тъ Соборъ, бывшый въ лѣто 451 онъ ся называва Флавій Зинонъ.

(5) Ἐς ἔργον δὲ τὴν αὐτοῦ οὐ συνεχώρησεν ἀχθῆναι ὑπό-σχεσιν Ζήνων, ὑπατικὸς ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἀμφ' αὐτὸν ἔχων Ἰ-σαύρων δύναμιν μεθ' ἧς καὶ τὴν Κωνσταντίνου κατὰ τὸν το-πολέμου καιρὸν φυλάττειν ἐπιτέτραπτο· τότε δὴ τῶν ἐν τῇ ἕ-στρατιωτικῶν ἄρχων ταγμάτων, ὑπεξάγει τοῦ φρουρίου τὴν κό-ρην, καὶ Ῥούφῳ τινὶ, ἑνὶ τῶν ἐπιτηδείων, κατεγγυᾷ (Prisc Exc. de leg. p. 69); Ζήνων .... ὁ μέγας τῆς ἕω στρατηλά-της (Damascius ap. Phot. cod. 242, p. 1071).

(6) Індикта I, chr. Alex. p. 317; L' art. de vérifie les dates p. 334.

(7) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 69.

(8) § 39 сея Главы.

§ 11.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 56—57.

(2) Виждь выше Гл. VI, § 6.

§ 12.

(1) Ἄχρι Ναΐσσου τῶν Θρᾳκίων (Prisc.) Положеніе-то на той-зи градъ не е точно извѣстно. Антониновый Історіографъ (стр. 218) го полага на 48 міля отъ Виминакіонъ на Востокъ, а Виминакіонъ бѣше близо при Марга или Морава грала. Прокопій (de ædif. VI 6) казва че былъ на Востокъ отъ Виминакіонъ слѣдъ двѣ другы крѣпости, именемъ Пікны и Купы, на Дунавътъ, и че отвьдь Дунавътъ срѣщо Нова имало отъ ветхо столпъ именуемый *Литерата* или *Ледерата*, кого-то Іустиніанъ преправилъ на великѫ и силнѫ крѣпость. Крузъ въ харты-ты на своя-тъ Atlas historique des Etats Européens, го полага на Дунавътъ между Свищовъ и Нікополь, кое-то ны ся види твърдѣ далечь отъ Нишь; той такожде показва и другы градъ тогожде имене на Дунавъ-тъ близо и на Востокъ отъ Виминакіонъ посреди днешны-ты придунавскы градища Костелацъ, и Оршовъ. Това мѣстоположеніе, находящее ся право къмъ сѣверъ на Нишь, види ся и най-вѣроятно. Така Уннски-ти прѣдѣли съ Греко-Римско-то царство сѫ были тогазь планина-та, коя-то ся простира отъ Нишь на горѣ до Дунавъ-тъ отъ кѫдѣ западъ на рѣкѫ Тимокѫ.

(2) Вѣроіатно той-зи торгъ е былъ истыя-тъ оный, за кой-то ся говори выше § 16, Гл. VII.

(3) Види ся че Атилъ не щялъ да ся увиратъ и негли да интригуватъ Греко-Римляне-ти, съ причинѫ търговійскѫ, вѫтрѣ въ землѭ-тѫ му, та за това е искалъ да ся премѣсти това търговско сборище на Нишь като край на землѭ-тѫ му.

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c, 5. p. 37.

§ 13.

(1) Това прозваніе ся пише различно у списатели-ты: Ταϊσουμᾶ у Θеофана (p. 86.) Ζτουμμὰν у Малала (p. 65, 11), Ζουμνᾶ у Кедрина (p. 343, и Τζουμᾶ у Θеодора Анагноста въ *Избранія* (Ἐκλογαί). Θеофаново-то Ταϊσουμᾶ, вѣроіатно е погрѣшно писано така вмѣсто Τσϊσῦμα, (сирѣчь α вмѣсто σ), кое-то съ Блъгарскы слова писано става *Цїума*, т. е. Чюма. Така го е праведно писалъ и Θеодоръ Анагностъ.

(2) Виж. выше § 10 примѣч. 3.

(3) Theoph. p. 84; Malalas L. 14 T. II. p. 65; Manassis p. 56; Prisc. Excerp. de legat p. 37—D.

(4) Най-голѣмо-то искуство Θеодосіево бѣше краснописаніе-то, за това го и *Каллиграфъ*, то есть *Краснописецъ* называвахѫ (Ioel. p. 170; Glycas p. 260).

(5) Suidas v⁰ Θεοδόσιος.

(6) Theoph. p. 34—37; Evagr. L. II, c. 2, 9, 10.

§ 14.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Roman. c. 5, p. 37—D, 38.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom., c. 5, p. 38, et ad gentes c. 3. p. 48.

§ 16.

(1) Нѣгишь (Ὀνηγήσιος) бѣше като първый міністръ на Атила, и имаше слѣдъ него най-голѣмѫ-тѫ власть при Унни-ты (Prisc. de legat. p. 58. B.)

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 38, D, et ad Rom. c. 3. p. 48—49. A.

(3) Prisc. ibidem. p. 49. A.

§ 17.

(1) Виждте сравненіе, виждте чудо! но що трѣба да чака человѣкъ отъ человѣцы до толко развращены, що вършатъ за убитіе-то на единъ царь?

(2) Тая рѣка минува и днесь помежду градъ-тъ и крѣпость-тѫ на Нишь, и ся называва Нишава.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 49—50 A.

§ 18.

(1) Отъ това що Прiскъ описва че, като тръгнѫли отъ Нишь, намѣреніе-то имъ было да вървятъ на къмъ западъ, а не на къмъ востокъ, и че слѣдъ като минѫли горы-ты дошли на едно лѣсовито поле при Дунавъ-тъ; нiи заключавамы че сѫ вървѣли почти по днешнiя-тъ цареградскый пѫть, кой-то презъ Нишь отходи на Бѣлградъ, то есть споредъ потокъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Моравѫ презъ Алексиницѫ и Ягодинъ до Хасанъ Пашѫ Палангѫ, а отъ тамъ сѫ ся отбили на горѣ, и сѫ слѣзли на Дунавъ-тъ между Бѣлградъ и Марга, около днешнiѭ-тѫ Семендрiѭ.

(2) Споредъ Иродота една стадія ся составляваше отъ сто оргѵи, всяка оргѵя отъ четыри аршина (πήχεις) или отъ шесть ногы, всякый аршинъ отъ шесть педы, а всяка нога отъ четыры педы (Herodot. II, 149, IV, 41). А споредъ Стравона, осемь стадіи составляватъ единъ Римскый миль. (Stravon. VII p. 497). Олѵмпійска-та стадія объемаше 125 стѫпкы или крачкы, 600 ногы Еллинскы, или 625 ногы Римскы (Λεξικ. Γαζῆ.)

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes. c. 3. p. 50.

§ 19.

(1) Ἀμφὶ δείλην ὀψίαν, казва Прiскъ.

(2) Тука трѣба да положимъ вниманіе за да намѣримъ гдѣ сѫ были тогава Атилови-ти станове, защо нови-ти писатели не сѫ на това сог ласни. Неоспоримо е първо,

и въ това тіи писатели сѫ согласны, че то е было между двѣ-ты величайшы рѣкы Тейсса и Дунава. Но, това междурѣчіе е много пространно, и гдѣ е былъ точно Атилъ, тука е несогласіе-то. Шафарикъ на примѣръ (Слав. Древ. Т. 1 Кн. II, § 15, ч° 4), Dubuat (Т. VII, § 46) и Гиббонъ (Т, VI, § 296) мыслятъ че былъ близо при Токая, т. е: въ най-далечныя-тъ край на това междурѣчіе: а Крузъ въ 3-тѫ хартѫ своего історіческаго Атланта гы полага между Тейссѫ и Дунавъ-тъ, близо при истеченіе-то въ Тейссѫ на рѣкѫ-тѫ Корошь. Пріскъ ны каза обаче погорѣ че Максіміновы ся запрѣли на 70 стадіи, сирѣчь около девять міля (три часа) далечь на горѣ отъ Дунавъ-тъ при Семендріѭ, кое-то едва достигва до около днешне-то Унгарско село Деллиблатъ; отъ тамъ Ѣдко и Орестъ тръгнѫли безъ да ся запрѫтъ, стигнѫли него день на Атиловыя-тъ станъ, а отъ тамъ пакъ него день на мръкваніе стигнѫли при Максіміновы Атиловы-ти двойца человѣци. Това показва іавно че пѫтно-то онова выше отъ 70 стадіи разстояніе, не е могло да бѫди повече отъ 4 часа, защо 3 часа за 70-ты стадіи, 4 за да стигнѫтъ Ѣдкови при Атила, и 4 за да му дойдѫтъ двама-та человѣцы, приложи и най-малко единъ часъ за да ся видятъ Ѣдкови съ Атила, и да ся приготвятъ, правятъ сичко 12 часа извървены и употребены въ единъ день. То ся подтвърдява и отъ онова що тука виждамы, че наутре Максіміоновы, совсѣмъ що сѫ были мнозина и съ копіе натоварены, а вѣроятно и съслужители пѣши, и сѫ вървѣли полегка, пакъ стигнѫли по девять часа на день-тъ. Ако присмѣтнимъ убо все това временно разстояніе на хартѫ-тѫ, ще намѣримъ за много вѣроятно, че Атиловый станъ е былъ около 12 часа на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ, въ равнины-ты що сѫ между рѣкѫ-тѫ Темесъ и Алибурнаско-то блато, нѣгдѣ близо при днешно-то село Добрица отъ сямъ каналъ-тъ Вершицъ въ Алеманскѫ-тѫ странѫ баната Темешварскаго.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 50.

§ 20.

(1) Prisc. ibidem. p. 58— A.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 50—D, 51, A—B.

§ 21

(1) Отъ това ся види че Вигилъ былъ заедно съ Анатолія, кога-то онъ бѣше отишьлъ посланникъ при Атила за послѣдніа-тъ договоръ. (Виж. выше § 6).

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3. p. 51, D.

§ 22.

(1) Виж. Гл. VIII § 10.

(2) Тамже § 4.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 52, 53, A.

§ 23.

(1) И отъ тыя Атиловы рѣчи ся разумѣва, какъ-то и выше (подъ §§ 6 и 21) забѣлѣжихмы, че Вигилъ былъ въ Унско заедно съ посланника Анатолія.

(2) За тогози Изслава ся помянѫ и выше Гл. VI, § 10.

(3) Кога и по каквѫ причинѫ е былъ сѣдялъ при Атила за порукѫ той-зи Аетіевъ сынъ, за това історіята нигдѣ нищо не помянува. А по̀-сетнѣ мы ще видимъ че той ходилъ пакъ при Атила. (Виж. по̀-долу § 52).

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3, p. 53.

§ 24.

(1) Нiи уже казахмы выше подъ §§ 6, 21, и 23, че на това посолство онъ бѣ ходилъ заедно съ Анатолія.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes, c. 3, p. 54.

§ 25.

(1) Виж. за това выше § 4.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes c. 3 p. 54 c. D.

§ 26.

(1) Ὧν δὲ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον ἦσαν Δρήκων λεγόμενος, καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν (Prisc. p. 55). Първа-тѫ отъ тыя рѣкы Прискъ по-долу ѭ пише Дреконъ: ἄχρι τοῦ Δρήκωνος λεγομένου ποταμοῦ (Prisc. p. 72). Отъ тѣхъ най-послѣдни-тѫ е несумнѣнно Тиса (Theiss), коя-то въ Латински-ты списатели сѧ пише Tibiscus, а то по Гръчески ще сѧ пише Τίβισκος, кое-то е почти равно съ Τίφισκος или Τίφησας, Τίφησας. Ако е тъй, тогы слѣдва Тига, да е днешния-тѫ Бега; а Дрика, днешни-тѫ Темесъ, (кои-то и двѣ-ты минуватъ презъ Банатъ, и сѧ истичатъ въ Тисѫ или Тейсѫ), понеже презъ тыя рѣкы непремѣнно трѣбваше да минатъ посланици-ти Θеодосіеви, като тръгнахѫ отъ станъ-тъ Атиловъ положенъ въ Банатски-ты равнины близо при село Добрицѫ, както-то выше рекохмы (Виж. Гл. VIII § 19, примѣч. 2), и отхождахѫ на сѣверъ, или по-добрѣ на сѣверо-западъ за Атиловыя-тъ царствующій градъ, кой-то по всякѫ вѣроятность е былъ близо при града Будинъ (Пеща) на лѣво отъ Дунавъ-тъ, дѣ-то го показватъ различни Унгарски преданія (приказкы) собраны отъ Θуроца (Thwrocz L. I, c. 17), и то е толкова паче вѣроятно, что до скоро іоще той Будинъ градъ между Унгарски-ты Алемани сѧ называше Etzelnburg или Etzeln-burch, т. е. Атиловъ градъ. Основателность-тѫ же и вѣроятность-тѫ на тыя преданія подтвърждаватъ различни нѣща отъ Приска описани, кои-то предлагамы читателямъ за разсужденіе.

(2) Ἀντὶ μὲν σίτου, κέγχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου, ὁ μέδος ἐπιχωρίως καλούμενος (Prisc. ibid. p. 55); отъ тыя рѣчь, медъ, іавно сѧ вижда че тамошни-ти жители говорили по Славенскы.

(3) Καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενον πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό (Prisc. ibid. p. 55.) За такова отъ просо и отъ ечымикъ іастіе и питіе приказва че ѣли и пи-ли такожде Панонски-ти (Славенски) жители и сега Д-

онъ Кассій глаголющи: οἱ δὲ Παννόνιοι .... τάς τε κριθὰς καὶ τοὺς κέγχρους καὶ ἐσθίουσιν ὁμοίως καὶ πίνουσιν (Dio Cass. L. 49).

§ 27.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 56.

§ 28.

(1) Виж. выше Гл. VIII § 11.
(2) Виж. выше Гл. VIII § 10.
(3) Виж. выше Гл. VII § 17.
(4) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3. p. 56—57.

§ 29.

(1) Пріскъ го называва село: ἐν μεγίστῃ παρεγενόμεθα κώμῃ. Но ако е было, както онъ казува, *величайше село*, іавно е че то е было градъ. Види ся че Вузантійска-та гордость не е оставила Пріска да му даде, почто варварскому, това ласкателно нарицаніе, та за това негли онъ го е нарекль *село*

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58.

§ 30.

(1) Мы уже видѣхмы по̀-горѣ (§ 4 примѣч. 3 сея Главы) че спорядъ Іорнанда той сынъ ся зовалъ Еллакъ.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58—59.

§ 31.

(1) Пріскъ пише *Авсонійскыя-тѣ*: ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων. Но Авсони (Αὐσόνιοι ἢ Αὔσονες) ся называвахѫ Римски-ти селачи, или по̀-добрѣ да кажемъ, испърво най-древни-ти жители на полуденнѫ-тѫ Італіѭ отъ Лиріѭ рѣкѫ до Сікелійскаго проплува, и мѣсто-то гдѣ-то живѣяхѫ ся именуваше Авсонія (Αὐσονία); а отъ сетнѣ ся нарече Авсонія и сичка Італія (Виж. Λεξικ. Γαζῆ рѣчь Αὐσόνιοι). За това и

сто, презъ кое-то Унни-ти минжли, а послѣ прешили Меотійско-то езеро, мыслимъ да е было онова пусто и необитаемо доста пространно мѣсто, кое-то днесь ся именува степь Ногайская, и стои надъ Крымъ между Херсона, и Меотійско-то Езеро, сирѣчь Азовско-то Море.

(6) Тыя горы сж были несумнѣнно Кавкасскы-ты планины.

(7) Отъ тука ся разумѣва че Унни-ти, кои-то воевали тога-зи на Мидіж, не были толко-зи многочислении, и сѣкали че Персяне-ти, имѣюще войнж съ Грекоримляны-ты какъ-то по-горѣ ся рече (Виж. Гл. VII § 15) и изшедше съ своими силами до Месопотаміж, не щели да иматъ леснинж да проводятъ и на срѣщж имъ войскж; но были излъгани, и видѣвше неприятелскы воинства много по-многочислении отъ нихъ, принудили ся да ся дръпнжтъ отъ това мѣсто гдѣто немаше отъ гдѣ да имъ дойде помощь.

(8) Все това мы уже приказахмы во врѣмя на приключеніе-то му въ лѣто 441. Виж. выше § 15 Гл. VII.

(9) Той-зи чинъ е далъ Атилу Θеодосій вѣроiатно въ предидущы-ты си съ него мирозаключенія, като по-честно исповѣдуемж причинж на ежегоднж-тж уреченж заплатж, коіжто ся е задължилъ да му плаща (Виж. выше Гл. VI, § 5 и Гл. VIII, § 6.

§ 35.

(1) Prisc. Excerp. de legat, ad gentes c. 3, p. 63—65. А за Марсовж-тж сабіж виждь що казахмы выше § 2 сея Главы.

(2) Максімінъ забравилъ твърдѣ скоро, види ся, че самъ Θеодосій бѣ далъ поводъ на едно такова поведеніе, когато искаше именно Нѣгиша за посланникъ, и че Пріскъ бѣ реклъ Нѣгишу преди малко че, ако той не може да пойде, а то да каже кой да дойде, и царь Θеодосій ще го прати.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 65—66.

тія сѫ известно писанія мрьтви, и не оживяватъ освень кога ся добрѣ дѣйствіемъ испълняватъ, за това и добрѣ му ся е най-сетнѣ отговорилъ поскѵѳенный-тъ человѣкъ.

§ 32.

(1) Prisc. Excerp. de legat. gentes c. 3, p. 62—63.

§ 33.

(1) Пріскъ ѭ тука называва *Крекж*, но то е іавна погрѣшка. Виж. по-долу § 38 и примѣч. 1.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 50.

(3) Гл. VIII § 4.

(4) Καὶ θεράπαιναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντικρὺ αὐτῆς καθήμεναι ὀθόνας χρώμασι διεποίκιλλον, ἐπιβληθησομένας πρὸς κόσμον ἐσθημάτων βαρβαρικῶν (Prisc. p. 64).

(5) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 63.

§ 34.

(1) Гл. VIII § 28.

(2) Гл. VIII § 22.

(3) Тія острови сѫ были несумнѣнно Дано-Скандивавски-ти въ Балтікѫ, Ругенъ и други, кои-то Атилъ е завладѣлъ кога-то е воевалъ въ Германіѭ. Виж. выше Гл. VII §§ 5 и 14 и Lebeau hist. du Bas Empire. T. VI, p. 88 въ примѣчаніи, гдѣ-то ученный му издатель и поправитель S-t Martin казва че ветхи нѣкои Скандинавски стіхотворенія събрани въ вторыя-тъ томъ на Edda Sœmundina издаденѫѭ въ лѣто 1818, говорили часто и похвално за Атила, кого-то *Ателъ* именуватъ, и за силѫтѫ неговѫ; отъ кое-то ся іавно разумѣва че Ателъ или Атилъ былъ добрѣ познатъ въ Скандинавіѭ, вѣроятно защо-то владѣялъ на Скандинавскы-ты островы въ Балтійско-то море, кое-то тука Пріскъ Океанъ называва.

(4) Виж. выше Гл. VII, § 15.

(5) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν (Prisc.) Това пустинно мѣ-

§ 37.

(1) Виждь за него выше §§ 22, 34. Тука Пріскъ прилага за него че происходилъ отъ горніѫ-тѫ Мусіѫ и че былъ ся поробилъ въ войнѫ-тѫ; а защо-то былъ ученъ, Атилъ го назвалъ сочинитель на Царственны-ты си Писма: καὶ Ῥουστικίου, ἀνδρὸς ὁρμωμένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἁλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διαπονουμένου συντάξει. Мнозина такыва чужденцы присвоявалъ себѣ Атилъ, и гы употрѣбявалъ въ царственны-ты си дѣла за ученіе-то имъ.

(2) Виждь выше Гл. VII § 17 примѣч. 1.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68.

§ 38.

(1) Выше (§ 33. сея Главы) видѣхмы че Пріскъ ѭ называлъ *Крекѫ*, а тука тойже ѭ пише *Реканѫ*: ἡ Ῥέκαν. Ніи мыслимъ че истинно-то ѝ имя е было *Рѣка*, кое-то упокорістически ся е зовало и *Рѣкана*, исто какъ у Блъгары-ты има не малко такыва имена като, Драга, Драгана; Іова. Іована; Мила, Милана; и проч.

(2) Excerp. de legat. ad. gentes c: 3, p. 68.

§ 39.

(1) Гл. V § 1.

(2) Гл. VIII § 10.

(3) Ἐκέλευε μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τὸ ψεύδεσθαι (Prisc.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68—69.

§ 40

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 69—C. et 70—A—B.

§ 41

(1) Виж. выше § 36 настоящыя Главы.
(2) Виждь въ предидущыя-тъ параграфъ.
(3) За тѣхъ ся помянѫ выше § 5 сея Главы.
(4) Prisc. Excerp, de gegat. ad gentes c. 3, p. 69—70. Отъ това Прісково приказаніе разумѣва ся че реченни-ти военачалници Аспаръ и Ареовіндъ были тога-зи іоще живи и въ службѫ, защо инакъ Берихъ не бы на пусто корилъ Максіміна че думалъ какъ немали никое сообщеніе съ царь-тъ, сирѣчь че были отъ него прѣзрѣни и отфърлени. А понеже, сポрядъ лѣтописа Комита Марцеллина, Ареовіндъ умрѣлъ въ лѣто 449, кога-то бѣхѫ упати Фл. Астурій и Фл. Протогенъ (Виждь art. de verifier les dates p. 334 и chr. Alex. p. 317—C.) Еррикъ Валесій въ свои-ты на Пріска примѣчанія стр. 207 (подъ стр. Пріск. 69) праведно забѣлѣжива че това Максіміново при Атила посолство станѫло въ лѣто 448, какъ-то казува въ лѣтописьтѫ си и комитъ Марцеллинъ.

§ 42

(1) Виж. выше §§ 15 и 24.
(2) Виж. выше § 25 сея Главы.
(3 Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 70—71.

§ 43.

(1) Мы знаемъ че Орестъ бѣ и другы пѫть ходилъ посланникъ на Цариградъ заедно съ Ѣдка (Виждь выше § 11 сея Главы). А за Изслава видѣхмы че Атилъ бѣ реклъ какъ ще го проводи, и че го проводилъ заедно съ Вигила, кога-то онъ ся врьщаше за пары на Цариградъ (Виж. выше §§ 23 и 25). Но послѣ, кога-то Вигилъ ся срѣшнѫ на пѫть съсъ Максіміновы, и когато пріиде въ Унско не видѣхмы да ся спомяне нищо и за Изслава (Виж. выше §§ 40 и 41). Отъ тамъ заключавамы че тогъ-

зи онъ не ще да е отишьлъ; негли по вторѫ възбрани
телнѫ заповѣдь Атиловѫ, или че е отишьлъ, а че пак
ся е върнѫлъ безъ да ны го каже Пріскъ.

(2) Второстепенно сирѣчь, какъ-то выше забѣлѣжихм
(Виж. примѣч. 2 § 1 Гл. V).

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, § 39.

§ 44

(1) Виж. выше § 39 настоящія Главы.

(2) Виж. выше § 12 сея Главы.

(3) Виж. выше § 35 сея Главы.

(4) Виж. выше § 6 сея Главы.

(5) Виж. тамже.

(6) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, p. 39;
gentes c. 4, p. 71, 72.

§ 45.

(1) Виж. выше § 42 сея Главы.

(2) Виж. за тѫ-зи рѣкѫ выше § 26 примѣч, 1.

(3) Καὶ πρῶτον μὲν ὑπερηφάνως διαλεχθεὶς ὑπήχθει τῷ πλ
θει τῶν δώρων. καὶ λόγοις προσηνέσι μαλαχθεὶς .... (Prisc. hi

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 5, p. 72.

§ 46.

(1) Виж. Гл. VII, § 2.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 5, p. 72.

§ 47.

(1) Evagr. L. II, c. 1, 16; Theod. L. I, 1, c. 2; Theoph
p. 89; Malal. L. XIV, p. 71—73; Cedr. I, p. 343—34
Zon. L. XIII, T. II p. 45; Niceph. Call. L. 15, c. 1; ch
Alex. p. 319.

§ 48.

(1) По нейно побужденіе Валентиніанъ издаде въ исто-
сіе лѣто единъ много добръ законъ (Novel. Valent. 7) з

отрадѫ и улегченіе на поданныцы-ты си, спорядъ какъ-то ся бѣ по-напредь обѣщалъ. Въ него законъ той първо показва покаяніе защо-то ся много забавилъ да испълни обѣщаніе-то си, и казва че, «предъ очи-ты на честность-тѫ, то е почти все едно да отлага человѣкъ испълненіе-то на обѣщаніе-то си, или съвсѣмъ да го не испълнява»; а послѣ описва бѣдно-то состояніе на области-ты си, «угнѣтаемыя и обиждаемыя отъ исты-ты опыя сановницы, кои-то имъ проваждали ужь да гы пазятъ отъ обидѫ, и кои-то, вмѣсто да изцѣляватъ болезны-ты на народъ-тъ, изсуквали му и колко-то іоще кръвь му было остало въ жилы-ты.» Въ истыя-тъ законъ ся четѫтъ и тыя достопамятны рѣчи: «Все що губи земледѣлецъ-тъ, губи го царь-тъ, и царево-то изобиліе завыси отъ земледѣлческо-то.»

(2) Виж. выше Гл. VII § 6.

(3) Prosp. chr.; idat. chr.; Cass. var. L. II ep. I.; Sozom. L. 9, c, 16; Proc. Vand. L. I. c. 3. p. 182—183.

§ 49.

(1) Ἐκδεδομένην ἀνδρί. Освень това Прісково означеніе, никой други списатель не казва да ся е была оженила, ни кога и какъ ся е оженила Оноріа. Не знаемъ убо да ли наистинѫ сѫ ѭ были оженили, какъ-то Валентініанъ отговорилъ на Атилѫ за да ѭ покрыѭтъ негли безчестіе-то, или му сѫ нарочно така казали, за да отбѣгнѫтъ като невъзможно прошеніе-то му.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, p. 39.

§ 50.

(1) Виж. за Аетія выше Гл. VI, §§ 3, 6, 8, 9.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, 8, p. 40; Prospr. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36.

§ 51.

(1) Виж. выше § 10 сея Главы.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 6, p. 72—73.

§ 52

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 8, p. 40.

(2) Iorn. de reb. Get. I, 38; Prosp. chr.; Cassiod. var. L. I, ep. 4. Тука Θеодорихъ, въ едно свое писмо къ сенату Римскому, прославва Кассіодора че ималъ таквъва голѣмъ приятель като Патрикія Аетія, и, като казува че былъ проводенъ посланникъ до Атила ведно съ Аетіева сына Карпиліона, прилага «че той Кассіодоръ былъ видѣлъ безтрепетно Атила, *отъ кого-то треперяла сичка Імперія,* че опрея са на истинѫ-тѫ, погледнѫлъ съ небреженіемъ страшно-то и плашително-то му лице, и че не са свеннлъ да противослови на неговы-ты препирны, кой-то привзетъ отъ незнамъ каквѫ лудость, види са че иска да обладае сичкыя-тъ свѣтъ.»

§ 53.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 36; Hist. Miscell. L. 15, ap. Murat. T. I, p. 100.

§ 54.

(1) Ето Іорнандовы-ты рѣчи: Ipso etiam rege, cui tunc serviebant, nobilioribus; quia Amalorum generis eos potentia illustrabat. — Iorn. de reb. Get. c. 35 et 38; Sidon. Apolin. Carm. 7 v. 319 et seq.; Hist. Miscell. L. 15 ap. Murat. T. I, p. 97.

(2) Iornand. ibid. Виж. и выше Гл. II, §. 25 Iorn. c. 40.

§ 55.

(1) Schœpflin, Alsatia illustrata T. I. p. 178.

(2) Procop. in œdif. L. 4, c. 5. Ето Прокопіево-то за тыя крѣпости приказаніе: « Οἱ Ῥωμαίων τὸ παλαιὸν Αὐτοκράτορες τοῖς ἐπέκεινα ᾠκειμένοις βαρβάροις τὴν τοῦ Δανουβίου διάβασιν ἀναστέλλοντες, ὀχυρώμασί τε κατέλαβον τούτου δὴ τοῦ

ποταμοῦ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, οὐ δὴ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐνιαχῆ ἐπὶ θάτερα πολίσματά τε καὶ φρούρια τῇδε δειμάμενοι. Ταῦτα δὲ τὰ ὀχυρώματα ἐξειργάσαντο οὐκ ἀμήχανα προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμοῦ ἠιόνα λελεῖφθαι· ἐπεὶ τειχομαχεῖν τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις οὐδαμῆ ἔγνωστο. Τὰ πολλὰ τῶν ἐρυμάτων αὐτοῖς ἀμέλει ἀπεκέκριτο εἰς πῦργον ἕνα, μονοπύργιά τε, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐπεκαλεῖτο, ἄνθρωποί τε ὀλίγοι κομιδῇ ἐν αὐτοῖς ἵδρυντο. Καὶ τοῦτο τηνικάδε ἀπέχρη τὰ τῶν βαρβάρων δεδίσσεσθαι γένη, ὥστε μὴ ἀναδύεσθαι τὴν ἐς Ῥωμαίους ἐπίθεσιν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττίλας, στρατῷ μεγάλῳ ἐσβεβληκὼς, τά τε ὀχυρώματα πόνῳ οὐδενὶ ἐς ἔδαφος καθεῖλε, καὶ γῆν Ῥωμαίων, ὑπαντιάζοντος οἱ οὐδενὸς, ἐληίσατο τὴν πολλήν.»

(3) Тая рѣка, отъ ветхо Nicer а днесъ Necker именуемая, тече въ Германіѭ надъ Елветіѭ, и ся влива въ Рина.

(4) Sidon. Apoll. Carm. 7, v. 325 et seq.; Procop. ædif. L. 4. c. 5; Paul Diac. gest. episc. Met.; Vales rer. Fr. L. 4. p.158; Greg. Tur. L. 2, c. 5, 6; Fredeg. episc. c. 11; Buch. Belg. L. 17, c. 3; Alsat. illustr. T. I. p. 178—179, 429; Till. Attila c. 7.

§ 57.

(1) Виж. выше § 53 сея Главы.

§ 58.

(1) Това бѣ станѫло въ лѣто 439, кога-то Θеодорикъ съ Висиготѳы-ты, побѣдивъ крайно Римляны-ты, кои-то го бѣхѫ осадили въ Толоса (Toulouse), совсѣмъ що можаше да гы гони и да гы истреби, послуша Авита своего пріятеля, бывшаго тога-зи управителя Галлійскаго, и направи миръ съ нихъ. (Sidon. Apoll. carm. 7 v. 297).

(2) Виж. выше § 53 сея Главы.

(3) Sidon. Apoll. carm. 7, v. 228 et seq.; Iornand. de reb. Get. c. 36; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales rer. Franc. L. 4. p. 101; Pagi ad Bar.; Buch. Belg. L. 17. c. 2, 3.

§ 59.

(1) Виж. выше § 56 сея главы.

(2) Sidon. Apoll. L. 8. ep. 15; L. 7, ep. 12; Iorn. de reb. Get. c. 37—38; Theoph. p. 90; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales. rer. Franc. L. 4. p. 162—163; Baronius; Pagi ad Baron.

§ 60.

(1) Iорнандъ тука назначава че всяка левга ся составлявала тогава отъ 1500 стѫпкы или крачкы, кое-то ще каже че тогашни-ти левги были почти на полвинѫ пò-малкы отъ днешни-ты Французскы левты (lieues).

(2) Iорнандъ пише че паднѫли-ти были до 90,000: « XC millibus, Gepidarum et Francorum» (Iorn. de reb. Get. c. 41). Но това число е толкова увеличено, що весма вѣроiатно бы могли да кажемъ че XC стои въ книгѫ-тѫ му погрѣшно писано вмѣсто XV.

(3) Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas in abrasis ossibus intuentes, Hunnis infausta denunciant. (Iornand. de reb. Get. c. 37). — Той-зи обычай да пророкуватъ по пригледванiе-то на плешкы-ты, сѫществува iоще и днесъ между Блъгары-ты.

(4) Quod summus hostium ductor de parte adversâ occumbe ret, relictâque voctoriâ, suâ morte triumphum fœderet (Idem. ibidem.)

(5) Iornan. de reb. Get. c. 36, 37, 38, 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Uales rer Franc. L. 4, p. 162; Ruch. Belg. L. 17, c. 3; Frœculf. T. II, 5, L. c. 14; Pagi ad Baron.

§ 61.

(1) Iornand. de reb. Get. c. 39.

§ 62.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 40 et 50.

(2) Idat. chr.; Prosper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36,

37, 38, 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Theoph. p. 90; Cassiod. chr. et Var. L. 3, ep. I.; Vict. Tun.; Frœculf. T. 2, L. 5, c. 14; Vales. rer. Franc. L. 4, p. 162; Till. Attila art. 12.

§ 63.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer Franc. L. 4, p. 164;

§ 64.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Grég. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 164; Alsat. illustr. T. I. p. 179 et 429; Tillem. Attila art. 13 et Marcien art. 7.

§ 65.

(1) 'Εκέλευσέ σοι δι' ἐμοῦ ὁ δεσπότης μου καὶ δεσπότης σου 'Αττιλᾶς, ἵνα εὐτρεπίσῃς αὐτῷ τὸ παλάτιόν σου. Malalas T. II, p. 58—59 edit. Oxon.; chr. Alex. p. 317.

(2) Prosp. chr.; Idat. chr.; Vales rer. Franc. L. 4, p. 166.

§ 66.

(1) Виж. выше § 59 сея Главы.

(2) Ita ut vix éjus vestigia, ut appareant, reliqnerint. (Iornand.)

(3) Історія-та не ны казва Унни ли сж были тіи Скvөн, или Готөи

(4) Iorn. de reb. Get. c. 42; Procop. Vand. L. I. 4, p. 187—188; Tgeoph. p. 92; Const. Porphyr. de adm. imp. c. 28; Cassiod; Var. L. 12, ep. 24; Suidas voce Μεδιόλανον; Paul Diac. hist. Misc. ap. Murat. T. I, part. 1, p. 100; Baronius; Valcs rer. Franc. L. 4. p. 169.

§ 67.

(1) Виж. вышс Гл. III § 17.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 42; Hist. Misc. L. 15, ap. Murat. T. I, part. I, p. 100; Cassiod. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. L. I, ep. 9; Sigon. imp. occid. L. 13 p. 353—356; Vales rer. Franc. L. 4, p. 169.

§ 68.

(1) Ab Dacia et Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diversis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila, in Alanos movit provinctum. (Iorn. de reb. Get. c. 43).

(2) Alanorum partem trans flumen Ligeris considentem statuit suæ redigare ditioni (Iorn. ibid.) Лигеръ е рѣка въ Франціѭ, коя-то днесъ ся именува Loire.

(3) Pene simili tenore ut priùs in campis catalaunicis (Iorn. ibid.)

(4) Thorismundus Alanos bello edomuit (Greg. Tur. L. 7, c. 2.)

(5) Виж. выше § 56, сея Главы.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 43; Idat. chr.; Prisc. Excer. de legat. ad. Rom. c. 9, p. 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 171; Ruch. Belg. L. 17, c. 6; Till. Attila art. 17; Lebeau. Hist. Bas. Emp. T. VI p. 333—334, и S-t Mart. тука примѣч. 6, гдѣ-то казва: Quoiqu' on puisse avec raison taxer le récit de Iornandès d' exagération et d' erreur, il est impossible qu' il n' ait pas an fond quelque chose de vrai: il esttout naturel en offet que les Alains de la Ganle, diju partisans secrets des Huns aieut eu à soutenir vers cette époque, contre les Goths, une guerre dans laquelle les Huns prirent part.

§ 69.

(1) Thwrocz L. 1 c. 22.

(2) Виж. выше § 26 сея Главы.

(3) Виж. выше § 36 сея Главы.

(4) Виж. выше § 67 сея Главы.

(5) Виж. выше § 15 сея Главы.

(6) Inveniunt Attilæ sine vulnere necem sanguinis effusione peractam, puellamque demisso vultu sub velamine lacrymantem (Iorn. de reb. Get. c. 49.)

(7) Κόρης τινὸς εὐπρεποῦς ἐρασθεὶς, καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον ἐπιτελῶν, οἰνωθεὶς τε σφόδρα καὶ ὕπνῳ βαρυνθεὶς, αἵματος ἀθρόων διὰ ῥινῶν τε καὶ τοῦ στόματος ἐνεχθέντος, τελευτᾷ τὸν βίον (Theoph. p. 93.)

(8) Ὁ Ἀττίλας ἐτελεύτησε καταφορᾷ αἵματος διὰ τῶν ῥινῶν ἐνεχθείσῃ νυκτὸς, μετὰ Οὔννας παλλακίδος αὐτοῦ καθεύδων· ἥτις κόρη καὶ ὑπενοήθη, ὅτι αὐτὴ αὐτὸν ἀνεῖλε. Περὶ οὗ πολέμου συνεγράψατο ὁ σωφότατος Πρίσκος ὁ Θρᾷξ (Malalas L. 14 part. II, p. 59—60; chron. Alex. p. 318.) Малала слѣдъ това прилага: Ἕτεροι δὲ συνεγράψαντο, ὅτι Ἀέτιος ὁ Πατρίκιος τὸν σπαθάριον αὐτοῦ ὑπενόθευσε, καὶ αὐτὸς κεντήσας ἀνεῖλεν αὐτόν. Какъ не му е была мома-та наложница (παλλακὶς) а законна жена, за това Прiскъ, и споредъ него Iорнандъ, и Θеофанъ сѫ доволно достовѣрни свидѣтели.

§ 70.

(1) Какъ-то ся iавно види, сичка-та почти Iсторiя Атилова е въ кратцѣ описана въ малко-то думы на тѫiѧ пѣсьнь, коiѧ-то мы, за пò-лесно изъ уста изученiе, потрудихмы ся да iѧ направимъ на стiховы, безъ да ся отдалечимъ ни пощо отъ първообразно-то й сочиненiе въ Iорнанда, а за сравненiе привождамы тука исто-то сiе по Латiнскы сочиненiе. «Præcipuus Hunnorum rex Attila, patre » genitus Mundzucco, fortissimarum gentium dominus, qui » inaudita, ante se, potentia solus Scythiica et Germanica regna possedit, nec non utraque Romanæ urbis imperia, captis civitatibus terruit, et ne præda reliqua » subderent, placatus precibus, annuum vectigal accepit. » Semper felix, semper invictus, non vulnere hostium, » non fraude suorum, sed genti incolumi inter gaudia læ» tus, sine sensû doloris occubuit.» Назначѣте че и отъ

послѣдни-ты рѣчи на тѫйѫ мѣсто ся разумѣва, че Атилъ не умрѣлъ убитъ, но отъ напрасна Апоплексiѧ.

(2) Значителна е тая Унска рѣчь *Страва*, коя-то е чиста Славенска, и коiѧ-то Българе-ти днесь въ истѫ-тѫ смисль замѣнявать съ рѣчь *стрyванiе*.

(3) Iorn. de reb. Get. c. 49; Marcel. chr.; Idat. chr.; Cassiod. chron.; Vict. Tur.; Theobh. p. 93; Malalas L. 14. part. II p. 59—60; chron. Alex. p. 318; Paul Diac. hist: Misc. ap. Murat. T. I, part. I. p. 100; Poëm. lat. de prima exped. Atil. in Gall.; poëm. Alleman, Der Nibelungen Lied.

ГЛАВА IX.

§ 1.

(1) Filii Attilae, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50).

(2) Тойзи Атиловъ сынъ, кого-то вообще історіци-ти называватъ *Денгизихъ* Δεγγιζίχ, а Александрійска-та лѣтопись (р. 323) *Дінзирихъ* Διγζίριχος; Іорнандъ (de reb. Get. c. 53) го именува *Динчіо*, Dinzio, кое-то по Блъгарскы извѣстно ще да ся рече *Динчо* или *Тинчо*, или, отъ *день* или *денница*, (Денко) Денчо, сократително вмѣсто *Денничій*, отъ кое-то твърдѣ вѣроіатно е станѫло Греческо-то испърчено слово Δεγγιζίχ. Това ны дава доволно да разумѣемъ какъ и колко други-ти также Унискы или Блъгарскы имена сѫ ся притворили въ произношеніе-то и въ писаніе-то отъ иноязычны-ты лѣтописцы.

(3) *Ирнашъ* го пише Іорнандъ, а *Ирнасъ* го пише Пріскъ: Ἠρνᾶς δὲ ὄνομα τούτῳ (Prisc. Excerp. de legat. ad gent. p. 58).

(4) Виж. выше § 36 Гл. VIII.

(5) Виж. выше § 4 Гл. VIII.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 50.

§ 2.

(1) Виж. выше § 54 Гл. VIII.

(2) Тіи бѣхѫ Валамиръ, Ѳеодемиръ, и Видемиръ, както выше казахмы. (Виж. § 54 Гл. VIII).

(3) Ако е истина, както нѣкои мыслятъ, че Сармати-ти были Славяни *Сърби* а Алани-ти Славяни *Росси* (= Роксо-Алани, Роксолани, Россiани; Виж. выше Гл. I, § 3, прибѣл. 1), ясно ся разумѣва защо тiи сѫ останали вѣрни на тожезычны-ты имъ Унны, сирѣчь Славено-Българи.

(4) Положенiе-то на тыѭ рѣкѫ не е извѣстно; нѣкои-ся казватъ че е Нера.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 50; Vict. Tun.

(6) Римляне-ти простирающе Дакiѭ отъ вѫдѣ и отъ самъ Дунава, раздѣляхѫ ѭ на три части, на кои-то давахѫ и три различны имена: Dacia Transalpina, или *Задъ Алпска Дакiя*, т. е. Влахiя и Молдавiя: Dacia Ripensis, или *прибрѣжна Дакiя*, то есть нынѣшня-та придунавска Българiя на горѣ отъ Никополь; Dacia mediterranea, или Средиземна Дакiя, то есть Средиземна Българiя около Софiѭ и Нишъ;

(7) Passim proruentes tunc se in Romaniam dederunt (Iorn).

(8) Sciri vero et Satagarii et cœteri Alanorum, cum Duce suo nomine Candax, Scythiam minorem inferioremque Mœsiam accepere. (Iorn). Тiя Iорнандови рѣчи показватъ какъ Скири и Сатагари были племя Аланско. Iорнандъ казва iоще (c; 50) че дѣдо му Перiа, кой-то былъ баща на баща му Алановамуеа, былъ писарь Кандаксовъ презъ сичкыя-тъ му животъ, а послѣ былъ писарь и на Гундигиса сына сестры его, кому-то ся давало и имя База, и кой-то былъ военачалникъ Аланскаго князя въ Долнѭ-тѫ Мvсiѭ. При това казва Iорнандъ че и самъ, преди да стане монахъ, ако и неученъ, былъ также неговъ писарь. Все това показва че Iорнандъ былъ въ положенiе да ся добрѣ научи за все що станѫло слѣдъ Атиловѫ-тѫ смърть, кое-то дава голѣмѫ достовѣрность на все що онъ приказва за тыя времена; но жално е че описанiя-та му сѫ толкова недостаточни и неточни.

(9) Тія мѣста сѫ намъ неизвѣстни. Нѣкои-си обаче мыслятъ да сѫ были на Норическы-ты предѣлы, защо отъ тамъ излѣзли кога-то послѣ съ Одоакра наедно воевахѫ на Італіѭ.

(10) Виндоміна мыслятъ да е криво написано вмѣсто *Виндобона*, то есть Віенна. — Іорнандъ казва че тая область Паннонія ся простирала отъ Горніѭ Мусіѭ на Востокъ до Норіка на западъ, и отъ Далматіѭ на югъ до Дунавъ-тъ на Сѣверъ. Остроготски-ти князи или началници были іоще вышеречени-ти троица братія Валамиръ, Ѳеодемиръ, и Видемиръ. Пьрвый-тъ ся населилъ въ восточнѫ-тѫ часть Паннонія между рѣкы-ты *Черни* и *Скарніунѫ*; вторый-тъ ся учредилъ около езеро-то *Пелсодь* днесь называемое Невсіеделъ, на Аустрійскы-ты предѣлы; третій-тъ ся намѣстилъ помежду двама-та тыя. Тія же троица Остроготски началници, ако и да имали всякый особенно княжьство, живѣли обаче согласни помежду си, и совсѣмъ що ся казвали покорени Грекоримскому царству, и му земали заплатѫ ежегоднѫ за да му пазятъ предѣлы-ты, по нѣкога пакъ фърляли жребіе помежду си, за да видятъ кому ще ся падне да дрънне сабіѭ-тѫ и да пойде да плѣни Востока или Запада. Така правили и други-ти вышеречени варвари *Римски союзници*. Руги, Скыри и Турцилінги. Тія минѫли даже единъ день презъ Алпы-ты, и отишли въ Італіѭ многолюдно, гдѣ-то гы пріяли тоже като гости, дали имъ оружія и знамена, и гы назвали *Римскѫ войскѫ*. — Освень тыя Остроготы населены въ Панноніѭ, друго едно доста многолюдно и отъ нихъ независимо Остроготско племя, кое-то, споредъ Іорнанда, ся именовало *Малки Готѳи* (Gothi minores), бѣ ся отъ давна населило въ Мусіѭ подъ Емскы-ты горы, вѣроятно кога-то минахѫ Дунавъ-тъ въ Валентово время. Тія Готѳи отъ Епіскопа Улфила на христіанство поучени и просвѣщени, были мирни и сиромаси; друго имѣніе немали освень добытакъ-тъ си и лѣсы-ты си; жито малко произ

вожлали, а віно никакъ, за то и віно не піили, и ся хранили съ млѣко. (Виж. Iorn. ibid. Lebeau Hist. du Bas. Emp. T. VI p. 347, L. XXXIII § 37, и примѣч. S-t Martin).

(11) Прокопій казва причинѫ-тѫ за коіѫ-то тіи и други пришелци варвари сѫ ся именовали союзници (fœderati) глаголѣщи: καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ ...., ἀλλ' ἐπί ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι .....) τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ (Procop. II L. IV, c. 5, p. 575).

§ 4.

(1) Attilae filii contra Gothos, quasi deser tores dominationis suæ, velut fugacia mancipia requirentes, venirent (Iorn. de reb. Get. c. 52). Іорнандъ не ны казва именно кои сѫ были тія Атілови сынове; но ако сѫдимъ отъ мѣстоположеніе-то имъ, іавно е че тіи сѫ были близо при Остроготѳы-ты населившіи ся Емнедзаръ, и Узиндуръ, и негліи тождемайчинъ имъ братъ Ирнасъ.

(2) Това лѣто не е точно опредѣлено у Іорнанда, който и самъ говори за това історическо произшествіе; но судяще по вѣроіатности че, като Атилъ бѣ умрѣлъ въ началѣ лѣта 453, догдѣ сынове-ти му ся расподѣлатъ, догдѣ стане война-та имъ съ Гепиды и Остроготѳы, и догдѣ тіе и оніе ся разидѫтъ и установатъ по различни мѣста, непремѣнно ся е минѫло най-малко една година, за това ніи положихмы речено то произшествіе въ лѣто 454, ако и Lebeau (T. IV p. 348) да го полага ошибочно въ лѣто 452, или въ лѣто 453 по смѣткѫ-тѫ на осмолѣтіе-то Ѳеодоріково кое-то полага (T. VI p. 452) въ лѣто 461, и за кое-то ніи помянувамы по-долу въ § 5.

(3) Eas partes Scythiæ peteret, quas Danubii amnis fluenta prœtermeant, quæ linguâ suâ Hunnivar appellant (Iorn. de reb. Get. c. 52). Отъ тыя Iорнандовы означенія видится iавно че *Униваръ* ще рече *Унскый градъ*, а по̀-обширно *Унія* или *Унска Земля.* Учени-ти Аллемански и Маджарски много сѫ ся занимавали да изслѣдоватъ значеніе-то на тѫѭ рѣчь; но iавно е че Униваръ е равно съ *Уный-Варъ*, сирѣчь *Унскый-варъ*, а варъ е коренъ на Блъгарскѫ-тѫ рѣчь *варошъ*, коя-то значи *градъ*, *село*, *селище* и *населеніе.* Шафарикъ (Слав. Древн. Т I, Кн. 2, стр. 252 издан. 2 Бодянск.) приводи за примѣръ Церковно-Славянскѫ. т. е. Старо-Блъгарскѫ рѣчь *вари* значущѫѭ *домъ, жилище* (domus, habitacula). А какъ е рѣчьта *варъ*, *градъ*, значила едно время *земля* и *область*, това ны казва Helmold кой-то пише че Руссія, защо-то живѣли въ неѭ Унни, именовала ся и *Униградъ*=*Униваръ* «Haec (Russia etiam Chunigard dicitur, eo quod ibi sedes Hunorum primo fuerit» (Helmold L. I c. 1). Gard (Гардъ= градъ въ Скандинавскыя-тъ языкъ значи и *градъ* и *земля, область, край* (Шафарикъ тамже стр. 97). А понеже Iорнандъ казва положително че презъ речены-ты страны называемыя *Униваръ*, минувалъ Дунавъ-тъ, то ще каже че Унни-ти населили и именували тогава своѭ землѭ днешны-ты Влахіѭ и Молдовѫ, и станѫли така сопредѣлны съ Гепиды-ты, кои-то выше видѣхмы, че ся населили въ Угріѭ, презъ коѭ-то такожде минува Дунавъ-тъ.

(4) Iорнандъ ны казва това, че той Өеодорихъ былъ сынъ брата Валамирова Өеодемира; а Византійци-ти, и особито Малхъ, кой-то много описва за того Өеодориха, казватъ че былъ сынъ Валамировъ: Θεωδέριχος ὁ τοῦ Βαλαμήρου παῖς (Malch. Excerp. p. 78, 81, 88, 89, 94; Damascius ap. Phot. cod. 242 p. 1041). Но това трѣба да е нихна погрѣшка, защо Iорнандъ, като родомъ Готөинъ, былъ е и отъ нихъ по̀-много въ состояніе да знае истинѫ-тѫ. Понеже обаче онъ наслѣдилъ послѣ самъ и на трон-

цѫ-тѫ Остроготескы братія въ княжество-то, коже да р
че человѣкъ че вегли Валмиръ, като по-голѣмъ отъ др
гы-ты и като безчаденъ, да го е пріалъ за свой сынъ,
отъ тамъ да сѫ хванали да го зоватъ *Валамировъ сы*
Тая вѣроіатность ся подтверждава и отъ онова що пи
безименный сочинитель, напечатаный отъ Henri Valois cл
Марцеліна, че Θеодорихъ ся зовалъ *Валамировъ сы*
но че естественный му отецъ былъ други, кому-то *об*
имя-то ся не сохранило въ писаніе-то му: «(Theodoricu
» vir fortissimus, fortis, cujus pater Walamir dictus, rex G
» thorum, naturalis tamen ejus fuit ......» Исто-то ся по
твърждава и отъ Марцеліновѫ-тѫ лѣтопись, коя-то вѣ
си казва че Θеодорікъ ся нарачалъ *прозваніемъ* Валамир
«Theodoricus cognomento Valamer,» и отъ Θеофана, ко
то го также прозывава Валмиръ «Θευδέριχος ὁ Οὐαλάμ
ερος» (Theoph. p. 112).

§ 5.

(1) Іоаннъ Лидъ казва че, кога-то Леонъ възлѣзалъ
престолъ-тъ, намѣрилъ собраны и готовы пары выше о
100,000 літры златà, кои-то были по-напредъ наготвен
за Атила: «ἐλθὼν ὁ Λέων καὶ τὸν πλοῦτον εὑρὼν, ὃν ὁ 'Α
» τίλας ὁ τῆς οἰκουμένης πολέμιος λαμβάνειν ἔμελλεν (ἦν
ὑπὲρ τὰς χιλίας ἑκατοντάδας τοῦ χρυσίου λιτρῶν)» (Ioan. Lyd
de Magist. III 43.)

(2) Това лѣто ся не показва въ історіѭ-тѫ, но т
ся пада да е, ако е истина че Θеодорихъ ся родилъ н
лѣто 454, (Виж. выше § 4), понеже въ тѫзи войнѫ он
былъ осмолѣтенъ.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 9, p. 74
Iorn. de reb. Get. c. 53; Sidon. Apollin. Carm. 2, v. 22
et seq.

(4) Κατὰ γὰρ τὸ Βυζάντιον ὁμηρεύσας ποτὲ, τοῖς ἀρίστο
τῶν διδασκάλων ἐφοίτησεν .... ἐπὶ τῆς Λέοντος βασιλεία
(Theoph. p. 112).

§ 6.

(1) Това лѣто отъ Lebeau назначено не е точно забѣлѣжено въ Історіїѫ-тѫ. Пріскъ само казва че то событіе станѫло по онова время, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, по кое-то Леонъ, по прошеніе на сѵгклитъ-тъ царства западнаго отъ Рѣчимира тогава управляемаго, проводи посланницы: Фѵларха до Марцелліна въ Далматіїѫ на Рѣчимира разсърдена, и Татіана Патрікія, бывшаго послѣ ѵпата въ лѣто 466 (Art. de verif les dates p. 335), до Ванділскаго краля Генсериха отъ Африкѫ съ корабы воюющаго противу Сікеліїѫ и Італіїѫ, за да гы примири съ Римляны-ты, кои-то посланници Маркелліна убо придумали да мирува, а Генсериха, не можили, защо онъ искалъ перво да му ся даде имѣніе-то на прежде убійствомъ умершиты царя Валентініана и военачалника Аетіа (Prisc. de leg. p. 42—43); но отъ то̀ що казва самъ Пріскъ за тыя посолства и на друго мѣсто (de leg. p. 74), и означава че посланници ся пратили тогава до Генсериха, не отъ царя западнаго, а отъ Рѣчимира, παρὰ τοῦ Ρεκίμερος, може да ся разумѣе че то станѫло слѣдъ царя Севира умершаго на 15 августа 465, кога-то самъ Рѣчимиръ съ сенатъ-тъ управлялъ царство-то. Но отъ другѫ старнѫ, онъ даже и въ Севирово-то время управлялъ царство-то, така що презъ сичко-то му царствуваніе історія-та само веднъждь поминува имя-то на тоя царь. Il avait porté la couronne imperiale près de quatre ans, toujours esclave de son ministre (Ricimer). Dans tonte l' histoire de son règne il n' est nommè qu' une scule fois, a l' occasion du jugement d' Agrippinus (Lcbeau. hist. Bas. Emp. T. IV p. 446). Совсѣмъ тѣмъ Пріскъ казва че, въ кое-то время ся проводили на западъ речени-ти посланници, и дошли отъ сѣверъ на Цариградъ варварски посланници, въ исто-то время дошли такива и отъ Персійскаго царя, и за друго нѣщо, и за да искатъ помощь противу Унны Кидариты, и че Леонъ

му проводилъ съ отрицателенъ отвѣтъ посланникъ Констанція (Prisc. de legat. p. 43 и 74). А това Персійско посолство не знамъ какъ Lebeau полага въ лѣто 464 (T. VI p. 442), като тождевременны-ты вышеречены други бѣ положилъ (ibid. p. 434 et seq.) въ лѣто 462.

(2) Выше ся рече за три народы Сарагуры, Урогы, и Оногуры, че испъдени отъ Савиры-ты .... проводили посланницы на Цариградъ: така казува перво Пріскъ: Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ἑώους Ῥωμαίους Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβήρων καὶ μάχην σφίσιν ἐληλυθότων (Prisc. de leg. p. 43—A.) А тука като е слово-то за тыяжде пакъ народы, Пріскъ говори само за Сарагуры-ты: ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι, ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς, πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. ibid. infra). Това показва іавно че тія три народни имена не принадлежали на три различны народы, но на единъ самъ прозванный съ три различны имена. — Сега кой и какъвъ е былъ той народъ, никой извѣстно не може да каже, понеже отъ ветхы-ты писатели никой не ны го казва; а отъ новы-ты Дегинь казва че были Татари (Des Guignes hist. des Huns T. II p. 317); Клапротъ мысли че были Россійски-ти Югри (Klaproth, Uber Sprach und Schrift der Uiguren), а Сен-Мартенъ (S-t Martin) пише че му ся види іавно че тіи три народи принадлежали на племя-то Уйгуры или Ігуры, бывшія славны въ 11-тъ и 12-тъ вѣковы, кои-то были Турци, и че речени-ти Пріскови Оногури, и Іорнандови-ти (de reb Get. c. 5). Уннугари были едно смѣшеніе или соединеніе отъ Унны и Уйгуры (Lebeau hist. Bas-Emp. T. VI. p. 425 not. 4). Отъ тыя различны и произволны мнѣнія разбери ты сега истинѫ-тѫ, ако можешь. (Виждь що рекохмы за тѣхъ выше Гл. VII § 5 примѣч. 2 и 3).

(3) Назначително е какъ тука Пріскъ нарича положително Акацирыты *Унны*

(4) Prisc. Excerp. de legat ad Rom. c. 14 p. 43.

§ 7.

(1) Отъ все що ся описува въ тойзи параграфъ спорядъ Пріска, іавно е че тія Унни, конто не знаемъ защо онъ е нареклъ *Кідариты*, живѣли надъ Кавкаса то есть на западъ отъ Каспійско-то море. Погрѣшно убо и безъ никоѭ доказателнѫ причинѫ Дегинь пише че тія живѣли въ Маурашанъ (Т. II р. 318), и че были *бѣли-ти* онія *Унни* (οἱ λευκοὶ Οὖννοι), кои-то живуще въ Маурашанъ у Харісмъ на востокъ отъ Каспіѭ бѣхѫ отъ Грько-римскы-ты писатели нарицаеми *Евθалiти*. Ἐφθαλῖται (Виж. Прокоп. de bell. Pers. L. I с. 3), а отъ восточны-ты *Хайателiти*, *Нефталiти*, *Ателiти* и *Абтелiти* (Des Guignes hist. des Huns. Т. II р. 325).

(2) Ἰουροειπαάχ, или Οὐροειπάχ. Тъй е писана тука тая крѣпость у Пріска, а у Лiда (Lidus de Magistr. L. III, c. 52, et 53), та е писана *Бырапарахъ*, *Вiрапарахъ*. S-t Martin у Lebeau (Т. VI р. 269 note I. и р. 442 note 4) мысли че тая рѣчь трѣба да е Арменска криво написана вмѣсто *Вирапахакъ*, понеже по Арменскы *Пахакъ* щяло да каже крѣпость, а *Виръ* или *Веръ* значило Ιвиріѭ, и че така Вирапахакъ щяло да рече *Іверійска Крѣпость*.

(3) Тая врата, отъ ветхо по Гречески Πύλη Κασπία нарицаемая (Proc. de bell. Got. L. IV, с. 3.), бѣше великій проходь водящій презъ средѫ-тѫ на Кавкасскы-ты Планины, отъ Іввріѭ на Аланскѫ-тѫ землѭ, коѭ-то ся спорядъ истаго Прокопія (тамже) простирала отъ Кавкаса до реченѫ-тѫ вратѫ; за това види ся, и Арабски-ти писатели назывеватъ истѫ-тѫ вратѫ *Баб-і-аланъ*, сирѣчь *Аланскѫ-Вратѫ*. (Виж. S-t Martin у Lebeau Т. IV р. 269. not. 1) Прокопій (тамже) казва че Унни-ти кои-то живѣли надъ Кавкаса, колчимъ щели да воюватъ на Греко-римскѫ-тѫ или на Персійскѫ-тѫ землѭ, презъ тѫѭ Каспійскѫ вратѫ минували, какъ-то и презъ другѫ еднѫ зовомаѭ *Джоръ*, *за коѭ-то* S-t Martin (тамже) казва че бы-

за прочутый Проходъ или Дервентъ кой-то днесь ся нарича *Демиръ-Капія*, а отъ ветхо ся зовалъ *Албански Двери*.

(4) Ἐν Γόργῃ ...... χωρίῳ (Prisc. de leg. p. 75). Не е извѣстно положеніе-то на това село. Прокопій (de bell. Pers. I, 3—4) поменува градъ *Горю* на сѣверъ отъ Персія, но той казва былъ у Ефталіты-ты. S-t Martin (у Lebeau T. VI, p. 443, not. 2) мысли че може то село да е было *Горганъ* или *Джорджанъ*, мѣсто лѣжащее на юго-востокъ отъ Каспійско-то море.

(5) Prisc. de legat. ad Rom. c. 15, 19. p. 43, 44; id. de legat. ad gentes c. 8, 11, 12, p. 74—75.

§ 8.

(1) Prisc. de legat. ad Rom. c. 19, p. 44. — Издатель-тъ Прісковъ означава погрѣшно това приключеніе на лѣто 468. А Lebeau (T. IV, p. 459) го полага въ лѣто 466. Мы судаще по обстоятелства-та, намырамы че лѣто-то 464 ся по-много срѣща съ истинѫ-тѫ.

(2) Prisc. ibid. c. 22, p. 46.

§ 9.

(1) Chr. Alex. p. 311. Marc. chr. p. 321. Theoph. p. 96—97; Evagr. L. II. c. 23 Malalas p. 28, 29; Cedr. I, p. 348; Theod. Lect. L. I, c. 23; Zon. I. 14, T. 2, p. 50; Cod. Iust. leg. 8, T. 10 leg. 12.

§ 10.

(1) Виж. выше § 3 сея Главы.

(2) Ἐβασίλευσε ..... Σεβῆρος ἔτη γ.' καὶ μετ' αὐτὸν οὐκέτι βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ Ρεκίμερος διῴκει τὰ πράγματα, στρατηγῶν, καὶ μεγάλην περικείμενος δύναμιν (Cedr. I, p. 346).

(3) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 348 ..... 377.

(4) Satagas qui interiorem Pannoniam possidebant (Iorn. de reb. Get. c. 53). Тіи *Сатаги* може да сѫ были исти-ти оніи *Сатагари*, кои-то выше (§ 3) видѣхмы че ся населили въ Малѫ Скvѳіѭ и долнѭ Мvсіѭ. Но Іорнандъ, кой-то ны е казалъ това, не ны казва и че сѫ ся преселили тіи послѣ въ Панноніѭ. Освень това Сатагари-ти были племя Аланско, а за Сатагы-ты казуватъ да сѫ были Унни или Славени. Шафарикъ (Т. I, Кн. I, § 11. 7, 10, стр. 419—420) мысли че, понеже обыкновенно толкователи-ти подъ Іорнандовы-ты рѣчи « qui interiorem Pannonniam possidebant, » разумѣватъ сѣверозападныя-тъ край на Унгаріѭ (Iorn. Orig. Slav. IV, 175), и е много възможно и вѣроіатно да е разумѣвалъ Іорнандъ съ рѣчь-тѫ *Панноніѭ* сичкѫ-тѫ Унгаріѭ между Дунавъ и Тиссѫ, тіи Сатаги трѣба да сѫ были исти-ти днесь іоще подъ Карпаѳскы-ты горы живущіи *Сотаки* (Сотаци), кои-то обаче сѫ племя Славенско. Шафарикъ прилага че може тіи Сатаги, бывше племя Славенско (Сотаки) да сѫ ся назвали отъ Іорнанда Алани (Сатагари), негли защо-то сѫ ся покорявали тогава на Аланы-ты. Все това що казва Шафарикъ е хубаво и добро, само не ся срѣща съ онова що пише Іорнандъ, че Сатаги-ти были живѣли въ *вѫтрешнѫ-тѫ Панноніѭ*, кое-то значи на *вѫтре отъ Дунавъ-тъ*, сирѣчь отъ самъ Дунавъ-тъ, кое-то ся подтверждава и отъ то что самъ Іорнандъ прилага че Унни-ти, пошедше въ Панноніѭ за помощь на Сатагы-ты, осадили града Бассіана; а Бассіана полагатъ Римски-ти пѫтьоводители на рѣкѫ-тѫ Саввѫ, 18 міля по̀-долу отъ Сирміумъ, а не надъ него и отъ въдъ Дунавъ-тъ подъ Карпаѳа.

(5) Dinzio му пише имя-то Іорнандъ. (Виж. выше § 1 примѣч. 2 сея Главы.

(6) Ако Сатаги-ти сѫ были наистинѫ племя Унеско или Славенско, лесно ся разумѣва защо Денчо имъ отишьлъ на помощь противу Готѳы-ты, какъ-то Бѣломиръ бѣ отишьлъ на помощь на *Анты-ты* пакъ противу Готѳы-ты

(Виж. наше Гл. II § 25). Но и Аланско племе да ся бы-ли, както Унни-тѣ трѣбваше да ихъ повлекѫтъ, защо А-лани-тѣ ихъ всякога были вѣрни.

(7) Това на наше St Martin у Lebeau T. VI, p. 451, not. 2.

(8) Iorn. de reb. Get. c. 53.

§ 11.

(1) Scythicæ vaga turpe plagæ. —— (Sid. Apoll. Carm. 2, v. 239).

(2) Познава ся обаче да е было отъ тъдѣ Дунавъ-тъ, гдѣ-то живѣяше Дензи, понеже казва че живѣли на поля отъ сѣмъ Дунавъ-тъ.

(3) Sed, Scythicæ vaga turba plagæ, feritatis abundans,
Dira, rapax, vehemens, ipsis quoque gentibus illis
Barbara barbariis, cujus dux Hormidac —— (Sidon. Apoll. Carm. 2, v. 239 et seq.)

(4) —— Gens ista repente.
Erumpens, solidum que rotis transvecta per Istrum
Venerat, et sectas insiderat orbita lymphas (Sid. Apoll. carm. 2, v, 269 et seq.)

(5) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 239 et seq. Vales rer. Franc. I, 5, p. 203. — За того Анѳемія, бывшаго тога-ва военачалникъ въ Ѳракіѧ, Сидоній Аполлинаръ казва че въ началѣ слѣдующаго 467 лѣта былъ началникъ на цар-скы-тѣ корабы въ Еллиспонта, когато царь Леонъ го вы-калъ на Цариградъ, та го направилъ царь на западно-то Римско царство. Онъ послѣ отишълъ на Римъ, и былъ припознатъ и прогласенъ за царь отъ Сенатъ-тъ и отъ сичкыя-тъ народъ на 12 Априлія 467 л. (Виж. Lebeau hist. Bas-Emp. T. VII, p. 6—7). Отъ вси тыя обстоятелства ся разумѣва че воеванiе-то Унское противу Анѳемія е добрѣ положено въ началѣ лѣта 466.

§ 12.

(1) Выше § 3 сея Главы.

(2) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος (Prisc.) Виж. выше Гл. VII, § 3 и Гл. VIII § 12.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 18 p. 44.

§ 13.

(1) Арнигиклово-то имя ся помянѫ выше Гл. VIII § 5.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 20, p. 44—45.

§ 14.

(1) Theoph. p. 99; Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 21 p. 45.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 21 p. 45—46.

§ 16.

(1) Iorn. de regn. success: «Tunc Leo .... Bigelem Getarum regem per Arduburem Asparis filium interimit» Отъ кое-то ся види че и Ардавуръ Аспаровъ былъ въ тѫѭ битвѫ.

(2) Marcel. chr. Alex. p. 323; Iorn. de regn. succes. — Забѣлѣжи тука че комитъ Марцеллінъ полага убитіе-то Денничіево въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, и въ консулство-то Зинона и Маркіана бывшее въ лѣто 469; а Александрійска-та лѣтопись го полага и та въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, но въ Індікта 6, и въ консулство-то Анѳемія Августа, бывшее въ лѣто 468. — Назначи іоще єдно любопытно нѣщо, че тукъ Александрійска-та лѣтопись пише имя-то Денничіево *Дензіріхъ* Δενζίριχος, какъ-то и выше (§ 1 примѣч. 1) казахмы.

Х. Цонковъ, Х. Генко Пейковъ Богдански, Х. Гунчу Стояновъ, Цонко Х. Бижовъ, Х. Панаютъ Х. Геновъ, Велико Ц. Папазооглу, Х. Вичо Стояновъ, Петръ Бедю Кожухаръ, Х. Кълю Иванцовъ Чирчи, Иванъ Ивановъ Белиновъ, Х. Петръ Х. Іордановъ, Петръ Гергювъ, Петръ Х. Матеювъ Стоянъ Янакювъ, Ненко П. Боювъ, Герги Х. Петровъ, Х. Дико Х. Пенковъ, Рахни П. Учителскы. Панаіотъ Х. Добрювъ, Петръ Х. Николовъ, Х. Никола Петровъ, Вълко Х. Пеновъ, Х. Мезю Геновъ, Куро Великовъ, Почтенный Г. Никола Х. Власковъ, Костандинъ Х. Райновъ, Дончо Х. Гергювъ, Х. Петръ Х. Гергювъ, Христо Х. Гергювъ абаджи, Петръ Божиловъ Паличіоръ, Стоянъ попъ Ивановъ, Руси Николовъ, Кънню Станчовъ, Тиню Цончовъ Златаръ, Стоянъ Х. Ивановъ Белинъ, Х. Жечо Николовъ, Кръстю Вайчовъ, Иванчо Калчовъ, Дончю Павловъ, Койно П. Великовъ, Петръ П. Великовъ, Петръ Ивановъ Сахатчи, Х. Герги Х. Драгоювъ, Милко Петровъ, Тодоръ Ганчовъ, Симеонъ Койновъ, Х. Генчо Х. Тинювъ, Теодоръ Х. Тинювъ, Іовчо Гену Мезлювъ, Веню Гену Мезювъ, Никола Велювъ, Димитръ Геновъ Пращилъ, Герги Станчовъ, Стоянъ Калчо Задгорски, Райно Стратовъ Горчакъ, Коста Стратковъ Горчакъ, Велико Стояновъ Кѫзѫлъ, Стойко Геновъ Бекяръ, Гани Христо Чатото, Гено Вълковъ Талякъ, Вълчю Гавріиловъ, Иванъ Вълковъ Сапунджи, Пенчо Кънчовъ, Х. Славъ Х. Вълковъ, Димчю Великовъ Книговезецъ. Христо Сѫби Хардалѫ, Цонко Дончовъ Червенко, Хараламбъ попъ Куровъ Кытель, Иванъ Радиловъ Зарабскы, Пенко В. Писаровъ, Никола Писаровъ, Иванъ Христовъ Кожухарь, Божилъ Х. Янакювъ, Почтен. Г. Курчу Х. Матеювъ, Матей Драгановъ, Райно Атанасъ Златаровъ, Станчо Х. Гавріиловъ, Гандю Вълковъ отъ Жеравнѫ, Христо Крьстювъ Кожухарь, Петръ Сѫби Хардали, Иванъ Божиловъ Паличоръ, Гандю Станчовъ Бояджи, Христю Ганювъ Цурянъ, Гонко Атанасовъ Табакъ, Вълко Райновъ Дикиджи, Станю Жечовъ Дикиджи, Христо Райновъ учителскы, Димо

Сапунджи, Вичо Райковъ Казакъ, Стефанъ Стояновъ Ноко, Михалъ Райновъ Арнаудовъ, Гено Калчовъ Загорскы, Х. Іорданъ Х. Пенковичь, Велико Стояновъ, Вълко Благовичь, Словесн. Учитель Вичо Райновъ, Слов. Учитель Димчо попъ Ивановъ, Учитель Кvро Гергювъ, Іорданъ Х. Петровъ, Илія Николовъ, Илчо Христовъ, Атанасъ Райновъ, Коста Михаловъ Байрямъ, Христо Х. Бижу, Іоку Мудювъ Сума, Петръ Станювъ, Велико Матеевъ, Стоянъ Христовъ Кула, Райно Божиловъ и сынове негови, Божилъ и Петръ, Стоянъ Стойковъ Чирчи, Димо Дечковъ Доврамаджи Шюмненецъ, Гергы Х. Нонювъ, Павли Х. Вичовъ, Сѫби Жечовъ, Петръ Мариновъ, Іорданъ Вълковъ, Дончо Димовъ, Петръ Енювъ Сапунджи, Матей Пенковъ Абаджи; Никола Пантелеевъ Бакарджи, Хараламбъ Иліювъ Бакалъ, Иванчо Вълчовъ, Никола Теодоровъ Пеииирджи, Даніилъ Становъ Чакмакъ, Стойчо Петровъ и К. Стойчевъ, Драгой Сѫби, Иванъ Петровъ, Никола Райновъ Семерджи, Никола Цонковъ Келиниту, Гену Пеювъ Рѫковскы, Радилъ Петровъ Тапавичарскы, Колю Тотютъ Трѣвненецъ, Цаню Тодоровъ Трѣвненецъ, Богданъ Коювъ Трѣвненецъ.

Сички въ Котель тѣла 164.

Жеравна.

Настоятель: Попъ Стефанъ Вълковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Попъ Стефанъ Вълковъ, Учит. П. Димитровъ, Б. Вълковъ, Братія Берберeви, Д. П. Икономовъ, Р. Г. Сиркашевъ, С. Паневъ Кундураджи, В. Г. Рогаювъ, Бр. Д. Абаджи, Н. Цонковъ, С. Іовковъ, В. Димчевъ, Х. Г. Ц. Габровскый, Г. Р. Берберовъ, П. Вълковъ Абаджи.

Ученицы.

Н. А. Пануковъ. Н. Ц. Цанковъ, Харалампій Русковъ, В. Г. Галунскый, С. Д. Хрусанскый, С. М. Стойновъ, П. П. Славчевъ, Н. Б. Кали—М., К. Б. Берлинскый,

Тулча:

Настоятель: Братія Өеодорови.

Братія Теодорови, за тѣла 10.
Георгій Женовъ, за тѣла 4.
Др. П. П. Минчевичъ, за тѣла 3.

Подписани за по 2 Тѣла.

Петко Лазаровъ, Бр. Х. Попови, Свящ. Енчо Димитровъ, С. Н. Добродушный.

Подписани за по 1 Тѣло.

Иванчо П. Сейрековъ, С. Діаковъ Курилъ С. Берковскый, Енчо З. Кузмановъ. Х. Василаки Х. Матеевъ Шюменъ, Ст. Хр. Минчевъ Карловецъ, Илій Т. Маджаровъ, Василій Н. Врановъ, Тодоръ Ценовъ, Василъ П. Вълчевъ Жеравнецъ, Пѣйчо П. Дрѣновскый, Гане П. Геасовъ, Хр. П. Лазаровъ, Петъръ Г. Казаковъ, Жечо Костовъ, Ради Панаютовъ, Х. Михалчо Х. Николовъ, Велико Миловъ, Иванчо Димитровъ, Ангелъ Курчевъ, Иванчо Николовъ, Андовъ Михалевъ, Стефанъ Ценевъ Жеравнецъ, Иванъ Ангеловъ, В. Ив. Саклъзовъ, Х. Иванъ Х. Вълчановъ, Григорій Дадевъ, Иванчо Иліевъ, Нено Георгіевъ, Стоянъ Н. Гръковъ, Райно Вълковъ Котлавецъ, Яковъ Г. Арабаджевъ, Никола Костадиновъ Бакалъ, Димитръ Х. Невчевъ, Невче Минчевъ, Величко Мариновъ, Стое В. Дюлгеровъ, Д. Русевъ Оджаковъ, Райче Сѫбьевъ Шюмнавецъ, Илій Янковъ, Братія Т. Стоянови, Георгій Стайковъ, Люцканъ Х. Костандиновъ, Антонъ Петровъ, Марко Ивановъ, Добри Драгановъ, Николай Н. Расодовъ, Иванчо П. Войниковъ, Точе Владовъ, Н. Хр. Дрѣновскый, Димитръ Х. Петровъ, Иванъ Христовъ, Савва Вълчевъ, Братія Тоневи, Стефанъ Дончевъ, Славъ Милановъ, Петръ Николовъ, Николай К. Бабаджевъ Жеравнецъ, Куро Николовъ, Пятко Ивановъ Градинарь, Василъ Кѫневъ, Георгій Николовъ, Минчо Георгіевъ, Димитръ Ив. Поповъ, Величко Сто-

яновичь, Александръ В. Сивковъ, Петръ Маламовъ, Тодоръ Петровъ, Димитръ Михалевъ, Авраамъ Танасъ Шишевъ, Иванче Ст. Жековъ, Георгій Дечковъ, Генчо Марковъ.

Тулчанското Дѣвическо Училище.

Учителката Антонина Д. Ученицы: Параскева Руссева, Марійка Добрева, Марійка Кыр. Джембазова, Тдорноца П. Хавезова, Руссана Г. Грькова, Екатерина Г. Казакова.

Сички въ Тулчѣ Тѣла 104.

Село Потуръ.

Священ. Георгій Райчевъ, Учитель Манче Н. Джюджевъ Симеонъ Д. Чолаковъ, Кырче Ив. Деличобановъ.

Сички въ село Потуръ Тѣла 4.

Кара Насуфъ.

Свящ. Димитрій Пятковъ, Тодоръ Спасовъ, Кола Калмуковъ, Велко Калмуковъ, Кола Кайбуровъ.

Сички въ Кара Насуфъ Тѣла 5.

Бей-Даутъ.

Свящ. Діонисій Куртевъ, Михалче Симеоновъ, Стефанъ Иванчевъ отъ Силистренско село Алмалій, Х. Димитръ Куртевъ, Николай Х. Цончевъ Жеравнецъ, Александръ Панаютовъ, Ив. Г. Капанчевъ Градецъ (за 2), Училището Св. Курило-Методійско, Тодоръ К. Миноглу, Василчо Михалчевъ, Курте Х. Д. Поповъ, Герги Михалевъ.

Сички въ Бей-Даутъ Тѣла 13.

Долне Чяморлій.

Свящ. Георгій В. Влаховъ, за училището, тѣло 1.

Горне Чяморлій.

Свящ. Маринъ Паневъ, за Училището, тѣло 1.

Касапкіой.

Свящ. Стефанъ, за Училището, тѣло 1.

Обытель Св. Иванъ Рылскый.

Настоятель: Пантелеимонъ Игуменъ.

За Обытелското Общество тѣла 4, Отецъ Игуменъ Пантелеимонъ тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Отецъ Арсеній Епитропъ, Духовникъ Доротей, Духовникъ Х. Анніа, Іеромонахъ Костандій, Ефимерій Никифоръ, Ефим. Агатангелъ, Ефим. Филаретъ, Священнодіаконъ Пахомій, Евстратій священнодіаконъ, Лука священнодіаконъ, Отецъ Х. Никита, Отецъ Паисій Икономъ, Отецъ Аркадій Иконом, Отечъ Иларіонъ Пѣвецъ, Отецъ Ксенофонтъ Х. Методіевъ, Отецъ Кесарій Чтецъ, Отецъ Владимиръ Чтецъ, Отецъ Евтимій, Д. Доротеевъ, Отецъ Іоанникія Чтецъ, Отецъ Анастасій, Василій О. Іереміевъ, Иванъ О. Паисіевъ, Костандинъ О. Евремовъ, Сотиръ Вълковъ, Димитрій П. Софіянецъ, Костандинъ Стефановъ.

Сички въ Обытель Св. Ив. Рылскый Тѣла 32.

Самоковъ.

Настоятель: Братія Х. Гюрови

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Макарій Хилендарецъ, Попъ Михаилъ П. Николаевъ, Братіа Х. Гюрови, Георгій Х. Ивановъ Смаркаровъ, Димитръ Анастасовъ Антикарь, Иванчо Хр. Сребърница, Георгаки Захар. Зографски, Христо Николовъ Крьстевъ, Никола Ивановъ Образописецъ, Димитрій Божиловъ, Ангелъ Х. Якымовъ, Димитръ Николаевъ Кара-Стояновъ, Зафиръ А. Тумпаровъ, Костандинъ А. Геровъ, Николай П. Димитровъ, Георгій Христовъ Клинче, Захарій Иванчовъ Сахатчіа, Георгій Кирчовъ Македонецъ, Христо Алексевъ Бояджи, Сотиръ Тошевъ, Евстратій Стояновъ, Георгій І. Разлоклиский, Х. Василъ Х. Колевъ,

Сотиръ Стойковъ Бояджи, Костандинъ Г. Авксентіевъ, за училищното книгохранилище, Спасъ А. Тумпаровъ учитель, Димитръ Тонжоровъ учитель, Георгій Мановъ ученикъ отъ II класъ, Василь Георгіевъ отъ II класъ, Христо Зафировъ ученикъ отъ I класъ, Георгій Христовъ Николовъ тоже, Костандинъ Д. Сичановъ тоже, Христаки Х. Иванчовъ тоже, Христо Захаріевъ Х. Стамовъ тоже, Петръ Иванчовъ Сахатчіевъ тоже, Владимиръ Христовъ тоже.

Сички въ Самоковъ Тѣла 39.

Костенецъ,

Георгій Стойчевъ за тѣло 1, Иванчо Х. Ангеловъ за тѣло 1.

Кюстендилъ.

Настоятель: П. Р. Славейковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Д. П. Петровичь учитель, Св. Синесій, Дим. Стояновъ учитель, Костандинъ Ивановъ, Давидинско Станоевъ, Стоянъ Стояновъ за сына си Христа, Димитръ Крьстевъ, Хараламби попъ Анастасовъ, М. К. Бубошиновъ Софіянецъ, Блалоговѣйный попъ Иванъ отъ Крайшко село, Георгій Коритон. учитель въ Слокощицѣ, Георгій попъ Христовъ учитель въ Соволяно, Велинъ Станковъ.

Сички въ Кюстендилъ тѣла 13.

Щипъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичь.

Подписани за по 1 Тѣло.

Почтенородный Д. Живковичь, Тасе Гочевъ, Димитръ Ставревъ, Пане А. Гулупче, Димитръ Х. А. Теранцали, Димитръ Лазовъ, Коце Алекси. Ефремъ Михаиловичь, Костандинъ Живковъ. Димитръ Павловъ, Мано Панаютовъ, Д. Михаиловичь. Мано Х. Николовъ, Лазаръ Х. Димитровъ, Пане Коцовъ, Начо Андовичь.

Сички въ Щипъ тѣла 16.

Велесъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичъ.

Подписани за по 2 Тѣла:

Благородный Зафиръ Ангеловичъ Търговецъ, Мише Кумовичъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Учит. Мудрословеснѣйшій Алексій П. Стефановъ, Мудрословеснѣйшій Іорданъ Х. Констандиновъ, Христо Михаиловъ отъ Срѣдецъ учитель, Благог. попъ Наумъ Игуменъ св. Обит. св. Іоанна, Попъ Димитрій П. М. Наничовъ, Попъ Іорданъ Ничовъ, Попъ Георгій Трайковъ Бачь, Ученолюбивый Василъ Димитріаловъ лѣкарь изъ Сѣресъ, Тоню Мисkиновичъ, Димко Х. Стефановъ Дарданарь, Георгій Х. А. Богданъ, Андрей Мисkиновъ, Димко Х. Пановъ, Петрушъ Шулевъ и сынове, Андрей І. Георговичъ, Х. Андонъ Д. Богданъ, Александръ Г. Паламовъ, Х. Іоаннъ А, Весовъ, Іорданъ Х. Д. Драндаровъ, Почтеннородный Арсеній Ян. Корндарь Търговецъ, Х. Пантази Х. П. Намичъ, Ученолюбив. Пачо Х. Г. Драндаревъ, Пандо М. Уруmовъ; Никола Д. Боювъ, Георгій Димко Урумовъ, Почтеннородный Апостолъ К Манювъ, Петрушъ Г. Карамфиловъ, Стефанъ К. Крепювъ, Коста Х. Ангелковъ, Илія К. Крепювъ, Ицко Х. К. Елезъ, Давчо попъ Димитріевъ, Димко П. Ращанецъ, Ангелъ Х. Янчи Дановъ, Васко Георгіевичъ Ращанецъ, Димко Петрушевъ Браціи, Георгій Анчо Читкутъ, Димо Чокалъ, Лазарь П. Х. Стоянъ, Коста П. попъ Димитріевъ, Христю С. Протичъ Сахатчи отъ Кратово, Георгій Д. Х. Бошковъ, Арю Т. Мазневъ, Мишо Резневъ, Стеф. Г. Карамфиловъ, Петрушъ попъ Николовъ отъ село Богомиле.

Сички въ Велесъ тѣла 52.

Прилѣпъ.

Настоятель: Теодоръ И. Кушевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Теодоръ И. Кушевъ, Брат. Илія Биолъви, Никола Ганчевъ учитель, Петръ Димитръ учитель отъ Бобенци (Косторското), Василій Крайчевъ, Босе Тачевъ Чешларъ, Братія Икусевы, Недѣлю П. Бръм. учитель.

Сички въ Прилѣпъ тѣда 8.

Неврокопъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

За училище-то Неврокопско, учитель Тома Н. Поповъ, Атанасъ Илія Дуковъ ученикъ, Илій Костандиновъ учен. Симеонъ Стояновъ Шяхжиъ учен., Велико Стояновъ учен.

Сички въ Неврокопъ тѣла 6.

Търново.

Настоятель: Димитръ Павли Х. Ивановъ.

Подписано за 5 Тѣла.

Читалището «НАДѢЖДА».

Подписани за по 2 Тѣла.

Др. Иванъ Х. Тодоровъ, Тоте Станчевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ст. Карагіозовъ, Георгій Тошевъ, Х. Христаки Стояновъ, Ст. Сарафиди, Никола Златарскый, Георгій Аврамовъ, Стеф. Миновъ, Анастасъ Симеоновъ, Джорджо Момчовъ, Кост. Х. Станевъ, Д. П. Ивановъ, Петръ С. Пиневъ, Ив. Х. Петроновъ, Ив. Калжпчіевъ, Никола Л. Златевъ, Лука Василевъ, Братія Фичевъ, Никола Стоевъ, Трифонъ Филіоглу, Стоянъ Еневъ, Драгостинъ Руссевъ, Георгій Стояновъ, Стойчо Цоневъ, Х. Паскалъ Х. Славчевъ, Владиміръ Ивановъ, Димитръ Джаферевъ, Т. Х. Паскалевъ,

Михаилъ Рачевъ, П. Н. Симерджіовъ, Г. П. Ивановъ, Н. Сараковъ, Бр. Петевъ, К. Кабакчіоглу, Христю П. Кундураджи, Димитръ Ангеловъ.

Сички въ Търново Тѣла 44.

Габрово:

Чрезъ П. Р. Славейкова.

Хр. Манафовъ за тѣло 1, Стеф. Х. Бакаловъ за тѣло 1.

Ловичъ.

Подписанъ за 3 Тѣла.

Троянскый Монастиръ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Архидіаконъ Пансій, Писарьтъ на Н. Пр. Ловчанскый, Братія Димчеви, Братія Маренчо и Петръ, Х. Калчо Х. Петровъ и братъ му Ангелъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Діаконъ Рафаилъ, Икономъ Захарій, Протопапа Павлџ, Сакелларій попъ Лука, Христаки Х. Сливовли, Станю Панчовъ, Анастасъ Кунчовъ, Маринчо Караконовъ, Х. Павловъ, Колю епитропъ Школскый, Иванчо Касабойли, Димитрій попъ Костовъ, Іоакимъ Шишковъ, Троянъ Г. Спасъ Маринъ, Димитрій Поповичь, Х. Василъ, Колю Донанъ, Гложанскый Монастырь, Г. Павелъ отъ Вадрари, Г. Филиппъ, Братъ му Наню, Г. Велю Сиковичь, Г. Цолу, Димитрій Новачанъ, Стоянъ Генчовъ Орханіе, Нано, Николчо Арнаудовъ отъ Етрополи, Х. Стефанъ Х. Станчовъ Тетевенецъ, Протопапа Василъ, Тодоръ Шишковичь.

Сички въ Ловичь Тѣла 44.

Пиротъ.

Настоятель: Христо Х. Павловъ.

Подписанъ за 6 Тѣла.

Пелѣю Гуговъ Калаузе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Училището Пиротско, Симеонъ Христовъ, Петръ Николинъ, Попъ Виданъ.

Сички въ Пиротъ Тѣла 10.

Софія.

Настоятель Венелинъ Груевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Димитрій Трайковичь за 2 Тѣла — Димитрій Х. Мановъ, Теодоръ Пешевъ, В. Груевъ учитель, Георгый Х. Мановъ, Димитрій Петровъ, Димитрій Мановъ взаимноучитель, Атанасъ Филипповъ, За Читалището, за общото Училище, Крьстю Х. Нешевъ, Теодоръ М. Х. Нешевъ, Х. Андонъ Станковъ, Братія Андонови, Богданъ Стойковъ отъ Копривщицѫ, Манолъ Іоцевъ отъ Берковецъ, Десе Теодоровъ отъ Копривщицѫ, Стоянъ Стефановъ, Х. Авксентій Игуменъ на Кремыковскый монастырь, Андреа Хр. Топракчіевъ изъ Сливенъ, Илчо Іончевъ отъ Панагюрище, Димитръ Михалковъ отъ Бобошево, Костандинъ Ананевъ отъ Бобошево, Христо Стойчевъ отъ Бобошево, За училището Бобошевско, Костандинъ Стойчевъ отъ Джумаѧ, Георгый Ивановъ Зографъ отъ Бобошево,

Сички въ Софіѭ Тѣла 28.

Пловдивъ.

Настоятель Хр. Дановъ и Съдружіе.

Подписанъ за 10 Тѣла.

Христо Дановъ и Съдружіе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Дамаскинъ, Іоакимъ Груевъ учитель, Тодораки И. Кесяковъ, Николи В. Кесяковъ, Атанасъ Д. Самоковецъ, Димитръ В. Манчевъ за 2 Тѣла, Несторъ Марковъ Еробаскы, Ганчо Милевъ отъ Стрелча, Герги И. Милковъ отъ Плѣвенъ, Костандинъ Х. Танковъ отъ Перу-

щицѫ, Х. Никола Стойновъ отъ Различъ, Иванъ Г. Тевчевъ Пантелейскы, Малея Лулчевъ Копривщенецъ, Иванъ К. Архимандритовъ отъ Прилепъ, Констандинъ Ангеловъ отъ Прилѣпъ, Атанасъ Митювъ Брадиковчанинъ, Цвѣтанъ Х. Д. Кесяковъ отъ Копривщицѫ, Делко Милковъ отъ Харманлiи, Атанасъ Васильовъ отъ Карлово, Стоянъ Петровъ отъ Браилѫ, Попъ Никола Констандиновъ Чирпанлiя въ Марашъ, Андонъ Стояновъ отъ Кюстендилъ, Христо Георгiевъ отъ Пещера, Никола Нейчовъ отъ Понбреле, Михаилъ Рашковъ отъ Копривщицѫ, Георгiй Канчиди, Попъ Илiя отъ Марашъ, Попъ Златанъ отъ Карши-Якѫ, Попъ Атанасъ тоже, Петръ Стояновъ учитель въ Карши-Якѫ Силистренецъ, Христо Г. Трувчевъ уч. въ Марашъ Клисурецъ, Георгiй консуловъ, Констандинъ и Стоянъ Т. Догановъ отъ Копривщицѫ.

Сички въ Пловдивъ тѣла 46.

Перущица.

Настоятель: Хр. Дановъ и Съдружiе

Подписани за по 1 Тѣло.

Благоговѣйный Отецъ Мелетiй Вълчевъ, Петръ Боневъ учитель, Д. Г. Лачковъ, Петръ Вичовъ, С. Атанасовъ, Г. А. Ганчовъ, Х. Георгiй Димитровъ.

Ученицы.

Никола Констандиновъ, Илiя Стоевъ, Анастасъ Тодоровъ Широка-Лока, Иванъ Анастасовъ, Никола Х. Тодоровъ, Тодоръ Г. Ивановъ.

Сички въ Перущицѫ тѣла 13.

Хаскьой.

Настоятель: Хр. Дановъ и С-iе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Христо С. Златаровъ, Коста Т. Силмоджiевъ, Иванаки Х. Чардаровъ, Димитръ Ив. Стояноглу, Попъ Христо Новаковъ, Димитръ попъ Стефановъ, Петръ Х. Калиновъ,

Захарій Мавревъ учитель, Станчу Димовъ Куручешменскій учитель, Отецъ Хрисантъ, Георгій и Михаилъ Х. Ив. Манчевъ, Захарій Д. Бояджіевъ, Петра Стайкова учителка.

Сички въ Хаськой тѣла 14.

Т. Пазарджикъ.

Настоятель Ст. Х. Захаріевъ.

Подписани за по 3 Тѣла:

Кара Никола Ангеловъ, Тодоръ Вълчевъ.

Подписанъ за 2 Тѣла.

Ангелъ Гычевъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Ст. Х. Захаріевъ, Икономъ Попъ Тодоръ, За Общѫтѫ Книжарницѫ, Никола Шишеджіевъ, Тодоръ Неновъ, Пѣвецъ Кост. Н. Томчевъ, Стою Сѫбовъ, Георгій П. Циричка, Георгій Лазаровъ, Георги Ангеловъ, Пеню Х. Величковъ, Костаки С. Балсамаджіевъ, Георгій Н. Консуловъ, Стефанъ Н. Консуловъ, Лудовикъ Деверній инджиниръ, Станиславъ Д. Доспейскый, Діяконъ Іеремія Фурунджіевъ, Атанасъ Х. Ивановъ, Братія Петковы Хындани, Димитръ Г. Пеневъ, Теофилъ Бейковъ за училището въ Калугерово, Костандинъ П. Капанджи отъ Неврокопъ за училището, Учитель Тома Н. Поповичь, Атанасъ Иліевъ Дуковъ, Илія Костадинъ Лазовъ, Симеонъ Стояновъ Шахѫнъ, Велко Стояновъ.

Сички въ Тат. Пазарджикъ тѣла 36.

Панагюрище.

Настоятель: Рад. Ив. Гешеновъ.

Подписани за по 1 Тѣло:

Отецъ Дамянъ Хилендарскый, Отецъ Касіянъ Рилскый, Попъ Лука П. Дойчовъ Цвѣтко Георгіевъ, Нейко Стояновъ, Георгій Р. Кераванoвъ, Радъ Ив. Гешановъ, Хри-

сто и сынъ Ивачю, Скардатъ Петраки Кръст. Ив. Гешеновъ, Х. Манчо П. Х. И. Златаръ, Ив. Илiевъ Пармуровъ, Паню Геровъ, Илiя Ф. Хаитовъ, Стоянъ П. Манинъ, Стоянъ К. Самоходовъ, Бр. С. Щребанови, Бр. В. Королееви, Ив. С. Иконописецъ, Симеонъ С. Джуровъ, Деянъ Н. фршевачъ, Василаки Николовъ, Ив. А. Мицуловъ, Ив. Д. Дуленовъ. Тодоръ П. Бозджiевъ, Цвѣтко Н. Пѣвецъ, Ив. и Койно П. Дулекови, Деячо М. Чохраповъ, Ганчо П. Дипековъ, Павелъ П. попъ Толевъ, Никола Г. Бимбашiевъ Димитръ Генковъ, Илiя К. Калевъ Гешевъ писарь. Исарю Ц. Мачевъ главенъ учитель, Николай П. Поповъ подучитель, Крайчо С. Самоходъ.

Ученицы отъ мѫжко-то училище.

Манчо П. Х. Белiевъ отъ Щипъ, Iорданъ С. Арн. отъ Елена, Нево С. Бозджiевъ, Ив. Хр. и Георгiй Радъ Гешановъ, П. Тутлековъ, Панчо П. Сапунджiевъ, Крьстю и Дулчо Д. Гучови.

Отъ Девическо-то училище

Стойка К. Дулекова учителка, Пелагiя Пенчева подучителка, — Ученицы: Елисавета Марiя и Дада Радъ Гешанова, Райка П. Георгiева Футекова, Марiя Х. Захарiева, Евгенiя П. Цвѣткова, Марiя С. Х. Кирилова, Цонка и Анна Т. Бѣлопитови, Рада С. Койчова, Марiя П. Койчова, Марiя С. Дадова, Стоица и Дида Н. Бѣлопитова, Дида П. Браткова Пеленакъ.

Сички въ Панигюрище тѣла 56.

Пирдопъ.

Настоятель: Радъ Ив. Гешановъ.

Манолъ Марицовъ, за тѣло 1, Димитръ Х. Стояновъ за тѣло 1.

Попбренъ.

Настоятель: Рад. Ив. Гешановъ.

За общината тѣло 1, Даскалъ Жеко Николовъ, за тѣло 1.

Петричь, Бѫта.

Настоятель: Радъ Ив. Гешеновъ.

За общинѫтѫ Банъ тѣло 1, Илія Ганчевъ Пулевъ тѣло 1, — Георгій Пендевъ учитель въ Бѫта тѣло 1.

Копривщица.

Настоятель: Павле Герджиковъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Павле Герджиковъ, Др. Спасъ Ивановъ, Георгый А. Зафировъ Спицеръ. Ученицы: Нешо попъ Брайковъ, Петръ М. Жилковъ, — Тодоръ Н. Бучковъ, Дончо Дончевъ съ сына си Рашка, Петко Бояджіевъ Илія Карагьозевъ, Драгыя Н. Драгыскы, Цоко И. Дуранъ, Нетко П. Малеевъ, Велю Н. Биволаровъ, Брайко Р. Шушоловъ, Иванъ Х. Христевъ, Гавріилъ Апостоловъ, Стефанъ Поповичь Търновецъ, Иванъ Б. Дурасіевъ, Др. Сергый Стояновъ, Н. и Дон. Н. Чипевы, Георгы и Ст. Ахчьевъ, Ненчо Р. Моравеновъ, Богданъ П. Сираковъ, Яко и Бобе Н. Дорасьеви, Иванъ Р. Шюшюловъ, Никола Геровъ, Никола Д. Пинчековъ, Пею Н. Бадьевъ, Андр. Г. Топаловъ, Христо С. Каравелевъ, Брайко С. Х. Нейковъ, Никола Т. Догановъ, Петко Николовъ за сына си, Цоко Г. Сапунджіевъ, Иванъ Ц. Герджиковъ.

Сички въ Копривщицѫ тѣла 36.

Клисура.

Настоятель: Х. Никола Х. Савовъ.

За Общето Училище тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Х. Никола Х. Савовъ, Благог. попъ Филипъ, Икономъ попъ Брайко, Попъ Крьстю, Попъ Бошко за сына си Филипа, Цанко Н. Бояджійскый, Петко Шоплековъ, Никола Ив. Кираджіовъ, Илчо Н. Сомковъ, Куро Р. Червенаковъ,

Матея Г. Трувчевъ, Петръ Х. Н. Трувчевъ, Пенчо Х. Недѣлевъ, Петко Н. Векилскій, Пенко Христовъ, І. К. Σωκράτης ἰατρὸς ἐξ Ἰωαννίνων, Петръ и Кънчо Попови, Хр. Н. Бодкіевъ, Станю Кара Велевъ, Хараламби А. Ненчевъ, Цвѣтко Н. Соковъ за сина си Нагулча, Никола Шарапковъ за сина си Христо, Генчо Т. Шопленовъ, Захарія Хр. Павурджіевъ ученикъ, П. Козаларовъ, Дамо Обрецковъ даръ отъ чича му Вела, Иванъ В. Шопленовъ, Дѣлчо Рачевъ, Никола Кънчевъ, Тотю Лазаровъ; Петко Лазаровъ за сина си Лазаря, Костаки Д. Чомаковъ, Илія П. Зографъ за сина си Гаврила, Хр. П. Донкевъ, Нешо Станчевъ Ученикъ, Стефанъ Донкевъ учен., Х. Н. Х. Сабовъ за сина си Петра, Начо Х. Матеевъ учитель, Діаконъ Митрофанъ Троянецъ взаимноучитель, Хр. Х. Матеевъ подучитель.

Сички въ Клисура тѣла 42.

Калоферъ.

Настоятель Братія Хр. А. Сапови.

Подписани за по 2 Тѣла.

Христо и Ат. Сапови, Училищата Калоферски, Христо Д. Карапанковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Дино Х. Гендовъ, Димитръ Г. Фингевъ, Иванъ Г. Чонгевъ, Димитръ С. Минчевъ, Лазаръ Н. Топаловъ, Тодоръ Г. Комисіевъ, Петко Бодаки.

Сички въ Калоферъ Тѣла 13.

Чирпанъ.

Настоятель: Попъ Дим. Н. Коларскый.

Подписанъ за 2 Тѣла.

Бойчо Х. Савовъ.

Подписени за по 1 Тѣло.

Попъ Дим. Н. Коларскый, Попъ Стефанъ Събевъ, Георги Динчевъ Живописецъ, Янко Т. Кочовъ, Димитръ

Марговъ отъ Хаджаръ, Г. Тасо Маневъ отъ Долномахалеиското училище, Сребре Юневъ учитель, — *Ученици*: Ваню Х. Михалевъ, Х. Иванъ Х. Петровъ, Василаки Пенчевъ, Георги попъ Николовъ, Иванъ попъ Андоновъ, Коіо Синдевъ, Стефанъ Тодоровъ, Михалаки Куровъ, Нале С. Чалъковъ, Стоянъ Георгіевъ, — *Дѣвицы*: Анка Х. Стамова, Анка Х. Недѣлчева.

Сички въ Чирпанъ тѣла 21.

Хылендарскый Монастырь.

Настоятель: Проигумени Антимъ и Никифоръ.

За общинж-тж тѣла 3, Епитропъ Проигуменъ Антимъ за тѣла 2, Проигуменъ Савва Х. за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Игуменъ Хилендарскый Архімандритъ Герасимъ, Архим. Никифоръ Панагюрецъ, Първый управитель Святогорскый, Х. Нилъ, Общый духовникъ Куріякъ Котлянецъ, Архимандритъ Іоакимъ, Проигуменъ Никаноръ Панагюрецъ, Іеромонахъ Іоакумъ Молдовану, Іером. Христофоръ Клисіархъ, Аркадій Монахъ, Секретарь монастырски Неофитъ Враченецъ, Іеромонахъ Натанаилъ, Исаія Іеромонахъ Ефимерій, Агатангелъ Іеромонахъ ефимерій, Тихонъ Монахъ Хилиндарскый пѣвецъ, Іеродіаконъ Савва Софіанецъ, Порфирій Монахъ Казанлъчанинъ, Наркисъ Монахъ Дохаръ Монастырски.

Сички въ Хилендарскый Монастырь тѣла 24.

Букурещь.

Настоятель: Христо Георгіевъ.

Подписанъ за 25 тѣла:

Н. Прѣосвященство Панаретъ Рашевъ Погоніянскый Митрополитъ.

Подписани за по 20 тѣла.

Христо Георгіевъ, Д-ръ Г. Атанасовичь, Михаилъ Колони, Маринчо Бенли,

Подписали за по 10 тѣла

Стефанъ Ивановичъ Адженовъ, Стефанъ Р. Бероnъ, Димитраки Х. Василевъ, Костаки Панютъ, Кyро Николовъ.

Подписалъ за 15 тѣла.

Д-ръ П. Протичъ.

Подписали за по 5 тѣла.

Иванчо Поповичъ, Петръ Кутевъ, Николай Христовъ, Василий Стеріо, Димитрій Мишковъ, Авраамъ Георгіевъ, Кост. Д. Атаносовъ, А. Г. Авраамовъ, Боннисъ Пападопуло, Теохаръ Папазоглу, Братія Иліадъ Александрія, Г. Х. Николовъ Баковъ, А. Михаиловъ, Василъ Василевъ.

Подписали за по 3 Тѣла.

Статьо И. Станковичъ, Паскалъ Д. Кантарджіевъ.

Подписали за по 2 Тѣла.

Д. Дербески, Параскева Атанасовъ.

Подписали за по 1 Тѣло.

Д-ръ Н. Василіади, Аристархи Бисеревъ, Ганчо Черневъ.

— Чрезъ П. Р. Славейкова.

Подписали за по 1 тѣло.

Попъ Захарія Миродоти, П. Кисимовъ, I. Касабовъ, А. Василіевъ, Райчо попъ Петровъ Габровецъ, Райчо Поповичъ, Христо Стефановъ, Иванъ Павуновъ Свищовецъ, Петръ Христовъ, М. Райчевъ, Георгій Киселовъ, Христо К. Бояровъ.

Сички въ Букурещъ тѣла 265.

Гюргево.

Настоятель: Заприновъ.

Подписали за по 1 Тѣло.

А. Стоповъ за тѣла 2, — Д. П. Смиловъ, М. П. Аврамовичъ, П. Родоновъ, М. Котушевъ, К. Сапуновъ проф. на Бълг. и Фр. языкъ, П. Ст. Начевъ, М. Т. Михаиловъ, Д. Л. Икономовъ, К. Цанковъ, Б. Заприновъ.

Сички въ Гюргево тѣла 12.

Исмаилъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Братія Тулчанови за тѣла 4, Георгій Шоповъ за тѣла 3, Димитрій Дубовски за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Павелъ Калиди, Павелъ Лавицкій, Найденъ Златановъ, Николай Арнаудовъ, Димитръ Николаевъ.

Сички въ Исмаилъ тѣла 14.

Браила.

Настоятель Скарлатъ Стратевичь.

Подписани за по 1 Тѣло:

Скарлатъ Стратевичь, Страти Ивановичь, Еленка Стратевичева, Георгый Пенковичь (Котленцы). — Зафиръ Димитреску (Румунинъ). — Марко Златевъ, Никола Господиновъ Кехая, Георгый Христовъ, П. Д. Чавушевъ, Димитръ Калуди, А. Донмади (Сливнейцы). — Михалакы Минковъ, Авраамъ Панаютъ, Илія Димитровичь (Ямболіи), Апостолъ Василевъ Карнабатлія, Иванъ Стояновъ отъ Ново Селю (въ Разградъ), Георги Панаютовичь отъ Ахыло, Георги Петровичь отъ Т. Пазарджикъ, Стефанъ Хр. Владовъ отъ Троянъ, Никола Т. Караджиковъ отъ Тулчѫ. — Таны К. Благостойній, Панаютъ С. Чалѫковъ (Търновцы)— Стеф. Т. Караджія отъ Тулчѫ, Стеф. Н. Гроздановъ отъ Шуменъ, Іорданъ Ж. Планински отъ Шуменъ, Райко Стояновъ отъ Еленѫ, Никола Христовичь отъ Дряново, — К. Д. Костовичь, Милтіади Димитреску, Бр. Іордановичь, Петръ Димовичь, Райчо Хр. Чапѫровичь, Костакы Генчевичь, Петраки П. Чавушоглу, Христаки Іордановъ (Българи родени въ Браилѫ).

Сички въ Браилѫ тѣла 35.

Болградъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Подписалъ за 15 тѣла.

Комитетътъ на Централно-то Училище тѣла 15.

Подписали за по 1 тѣло.

Д-ръ Т. [illegible], Петръ Бояновъ, Георгій Генчевъ, Георгій Вѣлчевъ, Иванъ Шишмановъ, Даніилъ Давидовъ, Паресковъ Захаріевъ, Николай Минковъ, Георгій Тодоровъ, Ангелъ Паруш[illegible], Георгій Биджевичъ, Теодоръ [illegible], М. Радковъ, Маринъ Атанасіевъ, Иванъ Даниловичъ, Стефанъ Парушевъ, Стефанъ Топчевъ, Георгій Атанасовъ, Н. Хараловъ, Василъ Парушевъ, Атанасій Войниковъ, Кирилъ Минковъ, Илія Минковъ, Димитрій Гривовъ, Петръ Фитовъ, Николай Абадиевъ.

Сичкы въ Болградъ тѣла 41.

Кубей.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Михаилъ Маловъ за тѣла 10, — Благочинный Сава Беровъ за тѣла 5, — Братія Стѣчевы за тѣла 2.

Подписали за по 1 тѣло.

Иванъ Яневъ, Маринъ Харизовъ, Иванъ Моисеевъ, Петръ Миловановъ, Братія Теодорови, Андрей Неделевъ Сокоровъ.

Сичкы въ Кубей тѣла 23.

Одесса.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Для Габровскаго училища тѣла 25, Одесское Българское Настоятелство тѣла 10, Н. М. Тошковъ тѣла 5, С. Д. Тошковичь тѣла 4, Н. Х. Палаузовъ тѣла 3, В. Н. Ранчевъ тѣла 3, И. Ковлеръ за тѣла 2, Н. Н. Палаузовъ тѣла 2, Ф. Жечевъ тѣла 2.

Подписали за по 1 тѣло.

Студентитѣ С. Ц. Златевъ, В. Кыхнеръ, Борисовъ, Досторовскый, Н. Евсѣевъ, В. И. Григоровичь, В. Мачо-

ковскый, П. Н. Цековъ, Н. Б. Чернокожевъ, Д. Драгановъ, З. Г. Паламидовъ, Захарый Княровъ, Іорданъ Ценовъ отъ Етрополъ, Н. П. Палаузовъ,

Сички въ Одессѫ тѣла 70.

Кишеневъ.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Настоятель Кыпріановскаго монастыря Архимандритъ Козма за тѣла 6, уполномоченный Аѳонозографской обители Монахъ Ѳеодосій Зографскый тѣла 5, Икономъ Хтой обители Іеромонахъ Памфилскый тѣла 5, Иванъ Дончовъ тѣла 3, Степанъ Гавріиловичь Тарапановъ тѣла 3, Іеромонахъ Мелетій за тѣла 2, Несторъ за тѣла 2, Павелъ Иннокентіевичь Левицкый за тѣла 2, Иванъ Степановичь Ивановъ за тѣла 2, Николай Ивановичь Кушковскый за тѣла 2, Иванъ Ѳеодосіевичь Иліевъ за тѣло 2, Полковникъ Александръ Петр. Пустороолевъ за тѣло 2, Викентый Ивановичь Витовскый за тѣло 1, Андрей Врачый за тѣло 1, Иванъ Врачый за т. 1, Егоръ Ивановичь Кавалджи за т. 1, Констандинъ Ивановичь Робу за т. 1, Павелъ Николаевичь Димо за тѣло 1.

Сички въ Кишеневъ тѣла 40.

Цариградъ.

Членове-ти отъ Смѣсеныя-тъ Съвѣтъ.

Подписани за по 10 тѣла.

Т. Пр. ✝ Ловчанскый Иларіонъ, ✝ Пловдивскый Панаретъ, ✝ Пловдивскый Паисій, ✝ Макаріополскый Иларіонъ, ✝ Видинскый Антимъ, — Х. Н. Д. Минчооглу.

Подписани за по 5 тѣла.

Х. Иванчо Пенчевичь Ефенди, Георгаки Чалоглу Ефенди, Ст. Чомаковъ, Хр. Тапчилещи, Д. Ив. Гешоогле, Ст. А. Камбуровъ, Хр. Стамболскый.

Вълко Милошъ за тѣло 1, Марко Д. Балабановъ за тѣло 1.

Болградъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Подписалъ за 15 тѣла.

Комитетътъ на Централно-то Училище тѣла 15.

Подписани за по 1 тѣло.

Д-ръ Т. Икономовъ, Петръ Велчевъ, Георгій Генчевъ, Георгій Поповъ, Иванъ Шишковскый, Давилъ Давидовъ, Параскева Захарієвъ, Николай Минковъ, Георгій Тодоровъ, Ангелъ Парушевъ, Георгій Княжевичъ, Теодоръ Янаковичъ, М. Радижевъ, Миронъ Атанасієвъ, Иванъ Діаковичъ, Стефанъ Парушевъ, Стефанъ Тошевъ, Георгій Атанасовъ, Н. Хорозовъ, Василъ Парушевъ, Атанасій Вопцаковъ, Курилъ Минковъ, Илій Минковъ, Димитрій Грьковъ, Петръ Фитовъ, Николай Абаджієвъ.

Сички въ Болградъ тѣла 41.

Кубей.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Михаилъ Малинъ за тѣла 10, — Благочинній Сава Беровъ за тѣла 5, — Братія Скачкови за тѣла 2.

Подписаня за по 1 тѣло.

Иванъ Яневъ, Маранъ Хардаловъ, Иванъ Моисеевъ, Петръ Милановъ, Братія Теодорови, Андрей Недевъ Сопорновъ.

Сички въ Кубей тѣла 23.

Одесса.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Для Габровскаго училища тѣла 25, Одеское Българское Настоятелство тѣла 10, Н. М. Тошковъ тѣла 5, С. Д. Тошковичь тѣла 4, Н. Х. Палаузовъ тѣла 3, В. Н. Рашевъ тѣла 3, И. Ковлеръ за тѣла 2, Н. И. Палаузовъ тѣла 2, Ф. Жечевъ тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Студенытѣ С. Ц. Златевъ, В. Кыхцеръ, Бордоносъ, Дохторовскый, И. Бюзелевъ, В. И. Гипоровичь, В. Мачю-

ковскый, П. Н. Цековъ, Н. Б. Черноножевъ, Д. Драгановъ, З. Г. Паламидовъ, Захарый Кояровъ, Іорданъ Ценовъ отъ Етрополъ, Н. П. Палаузовъ,

Сички въ Одессѫ тѣла 70.

Кишеневъ.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Настоятель Кипріановскаго монастыря Архимандритъ Козма за тѣла 6, уполномоченный Аѳонозографской обители Монахъ Ѳеодосій Зографскый тѣла 5, Икономъ Хтой обители Іеромонахъ Памфилскый тѣла 5, Иванъ Дончовъ тѣла 3, Степанъ Гавріиловичь Тарапановъ тѣла 3, Іеромонахъ Мелетій за тѣла 2, Несторъ за тѣла 2, Павелъ Иннокентіевичь Левицкый за тѣла 2, Иванъ Степановичь Ивановъ за тѣла 2, Николай Ивановичь Кушковскый за тѣла 2, Иванъ Ѳеодосіевичь Иліевъ за тѣло 2, Полковникъ Александръ Петр. Пустороcлевъ за тѣло 2, Викентый Ивановичь Витовскый за тѣло 1, Андрей Врачый за тѣло 1, Иванъ Врачый за т. 1, Егоръ Ивановичь Каваллжи за т. 1, Константинъ Ивановичь Робу за т. 1, Павелъ Николаевичь Димо за тѣло 1.

Сички въ Кишеневъ тѣла 40.

Цариградъ.

Членове-ти отъ Смѣсеныя-тъ Съвѣтъ.

Подписали за по 10 тѣла.

Т. Пр. ✝ Ловчанскый Иларіонъ, ✝ Пловдивскый Панаретъ, ✝ Пловдивскый Пайсій, ✝ Макаріополскый Иларіонъ, ✝ Видинскый Антимъ, — Х. Н. Д. Минчооглу.

Подписали за по 5 тѣла.

Х. Иванчо Пенчевичь Ефенди, Георгаки Чалооглу Ефенди, Ст. Чомаковъ, Хр. Тапчилеща, Д. Ив. Гешоолу, Ст. А. Камбуровъ, Хр. Стамболскый.

Вълко Милошь за тѣло 1, Марко Д. Балабановъ за тѣло 1.

Цариградското ЧИТАЛИЩЕ за тѣла 10, Георгий П. Зо
лотовичъ за тѣла 5.

Подписани за по 3 тѣла,

Н. П. Тапчилеща, Д. Добровичъ, Х. Ив. Петровъ, Ста
чо Д. Ушлiевъ, Ст. Иличъ, Найденъ Геровъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

К. Х. Поповъ, П. Ст. Атанасовичъ, Райчо Дончов
т. Ст. Бурновъ, Г. А. Мораненовъ, Д-ръ Караконовскы
Георги Карагочевъ Джелеп. — Стано Даскаловъ Типограф

Подписани за по 1 тѣло.

Никола Х. Щербановъ, Н. Брадинскы, Нано Трифонов
Д. Д. Павловъ, Н. Ив. Зидаровъ, Д. Куневичъ, Сл. Х. Пе
човъ, Ст. Митовъ, Бовчо Папазооглу, М. П. Милошев
Хр. П. Розовъ, Тодоръ Ивановъ, Петръ Христовичъ, С
Стефановъ, Т. Илiевъ, Н. Ст. Михайловъ, Марко Х. Въ
човъ и Друж., Паскалъ Г. Паскаловъ, Христо Н. Кръ
тевъ, Ат. А. Стояновичъ, С. Г. Становъ, Л. Д. Карам
вовъ, Христо Цвѣтковъ, Д. Павловъ, Архимандритъ Дос
тей, Г. Ивановъ, П. К. Поповъ, П. Н. Начооглу, Ген
Д. Янколовъ, Х. Бойчо отъ Шюменъ, Ат. Рачевъ о
Балчикъ, Д. Пеновъ отъ Т. Пазарджикъ, Л. И. Джейков
Петко Калчевъ отъ Казанлѫкъ, Ангелъ Ф. Камбаро
Пирдопчанинъ, Стуименъ Славовъ, Илiя А. Балканскы
Джорджи А. Златарскый, Гирганъ и Златаровъ, Геор
Минчовъ, Христо Рашевъ Търновецъ, Димитръ Герге
отъ Джюмая, Димо С. Пипевъ, Давидъ С. Бакаловъ,
Х. Стойчевъ Дряновецъ, П. Г. Сребровъ ученикъ въ Л
цейтъ, Хр. I. Враджалѫ, Георги Цаневъ Казанлѫчанин
Тодоръ Кост. Минковъ отъ Кѫрклис. — Киро Хр. Тиков
Димитръ Чиковъ, Генко Аджаровъ, Никола Нанковъ, Иван
Дочовъ, Минко Райкинъ, Видулъ Христовъ, Лалю Тончо
Калофер. Стоянъ И Болярковъ Еленчан, П. Р. Славейко
и сынове Иванъ, Рачо, Райко, Христо, Пенчо тѣла 6

Сички въ Цариградъ тѣла 210.

Печатни погрѣшкы за поправлѣ.

Молимся читателемъ да ни простятъ за тыя и другы нѣкои печатни погрѣшкы, коиъто сѫ станали отъ несъвършенство еще печатно Българско художество [illegible] щѫ сѫ положили много старание за да бѫде напечатана книгата безъ погрѣшкы.

Страница	Редъ	Вмѣсто			Чети
XIX	6	,	4[illegible]	,	47[illegible]
36	11	,	[illegible]	,	II
»	17	,	[illegible]	,	(15)
»	20		[illegible]	,	(16)
»	22	,	[illegible]	,	(17)
»	25	,	(16)	,	(18)
37	1	,	(17)	,	(19)
»	20	,	[illegible]	,	(20)
»	27	,	[illegible]	,	(21)
38	5	,	(20)	,	(22)
40	14	,	(14)	,	
»	23	,	[illegible]	,	(14)
»	26	,	(16)	,	(15)
»	30	,	(17)	,	(16)
41	2	,	[illegible]	,	(17)
»	3	,	(18)	,	(18)
»	5	,	(20)	,	(19)
»	5	,	(21)	,	(20)
55	5	,	[illegible]	,	[illegible]
57	25	,	[illegible]	,	[illegible]
65	4	,	2	,	1
67	12	,	(4)	,	(3)
»	25	,	(5)	,	(4)
72	12	,	[illegible]	,	[illegible]
76	24	,	[illegible]	,	[illegible]

Страница	Редъ	Вмѣсто		Пиши	
111	4	»	Висигети	»	Висиготеи
129	2	»	(1)	»	(2)
145	30	»	faderati	»	fœderati
201	2	»	(2)	»	(3)
212	26	»	(2)	»	(1)
260	29	»	(5)	»	(6)
261	1	»	(6)	»	(7)
»	3	»	(7)	»	(8)
295	16	»	(1)	»	
296	21	*слѣдъ*	имаше	»	два
303	27	*вмѣсто*	(1)	»	(2)
365	21	»	(1)	»	(4)
375	11	»	(1)	»	(2)
389	30	»	(1)	»	(2)
407	2	»	79	»	70
442	21	»	VI	»	IV
449	22	»	quae	»	quas
456	16	»	§ 6	»	
458	14—15	»	ἐπίλογος ...	»	(ἐπίλογος...)
»	32	»	§ 7	»	§ 6
459	4	»	Chiue	»	Chine
»	9	»	poursoit	»	pourroit
461	28	»	§ 8	»	§ 7
462	18	»	§ 9	»	§ 8
»	21	»	herdarum		herbarum
464	5	»	§ 10	»	§ 9
465	10	»	§ 11	»	§ 10
466	32	»	§ 12	»	§ 11
467	8	»	§ 13	»	§ 12
469	19	»	§ 14	»	§ 13
470	31	»	gnara	»	ignara
471	29	»	§ 15	»	§ 14
485	6	»	§ 16	»	§ 15
488	14	»	lat tissima	»	latissima

Страница		Редъ	Вмѣсто	Пиши	
489	26	»	Muro	»	Mursœ
490	3	»	esi	»	est
»	13	»	u	»	a
»	16	»	residont	»	resident
»	22	*слѣдъ*	peccatorum	»	nostrorum
492	26	*вмѣсто*	основы	»	основны
494	10	»	chronisis	»	chronicis
»	32	»	ἐπεμνήκτην	»	ἐπεμνήσθην
502	23	»	§ 26	»	§ 27
522	15	*изоставило ся ненапечатано цѣло примѣчаніе сіе:* (2) Zosim V, 19—22; Eunap. exc. p. 92—94, edit. Bonn.; Socr. VI, 6; Theodor. V, 32—33; Sozom. VIII, 4; Philost. XI, 8; Marcel. chron.; Chron. Alex. p. 307; Suidas v⁰ Φράδιθος.			
530	22	*и слѣдъ той-зи редъ ся изоставилъ ненапечатанъ* § 18; *кому-то принадлѣжи и примѣчаніето* (1) *на редътъ* 23.			
535	6	*вмѣсто*	Rous	*пиши*	Roas
536	31	»	ἀλλὸ	»	ἀλλὰ
539	8	»	Bledus	»	Bledas
»	21	»	codif	»	ædif
544	29	»	aute	»	ante
550	6	»	(2)	»	(1)
552	2	»	τῷ	»	τὸ
»	24	»	(5)	»	(1)
562	11	*слѣдъ* Грьчьскы *пиши:* а туземци-ти никакъ не были Грьци, нито знаяли да говорятъ Грьчьскы.			
564	26	*вмѣсто* (1) *пиши* (10), *и назначи че това примѣчаніе принадлежи на предидущыя-тъ* § 34.			
»	24	*вмѣсто*	(2)	*пиши*	(1)
»	34	»	(3)	»	(2)
567	5	»	gegat	»	legat
574	26	»	deju	»	déjà.

[redacted]

[redacted]